תלמוד בבלי · ראשונים · ריטב״א · סדר מועד

ריטב"א על עירובין

רבנו יום טוב ב"ר אברהם אשבילי [הריטב"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ריטב"א על עירובין

רבנו יום טוב ב"ר אברהם אשבילי [הריטב"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ריטבא-על-עירובין/

הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 7
דף ב: 11
דף ג. 16
דף ג: 18
דף ד. 21
דף ד: 23
דף ה. 25
דף ה: 28
דף ו. 31
דף ו: 36
דף ז. 37
דף ז: 37
דף ח. 38
דף ח: 40
דף ט. 44
דף ט: 47
דף י. 47
דף י: 49
דף יא. 54
דף יא: 56
דף יב. 59
דף יב: 61
דף יג. 63
דף יג: 65
דף יד. 66
דף יד: 69
דף טו. 71
דף טו: 72
דף טז. 74
דף טז: 76
דף יז. 82
דף יז: 84
דף יח. 89
דף יח: 91
דף יט: 91
דף כ. 95
דף כ: 99
דף כא. 103
דף כב. 104
דף כב: 109
דף כג. 112
דף כג: 113
דף כד. 117
דף כד: 119
דף כה. 123
דף כה: 127
דף כו. 131
דף כו: 134
דף כז. 136
דף כז: 140
דף כח. 144
דף כח: 149
דף כט. 152
דף כט: 155
דף ל. 157
דף ל: 162
דף לא. 166
דף לא: 167
דף לב. 170
דף לב: 170
דף לג. 176
דף לג: 180

דף לד. 183
דף לד: 188
דף לה. 191
דף לה: 195
דף לו. 196
דף לו: 199
דף לז. 201
דף לז: 203
דף לח. 204
דף לח: 208
דף לט. 211
דף לט: 214
דף מ. 216
דף מ: 217
דף מא. 219
דף מא: 220
דף מב. 223
דף מב: 225
דף מג. 228
דף מג: 230
דף מד. 234
דף מד: 238
דף מה. 241
דף מה: 244
דף מו. 247
דף מו: 249
דף מז. 250
דף מז: 251
דף מח. 256
דף מח: 260
דף מט. 261
דף נ: 262
דף נא. 264
דף נא: 267
דף נב. 270
דף נב: 275
דף נה. 276
דף נה: 279
דף נו. 281
דף נו: 283
דף נז. 287
דף נז: 290
דף נח. 293
דף נח: 296
דף נט. 298
דף נט: 303
דף ס. 308
דף ס: 310
דף סא. 312
דף סא: 314
דף סב. 316
דף סב: 318
דף סג. 318
דף סג: 320
דף סד. 322
דף סד: 324
דף סה. 324
דף סה: 325
דף סו. 329
דף סו: 331
דף סז. 336
דף סז: 337
דף סח. 340
דף סח: 344

דף סט. 348
דף סט: 349
דף ע. 350
דף ע: 353
דף עא. 355
דף עא: 357
דף עב. 362
דף עב: 364
דף עג. 367
דף עג: 369
דף עד. 372
דף עד: 373
דף עה. 375
דף עה: 377
דף עו. 380
דף עו: 383
דף עז. 383
דף עז: 386
דף עח. 388
דף עח: 391
דף עט. 396
דף עט: 398
דף פ. 401
דף פ: 402
דף פא. 405
דף פא: 409
דף פב. 410
דף פב: 412
דף פג. 414
דף פג: 416
דף פד. 419
דף פד: 422
דף פה. 425
דף פה: 428
דף פו. 430
דף פו: 434
דף פז. 435
דף פז: 437
דף פח. 440
דף פח: 443
דף פט. 446
דף פט: 448
דף צ. 450
דף צ: 453
דף צא. 457
דף צא: 458
דף צב. 459
דף צב: 462
דף צג. 464
דף צג: 465
דף צד. 467
דף צד: 471
דף צה. 474
דף צה: 475
דף צו. 478
דף צו: 481
דף צז. 481
דף צז: 483
דף צח. 485
דף צח: 487
דף צט. 491
דף צט: 492
דף ק. 495
דף קא. 496

דף קא: 500
דף קב. 504

דף ב.

פרק ראשון מבוי

מבוי שהיא גבוה מעשרי' אמה כו'. פירש"י ז"ל שהניחו את הקור' למעל' מעשרי' אמה ועל כרחין יש לפרש דבמבוי שהכשירו בקורה מיירי: ולפיכך ימעט דלמאן דאמר דקורה משום הכירא וליכא היכירא: ולמאן דאמר קורה משום פתח לא מצינו פתח גבוה משיעור זה דמבוי שהכשירו בלחי אין צריך למעט דבין למאן דאמר לחי משום היכירא בין למאן דאמר משום מחיצה תו לית לן למיחש לגובה. והא דקתני ימעט פירש"י ז"ל ישפיל ונראין דברים דלאו דווק' נקטה דהא ודאי ה"ה דסגי ליה שיגבי' את הקרקע וכדמוכח בתלמודא בהדיא כדאמרינן כמה ממעטו. ולישנא דימעט נמי הכי משמע שימעט את החלל בין שישפיל את הקורה בין שיגביה קרקע המבוי. ובירושלמי מפורש כן: ורבינו ז"ל נקט חדא מינייהו ובתלמודא אמרינן בהדיא שאם היתה קורה למטה מעשר' אינו כלום עד שיגביהנה או שיהא חוקק במבוי להשלימו לעשרה. וא"ת ומאי שנא דגבי סוכה קתני ושאינו גבוה עשרה טפחים פסולה והכא לא תני לה כדקתני דינא דגובהה. ויש לומר דגובה איצטריך למיתני הכא משום דלא הוה יליף מהתם כדאיתא בתלמודא דלא דמי להדדי אבל לגבי שיעורא דלמטה שוים הם בטעם הלכך לא צריך למיהדר ולמתנייה הכא:

והרחב מעשר אמה ימעט. פירוש הא ודאי אתיא אפי' למאן דאמר לחי משום היכירא דהא לא אשכח לי' תנא תקנת' אלא בצ"פ ואלו הוה סגי בלחי כל שהוא כל שכן בצ"פ דאינון קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן. אלא ודאי כדאמרן. וטעמא דמילתא משום דכל שהוא רחב מעשר אינו נידון אלא משום פרצה ואין לחי ולא קורה מתירין את הפרצה: ובברייתא קתני דפליג רבי יהודא שאינו צריך למעט עד עשרי' אמה או עד שלש עשרה אמה ושליש כדאית' בתלמודא ולא אדכרה תנא דמתניתין להאי פלוגתא משום דסמיך אמאי דתני לה תנאי דידי' בברייתא. וק"ל היכי קאי תנא מבוי שהיא גבוה ימעט דהא הוה ליה לאקדומי מאי דקתני לקמן כיצד הכשר מבוי. וי"ל דמשום דפתח בהאי דהאי פלוגתא דר' יהודא ורבנן במס' סוכה פתח ביה נמי הכא: גמרא:

מ"ש גבי סוכה דתני פסולה ומ"ש גבי מבוי דתני תקנתא. פי' דאתרווייהו פריך כחדא דליתני בתרוייהו פסולה או ליתני בתרוייהו תקנתא והכי משמע פשטיה דהאי לישנא. ופי תימא היכי שייך פסולה בכיוצא בזה שאינו דבר שכתובה. י"ל דהכי קאמר פסולה ואסור מלהשתמש בו וכדאמרינן בפרק השוחט פוסלין ומכשירין אוסרין ומתירין חדא היא: ואשכח בתלמודא דקאמר מקצת קורה למעלה מעשרים ומקצת סכך למעלה

מעשרים במבוי פסול. ובכמה מקומות הזכירו בה לשון כשרות וכיון דכן הכי נמי שייך למימר ביה לשון פסלות:

סוכה דאורייתא תני פסולה. פירש"י ז"ל סוכ' שכבר נודעו דינים שייך למיתני ביה פסול מבוי דרבנן שעדיין לא שמענו דיני' ועכשיו בא התנא להשמיעם תני תקנתא. והקשו בתוספת דאכתי תיקשי לן דמכל מקום ליתני כאן וכאן תקנתא דהא ודאי גם זה שהיה בכלל שאלתו וכדפי' וכדמוכח ממאי דאמרינן ואי בעית אימא דאורייתא נמי תני תקנת' לכך פי' ר"י ז"ל סוכ' דאוריית' והוא דבר חמור קתני פסולה כי שמא אלו תני תקנתא הוה טעות דבדיעבד כשרה. ואתי לידי אסורא דאורייתא. אבל מבוי כיון שהוא מדרבנן לא חש להכי ותני תקנתא דכל היכא דאפשר לי' לישנא דתקנתא עדיף למיתני ליה. ואם תאמר והא אמרינן התם נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי ואמאי לא נקט תקנתא. יש לומר דהתם כיון שהדליקה שלא במקומה לא סגי ליה בתקנתא שישפילנה כי צריך הוא לכבתה ולחזור ולהדליקה כדפרש"י בדוכתה.

איבעית אימא דאורייתא נמי תקנתא. פירוש דהא ודאי עדיף ליה כדאמרן ולא הוה חייס דטעי לאכשורי בדיעבד: מיהו סוכה דנפישא מילתא: פירש דהתם איירי במילי טובא דבעי תקנתא ואין התקנה שוה בהם דהא איירי בגובהה דבעי למימר ישפיל וכשאינה גבוה דבעו למיחש יגביה ובשחמת' מרובה מצילתה דבעי למיתני' ירבה בסכך הילכך אי אתי למתני תקנתא צריך לאורוכא טובא אבל הכא לא נפישא מילתא דהא לא קתני אלא גובהה ופותיא בלחוד ותרווייהו אית להו חדא תקנתא במיעוט ומ"ה פסק ותני תקנתא:

אמר רב יהודא אמר רב חכמי' לא למדוה אלא מפתחו של היכל כו'. פי' דקסבר רב דטעמא דקורה במבוי כדי לעשותו פתח ומ"ה נקט כל חד מינייהו ההוא שיעורא דאשכחן בפתח דעלמא ושניהם מקרא א' דרשו דכתיב ושחטו פתח אהל מועד. פי' גבי משכן כתב והכתוב מדבר בין על אהל מועד שבמשכן בין על הבית שיהא במקומו בבית עולמי' כי גם באהל מועד שבמשכן היה השולחן והמנור' ומזבח הזהב. ודכ"ע היכל שבבית עולמים במקום אהל מועד זה וגבי אולם הוא דפליגי אם הוא גם בכלל ההיכל רבנן סברי קדושת היכל לחוד וקדושת אולם לחוד פי' לענין מנורה ושלחן ומזבח שהיה לנו להעמיד בהיכל וכן לענין שאסור להיות שום אדם בהיכל בשעה שמניחים הקטורת במזבח הזהב וכן לענין כהן שנכנס להיכל שלא לצורך עבודה שהוא סופג את הארבעים ולכמה דברים אחרים כדאיתא בפ"ק דזבחים. הלכך כי כתיב ושחטו פתח אהל מועד על היכל בלחוד הוא דכתיב וא"ת ובר מהאי קרא נמי איכא כמה קראי דכתיב בהדיא פתח היכל ולמה להו לרבנן למילף מהאי ויש לומר שלא באו חכמים ללמוד מכאן דווקא

אלא ללמדנו שלא נכלל כאן אלא היכל לחוד ולאפוקי מסברתו של ר' יהודא ומשום דרבנן איירי במתני' מעיקרא וחזו לאקדומינהו נמי אקדי' ונקט טעמא דידהו ר' יהוד' סבר קדושת אולם והיכל חדא קדושה היא. פירוש לכל הדברים שהם בענין ההיכל וכיון דכן אף לפתח אולם קרא הכתוב פתח אהל מועד. ולפי' יליף מפתחו של אולם דנפיש טפי דבהאי דינא דמבוי שיעורא דאשכחן דנפיש טפי אי' לן למשקל ולא נתפיש בכאן את המועט דכיון דמבוי דרבנן הוא כל מאי דאפשר לאכשורי טפי בעי לאכשורי:

היינו טעמא דר' יהודא דכתיב אל פתח אולם הבית כו' לקמן הוא מפורש והא כי כתב כאן במשכן כתב פי' כי עיקרו של מקרא זה לא נאמר אלא על אהל מועד שבמשכן שהיה במדבר ושם לא היה אולם ולא פתח ההיכל ששנינו כי היה גבוה ל' כי פתח אהל מועד לא היה גבוה אלא עשר אמות כשיעור גובה הקרשים: ואם משם אנו באין ללמוד למבוי אין לנו להכשיר אלא מבוי שהוא גבוה עשר אמות בלבד וקושיין משום רבי יהודא ואלו רבנן הא איכא כמה דוכתי דכתב בהדיא פתח ההיכל כדכתיב לעיל ואע"ג דדברי קבלה הם מה בכך הא לעיל הוה בעי רבי יהודא למילף מדכתיב פתח אולם הבית:

מאדוני אבי זקני הגאון מהו"רר שעפטל זצ"ל תוספ' ד"ה דכתיב אל פתח אולם הבית וכו' וקאמרי רבנן וכו': נ"ל דהוצרכ' לזה שלא יטעה הטועה שרבנן פליגי על צירוף פסוק לעשות פסוק א' וכענין זה מצינו גם גבי ונתן הכסף וקם לו לכן כתבו דה"פ אי כתב פתח אול' פי' אי הוי ב' פסוקי' דהיינו אי כתב פתח אולם ופתח בית הוי מצרפינין כדקאמרת וזהו שכתבו שלא היה כתב בשום מקום אולם בית רק פתח בית וק"ל ואפי"ה הוי מצרפינין יחדיו ולא אמרתי הבית פתוח לאולם מכח שכתב בפ' פתח סמוך לאולם אבל עכשיו כשכתב אולם בית ופתח בית וע"י זה לא נוכל לומר לאולם.

אשכחן משכן דאיקרי מקדש ומקדש דאיקרי משכן. פ' וכיון דכן כי הדדי נינהו. ומאי דכתיב ושחטו פתח אוהל מועד במשכן הרי הוא כאלו נכתב מקדש על פתח ההיכל שהי' בו וכיון דאולם לר' יהודא מכלל ההיכל שהוא שפיר יליף מהאי קרא:

מאבי זקיני הגאון הנ"ל אשכחן משכן דאקרי מקדש וכו' דעיקר דרשא אינה אלא על מקדש וכו' כתב רש"ל א"כ מניין ללמוד אבק שעל רגליו. וקצת מפרשים פירשו עליו: ולי נראה דאין מקום לתמיהתו מאחר שע"כ גם ומקדשי תיראו לאו כפשוטה הוא יכול ממקדש אתה ירא וכו' ת"ל שבתות ממי שצוה על השבת וכו': והנה מובן פסוק של מקדשי תיראו ממי שהזהי' על המקדש הוא הק"בה וכשקאי על הק"בה אין סברא לחלק בין מקדש למשכן מכח השראת שכינה היה במקדש וק"ל:

דאי לא תימא הכי הא דאמר שמואל כו'. ואם תאמר מה היה צריך לדברי שמואל בכאן דהא בסמוך מביא ראי' דמשכן איקרי מקדש ומקדש איקרי משכן. ויש לומר מפני שמצינו מקומות דלא ילפי מהדדי דהא בפ"ב דשבועות בעינן רבוייא דקרא למקדש וכן בפ"ק דחולין וכן במס' סוטה בפ' המביא מרבינן בית העולמי' מייתורא דכתיב אשר יהיה בקרקע המשכן הלכך איצטריך לומר כאן דהא דרב דהכא לדשמואל דמיא דמיירי בהאי קרא גופיה מטעמא דילפינן מהדדי מקדש ממשכן. למימרא דכל דבר שאינו תלוי בקדושת הבית כגון הא דהכא וההיא דשמואל שפיר ילפי מהדדי. והא דטרחינן לאתויי הכא אלא משכן דאיקרי מקדש מנא לן לא הוה צריך לן דמסתיין כיון דמקדש איקרי משכן אלא כיון דקושטא הוא בעינן לברורה:

שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולין שני' ושחטו פתח אהל מועד בזמן שהוא פתוח ולא בזמן שהוא נעול. פי' לאו דדרשי' פתח כמו פתוח דא"כ יהא זה הפך מימרי דרב דיליף לעיל מפתח ממש אלא כך ר"ל שאינו נקרא פתח בדווקא אלא בזמן שהוא פתוח. והקשו בתוספ' ולמה לי לפוסלה מהאי קרא תיפוק לי שאם שחטן קודם פתיח' דלתות ההיכל הרי שחטן קודם שחיטת תמיד שלא היה תמיד נשחט אלא לאחר פתיחת דלתות כדתנן במס' תמיד בהדיא לא היה שוחט את התמיד אלא עד שהיה שומע קול שער גדול שנפתח וקיימ' לן שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר שני העול' עולה ראשונה: וי"ל דההיא למצוה לכתחילה אבל בדיעבד אין הקרבן נפסל מן התורה והא דתניא בתוספת דפסח שני כל הקדשים שהקריבן קודם לתמיד של שחר או לאחר תמיד של בין הערבים פסולין י"ל דהתם כשהקטירו הקריב קודם לתמיד של שחר דהכי מוכח בריש תמיד נשחט דכולי קרא דוערך עליה העולה בהקטרה הוא דכתיב. והא דמשמע בפסח שני בסוף אלו דברים גבי שחטו ונודע שמשכו בעלים את ידם ממנו דאפילו משום ששחט הפסח לאחר שחיטת בין הערבים נפסל דנפקא לן נמי מדכתיב העולה עליה השלם כל הקרבנות כולן: ההוא מדרבנן הוא דנפסל. אי נמי דהתם אם הקריבו כשר אלא דהתם עדיין לא הקריבו וכיון דאסור לכתחילה להקריבו קודם תמיד של בין הערבים אף בראשו של מזבח אין מעלין אותו ונפסל בלינה א"נ כמ"ד דלינה פוסלת אפילו בראשו של מזבח דפלוגתי' היא בפ' המזבח מקדש וע"ל דאיצטריך האי קרא לשמואל כגון שהקריבו התמיד תחילה בדלתות סגורות דהא לא אשכחן דמיפסיל בהכי דלא תנן אלא לא היה שוחט את התמיד כו'. אי נמי שפתח דלתו' ושחט את התמיד ואח"כ סגר הדלתות והקריב שלמים אלו כל זה שטת התוספת:

דף ב:

ובין לרבנן ובין לר' יהוד' נילף מפת' שער החצר דכת' אורך החצר כו'. פי' רש"י ז"ל דלא פרכינן מגובהה שלא נכשיר אלא עד עשר בפתח החצר דהא אמאי כיון דאשכחן פתח היכל או אולם שהוא גדול אין לתפוס אלא הגדול כי בזו שהוא תקני חכמים תפסת מרובה תפס': תדע שר' יהודא שביק היכל ונקיט פתח אול' דנפיש ורבנן לא פליגי עלי' אלא משום דלא אשכחן דאקרי פתח אלא מפותיא פרכינן דנכשיר עד עשרים רחב דהא פתח החצר הכי הוא כי רחב החצר י' אמה דל ט"ו דקלעים מהאי גיסא וט"ו מאידך גיסא פשו להו עשרים: ופרקי' דכי כת' ט"ו קלעים לכתף בגובהה הוא דכת' שכל הקלעים היו גבוהים ט"ו אמה ואלו לפותיא לא יהא שיעורא ואולי היו קלעים ארוכים ולא פש לפתחא אלא עד עשר או פחות ופרכינן דהא גובהה קומה אמות כו' ופרקי' דההוא משפת מזבח ולמעלה שהיה המזבח גבוה י' אמות והקלעים גבוהים ה' אמות יותר שלא יראה הכהן כשעובד והא דפרי' מינה אף לר' יהודא משום דקס"ד דר' יהודא לא פליג בסיפא וכדפרכי' בסמוך מדתנן והרחב מעש' ובדין הוא דהכא מצי לשנויי לר' יהודא כדלקמן דר' יהודא פליג בבריית' וס"ל דעד עשרים כשר אלא דניחי ליה לשנויי אפילו לדעת המקשה ולתרץ לרבנן ור' יהודא בחדא גוונא והדר אקשי לר' יהודא לחודיה ור' יהודא מפתחו של אולם גמר והתנן כו' ואליבא דר' יוסי בזבחים כי גבהו של מזבח החיצון עשר אמות ור' יהודא סביר ליה התם דמזבח גבו' עשר אמו' ותירץ כפירוקא קמא. זו גירי' רש"י ז"ל ופירושו. והקשה ר"ת ז"ל דהשתא בדין גובה מבוי איירינן והיכי פרכי' סתם מפותיא אפסקא דלקמן גבי והרחב מעשר הוה לן לאתויי אי נמי דננקיט הכא סיפא ונימא והא קתני והרחב מעשר וכדנקטי' לה בסמוך ועוד היאך אפשר להקשות מפותיא משער החצר דהתם צורת פתח הוה ותנן ואם יש לה צורת פתח אינו צריך למעט. ועוד היאך אפשר לגרס ולומר דט"ו אמה קלעים בגובהה איירי דהא גופא קראי מוכחי דבפותיא יהיב שיעורא דמיירי ברחב החצר ומפרכס אותה בקלעים כדכתיב ורחב החצר לפאת קדמה מזרחה חמשים אמה וט"ו אמה לכתף כו' ולכתף השני כו'. לפי פר"ת ז"ל דפרכי' מגובהה כי אע"ג דאיכא פתח ההיכל לאולם דנפישי לית לן בה מיניהו כי הפתח ההוא משונה הוה בלא גפופי ובחדוש נק' פתח ואין למדין ממנה ואע"פ שאין אנו למדין אלא מהיכל ואולם דהוו להו גפופי ומשום דמשכן איקרי מקדש: מ"מ אני אומר לך כי כמו שקרא הכתוב לפתח משכן פתח אף ע"פ שהוא משונה בלא גפופי כך היכל ואולם שהם במקומו במקדש נקראת פתח בשינוי דכיון שהיו גביהם כ"כ לא יהיה מן הדין שיהוא נקראים פתח. ואין לנו ללמוד אלא מפתח החצר שנקרא פתח כדרכו שהיה לו

גפופי והתם לא היה גבוה אלא ה' אמות ופרקי' קלעים ט"ו אמה בגובהה י' הוא ול"ג כי כתיב ט"ו כו' דהכי פרקי כי בחצר עמוד היה בו גובה ט"ו אמה ופרכי' והא קומה חמש אמה כו' ופרקי' דההוא משפת קלעים ולמעלה כי לשאר הרוחות היו הקלעים גבוהים ט"ו אמה ולרוח מזרח היו הקלעים גבוהים עוד חמשים אמה ומשלימי' לעשרים ונמצא גובה הפתח עשרים ע"כ שטת ר"ת ז"ל ואינה מחוורת דא"כ היכי משני פתח שער איקרי דכיון דנמוך הוא חמש אמות ונקרא פתח שער כ"ש דקשיא טפי דלישנא דפתח שער משמע יותר גדול מפתח סתם חדא שהוא מוחק הגרסא דכולהו נסחי גרסי' כי כתיב קלעים ט"ו אמה בגובהה הוא דכתב ועוד דכיון דלהדיא ילפינן לעיל מפתחו של היכל או של אולם היכי סתר ליה הכא להדיא בדלא מפרש האי טעמא דאמרינן השתא שאני התם שהוא פתח משונה. ועוד דמאי דקאמר שאין ללמד מפתח אהל מועד שהיה משונה זהו לר' יהודא דלא אשכחן בהדיא פתח אולם אבל לרבנן בכמה מקומו' פתח ההיכל ולא דחי להו לכולהו משום שינוי פתח אהל מועד ומ"ש למעלה ושניהם לא למדוה אלא מפתח אהל מועד משום ר' יהודה נצרכה שהי' סובר דילפי' משם פתח אולם ואמרו חכמי' שאין למדין משם אלא לפתח היכל ולאו משום דצריכי רבנן להוא קרא. ועוד א"כ כי תריץ במסקנא דגובהה עשרי' הוה כקלעים לרבנן הוא שתירוץ אבל לר' יהוד' מה יתרץ דאנן בין לר' יהוד' בין לרבנן פרכי' והנכון כגירי' רש"י ז"ל ופירושו דמגובהה פרכי' ודקאמרת דהא חצר צ"פ הוא ולפיכך נכשר ברחב עשרי'. הא לא קשי' דאנן לרב מקשי' ורב סובר כי צורת פתח אינו מועיל כלו' כדאי' לקמן. ודקאמרת דהשתא בגובהה איירי כן הוא מ"מ אנן אדרב פרכי' דקאמר דילפי' מפתחו של היכל ואולם ומשמע ודאי דבין בגובה ובין ברוחב קאמר ור' יהודא יליף גובה מאול' ויליף רחב מהיכל ומשו' הכי רבי' סתם דבין לרבנן ובין לר' יהודא אדילפי רחב מן ההיכל לילפי משער החצר. דאם איתא דדינא דמבוי בשם פתח תלוי כפתחו של היכל ואולם בין לרבנן בין לר' יהודא תקשי סיפא דרחב מבוי ועוד משו' דבעינן למקשי על הרחב בק"ו דגוב' כדבעי' למימר בסמוך. ומאי קאמר דקראי להדי' מוכחי דמיירי בפותיא אין במקראו' הכרח. אדרבה המקראו' שבפרשת ויקהל שהביאו בכאן בשמעתין מוכיחין יותר כי בגוב' הם מדברי' וזה כי לדברי הכל אותם כתובי' הם משוני' כי הוא מונה לרוח מזרח מ"ה קלעים שם כתי' ולכתף השני' מזה ומזה לשער החצר ט"ו קלעי' הרי ל'. וכבר אמר כי ט"ו אמה קלעי' לכתף ופסוקי אלו ודאי צרי' תירוץ אליבא דכולהו: ועוד אנו צריכין ליישב כי המסך היה לפתח החצר ואמר הכתוב עליו כי רחבו ה' אמות וקומתו עשרי' וא"כ היאך היה נתון לכ"ע. ועוד צריך ליישב מה שנכתב במסך בפרש' ויקהל וקומה כרוחב חמש

אמות מה רוצה לומר אבל זהו יישוב המקראו' לפי דעתי כי בתחלה היינו סבורים כי הקלעי' מדברים מרחב החצר ונצטרך לומר שכן אומר הכתוב קלעי' ט"ו אמה לכתף וכן לכתף השני בענין שיהו מזה ומזה לשער החצר ט"ו קלעים לכל צד ובא להשמיענו כי הקלעים הם גפופי השער מכאן ומכאן:

והריוח שבנתים הוא שער החצר והוא רחב עשרים והיינו סבורים עכשיו לדעת המקש' כי גובהם חמש אמו' כדפרכינן בסמוך להדיא נמצא המסך נתון ארכו שהוא עשרים לרחב החצר שהוא עשרים וגובהה שהוא חמש אמות לגובה החצר שהיא קומה חמש מאורע וזהו שנאמר במקרא האחר וקומה ברוחב חמש אמות שלא נפרסהו שם דרך קומתו כמנהג מסך אלא שנפרסהו לרחב החצר שנעשה מן הרחב שלו קומה כשהוא בשאר החצר. וכי הדר פרקי' דכי כתיב חמש עשרה אמה קלעים בגבהו הוא דכתיב ולא בא לתת מנין לרחב כי הקלעים היו רחבים מ"ה אמה: ט"ו לכתף האחד וכן לכתף הב' ט"ו ואח"כ נטול ט"ו קלעים מרובעות שגבוהי' ג"כ ט"ו אמה חציים מכאן וחציים מכאן שנמצא שיש לכל רוח כ"ב וחצי' ובין כולם הם מ"ה ונשאר בנתיים ה' אמות לשער החצר והמסך פרנס שם לארכו רחבו כרחב הפתח וארכו כרחב הפתח ונשארו מן המסך עוד ה' אמות למעלה עודפות וכן ה' על ה' ועליהם אמר וקומה כרוחב ה' אמות כלומר שעודפין על הקלעים וכך יישוב המקרא ט"ו אמה קלעי' רחב לרחב החצר וכן לכתף השני ועוד מזה ומזה לשער החצר ט"ו קלעים כרחב וכגובה. ופרכי' והא וקומה ה' אמות כתי' ופרקי' דההיא משפת קלעים ולמעלה. כי שאר הקלעים היו של עשר גובה: והט"ו הסמוכין לפתח היו גבוהין יותר ה' אמות כי היה גבהם ט"ו כדאמרן: ולגרש"י ז"ל שגורס משפת מזבח ולמעלה יהיו כל הקלעים ט"ו אמות וכולם היו מרובעות ויהיו עודפים הקלעים על המזבח ה' אמות כדפרש"י ז"ל כנ"ל: פירוש שמועה זו כפי גירסת הספרים וגירסת רש"י ז"ל ודרך שיטתו. והקשה ריב"א ז"ל בין לפירש"י בין לפר"ת מה הוצרך הספר לומר מה להלן חמש ברחב עשרים אף כאן חמש ברחב עשרים דהאנן לא פרכי' אלא או מפותי' או מגובהה. ותירץ דבכל דכן קאמר כי לשם שהיה רחב עשרי' נתנו חמש אמות קומה וא"כ בכאן שהכשרנו ב' אמות קומה היאך לא נכשיר אלא עשר רוחב ולדעת ר"ת ז"ל כגון שלא נתנו שם לרחב עשרים אלא ה' קומה כ"ש בכאן לרחב עשר שלא נתן אלא חמש בלבד קומה.

פתח אולם הבית לא מצי' מקרא זה בשום מקום. ומפ' ז"ל כי מצי' והנה פתח היכל י"י בעשרים וחמש' איש בין האולם ולמזבח וא"כ להיכל קורא אולם שהרי אומר שהיו עומדי' בין האולם ולמזבח. ואי פתח היכל ממש הרי אינם עומדים אלא בין האולם

וההיכל אלא ודאי כדאמרן: ודרך התלמוד הוא שעושה פסוק אי מעצמו כדאמרי' לקמן בפרק הדר בצר אל יורה והק' בתוספו' דכיון דלכ"ע אסיקנא השתא דקדושת היכל לחוד וקדוש' אולם לחוד היאך יקרא הכתו' פתח היכל לפתח האולם. ועוד מאי מקשה ליה אי כתיב פתח אולם כדקאמרת השתא דכתיב פתח אולם הבית כו'. אדרבא כפי מה שאומר רבי' ז"ל פתח אולם הוא דכת' כדכתב פתח היכל יי' דלא כתיב פתח אולם היכל הבית. ולפי' פר"י ז"ל כי מצינו בהרבה מקומות שאומר פתח הבית ומצינו מקומות אחרים אולם הבית ולמדנו כי זה הבית אינו היכל דההוא היכל קרי ליה בכל דוכת' אלא לאולם קורא בית וכיון שכן כשאומר פתח הבית היינו פתח האולם והיינו דאמרי' דכתב פתח האולם שהוא הבית והוי כההיא דאמרינן שני' ונתן הכסף וקם לו ועל זה השיבו דאלו כתיב בשום מקום פתח אולם בהדיא כדקאמרת אבל השתא שלא מצאת בשום מקום כן אלא שאתה תופס מפתח הבית ותצרף אותו עם אולם הבית ואתה עושה ממנו פתח אולם הבית בית הפתוח לאולם קאמר כי כשאומר אולם הבית ר"ל אול' של הבית דלהיכל קורא בית ועושה האולם סניפין לו ובבית שער שלו מפני שההיכל פתוח אליו וכי כת' פתח הבית היינו פתח ההיכל. וא"ת ומה נעשה במקרא שהביא רשב"א ז"ל יי"ל כי המקר' אומר שהיו עומדי' פתח היכל יי' בין האול' ומזבח הזהב שבתוך ההיכל א"נ נ"ל כי האול' עצמו נקר' פתח ההיכל דלפני' מפני שהוא בית שער שלו שההיכל פתוח לו כדאמרי' הכא:

תוס' ד"ה דף ב' ע"ב. בין לרבנן ובין לר' יהודה לילפי מפתח שער החצר וכו'. ומשני פתח שער החצר איקרי וכו' נראה לי שהוצרכו להביא האי ומשני ולא חידשו בזה ואפשר דקשה להם למה לא תירץ מיד על קושיא שפריך בין לר' יהודה לילפי וכו' משני דפליג בברייתא באמת וסובר דרוחב ך'. ולכן האריכו מאחר שהקשו לקמן ד"ה אמר אביי וכו' עד י"ג אמה ושליש ובספר זה מתרץ זהו אליבא דרב וליה לא ס"ל. ולכן תחילה הקשה בלי פי' רב על גוף המשנה לא רצה לתרץ דס"ל עד ך' א"צ למעט כי סובר דווקא עד י"ג משא"כ אח"כ מפלפל ור' יהודה מפתחו של אולם זהו אליבא דרב ומשני פליג בברייתא. ך' שרי ולכן הביאו ת"ק ומשני שער חצר איקרי והוא בעצמו סובר דאין למעט. מאבי זקני הגאון זצ"ל:

תוספ' ד"ה ואבע"א כי כתיב ט"ו אמות בגובהה וכו' ועוד דלא קשה מידי דאליבא דרב קיימינ'. וקש' לי למה זה מה פריך המקשה ור' יהודה מפתחו של אולם גמר ולא פליג דלמא רב תני באמת במתניתין שר"י פליג מאי דאמרינן שרחב מי' צריך למעט והוא נגד המשנה דלפנינו: וי"ל דעכ"פ מקשה ברייתא שפליג ר"י ובזה קשה לו מה חידוש

ברייתא יותר מה שנאמר במשנה בהדי' ואין להקשות לפי זה כשיודע המקשן הברייתא א"כ מה מקשה בפשיטא ולא פליג ר' יהודא מכח שפליג בברייתא ד"ל דמקשן הקשה מיד ולמה לא פליג במתניתין וק"ל. א"נ רב שאמר צריך למעט מכח שמצינו שצ"ה מן הצד: לאו כלום היא כצ"ה משער. מאבי זקני זצ"ל הנ"ל:

אמר אביי פליג בברייתא. פי' ולעולם יהא מכשיר רחב עשרים כפתחו של אולם וכדתניא כו'. וא"ת והא אמרי' לקמן שלא הכשיר אלא עד י"ג אמה ושליש כפסי ביראות. וי"ל דאביי לית ליה הכי סברא דרב דהתם דהא איפריך קל וחומר דידיה. אי נמי דאביי גופיה אית ליה ההיא סברא דרב אחי והכי לרב קא מתרץ דר' לית ליי' דרב אחי:

פליג בגובה וה"ה לרחבה. פי' דכיון דידיע' דטעמא דידיה בגובה משום דיליף מפתחו של אולם ממילא ידעינן דפליגי ברחבה ולא מצטרכין למתנייה אלא דתנא ברא אורחיה לפרושי מאי דסתים לן תנא במתניתין.

ר' יהודה מכשיר עד ארבעים וחמשים אמה. וא"ת כיון דנקט חמשים ארבעים למה לי. י"ל לאשמועינן דדווקא נקט חמשים ולא בגוזמא כדאמרי' גבי בר קפרא ובתו' תירצו דנקט ארבעים וחמשים כדאמרי אינשי וכדפרכינן בריש פ' מפנין. ומשום דהכא מיירי על דברי אמור' לא טרחי' למפרך ולתרוצי הבא כדעבדי' התם. ועוד י"ל דה"ק עד ארבעים כפתחו של אולם או אפי' חמשים כפתחו מלכים ולאפוקי ממאי דאמרי' רבנן עד עשרי' אמה. וה"ק להו לא אמריתו אלא עשרים הא ודאי יש לכם להכשיר יותר דאי לא בעותו למיגמר מפתחו מלכים הכשירו בארבעי' כפתחו של אולם ואי בעותו למגמר מפתחו מלכי' הכשירו אפי' חמשים אמה או יותר כנ"ל. ובהא מתפרשא לי מאי דאמרי' בסמוך הא מתנייתא אטעותיה לרב דרב לא טעה לגמרי בדבריו למימרא דר' יהודה לא יליף כלל מפתחו של אולם דודאי יליף מינה קצת למפלג אדרבנן אלא היינו טעותיה דתלי בהא כולי' טעמא דר' יהודה וקסבר דמהתי' בלחוד גמר ולא יכשיר אלא עד ארבעי' בלבד. ותני בר קפרא פי' במקום דקתני האי תנא לר' יהודה עד ארבעים וחמשים תני בר קפרי במתנית' דידיה לר' יהודה עד מאה אמה וכדפרש"י ז"ל:

אלא מעתה לא תהני ליי' צ"פ וכו' הקשו בתוס' אמאי נקט האי לישנא ולא נקט אלא מעתה תבעי צ"פ כדנקיט באידך ותירצו דלא מצי למימר הכי דבהיכל דאית ליה דלתות לצניעותא בעי צ"פ שלא יהא כפרוץ למעלה. אבל כל היכא דליכא דלתות לא בעי צ"פ ונכון הוא. ונראה לומר כי לעולם דרך התלמוד הוא לתפוס הלשון הנופל כפי המשנה או הברייתא שרוצה להקשות ממנה. הלכך גבי דלתות דתנינן בהדיא דמבוי לא בעי דלתות נקטי' בקושיין ונבעי דלתות כהיכל אלמא תנן דלא בעי דלתו' והכא דאשכחן

מתני' דמהני צורת פתח נקטי' האי לישנא אלא מעתה לא תהני צ"פ והיכי תנן דמהני והיינו דפרכי' גבי אמלתרא בהאי לישנא גופיה מהאי טעמא דפי' רש"י:

דף ג.

ומלתראו' של מילה. פרש"י ז"ל מעץ של עפצים. והקשו בתו' דהא אמר לקמן מאי אמלתרא פסקא דארזא. ותירצו כי אולי אילן של עפצים מין ארז דהא עשרה מיני ארזים הם ואין צריך לכל זה. דמאי דאמרי' לקמן מאי אמלתרא. ולא קאי אהיכל הילכך אלא אמלתרא כמבוי וכדמוכח ממ"ד הכי וכן פי' הראב"ד ז"ל. הא דאמרי' כי תניא ההיא באולם תניא לא נקט בלישנ' בדוקא. לשון דילמא דהא ודאי גבי אולם תניא וה"ה הא דאהדר ליה ודילמא תבני' היכל כתבנית אולם לאו דווקא אלא הכי גמירי לה ותדע דמשום דילמא לא הוה עבדינן תיובתא לרב אלא כדאמרן ודכוותא בתלמודא:

אמלתרא מתני' היא כלו' ואינה דרב דמקשי ליה מינה ומשום דדילמא ס"ד דמתני' משבשתא היא ולא מיתניא בי מדרשא אמרי' ומאן קתני לה ומהדרי' דחמא בריה דרבה בר אבוה קתני לה ומעתה מתרצא היא ולהכי אמרי' ותהוי אמלתרא מתנית' ותקשי לרב והא דלא פרקי' דרב תנא הוא ופליג משום דלא משנינן הבי אלא היכא דלא אפשר וכ"ש הכא גבי אוקימת' בעלמא דעבד רב:

לרבנן קורה משום היכירא. פי' לרבנן נמי משום היכיר' וה"ה לר' יהודא וכראוי אצריכות' דעבדי' בסמוך ולית ליה נמי לרב נחמן הא דאמרי' לעיל דר' יהודה מפתחי מלכי' גמר אלא סימנ' בעלמ' פי' שלא יטעה בין עשרים או שלשים או ארבעי'. ובודאי דלרב דסבר מפתחו של היכל גמר סבירי' ליה דאמות מבוי באמה בת ששה טפחים דהכי הוו אמות בהיכל: אבל אי אמרי' סימנא בעלמא לא קפדי' בהא אם אין האמות שוות ויכילנא למימר כמ"ד דאמות מבוי באמה בת חמשה. וא"ת ואי טעמא דרבנן משום היכירא יכשירו יותר מעשרים כיון שהדפנות מגיעות לתוכה כדמכשרי' התם אליבא דרבה כשהדפנו' מגיעות לסכך. וי"ל דבקורה כיון שאינה רחבה אלא טפח. לא מהני כלום הגעת הכותלים.

צריכא דאי אשמעינן גבי סוכה וכו': וקשה לי למה לא מסיק וצריכא כסברת רבינ': אי אשמעינן בסוכה התם אמרי רבנן למעט שסוכה דאורייתא אבל מבוי דרבנן ה"א מודה לר"י ואי אשמעינן בהא קאמר ר"י אבל התם מודה לרבנן. וי"ל דאפשר דקאמר צריכא לתרץ קושיא אחרת מ"ש כשדפנות מגיע לסכך אפילו יותר מך' יש היכר ובמבוי לא וע"י סברי' של הילוך וישיבה א"ש וק"ל. מאבי זקני הגאון זצ"ל הנ"ל:

סוכה נמי נימא קלוש. וא"ת והאיך אפשר להכשי' בסוכה דהא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר כדאמרי' גבי סוכה שתחי' האילן וגבי הדלה עליה את הגפן ויש לומר דהתם שהסכך פסול מעצמו. אבל הכא שאין פסול אלא מחמת גובה אין אומרי' כן אפילו אם היה זה למעלה מזה כל שכן כשהכל ביחד: והא אמרי' התם היתה גבוה למעלה מעשרים והוצין יוצאין בתוך עשרים אם צילתן מרובה מחמתן כשרה ואם לאו פסולה: וי"ל דהיינו מה דאהדרי' הכא אי קלשת ליה הויא חמתה מרובה מצילתה: ומ"מ י"ל דלמ"ד בסוכ' כשרה הכי מתרץ לה. וי"ל דשאני התם דההוצין אין להם קיום בפני עצמן ובמה שלמעלה הוא קיומן ולפיכך אם אין צלתה מרוב' מחמתן בטלין לגבי מה שלמעל' מה שאין כן בזו כי העליון סומך על התחתון וזה נראה ברור. אבל בתוס' פירשו דהכא מיירי כשיש שיעור סכך שצילתו מרוב' מחמתו למטה מעשרי' אלא שהו' פרוש מעט ודק בענין שאלו ינטל שלמעל' יתנועע לכאן ולכאן או יטלנו הרוח ויהא חמת' מרוב' מצלתין והא דאמרי' מקצת סכך למעל' מכ' לאו מקצ' סכך כשר קאמר אלא מקצת הסכוך שנתן בה: ודאמרי' נמי אי קלשת לי' הויא לה חמתה מרובה מצילתה לאו למימר דלאלתר דקלשת לה הוי הכי אלא שעומד' להיות כן מהרה ויישן תחתי' בפסול וכל זה נ"ל דוחק גדול שלא לצורך:

סוכה של יחיד היא לא מדכר: פרש"י ז"ל שמא יפול או ירקב סכך התחתון ולא מדכר: והקשו בתו' מי הזכיר כאן רקיבה או נפילה עד דננקוט הכא הכי סתמא ולא מדכרי לה ויפה הקשו ובידי יש לפרש לפי שטתינו דהכא מה שלמטה מעשרים חמתה מרובה מצילתה: ויש לחוש דאי מקליש מאליו מה שהוא למעלה שתהא כאן סוכה פסולה ומפני זה היינו אומר דליכא למימר הכא זיל תלוש דאדרבה אילו הוי הכי הרי היא פסולה ודפרכת דהשתא מיהת קיימ' היא וצלתה מרובה מחמתה ולשמא הקלוש למעלה לא ניחוש כי מיד מתקנה הא ודאי כיון דליחיד היא לא מדכר: וא"ת ובר מהכי לימא ליה דלא דמי לפי שיטתינו דהכא גבי קורה שיעור יש לנו אלא שמחוסר קיום והרי יש דבר שמעמידה ונחשוב מה שלמעלה כאלו היה בנין עליו של אריחים ואלו גבי סוכה אין לנו למטה סכך כשר: ר"ל דכיון דפסול שלמטה אינו אלא מפני שחמתה מרובה מצילתה כדי יש בסכך של מעלה להכשיר זה כיון שהוא סכך כשר מעצמו והוא עומד ומתקיים על מה שלמטה דאפילו בסכך פסול אנו מכשירין כשחבטן. וגם כן שפיר יש לנו להכשיר בזה אפילו בלא חבטן אי לאו דאמרי' קליש. וא"ת ומאי שנא בסוכ' דעלמא דלא חיישינן דילמא קלשא ולא מדכר. י"ל כיון דהכא דבריעותא אנו באים להכשירה ולעשות ממה שהוא למעלה כאלו הוא למטה יש לנו לחוש לכל מאי דאפשר. וא"ת ולמאי דמפרשי'

דמיירי כשמקצ' הכשר סכך למעלה מעשרים היכי הוה פרכי' הכא נמי זיל קלוש. י"ל דהשתא קס"ד דמקצת סכך קאמר. א"נ דאנן אדלקמן סמכי' דכי אמרה הויא לה חמתה מרובה מצלתה אמרי' לה א"כ מבוי נמי וכדפרי' ואזיל והכין אורח' דתלמודא:

דף ג:

חלל סוכה תנן או חלל מבוי תנן: ואפילו היתה כל הקור' וכל הסכך משפ' עשרים ולמעלה כשר: ואינו נפסל אלא כשיש תחתיו חלל יותר מעשרים. ובודאי דסוגיין כולה רהט' כמ"ד קורה משום היכירא או משום מחיצ' דאלו בפתחו של היכל כסבר' דרב פשי' דלא מפסיל דהא היכל בכללו היה עשרים אמה. והא דאמרי' תניא דמסייע לך כו' ה"פ דאע"ג דסבי' לן דהכל סימנא בעלמא מ"מ לגבי הא שוים הם וסימן יש בו ג"כ שיהא מניין זה שתופס בחלל לבדו כי התם ואפילו נאמר שאין האמות שוות כדכתי' לעיל:

הא קמ"ל דלמט' כלמעלה. פי' ומתנית' ה"ק מניח את הקורה משפ' עשרי' אם ירצה ובלבד שיזהר שלא יגביהנה יותר וכן למטה יניחנה עכ"פ משפת עשר ולמעלה וכדפרש"י ז"ל: כמ"ד בארבעה טפחי' וא"ת והא סבירא ליה לאביי דמשך מבוי בד' אמו' י"ל דהכא משמע דרב נחמן רביה קאמר לה ולדידיה מתרצי' וד' טפחים דאמרי' פי' טפחים שוחקו' דאי מצומצמות ה"ל רחבו של מבוי כארכו דהא אין פתח בפחות מד' טפחי' וקי"ל דאין מבוי ניתר בלחי וקור' עד שיהא ארכו יותר על רחבו. תוספ' דף ג' ע"ב כמ"ד בארבע פי' ומשהו יותר כו' וצ"ע מה כוונתם שכתבו פי' זה פה. ולא סמכו על מה שכתבו לקמן בדף ה' ושם מקומו הוא ונ"ל כי תוספ' יראים מאחר בשאר מקומות מחזיקים ג' טפחי' ופה ד' טפחים ויטעה מאחר ששאר עניינים נמנים פה באמת. ולכן ד' טפחים הם ב' שלישי אמה ומזה יבין שסוכ' אמה הוא בת ו' טפחי' והוא אמר לעיל בת ה' טפחים. ולכן כתבו פי' זה דצריך משהו יותר מד' דאין הפתח פחות מד' וקי"ל: א"ז הגאון זצ"ל הנ"ל.

אמת סוכה באמה בת ששה טפחי' למאי הלכת' לגובהה ולדופן עקומה. פירוש דכיון שהיא גבוה למעלה מעשרים אמה בת חמשה טפחים פסולה וביש מן הגג נכותל סכך פסול כד' אמות בת ה' פסולה ולא אמרי' דופן עקומה:

והא איכא משך סוכה בד' אמות אליבא דר' דהוי לקולא. פי' דקס"ד דרב נחמן לכ"ע קאמר דתני' ר' אומר כו' ולר' כיון שיש בה ד' אמות על ד' אמות באמה בת ה' טפחי' מכשירין לה ופרקי' דרב נחמן אליבא דרבנן קאמר לה דלא משערי לה לסוכה בהכי ומכשרי לה כשמחזק' כדי ראשו ורובו ושולחנו דהיינו ז' טפחים על ז' טפחים:

לקרחת הכרם באמצעיתו ונעשה קרח ויש גפנים סביב הקרחה ודכ"ע אסור לזרוע בנתיי עד שיהא הקרחה כשיעור שיוכל לתת לכל צד סמוך לגפנים כדי עבדת הכרי דהיינו ז' אמו' ושיהא בו עוד בנתים כשיעור ב' שדות דניתן שיעור שדה להאי גיסא ושיעור שדה להאי גיסא דאי לא בטיל הכא והכא ושיעור שדה לב"ה ד' אמות ולהכי סגי להו בי"ו אמה על י"ו אמה קראה ד' אמות מכאן ודי אמות מכאן לעבודת הכרם וחי אמות באמצע לשיעור שתי שדות אבל ב"ש סברי דשיעור שדה חי אמות ולהכי בעו כ"ד אמות י"ו לשתי שדות ודי אמות מכאן ודי אמות מכאן לעבודת הכרי ומחול הכרי היינו כרם שחרב סביביו מכל הצד בין. הכרי לגדר ולהכי קרי לה מחול שהוא סביב סביב ודכ"ע בעיי שיניח סמוך לגדר ד' אמות ודי אמות סמוך לגפנים להרחיק כדי עבדת הכרם ושיהא שיעור שדה ניר בין ד' אמות לדי אמות לב"ש חי ולב"ה ד' אמות. וזהו שמניחין ד' אמות סמוך לגדר משום דאין דרך לזרוע בדי אמות סמוך לגדר דדרסי בה רבים ולא חשיב שדה התם ומיהו כל האי שיעורא בקרחת הכרם ומחול הכרם לפי שהוא בא לזרוע עכשיו במקום שהיה כרי גפנים ולפי חמור יותר וצריך הרחקה יתירה דאילו בעושה וכרם לכתחילה הא קיימא לן בנוטע כרמו שש עשרה אמה על י"ו דלכ"ע בהפוך שער משו' מראי העין מותר לזרוע כל מה שתוכו בו בלא הרחקה כלל דלא חשיב כרם ולב"ש אפילו כ"ח אמות כדאי בבבא בתרא שלא חל עליו תורת כרם כלל ואפילו במחול הכרם לא אמר זה השיעור אלא כשיש שם גדר בין שירחיק מן הגפנים ארבע אמות לעבוד' הכרם וזורע את השאר ואפילו לא נשאר כן שיעור שדה וכדאי פי כל גגות אלא א"כ הדפנות מתפשטים יותר מדי אמות שהוא צריך להתרחק בענין שלא יהא שלם בערבוביא דגפנים על הזרעים וכל היכא שעושה גדר סמוך לגפנים ואפילו של קנים יכול לסמוך כגדר מבחוץ וזורע ואין צריך להרחיק אלא כדי עבדת הגפן יחידית דהיינו שיעור ב' טפחים לרבנן וג' טפחים לר' עקיבא והלכת' כר' עקיבא והא דאמרי' התם שנותן לגפן יחידית ו' טפחים כדי עבדת הגפן לרבנן היה אומר מורי הרב נר"ו דלאו גפן יחידית דווקא דהא ודאי אפי' היו גפנים הרבה בשורה אחת כל שאין כאן צורת כרם ב' מכאן וב' מכאן ואחת יוצא זנב אין לו שום עבדה כלל ולא צריך הרחקה כל היכא דליכא למיחש משום הרכבה והאי דאמרי' עבדת הגפן לפי שכל גפן וגפן צריכה שיעור זה לעבדת עצמה וצריך להרחיק מכל אחת ואחת כשיעור זה ואפי' יש גדר בנתי' דליכ' ערבובי' ולאפוקי ממאי שנותן עבודת הכרם לכל הכרם כשאין שם גדר ואמות אלו קרחות הכרם ומחול הכרם או' רבנן שמשערין אותה באמה בת ו' טפחים להחמיר:

והא איכא רצופין בד' אמות דלקולא. פי' לר' שמעון אם אנו משערין באמה בת ו' טפחים יהיה לקולא דכל שאין בין גפן לגפן ד' אמות גדולות אלו יהא חשוב גפנים רצופים ולא הוי כרם ומותר לזרוע שם בנתים כדתנן כרם הנטוע כו' ופרקינן כרבנן דאמרי כרם הוי וק"ל דמ"מ אפילו רבנן מודו שאם הגפנים מועטי' כענין שאלו רואין את האמצעיי' כאלו אינם דלא הוי כרם כל שאין בין זו לזו ד' אמות ואם אנו משערין באמו' גדולות בת ששה טפחים אכתי הוי לקולא אפילו לרבנן: תירצו בתוס' דרב נחמן לא אירי אלא באמות שנתנו בפי' במשנה או בברייתא ובכאן לא שנינו בזה היתר בפירוש אליבא דרב נחמן ומדיוקא דאתי לן ולא נהירי ויותר י"ל דמשום האי קושיא דהדר אמרינן איבעית אימא רוב אמות קאמר ותדע דאי לא אכתי קשיא הא דתנן במסכת כלאים גדר ופרץ עד עשר אמות הוי פתח ומותר לזרוע אפילו כנגדו יתר כנגד הפרצה אסור: ואם אתה משער אותן עשר אמות באמות גבוהות הוי לקולא. אלא ודאי דלהאי ולכיוצא בה פרקינן דרוב אמות קאמר כלומר שלא דבר רב נחמן אלא ברוב אבל יש מהם שמודדין אותה באמה בת ה' להחמיר:

רבא משמיה דרב נחמן אמר אחד זה ואחד זה באמה בת ו' טפחים אלא דהללו שוחקות והללו עצבות. פי' אמות כלאים מודדין באמות שוחקות להחמיר. תירץ ר"ז ז"ל דלרבא נמי משנינן כדלעיל דרוב אמות קאמר אבל יש שתירצו דלרבא ודאי לא אמרי' רוב אמות קאמר ושיהא בכל א' מהם מקצת שוחקות ומקצת עצבות אלא כולן שוות. כל שבכלאים שוחקות לעולם ואפי' להקל וכל שבסוכה ומבוי עצבות ואפי' להקל דאזלינן בתר רובא ורובא הוי לחומרא דלרבי כיון שבכולן בת ו' טפחים ואין החילוק ביניהן אלא בין שוחקות לעצבות לא חששו לקולא במיעוטא.

גרסת מקצת הספרים איתיבי כל אמות שאמרו באמה בת ו' טפחים ובלבד שלא יהו מכוונות בשלמא לרבא ניחא אלא לאביי קשיא. וכן נראה שגורס רש"י ז"ל וה"פ בשלמא לרבא ניחא דהא קתני שכל האמות יש לנו למדוד באמה בת ו' אלא שאינם כולם מכוונות לגמרי כי יש מהן עצבות ויש מהן שוחקות אבל לאביי קשיא דהאיכא אמות שהם בת ה' טפחים ופרקינן אמר לך אביי אימא אמות כלאים באמות בת ו' פרש"י ז"ל וה"ק כל אמות שאמר בכלאי' באמה בת ששה ובלבד שלא יהו מצומצמות בעצבות אלא גדולים בטפחים שוחקי' ולשון רש"י ז"ל קצת כי הוא גורס בתירוצו של אביי אימא אמות כלאי' באמות בת ו' טפחים ואח"כ הוא מפרש דה"ק כל אמות שאמרו בכלאים וא"כ אמאי לא גריס אימא כל אמות כלאים וי"ל דאלו הוה גריס אביי בברייתא כל הא ודאי כל אמות במשמע ולאו דכלאים לחוד אבל כיון דלא גרס בברייתא כל יכול לפרשה אביי

דבכלאים בלחוד מיירי ומיהו כל אמות דכלאים קאמר ואע"ג דברייתא קתני כל אמות אביי מתרץ דלא גרסי' כל וי"מ שגורסי' בשלמא לרבא כי היכי דליהוו הללו שוחקות והללו עצבו' אלא לאביי קשיא ועוד מאי ובלבד. וגרסא זו קשה קצת דהא מדקאמר בשלמא לרבא כי היכי דליהוי כו' נראה דבעי לומר דבשלמ' לרבא אתי שפיר מאי דקתני ובלבד שלא יהו מכוונות ולאביי קשיא וא"כ מאי האי דקאמר ועוד מאי ובלבד היינו קושיא קמייתא אבל יש לפרש לפי גרסא זו דלישנא קלילא הוא וה"פ בשלמא לרבא אתיא מתניתא שפיר דקתני כל אמות באמה בת ו' ומשמע כל אמה שבעולם ואתי שפיר נמי מאי דקתני ובלבד שלא יהו מכוונות כלומר שלא יהו שוות ומכוונות אלו כנגד אלו לגמרי אלא דלהוו הללו שוחקות והללו עצבות אלא לאביי קשיא לישנא דפשטא דמתני' דקתני בהדיא כל אמות ועוד קשיא ליה מאי ובלבד דאפילו איירי תנא באמות כלאים בלבד לא שייך לומר ובלבד שלא יהו מכוונות שהרי אינו מדבר אלא בכלאים בלבד כי אע"פ שאמרנו למעלה דרוב אמות קאמר ויש מהם שהם בת ה' ולהחמיר לא שייך האי לישנ' דמכוונות אלא כשבא לכלל שני מינין ואמ' ששיעוריהם שוין אלא שאינו מכוונים לגמרי זה כנגד זה להיות כולם שוחקו' אבל במין אחד לא שייך למימר הכי ואם רצה לומר שלא יהו מצומצמות ושיהו כולם שוחקות לא היה ג"כ לומר לשון מכוונות ולתני מצומצמות ופרקינן אמר לך אביי אימא אמות כלאים באמה בת ו' ובלבד שלא יהו מצומצמות. וי"ג בשלמא כי היכי דליהוו הללו שוחקות והללו עצבות אלא לאביי קשיא בלבד ולא גריס ועוד ופריק אימא כל אמות כלאים כו' ואין גרסא זו בשום ספר:

דף ד.

ה"ג אלא אמר לך אביי לאו מי איכ' רשב"ג דקאי כוותי כו' ומאן דל"ג אלא ה"נ פירושא כאלו גריס לה ויש כיוצא בו בתלמוד כדכתיב בכמ' דוכתי: לרבא מי לימא תנאי הי' פירוש דכיון דרשב"ג קתני כל אמות כלאים מכלל דדוקא של כלאים הם בת ו' ופרקינן אמר לך רבא רשב"ג הא אתא לאשמועינן דאמות כלאים לא יהו מצומצמות אלא שוחקות פי' דהא דנקט רשב"ג כלאים לאו למעוטי דשאר אמות אינם בת ששה אלא שבא לפרש דברי ת"ק דקא' ת"ק שאין האמות שוות ומשונות ולא הוה ידעינן הי נינהו שוחקות והי נינהו עצבות ואשמועינן רשב"ג דאמות כלאים שאינם מצומצמות כן פרש"י ז"ל וק"ל דאי רשב"ג לפרושי אתא היכי נקט בלישניה ובלבד י"ל דכיון דאצטריך להזכיר באמה בת ו' טפחים למעוטי אמה יסוד ואמה סובב הוצרך לומר ובלבד דאלו הוי תני כל אמות שאמרו חכמים בכלאים באמה בת ששה טפחים לא יהו מצומצמות היה נראה כי יש

מקצת אמת כלאים שאינם בת ו' טפחים והם מצומצמות וזה אינו שאפי' כרחמנא לומר שיש בכלאים מיעוט אמות שהם בת ה' טפחים כשטת ר"ז ז"ל מ"מ גם הם שוחקות הם והקשו בתוספות ולאביי אמאי הוי תנאי לימא דרשב"ג לפרש דברי ת"ק בא שלא דבר אלא באמות של כלאים בלבד ותירצו דכיון דפריש רשב"ג שלא דבר ת"ק אלא באמות של כלאים ממילא ידעינן דמכוונות דקאמר היינו מצומצמות ולא נהירא משום דלישנא דמכוונות לפי פשטה לא משמע אלא במעריך דבר אל דבר משני מינים הוצרך לפרש רשב"ג דההוא דמכוונות דקאמר היינו מצומצמות אבל יש לתרץ דכיון דרשב"ג דקתני כל אמות אם אתה אומר דרשב"ג לפרושי אתא אף ת"ק כל אמות קתני וזהו מה שבא רשב"ג לפרש והא ודאי אף לא דבר ת"ק אלא בלבד בכלאים לא היה שונה כל אמות אלא אמות בלחוד מאחר שהוא תופס דבריו בסתם ואינו מזכיר כלאים וכדמתרצי לעיל אמר לך אביי ה"ק אמות כלאים כו':

אמה יסוד. פי' דתנינן עלה אמה וכנס אמה זהו יסוד פי' שבו היה שופך הדמים ואמה שעלה היה בת ה' אבל אמה שכנס בת ו' היא כדמפרש בפר' שתי הלחם וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד אלו הקרנות פי' כי הקרן הוא אמה על אמה באמה בת ה' טפחים שהם שני זרתות וכשאדם מודד מאמציעותו של קרן לכל רוח ורוח היה זרת אחד לכל סביביו וזה גבי המזבח היינו מזבח הזהב שהיה אמה על אמה והוא באמה בת ה' טפחים:

א"ר חנן כל הפסוק הזה לשיעורין נאמר. פי' והשתא קס"ד דמדאורייתא ממש קאמר ואף ע"ג דדרשינן ליה בברכות ללמד על המינין הללו לאחריו קס"ד השתא כי מפני שיש חשיבות במינין אלו שבאו לשיעורין שאין א"י חסרה כלום אמרה תורה לברך אחריהם והא דאמרינן פת חטים כו' רש"י ז"ל פירש דלהחמיר הוא שאינו שוהה כ"כ ויש שפירשו להקל וכדכתיב בפ"ק דסוכה:

גפן כדי רביעית יין לנזיר. פירש"י ז"ל לחייבו מלקות אם שתה רביעית יין והקשו בתוספת כי אין זה מעניין האחרים הנזכרים למעלה שלא באו ללמדנו שיעור האיסור אלא ללמדנו שנשער באותו דבר ובכאן אין אנו משערין בגפן כלום. ותדע שאלו לאבא אלא ללמדנו שאם שתה רביעית יין לוקה מה אנו למדין מזה מן הגפן הכתוב כאן ומה אנו נהנין בו טפי ממה שכתוב כבר בפרשת נזיר מיין ושכר יזיר אבל הנכון שם שכמו שפיר' ר"י ז"ל שאם אכל לולבי' וענבי' אין משערין אותו בכזית לחייבו אלא משערין בענבים ולולבין עצמם לתת אות' בכלי מלא יין וכל שאכל מהם כשיעו' שיוציאו מאותו כלי רביעי' יין לוקה ואין משערין בכלי מים שממהר לצאת הרב' אלא בכלי יין שהו' נגרש יותר ואינו יוצא ונמצינו למדין שאנו משערין איסורי נזיר בגפן ולא בכזית ולא במים

והא אתיא כרבי אליעזר בן עזריה דאמר במס' נזיר דבכל איסורי נזיר איתקש אכילה לשתיה ודלא כר' עקיבא דאמר איפבא דאיתקש שתייה לאכילה ומשערין לשניהם בכזית שנותנין זית אגורי ונותנין לתוך כלי מלא יין ואם שתה כשיעור שיוציא מן הכלי אותו זית חייב ולדידיה ודאי לא אתיא האי דרשא דהכא ולא אתא גפן להאי שיעורא ובין לרבי עקיבא ובין לרבי אליעזר בן עזריה שיעורי אכילה ושתייה דנזיר שוים הם אלא דרבי אליעזר ב"ע מקיש אכילה לשתיה והוי לקולא ורבי עקיבא מקיש שתיה לאכילה בכזית והוי לחומרא וכן מפורשת מחלוקת בתוספתא וטעמיה דידיה משום דאקשינהו קרא כדכתיב מיין ושכר יזיר חומץ יין וכו' עד וכל משרת ענבים לא יאכל וענבים לחים ויבשים כו' ומיהו ק"ל הא דתנן במס' נזיר שאם אכלי ענבים כזית חייב משנה ראשונה אמ' עד שישתה רביעית יין אמר רבי עקיבא אפילו נזיר ששרה פתו ביין ויש בו לצרף כזית חייב אלמא דכ"ע ענבים בכזית ויין ברביעית ולא אפליגו אלא דתנא קמא אינו מחייב אלא בענבים ממש ויין ממש ורבי עקיבא מחייב אפילו בששרה פתו ביין ומשו' דהיתר מצטרף לאיסור ויין בדרך אכילה שיעורו לאכיל' בכזית ותו קשיא לן דהתם אמרינן עלה בתלמודא במאי קא מיפלגי תנא קמא סבר איסורי נזיר איתקיש אכילה לשתייה ורבי עקיבא סבר איתקש שתייה לאכילה ולא ידעינן מהיכא נפקא לן דהא איכא ביניהו דהא מתני' לא מוכחא הכי והנכון כמו שתירי' ר"ת ז"ל דתנא קמא דהתם רבי עקיבא הוא והכי קאמר נזיר שאכל ענבי' כזית חייב ואתא לאשמועינן דשיעורי נזיר אכילה עיקר שהיא בכזית וממילא ידעינן דאתקש ליה שתיה ומשנה ראשונה דהיינו ת"ק דאמרי התם מפני שהיו ראשונים אמרי אפכא דאדרבה עיקר שיעורי נזיר היינו שתייה שהיא ברביעית ככל איסורי משקין דעלמא וממילא ידעינן דה"ה איסורי אכילה ומפני שמשנה ראשונה היו משערין להקל חזר רבי עקיבא ואמ' שאין כאן שיעור רביעית כלל אלא שיעור זית ואפי' ששתה מן היין כדרך אכילה משערין בכזית והתר מצטרף לאיסור ותדע דליכ' במתני' אלא תרי תנאי בלחוד דהא לא מדכרי' במאי דאיכא ביניהו אלא ת"ק ולרבי עקיבא והרי זה נכון:

דף ד:

רמון דתנן כל כלי בעלי בתי' שיעורן ברמונים. פי' במוציא רמון א' וכן נאמר בכל מקום והא דקתני ברמוני' כבר פירשנו במשנה ג' אחוזין זה בזה פי' ויצאו זה אחר זה אלא שזה מעכב על זה שלא לצאת להדיא כאלו היה אחד או שני' וצריך נקב גדול יותר כך פירש

ר"י ז"ל ורבינו שמשון ז"ל פירש שבא לומר שמשערין ברמון בינוני כאותן שאחוזין ג' ביחד ונכון הוא:

נימא אחת קשורה חוצצת. פי' לאו דוקא דהא מיעוטו שאינו מקפיד הוא, אלא שנתקשרו שם נימות הרבה או מיעוט כדי הקפדה וקשורות אחת אחת דהשתא מיהדקא שפיר דשלש ביחד לא מיהדקי:

כי איצטריך קרא לרובו ולמעוטו כו'. פי' לחלק לנו ההפרשות שיש בין רובו ומעוטו ומקפיד ושאינו מקפיד, והא דפי' רש"י ז"ל רובו רוב שערו יש שנראה להם שרוצה לומר ואלו בגופו אין דקדוקין אלו אלא אפילו מיעוטו שאינו מקפיד חוצץ, והקשו דא"כ אפילו בבגדים נאמר כן שיש להם דין גופו ואנן אשכחן בזבחים (צ"ח ב') בדם או רבב שעל בגדו שאם היה טבח או מוכר רבב שאינו מקפיד אינו חוצץ, ועוד מההיא דנכרית מעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה ואתינן למימר טעמא משום דהוה ליה רובו שאינו מקפיד שאינו חוצץ מן התורה ועד כאן לא פרכינן עלה אלא משום דכי אמר ר' יצחק הכא ברובו אבל כולו אף על פי שאינו מקפיד חוצץ מן התורה, אלמא אפילו בגופו איתא לדר' יצחק דליכא חציצה מדאורייתא אלא ברובו המקפיד, וכן פי' ר"ת ז"ל וכן עיקר, אבל נראה שלא נתכוין רש"י ז"ל לכך אלא לאשמועינן דבשערו בלבד משערין ברוב ומיעוט ואין צריך לשער ברוב הגוף והשער וכדעת הגאונים ז"ל, ושלא כדברי הרמב"ם ז"ל שכתב שמשערין הגוף והשער ביחד שאין השער גוף בפני עצמו:

היתה גבוה מעשרים אמה ובא למעטו. פי' למעט חללו כמה ממעטו כו':

אלא רחבו בכמה. פי' כשיעשה תל מלמטה כל הקורה למעט חללו כמה יהא רחב הרגל. גרסת רש"י ז"ל לימא בהא קמיפלגי דמאן דאמר טפח קסבר מותר להשתמש תחת הקורי ומאן דאמר ארבע' טפחי' קסבר אסור להשתמש תחת הקורה דחודו החיצון יורד וסותם וכיון שהקורה מכשרת אל תחת הקורה הרי הוא עושה היכר למקצת המשתמשים בה תחתיה ומ"ד ד' טפחים קסבר אסור להשתמש תחת הקורה כי חודו הפנימי יורד וסותם וכיון שכן צריך להרחיב התל כלפי פנים שישתמשו בו בני מבוי ויהא להם היכר בקורי וכיון דאפיקתיה לרחב על זה מטפח אוקמיה בד' טפחים שהוא דבר חשוב וכן פרש"י ז"ל ומיהו ק"ל להאי גרסא דהיכי מוקמי' לאביי דסבר אסו' להשתמש תחת הקורי דהא איהו אמר לקמן בהדי' מותר להשתמש תחת הקורה ויש לומר דתלמודא הוא דקאמר השתא לימא בהא קא מיפלגי ולא שמיע' ליה ההיא סברא דאביי דלקמן והא דדחיין דלכולי עלמא מותר להשתמש תחת הקורה מהאי טעמא הוא דידעינן דאביי הכי סבירא ליה לקמן. והראב"ד ז"ל גורס בהפך מ"ד טפח קסבר אסור להשתמש תחת הקורה

ומ"ד ד' טפחי' קסבר מותר להשתמש תחת הקורה ופירשה כן דמאן דאמר טפח סבר אסור להשתמש תחת הקורי' הילכך לא הוי מכלל המבוי וסגי ליה בטפח ומאן דאמר ד' טפחים קסבר מות' להשתמש תחת הקורה הילכך הרי הוא מכלל המבוי וכיון שכן בעי' שיהא ראוי להשתמש בו כעין מבוי והשת' ניחא ההיא דאביי דלקמן ומיהו אין לפי' הוה טעם נכון:

דף ה.

דכולי עלמא מותר להשתמש תחת הקורה והכא בהא קא מיפלגי וכו' ומר סבר קורה משום מחיצה. פרש"י ז"ל ואמרו רבנן דבטפי מעשרים לא אמרי' חודו יורד וסותם ואין קורה זו מכשרת אלא מעשרים גובה ושיהא מקום חשוב דהיינו ד' טפחים רוחב שיעור רשות היחיד דכל מחיצה שאינה בא להכשיר מקום ד' טפחים לכל הפחות לא שמה מחיצה. שמא יפחת פי' שמא יפחת משום דעשויין לירד ושמא יפחית מטפח ולא רמי' אנפשי' לתקונה ולפי' צריך להוסיף על שיעורו וכיון דאפיקתיה מטפח אוקמיה בד' שיעור רשות היחיד:

משכו בכמה. פי' כמה יהיה החקק ההוא אורך בתוך רחבו המבוי פרש"י ז"ל הא דנקט לעיל רחבו והכא נקט משכו ואע"פ שזה וזה הוא שיעור הנמשך לאורך המבוי טעמא דמילתי כי בדבר הבולט כגון תל שעשה לעיל שייך רחב אבל בדבר השוקע בחקק זה ומחיצות מקיפות אותו שייך לשון משך:

רב יוסף א' בד' טפחים ואביי אמר בד' אמו'. פי' וכל אחד מהם הוסיף על השיעור שאמ' לעיל גבי תל וכת' רש"י ז"ל טעמא דמלת' דלעיל הא איכא מבוי והאיכא דפנות אלא שאנו באין למעטן ובהיכר כל דהו סגי או למר בד' או לומר בטפח אבל הכא שאין לזו גובה מבוי ולא גובה דפנות דהשת' משוינין ליה מבוי ודפנות כחקק זה צריך לעשות בו משך ראוי כשיעו' אורך דין מבוי והא דאמרי' דרב יוס' דא' בד' טפחים קסבר משך מבוי בד' טפחי' ק"ל דהא לקמן גבי מימרא דרב בלחי המושך מדפנו של מבוי אמ' רב יוסף ש"מ משך מבוי ד' אמו' י"ל דהתם אליבא דרב קאמר וא"ת אי משום הכשר אורך מבוי בעי ד' טפחים היכי סגי ליה שיהא משכו ד' טפי דהא רחבו לכל הפחות ד' טפ' כשיעור רשות היחיד וגם שאין פתח בפחות מד' טפחים ואם כן יהא ארכו כרחבו וקיימא לן שאין ניתר בלחי וקורה אלא מבוי שארכו יותר על רחבו כדאי' לקמן בסמוך וי"ל דשער המבוי אע"פ שהוא נמוך נכנס הוא בשיעורו וכי אמרי' במבוי דעלמ' בארבעה היינו ד' טפחי' שוחקו' שהם ד' ומשהו:

מבוי שנפרץ כלפי ראשו. פירש שנפרץ באחד מכותליו הארוכים באותו הצד שהוא סמוך לראש המבוי ששם פתחו של מבוי אם יש שם פס ד"ט מתיר פרצה עד עשר פרש"י ז"ל דכיון שנשאר בתוכו של כותל הארוך סמוך לפתח כשיעור הכשר אורך מבוי לא נתבטלה תורת פתח והפרצה הזאת תהא חשובה כפתח שאין בה אלא עשר אמות שהוא שיעור פתחו של מבוי ומבוי אינו נפסל בפתחי' הרבה כיון שהפתח שהוא בראשו מתוקן ומוכשר כראוי ואפילו תימא דדילמא שבקי בני מבוי פתח המבוי ועיילי ונפקי בפרצה זו מפני שהיא קרובי להם וממעטי בהליכי אין בכך כלו' כיון שזה הפתח הראשון עומד בהכשרו ואם לאו כלומר שלא נשארו ד' טפחים עומדים בראש הכותל הנפרץ כלפי ראשו פחות מג' מותר פירש דכל פחות מג' כלבוד דמי והרי הוא כאלו אין שם פרצה כלל:

ג' אינו מתיר. פי' דכיון שיצאת פרצה מתורת לבוד ולא נשאר בכותל סמוך להכשר המבוי שיעור אורך מבוי בטלה תורת קורה מכאן פרש"י ז"ל משום דבני מבוי שבקי לפתחא קמא ועיילי בפרצה זו ונמצא שלא נשאר לקורה זו שום חשיבות וק"ל ותיפוק לי דבעינן קורה ע"ג וליכא כיון שאין הכותל סמוך לקורה כשיעור הכשר מבוי וא"כ אפי' לא שבקי בני מבוי בפתחי' דמבוי ועיילי ונפקי ביה אין כאן תורת קורה י"ל דכיון דסוף סוף מבוי אלו הוו עיילי ונפקי בה כדמעיקרא בני מבוי מקיימי הכשרה דידיה בתשמישים ולא מיבטיל תורת קורה מינה אבל השתא דאיכא תרתי לגרעותא מיבטיל תורת קורי מינה כנ"ל לפי פרש"י ז"ל והוא הנכון:

אמר לך אביי סוף מבוי הכי נמי. פי' דלאוקומי מבוי בהכשרו ובחזקתו הראשון די לנו בד' טפחי' דהוי שיעור מבוי גרוע אבל בתחלת הכשירו אין די לנו בפחות מד' אמות שהוא שיעור חשוב ואי בד' טפחים היכי משכחת שיהא פתח חצר באי' מדופני מבוי כיון שאין כלו ארוך אלא ד' טפחים דהא לפתח צריך לחללו לכל הפחות ד' טפחים מלבד הפצימין שלו ואף ע"ג דפרישי' דד' טפחים דאידך מבוי הם ד' ומשהו מ"מ אין באותו משהו שיעור לפצימי הפתח ואפי' יהא בו שיעור נמצא כל ארכו של כותלי מבוי פרוי בפתחי' ואין כאן היכר כותל מבוי וכ"ת דפתח להו בפתחם בדופן האמצעי והאמר רב נחמן וכו' פי' וכיון דארכו של מבוי ד' ומשהו אין ברחבו אלא ד' טפחים כדי שיהא ארכו יותר על רחבו ואין ברחב דופן האמצעי שיעור לפתח אחד עם פצימין וכ"ש לשני פתחים ופרקי' דרב יוסף מפרש לה דפתח להא לפתחים בקרן זוית דמבוי בפנים סמוך לכותל האמצעי אחד מכאן ופרש"י ז"ל כגון דפתח ג' טפחים מן הפתחים בסוף אורך הכותל הארוכה וטפח באמציעו' ולא דק מרן ז"ל דבכי הא אין אלכסונו אפי' ג' טפחים ושני

חומשים ואנו צריכים שיהא ברחב החלל ד' טפחים וכיון שכן צריך שישער לעשותו בענין שיהא באלכסון שמקרן לקרן ד' טפחים כי זה הוא רחבו של פתח זה:

לחי הבולט מדפנו של מבוי. פי' בסוף הדופן הסמוך לפתח בולט ממנו כלפי רחב הפתח והכי מוכח לקמן בהדיא דלרחב הפתח הוא בולט דאמרינן שאם היה מבוי רחב שבע ניתר בעומד מרובי על הפרץ ואין זה בלחי המושך בדפנו של מבוי דלקמן דהתם מיירי שבולט בסף הכותל כלפי חוץ כאלו הכותל נמשך הרבה ופרש"י ז"ל שלא נעש' שם מתחלה לשם לחי אלא שנשאר שם מן הבנין והא דאמרי' פחו' מד' אמות נדון משום לחי אתיא אליבא דהלכתא כאביי דאמר לחי העומד מאליו הוי לחי ומיהו לא קשיא לר"ת ז"ל שפסק שם הלכה כרבא שאינו לחי ומפרש למד של יע"ל קג"ם ימי לידה שבמ' נדה דמצי לפרושי דהכי כשיעשה מתחלה לשם לחי א"נ דרב הונא לטעמיה דסבר לחי העומד מאליו הוי לחי כדאיתא לקמן גבי ההיא פלוגתא דאביי ורבא אבל אנו כרבא קיימא לן דאמר לא הוי לחי כן יש לפרש לדעת ר"ת ז"ל. וההיא דלקמן גבי לחי הנמשך אפי' לרש"י ז"ל לפרש דאיירי בשנעשה לשם לחי דאי לא כי אמרי' עלה ש"מ תלת הוה לן למימר ש"מ ארבע ונמנה בדידהו לחי העומד מאליו הוי לחי אלא ודאי כדאמרן אבל הכא משום דקאמר לישנא דבולט משמע ליה למרן ז"ל דבולט מאליו משמע:

ד' אמות נידון לשום מבוי. פרש"י ז"ל דכיון שיש בו שיעור הכשר אורך מבוי נפק ליה מתורת לחי ולא סמכי' עלה וא"ת הניחא למ"ד לחי משום הכירא אלא למ"ד לחי משום מחיצה הא ודאי כל דמשיך וסתים בפתח טפי מעלי וי"ל דדילמא רב הונא סבר לחי משום הכירא אי נמי י"ל דאפי' למ"ד משום מחיצה בעי' שיהא בו היכירא קצת שנעשה משום לחי וכן תרצו בתוספות עוד כתב רש"י ז"ל ואע"ג דאלו עבדיה משום לחי הוי כ"ש דמשום דריבה בסתימתו לא גרע מלחי משהו הכא כיון דלא איקבע לשום לחי אנן במחשבה לא מצי' לאפוקי מתורת מבוי ולשוויי' לחי והקשו עליו דלגבי היכר לחי מה מועיל לו לעשות היכר לבני אדם מפני שנעשה לכך אחר שהוא גדול כמו כותל מבוי וי"ל דכשהוקבע לשם לחי יש לו קול ורב יוסף לאפוקי מתורי לחי עד דאיכא ד' אמות למיהוי מבוי בד' טפחים סגי פי' שאין להוציאו מתורת לחי כיון שעומד במקום לחי עד שיהא ד' אמות שאין בו היכר לחי כלל ולעיל הכשר אורך מבוי ד' טפחים הוא וק"ל דאכתי תקשי לישנא דרב הונא דקאמר נדון משום מבוי אלמא זהו שיעורו של מבוי דאי לא תימא ד' אמות אינו נדון משום לחי אי נמי לימא נדון משום כותל וי"ל דה"ק נדון משום מבוי שקורין בני אדם נראה להם מבוי אלא כשיש בו ד' אמות ואם תאמר והא רב יוסף גופיה דייק לקמן על מימרא דלחי המושך שמע מינה משך מבוי ד' אמות ויש

לומר דלאפוקי מתורת לחי קאמר כדמפרש הכא אי נמי דהתם אליבא דרב קאמר לה כדכתי' לעיל.

דף ה:

אי דמוקי' לה בהדיא אוסופו הוא דקא מוסיף עלי'. פי' בתוספות ומיירי במבוי שהו' יותר על שמנ' דאי כשהוא שמנה אמות מצומצמו' כיון שהלחי ד' אמות כשמוסיף עליו לחי משהו הרי הוא ניתר בעומד מרובה על הפרוץ כדלקמן עוד תרצו דמיירי אפילו כשהוא רחב ה' אמות מצומצמת והכא אליבא דרב הונא קאמרי דלית ליה ההיא סברא דלקמן וכדאמרי' עלה בהדי' דרב הונא בריה דרב יהושע טעמא דנפשיה קאמר דרב הונא לית ליה הכי אבל במבוי שבע ניתר בעומד מרובה על הפרוץ אבל כשהוא רחב שמנה אמות מצומצמות אינו ניתר בפרוץ ועומד ורב הונא בריה דרב יהושע לטעמיה דסבר לקמן בפרקין דפרוץ כעומד אסור אבל לרב פפא בר פלוגתיה דהתם דסבר פרוץ כעומד מותר אפי' כשמנה אמות מצומצמות ניתר בעומד כפרוץ והא איפסיקא התם הלכת' בהדיא כרב פפא וא"ת ורב אשי דאמר לקמן דרחב ח' אמות מצומצמות מטעם מה נפשך אמאי לא אתי עלה מטעמא דפרוץ כעומד מותר י"ל דרב אשי אליבא דרב הונא בריה דרב יהושע הוא דאתא לימא דאפילו לדידיה איכא היתירא ואין צריך לחי אחר אבל אליבא דהלכת' בלאו הכי נמי משתרי בפרוץ כעומד:

ומה חצר שאינה ניתרת בלחי וקורה וכו' פרש"י ור"י ז"ל דבחצר מרובעת מיירי שאינה ניתר' בלחי וקור' אם נפרצה ביותר מעשר או נפרצה במלואה וצריך פס ד' אבל חצר שארכ' יותר מרחבה הרי פירצתה נתרת בלחי אי קור' כמבוי ודאי דהכי איתי' לקמן בפרקין גבי מימרא דרב נחמן דאמר נקט' איזהו מבוי כו' לפי גרסת הספרים שלנו ולפי אות' גרס' אין הפרש בין מבוי לחצר לעניין זה דבמבוי נמי אם הוא ארכו ברחבו אינו ניתי' פתחו אלא בפס ד' ואם ארכו יותר על רחבו ניתר פתחו בלחי או קורה ולפי שטה זו קשה קצת היכי נקט הכא חצר סתם ולא קאמר חצר מרובעת ועוד היכי אפשר למיעבד ק"ו מחצר למבוי והרי שניהם שוים ומה חומרא וקולא יש כאן וי"ל משום דאיתמר בחצר להדיא נקטיה בחצר וכאלו אין הדין כמבוי כיון שעדיין לא נתפרש לנו אותו כ"כ דהא סוף סוף כשתאמר כן במבוי הכי נמי אתי שפיר דאשכחן שמועיל עומד מרובה על הפרוץ בין בחצר בין במבוי במקום שאין לחי וקורה מועילין וכן נעשה ק"ו ומה במקום שאין לחי וקורה מועילי' כגון' חצר מרובע' אי מבוי מרובע מועיל עומד מרובה על הפרוץ במקום שמועילים לחי או קורה כגון מבוי או חצר שאינם מרובעים אינו דין

שניתר בעומד מרוב' על הפרוץ ואורחא דתלמודא בהכי דכיון דידע קושטא דמילתא היכי הוא נקיט ליה ועביד ק"ו דנפשיה ועוד י"ל דהכא לא ק"ו ממש עבדינן לעשות חצר חמורה דמבוי קל בדבר זה אלא בתורת ק"ו דלת וקורה בהדי עומד מרוב וה"ק ומה חצר מרובע וה"ה למבוי שכמוהו שאין בחלל תל התירו מפני קולא שבו מועיל בו עומד מרובה על הפרוץ מפני שהיא חמור ויש בכיוצא כק"ו זה בפ"ק דקידושין כדכתיב התי בס"ד ומ"מ מצי לראב"ד ז"ל גרסא אחרת לקמן בפרקין באותה הלכ' והוא סובר דבכל חצר בין מרובעת בין שאינה מרובעת אינה ניתר' לעולם אלא בפס ד' טפחים ולדברינו אתי שפיר מאי דנקט הכא חצר סתם ואתי ק"ו מחצר למבוי מ"מ כפשוטו כי החצר חמור שאינו ניתר לעולם אלא בפס ד' ואלו מבוי שאינו מרובע ניתר בלחי וקורה וא"ת ומהאי ק"ו גופיה נשרי מבוי אפי' שהוא שמנה או יותר דהא בכותל זה יש בו יותר מד' טפחים וחצר שאינה ניתרת בלחי או קורה ניתרת בפס ד' טפחים תירץ רש"י ז"ל דאין הכי נמי דאתי בק"ו שנתיר מבוי ח' בכותל זה מדין פס ומיהו כיון דלא איקבע התם לשם פס א"א שיתיר מדין פס דהא בעי' היכר פס וכל שיש בו ד' אמות כשיעור הכשר מבוי כשם שיצ' מתורת לחי מפני שלא נעשה לכך כך יצא מתורת פס כיון שלא נעשה לשם פס ואינו עושה בכאן שום היכר ונראה שבחצר שנפרצה כיוצ' בזה מתי' אם נשארו שם גפיפי ד' אמות שלא נעשה לשם כך אלא דהכא גבי מבוי בעי' היכר לחי או היכר פס תאמר במבוי שפרצתו בד' טפחים וא"ת ומהאי ק"ו גופי' אמאי לא ילפי' דפרצת מבוי בעשר י"ל דכי אמרי' דרב הונא ברי' דרב יהושע סבר מבוי נמי פרצתו בעשר מהאי ק"ו הוא דסבר הכי מיהו אכתי קשי' רב הונא דאמר כד' אמאי לא עביד האי ק"ו וי"ל דרב הונא סבירא ליה דאדרבי' גבי חצר הוא שהתירו פרצ' בעשר מפני שיש לו ארבע מחיצות אבל מבוי כיון שאין לו אלא ג' מחיצות דין הוא שלא נתיר באותן מחיצות פרצה בעשר כיון שכבר עומדת רוח רביעית פרוצה וא"ת אדרבה נימא כדאמרי' לקמן גבי פסי ביראות דכיון דאקילו בה חדא קולא נקיל בה קולא אחריתי יש לומר שאני התי' שהקולא ראשונה היא קולא גדולה להתיר פרוץ מרובה על העומד וגלו חכמים דעת' שרצונ' להקל שם כל מאי דאפשר מה שאין כן כאן שאין הקולא הראשונ' גדול כיון שיש שם ג' מחיצות כן תרצו בתוספו':

רב אשי אמר אפי' תימא במבוי שמנה. פי' שמנ' מצומצמו' כדפריך ואזיל דמה נפשך אי עומד נפיש כו' כלומר דמסתמא שאין ד' אמות אלו מצומצמות ממש שלא יעדיף או יחסר:

מאי אמר' דכי הדדי נינהו. פי' וסבירא לך דפרוץ כעומד אסור מ"מ ה"נ ספק דדבריהם וספק דדבריהם לקולא ויש שהקשו דהא קימ' לן אי אפשר לצמצ' בידי אדם והכין נמי סוגיין בעלמ' דבידי אדם (אי) אפשר לצמצ' מכשרי רב פפא פרוץ כעומד ולא חייש דילמ' פרוץ נפיש והכי נמי סוגיין במסכ' חולין גבי שחיט' דאפליגי במחצ' על מחצ' אפשר לעמוד על הדבר אם הם מצומצמות היאך נסמוך על הדבר לומר ספק דבריהם להקל והנכון בקושייתינו מה שפירש"י ז"ל דאע"ג דאפשר לצמצם כיון דהכא לא נתכונו לצמצם ודאי אינו מצומצם שאפי' בבאים לצמצם יש רוב בני אדם שאיני יכולין לצמצם וכל שכן זה שהיה במקרה וכיון שחזקה גדולה היא זו וכל זמן שאיני נמדד הוא ספקא דרבנן אין לנו לטרוח למדוד אותו ולברר ספקו ולמדוד ונסמוך על החזק' הזאת ויש בתוס' שעה אחרת בזו שאומר דלעיל סבירא לן דבידי אדם נמי א"א לצמצ' ומה שהתיר רב פפא פרוץ כעומד ואמרי כמחצה על מחצה שהוא כרוב התם מפני שההיתר מצוי יותר דאיכא שני צדדין להתיר דילמא שחט רובא ואם תמצא לומר דהוי פלגא הא קיימא לן דמחצה כרוב ואין כאן אלא צד א' לאיסור שמא שחט פחות ממחצה וכיון דאיכא שני צדדין דהיתירא תלי' בהו דדמי קצת לספק ספקא וא"ת א"כ הכי נמי נשרי מהאי טעמא דאיכא תרתי לקולא אפי' הוה ספק של תור' ולמה הוצרכנו לומר היתיר' מפני ספק דבריהם. תרצו דהכא איכא צד שני לאיסורא שמא לא היו החי' אמות של פתח מצומצמות אלא שהיו יותר מחי' אמות ואפי' יש בעומד ד' אמות ד' אמות מצומצמות הוי הפרוץ מרובה ואסור ועוד דכיון דאמרת ותלית דהא כי הדדי הוא וסבור לך דפרוץ כעומד אסור א"א לן לדון להיתר מפני שום צד א' ויש מסכימין לשטה זו דכיון דאפשר דאמרת אי אפשר לצמצם בידי אדם אין לנו לחצות בו כלל ואין לנו אלא או שהוא יותר ממחצה או פחות מכאן וליכא אלא חד צירוף להיתירא וחד צד לאיסורא והיא הנותנת דהכא על כרחין אפשר לצמצם סבירא לן מדאמרי' מאי אמרת דילמא שוו אהדדי והיאך שוו אהדדי דהא אי אפשר לצמצם כלל. ועוד מאי ספק דדבריהם איכא על כרחין או נפיש או בציר ואיתי' ממה נפשך ונראה כי בעלי השטה הזאת סבורין כי כשאנו אומרים אי אפשר לצמצם היינו שא"א לצמצם הדבר ולעמוד על המדה בצמצום אבל הדבר עצמו אפשר שיארע מאליו שיבא בצמצום אלא דאנן לא אפשר לן למיקם עלה. ולפי שטה זו מה שאמר פרוץ כעומד או מחצה על מחצה כרוב לעניין שחיטה לא שנודע לנו בודאי שהוא כך שהרי א"א לעמוד עליו אלא לומר שאם יראה לנו שהוא כך נתיר מטעם שאמרנו שיש שני צדדין להתיר כיון דמדאורייתא פרוץ כעומד וסגי בשחיטה מחצה על מחצה כנ"ל לפי שטה זו אבל הדברים רחוקים:

דף ו.

מבוי שנפרץ מצדו בעשר. פי' אם נפרצ' אחת מן הכותלי' של ארך המבוי אין פרצתו בעשר אמו' כלומ' דבעשר אמו' אינו נפסל מפני שהו' חשוב כפתח דכל שיש בו שיעור פתח אינו חשוב כפרצה. והכי מוכח ממאי דאמרי' מאי שנא מצדו בעשר דפתחא הוא מראשו נמי פתחא הוא אלמא בעשר דאמרי' להכשר הוא כיון שהוא כשיעור פתח כדאמרי' נמי בדר' אמי ור' אסי לעיל אם יש שם פס ד' מתיר פרצה עד עשר והכא נמי בהכי מיירי שיש בו פס ד' דאי לא הוה פרכינן מינה כדפרכינן בסמוך מינה והא דקאמר בד' פי' שהוא אוסרה בד' טפחים וראשו של כותל מבוי בכותל שבכניסה כגון שהיה המבוי רחב ומקצת כניסה היתה סתומה. ואחר שהכשירו הפתח הנשאר בקורה או בלחי נפרץ הסתו' אם יש בפרצה ד' טפחים אוסר את המבוי דכל דהוי הפרצה דבר חשוב כשיעור הראוי לפתח קטן אוסרת שם שאין טעם לחלק בזה בין ד' ליותר מד' טפחים דכל דאפיקתיה להכשר פרצה מתורת פתח דלא נימא פתחא הוא אוקמיה על ד' טפחים שהוא דבר חשוב והיינו דאמרי' בסמוך דמסתברא כוותי' דרב הונא דאמר זה וזה בד' ממבוי עקום דאמר שמואל תורתו כסתום ואוקימנ' כשהפלוש הוא בעשר אמות אלמ' פרצת צדדין בד' טפחים. ומה ראיה יש בההיא דמיירי בעשר אלא ודאי כדאמרן כיון דעשר הוי פרצה ולא אמרינן פתחא הוא מכלל דלא אמרי' שיהא דין פרצה תלוי בתורת פתח דא"כ כשהוא בעשר לא יהא נדון כפרצה. וכיון דאפיקתיה לדין פרצה מדין זה דאפשר דהוי שיעור פתח ויהא נדון כפרצה אדרבה מוקמיה לדין פרצה בדבר חשוב וכל שיש בה ד' טפחי' כשיעור פתח שהוא דבר חשוב אוסרת. וא"ת והיכי נקטי' סתמא מצדו בי' ומראשו בד' ויהא שיעורים להכשיר בו ושיעור ד' לפסול. י"ל דכל כה"ג דכיון דבטעמא תלי והטעם ילמד על עצמו נקיט לה סתמא בדלא פריש והא כדאיתא והא כדאיתא. וכל שהוא נדון כפרצה בין מיות' מעשר הן בד' טפחים לא סגי ליה בלחי וקורה אלא בעי צורת פתח שאין לחי וקורה מתירין את הפרצה:

שם ופרכי' מצדו דהוי בי' להכשירו דפתחא הוא ראשו נמי נימא פתחא הוא: ופרקי' דראשו דלעולם בראשו ממש בעשר אם לא נפרץ במלואו והכא כגון דפתח בקרן זוית דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי. עיקר הפירוש כמו שפירש רש"י ז"ל שהפרצה בקרן זוית ממש שאוכלת שני ראשי הכותלי' כותל מזרחי ודרומי או כותל מזרחי וצפוני כזה וכההיא דאמרי' לעיל דפתח לה בקרן זוית שהו' על כרחינו כצורה זו. וא"ת והכי אמרי' דפתח' בקרן זוית לא עבדי אינשי דהא אמרינן לעיל דפתח לה בקרן זוית וי"ל כמו שפי' הראב"ד ז"ל דשאני הכא דהוא פרוץ בלא פצימין דכי הא ודאי לא עבדי אינשי בקרן

זוית אבל כשהוא עשוי בפצימין כההוא דלעיל הא ודאי עבדי ליה אינשי. והנכון דשאני הכא שהוא בקרן זוית של כניסת המבוי דהא ודאי לא עבדי אינשי כנ"ל: וא"ת כיון שהפרצה היא בקרן הסמוך לכותל הכניסה א"כ הוא פרוץ מצדו כלפי ראשו ואין פס ד' והיה לנו לפסול כשיש בו ג' טפחים כדאמרי' לעיל בדרי אמי ורי אסי שלשה אינו מתיר י"ל דהתם הוא שהקורה נתינ' על שיור ראש הכותל הארוך וכיון שאין באותו שיור ד' טפחים לא חיישי' ובעי' קורה ע"ג מבוי וליכא אבל הכא השורה נתונה קיימת מתחלתה במה שנשאר מן הכותל שברחב המבוי כגון זה :

רב הונא אמר א' זה וא' זה בד' טפחים. פי' דבכל ענין הפרצה אוסר' בד' טפחים בין מצדו בין מראשו כיון דהוי מידי דחשיבי אמר רב נחמן בר יצחק כוותיה דרב הונא מסתברא דאיתמר מבוי עקום: פרש"י ז"ל מבוי עקום כמין גם כזה ושני ראשין יוצאין לרשו' הרבי' ונכנסי' בפתח זה ויוצאין בזה רב אמר תורתו כמפולש ושמואל אמר תורתו כי סתום ופרש"י ז"ל דה"ק שצריך לעשות פתח בעקמומיתו כיון שמפולש שם לחבירו ועושה לחי או קורה לשני ראשין ושמואל דאמר תורתו כסתום. פי' ז"ל בשם רבו הזקן דהיינו צריך לעשות לחי בעקמומיתו ובשם עצמו ז"ל פי' שצריך לחי או קורה בשני ראשיו כדין מבוי סתם אבל בעקמימותו אינו צריך כלום אליבא דשמואל בתוס' הקשו על זה דהא רב אמר תורתו כמפולש ולפי' זה חמור הוא ממפולש דאלו מפולש אין בו אלא צורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן ובכאן יש צורת פתח ושני לחיים בשני ראשים: וכן לפי' הזקן ז"ל בתורתו כסתום היאך יהא בעקמימותו כלום והרי אתה חושב אותו כאלו הוא סתום והא ודאי לא קשיא כי מפני שמקום העקמימו' משמש כניסה ויציאה לכאן ולכאן וכאלו פתוח לשני המבואו' נחלקו עליו דרב אמר שתורת אותו פתח שבעקמומי' כתורת פתח מבוי מפולש דעלמ' שעושין בו צורת פתח. ושמואל אמר שתורת אותו פתח כפתחו של מבוי סתום שנותנין בו לחי. וכשתאמר לרב למה עושין צורת פתח בעקמ' ואין עושין אותו באי' מראשיו י"ל מפני שיהא צורת פתח שעושין שם משמש לשתי המבואות ויראו אותו כי הפתח ההוא משמש לכאן ולכאן: ואם אתה עושה צורת פתח באי' מן הראשים בלבד לא הכשרת השני בצורת פתח באי' מראשיו כי אין זה הראש שבו צורת פתח חשוב ראשו של זה כלל. ויש מביאין ראיה לפרש"י ז"ל מההוא מבוי עקום דהוה בנהרדעא דאצרכוה שני דלתות במקום צורת פתח לרב דאמר תורתו כמפולש ולשם אי אפשר לעשו' דלתות או בית צ"פ אלא על הדרך שפרש"י ז"ל שהיה עקום כמין ח' כזה ועשו אותו כשני העקמומית שאם אתה אומר שאין עושין כלום בעקמומית אלא בראשים הא ודאי בחד צורת פתח סגי כמפולש דעלמא דהא את"ל שאין

בעקמומיתו צריך כלים אתה עושה כניסתו ויציאתו כשני ראשים וכאלו הוא מפולש שנתעקם וכל מבוי מפולש א"צ צ"פ אלא באי מבי' ראשיו: ועוד סייעו רש"י ז"ל מההוא מבוי עקום דהוה בסורא ואותיבו בודיא אעקמומיתי' ופרכי' אי לרב צ"פ בעי כלומר במקום הבודיא ואי שמואל לחי מעליא בעי. כלומר במקום הבודיא והראיה דבמקום הבודיא קא' ולא בראשו ממש מדאמר והאי כיון דשדי ליה זיקא לא אמר כלום הוא. דילמא אי לאי דשדי ליה זיקא שפיר הוי לחי שם בעקמימותו וכן יש מביאי' ראיה לפי' זה ממבוי העשוי כנדל לפי מה שפרש"י ז"ל שם דבעי' לפרושי הת' ובודאי שאין פי' זה מחוור שיהא מפולש בשתי צדדיו לר"ה ולא נעשה צ"פ באחד מראשיו שהם פלוש גמור ברשות הרבי' ונעשה צורת הפתח במקום העקום מפני שנכנסין ומבקעין בו ממבוי למבוי לכך נראה יותר כמו שפרש"י ז"ל דרב ושמואל באי' משני ראשיו מיירי דרב חשיב ליה כמפולש שנתעקם וצריך צורת פתח באי' מראשיו ושמואל חשיב לי' כאלו היה סתום במקו' העקומי' ודי לעשות לחי או קורה בשני ראשיו וכן נראה בירושלמי ומבוי עקום דנהרדע' דאצרכוה דלתות לא לשתי דלתות קאמר לשתי רוחו' אלא תורת דלתו' וגם שברוח א' דרך לעשות שתי דלתות על הרוב ולעולם ברוח א' הכשירוהו. ור"ח ז"ל גריס ואצרכוה דלת וכשתמצא לומר דלת ממש משתי רוחות. קאמר יש לומר שהיה כצור' זו . דכיוצא בזה דרך צורת פתח באחד מראשו המבוי המפולש להכשיר עצמו ונכשר בו המבוי העקום שבצדו אבל המבוי העקום שבצד האחד אינו נכשר כי עדיין יש לדון בו שני ראשיו הם פתח העקום והראש השני של המבוי הגדול שאין בו כלום ונמצ' שאין למבוי העקו' ההוא שום צ"פ באי' משני ראשיו אם לא תעשה לו צורת פתח בפתחו או בראש המבוי הגדול השני דוק ותשכח. וההוא מבוי עקום דסורי' הגרסא כך פר"ח ז"ל כך היא ואותיבו בידיא בשפתיה וכן עיקר ולענין פתח עקום כצורת חי"ת נראין דברי ריב"א ז"ל דלכ"ע תורתו כסתום לעשות בכל א' מבי' ראשיו לחי או קורה דע"כ לא אפליגי אלא במבוי כעין גם שצריכין הרבים להתעקם ולבקע בהם עכ"פ כדי לעבור לר"ה הסמוך לכל א' מראשיו. אבל כשהוא כצורת חי"ת הרי הוא רשות הרבים ישרה לפני שני ראשיו ומה להם לבני רשות הרבים לעקמה הא ודאי אין מעקמי' שם אלא הצריכים ליכנס למבוי ואולי יעשוהו אחרי כן קפנדריא או יחזרו לצאת בפתח שראו בה הילכך אין דינו אלא כסתום בין לרב בין לשמואל וההוא דמבוי העשוי כנדל במקומו נפרש בע"ה.

שם במאי עסקינן אילימא ביותר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום ר"י ז"ל וגם לפרש"י ז"ל בתורתו כסתום מפרשין הכי כיון שהפרצה יותר מעשר אין לך פלוש גדול מזה ואין זה חשוב מבוי עקום אלא כאלו הוא מבוי מפולש ישר שנתעסק' מעט כאומר

והא ודאי הדין עם רב שדן אותו כמפולש וא"ת ולדידיה נמי כיון שהוא רחב ביותר מעשר היכי סגי ליה בצ"פ ולפרש"י שעושה רב צ"פ בעקמימו' דהא אמר רב כי צריך למעט כשהוא יותר מעשר וי"ל דמודה רב כשפתח הוא בעקמומית שאינו צריך למעט ולפר"י ז"ל אתי שפיר דלדידיה אין רב עושה צ"פ אלא בראשו של מבוי ושם אין יותר מעשר ולפי' הזקן ז"ל אפילו כן כיון שהפלוש ההוא ביותר מעשר היאך נכשר בלחי או קורה דהא כל פרצה שהוא ביותר מעשר אין לה ולא קור' מתירין אות' אלא לאו בעשר ואפ"ה אמר רב תורתו כמפולש אלמא פרצת מבוי מצדו בד' טפחים דהא הכא כשתעיין בפרצ' זו יפה תמצא כל א' מן המבואו' כאלו נפרץ בצדו וכשתסתום הפרצה תבין ותמצא כן וזאת היא הצורה עם הסתומות וכיון דרב עושה פלוש זה כפרצה אלמא אין פרצת מבוי בעשר חשוב פתח אלא כפרצה וכיון דעשר עושה פרצה ה"ה לד' טפחים כדפרישׁ לעיל וה"ה דמצי לאתויי מדשמואל דאמר תורתו כסתום לפירש הזקן שמצריך בו לחי אלא דניחא ליה לאתויי ראי' מדרב כיון דרב חנן בר רבא דפלי"ג על רב הונא משמי' דרב הוא דקא' לה ולרב חנן בר רבא שאני התם דבקעי בה רבי' וכיון שכן דין הוא דאפי' בעשר יהא חשוב כפלוש מה שאין כן מבוי שנפרץ מצדו דלא בקעי ביה רבים הילכך כל שהו בעשר או בפחות לא חשיבי ליה פרצה ולא פלוש אלא כאלו הוא סתום:

ופרכי' מכלל דרב הונא אע"ג דלא בקעי ביה רבים הלכך כל שהוא בעשר או בפחות לא חשיבי ליה פרצ' ולא פלוש אלא כאלו הוא סתום ופרכי' מכלל דרב הונא אע"ג דלא בקעי בה רבים. פי' דהא רב חנן בר רבא ורב הונא בחדא גוונא מיירי ואם איתא דרב בדל' בקעי בה ובי' מיירי מ"ש מדר' אמי ור' אסי דשרו פרצה מן הצד בעשר כשיש בו פס ד' דהא על כרחין דרב הונא נמי בפס ד' מיירי דבלאו הכי ליכא לאכשורי אלא בפחות מג' כלבוד ובשלמא מעיקרו הוה קס"ד דההיא דר' אמי ור' אסי בדלא בקעי ביה רבים ורב הונא בדבקעי ביה אבל השתא דאמרת דהא דרב הונא נמי בדלא בקעי ביה רבים תקשי ליה דר' אמי ור' אסי ופי' דלא בקעי בה רבים פרש"י ז"ל כגון שהפרצה למקום אשפות שאין על בני אדם לילך שם ופרקי' התם איכא כדר' אמי ור' אסי איכא גדודי פי' שיסודו' הכותל קיימינן ונראין על הקרקע ולא ניחא תשמישתיה גם נראה לכל שהיא מחיצה נפרצת אבל הכא ליכא גדודי שנסתר הכותל לגמרי ונראה לכל כאלו לא היתה שם מחיצה מעולם ולפיכך פרצתו אוסרת בד' טפחים ורב נחמן בר רבא סוב' דכל היכא דלא בקעי ביה רבים צריך צורת פתח ואם יש לו גדודי לכ"ע אינו צריך והיינו דר' אמי ור' אסי והלכתא כרב חנן בר רבא דהא רב הונא ברי' דרב יהושע קאי כוותיה כדאיתא לעיל.

שם כיצד מערבין רשות הרבים פירשה רש"י ז"ל ברשות הרבים גמורה רחבה י"ו אמה ושפתיו מכוונין זה כנגד זה ושהי' רגיל לששים רבוא וכל זה היה בירושלים ולפיכך היתה חשובה רשות הרבים גמורה ועוד דכיון דאיקימנא אמסקנא במבואו' המפולשו' לר"ה מכלל דהשתא ברשות הרבים גמור' שמעינן לה ומיהו קשה עליו דאי ברשות הרבים גמורה מיירינן השתא היכי ס"ד דתהוי בראשה לחי או קורה דהא לפתח רחב מי' לא מהני לחי או קורה וזה רחב י"ו אמה היה אבל יש לתרץ בזו כי סמוי לפתחו נתקצ' ברחבו כ"א מצדדיו עד עשר כדרך רשות הרבים על הרוב ושם הניחו את הקורה ובאידך עשו צ"פ ואם יש בו צ"פ אינו צריך למעט ולרב דפסק הלכה כת"ק מיירי שנתקצרו שני ראשיו עד עשר ומיהו אכתי קשה דהא פרכי' ליה מההיא דר' יהודה וההיא לא אפשר דמיירי ברה"ה גמור' דא"כ היאך מכשירו בלחי או קורה שהרי לא התיר ר' יהודא אלא בג' ושליש בפסי ביראות כדאי' לקמן ודוחק הוא לומ' בזו דמיירי שנתקצר המבוי באותו המקום דהא סתמ' נקט ר' יהודא מי שיש לו שני בתים בב' צדי רה"ר בכל מקום שהם ואפי' ברחבו של מבוי וי"ל דאע"ג דההיא דר' יהודה בפחות מי"ו אמה בכל דכן פרכי' מינה ומיהו רש"י ז"ל פי' לקמן בפרקין דההיא דפרקין רשות הרבים גמורה אבל י"ל בכאן לפי שטתו דהשתא לא ס"ל להההיא דרב אחי דאמר שלא התירו ר' יהודא אלא בי"ג ושליש ובמקומו נדחה הק"ו שעשה מפסי ביראות ורב אשי דחה אותו ק"ו ואפילו תימא דסברי דיליף לאו אידחיא מ"מ לאו הכרחה היא דס"ל השתא כוותי' אבל הק"ו דלקמן אמרינן טעמא דר' יהודא משום דקסבר שתי מחיצות דאורייתא והיאך אפשר דס"ל הכי ברשות הרבים גמור' א"כ אין לך מבוי מפולש בעולם שלא יהא לר' יהודא רשות היחיד מן התורה והזורק לתוכו ולרשות היחיד פטור ואלו התם תניא איזהו רשות הרבים סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשים ומוכח התם דאתיא אפי' לרבי יהודה בפי"ק דשבת לכך פרי' ז"ל דהשתא לא ברשות הרבים גמורה הוה שמעי' לה להא ברייתא אלא במבוי מפולש שאינו רחב אלא עשר אלא דבקעי ביה רבי' מכל צד לרשות הרבים גמורות ור' יהודה נמי לא מיירי כלל ברחב י"ו אמה וא"ת א"כ מאי איכא בין מאי דסבירא לן השת' כהאי ברייתא למאי דאיקימנא בסמוך במבואות המפולשים ברשות הרבים יש לומר דהשתא ס"ד כי היה המבוי בין שתי רשויות הרבים כזה דכי האי גוונא בקעי ביה רבים יותר להדיא וכרשות הרבים גמור' היא לענין זה אלא שאינו ברשות הרבים שמתקצ' באמצעיתו ובמסקנא אוקימנא שהוא כגון זה דכיון דצריכין להתעסק אח"כ אין משתמשין שם להדיא ולא בקעי ביה כולי האי ומי' עדיין קשה לפירוש זה מאי פרכינן מירושלים שהיא רשות הרבים גמורה דדילמא ברשות הרבים גמורה מודי'

דלא סגי ליי אפיי בדלתו' ויי"ל דאנן סבירי לן דכיון דטעמא משום דאתי רבים ומבטלין מחיצתו אין לחלק בין אמה או פתח מכיון דבקעי ביה רבים ובתו' תירצו עוד בקושיין משום דא"א שלא היו בירושלי' מבוי מפולש לר"ה כמו הצורה שכתבנו והוא דבכל ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה לא היה אפשר להשתמש בה וכדר" יהודא הכי קאמרי רבנן אין מערבין ר"ה אפילו שאינו רחב י"ו אמה בכך ופרכינן הא בדלתות מערבא לחנניה או בצורת פתח לתנא קמא ולישנא קלילא נקט והא ירושלים לא מיערבא בדלתות אלא א"כ ננעלו' והכא אפילו לחנני לא בעי כ"ה ננעלות וכדאיתא לקמן וכ"ש דקשיא לת"ק אבל לא פרכי' דבירושלי' לא בעי שתי דלתות וכ"ה סגי להו בחד לחנני' דהא פשיטא דכיון ששלש מחיצות מן התור' דיו בדלת אחד כמו בשתים אלא קושיין כדאמ' כי בירושלים היו הרבה מבואות כגון זה ודומיא דההיא דר' יהודה ופרכי' דהכא ב"ע כשהן מפולשין בעניין שביארנו והשת' נאמר כי גם אותה של ר' יהודא בהכי איירי והיינו דקתני שאין מערבין בכך הא בדלתות מערבא כפשוטה:

דף ו:

מוגפות הוו. פי' כי הדלתו' לא היו עומדות פתוחות לגמרי אלא שהיו נטויות קצת סגורות ואינו סגורות:

ההוא מבוי עקו' דהוה בנה ריעא כו'. כבר מפורש יפה בין לשיטת רש"י בין לשיטת התוספ': ראו עליה חומרי דרב וחומרי דשמואל כדמפרש ואזיל דראו עלי' חומרי דרב שאומר דמבוי עקום תורתו כמפולש גמור ואחר שדנו אותו כמפולש הצריכוהו דלתו' כדפסק שמואל לעיל במבוי מפולש ופרכי' ומי עבדי' כבי תרי והא תני' ק"ל דלמאי דס"ד השתא דלא מיירי ב"ש וב"ה כתרתי דסתרן אהדדי אמאי לא עבדי' כבי תרי וכי לא נתחייב לפעמים לעשות בזו כרב ובזו כשמואל וי"ל דשאני הכא דבין לרב בין לשמואל לכל באי עולם סגי במבוי זה בצ"פ ממה נפשך וקס"ד דברייתא בכיוצא בזה מיירי שזה ודאי כסיל הולך בחשך שאינו יודע ומצרף חומרא דמר וחומרא דמר לאסור מה שהוא מותר לדברי כל העולם ואפילו בשעושה כן דרך חומרא נקרא כסיל ובמסקנ' אסיקנ' דאפי' כי הא לא חשיב הכסיל הולך בחשך אם רוצה לעשות דרך חומרא וההיא בתרתי דסתרן אהדדי והכא לא סתרן אהדדי כי אפשר היה שתהיה הלכה כרב בחדא והלכ' כשמואל באידך ויהא מבוי זה צריך דלת מדברי שניהם:

דף ז.

ור' יהושע היא דאמ' אין משגיחין בבת קול. פרש"י ז"ל דאמר הכי בפ' הזהב גבי תנורו של עכנאי. וק"ל דהתם רבנן מודו ליה ואלו הכא פליגי עליה וסברי דהלכתא כב"ה. וי"ל דשאני התם שהתריס ר' אליעזר כנגד המרובין ולפיכך אין משגיחין בבת קול שכבר אמרה תורה אחרי רבים להטות מה שאין כן בזו דב"ה נפישי אלא דב"ש מחדדי טפי.
שנהג בו שני עישורין. פי' ובכל א' מהם הוציא המעשר הראוי לכל האתרוג ולא מן הנשאר בלבד שא"כ שמא זה מעשר ואינו מפרישו כראוי. ובתוס' פירשו כי מעשר אחר הוציא וחללו על המעות ואח"כ נתנו לעניים בתורת מעשר עני א"נ שהוציא מעשר אחד ונתנו בירושלים לעניים שיאכלוהו שם:
גמריה אסתפיק ליה. פי' ולא היה מי שיברר לו האמת אבל מי שעשה חומרא דמר ודמר מפני שאינו יודע הדין אע"פ ששורת הדין כך יש לו לעשות: מ"מ אכתי קרינא ביה שהוא כסיל הולך בחשך שהיה לו ללמוד ולא למד. בקעה מכאן ובקעה מכאן מיבעיא: פי' דסגי ליה בצ"פ וא"ת ודילמא הא קמ"ל דאפי' האי צריך צורת פתח תירצו בתוס' דהא פשיטא כיון שהוא מפולש. וי"ל כי מלשון רב יוסף שאמר מחלקת נראה שלא בא אלא להשמיענו אלא שיורה חנניה דסגי ליה בצורת הפתח ודו"ק:
אם היה מבוי כולה לרחבה אינו צריך כלום. פי' לישנא מוכח שאינו צריך כלום ואפי' לחי וקורה לאותו רוח ומיירי ודאי כשרחבה פתוחה לרשות הרבי' דאי לא פשיטא דהא אין רחבה בה דיורין כדי שתאסור ועוד דממבוי מפולש לרשות הרבים דאיירי לעיל עסקינן אלא ודאי ברחבה מפולשת עסקי' ואשמועינן דההוא פלוש לא מזיק לן כלל. ופרש"י ז"ל דאע"ג דהאי רחבה אין בה דיורין כדמוכח מלישנא ה"ה לחצר שיש בה דיורין אלא דעובדא ברחבה הוה ופירושו בחצר דומיא כרחבה שאין שם דיורין לאסור וכגון שערבו עם בני המבוי וכדמוכח לקמן.

דף ז:

ואמרי' הא דרב יהודא דשמואל היא. דאי דרב קשיא דרב אדרב דאמר רב מבוי סתום שנפרץ במלואו כלומ' על פני כולו לחצר ונפרצה חצר כנגדו לרשות הרבים חצר מותרת ומבוי אסור. פי' חצר מותר' לגמרי דאי משום פרצה דלרשות הרבים מיירי כשאין שם עשר ופתח' בעלמא הוא דאי משום דפתח למבוי אין המבוי אוסר עליו שאין המבוי אוסר על החצרות אדרבה חצרותיהן האוסרות על המבוי ומבוי אסור: ועל כרחין איסור מבוי זה או מפני הפרצה של רשות הרבי' או מפני דיורי החצר שאוסרי' עליו וקס"ד השת'

דטעמ' דמבוי אסור אינו משום דיורי החצר דא"כ מאי קשיא לדרב יהודא אלא ודאי ס"ד דחצר נמי אין דיורין אוסרין על המבוי בכאן וטעמ' כדמפ' בסמוך דהאיכא גפופי ונראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי אלא ודאי אסורא משום פלוש חצר דחשיב בפלוש מבוי עצמו. וא"ת הא מנא ליה יש לומר דדייק לה מדקאמר ונפרצ' חצר כנגדו אלמא פרצ' זו אוסרתו ולא דיורי חצר דאי לא אמאי נקט לה דלאסור חצר על המבוי אם לא עירבו עמהם. בלא נפרצה חצר אמרינן לה. וא"ת ודילמא איסורא משום חצר דגפופי לא חשיבי לסיים כיון דאינו נראה מבפנים הא כרחבה אין פרצה אוסרת ומשו' רבותא דחצר מותרת ואע"פ שמפולש' נקט נפרצה חצר כנגדו. י"ל דהשתא קס"ד דאי משום רבותא דחצר לא איצטריך ליה דהא תניא גדולה מזו לקמן חצר שהרבים נכנסין בה בזו ויוצאין בה בזו רשות היחיד וכדפריך לקמן. וא"ת וכיון דאיסו' מבוי קס"ד השתא שאינו אלא משום פרצת חצר לרשות הרבים אמאי נקט שנפרץ מבוי במלואו. י"ל שאלו לא נפרץ במלואו לא היה נדון כמפולש לרשות הרבים דהא אית ליה גפופי דידיה שנרא' מפני' וגפופי חצר דנראין מבחוץ וכיון שכן הכל רואין שהוא פתח לחצר ולא לרשות הרבים. ואסיקנא דלעולם אפי' כרב אתיא ולא קשיא. כאן שעירבו כאן שלא עירבו פי' רב יוסף הוא דמשוי חילוקין כמימרא דרב. ומבוי אסור פי' דאיסור מבוי איני משום פרצה אלא משום דיורי חצר שלא עירבו עם בני המבוי דנראה מבחוץ ושוה מבפנים אינן נדון משום לחי והיינו דווקא נפרץ במלואו דלית ליה גפופי להצילו מאיסור דיורי החצר ונפרצה דנקט משום רבותא דחצר. וכי תימא פשיטא הא לקמן בשמעתא אמרינן בה צריכותא ורבותא. כאן כשעירבו פי' דעירבו חצר עם בני מבוי לא היה אוסר ולשון כאן וכאן דאמר רב ששת לאו דוקא דהא על חדא מימרא דרב בלחוד דלעיל דמבוי אסור אמרה תורה אלא שמברר אותה ועושה בה חלוקין וכן פרש"י ז"ל והיינו דאמרי' הכא נמי מיתרצא הא דרב ודרב יהודא כאן כשעירבו כו' פי' דהא דרב כשלא עירבו כדאמרן והא דרב יהודא כשערבו ולאו דוקא אלא שעירבו ונקט לישנא דרב ששת אגב ריהטא.

דף ח.

ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא. פי' דהא דרב יהודא דשמוחל הא ופליג מאידך דרב דס"ד דרב אמר מבוי אסור היינו משום פרצה דאלו חצר גופה לא אסר אשתכח דרב אית ליה תרתי חדא לקולא וחדא לחומרא לחומרא דפרצה אוסרת ואפי' במקום שעירבו ולקולא דחצר אינו אוסרת אע"פ שלא עירבו דההיא דרב סתמא איתמר בין בעירבו בין שלא עירבו ואידך דרב יהודא ודאי פליג בחדא ומקיל בפרצה דהא פרצה אינו אוסרת ודווקא

משום דרחבה יש בה דיורן אוסרת חצר משום דלא עירבו וזו קשה מאד לרש"י ז"ל דהא איהו פריש מעיקרא דרחבה דנקט לאו דוקא והי"ה לחצר שיש בה דיורין וי"ל דהתם קאמר מרן דאע"ג דיש בה דיורין דינה כרחבה והוא דהויא כעין רחבה כלומר דעירבו. עירבו אוסרת חצר עליהן וא"כ במאי פליגי ואמרי' ערבו פליגי בנראה מבחוץ ובערבו לעניין פרצה פליגי בדרב יוסף פר"י ז"ל דרב יהודא לית ליה דרב יוסף ואפי' בכלה בצדי רחבה מדנקט לה סתמא ורב אית ליה דרב יוסף דבצידי רחבה אסור דמחזי כולה דרך אחד עד המבוי ומיהו קשיא טובא היכי אמרינן דההיא דרב יהודא דלא כרב יוסף והלא רב יוסף הוא דאמר לה משמיה דרב יהודא וי"ל דמעיקרא כי מייתי לה והוא סבר דלאו דרב היא הוה ס"ד דליכא חלוק בין לאמצע רחבה לכלה מן הצד אבל לבתר דשמע מרב ששת דתרוייהו דרב שנהו הוצרך לחלק בענין זה ביניהם מסברא או אפשר דרב ששת אסבריה האי חילוק כדאסבריה דתרוייהו דרב נינהו אבל רש"י ז"ל פי' דה"ק קמאי פליגי בדרב יוסף דהיינו כשהיא כלה לאמצע רחבה דרב יוסף שרי פלוש אפי' כהא ורב אסר כהא והקשה ר"י ז"ל דהא לא הוי פלוגתא בדרב יוסף כי מה שחדש רב יוסף היינו סוף דבריו שאמר אבל כלה לצידי רחבה אסור לפי' הנכון כפי' ר"י ז"ל ומסתברא דרבא לא פליג אדרב יוסף אלא מפרש והא דאמרינן לקמן ולרבה דאמר זה כנגד זה אסור כו' נקטיה לרבה משום דאיהו פירש ליה וכלה לצדי רחבה פרש"י ז"ל אפי' כלה מן הצד הא' של חצר בלבד כי מן הצד הב' אין כותל אידך המבוי כנגד כותל אורך החצר כגון זו הא דאמרינן מבוי שצדו א' ים וצדו אחד אשפה פירושה לפי שיטת רש"י ז"ל כיצד דינו היינו מב' צידי מבוי הארוכים כי במקום שני כותלי של אורך המבוי סמוך לראשו היו צדו א' ים וצדו אחד אשפה ולא היו לו מחיצות אחרות ובפנים אחריות היו שם בתים וחצרות הפתוחות למבוי והניחו את הקורה בראשו כדין מבוי והכשירוהו בכך אבל יש שפי' צדו אחד ים וצדו אחד אשפה כי ראשו א' יוצא לים וראשו הב' לאשפה ומשני צדדין היה סתום לגמרי והיה דנין אותו כאלו היא סתום מד' צדדיו והוא מותר לטלטל בכולו בלא שום תיקון ורבי לא אמר בו היתר שמא יעלה הים שרטון או תנטל אשפה ונמצא פרוץ במלואו לרשות הרבים הסמוך לאשפה או לים שהוא כרמלית ולישנא דצדו טפי משמע כפי' קמא:

מרימר פסיק ליה לסורא כאזלי אמר חיישינן שמא יעלה הים שרטון כן גרסת הספרים וגרש"י ז"ל. ופי' כי היו בסורא מבואות שהיו פתוחות לרחבה שעל שפת הנהר מקום שפורסין שם הרשתות והיו גבוהין מן הרחבה ההיא י' טפחים כשיעור מחיצה ואפ"ה היה נותן שם אותן רשתות למחיצה דחייש שמא יעלה הים שרטון ולא יהא בגובה אשפה

עשרה טפחים ואתיא כחכמים אוסרים אבל יש גורסים פסיק לסורא כי אזלי לא חיישי׳ שמא יעלה הים שרטון ופי׳ בו כי במבואות הפתוחים לשפת הים כמו שאמרנו לא היה עושה שום מחיצה אלא שעושה מחיצה והפסקה בשפת כי אזלי שהיתה גובה עשרה שהיא מחיצה וקאמר דלא חיישי׳ שמא יעלי הים שרטון וקשה דא"כ איהו דעבד כמאן דהא אפילו לא אמר בה לא איסור ולא היתר י"ל דאיהו סבר דר׳ לא חייש אלא לשמא תנטל אשפה אבל לשמא יעלה הים שרטון לא וחיישי והגרסא הראשונה היא הנכונה הא דאמרי׳ בפרקי׳ ולרבא דאמר זה כנגד זה אסור מתני׳ זה שלא כנגד זה תרתי למה לי פרש"י ז"ל דלרבא דאמר זה כנגד זה אסור על כרחין מימרא דרב דאמר חצר מותרת זה שלא כנגד זה וכנגדו דנקט לאו דוקא פי׳ לפירושו דהא אוקימנא מימרא דרב דאמר מבוי אסו׳ בשלא עירבו ואיסורו משום דיורי חצר הא עירבו מותר ואינו נאסר מדין פרצ׳ וא"כ ע"כ מיירי אליבא דרבה כשהוא זה שלא כנגד זה דאי זה כנגד זה אפילו בעירבו אסור מדין פרצה וכיון דכן על כרחין כי קתני מבוי אסור וחצר מותר׳ כשזה שלא כנגד זה ואם כן היינו מתני׳ דקתני רה"י לשבת ותרתי למה לי פרש"י ז"ל ומתני׳ למה לי והקשו בתו׳ שאין אומ׳ לעולם תרתי למה לי אלא על שתי משניות ולא על מימרא דאמורא ומתני׳ ואפילו תימא דרב תנא הוא אין דרך לומר כן על משנה ובריית׳ לפי׳ פירשו תרתי דאמר רב חדא לאיסור מבוי וחדא להית׳ חצר למה לי דהא בחדא מיניהו לא אשמעי׳ מידי ואף לפירוש זה אין לשון תרתי נאמר בדקדוק דהוה ליה למימר דרב למה לי אלא שנתכוון התלמוד בקושי׳ דהיכי טרח לומר תרתי דיני דלא אשמעינן בחד מינייהו מידי׳:

דף ח:

מבוי העשוי כנדל. פרש"י ז"ל מבוי עקום מפולש לרשות הרבים משתי רוחותיו שהוא עשוי כנדל הזה שהו׳ שרץ קטן המרבה רגלים רק יוצאין מן המבוי מן הצד האחד מבואות קטנים שמפולשים לרשות הרבים והמבוי הגדול הוא עקום שאין פלושיו מכווני׳ אלא כגון זה וזו היא צורתו . והוצרך רבי׳ ז"ל לפר׳ כי המבוי הגדול עקום כמין גם והיא מפני הגרסא שהוא גורס ז"ל מצויה במקצת ספרי׳ כדבעי׳ למימר׳:

עושה צור׳ פתח לגדול. פרש"י ז"ל בא׳ משני ראשיו ואינך מבואו׳ כולהו משתרו בלחי או קורה שעושה לפתחיהן היוצאין לרשות הרבי׳ כדין מבוי סתום א"ל רבא כמאן כשמואל דאמר תורתו כסתום פי׳ כמאן כשמואל מבוי עקום תורתו כסתו׳ ואין עושין בעקמימותו כלום דאלו כרב דאמר תורתו כמפולש הא בעי למעבד צורת הפתח לכל אחד מהם בעקמימותו:

גרש"י ז"ל למה לי צורת פתח כלומר אפילו במבוי הגדול ל"ל צורת הפתח שהרי אין פילושיו מכוונים לשמואל דאמר תורתו כסתום אפילו מבוי גדול נמי לא בעי צורת פתח ומכאן הוכרח רש"י ז"ל דפי' דמבוי הגדול עקום היה שאלו היה מבוי ישר היכי קא אמרינן למה לי צורת פתח אדרבה אליבא דשמואל בעי' דהא פסק הלכה כחנניה ועוד הא ההוא מבוי עקום דהוה בנהרדעא וחשו ליה לדרב ועוד היכי עבדת כשמואל במבואות הקטנים דהא בההיא מבוי דנהרדעא דהוא מקומו של שמואל חשו לדרב וכ"ש דבעלמא אית לן למיעבד כרב וא"ת ומאי האי דפריך רבא כמאן כשמואל לא עבד דאי לשמואל לא עביד צ"פ הוה ליה למימר כמאן לא כרב ולא כשמואל דאי כשמואל למה לי צ"פ ואי כרב כולהו בעי צ"פ וי"ל דהשת' בדין המבואות הקטנים הוא דבעי למפלג עליה ולהכי א"ל כמאן מכשרת להו כשמואל וא"כ למה לן למיעבד צ"פ בגדול ועוד היכי עבדת במבואות הקטנים דהא בנהרדעא חשו לדרב ומ"מ למדנו מכאן דאפי' מבוי עקום העשוי כמין חית צריך הוא צ"פ למ"ד מבוי עקום תורתו כמפולש דהא בכל המבואות הקטנים שבכאן כולן כצורת חית וקאמרי אליבא דרב בעי צ"פ ושלא כדברי ריב"א ז"ל שפי' דלכ"ע מבוי העקום כמין חית דינו כסתום אבל י"ל דשאני הכא דאירי דמפולשין כלפי המבוי הגדול ולגבי דידיה הוי כל חד מינייהו כמין גם הא בקעי ביה רבים כשרוצים ללכת לצאת לסרטיא שהמבוי הגדול פתוח לה מה שאין כן במבוי דצורת חית דעלמא דלא בקעי ביה רבים כגון ששני ראשיו יוצאין לסרטיא אחת כי מה להם לעקם דרכם ומיהו אין גרסא זו מחוור דכיון שזה המבוי הגדול עקו' היה ואביי כשמואל סבר היכי הוה טעי למעבד צ"פ בגדול והנכון כגרסת הספרים דגרסי הכי כמאן כשמואל דאמר תורתו כסתום והא ההיא מבוי עקום כו' ול"ג למה צ"פ כי המבוי הגדול הזה מבוי ישר הוה הוא דבעי' צ"פ דברי הכל ולא עוד אלא דאליבא דשמואל דפסק כחנניה דלא בעי אלא דבהא אביי כרב ס"ל דפסק הלכה כת"ק דחנניה ולגבי מבוי עקום הוא דס"ל כשמואל ומ"ה לא עבד למבואות הקטנים אלא לחי או קורה בפתחיהם כדפרש"י ז"ל והא דא"ל רבא כמאן כשמואל משום הכשר המבואות הקטנים קאמר דאלו במבוי הגדול כרב הוא דעבד וכתנא קמא דחנניה:

שם אלא אמר רבא עושה צ"פ לכולהו מהאי גיסא ואידך כולהו משתרו בלחי וקורה פרש"י ז"ל עושה צ"פ לכולהו מבואו' קטנים מחד גיסא דהיינו בעקמומית שלהם ואידך גיסא לחי או קורה כרב דאמר תורתו כמפולש ולפי' זה תקשי הא דרב' למאי דפרי' דלרב דאמ' תורתו כמפולש אין עושין במקום העקמומית כלום וליכ' לפרושי עוש' צ"פ לכולהו מחד גיסא בפתחי' הפתוח לר"ה ואידך גיסא דהיינו ראש המבוי הגדול משתרי

בלחי או קורה דא"כ לא הוה קרי ליה אידך גיס' דכיון דקאמר מחד גיסא אידך גיסא דקאמר לא משמע אלא הצד השני שכל א' וא' מן המבואות הקטני' אבל ר"ת ז"ל הקשה לפירושו של רש"י ז"ל דכיון שאין למבוי הנדול הזה מבואות קטנים אלא מצד א' היאך קורא אותו שהוא עשוי כנדל כי הגדל משתי צדדיו הוא מרבה רגלים לכך פי' הוא ז"ל כי המבוי הגדול היו לו מבואות קטנים משני צדדיו שיוצאים לסרטיא ופלטיא והם לא היו מכוונים אלו כנגד אלו דא"כ לכ"ע כל חד מינייהו מבוי מפולש גמור אלא פתחו של מבוי קטן שבצד זה מכוון כנגד הסתימה שבצד האחר בכצורת למד היא צורתו ובהא פליגי אביי ורבא דאביי הוה סבר דכיון שאנם מכוונים דינם כעקו' וסבי לה כשמואל דא' מבוי עקו' תורתו כסתום וא"ל רבא דלפי דעתיה דחשיב ליה עקום כרב ה"נ למיעבד כדעבדו בנהרדעא אלא דינו כמפולש ועושה צ"פ למבואות הקטנים שאין הצד האח' מהך גיסא הפתוח לרשות הרבים ועושה לאידך שמצד השני לחי או קורה מאידך גיסא הסמוך לרשות הרבים האחר והלכתא כרבא ומ"מ נראה מכאן דהלכתא כתנא קמא דחנניה כדפסק רב לעיל דאי כשמואל דלת בעי כחנניה: וכן הביא ראיה מכאן ר"ף ז"ל דהא רבא דהוא בתראה עבד עובדא כת"ק דחנניה וכדפסק רב ועוד דרב ושמואל הלכת' כרב באיסורי אבל יש תימ' דהא כולהו אמוראי דלעיל שקלו וטרו אליבא דחנניה אם צריך לנעול או לא וי"ל כדאי הוא חנניה לפרש דבריו ור"ת ז"ל פס' כשמואל מדשקלן וטרו כולהו אמוראי דלעיל אליבא דידיה והא דרבא יש לדחותה דמיירי שהיה המבוי הזה פתוח מהאי גיסא לבקע' ואמרי' לעיל דסרטיא מכאן ובקעה מכאן דברי הכל עושה צ"פ מכאן או לחי וקורה מכאן:

מבוי שצדו אחד ארוך וצדו אחד קצר פחות מד' אמות. פי' ויהא מותר להשתמש אף באותו אלכסון וכן אמרו בירושל' בפירו' נותן את התקרה לוכסון ומשתמש לוכסון והקשו בתו' היאך משתמש שם דהא ליכא אלא שתי המחיצות המחיצה האמצעית וזה העודף על הצד השני הקצר ותרצו דהכא כיון שאין הרבי' בוקעין בו להדיא ה"ל כקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים שדינה ככרמלית ואיסורו מדרבנן והם התירוהו כאן ע"י קורה זו אבל יש באלכסונו יותר מעשר אינו מניח אלא כנגד הקצר פי' שאם מניחו באלכסון ה"ל פתח רחב יותר מעשר שהוא צריך למעט וכיון שכן אם עשה בו צ"פ אפי' ביותר מעשר מניח את הקורה באלכסון ומסתברא דהא דאמרי' שאינו מניח אלא כנגד הקצר לאו דוקא אלא שיכניסנו לפנים מן האלכסון עד שיחזירנו לעשר דהא לא בעי' קורה בראש מבוי ממש:

אמר רב חסד' הכל מודים בין הלחיים שהוא אסור. פי' דאפי' מאן דסבר מותר להשתמש כנגד הלחי וטעמא דמילתא פי' בתוספו' משום דלחי כיון דשיעורו כל שהוא לא עביד היכירא כלל ודילמא אתי להשתמש חוצה לו אי נמי דכיון דלי' ליה היכר כולי האי לא חשיב ובטיל לגבי חוץ מה שאין כן בקורה שהוא רחבה טפח דאי' לה היכירא וא"ת א"כ כשהלחי רחב יהא מותר י"ל דכיון דשיעורו מן הדין בכל שהוא לא פלוג רבנן ולפי הטע' הזה שנתנו רבותינו ז"ל לא תלי טעמא השתא לרב חסד' אם טעם לחי או קורה משו' היכיר' או משום מחיצה דבין דתימ' דלחי משום מחיצ' או משום היכירא ושיהא דינו לסתום מחודו החיצון ולחוץ משום דהיכירא מלבר עבוד. או משום דמחיצת לחי חודו הראשון החיצון כדין קורה שאמרו לעיל הכא בלחי אסור מטעמא דאמרן וטעם נכון הוא מדנקט לה רב חסדא סתמא בלישנא דהכל מודים ולא פרישו בה מידי. אבל יש שפי' דטעמו של רב חסדא משום דס"ל דלחי משום מחיצה וכל שהוא משום מחיצה וחודו הפנימי' סותם: אבל קורה משום היכירא והיכירא עביד מלבר:

נעוץ שתי יתדות על שני כותלי מבוי מבחוץ. פי' בשטח עובי הכותלי' הפונה לחוץ כמי שנועץ מסמרים והניח קורה על גביהן לדברי האוסר להשתמש תחת הקורה דעלמא מתיר כאן פי' או משום דקירה משו' היכירא והיכיר' מלגאו בעינן או משום דקורה משום מחיצה ס"ל דחודו הפנימי סותם ונמצ' כי הדבר העושה המחיצ' דהיינו חודו הפנימי סמוך לכותלי המבוי שיורד וסותם לדברי המתי' פי' בקורה דעלמא דס"ל מלבר או דחודו החיצון יורד וסותם אסו' כיון כי כשאתה רואה חודו החיצון יורד וסותם הרי הוא רחוק מן הכותלים כשיעור הקורה פרש"י ז"ל דאין הסתימה מחוברת לכותלים ויש אויר בנתים דהכא לא מחיצה ממש היא להכשיר ע"י לבוד פירש לפירושו שאלו היהמחיצה ממש יורדה משם היינו אומרים לבוד מסוף הכותלים לאותה מחיצה היורדת דהא ליכא אלא טפח בנתים כשיעור רחב הקורה וכל הפחות מג' כלבוד דהא אבל השתא דליכא מחיצה ממש אי אפשר לומר לבוד למטה כלפי אויר שאין בו כלום נעשות לו לבוד והקשו בתוספות מ"מ נימא לבוד למעלה בגופה של קורה ויהא חודו החיצון כאלו דבוק בכותלי' ותרצו דליכא לבוד במקו' שיש דבר מפסיק בנתים ואיכא דמקשי דהא לקמן בהא דרב אשי דאמר משוכה והיא תלויה כגון שנעוץ שתי יתדות עקומות ואמרינן חבוט ולבוד והיכי אמרינן לבוד מן הקורה המשוכה לכתלים דהא איכ' יתדו' דמפסקי דאינהו לא חזו לקורה דהא אין ברחבו טפח כדפרש"י ז"ל והא לא קשי' דהתם הקורה עומדת על היתדות ואומר לבוד דרך האויר שבין הקורה על היתדות מה שאין כן בזו ומיהו בר

מהכא נראה דהכא אין לומר לבוד דא"כ הרי אתה רואה עובי הקורה כאלו אינו ונמצא שאין לנו קורה רחבה טפח:

בעינא קורה ע"ג מבוי וליכא. פי' ודוקא קורה אבל לחי לא בעי' תוך חלל המבוי אלא אפי' חוץ לחלל המבוי דהא לחי המושך מדפנו של מבוי וכן לחי הנראה מבחוץ ושוה מבפנים אינו תוך חללו של מבוי אלא כנגד עובי הכותל מבחוץ ואפי' הכי הוי לחי וטעמ' דמילתא משום דלחי לעולם עביד היכירא שבא להכשיר את המבוי אבל קורה אינה נראית שבא להכשיר את המבוי אלא כשהיא תוך חללו של מבוי שאין דרך שום תקרה ושום קורה לתתה אלא ע"ג הכתלים כגון שאין בגובהו ג' טפחים ואין בעקמימותם פירי' שתי יתדות עקומות כמין דלת נתונות על עובי הכתלים למעלה והעקום שהוא גגו של דלת פונה כלפי המבוי ושתיהן פונות זו לזו וכיון שאין בעקום ג' טפחים אמרינן לבוד וכאלו נמשכה הקורה עד כנגד הכותל ואח"כ אומר חבוט וכאלו היא יורדת למטה דאמרי' לבוד וחבוט כדאמרי' בסמוך וא"ת ואפי' יש בגבהן ג' נימא חבוט דהא קיימא לן במסכת סוכה גבי סוכה המדולדל' דכל שיש ברחבה טפח אמרי' ביה חבוט רמי ואפילו גבוה ג' טפחים והכא קורה זו רחבה טפח ויש מתרצים דשאני הכא דבעי' הכר קורה על גב מבוי ובגי' טפחים לא מינכרא דהויא על גבי מבוי כלל ולי נראה דשאני הכא שאין הקורה שלימה אלא על ידי לבוד ובמקום דאמרינן חבוט ליכא קורה רחבה טפח ויתדות דעלמא הוא דאיכא אלא שעל ידי לבוד אתה נותן שם את הקורה:

דף ט.

מסתברא מילתיה דרבי יוחנן תחת הקורה אבל בין הלחיים אסור. פירש מסתברא שלא א"ר יוחנן אלא תחת הקורה וכטעמיה דאמר לעיל מותר להשתמש תחת הקורה אבל בין הלחיים אסור אף לר' יוחנן וכן פרש"י ז"ל אבל בין הלחיים מודה ורבה אמר בין הלחיים מותר כלומר אף לרבי יוחנן והכין מוכחא כולי סוגיין דרבא מסתייע בסמוך מההיא דר' יוחנן ולקמן נמי פריך ליה רב הונ' בריה דרב יהושע מדר' יוחנן והא דמסתייע אביי ממימרא דרב דלקמן משום דכיון דההיא דרב הילכתא היא ולא אשכחן לר' יוחנן דפליג עליה לית לן לאוקומי פלוגתא בינייהו בכדי ובודאי דבין אביי ובין רבא כל חד מינייהו בעי לאוקומי לר' יוחנן לפום סבריה דאביי סבר בין הלחיים אסור ורבא אמר בין הלחיים מותר וטעמא דאביי ורבא יש שפירשו דאביי ורבא אזדו הכא לטעמיהו דאפליגו לקמן גבי לחי העומד מאליו דרבא סבר התם לחי משום היכירא וכיון דכן מסתמא היכירא מלבר וחודו החיצון סותם ומותר להשתמש כנגדו ואביי סבר התם לחי משום מחיצה

וכל שהוא משום מחיצה מסתמא חודו הפנימי סותם דחשבי עובי הלחי כאלו היא מחיצה נמשכת וסותמת ואי ק"ל דהא אביי סבר הכא מותר להשתמש תחת הקורה ואפ"ה אמרינן לעיל במה ממעטה דקורה משום מחיצה וי"ל דההוא לישנא לא קאי א"נ בקורה סבר אביי דחודה החיצון סותם משום דרחבה טפח וגבי לחי סובר דחודו הפנימי סותם ולפי פי' זה תקשי לגאונים ז"ל הלכתא אהלכתא דאינהו פסקו בהא הלכה כרבא ולקמי' גבי לחי העומד מאליו פסקו הלכתי כאביי וחשבי לי' ביע"ל קג"ם אבל יש לומר והוא הנכון לפום ריהטא דשמעתין דאביי לדברי הכל קאמר דבין הלחיים אסור ואפי' תימא דלת משום היכירא וטעמ' דידי' כדפרישי' לעיל אליבא דרב חסדא דכיון דשיעורו כל שהוא לא חשיב ולית ליה היכירא וחיישינן דילמא אתי להשתמש חוץ ללחי והיינו דדחי אביי לקמן התם בגבוה ג' טפחים כלומר דכיון דגבוה ליכא למיחוש שמא יחליפו וכן פרש"י ז"ל אלמא טעמא דאביי בהא משום דחייש שמא יחליפו ורבא סבירי' לי' דלאחלופי לא חיישי' כיון שהוא בתוך כותלי המבוי דאדרבה אפי' תימא לחי משום מחיצה דכיון דשיעורו בכל שהוא לא חשוב למיהוי מקום באנפי נפשיה ודינו שתבטל לגבי המבוי כיון שהוא בתוכו וראיה לפי' זה מהא דאמר רבא מנא אמינא לך דאמר ר' יוחנן מקום שאין בו ד' על ד' כו' עד שלא יחליפו אלמא לא אמר רבא אלא משום דכל שאין בו ד' על ד' לא חשיב למיהוי מקום באנפי נפשיה ובטל הכא והכא הכי נמי בין הלחיים בטיל הכא ובטיל הכא ע"כ והיינו דאמר אביי לקמן:

וכי תימא דאית ביה ד' על ד' וכו' והא אמר רב וכו' דאלמא מודה רבא בשיש בו ד' על ד' דאסור להשתמש כנגדו דכיון דחשיב הוי מקום באפי נפשי' וכן פי' ר"י ז"ל מקום שאין בו ד' על ד' פי' והוא עומד בין רשות היחיד ובין רשות הרבים מותר לבני רשות היחיד ולבני רשות הרבים לכתף עליו. ובלבד שלא יחליפו פרש"י ז"ל אלמא כיון דלא הוי מקום חשיב כו' הכא נמי אפילו חשבת ליה מקום באנפי נפשיה בטל הכא והכא ושרי עכ"ל והא דנקט רבי ז"ל אפי' חשבת ליה מקום באנפי נפשיה לא היה צריך לכך אלא לומר כי שורת הדין הוא דכיון שעומד בין כותלי המבוי שהו' בתחלת המבוי מיהו אפי' תימא דחשבת ליה מקום באנפי נפשי' מפני שבא להכשיר המבוי מ"מ כיון דלא הוי מקום חשוב בטיל הכא ולהכא ושרי ומיהו הקשו עליו בתו' היכי קאמר מרן ז"ל דהכא נמי בטיל הכא והכא דהא כיון שעומד בין כותלי המבוי רשות היחיד הוא מן התורה דקיימא לן ג' מחיצות דאורייתא וא"כ היכי שרי להשתמש בו לחוץ ויש שתירצו דמרן ז"ל סובר דלא אמר ג' מחיצות רשות היחיד אלא בפתוח לכרמלית אבל בפתחו לרשות הרבים דינו ככרמלית והכי מוכח בפ' כל גגות דקתני התם חצר שנפרצה לרשות

הרבים כו' וחכמים אומרים המכניס מתוכה לר"ה או מר"ה לתוכה פטור מפני שהיא ככרמלית והכא בפתוח לר"ה מירי כדאוקמה רבא לקמן וריי"בא ז"ל פי' הכא נמי כיון דאין בו ד' טפחים דין הוא שיבטל לגבי המבוי שהוא רשות היחיד ועומד לתוכה ואפשר שאף רש"י ז"ל לכך נתכוון וה"ק דה"נ כיון דלא הוי ביה ד' טפחים בטול הכא והכא מדין מיעוטא ושרי לבני רשות היחיד דאלו לבני ר"ה טעמא אחרינא איכא למיסר מפני שהוא בתוך ר"הי ואביי גופיה התם בגבוה ג' פי' דליכא למיחש לחלופי וע"כ נמי הכי ס"ל בגבוה שלשה מירי דאי לא ארעא סמיכתא היא וה"ל רשות הרבים כיון שעומד סמוך לו ואינו בתוך רשות היחיד לא דהוה ס"ד דגובהה נמי לא מעלה ולא מוריד לעניין שלא יתבטל לכאן ולכאן כיון שאין בו ד' ואביי תריץ דגובהה נמי עביד לי' דליבטיל משום דליכא למיחש שמא יחליפו וכן פי' בתוס':

אין מצא מין את מינו וניעור. פי' דהא לכרמלית דמי טפי וכיון שכן נהי דאינו מתערב עמו כיון שאין בו ד' טפחים כשיעור כרמלית מ"מ נהור ומתחזק עמו שלא יתבטל לגבי רשות היחיד אבל לרשות הרבים לא דמי כלל ואינו מתחזק עמו בכלום וכיון שאין לו חזוק ומבטל לגבי רשות היחיד:

מבוי שרצפו בלחיים. פי' מבפנים לארכו של מבוי פחות פחות מד' טפחים באנו למחלוקת רבן שב"ג ורבנן ע"כ דברי יוחנן מכאן ואילך פירוש' דרב הונא בריה דרב יהושע דעביד לאכרוחי פרכיה דידע דהא רב אשי עבד בה בסמוך פירוש' אחרינא לרשב"ג דאמר אמרי' לבוד כוי פרש"י ז"ל דאס"ד בין הלחיים מותר בין לרבנן בין לרשב"ג חודו של לחי החיצון סותם ובמאי פליגי רבנן ורשב"ג וא"ת ולימא לי' דהכא בלחיים שיש בה ד' טפחים דמודה רבא לאביי דבין הלחיים אסור כדפרישנא לעיל וכדפר"י ז"ל י"ל דסתם לחיים כדינם משמע שאין בהם אלא כל שהוא וא"ת מירי בשהלחיים הראשונים יש ביניהם פחות מג' טפחים ועבדי' לבוד אפי' לרבנן ולפי' חודו הפנימי סותם ולרבנן משתמשים עד לשם דהא מאי דקאמר שרצפו בלחיים פחות פחות מד' יש בכלל זה כיון שיש בהם פחות מד' ממש אפי' פחות מג' מדלא קתני שיש ביניהם מג' ועד פחות מד' וי"ל דכיון דקאמר שרצפו משמע שכולן שוין שיש ביניהם פחות מד' בצמצו' כלומר למעלה ועד פחות מד' דהוא פלוגתא דרבנן ורשב"ג רב אשי אמר כגון שרצפו פי' ולעולם דכ"ע חודו החיצון יורד וסותם בין לרבנן בין לרשב"ג ופרכי' ולרשב"ג להוי כנראה מבחוץ ושוה מבפנים פי' דמסתמא לחי העליון כשהניחו בראש המבוי מבפנים הוציאה מעט כלפי חוץ שכן דרך מעמידי לחיים שיהא נראה מבפנים ומבחוץ וכשהוסף עליו לחיים אחרים נעשה נראה מבחוץ ושוה מבפנים ואיכא היכירא

קצת וכל דאיכא היכירא אע"פ שהוא במשך ד' אמות נדון משום לחי ופרקי' דרבי יוחנן ס"ל דנראה מבחוץ ושוה מבפנים אינו נדון משום לחי וק"ל מאי האי דאמרינן דלרשב"ג כיון דאמרי' לבוד הוה ליה מבוי וצריך לחי דהא לעיל גבי לחי הבולט מדפנו' של מבוי דאמרי' ד' אמות נידון משום מבוי פרש"י ז"ל דטעמא משום דלא איתעביד משום לחי ואלו הכא הא איתעביד לשם לחי דלישנא דרצפו בלחיים הכי משמע ויי"ל דהתם הוא שבולט לרחבו של מבוי כי שורת הדין דמשום דריבה בסתימתו לא אלא דבעי' היכירי וכשנעשה לשם כך איכא היכירי אבל הכא שהוא במשכו של מבוי לית ליה היכירא כלל אע"פ שעושה לשם לחי וכן אתה מפרש לקמן גבי לחי המושך מדפנו של מבוי דהתם ודאי מיירי כשנעשה לשם לחי מדלא דייקי' עלה ש"מ לחי העומד מאליו הוי לחי כדדייקי' מינה אידך דיני ואפילו הכי קאמר שאם הוה ד' אמות נדון משום מבוי ולא קשי' על רש"י ז"ל מטעמא דאמרן:

דף ט:

איתמר נראה מבחוץ ומבפנים היא כזה נראה מבפני' ושוה מבחוץ כזה נראה מבחוץ ושוה מבפני' פרש"י ז"ל כזה שנר' כמוסיף על אורך הכותל ויש לומר גם כן שהוא כזה אם איתא קטנה נמי תשתרי פירוש דתהוי נמי לגבי קטנה כפתח ולהוו כשתי חצרות שיש פתח ביניהן דלא אסרן אהדדי ופרקי' בנכנסים כותלי קטני לגדולי פי' דלא כגון זה חשיב לחי אלא כנגד ראשו ממש ולא מבחוץ משוך כלפני' כעין גפיפין אלו. ופרש"י ז"ל שנכנסין הרבה לפנים כי הכא דלא לימא לבוד מן העודף כלפי הגפופין ופרכי' דנימא לבוד כלפי כותלי אורך המבוי וכי תימא דאפליגו טובא כזה דליכא לבוד הא אמ' כפי דגדולה רחבה י"ח אמות וקטנה עשר בלבד ואין העודף אלא אמה ואפי' היא בת ו' טפחים לא יעדף מכל צד אלא שלשה וכי שקלת מקום עובי כותלי קטנה בצר לי' רוחא בציר מג' ונימא לבוד:

דף י.

האי מאי אי אמרת בשלמ' נראה מבחוץ ושוה מבפנים אינו נדון משום לחי שפיר דלהכי נקט גדולה בי"א בצמצו' לאשמועי' דגדולה לא משמע אלא בהכי כדי שיהו גפופין לכל צד רחבין ג' דר' סבר דבעי שני פסין מחצר וסבר כרבי יוסי דרוחב לחי ג' וכ"ש רחב פס הלכך לא אפשר אלא למנקט אמה עודפת דבפחות לא סגי ובהני סגי ושמעי' שפיר דסבר לה כרבי יוסי ויהא הפרצה באמצע החצר וליתיה לדר' זירא ולא לדרבינא דליכא

לאוקומה כשנפרצה מרוח אחת בשני טפחים כדמוקים לה רבינא דא"כ אינו לחי ובעי בחצר שני פסין והיאך חצר גדולה מותרת אלא אי אמרת נראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי ומוקמ' לה כשנפרצה מן הצד מכאן שנים ומכאן ד' ואפי' שוים הוי לחי דלא סבר לה רבי כרבי יוסי אמאי נקט אמה עודפת לא פחות ולא יותר אי למשריא לגדולה משום נראה מבפנים והיה חדוש דאע"פ שהכותלי' נכנסים לפנים אינו מפסיד לגפופי חצר מ"מ בעשרה ושני טפחים סגי פי' שיהיו עודפי' ב' טפחים בלבד להיו' האחד לחי פס מכאן והשני פס מכאן י וגם ב' טפחים לאו דוקא אלא שני משהויין דכיון דר' לית ליה כר' יוסי בלחי כל שהוא סגי אלא דר' בעי שני פסין ואי למשרא לקטנה קא אתי לאשמועינן שעודפת טובא ויהי' הדחק גדול דלא לימא לבוד משום צד דלמה ליה למדחק נפשיה דליכא אלא אמה עודפת עד שנצטרך לומר שאין הפרצה באמצע וכי יש מצד זה ב' ומצד זה ד' אלא לאו שמע מינה לאו שמיעא לי'. פי' שריות' דרבה בר רב הונא דלעיל דנראה מבחוץ לא שמעתיה דרב דרב הונא אבוה כלומ' סברא דנפשיה היא ולא קבלה מאביו כדי לסמוך עליו:

לחי המושך עם דופנו של מבוי. פרש"י ז"ל שהלחי הוא נראה מבחוץ ושוה מבפנים ונראה כתוס' על ארך הכתל וכנגד עובי חציו כלפי פנים כאותו שצירנו למעלה וקשה הלשון למה קראו לחי המושך עם דפנו של מבוי ונראה כי כותל המבוי הא' היה ארוך וזה היה קצר והוסיף על הקצר לאיזה עד שהוא נמשך כנגד כל משך הכותל הארוך והיינו דשמעינן דבין לחיי' אסור שאלו הלחי הזה עודף בכותל זה על הכותל שכנגדו לדברי הכל אסור להשתמש כנגדו דהא ליכא אלא חדא מחיצה פי' צורתו האמיתית כזה ואלו היה כזה אסור לדברי הכל ולשון לחי המוש' עם דפנו של מבוי כלו' שמוש' בכותל זה שהושם בכל משך הכותל האחד של מבוי שכנגדו שהיה ארוך ואין הפרש בלחי זה הנתון על חצי עביו של כותל בין שיהא בחצי העיר הסמוך לפתח או בחצי אחר וזה ברור:

אבל הכא כלל כלל. פי' רש"י ז"ל כלל יותר מעשר לא דלישנא מוכח הכי וא"ת היאך אפכר לומר כן דהא בהדיא קתני ר' יהוד' אומר אינו צריך למעט וי"ל דאנן הכי קאמרי' דאי מיהא דפסי ביראות אתינן למפשטיה ליכא למשמע לא איסור ולא היתר דהא איכא למימר לאידך גיסא דהתם הקילו תרתי אבל הכא לא הקילו כלל וכל שהוא רחב יתר מעשר ימעט ואלו אנן אשכחן לר' יהודא דאמר אינו צריך למעט הילכך ודאי ליכא למשמע מההיא דפסי ביראות מידי:

אין הלכה כאותי' משנה. פרש"י ז"ל דאתי אוירא דהאי גיסא ואוירא דהאי גיסא ומבטיל לה אלא היכי עביד פי' ולאו שאלה גמורה כמאן דלא ידע לה תקנתא דהא ודאי אית לה תקנתא בצורת פתח אלא דבעי לאשמועי' תקנה אחרת היכי עביד במקום קנה. אמר שמואל משמיה דלוי עושה פס גבוה עשרה כו' ומדלאו אשכח תקנה אחרת במקום קנה משמע דבקנה בלחוד לית ליה תקנה ואפי' הקלה המגיע עד הקורה ואפי' הקורה מגעת מכותל לכותל ובזה חולק הגמ' שלנו על הירושלמי שאמרו שם שלא אמרו שאין הלכה כאותי' משנה אלא כשאין מניח קורה אלא לצד אחד כלומר מן הקנה לכותל האחד אבל אם הניח את הקורה מכותל לכותל בכי הא לא אמרי' דליבטיל קנה ובתוספות ג"כ נוטין קצת לדברי אבל אנן לית לן אלא גמרא דילן ואפשר דאי עביד לחיים מהני וכי היכי דמהני בצ"פ לדברי הכל אלא דסוגיין לא מיירי בהכי:

דף י:

עושה פס גבוה עשרה. פי' ואח"כ ניתן את הקורה מכותל לכותל ומילת' פסיקת' נקט בכל מבוי אע"פ שהוא גוב' יותר מעשר' הרב' עד. עשרי' אמה כדין מבוי וכן דעת התוס' אבל הראב"ד ז"ל כת' שלא הכשירו אלא במבוי נמוך שהפס מגיע עד הקורה או עד פחות מג' שהוא כלבוד ודברי נביאות הם. והא דבעי שיהא הפס משך ד' אמו' בארכו של מבוי פרש"י ז"ל דטעמא כדי לעשותו בשני מבואו' ולכאורה אתיא כמאן דא' משך מבוי בד' אמות אי נמי דהכא כיון דמבוי אחד הוא על ה' אמות לכ"ע בעי ד' אמות משו' היכירא ולפי שטה זו כתבו בתוספו' כי אחר שהניח בו פס זה ה"ל כמבוי עקום כצורת חי"ת וצריך שלא יהא מחודו של פס עד הכתל הפנימי של מבוי יותר מעשר דא"כ צריך הוא צ"פ דהא מודה שמואל בפרצת יותר מעשר שהוא צריכה כדאי' לעיל ואפילו כשאין בפרצה זו אלא עשר צריך להכשיר כדין מבוי עקום לרב או לשמואל ואין זה נכון דא"כ הוה מדכר ליה תלמודא ועוד דא"כ להחמי' עליו באנו לעשות פס וצ"פ ומוטב שיהיה לו שיעש' צ"פ בכניסתו דהא קי"ל כרבנן דכל שיש שם צ"פ אין צריך למעט אלא ודאי דהא משום היכירי' בעלמ' היא ולאו דלהוי כשני מבואו' ממש ותדע דהא בקנה בלחוד ס"ד לאכשורה אלא משום דאתו אוירין ומבטלין ליה חזרנו להפסיקו בדבר חשוב שהוא במחיצה דלא מבטלה באוירין דתרי גיסי וכ"ש לדברי האומר לעיל דעקום לא בעי בעקמימותו כלום ואפי' כשהוא כמין דלת וכ"ש בזה שיהא כמין חי"ת שתורתו כסתום לדברי הכל וכדברי ריב"א ז"ל דאמר רב יהודא מבוי שהוא רחב ט"ו אמה מרחיק ב' אמות ועושה פס ג' אמו' פי' ואחר כן נותן קורה מן הפס לכותל או נותן

שם לחי להכשירו ולא פריש לה משום דפשיטא דלחי או קורה בעי׳ בכל מבוי דעלמא ואמאי יעשה פס אמה מחצה כו׳: אפשר דפרכא ממש היא משום דהכי הוה ניחא טפי דלא הוי כפרצה ולא ניחא תשמישתיה להניח הפתח הגדול ולצאת ולהכנס בזה וכיון דנקט כיצד הוא עושה כו׳ היה נרא׳ דלא מצי עביד פס באנפא אחרינא ונהכי פרכי׳ דאמאי לא עביד באידך אנפא דעדיף פס ואפשר דלאו פרכא היא אלא שאלה בעלמא אי נקיט הכי בדווקא או לא. ואת״ל דדוקא נקט׳ למימר׳ דלא מהני באידך אנפא תפשוט מינה דס״ל דעומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות לא הוי עומד פי׳ עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות נקרא כל זמן כל שהפרוץ מרובה על כל א׳ וא׳ מן העומדים שבצדו: אבל כשתצרף שני העומדי׳ ביחד מרובין על הפרוץ והכי רהטא כולה סוגיין: ומהדרי׳ לעולם אימא לך הוי עומד ושאני הכא דאתי אוירא כו׳ פי׳ הא כל היכא דליכא למימר האי טעמא דייניגן ליה כעומד ונפק׳ מינה כגון שהיו שני העומדים א׳ לימין המבוי סמוך לכותל וא׳ לשמאלו סמוך לכותל השני והאויר בנתיים דהשתא ליכא אלא חד אויר: וא״נ נפקא מינה בעלמא כגון לעניין סוכה שסככה בשפודין או בארוכות המטה דליכא אוירא דמבטל ליה לסכך כשר דהא ההיא נמי בפלוגת׳ דעומד מרובה על הפרוץ שייכא כדאי׳ בדוכתא במס׳ סוכה: והשתא הוה ס״ד דהא דאמרי׳ דשאני הכא דאתי אוירא דהאי גיס׳ ואוירא דהאי גיסא ומבטל ליה היינו משום דכל חד וחד מהני אוירין נפיש על העומד שביניהם הא אלו היה העומד שוה לא׳ מן האוירין לא מיבטיל בהכי ומ״ה אמרי׳ ויעשה פס אמה הרחיק פס אמה ויעשה פס כו׳ פי׳ דבהא ליכא למימר דאתי אוירא מהאי גיסא ואוירי מהאי גיסא ומבטל לי׳ שהרי העומד שוה לפרוץ שמן הצד האחד שמעת מינה עומד כפרוץ אסור פי׳ מדלא קאמר רב יהודא דליעביד הכי דהוי ודאי עדיף טפי דכל מאי דאפשר לפזר הפרצ׳ ולמעטה דלא תהא ניחא תשמישתי׳ טפי עדיף אלא ודאי להכי לא עבד ר׳ יהודא הכי משום דס״ל כרב הונא בריה דרב יהושע דאמר לקמן בפרקין דאפי׳ עומד כפרוץ אסור וכ״ש כשהעומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות דגריע טפי ואסור ואלו את אמרת לי׳ דעומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות הוי עומד כל היכא דליכא טעמא דאתי אוירא ומבטלי לי׳ ומפרקי׳ דלעולי׳ אימא לך דאפי׳ עמד מב׳ רוחות הוי עומד וכ״ש עומד כפרוץ ושאני הכי דאתי אוירא דהאי גיסא והאי גיסא ומבטלי לי׳ כלומ׳ בהא נמי שייך ביטול אוירין כיון שמן הצד האח׳ שוה לה ומן הצד השני רבה עליו הא כל היכא שהעומד מרובה על האויר הא׳ או שאין אויר א׳ מהם רבה עליו הוי עומד והא דאמרי׳ לעיל דמבוי שנפרץ בראשו שיעורו בעש׳ מיירי כשהעומ׳ מרובה על הפרצה דלא אתי אוירא ומבטיל ליה לעומד הדר פרכי׳ ויעשה פס אמה ומחצה כו׳ פי׳

דהכא ליכא למימר דאתי אורין ומבטלין ליה כיון שהעומד מרובה על האויר הא' לא אתי ומבטיל ליה ואע"ג דאוירא דאידך גיסא נפיש עליה ומהדרי' דאין הכי נמי אלא דכולי האי לא אטרחו' ויש מרבותי אוי דהשתא דפרקי' הדר דחינן כל הני פרוקי דלעיל ולא אמרי' טעמא דבטול אורין כלל וטעמא דכולהו משום דכולי האי לא אטרחי' ואין זה נכון כלשון התלמוד ומאי תירץ הכי דקושיין דלעיל משום דבעי למימר ליה קושט' דמילתא דאפי' לא היה חישי' לטרחי' ליכא למעבד הכי משום דאתו אוירא ומבטיל ליה ומיהו מסתברא דכל היכא דאיכא צ"פ לא אתו אוירא ומבטלי ליה שהרי צ"פ מתרת כל אויר ואפי' יתר מעשר אליבא דהלכתא דקיימא לן כרבנן שאם יש שם צ"פ אפי' הרחב יותר מעשר אינו צריך למעט:

לא שבקי אינשי פתחא רבה ועיילי בפתחא זוטא ק"ל דמשמע דפתחא זוטא הוא דלא עיילי הא בפתחא דכוותא עיילי ואלו לעיל אמר רב חנן משמיה דרבה משמי' דרב שמבוי שנפרץ מראשו כו' כל היכא דלא הוי בקרן זוית ולא חיישי' דילמ' עיילי בפתחי' רבא ושבקי לאידך והתם שוות הם שא"א לפתח מבוי שיהא בראשו יתר מי' וי"ל דשאני התם שכבר הורגלו בפתח הראשון לגמרי וגם הפתח החדש של הפרצה אינו מיושר כל כך וכדמוקי' התם בדלא בקעי בה רבי' אבל הכא שהוא בתחלת הכשר מבוי ועדיין לא הורגלו משום פתח ובקעי בה רבי' ודאי משום פתחא זוטא הוא דלא שבקי פתחא רבה הא משום פתחא דכוותה שבקי ומיהו אכתי ק"ל אשמעתין היאך הכשרנו שתי אמות של פרצה בראשו של מבוי ואפי' בתחלת הכשר מבוי ואלו התם אמר רב הונא דבין בצדו ובין בראשו בד' טפחים ואע"פ שהוא בסוף מבוי שאנו מקילים יותר בכל מקום וליכא למימר דכי אמרי' בארבעה היינו כשהן בקרן זוית דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי דלא איתמר ההוא טעמא התם אלא למ"ד מצדו בעשר כדמוכח הת' בהדיא והנכון דהאי סוגיא למאי דקס"ד השתא כרב חנן בר רבא רהטא דקסבר מצדו בעשר וכי קאמר מראשו בארבעה כדקיימא לן בקרן זוית דפתחי' בקרן זוית לא עבדי אינשי הא לאו הכי בעשר וא"ת והא דאשמעי' נמי בקרן זוית הי' הא ליתא דלא קרי' קרן זוית מפני שהיא כפאה אלא כשהיה בשתי קצוות המבוי שאוכלת משתי קרנות וכדפרש"י ז"ל והיינו דלא עבדי אינשי כההוא דלעיל מההוא סוגיא דאמרי' כגון דפתיח בקרן זוית שפירושו כך על כרחנו אבל בתוספות אמרו כי אפילו רב הונא כשאמר א' זה וא' זה בד' לא איירי אלא בראשו בקרן זוית וה"ק אחד רחבו בקרן זוית ואחד צדו דוקא שלא בקרן זוית אינם אלא בד' הא בראשו שלא בקרן זוית י"ל בעשר אינו מחוור דא"כ היכי לא פרכינן לרב הונא מ"ש ראשו מצדו דהא עד השתא לא היינו יודעים הפרשה דהוו

ממעט בהלוכי ואידך לא ממעט בהלוכה וי"ל דהא ליכא למיפרך דטעמא רבא איכא דמראשו בעשר דפתחא אבל בצדו לא הוי פתחא שאין דרך מבוי לעשות פתחו בצדו ופרכינן ומ"ש מדרבי אמי ורבי אסי פרש"י ז"ל היכי אמרת דלא חיישינן דשבקי פתחא רבא ועיילי בפתחא זוטא והא בההיא דרבי אמי ור' אסי אמרו דפרצה מצדו שאין בו פס ד' פחות מג' מתיר שהוא כלבוד שלשה אינו מתיר והתם טעמא משום דשבקי פתחי רבא ועיילי בפתחא זוטא ומבטלי תורת הכשר קורה מהכא דפתחא הוא דחשיב להו כניסה ופתח מבוי והרי אין בו הכשר כן פרש"י ז"ל וכטעם הזה פי' במקומו למעלה ובודאי דלהאי פי' קושיין בכל דכן דהא התם אפילו בסוף מבוי שהורגלו כבר בראשון וגם דאית גדודי כדאוקימנא התם אליבא דרב חנן בר רבא דסוגיין הכא כוותי' חיישינן דילמא שבקי פתחא רבא ועיילי אפי' בפתחא זוטא של ג' טפחים ואלו הכא בתחלת מבוי וגם שאין בו גדודי לא חיישינן דשבקי פתחא רבא ועיילי בפתחא זוטא של שתי אמות והקשו על רש"י ז"ל דהתם כשאמרו ג' אינו מתיר אינו מטעם דשבק פתחא רבא ועיילי בפתחא זוטא דא"כ כשיש בו פס ד' למה הכשירו פרצה בעשר ניחוש דשבקי פתחא רבא ועיילי בפתחא זוטא כאידך שהיא רבותא בעשר אלא ודאי טעמא דג' אינו מתיר משוי דבעי' קורה ע"ג מבוי וליכי ויש לתרץ דברי רש"י ז"ל כי מלשונו נראה שם דלעולם לא פסלי' הכשר קורה בסוף מבוי אלא היכא דאיכא תרתי לגריעותא שלא נשאר שם היכר קורה ע"ג מבוי ודשבקי בפתחא רבא ועיילי באידך פתחא ולפי' כשיש שם שנשאר שם עדיין קורה ע"ג שיעור מבוי ואיכא היכירא טובא לא חיישינן למאי דשבקי פתחא רבא ועיילי באידך אבל כשאין בו פס ד' ולא נשאר לנו היכירא עכשיו אלו ידעי' דלא שבקי ליה לא הוה פסלינ' ליה כיון שהוא סוף מבוי והיה פרצה נכר' בגדודי כיון שנשאר שם עמוד טפח שהקורה עומדת אבל השת' דחיישי' דלמא שבקי פתחא קמא ועיילי באידך מ"ה פסלי' ליה דהשתא לא נשתייר בו שום היכר לא בגופו ולא בהיכר כניסה הנכנסים והיוצאין כנ"ל ופרקי' דהתם דממעט' בהלוכה דחיישי' דעיילי בה דאע"ג דאי' ביה גדודי ואין בו אלא ג' טפחי' אבל דלא ממעט בהלוכה לא שבקי ליה והראב"ד ז"ל פי' דקושיין אדרבי אמי ור' אסי הייט אמאי דקאמר שאם יש שם פס ד' מתיר פרצה עד עשר וטעמא משום דכיון שיש כאן פס ד' ואיכא קורה ע"ג מבוי חשבי' זו הפרצה כאלו היה פתח שבכותל:

והיינו דפרכינן דכיון דחשבינן ליה כפתח שבכותל אלמא שבקי פתחא רבא ועיילי בפתחא זוטא להקל דאי לא תהוי כפרצת מבוי והרי הוא חסר דופן ג' והיאך פרצה זו ניתרת בקורה שהיא אחר הפס ד' והלא כנגד הפרצה אין שם אלא כותל אחד וקשה

לפי' דמאי קושי' לימא ליה דשאני התם דהאי פרצה הוי פתח דכותה שאין פתח מבוי יותר מעשר ופרצה זו ג"כ רחבה עשר ואפי' תהא פתח מבוי גדול מעשר בצ"פ מ"מ זו שהיא בעשר אינו פתחא זוטא ונראה כי רבינו ז"ל סובר דפתחא רבא ופתחא זוטא דאמרינן הכא לאו דוקא אלא לישנא דמקשי נקטי' ואין הכוונה אלא שאין מניחין פתח ישן שהורגלו בה להכני בפתח חדש שלא הורגלו בו וע"ל דהתם לא אמר רבי אמי ורבי אסי מתיר פרצה בעשר אלא עד עשר לאפוקי יותר מעשר וכ"ש שר"ל שיתר פרצה פחותה מעשר ואפי' בשתי אמות או פחות ומ"מ אין דברי רבי' ז"ל מחוורין דלא משמע דלהוי טעמא דהתם מפני שנכנסין ויוצאין בפרצה אלא משום דכל דאיכא פס ד' דנשתייר סוף מבוי לא חששו לפרצה אלא באחת מפתחי המבוי שאינו ואפי' לא יכנסו ויצאו בה לעולי ודברי רש"י ז"ל נראין עיקר ועליהם הסכימו התוספ' וא"ת ומאי האי דפרכי' דניחוש לפתחא רבא ועיילי בפתחא זוטא ומה בכך כיון ששתיהם בתחלת המבוי וקירה על גביהן הרי המבוי מוכשר שהרי יש בשתי אמות שיעור פתח י"ל שאלו הניח קורה מכותל לכותל הכי נמי אבל מיירי שלא הניח קורה אלא מן הפס של ג' אמות ונשתיירו שתי אמות אלו פרוצות בלא הכשר קורה ולא לחי וכן פי' הראב"ד ז"ל הא דאמרי' בעוד הא כולה שמצטרפין העומד והאויר לטפח לעשות טומאת אהל ופרש"י טעמא או משום דעומד כפרוץ הוי עומד או דעומד כפרוץ משתי רוחות כדמפרש ואזיל ק"ל למה לן כולי האי תיפוק לי דכל פחות מג' כלבוד דמי וי"א שאין לבוד בכלים וקשי' קצת ההיא דכוורת אבל י"ל דבדבר העומד להיות פתוח לעולם ונעשה לכך אין אומר בו לבוד וא"ת בלאו הכי נמי מאי קושיא לענין טומאה אין אומר לבוד דא"כ בטלת תורת פותח טופח וחלון המביא את הטומאה י"ל דלגבי טפח לא אמרינן לבוד דרחמנא אחשביה לטפח לענין טומאה כאלו היא דבר חשוב כשלשה טפחים אבל בפחות מטפח יש לנו לומר לבוד והא ליתא כדאמרינן במסכת סוכה אמתני' דאהלות גבי טומאה וארובה דבית שאף על פי שאין בה פותח טפח טומאה בבית הבית טמא ותחת ארובה טהור טומאה בארובה הכל טהור ומשם נלמוד גם כן דהכא מיירי כשהטומאה תחת האויר דכל טומא' שהוא תחת אויר לעולם אינו עושה אהל וכן פירשו בתוספ':

לדידי הכי אי בעי ליה למינקט. פי' אי בעי לאשמועי' דמשתי רוחו' מצטרפין הכי הו' לי' למינקט בגוונא דליהוו רווחא דבנתים מרובה על כל אחד ואחד מן העומדי' בפני עצמו וצירוף שניהם מבטלין דלאו למנקט שהעומד של שניהם מרובה על הרוח והרוח שוה לכל א' מהן הילכך אי פלגינן בפרוץ כעומד הוא דפלגינן לרבנן לא הוי עומד ולדידיה הוי עומד והא דנקט ואצבעיים ושני שלישים באמצע לא בעינן של העומדים שני שלישים

כולי האי שיהא עודף אלא כל שהוא סגי ויכול היה לומר אצבע וחצי ושמינית מכאן וכן מכאן ואצבעיי ושלשה רביעית ריוח באמצע שהפרוץ מרובה על כל א' מן העומדים יותר מאצבע ואין שניהם רבין עליו אלא שני רביעית אפילו בפחות מכן אלא דלא דק: **אי איכ' למימר דפליגינן**. פי' דלפום דעתי לא פליגינן כלל וחד מכאן לא דק בלישנא דוקא ומה ששמעתי אני מרבי יוחנן ומה ששמע הוא הכל ענין אחד ולא דקדק רבי יוחנן בין זה לזה: אשכחן צורת הפתח דמהניא ברחבה ואמלתרא דמהניא בגובהה איפכא מאי וא"ת והיכי מבעיא ליה אי מהניא צורת הפתח בגובהה דהא אפי' בלחי כל שהו כדפריש ברישי מכילתין תירץ ר"ת ז"ל דהא אליבא דרבי יוסי נצרכה דבעי בלחי שיהא רוחב ג' טפחים אי נמי אפי' לרבנן נצרכה למבוי המפולש שצריך צ"פ מן הצד הא':

דף יא.

חצר שרוב' פתחי' וחלונו' פרש"י ז"ל מכל צד דמשום שתי רוחו' לא הוה קפדי' וניתר בשני פסין ומיירי בפתחים בעשר דאי ביותר מעשר אפילו פרצה אחת אוסרת לרב ולא מהניא ליה צורת הפתח ומה שאומר רב יוסף מדברי רבי' נלמד כו' נראה לפי פשוטו וכן תרצו בתוספ' במקצתן דאליבא דרב דייק וקשה להם דא"כ לדידן דלית לן דרב יהיה פרוץ מרובה על העומד ניתר בשבת כשיש בו צ"פ ואפי' מד' רוחות וכההיא דכלאים דמייתי בסמוך וא"כ לדידן אליבא דרב יוסף למה הוצרכו בפסי ביראות לכל אותן דברים וגם לא התירו אלא לעולי רגלים ולבהמתם בלבד ולא לאחרי' יעשו קנים מד' רוחות וקנים על גביהם דהוי צורת פתח ולשתרו לכל אדם ותירצו שאין הכי נמי אלא שחששו כי כשיכנסו שם הגמלי' טעונים שיפלו הקנים ויתבטלו המחיצו' ולא עוד אלא דכיון שהיו צריכין להגביהן מפני כניסת גמלים היו נופלים ברוח מצויה וזה הפי' אינו עולה יפה בלב ותו דהיאך אפשר שבא רב יוסף לומר מדברי רבי' נלמד וכבר ידוע שאין הלכה כרב וגם בברייתא שבאנו לסייעו מאיזה מקו' ידענו שהיא אליבא דרב דוקא והנכון כי רב יוסף אפילו אליבא דרבנן רצה לדקדק דפרצה ביותר מעשר לרב חשיבה פרצה וגדלה ולפי' אין לה תקנה בצ"פ וחכמים אומרים שאף זה אינה פרצה כל כך שלא הועיל לה צ"פ ואפשר דאפי' רבנן לא שרו לה בג' רוחות דלא הוה פליגא דרבי כולי האי עלייהו ומ"מ מדרב נלמד לרבנן דלכל הפחות דפרוץ מרוב' על העומד שהיה פרצה גמורה לכל באי עולם שלא תועיל לה צורת פתח ואנן דחינן דמק"ו דרב ליכא למשמע מידי דאיכא למפרך אבל אפשר שהדין עצמו אמת כדמוכחי' לן מההיא דפסין ומה שאמר לפנינו אילימא בעשר בהא לימא רבי יוחנן בשבת לא הקשו בתוספ' דילמא אין הכי נמי ומשום

דפרוץ מרובה על העומד לא תועיל לו צירת פתח ותרצו שאם היה כן תפשוט מיני דרבי יוחנן סבר לה דיותר מעשר אינו ניתר בצורת פתח וכסברא דרב יוסף דלעיל דאי לית ליה דרב ודאי פרוץ מרובה מותר לענין שבת ואע"פ שדחו לעיל דברי רב יוסף היינו דאפשר דפרוץ מרובה על העומד שאינו פרוץ בשום מקום בעשר קל מפרצה ביותר מעשר אבל דלפרוץ מרובה לא מהניא צורת הפתח ה"ה ליותר מעשר ולפי הפיר' האחרון אינו כן כי לדברי רב יוסף אפשר דלרבנן שרו יותר מעשר בפרצה ולא שרו פרוץ מרובה על העומד בצורת הפתח אבל הנכון דאנן השתא דומיא דכלאים מיירינן ובכלאים לא שייכי ד' מחיצות ובמחיצה אחת די שנעשית צורת הפתח בגדר זה סומך מכאן וזה סומך מכאן וכשהחברו שם ד' קונדריסין זהו להתיר ד' מיני כלאים והכל יש לו דין מחיצה אחת וגם לענין שבת כשאמרנו שנוהג או אינו נוהג לא דברנו אלא לעניין מחיצה אחת ובשאר הרוחות עומדין או שהוא עומד כפרוץ וזה ברור ע"ל דאפי' ריש לקיש לא התיר בשבת אלא כשהעומד מרובה ורבי יוחנן אסר אף כשהעומד מרובה והיינו דמתמה' דאי בעשר היכי פליג רבי יוחנן בין דעומד מרובה וזה נכון לרבי' ז"ל ובתוספ' תירצו גם כן כזו:

אמי פיתחי שימאי פליגי בה רב רחומי ורב יוסי חד אמר דלית ליה שקפי. פי' שאין שם תיקון מזוזות מן הצד ודלא כפרש"י ז"ל דלית ליה תקרה פרש"י ז"ל שהפתחים פרוצים למעלה ואינו נכון אלא לומר שלא נתנו שם תקרה הנקרא בלשון הכתוב משקוף וכל כיוצא בזה אינו אלא כחור בעלמא:

במאי עסקינן אילימא מן הצד. פי' ר"ף ז"ל שנתן קנה סמוך לקונדס ועשה פתח בזוית ולישנא דמן הצד הכריחו לפרש כן אבל אי אפשר לפרש כן חדא דאם כן למה יאמ' רב חסדא דצורת הפתח שעשאה מן הצד לא עשה כלום דהא עד כאן לא קאמר תלמודא לעיל אלא דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי אבל בזוית עבדי וכדפריש לעיל וניחוש דילמא שבקי פתחא רבא ועיילי בפתחא זוטא ועוד דמאי מתרצי' אלא על גבי הוה לן למימר אלא באמציעתן ועוד הקנים אלא שנתן סמוך לזוית מאן דכר שמיהו דהא רבי יצחק לא אדכר אלא ד' קונדרסין והנכון כדפרש"י ז"ל דמן הצד היינו שהקנה שנותן על גביהן אינו על גבי הקנים אלא מן הצד על פניהם או סמוך לראשן או באמצעיתן כגון זה וכי האי גוונא לא מיחזי כצורת פתח ולהכי אמר רב חסדא דלענין שבת לא עשה כלום ומיהו מה . שפירש"י ז"ל שנתן הקנ' באמצעיתן לאו דוק' דא"כ למה לי לאוקומה בשנתנו על גבן נימא אפי' מן צד וכשהו' סמוך לראשן אלא ודאי כדפרישנא:

דף יא:

אשכחינהו רב אחא בריה דרבא לרב אשי אמר לי' אמר מר מידי בצי"פ יש שפירשו בתוס' דקא בעי ליה למידע אם היה מצריך היכר ציר או בריא' לקבל דלת של קשים או לא אמר לי' לא ואית דגרסי לא אמר כלו' והכל דרך אחד. תנא צורת הפתח שאמרו כו' ומילתא באנפי נפשיה היא ויש גירסין אמר להו תנא כו' אמר להו אנא תנינ' צורת פתח שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן ותפשוט לן מינה דלכל הפחות אינה צריכה היכר ציר דבקנים אלו סתמן ליכא היכר ציר וזה נראה דעת ר"י"ף ז"ל שפסק כרב חסדא ולא הביא דר"ל דבקנים אפשר הוא לקבל דלת של קשים וכן נראה פירוש' דעביד לה פלוגתא דריש לקיש ורבי יוחנן וריש לקיש בעי היכר ציר ורבי יוחנן אמר היכר מבוי כו' למימרא דלא בעי היכר ציר כו' ובודאי דלישנא דלא אמר כלום הכי משמע שאלו היה צריך כלום לא סגי דלא הוה מפרש להו לתלמידיה ואף לנוסחי דגרסי אמר ליה לא כך נראה פירוש' דלא אמר להו מידי בצורת פתח כלומר שלא אמר בו שום חידוש ומיהו סתם קנים יכולים לקבל דלת של קשים וכדרב חסדא וזה לא היה צריך להם וי"א דאפי' דרב חסדא תפשוט דלא צריכי' אבל מצינו לראב"ד ז"ל שפוסק כרב חסדא וריש לקיש נראה שהוא סובר שלא ירד רב אחא לכל זה אלא שהיה רוצה לדעת שום חדוש אחר בצורת הפתח ולעול' אימא לך דבעי' היכר ציר ובריאות אלא דתנא לא נחת אלא צורת פתח גרידתא ונכון הוא וא"ת בקנה מכאן וקנה מכאן היכי איכא שקפי והיינו מזוזות אפי' יהיו פני הכותל שוין אינו נראה אלא כפרצה אבל בקנים או קונדרסין שפיר אתחזי צורת הפתח בלא שקפי ומלשון רש"י ז"ל שפי' לעיל נראה דפתח שאין לו שקפי היינו שהצדדים אינם שוין אלא אבן נכנסת ואבן יוצאת ולמעלה הוא גם כן פרוץ הא כל שהם שוין מן הצד למעלה שוב אינו צריך ואתא שפיר הא דקנים ומיהו פיר' שקפי אינו מוכיח כן בפרק הקומץ רבה אלא כפירו' הראשון וכן היה מפרש מורי הרב ז"ל ה"ה:

א"ל תניא כיפה. פי' בנין שיש פתח עשוי עגול שאנו קורין בלע"ז ארק"ו רבי מאיר מחייב במזוזה וחכמים פוטרין ושוים שאם יש ברגליה עשרה שהיא חייבת פי' עיקרא דמילתא דלא חשיב פתח לעניין מזוזה אנא כשיש מזוזות עומדות שוות מן הצד גבוהות עשרה לכל הפחות ובין מזוזה למזוזה ארבעה טפחם אויר לכל הפחות כשיעור פתח ושיהא למעלה סף שוה נתון עליהם כעין משקוף וכל שהוא עשוי ככיפה זו יש עליה בנין עומד פשוט על פני כולה ואותו בנין עומד במקום סף ולפי' כשיש ברגליה גובה עשרה ברחב ד' כשיעור פתח מודים חכמים שהוא חייב במזוזות שהרי יש לנו מזוזות וסף ואותו עגול יהא כמי שאינו וי"מ דמיהא דמודו רבנן תפשוט לן שאין צריכין ליגע

שהרי בכאן אין המזוזות מגיעין בסף לפי מה שפירשנו שאין העגול חשוב לנו לא מזוזה ולא סף אלא הבנין שעליו ומה שהביאו בתלמודא מימרא דאביי בפי' דמתני' אינו אלא לברורה דעלמ' דלא תימא שמא יש שום חסרון אחר בברייתא דלא תפשוט לן מיניה מידי ועוד שדרך התלמוד הוא כשמביא ברייתא לפעמים שמביא טעם פירושא שנאמר עליה במקומה והא ברייתא ופירוש דאביי איתא בפ"ק דיומא גם בפרק הקומץ ולפי' זה לא גרסי' ואמר אביי אלא גורסין ואמר אביי דצריכין בהא לפי' דאביי כי שמא תאמר לעולם צריכין ליגע ומה ששוין חכמי' בזו אינו אלא משום דמודו דאמר בהא חוקקי' להשלים ומיירי כשיש בכיפה כדי לחוק להשלים ומעתה הרי הם נוגעים קמ"ל מדברי אביי דלרבנן אין א ומרי' חוקקים להשלים והרי אין צריכין ליגע ואין פי' זה מחוור מ"מ לפי מה שפירשנו נרא' דפשטי' שפיר שאין צריכין ליגע והיינו דאיכא במקצת ניסחי א"ל אי תשכחינהו לדבי ריש גלות' לא תימא להו ולא מידי ולפי זה אין הלכ' כרב ששת וי"מ דממתנית' ולא מפי' דאביי לאפשטיה מידי בהא אלא מתנייתא בעלמא הוא דאמר ליה בצורת פתח דדילמא שאני הכ' שאין אויר מפסיק הא כל שיש אויר מפסיק אינו פתח דצריכין הם ליגעי ולא גרסי הא דאמר ליה אי תשכחינהו כו' ולפי זה הלכה כרב ששת במקום רב נחמן:

אמר אביי כו' פירוש אביי פירש לך כי אפי' לרבי מאיר אין חוקקין להשלים אלא א"כ יש לנו קצת הכשר פתח שיהא בו לכל הפחות מזוזות שוות ברחב ד' רגלים גבוהים ג' וביניהם ד' טפחים רחב וכל שאין ברגליה גבוה לא כלום הוא דארעא סמיכתא הוא וכאלו אין לנו רגלים כלל ואפי' יש ברגלי הג' אם ביניהם רחב ד' טפחים אינו כלום ואינו פתח בפחות מד' ויש גורסים עוד שאע"פ שיש ברגליה ג' ברחב ד' טפחים אם אין הכיפה גבוה עשרה אינו כלום לדברי הכל דבעי כולא גובהה ועיקר היא זאת הגרסא ומאן דלא גריס לה הכי נמי קא אמרי דאנן לא אמרי' חוקקין להשלים בגובה לא למעלה ולא למטה ומההיא דבי' שאין בתוכה עשרה וקירויו משלימו לעשרה שנדון תוכו ככרמלית לדברי הכל תפשוט לן שפיר שאין אומרין חוקקין להשלים למטה מיהת דאלו למעלה דילמא שאני התם שאין בו מקום לחוק שאם אתה חוקק להשלים תסתר כל קרויו לגמרי ומ"ה ה"ה והוא הטעם וכן פירשו בתו' וכן פרש"י ז"ל.

כי פליגי בשיש ברגליה שלשה ורחבה ד' בין רגליה לכל הפחו' ויש בה בכיפה מקום לחוק להשלים לעשרה כי הכיפה רחבה בכתלי עצמה ואינן מתקצרין ומפירוש רש"י והתוספ' ז"ל נראה דכיון דכן אפי' אינה רחבה ד' טפחים למעלה מן הרגלים אין בכך כלום לר' מאיר שהרי חוקקין להשלים הכל הגובה והרחב ונמצא מרובה. ויש נסחא

דגרסי' לה להדיא שאינה רחבה ד' טפחים אבל יש שאינם גורסי' כן אלא דפליגי ברחבה ד' טפחים ומפרשי לה דמיירי בין הרגלים. ומורי הר"א ז"ל היה מפרש שצריך שתהא רחבה גם למעלה עד עשרה כדי שיהא לנו למראי' העין קודם חקיקה מראית פתח בגובה ורחב מ"מ לכולהו פירושי צריך אתה לידע דנקטי' אינה רחבה ד' לאשמעי' דאפי' בהא אומר ר' מאיר חוקקי' להשלים ומיהו אפי' היא רחבה הרבה צריך לנו לומר שיש בעובי כותלי כיפי' רחב כדי לחוק להשלי' הרגלים לגובה י' כי רגלים י' שוים אנו צריכים לדברי הכל כדמוכח מדרבנן אלא שר' מאיר עושה אותו במחשבה ע"י שרואי' כאלו חוקקין כיון שיש מקום לחוק והקשו בתוס' דהכא משמע דאפי' לר' מאיר אין לו חוקקי' להשלי' אלא א"כ יש לנו קצת מאותו דבר בלא חקיקה כדאמר הכא. ואלו בפ"ק דשבת אמר זרק ונח בלחוד כל שהוא באנו למחלוקת ר"מ ורבנן. ותרצו דכל שהוא לאו דוקא אלא כשיש בראשו רחב ד' כשיעור רשות היחיד אלא שמתקצר והולך בעובי הכותל ויש ג"כ בחללו טפח בפחות מטפח אינו כלום: ואינו משלימין לר' מאיר לחוק במחשבה להשלימו לד' על ד' דבהא סגי כיון שיש כבר הכותל גבוה עשר' עד החור שיעור גובה רשות היחיד:

לימא קא סברי ב"ש ד' מחיצות דאורייתא. פי' דאי סבירא להו ג' מחיצו' דאוריית' למה לי לחי וקורה ברוח רביעית הא ודאי משום היכירא דרבנן בלחי או קורה סגי' אלא ודאי לחי או קורה משום מחיצה דאורייתא משוי ליה. וא"ת ואידך מחיצו' דאוריית' היכי סגי במחיצה רביעית בלחי וקורה תרצו בתוס' דה"ה דקא סברי ב"ש דמדאורייתא בעי' שם ד' מחיצות ג' מחיצות גמורות ומחיצ' רביעית בכל דהו. ומיהו בפחות מלחי וקורה לא אפשר ומהדרי' דלעולם ג' מחיצות דאורייתא אבל לזרוק בג' מחיצו' חייב אבל חכמי' אסרו לטלטל עד דאיכא ברוח רביעית היכר גמור ולחי או קורה לא עבדי היכר גמור: הדר אמרינן לימא קסברי ב"ה ג' מחיצות דאורייתא פי' ולא סגי בשתי מחיצות לא זו כנגד זו ולא כמין גם דעתם מדלא שרו בלחי או קורה אלא ברוח רביעית דאי רוח שלישית דרבנן ליסגי ליה בלחי או קורה או בלחי וקורה משום היכירא כדאמרי' ברוח רביעית ודחי' דלעולי אימא לך שתי ומיחייב בהו הזורק אבל רבנן אסרו לטלטל עד דאיכא ג' מחיצות שלימות ולחי או קורה ברוח רביעית להיכרי משו' דלא מיחזי להו לאינשי רשות היחיד אם אין שום היכירא אף ברוח רביעי' היינו דאמרי' ליה לא לסותמו אני צריך. וא"ת אי ר' אליעזר לחיים וקורה בעי הוה ליה למימ' עשה לו לחי או קורה כי התלמיד הזה לא הניח שם אלא לחי או אחר: ועוד זה התלמיד שהיה תלמידו של ר' אלעזר שהוא מתלמידי ב"ש היאך לא עשה אלא לחי אחד אם כן כב"ה. עשה ואי סבירא ליה כב"ה למה לא אמר לר' אליעזר אלא כב"ה סבירי לי' והנכון כי זה התלמוד

לחי וקורה עשה כב"ש והיה סבור כי ר"א רבו הכי קאמר אף לחיים וקורה וה"ה ללחי וקורה והיינו דא"ל עשה לו לחי אחר. ומהדרינן דלעולם לר' אליעזר לחיים דווקא וה"ק עשה לו לחי אחר כי הקודם אינו תועלת כלום. וא"ת ור' אליעזר היאך חולק על ב"ש וב"ה ועוד והלא שמותי הוא. י"ל כי רבי אליעזר אומר שכך אמר ב"ש לחיים דווקא:

דף יב.

וכי לסותמו בלחיים אני צריך: מכאן דקדקו בירושל' דסגי ליה בלחי ג' טפחי' כרבי יוסי והיינו דקרי ליה סתימה ואין זו שטת גמ' דילן מדלא תלי' לר' דבעי ג' אלא לר' יוסי בלחוד: לא נחלקו על פחות מד' טפחי': פי' אם פתח המבוי הוא רחב פחות מד' טפחים. ה"ק אינו צריך לחי ולא קורה: פירוש דלא אמר כלום רשב"ג ה"ק אינו צריך כלום מהתוספת שהוסיפו ב"ש ורבי אליעזר על דב"ה. ועד כמה כלומ' יהא צריך לחי או קורה עד ד' טפחים פי' עד ועד בכלל ופחות מד' אינו צריך כלום דכסתום דמי. פס חצר צריך שיהא בהן ד': פי' אלמא בפס ד' סגי והיכי קאמרינן דצריך שני פסין: וא"ת אי בפס א' מיירי היכי קאמר פסי חצר שיהא בהם: י"ל דקס"ד דבפסין דעלמא מיירי וכדאמרינן לקמן לחיים דעלמא. וא"ת ונימא דשני פסין קאמר שיש בכל א' שני טפחים: י"ל דהא ליכא למימר דמהיכא תיתי שיעורא דב' טפחים הא ודאי או הוי שיעורא משהו או בג' טפחים שיצא מתורת לבוד או בד' שהוא דבר חשוב: כי סליק ר' זירא מימי פרש"י ז"ל כשעלה מן הים ולא נהירי דא"כ לימא מן ימא לכך פרי"י ז"ל דימי שם מקום והיינו דאמרי' התם כמין ימי: מרוח אחת בד' בשתי אמות משהו מכאן ומשהו מכאן והא דתני חדא ר' היא וסבר לה כר' יוסי הגלילי פרש"י ז"ל ור' יוחנן אליבא דרבנן קאמר ופס א' דקאמרי רבנן היינו בארבעה טפחים מרוח אחת. ובשתי רוחות סגי להו בשני משהויין עד כאן פי' ולפי זה ר' ורבנן בתרתי פליגי חדא דרבנן סגי להו בפס אחד של ד' ולר' לא סגי ליה לעולם בפחות מב' פסין ופליגי בבא להכשירו בשני פסין דלרבנן סגי בב' משהויין ולר' לא סגי ליה אלא בג' טפחים אליבא דר' אדא בר אוכמי: והקשו בתו' חדא דא"כ שיעור פס א' דאמרי רבנן במתניתא אינו כשיעור שני פסין דאמר ר' לפום פשטא משמע דלא פליג אלא במנין הפסין דרבנן אמרי פס אחד ור' אמר ב' פסין. ועוד דהא לפום משמעתא דסוגיין ר' כר' אליעזר סבירא ליה: ואם איתא דר' אינו מכשיר בפס א' של ד' קשיא דרב נחמן אדרב נחמן דאלו לעיל פסק כר' אליעזר ולקמן אמר איזהו חצר שאינ' ניתרת אלא בפס ד'. ועוד דהא לעיל בשמעת' דחצר גדולה וקטנה דאוקימנא בשנפרצה מרוח א' בשני טפחים מרוח ד' בד' פרכי' ולימא לבוד מרוח א' ותשתרי ופרקי'

הא מני ר' היא אמאי נימא רבנן היא דהא התם ליכא בשום צד פס ד' ואין לנו לבוד לעשות לחי אלא מרוח א'. ואנן בעי' שני פסין לרבנן כיון דליכא פס לפי פרש"י ז"ל דר' יוחנן נמי אליבא דר' קאמר שהלכה כמותו אלא דפליג על אדא בר אוכמי בתרתי חדא כי הוא סובר כר' ב' פסין משני משהויין קאמר ודסגי ליה נמי בפס א' של ד' מרוח אחת. ואלו לאדא בר אוכמי לא סגי בפס ד': דא"כ גדולה בעשר וד' טפחים סגי וסבירא ליה נמי דשני לחיים צריך שיהו בני ג' טפחים ולהכי בעי גדול' באחת עשרה כדי שיהו ג' טפחים לכל צד כשנפרצה קטנה אבל לרבנן דכ"ע בפס א' סגי לר' יוחנן בפס משהו. דומיא דשני פסין דר' ולאדא בר אוכמי פס ג' דומיא דשני פסין דר': ואתיא פסי מתניתא דר' ורבנן בחדא שיעורא ומיהו קשה קצת לפי' זה לישנא דאמרינן והא דתני אדא בר אוכמי רבי היא דמשמע דההיא אתיא כר' אבל דר' יוחנן לא אתיא כר' ואין ספק שזה הצריכו לרש"י לפי' מה שפי' אבל י"ל לדעת ר"י ז"ל דה"ק והא דתנא אדא בר אוכמי באמת ר' היא נמי כדר' יוחנן וס"ל כר' יוסי כלומר דלא נימא לך דלא פליג ר' אדא על דר' יוחנן ואיהו לר' יוסי בלחוד קאמר שזה אנו ומודינא בדרך אמת דר' היא ופליג אדר' יוחנן: וא"ת ומי הכריחו לר' אבא לומר דפליג רבי יוחנן על דר' אדא בשיעור שני פסין מיהת לימא משתי רוחות שלשה טפחים מכאן ושלשה טפחים מכאן י"ל דמשמע ליה דלרבנן ודאי בפס משהו סגי שני פסין דר' כפס אחד לרבנן. עוד י"ל דאלו הוא בעי בשני פסין דבשתי רוחות ששה טפחים לא הוה סגי ליה מרוח אחת בפס ד': אדרבה לעולם מוסיפין על שייעור רוח אחת משיעור שתי רוחות ולרש"י ז"ל יש לתרץ דר' יוחנן לא אזיל בשטתא דרב נחמן בר יצחק. ורב נחמן סתמא הוא רב נחמן בר יעקב אליבא דר' אלא סבירא להו דמאן מודים רבנן. והלכ' מכלל דפליגי. וסוגי' דלעיל לרב נחמן היא. ואליבא דהלכתא דרבנן סגי להו בלחי משהו וסבי' לן השתא דר' יוחנן סבי' ליה דפס א' לא משמע דליהוי בפחות מד' ואע"ג דשני פסין דר' כשני משהויין הא לא נחית השתא לשיעורא אלא למניינא ולא דייק בה. והיינו דקתני פסי' סתמא ואע"ג דלא הוו בחדא גווגא לר' ולרבנן ודוק:

לא ידענא עובדא הוה כו'. פי' אני לא ידעתי לתרץ אותם אבל יודע אני באמת כי רב יהודה עשה מעש' כשמעתי' דעובדי' הוה בלשון ים שנכנס לחצר ונפרץ במלואו ולא נשאר שם גפוף והתירו רב יהודא בפס ד'. קל הוא שהקילו במים פי' בפרצת חצר שנפרצה לכרמלית של מים להתירו בהיכר כל דהו כשם שהקילו במים להתיר בו מחיצה תלויי' גבי פצוצטראו ובור שבין שתי חצרות ואמרי מ"מ קשי' מימרא דרב יהודא

אמר שמואל לאידך דשמואל ופרקי' דת"ק מרוח אחת כר' כו' כלו' ואליבא דר' לפי' ר"י ז"ל ואליבא דהלכתי כדפסק רב נחמן:

למה לי רוב דופן בפס ד' סגי. פי' דהא משמע לפום פשטא דאפי' בדופן רחב מאד מיירי וכי תימא בדופן ד' הוו להו רוב דופן פי' דק"ל ומשום הכי למה ליה למימר רוב דופן דהא אכתי לא ארווחינן מידי בדופן ד' ויש לטעות ולהפסיד בדופן רחבה ועדיפא ליה דדילמא דתשתרי בד' ועוד קשה דהא ממאי דקאמר רוב דופן לא משמע בכותל ד' אלא ג' טפחי' ומחצ' ומשהו ונרויח חצר טפח פחות משהו דאלו הוה נקט ד' היינו מצריכין דאפי' לדופן ד' למה לי ד' כלומר למה הייתי טועה להצריך ד' בדופן ד' דהא ידענא שפיר דבשלשה ומשהו שישתייר שם מן הכותל סגי כדי שתהא הפרצה פתוחה מד' ונדון כסתים מדרב אחלאי ופרקי' דההיא דרב אחלאי במבוי אבל בחצר הייתי סבור להצריך ד' עמודין מפני שהיא מרובעת וניכרת שם פרצה יותר אפי' בפחות מד' איבעי' אימא דרב אחלאי תנאי הוא אפילו במבוי גופיה כדלקמן והוה סלקא דעת' דשמואל לית ליה דר' אחלאי ולעולם צריך פס ד' קמ"ל דמתכשר ברוב דופן ואע"ג דהשתא מצרכי' בדופן ד' ג' טפחי' ומחצ' ומשהו וכדרב אחלאי סגי בג' טפחים ומשהו אמרי' לרווחא דמילתא רוב דופן שלא לצמצם בשיעור ממש שמא נטע' ומוסיפין אשעורא חצי טפח:

לשון ים שנכנס לחצ' כו'. פרש"י ז"ל שנפרצה שלא במלואה דאלו במלואה אפי' בעשר נמי צריך מחיצה דכל שנפרץ במלואו אין הפרש בין עשר ליותר מעשר והא דפרכי' והלא נפרצה במלואה לא דק בלישנ' ולפרצה יותר מעשר קורא נפרצה במלואה אבל לפנים בחצר עשה בו פרצה כמלואה כי אין ספק שעשה פרצה בחצר שנכנסין שם המים שאם לא כן היה הלשון ממלא כל החצר:

דף יב:

והא דפרקי' דאית ליה גדודי. פרש"י ז"ל כי עדיין כשאר מן הכותל כולי עד עשר' גובה שהם חשובים מחיצה להתיר את החצר אלא שכסו אותם הים הלכך כיון שמכסו ממלא לא מלינן דמחזי כמוציא מכרמלית לרשות הרבים כיון שהמחיצה למטה מן המים אבל טלטולי מטלטלינן והקשו בתוס' וכיון שהמחיצות מכוסות במים ולא מיגלו טפח לכל הפחות טלטולי נמי היכי מטלטלי' בחצר והרי הוא פרוץ למקום האסור לה כי זה לשון הים נדון הוא ככרמלית כיון שאין נראית מחיצה טפח וכדאמרי' בפי כיצד גבי בור שבין שתי חצרות צריך שיראו ראשי הקנים למעלה מן המים טפח ויש שתרצו כי הגדודים נראים טפח לרחוקי' אלא שאינם נראים לקרובים וזה דוחק גדול: ור"י ז"ל פי'

וכן הראב"ד ז"ל כי לשון הים עשה חריץ בחצר בפנים ועש' בו בשפתו גדודי גבוהים עשרה שהם חשובים מחצר לחצ' כדי לטלטל בו וממלא לא ממלינן מן הים דכרמלי' היא ואפי' למאן דסבר חוששין שמא יעלה הים שרטון בהא לא חיישי' דלא קביע ולא שביק שיעשה שם רפש וטיט שרחוק הוא מן הים והקשו בתוס' דמשמע הכא דכל היכא דליכא פרצה אלא בעשר שאין החצר נאסר כלל דמלינן מלשון הים לחצר בלא משום מחיצה ואמאי דהא אמרי' בפר' בכל משתתפין כי אמת המים שעוברת דרך נקב החצר צריך לעשות לה מחיצה עשרה בכניס' ויציאה שתהא ניכרת לכל שנעשית לכך כדי למלאות ממנה וכתלי החצר שלא יתירוה אע"פ שהם שלימות. ותרצו דהתם באמת שהוא עמוקה עשרה ורחב' ד' שחלקה רשות לעצמה ואינה בטלה לגבי החצר אבל הכא אע"פ שיש בגדודין הסמוכין לחצר גובה עשרה אבל בשאר השפתות שיש ללשון ים זה מכאן וזה מכאן אינם גובהי' עשר' וכן תירוץ הראב"ד ז"ל ויש מתרצין דשאני התם שאין האמה מתעכבת בחצר אלא שעוברת מצד לצד וכיון שכן והיא גבוה עשרה חלקה רשו' לעצמה ואינ' בטלה לגבי החצר עד שיעשה מחיצות הנכרות לשמה אבל הכא שהמים מתעכבין ועומדין בחצר נתבטלו לחצר כאלו היו המים שנשפכו שם אבל כשהפרצה ביותר מעשר מתערבין הם עם הים שמחוץ לעשר ואינם מתבטלין וזה נכון מאד:

הכשירו בקורי הזורק לתוכה פטור. פי' דקסבר בעינן מדאורייתא שם ד' מחיצות גמורות וחדא מחיצ' כל דהו וקסברי לחי משום מחיצה קורה משום היכירא והא תני' חצרו' של רבים כו' בין ערבו בין לא ערבו כו' פו' וסתמ' קתני אפי' כשהכשירו בין בלחי בין בקורה שאין ראויה לשתוף פי' שאינו ראויה לשתוף בלחי וקורה לבד כגון מבוי מפולש דבעי צור' פתח נמי וזה הכשירו מן הצד האי בלבד בלחי או קירה:

לחי ודבר אחר. פי' כגון מבוי מפולש הכשירו בלחי לבדו הזורק לתוכו פטור עושה לחי מכאן ומכאן או קורה מכאן ומכאן פי' דאלמא בין לחי בין קורה משום מחיצה דאי לא היכי מכשרי' בשתי דפנות בלבד וקשיא למ"ד בלחי או בקורה שהם משום הכיר' פרש"י ז"ל ואפי' לרבנן דאמרי אין מערבין רשות הרבים לכך הני מילי ברשות הרבים אבל במבוי המפולש מודו והקשו בתוספ' והא מוכח לעיל בשמעתא דכיצד מערבין רשות הרבים דאפי' במבוי מפולש שאין בו רשות הרבים מצרכי רבנן מצד אחד צורת פתח לתנא קמא ודלת לחנניה ועוד תימא גדול אי רבי יהודא אפי' ברשות הרבים גמורה של שש עשרה אמה אומר דשתי מחיצות דאורייתא בטלת תורת רשות הרבים אבל מבוי מפולש דעלמא ואנן תנינן אזו היא רשות הרבים גמורה סרטיא ופלטיא ומבואות המפולשין ומוכח התם דאפי' לרבי יהודא היא ופי' בתוספ' דאפי' רבנן לא אמרי אלא

אלא מפני שהוא מפולש ובקעי ביה רבים או לסרטיא או לבקעה וכיון שכן אתו ומבטלי מהשת' דלחי או קורה ולפי' מצרכין צורת פתח או דלת דלא מבטלי ליה הא לאו הכי מודים שאם הוא בבקעה דעלמא כעין מבוי סתום דהכ' דלא מפלשי ליה רבים דלת או קורה הוו חשיבי מחיצה:

קסבר רבי יהודא שתי מחיצות דאורייתי' פי' דלשון הזה מוכיח דרבי יהודא בלחוד הוא דסבר הכי אבל רבנן ג' מחיצות דאורייתא והא דא"ל אין מערבין רשות הרבים בכך דמשמע דמבוי ודבקעה מערבין ותירץ רב' דרבנן בדבריו דרבי יהודא לדידן אפי' מבוי דבקעה אין מערבין בכך דהא מחיצה שלישית בעי' ולחי וקורה לא עבדי מחיצה ומיהו אפי' לדידך דסבירא לך דשתי מחיצות דאוריתא אין מערבין בכך דאתו רבים ומבטלי מחיצתא.

עד שיהו בתים וחצירות פתוחים לתוכה. פרש"י ז"ל כאן שתי חצרות ובית א' לכל אחד ואחד מהם אבל במס' שבת פירש ושני בתים בכל אחד מהם וכן מוכיח בפרק ר' אליעז' דמילה וכך היא בירוש' וכן עיקר ג"ה ה"ק אי ארכה יותר על רחבה ה"ל מבוי פי' ואחצר קאי ולפי זה דין חצר ודין מבוי שוים הם ומשום דרוב חצרות מרובעות ורוב מבואות הן ארוכות מזכיר התלמוד בכל מקום פסין בחצר ולחי במבוי וק"ל היאך יהא ניתר בלאי כמבוי דהא בעי' במבוי לכל הפחות שתי חצרו' ובכאן אין לנו אלא חצר אחת תירצו בתוספ' דשאני חצר שיש בו דיורין וקביע תשמישותייהו ויש גורסי' והי' גרסת הראב"ד ז"ל אי ארכו יותר על רחבו ה"ל מבוי ואם אין ארכו יותר על רחבו ה"ל חצר פי' יכול אמבוי קאי אבל חצר אפי' אינ' מרובע' לא סגי ליה אלא בפס ד' וא"ת והא מתנית' קתני איזו היא חצר י"ל דה"ק איזו היא צורת מבוי שהוא כחצר ואינה ניתרת אלא בפס ד' כל שהוא מרובעת ומכל מקום שמעי' מהכא דחצר עגולה דינה כמרובע' מדמתמהינן עגולה לא ואפשר שהוא הדין למבוי עגול שדינו כמבוי מרובע להיות ניתור בפס ארבע:

דף יג.

איכא בינייהו דרב אחלא ולא מסיימי. פי' דת"ק או ר' עקיבא מצריך אליבא דב"ה או לחי או קורה אפי' בפחות מד' טפחים ולא מסיימו מאן מינייהו הוא דאצטריך לחי זה ומיהו כל שאין בו אלא פחות מג' הרי הוא כלבוד ודברי הכל אינו צריך כלום וכתב הראב"ד ז"ל שלא נחלקן אלא כשהמבוי בעצמו רחב ד' אלא שפתחו קצר אבל אם המבוי ג"כ אינו רחב ד' כשיעור משך מבוי דכ"ע אינו מבוי ואינו צריך כלום ונראין דבריו ז"ל: עוד כתב ז"ל דכיון דמספקא לן אי קאי ר' אחלאי כר' עקיבא או כרבנן לא דחינן

מימרי' בכדי ותני' ליה ברבנן והלכתא כוותיה וכן נראה דהלכתא כוותי' דהא סוגיין לעיל הכי רהט' כדאמרי' וכמה אמר רב אחלאי כו' ומסקי' לה הכי ולעיל נמי גבי ההיא דשמואל בלישנא קמא אמרינן כרב אחלאי אלא דאמרי' כאן בחצר כאן במבוי ודאידך לישנא בתרא דהתם לא דחי' ליה לגמרי לפום פי' דפרי' עליה לעיל ומיהו בחצר ליתא לדרב אחלאי כלישנא קמא דלעיל דלא דחי' ליה כלל הלכך צריך הכשר פס עד שיתקצר בפחו' מג':

הלכ' כאותו תלמיד הקשו בתוספות התלמיד הזה מה בא ללמדנו שהרי בדבריו אין שום חידוש אלא לדברי בית שמאי שמודים לבית הילל במבוי שהוא רחב פחות מד' אמו' ודכוותה פריך תלמוד' פרק ר' אליעזר מילה ולרבי עקיבא נמי למאי דסלקא דעתא דפסק הלכה כאותו תלמיד אי פסק לן דהא רבי עקיבא כב"ה סבירא ליה ותלמודיה הוא ותרצו דהא קי"ל כר' אלעזר בפסי חצר ולא אמר רבי אליעזר שני פסין בחצר אלא במקום שהצריך לחיי' כמבוי ולחי וקורה לב"ש הילכך ממאי דמודו ב"ש במבוי שמעינן אנן לגבי חצר ואינו מחוור שאם אותו תלמידו ר' עקיבא כבר היו יודעים דהלכת' כר' אליעזר דכסברא דרב נחמן דאמר לן כתר טב היה להם להשמיענו שהלכה כר' אליעזר בפסי חצר. וי"מ דהאי תלמיד אתא לפ' לנו דברי רשב"ג שאמ' למעלה דכל פחות מד' אמות אינו צריך כלום: והייתי סבור שאינו צריך כלום ממש ואפי' לב"ה. ואתא האי תלמיד לאשמעי ' דאינו צריך לחי וקורה. לב"ש קא' או לחיים לר' אליעזר אבל צריך הוא לחי או קורה:

לחדד בה את התלמידים. פי' שיתנו לבם לתורה ולדרוש בחכמ' כדי שיאמרו הלכות משמם ויפסקו הלכה כמותם כמו שעשו לתלמיד ואין זה מתפרש באותו שאמר במס' נדה לא אמרה ר' עקיבא אלא לחדד בה את התלמידים דהתם בעי למימר לראות מה ישיבו על דבריו כשפוסק שלא בהלכה: ואלו הכא ליכא למימר הכי כי הוא בעצמו גלה דעתו שאין הלכ' כן כשאומ' ח"ו לא אמר ר' ישמעאל דבר זה:

קנקנתום הוא וידריא ולא הנקרא בלשון ערב אל זא"ג ולא היה אוסר ר"ת ז"ל ור"י ז"ל שלא להטיל' בדיו שכותבין בו ספרי תור' ובכל המקומות הללו נותנין אותו בדיו ואומר רבי' הגדול ז"ל שהטעם משום דאנן קיימ' לן כמאן דאמ' שלא נאסר אלא בפרש' סוטה שבמקדש ואפי' למאן דאמר בפרשת סוטה שבס"ת אינו מדין קדושת ס"ת דא"כ מ"ש משאר פרשיות אלא כדאמרי' כדי למחוק לה מן התורה ואין זה אלא בזמן שבית המקדש קיים שנוהגת השקאת סוטה אבל הכא דסתימא כתיבא לא. וק"ל דכיון דבעי האי תנא כתיבה לשמה היה לו לפסול אפי' מס"ת דהא אשכחן גבי גט דפסלי' מספר

תורה שנכתב סתם גבי עובדא דההיא דשקל ס"ת ויהב לדביתהו. וי"ל דלמסקנא לא ק"ל דהא אמרי' לר' אחאי דכי כתיב ועשה לה לשמה אמחיקה קאי וה"ה נמי להאי תנא אלא דקסבר דאפ"ה כיון שהכתיבה הכשר המחיקה עליה נמי קאי ועשה לה קצת אלא דמסתייה שלא תהא מרחל ללאה דכיון דאינתיקה ללאה לא הדרא ומינתקא לרחל ובדין הוא דהשתא מקמי מסקנא דלקמן הוה לן לאקשויי הכי מגט אמאי מכשר אס"ת אלא דניחי' לן למיפרך לר' אחאי דאית לן פרכא עליה ממתני' גופא. ומיהו כי פרכי' ופרקי' לר' אחאי אי פריקא אידך לת"ק דידיה. וא"ת וכיון דאכשרה ר' אחאי מגלה של לאה לרחל משום דעיקר עשייה מחיקה כ"ש שהיי לו להכשיר מס"ת עצמו שנכתב סתם דגבי גט עדיפי טובא כתיבה סתם מהיכא שנכתב לשם אחרים. וי"ל דשאני הכא דבעינן כתיבה לשם אלות מיהת:כן תרצו בתוספות:

דף יג:

שיכול לטהר השרץ מן התורה כתבתי קצת שטת התוספו' בזה במסכת סנהדרין בס"ד:
אלו ואלו דברי אלקים חיים שאלו רבני צרפת ז"ל היאך אפשר שיהו אלו ואלו דברי אלקים חים וזה אוסר וזה מתיר ותרצו כי כשעלה משה למרום לקבל התורה הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פני' להיתר ושאל להקב"ה על זה ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם ונכון הוא לפי הדרש ובדרך האמת יש טעם סוד בדבר.
ולא עוד אלא שמקדימין דברי ב"ש לדבריהן וכדרך שעשו במשנ' זו שהו' מבי' שאמרו ב"ה לא כך היה המעש' שהלכו זקני ב"ש וזקני ב"ה הרי שהקדימו בדבורם זקני ב"ש לזקני ב"ה וע"ד זה הלך רבי הקדוש שהיה מזרע ב"ה שהקדים בכל מקום דברי ב"ש לדברי ב"ה.
יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו. פי' יפשפש שייך לשעבר כדאמרינן במי שיסורין באין עליו וימשמש שייך להבא שיזהר מכאן ואילך לדקדק תמיד במעשיו ולהזהר בהם ולהזכירם על לבו תמיד וכענין שאמרו חייב אדם למשמש בתפליו כל שעה וחייב אדם למשמש בגדיו ע"ש ותו לא מידי:
הקורא שאמר רחבה לקבל אריח והאריח חצי לבנה של ג' טפחים. פי' נקט של ג' טפחים משום דאיכא זוטרתי כדאיתא בפ"ק דבתרא וא"ת ליתני הקורה שא' רחבה טפח ומחצה י"ל דטעמא נקט דלהכי בעי' האי שיעורא כדי שתהא ראויה לקבל פחות שבבנין דהיינו אריח ומה שאמר אח"כ דיה לקורה שתהא רחבה טפח פי' בתלמודא כי על ידי

שצריך ללבן קורה זו בטיט מן הצדדין כמי שמכין אותה לקבל אריח הרי מרחיבה הטיט חצי טפח ובריאה כדי לקבל אריח וכתוב הראב"ד ז"ל שצריך שתהא כל הקורה ראויה לקבל אריחיים ככולה רחבים דאע"ג דלא בעי אריחים ממש ראויה כדי לקבל אריחים בעי' ואפשר דלהכי הדר תני רחבה ובריאה ד' דמה רחבה ד' ככולה אף בריאה ככולה וכן נראה בירושלמי דגרסינן התם קורה שאמרו כדי לקבל אריח א"ר אבא כדי שתקבל דימוס של אריחים לרחב"ן רשב"ג אומר כדי לקבל דימוס של אריחין לארכן מה ביניהן על דעתהון דרבנן ארבעין ארחין על דעתי' דרשב"ג עשרין ארחין ע"כ: פי' דקורה שהיא עשר אמות לדעת רבנן שמשימין האריחין לרחבן ואריח הוא טפח וחצי צריך ארבעה אריחים לחשבון אמה בת ששה טפחים: ולטעמא דרשב"ג שמשים האריחים לארכן וארכן ג' טפחים דייה לקבל ב' אריחים מ"מ נראה שאין זו שיטת תלמודא שלנו כיון שצא פירשו כן גם שלא אמר רשב"ג בתלמוד שלנו שיתנו האריח על הקורה לארכו כפי מה שנראה מן הירושלמי: אלא כי בעינן לפרושי בתלמודא:

היתה של קש או של קנים שמין אותה כאילו היא של מתכת. פי' כיון שרחבה טפח ואפשר דנקט מתכת לגוזמא בעלמא: א"נ לאשמועינן שאם היא דקה כל כך שאפי' היתה של מתכת תהא חלושה שאינה כשרה: וכן פי' מורי הרב ז"ל:

עקומה רואין אותה כאילו היא פשוטה נראה ודאי דבהא רואין אפי' רבנן מודו כיון שתקינו אפשר מעצמו בלא שום דבר מבחוץ אלא שהוא מחוסר מעשה להסיר העקמומית וכן פירש הראב"ד ז"ל וכן פירש בירושלמי דכיון שהיא הדין דמודו רבנן בעגולה שהרי אינה מחוסרת אלא רבועה בלבד דמאי שנא מעקומה ועוד דהכי אפשר דרישא רבי יהודא ומציעתן רבנן וסיפא ר' יהודא ליתני עגולה מקמי עמוקה אלא ודאי כדאמרן. והיינו דבתלמודא כי שקלי' על מתני' דהיתה של קש אמרינן הא תו למה לי היינו הך משום דאתינן לרבנן אלא אמרינן פשיטא כלומר דמודו רבנן בהאי וכי הדר אמרי על עגולה אמרינן הא תו למה לי מפני ששתי אלו לרבנן וכן נראה ברור: וכן דעת רבותי. אבל בירושלמי אמרו דעגולה לרבי יהודא היא ונראה שאין זו שטת התלמוד שלנו ואולי שהוא שבוש כגר' בירושלמי.

דף יד.

מעמידיו קור'. פרש"י ז"ל אם הניחה על גב יתדות: ור"ח ז"ל פירש כותלי המבוי שהקורה עומדת עליהם אחד זה ואחד זה צריכין שיהו בריאי' כדי לקבל קורה ואריח. גרש"י ז"ל ומצדדין קאמר שהמעמידין יקבלו אריח וקורה והקורה תקבל האריח. ואין

לפרש אחד זה ואחד זה על כל אחד מן המעמידין דהא אמאי דינא שיקבלום שניהם לכך פרש"י ז"ל א' המעמידין ואחד הקורה וכדפרישנא:

קורה אין כאן דהא מינסא. וא"ת תהא המחיצה חשובה קורה כי מפני שהגדיל אותה לא הפסיד י"ל דכל שהוא כך אין לה היכר קורה ואנן בעינן היכירא קצת ואפי' למ"ד מחיצה עוד י"ל דהכי כשאינה בריאה בעצמה כדי לקבל אריח והראשון נכון:

מחיצה אין כאן דהויא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה. פי' ולפי' אין מחיצה תלויה כזו מתרת וא"ת כל מאן דאמר קורה משום מחיצה היאך מתרת והרי השורים והגמלים בוקעין תחתיה י"ל דשאני קורה שהיא רחבה טפח וראוי לומר גוד אחית וא"כ רואין כאלו כבר נסתם:

וכן שתי קורות המתאימות פי' שיוצאות מכותל לכותל ביחד אלא שיש אויר ביניהן לא בזו כדי לקבל אריח ולא בזו כדי לקבל אריח אם מקבלות לרחבו טפח א"צ להביא קורה אחרת פי' הא ודאי לא אתא לאשמועי' ששתיהן סמוכות ושיעלו שתיהן לאחת דהא אפי' מחיצה של קש ושל קנים הרכה הוא מחיצה ובלבד שתהא מחיצה בריא' אלא ודאי מפני שיש אויר ביניהן ועם האוי' שבנתי' ורחבן יש שיעו' קורה אנו מצרפין הכל כאלו יש בקורה רחב אריח לרחבו ומה שאמר רחב אריח לרחבו טפח הוא בעינן שאמרנו דייה לקורה שתהא רחבה טפח כי אף כאלו נמלא החצי טפח החצר ע"י ליבון שמלבנין בטיט מכאן ומכאן אי נמי בא לומר שיקבלו אריח לרחבו באויר שביניהן טפח כלומר שיתפוס חצי טפח של האריח בשתי הקורו' אצבע בזו ואצבע בזו וישאר רחב טפח בנתים על האויר ועל זה הדרך פירשוה בירושלמי שהאויר מצטרף עם העומדים לרחב האריח אלא ששם לא נתנו שיעור רחב טפח לאויר ובתלמודא דילן התירו רבנן עד רחב טפח אויר בנתים אבל לא יותר ורשב"ג הכשיר אפילו יש ביניהן אויר שני טפחים ומחצה כיון שמקבלות אריח שיש בארכו ג' טפחים ויהא חצי טפח מונח עליהן אצבע מכאן ואצבע מכאן או אפי' פחות מאצבע מכאן ולפיכך נקט זה הלשון אריח של ג' טפחים ולא אמר כדאמרי רבנן ברחבו טפח ומה שאומר ואם לאו צריך להביא קורה אחרת לאו דוקא כי דיו שיחברם יותר וימעט אויר שביניהם אלא דנקט אידך דקיל טפי להביא ביניהם קורה כל דהו למעט האויר דכיון שהקורות קבועות בכותל קשה הוא לעקור אחת מהן ולקרבה לחברתה:

היו אחת למעלה ואחת למטה. פי' שזו עולה וזו יורדת רואין את העליונה כאלו היא למטה או את התחתונה כאלו היא למעלה ואסיקנא מכיון דליכא בחד מינייהו רחב טפח לא אמרי' חבוט רמי אלא עד פחות מג' טפחים ולעיל דאמר רב אשי פחות ג' טפחים

אפילו בקורה רחב טפח בענין שתי יתדות עקומות שאני התם שלא היתה קורה על גב מבוי.

ובלבד שלא תהא העליונה למעלה מעשרי והתחתונה למטה מעשרה. פי' או התחתונה קאמר דאי לא פשיט' שאין אמות חבוט עשרים אמה וגם נלמוד מבאן שאין אומרים חבוט או אחית אלא בשכל אחת מהן ראויה שתעמוד במקומה ותתקרב חברתה מה שאין כן בזו ודוק.

ר' יוסי בר יהודא סבר לה כאבוה בחדא. פי' דאמרינן רואין והא ודאי בהאי רואין אפילו לרבנן היא שאין לנו חסרון חוצה לו אלא דאיידי דבעי למימר ופליג עליה דאבוה בחדא נקט הכא אבוה אי נמי משום דאבוה אמר רואין בהדיא:

מתני ליה רב יהודה לחייא בר רב קמי' דרב רחב' אע"פ שאינה בריאה. פי' במילתיה דר' יהודא א"ל רב אתנויה רחבה ובריאה פירש"י ז"ל אתניוה אפי' לר' יהודא דלא פליגי הוא ורבנן בהא כלל: וא"ת א"כ ישבש רב כולי מתני' מילתא דרבי יהודא ומאי דתנן היתה של קש כוי י"ל אין הכי נמי דהא שבש ג"כ רב מתני' דמבוי רחב דקאמר אתנייה צריך למעט ואע"פ שבכאן משבש לנו המשנ' יותר אין רב חושש לכל זה ופרכי' איני והאמר ר' אילעי אמר רחבה ד' אע"פ שאינ' בריא' וא"כ קשיא דרב אדרב דהא כמאן לא ר' יהודא ולא רבנן ופרקי' רחבה ד' שאני דבהא כולהו מודו דכיון דרחבה ד' טפחים שאינה בריאה ולפי פי' זה אין מחלוקת בין רבנן ור' יהודא בעניין זה כלל ומיהו אף לשטה זו אנן לית לן שבושא דרב אלא מתני' בדנקטי לה וכפי שסדר' רב אשי וכפי מה שאמר אביי למעלה סבר לה כאבוה אלמא יש בעניין זה מחלוק' בין ר' יהודא ורבנן אלא מתני' כפשטא ופליגי ואפילו ברחבה ד' טפחים וקיימא לן כרבנן: שיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל שפסקו דאפי' ברחבה ד' בעי' בריאה דלא סמכי' כלל על כל מאי דאמרי' השתא כיון דאליבי' דרב איתמר לפום גרסא דיליה: ומ"מ אפשר היה לומר דברחבה דמודו רבנן אפי' לפי גרס' דגרסי' אנן דלא כרב: ויש מבעלי התוספות שפירשו דה"ק רב חיננא אמרה למתני' ואימא דר' יהודא אמר בריאה ורבנן אינה בריאה ומתני' דהית' של קש רבנן והשתא לא משבש לה רב למתני' כולי האי ופרכינן והא אמר רב רחבה ד' אף ע"פ שאינה בריאה ומסתמא לר' יהודא אמרה דאלו לרבנן לית להו קורה אלא טפח כדאיתא במתני' ומהדרי' רחבה ד' שאני ואפי' רבנן מודו בה ופירוש דחוק הוא ולפי פי' רשב"ם ז"ל אפשר היה לפרש דכי אמרי' רחבה ד' שאני ה"ק דברחבה ד' הוא דפליג רבי יהודה על רבנן ופלוגת' דמתני' וסתמא שהיתה של קש ברחב ד' טפי מיירי והשתא לא

משבש לה רב למתני' כולי האי אלא דמוקים לה ברחבה ד' טפחים ואינה בריאה ואין רב חוששי משום דרישי דמתני' מיירי בקורה טפח כנ"ל:

תני רבי חייא ים שעשה שלמה כו'. כולה פשוטה היא ומפורשת יפה בפרש"י ז"ל כי הים למאי דקס"ד עשר על עשר ברום ח' אמות והכי ת"ק אמות והגי' מאות הם מקוואו' כשיעור מקוה ג' אמות ברחב אמה והקנ' הם חמשי' מקוואו' פשו להו ג' אמות ופרקי' דים שעשה שלמה עגול ולית ביה ת"ק אמות ויש לנו לחסר הרבוע מלבר והיינו דאמרי' נד' מאה מאה למאה עשרי' וחמש כלו' שיש לנו להפיל מן החשבון שהיינו עושין לי' מאות נפיל משם מאה ולמאה נפיל כ"ה וישארו שע"ה השי"ן הם ק' מקוואו' והע"ה הם כ"ה מקוואו'. לכל מקוה ג' אמות וא"כ בצרי להו מחושבנא כ"ה מקוואות ומהדרי' ים שעשה שלמה ג' אמות התחתונות היו מרובעות ויש בהם עשר על עשר ברום ג' אמות הרי ג' אמות והם מאה מקוואות ושתי האמות העליונות אלו היו מרובעות היו עשר על עשר ברום ב' אמות שהם מאתים אמות דל מינייהו רבעא שהמרובע יותר על העגול פשו להו ק"נ בלחוד ויש בו כ' מקוואות היינו דאמרי' שיש בים ק' נ מקוואות לא ס"ד דכתב אלפים בת יכיל ובדין הוא דמהכי מצי לאתויי מעיקרי' שיש בים שלמה ק"נ מקוואות אלא שאגלגלנו כל זה להודיע צורתו היאך היו בו אלפים בת חללו:

דף יד:

ש"מ האי תלתא גודשא היו. פי' א"א לומר כן בכל כלי כי אם יש כאן שני כלי' שוים בארכם וברחבם ואינם שוים בגבהם כי הא' גבוה עשר והאחד גבוה מאה מאיזה טעם יהא בגדשו של זה חמש ובגדשו של זה חמשים והנה רחב מקום הגודש שבשניהם שוה זה א"א אבל אפשר לומר כדפרש"י ז"ל שלא אמר אביי אלא בכלי שיש ברחבו וארכו כים שעשה שלמה ומיהו אפי' בשכלי עגול לגמרי כדמוכח מברייתן דמייתי' וכן פי' רש"י ואפשר שה"ה במרובע שארכו חצי כרחבו כדאמרן דסתם שידה ותבה מרובעות הן ומיהו הוא דבר קשה היאך נלמוד מים שעשה שלמה שהיה תחתיתו מרובע והוא מחזיק יותר מפני אותו רבוע לכלי שכלו עגול שאינו מחזיק כל כך בחלל ויהא הגודש שוה כזה. ואפשר דלא אמרינן הכי אלא דכלי שמחזיק כללו בעגול כמה שהיה מחזיק ים שעשה שלמה והגי' אמות המרובעות עשה אותה עגולות ויחזרו המאה לע"ה והם היו ג' מאות טול בידך רבוע מכל מאה שהוא כ"ה הרי הכל ע"ה נמצא שנעשו גובה הגי' אמות שבידך גובה של ד' אמות ויהא גובה הכל לי' אמות ורחבו של ים עשר ויהא הכלל כך כי כל כלי עגול כשהוא על חשבון שיעור זה שיש בגבהו חצי רחבו וגם עשירית

רחבו כגון זה שיש ברתבו עשרה ובגבהו שש שיהיה בגדשו שליש ואם נרצה לרבע ים שעשה שלמה נעשה שתי אמות העגולות אמי וחצי ויהיה רומו ד' אמות וחצי ויהא הכלל דכל כלי שגבהו ד' אמות וחצי ורחבו עשר אמות שיהא גדשו שליש וכן לפי חשבון זה בכל כלי מרובע שרחבו חצי גבהו פחות עשירית כגון זה כי הים רחבו חצי גבהו פחות עשירית:

אע"פ שיש להם שוליים. פי' שאם אין להם שוליים אפי' הם קטנים הרבה אין תורת כלי עליהם. והקשה הראב"ד ז"ל אפי' פחות מארבעים סאה בלח היאך הוא עומד דהא בעי' מטלטל מלא וריקן: ולא תירץ כלום וי"ל כי לפי דור המדבר שיעד הכתוב כשאמר דומיא דשק שאפי' בינוניים שבהם נושאים משא כזה להדיא כי גבורים היו. אותו לחיים שנחלקו בהן ר' אליעזר וחכמים כו' פי' מלתא אגב אורחא קמ"ל דאע"ג דפליגי רבנן ור' אליעזר במניין הלחיי' לא נחלקו בשיעורים כלל וכמה כל שהו פי' לפי שמצי' כל שהוא שיש לו שיעורא כדאמר בפ' חלון גבי חבית של עירוב מגביהה מן הקרקע כל שהו ופרקי' כל שהו טפח.

אין הלכה כר' יוסי לא בהלמי ולא בלחיים. פי' אע"ג דבתרויהו מסתבר טעמיה. אמרו ליה אמרת פי' לרב רחומי אמר כן אמר להו לא. פי' כפר בדבריו משום דהוה הדר ביה וס"ל דהלכתא כר' יוסי כדמפרש ואזיל משום דר' יוסי נמוקו עמו אפי' כדפליג בהדי רבנן ואפ"ה לית הלכתא כוותיה דהא רבא מתמה ואמר האלקים אמרה וגמירנא לה מיניה לומר דלית הלכתא כר' יוסי וכן בלישנא דרב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל וטעמי משום דס"ל דלא אמרי' נימוקו עמו אלא היכא דפליג עם יחיד אבל לא לגבי רבים והא אמרי' נמי כלישנא קמא דשייל רב חנן מאביי דא"ל פוק חזי מאי עמא דבר ופרש"י ז"ל דעמא דבר כרבנן והרי ודאי משמע דרבנן נהגו מדנקטי לה סתמא ואע"ג דאיכא לישנא בתרא דמתני לה על השותה מים בצמאו לא דחי סברא דלישנא קמא בכדי כיון דאיכ' רב יוסף ורב יהודא ורבא דסברי הכי:

ר' טרפון אומר בורא נפשות רבות. פרש"י ז"ל דלאחריה' קאמר ופליג את"ק דסבר דלאחריהם ולא כלום ולא נהיר' חדא לישנא דמתני' לא משמע הכי. ועוד מדאמרינן במסכת נידה ולרבי יצחק דמברך לאחריהם מאי איכא למימר אלמא ליכא מאן דאמר הכי אלא ר' יצחק דאי לא ה"ל למנקט ר' טרפון דהוא עיקר הלכך ת"ק ורבי טרפון בלפניהם פליגי מיהו עמא דבר כרבי יצחק שמברך לפניהם שהכל ולאחריהם בורא נפשות רבות. ובמקומה פירשתי משנה זו:

דף טו.

אביי אמ' הוי לחי ודיוקא עד פחות מד' אמות אבל ד' אמות אפילו אביי מוד' דלא הוי לחי כיון שהוא עומד מאליו כדכתב רש"י ז"ל גבי לחי הבולט מדופנו של מבוי. מחיצת המים קנה קנה פחות מג' קמ"ל כדבעא מיני' אביי מרבה פירוש ההיא בעיא לקמן בריש פרק פסין. ותרי לישני איתמרו התם בחד לישנא אמרינן דבעא מיניה דיומד הבא ממחיצת הקנים מפטרות פחות פחות מג' אם נדונו' משום דיומד או לא ובלישנא בתרא אמרי' דבע' מיניה גורדייתא דקני' שמחברו' בתחלתן ולאחר גובה עשרה מתרחקו' ג' טפחי' אי חזו להיות דיומד או לא והכא לא קפדינן ונקטינן חדא מהנהו לישני: אלמא אמר רב הונא שאין מטלטלין בו אלא סאתי' פירוש שאם הו' יותר מבית סאתי' אין מטלטלין בו אלא בד' אמות כדין כרמלי' אלא א"כ שלא נעשו מתחלה לכך שפיר דהא קאמר לן שגזרו חכמים על כל קרפף ומחיצות שלא הוקפו לדירה שאם הוא יותר מבית סאתים שיהא דינו ככרמלית וקמה קצירה כו' ופרקי' לדידי נמי טעמא מפני שגזרו חכמים על כל היקף העשוי לתשמיש אויר בעלמא שאם היה יותר מבית סאתי' שיה' דינו ככרמלי' וקמ' קצור' כו' פי' או קמה קצור' ושבולות מקיפו' אותו:

ג"ה אביי לטעמיה דאמר לחי משום מחיצה ויש שפירשו דהיינו מאי דקאמר אסור להשתמש בין הלחיים דקסבר לחי משום מחיצה ואין מחיצה אחרת אלא לפנים ממנה ולפי זה אין הלכא כרבא בההיא דהתם דהא קיימא לן כאביי בהא דהכא דתיהוי מיע"ל קג"ם לפי מה שכתב רש"י ז"ל שזו היא למ"ד של יע"ל ובתוס' פירשו דאביי לטעמיה היינו מאי דקאמר לעיל בפרקי' גבי ממעטו אביי אמר ד' ופרישנא טעמא דקסב' קורה משו' מחיצ' וכיון שכן כל שכן דסבירא ליה דלחי משום מחיצה ואע"ג דאמרי' התם לאביי לישני אחריני הכא סברי דהאי לישנ' קמ' וזה דוחק והנכון דלא גרסי' הכא ואביי לטעמי' ור"ח ורי"ף ז"ל לא גרסי ליה:

מהו דתימא לאיסור בניינא עבידא. פירש ואפילו כשבנאן מתחלה לשם לחי לא עבדא היכירא כלל קמ"ל אמר רב הונא לא סבר לה מר ליסמיך אדיקלא וק"ל דהא לרב הונא בלא דיקל' נמי מותר דהא סבירא לה לקמן דשבת הואיל והותרה בכניסתה הותרה תירץ ר"י ז"ל והכא אליבא דרב קאמר לה דחזא דלית לי' הואיל והותרה שבת הותרה עוד י"ל דסבירא לן השתא כההוא לישנא דאמרי' לקמן דאמר אנא דאמרי אפילו לרבי יוסי עד כאן לא קאמר רבי יוסי אלא היכא דליתנהו למחיצות והלכתא כאביי ביע"ל קג"ם אינו מלשון התלמודא כי ר"ת ז"ל סובר דלמ"ד היינו למ"ד של ימי לידה שאינה רואה בהם דמס' נידה:

דף טו:

מה ספר דבר שאין בו רוח חיים. ק"ל אדרב' ספר אין מידי אחרינ' לא דכלל ופרט הוא כדאמרינן במסכ' סוטה שאין כותבין אותו אלא על הספר כדכתב וכתב בספר וכ"ת דשאני הכא דכתב הפר והא אמרי' בסמוך דאי כתב בספר שפיר אמרי' לכ"ע שבא לרבו' דבר שיש בו רוח חיי' והנכון דהכא כלל ופרט וכלל הוא דהא דכתב ונתן בידה חזר וכלל ולא סיים התלמוד הכלל ופרט וכלל ודכוותה בפ"ק דקידושין גבי מרצע:

ורבנן האי וכתב לה מאי עבדי ליה. פי' דכיון דכתב ספר כריתות ונתן בידה ממילא משמע דבעינן כתיבה כי א"א לתת בידה ספור דברים אם אינם כתובים וא"ת והא מבעי ליה לומר דבעי כתיבה לשמה י"ל תרי לה כתיבי וא"ת ולר' יוסי חד לה מאי עביד ליה דהא מההוא דדריש לכלל ופרט שפיר דרשי לה לשמה י"ל דדרשי ל' לה ולא לה ולחברתה כדאיתא בפ' המגרש וה"ה נמי לרבנן מיבעי ליה בכתיבה מתגרשת ולא בכסף פי' הא אזלא כרבא דלאביי סברא הוא שאין סניגור נעשה קטיגור ולאביי דרשינן התם בכתיבה מתגרשות ולא בחלוצה והכא לא דייקינן בה טובא ונקטינן שטתא דרבא והלכתא כוותיה. על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות ק"ל והא אם מת אביה יכולה ליכנס שם שאינו ביתו כדתנן קונם ביתך שאני נכנס מת או מכרו מותר ליכנס בו י"ל דהכי לא דק תנא בלישנא אלא שאמ' כלישנא שלא תלך שם לעיל' וכגון שאמר לבית זה שהוא של אביך היום ובתוס' תירצו דלבית אביך לעולם אפי' לאחר מיתה משמע כדכתב בתמר שבי אלמנה בית אביך אע"פ שכבר מת אביה דאמרי' התם כי בתו של שם היתה ודבריהם אמת ויציב כשאומ' לה כן לאחר שמת אביה דומי' דהתם כי אין הכוונ' אלא לבית שהיה של אבי' כי היום אינו של אביה וכן כל כיוצא בזה וכדפרישׁ בדוכתא בס"ד:

איתמר פרוץ כעומד כו'. הכי אגמריה רחמנא למשה גדור רובא הקשו בתוס' דמשמע דלכ"ע פרוץ מרובה על העומד כפרוץ דמי דבר תורה ואלו לקמן אמר בפי' שהזורק לפסי ביראו' חייב ואפי' בעושה כעין פסי ביראות ברשו' הרבי' ואמאי דהא התם פרוץ מרובה על העומד והתם אין שם צ"פ כדי שתאמר דצ"פ עושה אותו כסתום ותירצו דכיון שהעמיד אותן פסין רחבין בפאות ואמה לכאן ואמה לכאן הא חשיב כמחיצו' גמורו' מן התור' כענין שאמר אומר בצורתו או בתקרה כשפיה יורד וסותם דחשיב כמחיצה גמורה לעניין סוכה ואלו הכא מיירי בדבר העשוי פרצות כי העומד אינו חשוב מחיצה בפני עצמו והוא צריך לצירוף הצרוף הלכך התם בפסי ביראות הא איכא שם ד' מחיצות מן התורה כי אותם דיומדין חשובין מחיצה דבר תורה לעניין שבת דהא גמירי לה קשיא פי'

אבל לא תיובתא דהיכי היה רב הונא בריה דרב יהושע טועה בדבר משנה אלא שהיה סובר דתנא דמתניי' לא דק והכי קאמר שלא יעשה בענין שהוא חשיב כאלו היו יתרות על הבניין דהיינו מחצה על מחצה שהוא כפרצה יתירה מדאורייתא ואע"ג דשנויא דחיקא הוא הוה דחיק לה הכי כדי לבטל מאי דגמיר איהו דפרוץ כעומד אסור ואפי' כיון דפשט' דמתני' דייקא כדרב פפא לקמן משום האי דיקות' כדאיתא בשילהי שמעתא גרש"י ז"ל והא אפשר לצמצם ופירש הוא ז"ל כיון דאפשר לצמצם בידי אדם שיהא כאותם ממש היאך אפשר לך לומר דבנכנס ויוצא מדברת משנתינו דהא כאותן קתני ופרקינן במעדיף כלומר ודאי משנתינו ביוצא ונכנס מיירי וכאותן לאו דוקא:

רבא אמר אפילו כאותן ממש אם היו נתונין שתי נותנין ערב וכיון שהסכך הכשר מכסה מעט מן הסכך פסול הוה ליה סכך כשר רובא ומיבטיל סכך פסול במיעוטא והקשו בתוס' דמשום דפירשה בנכנס ויוצא מה ענין להקשות והא אפשר לצמצם ועוד דכי פרכי' והא אפשר לצמצם ובאותן קתני מתני' היאך לא חש לקושייתו לתרץ אותה אלא שחזר מדבריו הראשונים ואמר דמתני' ביוצא ונכנס הא כבר אמרה וכשהקשינו לו דכאותן קתני היה לו להשיב שום טעם או שיאמר כאותן לאו דוקא ועוד כיון דשינה לשונו עתה נאמר במעדיף מכלל דבשום חידוש בא הוא עתה: ויש ליישב פרש"י ז"ל דכי אוקמה נכנס ויוצא קס"ד דהא דדייק מתני' בהאי ואע"ג דקתני כאותן דהיינו משום דא"א להעמיד משנתינו כאותן דווקא ומשום דא"א לצמצם דאי לא היכי מפיק מתני' מפשטה ולהכי פריך והא קיימא לן דאפשר לצמצם וא"ת תהא משנתינו כפשוטה כאותן ממש ופריך דלאו משום דא"א לצמצם אוקימנא בהכי אלא שהמסכך העדיף זה במתכוין וכאותן לאו דוק' ועוד הקשו בתו' כי מה שפרש"י ז"ל בדברי רבא שהוא מדין ביטול זה אינו דכיון דכל דבר ודבר עומד וניכר בפני עצמו לא שייך ביה דין ביטול ואפי' היה הסכך הכשר רוב או תרי רובי כדמוכח בכל דוכתא וכדאמרי' במס' סוכה גבי הדל' עלי' את הגפן דאע"ג דהי' סכוך הרבי' מהן אינה כשרי' אלא בשחבטן ופרש"י ז"ל שם שהשפילן ועירבן זה בזה עד שאינו ניכר יפה הפסול בין הכשר והנכון כפי' ר"ת ור"ח ז"ל והא אי אפשר לצמצם כלומ' ואפילו יהא הריוח שבנתים כשיעור יוצא ונכנס מכל מקום אי אפשר לצמצם למלאת כל הריוח מסכך כשר ולא יכנס בו אלא כדי העומד ואכתי ה"ל סכך כשר כסכך פסול בשוה ופרקי' במעדיף כלומר דיוצא ונכנס לאו דוקא בצמצם אלא שמעדיפו מעט שיהא נכנס ויוצא בריוח כדי שיהא הסכך כשר שיכנס שם מרוב' על הפסול ורבא פירש אפי' בנכנס ויוצא דוקא הרי אפשר למלאות כל הריוח שאם היו נתונין שתי נותנין ערב וכל שיש כאן סכך כשר מרובה תו לא חיישינן למיעוט

סכך פסול אע"פ שעומד בפני עצמו ואין בו דין ביטול דהא לכ"ע הכי אגמריה רחמנא למשה דסגי לן במחצה סכך כשר ובלבד שיהא מפוזר ומעורב הכשר עם הפסול בענין שלא יהו ג' טפחים במקום אחד מסכך כשר דהיינו דמכשרינן גבי גפן ודלעת כשחבטן כי כשיהיו עומדין למטה בסכך מפוזרין ומעורבין עם הכשר מעט כאן ומעט כאן בפחות מג' אז אין כאן סכך איסור ניכר ואפי' לא יתבטל הסוכה כשרה ויש שפיר' לפי שטה זו במעדיף כי לעולם האויר הוא ביוצא ונכנס ויהיה הסכך הכשר שיתן שם הרבה בענין שיעדיף מכל צד ויעלה על הפסול ואז יהא כל האויר מכוסה ורבא חשש שאם נותנו בנתים שמא לא יעדיף לכך אמר שיתננו בערב ואז על כרחו יצטרך שיהא מעדיף ויכסה כל הריוח ויהיה הסכך הכשר רוב וגם זה נכון וא"ת ומה שמועתינו שדברנו בפרוץ ועומד לעניין סכך כשר וסכך פסול שהכל עומד אלא שזה כשר וזה עומד י"ל שזה אינו דאם איתא דגמרי' דפרוץ כעומד פסול דרחמנא בעי במחיצות רובא בכשרו' דמה לי שיהא פסול מחיצות מטעם אויר אופסול סוכה מטעם סכך פסול הכל הוא ענין אחד למאי דגמרי במחיצות ותדע שאפילו לגבי שחיטה וגבי טומאת תנור היינו סבורין לומר כך דרחמנא אמר דמחצה על מחצ' כרוב ואם תאמר והא קיימא לן דמחצה אינו כרוב והכא קיימא לן דמחצה כרוב י"ל כך העלו בתלמוד חכמים ז"ל כי לגבי מחיצות ראוי להיות מחצה כרוב ולגבי שחיטה שתלוי בחיות הבהמה אין ראוי להיות מחצה כרוב וכן לעניין טומאה והיינו דלא אייתינן הכא ההיא דתנור דמייתי' התם דטומאה לאיסור דמיא ולא דמיא לענין מחיצות:

דף טז.

ת"ש נמצא' אומר כו'. פי' משנ' היא במסכת כלאים לעניין מחיצות כלאים דקיימא לן שזה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן: ג' מדות במחיצה פי' שלשה דינים תמצא בה כשיש שם פרוץ ועומד המדה האחת הוא שיהא הכל מותר בין העומד בין הפרוץ והמדה השנית הוא שיהא הכל אסור והמדה השלישית שיהא העומד מותר והפרוץ אסור ואי אפשר לעשות בזה חלוק רביעי שהרי אי אפשר לומר שיהא העומד אסור והפרוץ מותר ולפי' הג' מדות עיין ותמצא כי המדה הראשונה הפרוץ מרובה על העומד ואם בין זה לזה ג' טפחים יהא הכל מותר כי הלבוד עושה אותו כסתום וזו הוא מדה כשהעומד פחות מג' ואפילו הוא קנה קנה הלכך מדה אחי' להכשיר הכל ואפילו פרוץ מרובה והמדה השנית כשיש כעומד ג' שלמים או יותר עד פחות מד' בזו לדברי הכל אם הפרוץ מרובה על העומד הכל אסור ואם הוא פרוץ כעומד פלוגתא דרב פפא

ורב הונא דלרב הונא הכל אסור ולרב פפא הכל מותר מ"מ המדה הואת באה ללמדנו לאסור הכל או בפרוץ מרובה לרב פפא או בפרוץ כעומד לרב הונא וכדמתרץ כל חד וחד מתניתא אליבא דידיה לקמן בשמעתין. והמדה השלישית כשהעומד הוא ד' טפחים או מד' טפחים ועד עשר אמות ועשר בכלל שבזה לא בפרוץ מרובה לדברי הכל ולא בפרוץ כעומד לרב הונא אין העומד נפסל לעולם אלא הפרוץ בלבד והטעם מפני שכל העומד ד' טפחים או יותר הרי הוא דבר חשוב ואין שום פרצה פוסלו הרי כאן ג' מדות עיין ותמצאם בבריותא מעתה מה שאמר התנא דברביעית בנפרצה יותר מעשר אסור אינה מדה רביעיתוהרי היא בכצל המד' השלישי' דההא מידי אפי' כשהעומד מרובה מאד אלא שיש שם פרצה יותר מי' ובודאי נהי דאיהי אינה מתבטלת מפני ריבוי העומד ואסור לזרוע כנגדה אין העומד נאסר ק"ו מהמדה שלישית שהפרוץ מרובה על העומד שאין עומד על ד' טפחים נפסל וזה הדין הוא בכלאים מפני שאנו הולכין אחר ערבובי' מה שאין כן לענין שבת דפרצ' ביותר מעשר או פרוץ מרובה על העומד אוסר כל המבוי וכל החצר מפני שמוציאו מרשות היחיד ועושה אותו כרמלי' וזה ברור וכן הסכימו כל המפרשים ז"ל מיהו אפילו כשתמצא לומר דכי קתני נפרצה ביותר מעשר הכל אסור לזרוע ואפילו כנגד העומד אין זו מדה רביעי' שכבר שנינו מדה זו במדה השנית ואחר שפירשתי הברייתי' ומדותי דרך כלל אחזור לפר' בה בפרט מה שצריך ביאור דהא דקתני במדה ראשונה ובלבד שלא יהא בין זה לזה ג' שאין בו לג' אלא דהא גופא קמ"ל דטעמ' דלא אמרי' לבוד בג' היינו מפני שהוא חשוב לבקיעת גדי להדיא בלא עכוב וזקיר' הגדי מבטלת אותו מתור' לבוד ומדקתני במדה שנית ובלבד שלא יהא פרוץ במלואו שמעי' דבהכי סגי לגמרי לד"ה כיון שהעומד מרובה. והא דקתני במדה הרביעית שאם היה עומד מרובה על הפרוץ אף כנגד פרוץ מותר לזרוע אכולה מתני' קאי וכן פרש"י ז"ל והא דקתני במדה השלישית כל שהוא מד' טפחים ועד ד' אמות ועד עשר אלא שרצה לפרוט לנו הדברים החשובים שאנו אומרי' בכל מקום ד' טפחים לעניין רשות היחיד ד' אמות שיש לאדם בכל מקום ושיעור מקום שהוא חשוב לפתח. ובירושי' לא גרסי' לה אלא מד' טפחים ועד עשר והא דקתני ואם היה פרוץ כעומד העומד מותר והפרוץ אסור רב הונא מוקי' לה בפרוץ כעומד ממש ואע"פ שסובר דפרוץ כעומד אסור ואפ"ה אין העומד נאסר כיון שהוא ד' טפחים או יותר שהו' דבר חשוב ולדידי' ה"ה כשהפרוץ מרובה על העומד העומד מותר דהא לדידיה פרוץ כעומד שוה הוא לדין פרוץ מרוב' על העומד ולרב פפא הא דקתני ואם היה פרוץ מרוב' על העומד היינו שהפרוץ ביוצא ונכנס והוא מרובה על העומד דאלו שוה בשוה אף הפרוץ מותר אלא ודאי בשהפרוץ ביוצא ונכנס שהו' מרוב'

ואפ"ה כנגד העומד מותר נמצאת למד דכל שיש בעומד ד' טפחים או יותר אפי' שפרוץ מרוב' על העומד מות' הוא לדברי הכל ואין מחלוקות של רב פפא ורב הונא בזה אלא לעניין הפרוץ דרב פפא מתיר כשהוא פרוץ כעומד ומפר' ברייתא כשהפרוץ יוצא ונכנס ולרב הונא פרוץ כעומד ממש הפרוץ אסור וזה פשוט:

בשלמא לרב פפא משום הכי לא ערבינהו כלומ' שלא שוה במדה הראשונה דין ג' טפחים עם פחות מג' דבשלשה טפחים עומדי' אע"פ שיש ריוח ביניהם ג' טפחים הכל כשר דפרוץ כעומד מותר ואלו כשהעומד פחות מג' אם יש ריוח ג' בנתים הכל פסול אלא לרב הונא בריה דרב יהושע אף כשהעומד ג' טפחים אם יש ביניהם ריוח שלשה טפחים הכל פסול משום דפרוץ כעומד אסור ואשתכח דג' ופחות מג' דינם שזה וא"כ לערבינהו וליתנינהו ופריק דלא מצי לערבינהו כי אע"פ שדינם שוה אין טעם פסולם שוה דאלו בעומד פחות מג' כשאתה פוסלו מפני ריוח ג' אינו מטעם פרוץ מרובה שהרי כשיש בריוח ג' פחות משהו ואין העומד אלא קנה אתה מכשירו ואע"פ שהפרוץ מרוב' מעתה אין טעם פסול ריוח ג"ט אלא לפי שא"א בו לבוד וטעמ' דליכא לבוד הוא מפני בקיעת גדי שיכול לבקע בו ואלו כשהעומד ג' והריוח ג' כשאתה פוסלו אינו מדין לבוד שהרי אם היה עומד מרובה ואפילו יש בפרוץ ג' ויותר מג' אתה מכשיר א"כ כשהעומד כפרוץ אינו נפסל מטעם לבוד אלא מטעם פרצה שהעומד כפרוץ בטל וכיון דלא שוו ג' ופחות מג' בטעמא לא בעי תנא לערובינהו ותנא ג' בהדי מג' ועד ד' פחות משהו דהוו מחד טעמא ופרכינן אעיקר מתני' בין לרב פפא בין לרב הונא ולכ"ע דקשיא רישא אמצעיתא דלא אתיא אליבא דחד תנא דברישא כיון דעבדינן לבוד בפחות מג' בלבד אלמא רבנן היא דאלו לרשב"ג יש לבוד עד פחות מד' והדר קתני במדה שנית דכל שיש בעומד ג' טפחים עד פחות מד' נפסל טפח יש לו מדה שנית דלא חשיבא כמידה שלישית כשיש בעומד ד"ט כי ד' טפחים עומד עושה דבר חשוב שאינו נפסל אפילו בפרוץ מרובה ואלו ג' טפחים נפסל בפרוץ מרובה:

דף טז:

והא אתיא כרשב"ג דא' פחו' מד' אמרינן לבוד. פי' דאלמא לדידי' אפי' ג' או יותר עד פחות מד' טפחי' לא הוי מידי דחשיב וראוי הוא שיפסול כשהפרוץ מרוב': ואיכא למידק היאך אפשר לומר דמציעתא רשב"ג היא והלא לרשב"ג כיון דכל פחות מד' טפחי' כלבוד דמי אין לו לפסול כלום מג' ועד פחות מד' טפחים עומד ואפי' כשהפרוץ מרוב' על העומ' אלא כשיש בפרוץ מג' טפחי' לרבנן: וכ"ת דאנן לאו כרשב"ג ממש אוקימנא

לה למציעתא השתא אלא דהאי תנא סבר לה כוותי' בענין שאין ג' טפחי' דבר חשוב כדי טפחי' למשריי' לעומד כשהפרוץ מרובי' אבל לא סבר לה כוותי' בענין לבוד ממש: א"כ מאי תירץ לן אביי דלעולם רבנן היא כו' דהא היינו דסברינן מעיקרא ואפ"ה הוה ק"ל: וכי תימא דמעיקרא סבירא לן דמציעתא רבנן היא כלל אלא תנא אחרינא דאזיל קצת בשיטתו דרשב"ג כדכתיב ואתא אביי למימר דכרבנן נמי אפשר לאוקומה להאי סברא מהיכא אתיא לן מעיקרא דנימא דהוא תנא אחרינא דלא תהוי כרבנן: כיון דס"ל דאיכא תנא דאפשר דס"ל כרשב"ג לעניין למשריא כנגדו ולא סבר לה כותיה לעניין לבוד אף כרבנן גופיהו הוה מצי' למימר הכי דאמאי לא: ואי הוה ס"ד דלרבנן לא אפשר למימר הכי מה טעם חדש לנו אביי לומר דאפשר לאוקמה כרבנן זו ודאי קושיא חמורה: ובתוספת ובפי' הראב"ד ז"ל לא העלו בזה פי' נכון: והנכון בזה מה שקבלתי מפי מור. הרב ז"ל דהשתא ודאי סבירא לן מילתא כפשוטה דמציעא רשב"ג ממש דאמר פחות מד' אמרנן לבוד ומצעיתא ה"ק כל שהוא עומד שלשה ומג' עד פחות מארבעה טפחים צריך שלא יהא בין זה לזה במלואו דעד ארבעה טפחים דהיינו ארבע טפחים שלמים שיצאו מתורת לבוד כדי שלא נצטרך להשמר שלא יהא פרוץ כעומד או עומד מרובה על הפרוץ דכל היכא דאיכא לבוד אפילו פרוץ מרובה מותר והיינו דקתני כדי שלא יהא פרוץ כעומד והשתא אתי שפיר מאי דאמרינן דרישא כרבנן שסוברין דכל שיש שלשה טפחים שיעור זיקורו של גדי יוצא מתורת לבוד ומציעתא רשב"ג שסובר שאין לבוד תלוי בזקירת גדי אלא בד' טפחים שהוא דבר חשוב ושלם הכי הוה ס"ד: ואתא אביי למימר דאפשר לאוקומי מציעתא כרבנן ומודו רבנן דד' טפחים חשיבי טפי מג' טפחים לענין להתיר כנגדו וכדמפרש ואזיל: ורבא אמר דכולה רשב"ג היא ומודה רשב"ג ברישא דמן הצד אין עושין לבוד בג' טפחים כיון שמזדקר בהם הגדי בבת ראש ולפום פשטא דלשנא דרבא דאמ' דכילא רשב"ג נרא' דפליג אביי בענין פרצה דלרבנן כל שיש בו ג' טפחים כיון דחשיב לצאת מדין לבוד ואפילו למעלה כך דינו לענין עומד ופרוץ כדין ארבע' לרשב"ג ואפי' בפרוץ מרובה מותר לזרוע כנגדו וכן דעת ר"י ז"ל והראב"ד ז"ל כתב כן דרבנן פליגי וקי"ל כרבנן. וא"ת והא אשכח לרבא לעיל גבי בין הלחים דמפליג בין ד' לפחות מד' טפחים לפי שיטת ר"י ז"ל שכתבנו שם וי"ל דלא דמו דהתם כל שיש בו ד' טפחים שהוא שעור רשות היחיד או שיעור כרמלי' אינו דין שיתבטל כלפי פנים אבל כשאין בו ד' טפחים אינו רשות כלל אלא מקום פטור שהוא מותר לבני רשות היחיד ולבני רשו' הרבים אבל הכא לענין פרוץ כעומד כל שיצא מתורת לבוד ראוי שלא יגרע כחו מפני הפרוץ לגכי כלאים כיון שאינו עושה ערבוביא: ואסיקנא דהלכתא כרב פפא

דפרוץ כעומד מותר לכל דבר בין לעניין שבת בין לענין סוכה דכולהו כי הדדי נינהו להאי ענינא כדמוכח שמעתין בהדיא: ושמעי' משמעתא דכל היכא דאיכא עומד כפרוץ דינו כעומד מרובה לכל דבריו ואפי' היכא דאיכא אוירא דהאי גיסא ודהאי גיס' דנפישי' כל חד וחד כעומד לא מיבטיל ליה לעומד ממתנית' דלעיל דמכשר פרוץ כעומד ואף על גב דאיכא אוירא מהאי גיסא ומהאי גיסא וטעמא דמילתא דלא שייך למימר הכי אלא בעומד מרובה תוך שתי רוחות דאיכא חד אוירא דחד דהאי גיסא מן העומד דשתי רוחות הא לאו הכי לא ואפי' בההיא אליבא דהלכתא לפום מאי דכתי' לעיל לא שיהא בעומד מרובה משתי רוחות ודכוותה אבל בעומד מרוח אחת או עומד כפרוץ מכיון דסביר לן שהוא כעומד מרובה בהא ליכא למאן דאמר:

מתניתין מקיפין ג' חבלים זה למעלה מזה. פי' נתונים ע"ג יתדות להעמידם ובלבד שלא יהא בין חבל לחבל ג' טפחים פי' דאיכ' בינייהו כדי לבוד בלחוד הא חשוב כעומד וכסתו' גמור וכדמוכח בתלמודא להדיא דכי איתא פרוץ ד' בנתים ואויר פחות מג' מכאן ומכאן חשבינן ליה מרובה על הפרוץ משתי רוחות ושי' חבלים פי' עובי כל הג' חבלים יותר על טפח פי' טפח וג' משהויין להשלים לעשרה טפחים שהוא שיעור מחיצה כי מה שבין החבלים הוא ט' טפחים פחות ג' משהויין:

גמרא אמר רב המנונא הרי אמרו עומד מרובה על הפרוץ הוי עומד. פי' לאו ממתני' דקנים דההיא כולו עומד כיון דהוי לבוד אלא ממתני' דלעיל דמטלטלין ובריתא דאוכפין ועביטין א"נ ממתני' דגבי כלאים ובדין הוא דמצי למינקט עומד דפרוץ כרב פפא דאסיקנא בה כהלכתי' אלא לרוחא דמילתא נקט מה שהוא לדברי הכל ומשום דגבי מחיצת ערב אפילו מרובה על הפרוץ מספקא ליה ומיהו אפשר דכשתמצא לומר דתפשוט ליה דעומד מרובה בערב הוי עומד כמו שהוא בעומד בשתי דה"ה פרוץ כעומד לרב פפי' אע"פ שאין זה מחוור לי לגמרי. ואם איתא למה לי יותר על טפח ליעביד כוי פירי' דכיון דחשבי' לבוד כאלו הוא סתום הרי יש כאן מרובה על הפרוץ דכל לבוד כעומד גמור הוא:

ותסברא. פי' ותסברי' דאפשר למיעבד הכי אפי' נימא דעומד מרובה על הפרוץ בערב הוה כעומד והא היכי אפשר דהא לית ליה תקנתא למיעבד הכי דהיכי ליעביד כי' אי מוקים לה עילאי אתי אוירא דהאי גיסא ומבטל לה פי' לחבל העליון וה"ל כמאן דליתיה ואין כאן מחיצה עשרה ואי מוק' לה באמצע הוי ליה עומד מרובה על הפרוץ מב' רוחות הוי עומד ותו למה לי האי טעמא תיפוק לי דכוון דאוירא שלמעלה מן החבל העליון ואויר זה שלמטה ממנו ומבטל ליה לאותו עומד פחות מג' דהא כל חד וחד מן האוירים

נפיש מן העומד שבנתים ויש מרבותי מתרצים דבדין היא דיכלי' למימר הכי אלא נקטי' אידך לאשמועינן דמאי דאמרי' הוי עומד בדרך דיחויא אתמר למימר דמההיא ליכא למשמע מינה והנכון בעיני דתלמודא הכא לישנא קלילא נקט וה"ק ה"ל עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות דלא הוי עומד בכה"ג דאיכ' אוירא מהאי גיסא ומהאי גיסא דנפיש וכדאמרינן לעיל דכל כה"ג לא הוי עומד ורב המנונא מאי קא מיבעיא ליה פירי' כיון דלא אפשר דמשכחת לה בנין שיהא נקרא עומד מרובה על הפרוץ א"כ מאי מיבעיא ליה אי חשבי' ליה כסתום או לא הכי קא מבעיא ליה כגון דמייתי מחצלת דהויא שבעה ומשהו וחקק בתוכה ג' פי' והניח למעלה ד' סתומים ולמטה כל שהוא ואוקמיה בפחות משלשה סמוך לקרקע פי' והג' טפחים הסתומים העמיד כלפי מעלה דהשתא הד' טפחים העליונים אינם מתבטלין משום אוירא דלעיל כיון שהם מרובין מן האויר שתחתיהן אדרבה אותו האויר שהוא ג' טפחים מתבטל דאיכא הכא עומד מרובה על הפרוץ אלא שהוא נתון בערב:

רב אשי אמר מחיצה תלויה קא מבעיא ליה. פי' שהיא גבוה מן הקרקע יותר מג' דנפקא לה מתורת לבוד והמחיצה גבוה עשרה והיא מרובה על הפרצה שתחתיה וקא מבעיא ליה מחיצה תלויה אם היא מתרת ביבשה והא מאי כלי כה"ג נמי במחיצת ערב היא נתונה והיינו לישנא דבעיא דיליה דאמר לעיל אלא שלא והיתה כוונתו משום גריעותא דמחיצת ערב שאלו היה סתום למטה פשיטא ליה אלא דין מחיצה תלויה בחורבא מיבעיא ליה מי אמרינן גוד אחית אם לאו ולפי פשוטו של לשונו של רב אשי נראה מדנקט רב המנונ' הכי קא מבעי' ליה דדוק' קא מבעיא ליה אבל אידך פשיט' דמחיצת ערב שמה מחיצה כמחיצת שתי או כעומד מרובה לרב הונא בריה דרב יהושע או בעומד כפרוץ לרב פפא דאי לא מאי דוחקיה לדחוקי לישנא דבעיא דלעיל ולאוקמה במחיצה תלוי' אלא ודאי כדאמרן. וכן פי' הראב"ד ז"ל ובמחיצה תלויה הא אמר לה רב לרבי טבלא שאינה מתרת אלא במים:

מתניתין מקיפין קנים ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו ג' טפחים. פי' דה"ל לבוד בשיירא דברו דברי ר' יהודא פי' דסביר ר' יהודא דאע"ג דכה"ג מחיצה גמורה מן התורה דה"ל כאלו עומד כולו כיון דהוי בפחות מג' אפ"ה מחיצה גרועה ושל עראי כיון שאין בה אלא שתי בלבד ולפיכך לא התירו חכמים לטלטל בתוכה כשהיא יתירה יותר מבית סאתים אלא בשיירא ומיהו עד בית סאתים התירו לאחד או לשנים וכדאיתא בתלמודא להדיא דלא גרעא מחיצה זו שנעשית מע"ש לשם דיורין דשבת ממחיצת תל ונקע שלא נעשו לשם שהתירוה עד בית סאתים ובשיירא מודה רבי יהודא שהתירו להם כל צרכן

משום דבדין שיירא אוקמיה אדינא דאורייתא וכמה היא שיירא ג' אדם לכל הפחות כדאיתא בתלמודא וחכמים אומרים לא דברו אלא בהווה פי' שכן התירו אפי' ליחיד כל צרכו ואפי' יותר מבית סאתים דכיון שנעשו לשם כך עדיפי מקרפף שלא היקף לדירה ואמרינן בתלמודא שלא אמרו חכמים אלא ליחיד במדבר דומיא דשיירא אבל ביישוב לא התירו לו אלא בית סאתים כדקאמר רבי יהודא:

כל מחיצה שאינה של שתי וערב אינה מחיצה דברי ר' יוסי בר יהודה פריש בתלמודא דאפי' בשיירא קאמר שלא נתיר להן במחיצה זו כל צרכן אלא שש סאין בלבד ואם הם יותר נוסיף להן לפי חשבון זה כדבעי' למימר קמן בתלמודא אבל כשהם א' או שנים דלא חשיבי שיירא לא אסור להם אלא בית סאתים בלבד ונמצא כי ר' יוסי סבר לה כאבוה בדין יתיד ופליג עליה בשיירא כי ר' יהודא מתיר בשיירא כל צרכו ואפי' יותר מבית סאתיים כדמוכח בתלמודא להדיא וכדבעי' לפרושו התם ונראה ודאי שלא נאמרו דברי רבי יוסי בר יהודא על דברי רבי יהודא וחכמים דא"כ למה ליה לאורוכי לישניה ליתני רבי יוסי בר יהודא אומר אינה מחיצה אלא ודאי בעלמא איתמרא בפלוגתא דידיה ורבנן בתראי ורבי כתבה הכא משום דידע דרבי יוסי ורבי יהודא ורבנן בתראי פליגי אהדדי ופליגי על ת"ק ורבי יהודא והראב"ד ז"ל פירש כי רבי יוסי ברבי יהודי בא לפרש דברי אביו שלא תאמר שלא חלק ר' יהודא אלא בקנים או בחבלים דגריעו בא ופירש לך שאפילו היא מחיצי של קורות אם אינה שתי וערב אינה מחיצה ונכון הוא ומיהו מודה רבי' ז"ל כי רבי יוסי חולק הוא על אביו בדין שיירא דהא בתלמודא מוכח הכי להדיא:

וחכמים אומרים אחד משני דברים. פירש דסגי לן במחיצה של ערב או של שתי אפילו ליחד להתיר לו כל צרכו ופרישנא בתלמודא דרבנן בתראי לטפויי מילתא אתו על רבנן קמאי דאפילו ביישוב נתיר גם ליחיד לתת לו כל צרכו במחיצה זו ואפי' יותר מבית סאתים מה שאין כן לרבנן קמאי דלא שרו ליחיד אלא במדבר נמצאת אומר כי ד' מחלוקות בדבר לדברי ר' יהודא בשיירא כל צרכן אבל ביחיד לא התירו אלא בית סאתים ורבנן קמאי שרו אפילו ליחיד כל צרכו במדבר אבל לא ביישוב אלא בית סאתים בלבד ורבי יוסי בר יהודא אפילו לשיירא אינו מתיר אלא בית שש סאין או לפי חשבון זה אבל לא כל צרכן ורבנן בתראי שרו אפי' ליחיד כל צרכו ואפילו ליישוב וכל מאי דשרו הני תנאי והוא במחיצת של קניס או חבלי' שהם בפחו' מג' טפחים או אפילו בעומד מרובה על הפרוץ לרב הונא או בעומד כפרוץ לרב פפא לפום מאי דפרישית לעיל גבי בעיא דרב המנונא והא דנקט תנא כשהיה בפחות מג' משום דברי רבי יהודא ורבי יוסי בנו שלא התירו ליחיד אפילו בכיוצא בזה אלא עד בית סאתים והלכתי כוותייהו בהא

כדאיתא אבל בשיירא קיימא לן כרבנן דהא רבי יהודא בהא קאי כוותייהו וכדאיתא בתלמודא וכל מה שנתנו בכאן במחיצות אלו ה"ה לקרפף שלא הוקף לדירי דחד גווני הוא וכן מפורש בתוספתא והכי נמי מוכח בפרק כל גגות גבי גג גדול שנפרץ לגג קטן וכדבעי לפרושי התם בס"ד והא דאמרינן לעיל שכתב כל או נקט כו' וכן כל מקום שאמרו בקרפף שלא התירו אלא בית סאתים זהו ביחיד אבל ברבים מותר שש סאין לרי יוסי בר יהודא וכל צרכן לרבנן ורבי יהודה ומיהו מודו רבנן בקרפף שאין נותנין ליחיד אלא בית סאתים דמתניתא דאיפכא בהכי לא אוקימנא בשום דוכתא דבהיין דלא כרבנן: **גמרא בשיירא אין ביחיד לא.** פי' דקס"ד דרי יהודא לא שרי מידי ביחיד ע"י מחיצה זו ורמינן עלה מדתניא שלא התירו ליחיד אלא בסאי הא בית סאתים שרו ליה ופרקי שלא נצרכה הארת במשנתינו בשיירא דברו אלא ליתן להם כל צרכן לומר דווקא לשיירא אבל ליחיד אינן נותנין לו אלא בסאי ומהכא שמעי להדיא דבשיירא מודה ר' יהודה לרבנן לתת להם כל צורכן וזה פשוט. והא תניא וכו' יחיד נותנין לו בי' סאתים וקל שני פי' נותנין להם ב"ס בלבד בין שצריכין יותר או שאינם צריכין כ"כ שלשה נעשו שיירי נותנין להם בית שש סאין לפום פשטי הוא דמילתי פסיקתי קתני פי' בין שהם צריכי יותר או שאינם צריכין כ"כ לא לגרע להם מחשבון זה ואפי' די להם בגי סאין דאיכא פנוי יותר מבית סאתי והכי משמע מדנקיט לה סתמי ורבנן הוי דחיישי שלא יהא פנוי בי' סאתים ולפי זה נמצאו בדברי ר' יוסי קולא וחומרא גבי שיירא מדרבנן כי הוא מתי להם שש סאין ואפי' יש שם פנוי הרבה ואינו מתיר להם יותר מבית שש סאין ואפי' הם צריכין יותר ואלו רבנן יתירו כל צורכן ואפי' כור וכוריים ולא יתירו פנוי בית סאתים. ומיהו מסתברא דלא מפשי' פלוגתא ולא יתיר אף ר' יוסי בר יהודא פנוי בית סאתים וסיפא דברי הכל הוא והא דנקט שש סאין כשהם צריכין לכולם או ליותר מד' סאין לכל הפחות והכי משמע לקמן בסוגיין במימרא דרב:

שבקת רבנן ועבדת כרבי יוסי הדר אוקים אמורא עליה כו' יש שפירשו דמעיקרי היה סובר דאמריי הלכי כרי יוסי משו' דנימוקו עמו ואפי' היכא דפליג על רבנן ומתמהו עלה דבהדי רבנן לא מהני ליה נימוקו והדר ביה וליתא דרבי יוסי לחוד ורי יוסי בר יהודה לחוד וכדמוכח במסכי שבת ובמסי נדה גבי טבילי בזמנה מצוה אלא הכא משו' דהוה מסתבר ליה טעמא דרי יוסי בר יהודא.

דף יז.

רישא ר' יוסי בר' יהודא וסיפא רבנן אין משו' דברישׁ קאי ר' יהוד' אבוה בשיטתיה ושמעינן מהכא להדיא דבסיפא דגבי שיירא לא קאי אבוה בשיטתיה וזה מבואר אפי' לתינוקות של בית רבן: א"ל אמר רב הכי פי' אפשר שיאמר רב מילתא דתמיהא כי הא. א"ל אורייתא נביאים וכתובים דאמר הכי פי' בשבועה כך אמר. אמר רב אשי ומאי קושיא פי' כולי האי דדילמא הכי קאמר כי ג' שנצרכו לשש סאין והוקפו ז' סאין מותרין וה"ה שהיה יכול לומר שהוקפו ח' סאיו פחו' משהו דהא ליכא פנוי בית סאתי' אלא שתפס רב חשבון שלם הוצרכו לחמש והוקפו שבע אפי' בחמש אסורין. פי' דכל שיש שם בית סאתים פנוי הכל אסור ואפי' מה שצריך להם ואין מטלטלין בו מדרבנן אלא בד' אמות כמו בכרמלית ופרכי' ואלא הא קתני ובלבד שלא יהא בית סאתים פנוי מאי לאו פנוי מאדם. פירוש מאי לאו שלא יהא שם בית סאתים פנוי כי אחר שניתן לכל א' וא' מבני אדם כשיעור בית סאתים שלא ישאר שם מקום פנוי כדי אדם אחד והכי קתני נותנין לשיירא כל צרכן בין לצורך כלים או אפי' לצורך מנין בני אדם בית סאתים לכל א' הי' דנפיש טפי ובלבד שלא ישתייר שם פנוי כדי שיעור אדם אחד והכא במימרא דרב לא נשארו סאתים פנוים מאדם אצא כשהוצרכו לשש והוקפו שמנה. ופרקי' דה"ק שיתנו להן כל צרכן לפי צורך כלים דווקא ואין צריך לצמצם כי יכולין להרבות עד כדי צרכן כל זמן שלא יהא המוקף בית סאתים וכן הלכה. ולפום חדא מפירושי דלעיל הא אתיא כרבנן דוקא ולא כר' יוסי אבל לפום פי' בתרא אתיא הא אפי' כר' יוסי נמצאת למד כי לדברי הכל אין לגרוע מבית סאתים לעול' כי אפי' באדם א' א"א להיות בית סאתי' כולו פנוי:

איתמר ג': פי' שנתנו להן כל צרכן מערב שבת מפני שהיו בשירא ומת א' מהן בשבת פי' ואינם ראוי' אלא לבית סאתים אליבא דר' יוסי בר יהודא דהלכתא כוותיה ומשכחת לה אליבא דרבנן: כי כשחזרו שנים יהיה שם בית סאתים פנוי' שנים וניתוספו עליהם פי' היו שנים ונתנו להם בית סאתים לר' יוסי בר יהודא או כל צרכן לרבנן והקרפף ששבתו בו היה עודף על השיעור ולא היו ראוין לטלטל בו וניתוספו בשבת והם ראוין לפי זה הסכמה לטלטל באותן מחיצות או באותו קרפף איפליגו בה רב הונא ורב יצחק חד אמר שבת גורמת פי' כניסת שבת גורמת קנין שביתה ובין להקל ובין להחמיר הכל הולך כפי מה שקנו בכניסת שבת וחד אמר דיורין גורמין פי' והכל כפי מה שהם אנשים דעושין דיורין גורמין בין להקל או להחמיר ואסיקנא דרב הונא דאמר שבת דהותרה הותרה ששבת גורמת:

עירב דרך הפתח. פי' עירב עם חברו הדר בצדו שהכותל בין שניהם דרך פתח א' או דרך חלון א' שהי' ביניהי' ראוי לערב בו ונסתם הפתח או החלון בשבת מהו שישתמשו זו עם זו דרך הפתחי' והחלונו' האחרים שלא היו ראויים לעירוב אמר לו הואיל והותרה שבת הותרה ומשמע דקבלה מינה רבה מרב הונא הלכך הכי הלכתא: לימא רב הונא וכו' וכן גר' רש"י ז"ל מבוי שניטל' קורתו או לחייו ולג' קורותיו ולחייו חדא דסתם מבוי אין בו אלא קור' אחת או לחי א' שאפילו הוא מפולש הכשירו בצ"פ מכאן ולחי או קורה מכאן ועוד דאפילו לר' יהודא שמכשיר מבוי מפולש בלחי או קור' מכאן למה לי שניטלו שניהם בניטל א' מהן סגי הלכך לא גרסי' ליה ובתוספ' העידו שמצאו נקוד מכתב ידו של רש"י ז"ל קורתו או לחייו: אמר לך רב הונא אנא דאמרי' אפי' לר' יוסי עד כאן לא קאמר ר' יוסי התם אלא דליתנהו למחיצות נראה שרבותיי בעלי התוספות ז"ל סוברי' דהא לדחויא בעלמא קאמרי' לה לרב הונא לאוקומי מימרא אפי' כר' יוסי אבל קושטא דמילתא דאיהו אפי' היכא דליתנהו למחיצות אמר וזה תימא גדול הא למה לן כיון דאשכחן ליה בעובדא דדקלא לפו' פשטי' שהוא פוסל בשניטל לחיו עד שנצטרך לפרש דאליבא דרב בלחוד קאמר לה אלא ודאי המעשה ההוא מוכיח לנו דבדווקא נקטי' לי' הכא אליבא דרב הונ' מפני שראינו מה שאמ' שם באותו מעש' וכן דעת רבותי:

איכא בינייהו יחיד ביישוב כבר פרשתיו במשנתינו ורש"י ז"ל פי' דרבנן קמאי כיון דעל שיירא קאי מסתמא במדבר איירי דומיא דשיירא אבל רבנן בתראי על ר' יוסי בר יהודא אתו ואיהו לא מפליג בין יישוב למדבר ולא הזכיר שיירא ונמצינו למדים דלר' יוסי ורבנן בתראי אין הפרש בין יישוב למדבר והא איפסקא לן הלכתא ביחיד כר' יוסי בר יהודא ובשיירא אפי' רבנן קמאי מודו דאפי' ביישוב נותנין להם כל צרכן ובדאמרי' בהדי' דיחיד ביישוב בלחוד איכ' בינייהו הלכך אליבא דהלכתא אין הפרש בין יישוב למדבר: ד' דברים התירו במחנה פי' במחנה היוצאת בארץ ישראל למלחמת הרשות ובירושי' נחלקו כמה הם מחנה יש שאמרו עשרה ויש שאמרו מאה: ותני בשם רבי יודא ייב אלף כמחני ישראל ודעת הפוסקי' דהוי בעשרה כיון דבתלמוד' דילן לא אפליגו בהן ודווקא במחני התירו אבל בשיירא לא התירו כלו' והיינו דשבק תנא שיירא ונקט מחנה וכן מפירש בירושלמי גבי חיפה שהתירום מלערב ויש חצרות במחנה תפתר להתיר אוהלין שבמחנה כהדא דתני אוהלין שבמחני אינו צריכין עירוב אוהלין שבשיירי צריכין עירוב ע"כ אבל יש ששבשו הירוש' וגורסי' בהפך דבשיירא אין צריכן עירוב ובמחני' צריכין עירוב וא"א לגרוס כן כדמוכח ממתני' ובתוספת' ג"כ אפי' כמו שכתבנו כן כת' ר' משה הכהן ז"ל הגיה על הרמב"ם ז"ל שתפס אותה גרסא והדין עמו ולענין היקף מחיצה דין

שיירא ומחני' שוין וכן אמר בתוספתא ר' יהודא או' לא ירבה ליחיד יותר מבי' סאתי' ואין שיירא פחות' מג' אחר שיירא ואחד מחנה פירוש לכולהו תנאי למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה.

מתירין בשל עצי' פי' לא דק בלישנא וה"ק מותרין בנטילת עצים מן השדות ואע"ג דבעלמא חשוב גזל ואסיקנא בתלמודא. שהם מותרין בהם אפי' הם תלושים ויבשים שנראה שהכינם הבעלים לצורך עצמן ובירוש' אמ' שאם עשויין חבילי' אסורי' ואפשר שאין זאת שטת תלמודא שלנו כיון דפרישו טובא בהאי ענינא ולא מדכרו הא מילתא: הא תקנתא דיהושע היא: פירו' בכל אדם ומאי רבותא דמחנה: א"נ התם במחוברין פריך ובהיזמי והיגי דווקא דהכי מוכח בפי' מרובה שלא תיקן יהושע אלא בהזמי והיגי ובעי' תלתא לגריעות הזמי והגי ומחוברין ולחין ובמחנה התירו אפי' בשאר עצים ותלושין ויבשין דעדיפי טפי וכן הלכה: מת מצוה קונה מקומו פי' לקברו במקום שהוא מת: איזהו מת מצוה כל שאין לו קוברין כו' פירשתיה ביבמות בס"ד: מפנהו לכל רוח שירצה פירוש קס"ד שר"ל שמפנהו משדה לשדה ופריק רב ביביא דהכא במת מוטל על המצר שא"א שלא ליטלו משם מפני שהוא הילוך בני אדם ויכשלו כהנים ועושי טהרות ובכי הא לא קלה מקומו שם וכיון שנותן לו רשות לפטרו מפנהו לכל רוח שירצה פי' ובהא הוה דקתני מציעתה ההפרש שיש בין שדה זרוע לשדה ניר או שדה בור ולא כשהיה מוטל בתוך השדה דההוא לעולם קנה מקומו ואינו מפנהו משם:

דף יז:

אבל מים האחרונים חובה. פי' חובה מפני מלח סדומית מלבד מה שיש בדבי' מצוי' מדרבנן כמו במי' ראשונים וכדאמרי' והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים אלו מים אחרונים ואומר בתוס' כי נהגו העולם להקל בזה מפני שאין לנו עכשיו מלח סדומית ובודאי שאין זה מספיק לצאת מידי מצות והייתם קדושים אלא דההיא ליתא אלא על המברך וכמ"ש במסכת ידים דידי' מזוהמות פסולות לברכה ויש מקילין לומר דההיא נמי לא איתמרא אלא כשהיו נוהגין לסוך ידיהם בשמן ערוב כדאמרינן אני ה' אלהיכם זה שמן הטוב ובמסכת ברכות פירשתי ת"ל יתב'. דמאי בירושלמי נחלקו יש שהתיר אפילו לאכסניא נכרים ואע"פ שנראה כפורע חובי בטבל שהוא אסור הקילו בדמאי משום דרוב עמי הארץ מעשרין הם:

אמר רב הונא תנא ב"ש אומר כו'. ואם תאמר וכי רב הוני דבית שמאי אתא לאשמועינן וי"ל דהא קמ"ל דכל היכא דמשכחת אין מאכילין לב"ש היא ואינה הלכה שלא תאמר

דתנאי פליגי בה אליבא דב"ה. אמרי דבי ר' ינאי לא שנו אלא עירובי חצרות פי' בין אוהלין שבמחנה ומשום דהכי עירוב דרבנן אבל בעירובי תחומין חייבין פי' דהוי דאורייתא דתני ר' חייא לוקין על עירובי תחומין דבר תורה פי' אל יצא איש ממקומו וק"ל היכי מוקים רבי ינאי מתני' כרבי חייא ומה עסק לרבי חייא במשנה והא סוגיין בכוליה תלמודא דתחומין דרבנן וי"ל דרבי ינאי לאו כרבי חייא מוקים לה אלא כרבי עקיבא דסבר תחומין דאורייתא כדאיתא במסכת סוטה בו ביום דרש רבי עקיבא כו' וכדאמרינן בבל דוכתא מוקים לה בתחומין ואליבא דרבי עקיבא וק"ל דכולהו סתמי אליבא דרבי עקיבא והיינו דפרכינן בסמוך מלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד שאין לוקין עליו דהא פלוגתא היא כדאמרינן בפרק מי שהחשיך אלא משום דרבי עקיבא סבר לה הכי במסכת מכות וסוגיין לרבי עקיבא נקט לה סתמא וא"ת ואמאי לא נקט רבי ינאי לרבי עקיבא דהוה תנא דמתני' ונקט רבי חייא תנא ברא וי"ל משום דרבי חייא פרשה לנו שיש בו מלקות מן התורה דאלו מדרבי עקיבא לא הוה שמעינן לפום פשטא אלא לאו הבא מכלל עשה מדכתב ומדותם מחוץ לעיר אלפים באמה ודכוותה בתלמודא וא"ת והיכי רבי ינאי לאוקומי מתני' כרבנן דהלכתא כוותיה ומוקים לה כרבי עקיבא י"ל דרבי ינאי כרבי חייא וכרבי עקיבא הוה ס"ל:

אלא מעתה מעשה אין לוקין עליו או משום דעקומת פיו הוי מעשה או משום הקשת זרועותיו כדאיתא התם. ר' יונתן הכי קשיא ליה לאו שאין בו מעשה הוא ולאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. פירש"י ז"ל דס"ד דהאי אל יצא איש אל יוציא הוה ומהתם נפקא לן הוצאה מרשות לרשות שהוא אב מלאכה שממיתין עליה וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו ואפילו לא התרו בו למיתה והתרו בו למלקות ואע"ג דליכא קטל' ולא לקי דלאו זה לאזהרת מיתת ב"ד ניתן ולא למלקות ופריק רב אשי אל יצא כתי' ואין כאן לשון הוצאת משוי ע"כ והקשו עליו בתוס' דמשמע מלישנא דמר"ן ז"ל דר' יונתן הוה ס"ד דאל יצא איש אין בו אלא איסור הוצאה מרשות לרשות והא מנא ליה למפרך מיניה לרבי חייא דסבר תחומין דאורייתא ומאי הכרח אית ליה דלא נוקים קרא כפשוטי' לאיסור תחומין ועוד כיון דהכי ס"ל לרבי יונתן למה לי למפרך מטעמא דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד שאין לוקין עליו תיפוק ליה דליכא משום לאו בתחומין כלל. ועוד היכי תירץ רב אשי לבריה דאל יצא כתיב אין כאן אלא לשון הוצאת משוי א"כ קשיא האי קרא לרבנן דסברי תחומין דרבנן אלא ודאי דאינהו מוקמי ליה להוצאי משוי דוקא וה"ק קרא שלא יצא בכליו ללקוט המן כמו שהיו רגילין ואע"ג דהא כתב באיסור הוצאה ויכלא העם מהביא תרווייהו איצטריכו כדפריש במסכת שבת בס"ד. והנכון כמו

שפירשו בתוס' דר' יונתן הוה סבר דאפילו לרבי חייא דדריש אל יצא כפשוטו לאיסור תחומין מודה הוא דאתא נמי לאיסור הוצאת שבת מרשות לרשות לומר שלא יצא הוא וכליו ולא עוד אלא דהוצאה היא עיקר דחמירא טפי וכיון שכן הרי יש בלאו זה אפילו לרבי חייא ורבי עקיבא אזהרה להוצאה שהיה במיתת ב"ד וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו לרבי עקיבא ואפי' על אותו פרט הנכלל שאין בו מיתה דכיון שכללם הכתיב ביאר כשם שאין לוקין על זה בך אין לוקין על זה וכדאמרינן בפרק מי שהחשיך גבי לאו דמחמר דרב אשי תריץ ליה אליבא דרבי חייא דשאני הכא דאפקיה רחמנא בלשון אל יצא ועשה מאזהרת תחומין עיקר וכיון שכן לוקין עליו כי אזהרת הוצאת הנכלל בו שיש בה מיתה טפלה היא בלאו זה ואין העיקר נגרר אחר הטפל. ולעניין פסק לית הלכתא כרבי עקיבא וכר' חייא והנטפלים להם דסבר תחומין דאורייתא דסוגיין בכולי תלמודא דתחומין דרבנן ומאי דמשני רב אשי לעיל אליבא דרבי חייא ורבי ינאי הוא משני וליה לא ס"ל אבל יש מן הגאונים ושאר רז"ל שכתבו דהני מילי תחומין של אלפים אמה ועד ג' פרסאות אבל מג' פרסאות ואילך תחומין דאורייתא ואפי' לרבנן דפליגי עליה דרבי עקיבא דהא קרא דאל יצא איש ממקומו דאיפשר למקרא כפשוטו של מקרא דמשמע לאיסור תחומין ואליבא דרבנן מוקמינן ליה שלא יצא חוץ לשיעור מחנה ישראל שהיתה ג' פרסאות וסמכו על מה שאמרו בירושלמי הגיעוך סוף תחומי שבת אינם מחוורים דבר תורה פי' דהא דכתב אל יצא איש ממקומו כמה הוא שיעורו ואסיקנא ר"ש בר חנה אמר בשם רבי אחא אין לך מחוור שבכולן אלא תחום י"ב מיל כמחנה ישראל ועל הירושלמי הזה נראה שסמך ר"ף ז"ל והראב"ד ז"ל ואחרים עמו סמכו סברא זו על מה שאמרו בתלמוד' דפ' מי שהוציאוהו הני אלפים אמה היכא כתיבן ואמרי' דכתי' אל יצא איש ממקומו וגמרי' מקום ממקום כו' אלמא תחומין אית להו עיקר מן התורה וקרא בהדיא משתעי נמי. ועוד כתב הראב"ד ז"ל דהא דתני רבי חייא ור' ינאי שלוקין על תחומי שבת דבר תורה אפי' אליבא דרבנן היא ועל ג' פרסאו' דאי אינם דבר תורה היאך העמיד ר' ינאי משנתינו דקתני פטורים מלערב בעירובי חצרות דווקא לוקמה כפשטא אפי' בעירובי תחומין ותוך ג' פרסאות כסתם עירוב הרגיל והנאמר בכל מקום ועוד דודאי לרבנן דפליגי עליה דר' עקיבא אין תחומין מן התורה כלל לפי שיטת תלמוד' דילן וכדמוכח בפ' כלל גדול דאמרי' דידע לה שבת במאי ופרקי' דידע לה בתחומין ואליבא דר' עקיבא אלמא לרבנן לית ליה שום ידיעה בתחומין ובפרק מי שהחשיך נמי דאמרינן בתחומין אליבא דר' עקיבא בהבערה ואליבא דר' יוסי ובפ' בכל מערבין דאמרי' ספק עירוב כשר משום דתחומין דרבנן אמרי' גבי ספק טומאה שהוא

להחמיר שאני טומא' דרבנן דאית לן עיקר מדאורייתא וזו ראיה גמורה דעירובי תחומין אין להם שום עיקר מן התורה ומאי דאמרינן בפ' מי שהוציאוהו הני אלפים אמה היכן כתיבן ה"ק אהיכא אסמכוה רבנן ועל כרחיך יש לומר כן דבההיא ג"ש דמייתי אינה אלא אסמכתא דהתם מייתי ג"ש לאלפים אמה ואפי' לשטתם ולשטת הירוש' אין לנו מן התורה אלא חוץ לג' פרסאות אלא ודאי קרא וג"ש אסמכתא דרבנן היא אליבא דרבנן ולר' עקיבא הוא דהויא מדאורייתא ממש הילכך קרא לרבנן אינו אלא לאיסור הוצאה שלא יצא איש ממקומו עם כליו ומשאו וזה ברור הלכך קי"ל כרבנן דכל איסור תחומין ואפי' חוץ לאלף פרסאות אינו אלא מדרבנן וליתא לדרבי ינאי ולא למאי דמוקים מתני בעירובי חצרות דווקא אלא מתני' כפשטא שהם פטורים מלערב בין ערובי חצירות בין ערובי תחומין: ותו לא מידי:

פרק שני עושין פסין

הא כתיבנא לעיל מה שהקשו בתוספ' היכי מכשרי' הכא בפסי ביראות פרוץ מרובה על העומד דהא בין לרב פפא בין לרב הונא בריה דרב יהושע לא אמר רחמנא דנפרוץ רובא ואלו ביראות הם רשות היחיד גמור' מן התור' ואפי' ברשו' הרבים כדאי' לקמן בפרקי' אלא שחז"ל לא התירו אלא לעולי רגלי' ולטלטל ולצורך בהמת' בלבד והזורק מתוכה לרשות הרבים או מרשו' הרבי' לתוכ' חייב: ויש מי שתירץ בזה דמדאוריית' אפי' פרוץ מרוב' על העומד כשר כיון שיש במקו' אחר שיעור רחב מחיצ' ודאמרי' לעיל הכי אמר רחמנא לא תפרוץ רובא זהו מדינא דרבנן דרחמנ' אגמרי' למשה מסיני שכן עתידין חכמי' לתקן ואשכחן כיוצ' בו בפ"ק דמכילתין דאמרי' כי אתאי הלכת' לרובו ולמיעטו ולמקפיד ולשאינו מקפיד והנהו לאו מדאוריי' נינהו דלית לן מדאוריי' אלא רובו המקפיד אלא ודאי כדאמרן ואין זה מחוור והתם בפ"ק הכי אמרי' דאתאי הילכת' לחלוק שיש בין רובו ומיעוטו ומקפיד ושאינו מקפיד ומה שאנו אומרי' וכדר' יצחק ר"ל כמו שפי' לנו רבי יצחק כי זהו מן התור' והנכון יותר כשיטת התוס' כי מחיצו' הלכ' למשה מסיני ואין כולם שוות שהרי אתה רואה בפי' תקרה יורד וסותם ואמרינן גוד אחית ואין בקיעת גמלים מבטלה ובמחיצות דעלמא ואפילו הן גדולות כמה מבטלתן בקיעת גדיים הכא נמי כך היא דין של תורה דכל שיש מחיצו' שלימו' בזויות שיעור אמה לכל צד כעין פסי ביראות שפס א' חשובה מחיצה גמורה ולא תפסל בשום פרצה בעול' ובאו חכמי' ואסרו שלא לטלטל בו אלא לצורך עולי רגלים או לדבר מצוה וכדבעי' למימר קמן:

שמנה נראי' כשנים עשר. פי' כי הד' שבזויות נראין כשמנה כל אחד עשוי כמין צינור וארבע פשוטין באמצע. גבהן עשרה טפחים ורחבן ששה ועביין כל שהוא פירשו רוב הפרשני' דהא דבעינן רחבן ששה זהו בדיומדין עצמן אבל בפשוטין לא בעי כולי האי כיון שאינם כאן אלא למעט האויר שבלתיים שלא יהא יותר מעשר לר' מאיר ויש מהם שפירשו דכיון דלא קתני תנא שיעורא אין להם שום שיעור ברחב ובמשהו סגי להוי וכן אמרו בירושלמי פסין אין להם שיעור על כרחין על הפשוטין קאמר ויש שפירשו דצריכין רחב ג' או ד' שהוא דבר חשוב ומה כאמר בירושלמי לא שאין להם שיעור כלל אלא שאין להם שיעו' ששנינו בדיומדין ולכולהו פירושי ק"ל טובא אמאי לא אמרי' דאתי אוירא מהאי גיסא ומהאי גיסא ומבטיל לה שהרי אין כאן אפי' עומד כפרוץ משתי ואפי' היה רחבן של פשוטין ו' פשי' גופא והנכון דכל עומד דבר חשיב אינו מתבטל באויר הכא והכא מדאורייתא והראייה ממחיצת כלאים שאמרו לעיל דמד' טפחים ולמעלה מותר לזרוע כנגדו ואע"פ שהפרוץ מרובה עליו מכל צד ורבנן הוא דאחמירו לעניין שבת והכא בפסי ביראות אוקמיה על דין תורה לצורך מצוה ולפי זה מסייעין לומר דבעינן רחב הפשוטין ד' טפחים לרשב"ג או ג' טפחים לרבנן כפי מה שהתירו גבי כלאים אבל מדברי רש"י ז"ל נראה כי היא דכי קתני רחבן ששה אפשוטין קאי:

אחת נכנסת ואחת יוצאת. פירוש שיהא אמות שבנתיים שוחקות מותר להקריב לבאר ה"ג דרבנן לא שרי פסין לבור אלא לבאר כדאיתא לקמן. ובלבד שתהא פרה ראשה ורובה בפנים ואמר בתלמודא שהוא שתי אמות ואם הקריב הפסין לחלל הבור יותר משיעור זה אסרו חכמים לטלטל בו כלל ואפי' לצורך הבהמה דחיישי' דילמא ממטי לדלי בתוכה ומפיק לי' חוץ לפסין שהי' ר"ה או כרמלי' וי"א שזה השיעו' נתנו לכל דבר ואפי' לטלאים וגדיים וכי יצא בהם צריך זה השיעור וגם אפי' לגמלים די כשיעור זה מדקתני האי תנא מילתא פסיקתא ואע"פ שבשיעור זה של פרה אין בו כדי ראשו ורובו של גמל לא דקדקו חכמי' בדבי' ושיערו בפרה ששיעורה בינוני ולא חלקו בדיניהם וכן הוא בירושלמי בפי' ומה שאמר בברייתא בהמה שראשה ורובה בפנים אובסין אותה בפנים ופרישנא דגבי גמל תניא דאלמא בעי' בגמל כדי ראשו ורובו לאו דוקא אלא שיעורא דעלמא נקט וכן פוסק הראב"ד ז"ל אבל יש מרבותי שסוברין שלא שיערו בפרה אלא לכל שהוא דכוותה או אפי' פחות ממני להחמי' אבל לרוב מינה כגון גמל או סוס וכיוצא בו צריך שיעור ראשו ורובו לעולם. ומותר להרחיק כל שהוא פירש כל מה שהוא ואפילו שיעיר ודומה לו הא. דאמרי' בפרק בתרא אלו דברים אוסרין בכל שהן ואינו ר"ל במשהו דהא ההוא תנא בעי דבר שבמנין כדאי' התם אלא פירושו כמה שהן:

דף יח.

ובלבד שירב' בפסין בפי' בעי' שלא יהא שם לעול' בין פס לפס או יותר מעשר לר' מאי' ויות' מי"ג לר' יהודא. ויש שפירשו דדוקא כדי צרכן או אפי' יותר תוך בית סאתי' אבל צריך שלא יהא שם בית סאתים פנוי שהם מחיצות חכמים בפחות מג' טפחים עדיפא מפסין וכדאמרי' לקמן אומ' חבלים לשיירא כלומ' אבל לא פסין חנניה אומר חבלים לבור ולא פסים ואעפ"כ לא התירו בשיירא אלא כדי צרכן ולא התירו בית סאתים פנוי בי לא התירו בית סאתים פנוי בשום מחיצות שאינם גמורות אבל ר"י ז"ל סובר דברי' כפשוטן דלרבנן התירו אפי' ביותר מעש' מכדי צרכן כמו שירצו כדכת' מלת' פסיקת'. ובמ' ירחיק כל שהו' והטעם דגבי פסי ביראות הקילו לצורך מינה כדי שהקילו להתיר בו פרוץ מרובה על העומד מה שלא התירו בחבלים דשיירא כיון שאינו לדבר מצוה ועוד נותנין טעם יפה בדבר לגבי שיירא כיון דכל מקום ראוי להם לעשות בו היקף לחנייתם אין לנו להתיר להם אלא כדי צרכם ואם באו לכאן רבים ועשו היקף גדול כדי צרכם וכשלת להם הניחו זה ההיקף ואח"כ באו אנשים מועט' שההוקף הזה גדול להם מאד שיהא בו פנוי בית סאתים הרי יכול לעשות להם הקף כדי צרכם במקום אחד אבל בביראות אי אפשר לומר שכל מי שיבא יחפור לו באר ויעשה לו פסין כפי מה שהם מעט או הרבה כדי צרכן הלכך התירו לעשות לכל אדם לעשות היקף כמו שירצו שאם באו יחידים לכאן ומצאו היקף גדול שעשו אחרים שהיו מרובים שיוכלו אלו לשבת אות' וכיון דהא מדאורייתא שרי משלך נתנו לך והעמידוהו על דין תורה. היינו סברא דרבנן דפליגי עליה דר' יהוד' אבל ר' יהודא היה מחמיר בכאן יותר משיירא משום דהוו מחיצות גרועות שהפרוץ מרובה ולפיכך לא התירו אלא בית סאתים לאחד או לשנים ומשם ואילך כפי חשבון זה כעין מה שאמר ר' יוסי בנו בחבלים דשיירא ואע"ג דהתם התיר ר' יהודא לשיירא כל צורכם שאני התם דמחיצות גמורות יותר שאין הפרוץ מרובה בהם והוא בפחות פחו' מג' טפחים שהוא כלבוד וכסתום גמור וכן עיקר מדלא אשתמיטו בשום משנה ושום ברייתא ושום אמורא לומר שלא התירו חכמי' בית סאתי' פנוי ושבקוה למתני' כפשטה:

גמרא לימא מתני' דלא כחנני' דתניא עושין פסין לבור וכ"ש חבלים בפחו' פחות מג' דעדיפי וחבלים לשיירא. פירוש ולא פסין חנניה אמר חבלים לבור ולא פסין והשתא ללישנא קמא קושיין משום דליכא לשווייה חלוק בין בור לבאר ובור לאו דוקא ומסברא פרכינן אבל לאיידך לישנא פרכי' מדיוקא דלישנא מדלא קתני ופסין לבאר וכדאמרי' להדיא איכא דאמרי מדלא קתני חנניה או' כו'. לימא מתני' דלא כר' עקיבא פי' וה"ה

דהוה יכול לומ' דלא כת"ק דחנניה אלא משום דכיון דלא ידעי' מצי נקט ר' עקיבא דאפשר דהיינו ת"ק דחנניה ועוד אית לן למימ' הכי כיון דבעלמא כולהו סתמי אליבא דר' עקיבא. באר מים חיים דפסיקא ליה למנקטיה במילתא פסיקתא כיון דשרי בין לרבים בין ליחיד אבל מכונסין דלא פסיק להו למשרינהו ליחיד לא קתני.

כל השיתין פטורין מן המעשר. פירוש שיתין הם תאנים גרועים ופירש"י ז"ל דפטורין מן המעשר דמצד גריעותן אין עם הארץ מקפיד על עישורן חוץ מן הדיופרא פי' דחשיבא טפי או משום דמלתא דתיוהא חייס עלייהו ואינן מעשרין והראב"ד ז"ל פי' טעמא דפטורין מלעשר דאגב גריעותו מפקר להו במקומו והפקר פטור מן המעש' אבל דיופר' חשיבי ליה טפי ולא מפקר להו וכן נראה פירושו בירושלמי.

דא"ר אמי אחור למעשה בראשית. פי' דרוש לשון צרה כלומר שתי צורות עשית לי. בשלמא למ"ד פרצוף היינו דכתי' וייצר פי' בשני יודין דמשמ' שתי יצירות אלא למ"ד זנב מאי וייצר דהא ליכא אלא חדא יציר' כן פרש"י ז"ל ועל כרחין אית לן לפרושי הכי והקשו בתוספות מכאן על מה שפרש"י ז"ל בפ"ק דכתובות גבי ברכת יוצר האדם ואשר יצר דאיכא דבריך חדא ואיכא דבריך תרתי דמפרש תלמודא הא כמאן דסבר שתי יצירות הוי והא כמאן דסבר חדא יצירה הוי ופירש"י ז"ל דמר סבר שתי יצירות הוי היינו כמ"ד זנב ומר סבר חדא יצירה הוי כמ"ד פרצוף ואלו הכא אמרי' איפכא ויש לתרץ דהתם לעניין ברכות משמע לן דמאן דמצריך שתי ברכות היינו מפני שהיו יצירות בשתי פעמים כי בתחלה היה זנב ולבסוף עשה מן הזנב פרצוף אבל למאן דאמר פרצוף אע"ג דהיו בתחלתו שתי יצירות כיון שביחד נבראו ובציור א' אין כאן אלא ברכה אחת אבל הכא בעי' לומר דלמאן דאמר פרצוף היינו דכתי' וייצר בשני יודי"ן כלומר שתחלת יצירתו היה בשתי יצירות זכר ונקבה אלא למאן דאמר זנב מאי וייצר דהא לא מיירי קרא אלא על תחלת היצירה ומיהו עדיין קשה ממה שאומר שם התלמוד דכ"ע חדא יצירה הואי מר סבר בתר מחשבה אזלי' ומר סבר בתר מעשה אזלינן. וכיון דפרש"י ז"ל דמאן דאמר חדא יצירה הואי היינו מאן דאמר פרצוף היכי שייך לומר בה מחשבה ומעשה דהא לא איתמר הכי אלא למאן דאמר זנב כדאית' לקמן. ויש לדחות דהכי קאמר דכולי עלמא חדא יצירה הואי והיינו זנב דלהא קרינן חדא יצירה ואף לעניין ברכה ולא כדס"ד. ומר סבר בתר מעשה אזלינן:

דף יח:

וכל ההולך אחרי אשה בנהר אין לו חלק לעול' הבא. פרש"י ז"ל כשהיא אשת איש: ה"ג אלא מעת' באלישע דכתב ויקם וילך אחריה. ול"ג אלקנה דליכא שום קרא דכתב הכי באלקנה: ולא אחורי בית הכנסת כבר פירשנו במסכת ברכות בס"ד: שנאמר ולא אמר איה אלוה עושי כו': פי' ולעיל מינה כתיב כי רצץ עזב דלים כלו' רצץ ביתם ומעזבם מה טעם משום ולא אמר איה אלוה עושי נותן זמירות כו' ורש"י ז"ל פי' בע"א דיו לעולם שישתמש בשתי אותיות פי' בשם י"ה שקורי' אותו ככתבו שנאמר כל הנשמה תהלל יה פרש"י ז"ל שם יה מותר לכל הנשמה לברך בו ולהזכירו בתפלה אבל שם בן ד' אותיות לא הותר לזכרו כל אדם אלא לכהני' בבית המקדש בלבד. ור"ח ז"ל פי' דדריש כל הנשמה בדג"ש המ"ם לשון הארץ הלזו הנשמה:

דף יט:

אמר רב פפא בבור ח' כולי עלמא לא פליגי דלא בעי' פשוטין. פי' פשוטין דנקטי' לרבי יהודא לאו דוקא דהא לקמן מיבעי' לן ולא איפשיט' לן שפיר אלא הכא לא דק ומשום ר' מאיר נקט לה ואין הכוונ' לומר אלא דמיעוט החלל או בפשוטים או בדיומדין וכשחלל הבור ח' אמות והוא נותן ב' אמות לכל צד כדי ראש' ורובה של פרה נמצא בין הכל י"ב עשר' אמות וכשנותן דיומר אמה מכאן ודיומר אמה מכאן נמצא שבין הדיומרין עשר אמות בלבד ואינו צריך שום פשוטין ושו' מיעוט שאף ר"מ מתיר לתת חלל עשר בין הדיומרין. בור י"ב פי' שיש בחללו י"ב אמות דכ"ע צא פליגי דבעי' פשוטין פי' דבעי' למעט החלל כי כשחלל הבור י"ב ואת' נותן לכל צד אמות בין הדיומר לבור הרי הכל י"ו אמות הילכך כשהדיומר מכאן אמה ודיומר מכאן אמה נשארו ד' אמות ריוח בנתים ואפי' לרבי יהודא צריך למעט שלא הת ר רבי יהודה אלא י"ג אמה ושליש ריוח בלבד שזהו רחב ב' רבקות של ח' בהמות כי פליגי מח' ועד י"ב. פי' כי פליגי כשיש בחלל הביר מח' אמות ולמעלה ועד י"ב אמות ולא י"ב אמות שלימות דכל שיש בו יותר מא' כלל צריך מיעוט לרבי מאיר כי בח' אמות מצומצמות יש חלל עשר בין דיומר לדיומד כדפריש לעיל וכל שתוסיף על חלל א' שום דבר כשיעור מה שתוסיף בזה יתרבה הריוח שבין דיומר ודיומר ויהא ביניהם יותר מעשר:

ואלו לרבי יהודא אפילו יש בחלל הבור י"א אמה ושליש אין צריך למעט כי כשחלל הבו' י"א אמות ושליש ותתן לכל צד ב' אמות יהיה בין הכל ט"ו אמה ושליש הן לשני הדיומרין ב' אמות יהא ריוח שביניהן י"ג אמה ושליש ובשיעור הזה מתיר ר' יהודה

ומיהו ודאי כל שיש יותר מי"א אמה ושליש ברוחב הבור יתרבה האויר שבין הדיומרין לרבי יהודא וצריך למעטו ולכך אני מפרש לך בכאן מחי' ועד י"ב ולא י"ב שלמות כלל דלרבי מאיר בעינן פשוטין ולר' יהודה לא בעינן מיעוט כלל ופרכינן מאי קמ"ל רב פפא פשיט' פי' דמברייתא דלעיל שמעינן הכי דהא פירש לן ברייתא דשיעור רחב בהמה הוא אמה ושני שלישין. וממילא ידעי' דרבקות דרבי מאיר הם עשר אמות ורבקות דרבי יהודא י"ג אמה ושליש ומינה שמעינן ממילא שלא התיר א' מהם לתת בין הדיומרין ריוח יותר מזה השיעור ומברייתא נמי דלעיל שמעי' דבין הפסין וחלל הבור לכל צד יש שתי אמות דהיינו שיעור ראש' ורובה של פר' וא"כ מה אנו למדין מדברי רב פפא וכי חושיבנ' אתא לאשמועי' ופרקי' דרב פפא ברייתא לא שמיעא ליה ופירשה למתני' מסברא דנפשיה ומיהו בתר הכי שמעא לברייתא דלעיל דהא פירשה לנו כדאי' לעיל בהדיא. אמר רב פפא יתרות על י"ג כו' כן פי' בתוספת או אפשר דרב פפא לא שמיעא ליה ברייתא לעולם ולישנא דלעיל לישנא דתלמודא דפריש לה מכלל דברי רב פפא דהכא ויש כיוצא בזה בתלמוד וכן פי' הראב"ד ז"ל.

בעא מיניה אביי מרבה האריך בדיומרין כשיעור פשוטין לרבי מאיר מהו כשיש בין דיומר לדיומר יותר מעשר אמות וצריך למעטו בפשוטין כדאמרן אם רצה למעט אותו כשיאריך א' מן הדיומרין או שניהם עד שיעמידנו כעשר מצומצמו' או פחות אפשר לו לעשות כן או על כל פנים בעי לעשות פשוטין בנתים ומשום דלרבי מאיר לא שמעי' ליה במתני' אלא פשוטין לא ידעינן אי קפידא הוא או מראה מקום הוא בעלמא ולאו דווקא. וא"ת ומאי מספקא לן פשיטא דפשוטין לאו דוקא דמאי רבותא דפשוטין כי מה שפירש"י ז"ל דדילמא פשוטין נקט דוקא משום דבעינן היכירא אין זה מספיק כי מה היכירא בעינן בכאן אלא למעט החלל שלא יהא בו יותר מן השיעור ויותר נראה מה שפירשו בזה כי בפשוטין בהרחבת כל אחד מהם יש גריעותא ומעליותא כי כשיעור כל בין הפסין היא עד עשרים ושתים אמות ואתה נותן פשוטין בנתים לא ישאר שם אויר עשר ותתמעט הפרצה כי בכ"ב אמות כשנתן לדיומרין ב' אמות ישאר בחלל שבנתים כ' אמות תתן באמצעותן פשוט א' ולא ישארו לכאן ולכאן י' אמות שלמות ואלו לא ניתן פשוטין בנתים אלא שהארכת הדיומרין תוכל להאריכן בצמצום עד שישארו שם י' אמות שלימות של אויר וזו היא למעליותא כפשוטין לרבי מאיר והגריעותא הוא בפשוטין לעולם יהיה הפרוץ מרובה על העומד שהרי אין לנו עומד אלא שתי אמות של דיומרין ורחי' הפשוטין לעולי' והשאר פרוץ כולו ואלו בהארכת הדיומרין אפשר שיהא העומד כפרוץ שהוא כשר מן התורה בכל מקום לרב פפא ואפשר ג"כ שיהא העומד

יותר על הפרוץ שהוא כעומד אפי' לרב הונא בריה דרב יהושע אבל זה אינו נמצא עד עשרים אמות בלבד אלא כשבין הפסי' הוא למעלה מכ' ואם הוא כא' תניח בין הדיומרין עשר ריוח ומן הי"א הנשארי' תעשה דיומר אמה מכאן ודיומר עשר אמות מכאן והרי עומד כפרוץ לרב פפא ואם הוא יותר מכ"א אמות תתן אותו יותר על א' מן הדיומרין ויהא עומד מרובה על הפרוץ נמצאת אומר כי עד עשרים יש בפשוטין מעליותא למעט החלל ואין בו מעליותא דדיומרין להיות העומד אפי' כפרוץ ובכ"ב אמות יש מעליותא בפשוטין עדיין למעט החלל כדכתיב לעיל ויש כאן מעליותא בדיומרין או לפרוץ כעומד בכ"א או אפי' לעומד מרובי מכ"ב. ומכ"ב ולמעל' יהא מעליותא דדיומרי' שיהא העומד מרובה והפסד פשוטין כי הריוח לא יתמעט ויהא פרוץ מרובה על העומד. ומשום הכי מספקא לן מי אמרי' כיון דרוב פסי ביראו'. הן עד כ"ב פשוטין עדיפי ליה לר"מ ולא חשש לריוח של דיומרין שיש מכ"ב ולעיל דרוחא לא שכיחא או דילמא פשוטין לאו דוקא מכ"ב ויתיר ג"כ בדיומרין שיש בהם הרוחה מכ"ב ועד אלף שהיא מניין מרובה ואלו דפשוטין אינו אלא עד כ"ב וגם בכ"א וכ"ב ממש עדיפי דיומרין בפשוטין ואסיקנא דפשוטין לאו דוקא:

תנינא ובלבד שירבה בפסין. פי' והא מתני' לרבי מאיר היא חדא משום דהויא סתם מתני' ועוד דליכא לאוקמה כרבי יהודה דהא קתני שיכול להרחיק מן הפסין לבור כל שהוא ואלו לרבי יהודא לא שרי אלא בי' סאתים: מאי לאו דמאריך בדיומרין פי' דלישנא דדיירא לשון הגדלה ותוספת הוא ודחי' לא דמפיש בפסין לעשות פשיטין וירבה לשון רבוי מנין הוא והדר מכרחים דכיון דלא קתני שירבה פסין וקתני שירבה בפסין על כרחי' לשון תוספ' והגדלה הוא:

בעא מיניה אביי מרבה יותר מי"ג אמה ושליש לרבי יהודא מהו פשוטין עביד או דיומרין עביד נראין דברי האומרין דבדיומרין לא מספקא ליה דמסתמא כיון שלא הזכיר פשוטין לא סגיא אלא בהארכת הדיומרין וזהו ודאת ומן הסתם ולא מספקא לן אם הוא מודה בפשוטין וה"פ פשוטין נמי עביד אדדילמא דיומרין דוקא עביד ויש מפרש אפי' בדיומרין נמי מספקא לן דדילמא דוקא פשוטין ולא דיומרין אבל זה אינו מחוור דהא אפי' לרבי מאיר דנקט פשוטין בהדי' פשט ליה רבא דה"ה בדיומרין והא דמספק' ליה לאביי בדברי ר' יהודה הוא מן הטעם שכתבנו למעלה כייש בפשוטין לפעמים הרוחה בלא הפסד ולפעמם הפסד בלא הרוחה וכן בדיומרין וזה כי עד כ"ח אמות יש מעליותא בפשוטין למעט החלל כי כשנתן ב' אמות לב' דיומרין וישארו בנתים כ"ו אמות ואתה נותן פשוט בנתים לא ישאר שם ריוח לכל צד י"ג שלימות אפילו בכ"ח אמות ושני שלישים נרויח

שלא ישאר שם ריוח י"ג אמה ושליש אבל בכ"ט אמות שלימות או משם ולמעלה אין מיעוט אויר בפשוטין ששיעורן משהו ולפעמים אפילו שיעורין ד' טפחים או יותר כפי מה שיהא בין הפסין יותר מעשרים ותשעה ואלו בדיומרין לעולם אין בין מיעוט אויר מן הסתם כי יוכל לצמצם ולהרחיבם עד שיניח ריוח י"ג אמה ושליש בנתים דהא קיימא לן דאפשר לצמצם בידי אדם וגם אין בהם הרוחת לעשות אפי' עומד כפרוץ עד כ"א וכ"א בכלל כי כשנעשה דיומר אמה מכאן ונניח ריוח י"ג אמה ושליש לא ישארו שם לדיומר השני אלא י"ב אמה ושני שלישים יהא בדיומר השני י"ג ושליש ויהא עומד כפרוץ מרוח אחת שהוא עומד לדברי הכל ואם יהיו כ"ח שלמים יהא עומד מרובה על הפרוץ שליש א' נמצאת אומר כי עד כ"ז פשוטין עדיפי מדיומרין וכ"ז ושני שלישין או כ"ח איכא עדיפותו לפשוטין ועדיפותו גם לדיומרין בכ"ז ושני שלישין לרב פפא שמכשי' פרוץ כעומד ובכ"ח לדברי הכל שיהא העומד מרובה ומכ"א ולמעלה איכא עדיפותא דדיומרין שיהא לעולם עומד מרובה על הפרוץ וגם בכ"ח ושני שלישי' יש עדיין הרוחה לפשוטין למעט אויר מכאן ואמה מכאן ישארו בנתים כו' ושני שלישי' תן פשוט ביניהי' לא ישארו י"ג ושליש שלמים לשום צד אבל בכ"ט שלמים אין בפשוטן משהו שום הרוחה ומשום הכי מספקא לן דדילמא לרבי יהודא דיומרין דוקא שיש בהם עדיפיתא לדברי הכל מכ"ח ולמעל' ולא חייש להרוחה דפשוטין כיון שאין הרוחות אלא עד כ"ח אידך הרוחה דנפישא עדיפא ליה או דלמא כיון דרוב ביראות אינם מכ"ח ולעיל לא חשיב ליה הרוחה: א"ל תניתוה כו' ואם איתא זו מחיצה וזו מחיצה מיבעי ליה פ' דכל שיש שם כ"ח אמות יש בו עומד מרובה על הפרוץ כ"ח אמות יש לו עומד וכ"ש בזה שיש בו סאתי' וכל שהעומד מרובה על הפרוץ מחיצה גמור' חשיבא אלא ודאי משו' דר' יהודא מכשר בפשוטין פעמי' שלא יהא כאן מחיצ' אי עביד פשוטין והיינו דאמ' להם זו מחיצ' וזו פסין ותפשוט ממנה דמכשיר ר' יהודא בפשוטין ולפירושא דידן תפשוט כולה בעיין ולאידך פירושא תפשוט פשוטין מיהת ודחיא דלעולם רבי יהודא לא מכשר פשוטין והא דקתני זו מחיצה וזו פסין הכי קאמר זו תורת מחיצה עליה שלא הכשירו שם אלא פרצה בעשר ויש לה מחיצות שלימות וזו תורת פסין שהרי הכשירו שם פרצה י"ג ושליש ופרוץ מרובה על העומד והקשו בתוס' היכי אמרינן לרבי יהודא דבעלמא פרצה בעשר בלחוד והא קתני בברייתא דכל שהוא יותר מעשר אינו צריך למעט ותרצו דהתם הוא במחיצה רביעית דמבוי סתום או אפי' במבוי מפולש בשתי רוחות כשהוא מערב רשות הרבי' בי' בקורא או בלחי מכאן ומכאן ויש שם שתי מחיצות שלימות ולרבי יהודא שתי מחיצות דאורייתא ואנו בפסי ביראות הכשירו פרוץ מרוב'

על העומד בכל ד' דיומרין ומסתברא דהא דחייה בעלמא הוא דעבי' אביי וכפשיטותא דרבה קי"ל והכי מסתבר דכיון דלר' מאיר פשטות' דמכשר בין בפשוטין בין בדיומרין סברא הוא דאכשרינהו לר' יהוד' כל מאי דאפשר דלא נפיש פלוגתא בינייהו:

תל המתלקט עשרה טפחים מתוך ד' אמות. פי' כי כשעלה גוב' הכל לעשרה טפחים אין המודרין אלא ד' אמות שאלו היה בו יותר מד' אמות עליתו קלה וכארעא סמיכתא הוא ולא חשיב בעלמא רשות היחיד כדאיתא במסכת שבת: נדון משום דיומר או לא פירש כשיש ברחבו למעלה כדי לחוק בו דיומר אמה על אמה ואפי"ה מספקא לן ואף על גב דדיומר העשוי מאליו דיומר כדמוכח מההוא דהיה שם גדר וכו' דמייתי בסמוך מ"מ מספקא לן בכל זה משום דלא עביד היכירא וא"ל תניתוה כו' ופרש"י ז"ל דהאי כל דין אבן עגולה יש לו וא"כ הוי בפלוגתא דתנאי אי אמרינן תרי רואין: ויש שהקשו דא"כ היכי קאמר תניתוה דאכתי לא ידעינן הלכה כמאן ולאו קושיא הוא דאינהו ידיע להו הלכה כמאן: ויש שתים דכל זה הוי כאבן מרובעת ולדברי הכל נדון משום דיומר. וכן פי' הראב"ד ז"ל ואינו נכון שאי אפשר לשום תל בלא מורשי דקרותא בכל צדדיו או במקצת' ואיכא תרי רואין. והנכון כפרש"י ז"ל:

מחיצת הקנים קנה קנה פחות ג' טפחים. פי' ואע"ג דכה"ג עומד גמור הוא כדמוכחא מתני' ושמעתא דחבלים דשיירא. דילמא הבא גבי פסין דפרוץ מרובה על העומדי בעי' שיהא עומד מרובה או מחיצת שתי וערב. דאלו מחיצות שתי לבדו מחיצה גרועה. וגורדייתא קתני הם מחוברים יפה למטה עדעשרה גובה אבל מעשרה ולמעלה מתפרדין יותר מג' והיינו דמספקא לן בהו בלישנא בתרא. היינו גדר פי' שאף של שתי לבדו נקרא גדר. ומי יימר לן דבגדר שתי וערב מיירי.

דף כ.

בעא מיני' אביי מרבה חצר שראש' א' נכנס בין פסי ביראו' מהו להיציא מתוכ' לבין הפסין או מבין הפסין לתוכו. פי' דברי' הראוי' לטלטל שם בין הפסין ממה שהתירו לצורך בהמת עולי רגלי' או לצורך בני אדם אם תמצא לומר שהתירו בו כלים בצורך אדם כדבעי' למימר קמן בס"ד. וקא מספקא לי"ה לאביי משום דפסי ביראות אין דיוריהן דיור גמור אלא לפי שעה ולהכי קא בעי מי אמרינן דתשמיש שעושין שם עולי רגלי' עראי לא חשיב לי' כתשמיש חצר של יחיד או של רבים שהוא אוסר על רשות חבירו אלא הרי הוא כרשות היחיד שאין בו דיורין לאחרים שאינו אוסר על חצר שלו או דילמא דתשמישן חשוב דיור ואוסר בחצר או בית הפתו' לחצר חבירו או לביתו שצריך שתוף והכי לאו

בר שתוף הוא עם בין הפסין כדבעי למימר. א"ל מותר פי' דלא חשיב תשמיש עולי רגלי' דיורה היו שתי קצרות שפתחן פחות לבין הפסין מהו פי' שתי חצרות מתאימות שהכותל מפסיק ביניהן או אפילו זו מרוח מזרח וזו מרוח מערב מהו כלומר נהי דדיור עולי רגלים לא חשיב דיור לאיסור דיור שלהם שמשתמשין בין הפסין כאדם המשתמש בחצי שלפני ביתו חשיב דיור ושניהם אוסרין זה על זה והוא בעי שיתוף ולא איפשר או דילמא אף תשמישן אינו חשוב דיור כיון שהוא מפולש לכן צד ועשוי לתשמיש ביראות א"ל שתים אסור ואפי' ערבו פי' ואפי' היו החצרות מתאימות וערבו שניהם חצרותיהם דרך פתח שביניהם דהשתא אין א' מהם אוסר על חבירו כלום ואינו מדינא אלא משום גזירה. שמא יאמרו עירוב מועיל לבין הפסין פרש"י ז"ל כי הרואה אותם משתמשים בין הפסין אולי לא ידע כלום מן העירוב שערבו לחצרותיהן מבפנים וכסבור שתשמישן בין הפסין מפני עירוב או שיתוף שעשו ביניהם בבין הפסין ויאמרו כי מותר לחצרות היוצאות לבין הפסים שישתמש בין הפסים ע"י עירוב או שתוף וזה אינו דלא תקון רבנן עירוב אלא במבוי סתם אבל לא כזה מפולש מכל צדדיו פירש לפי שאע"פ שלפעמים מערבין רשות הרבים ע"י לחיים לרבי יהודא או צ"פ ולחי לרבנן ומשתתפין בו ומ"מ הוא רשות מיוחד שאפשר לעשות בו דלתות להיות ננעלות בלילה וליחדו להם כל צרכן וכיון שכן מועיל בו שתוף אבל בבין הפלוש שעומד מפולש ופתוח לכל ד' צורות לכל העולי אינו רשות מיוחד לבני החצירות שראשון נכנס שם כדי שיועיל שם שתוף בשתוף מבוי או בעירוב חצר. וא"ת והא גזירה לגזירה הוא שאפי' יבאו להתיר להשתמש מחצרות שלא ערבו בין שתיהן לבין הפסין איסורא דרבנן הוא. י"ל דהא ודאי אתו למשרי הכי לאלתר וכולה חדא גזירה היא ורבא אמר אם ערבו ביניהם בעי' שאין אוסרין זה על זה הרי הם מותרין להשתמש בין הפסין ולהוציא ולהכנס ולא גזרינן למראית העולם שיהיו סבורין שלא עירבו בין גזירה לגזירה הוא:

א"ל אביי לרבה תניא דמסייע לך כו'. וא"ת וכיון דידע אביי הא מתני' מאי הוא בעי מעיקרא וי"ל דלא הוה קים ליה שפיר בהא מתני' אי הויא בר סמכא או דלא קים ליה בפירושא ודכוות' בריש פ' שכתבנו ואמר תלמודא לימא תיהוי תיובתיה דרב הונא ומפרקי' דאע"ג דפשוטה מסייע לרבה לא הוי תיובתיה דרב הונא דאמר לך רב הונא התם בהדדן ערבן פרש"י כי לסוף החצרו' באותו חצר שנכנס לכותל שביניהן לבין הפסין נעשי' שם פרצה בראש אותו כותל שנראה לעין שהחצרו' פרוצות ומפולשות זו לזו לגמרי ונראות שהן כאחת ואינן ראויות לאסור זו על זו ותו ליכא למגזר מידי וקשה קצת לפי' זה לישנא דהדדי עירבן וי"ל כי מפני שכבר יש בין החצרות פתח א' לפנים

שנשתתפו והחצירות מתערבות בו ומתפלשות זו לזו קאמר השתא כי מלבד אותו הפתח הראשון שביניהם נתערבו בחצרות הדרין בחצרות וערבן זו בזו כפרצ' הנזכרת שיש פרצה בראש הכותל הנז' כזה לפי הלשון הוה נראה דתרתי בעי' שיהא פתח בין שתי החצרות להתערב ולהשתתף בו ושיש פרצה בסוף הכותל ובריית דקתני ואם ערבו מותרות לפרצה הזאת האחרונה קורא עירבו לפנים כדאמר רב הונא ומיהו תירוצא הוא דמתרצי' ליה לרב הונא ודחקי' מתניתא כי היכי דלא תיהוי תיובתיה אבל אנן כאביי ורבה מוקמי' לה והויא כהלכתא והויא מתני' כפשוטה.

בע' מיניה אביי מרבה יבשו מים בשבת מהו א"ל כלום נעשית מחיצה אלא משום מים אין כאן מים בטלו מחיצות איכא דמקשי והא רבה בעא מיניה מרב הונא בסוף פ"ק עירב דרך הפתח ונסתם דרך הפתח בשבת מהו וא"ל הואיל והותרה שבת הותרה ומשמע דקבלה מיניה רבה ויש מתרצי' דהא אמרי' התם במסקנה כדאוקימנא לרב הונא כר' יוסי שלא אמר אלא היכא דאיתנהו למחיצות וכדמוכח נמי מעובדא דנפל לחייה וכדכתיב לעיל ומיהו עדיין קשה לפר"ת ז"ל שאמר דרב הונא אמר לה אע"ג דליתנהו למחיצות וההוא דאמרינן ע"כ לא קאמר ר' יוסי פירושא בעלמא הוא דעביד תלמודא לאוקמי דרב הונא אפי' כר' יוסי אבל נ"ל דלאו קשיא כלל דכולם סוגיא דהתם הוא או כשנשארו מחיצות או דיורין אבל הכא כיון דיבשו מים ליכא לא מחיצות: יבשו מים בשבת ובאו מים בשבת מה פי' משמע דתרווייהו מיבעין ליה מהדין יבשו ומהדין באו והיינו דא"ל יבשו מים לא מיבעיא לי דאלמא לר' אבין הא נמי מיבעיא ליה ופי' באו מים אחר שיבשו באו מים בו מהו חרורין להתירן או לא באו מים לא מיבעיא לי דהא תניא כו' ולא איתמר עלה אמר רב נחמן כו' פי' מההיא ודאי תפשוט בעיא דבאו מים אבל לא כדבריך ופשטת לה לקולא להיתר טלטול דכיון דנקטת לה כפשטה ודאי בעית למימר דשמה מחיצה אפי' להתיר אלא יש לך למפשט מינה איסורא וכדרב נחמן ופריק כי איתמר דרב נחמן אמזיד איתמר ומשום קנסא ובאו מים בשבת היינו שוגג ועדיף משוגג גבי בור היכי שרו רבנן פי' דהא ודאי אין הבור שבנתיים עושי פסי ביראות מחיצות דאורייתא אלא ודאי דכיוצא במחיצות כעין פסי ביראות מחיצות גמורות הן דאורייתא בכל מקום ומדרבנן הוא דאסור לטנטל כיון שהפרוץ מרובה על העומד וגבי פסי ביראות דעולי רגלים וכיוצא בה ודבר מצוה אוקמיה אדין תורה:

אי מהתם ה"א כו'. פי' ה"א דר"א כאן ולא ס"ל דקאמר דהא הכי אמרי' לקמן לר"י בר זוגיה וכיון דכן קרוב הוא לומ' כן לר"א כיון דאמרוה כחדא קמ"ל כאן וס"ל פי' קמ"ל דלר"א מיהת כאן וס"ל הוא ואע"ג דלר"י הוה כאן ולא ס"ל כדלקמן ופרכי' ותרתי למה

לי לר"א מנא לי' לימ' הא ולא בעי הך פי' לימא הא דהזורק לבין פסי ביראו' דהכא דהיא מימרא ולא סגי דלא ס"ל ולא בעי אידך דאמר בהדי ר' יוחנן ופרקי' חדא מכלל חברת' איתמר פי' דאיהו הוא דהזורק לבין פסי ביראות קאמר ואידך דלקמן אמרוה תלמידי' באוקימת' דמתני' מכללא דמימר' דהכא:

תנן הת' פי' לקמן במכילתין ואורח' דתלמודא בהכי לא יעמוד אדם ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד אא"כ מכניס ראשו ורובו למקום שהוא עומד שם פרש"י ז"ל שמא יבא להבי' הכלי למקו' שגופו עומד שם פי' ושמא יכניסנו להדיא הואיל והוא צריך להם אבל לא גזרי' כי שמא אחר שיעקור אות' על דעת לשתותן ברשות אחרת או שמא אחר שיגמר לשתות שם ימלוך להכניסם דבכי הא כיון שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך ליכא אלא איסורא דרבנן וכ"ש אם הכניס אותה אחר ששתה בהם למעלה מעשרה טפחים דהוה ליה מחליף ברשויות דרבנן אלא ודאי כדאמרן: וא"ת ותיפוק לי שאפי' לא יכנס הכלי לרשות שעומד בה כיון דראשו וגופו בכאן הא גריר פיו אחר גופו: וי"ל דהא ליתא דבעי' כזה אין ראשו נגררין אחר גופו אלא ודאי הם נדונין כרשות שעומדין שם ואין כאן הוצאה מרשות לרשות ואע"פ שאחר שתיה בפיו הם נכנסים בגופו שהוא ברשות היחיד מ"מ הוא לא עשה הנחה אלא בפיו שהוא עומד באותו רשות שהיו עומדין ומאליהם נגררין ובאין לגופו וכה"ג שרי אפי' לכתחילה ואפי' למי שאוסר להחליף ברשויות דרבנן. והא דאמרי' לקמן שאם היה עומד ברשות אחת זרק או השתין ברשות אחרת שהוא חייב התם שגופו ופיו וראשו כלם עומדים ברשות אחת והא קמ"ל דמחשבתו משויא לה מקום לפי האמה ולפיו לחשבו עקיר' אבל כל שפיו וגופו עומדין ברשות אחרת שורת הדין כי מותר הוא לשתות משם אלמלא ויורה זו שפירש"י ז"ל ולא דמי למה שאמר כי במקום שאין בו ד' על ד' העומד בין שתי רשויות מותר להשתמש בו אם לא יחליפו ואם יחליפו אסור דהתם מחליף ע"י רשות דרבנן שהיא עומד בנתיים אבל בכאן מרשות היחיד לרשות הרבים הוא עוקר ומניח ואח"כ מתגורר הוא מאליו ומ"מ עדיין אף לשטה זו יש להסתפק אדם שעומד ברשות היחיד והוציא ראשו דרך חלון אם הוא מותר לרוק לרשות הרבים אם לאו דמ"מ כיון דגופו ברשות היחיד וראשו ברשות הרבים אפי' נימא דראשו לא גריר בתר גופו מ"מ הרי עוקר מרה"י שגופו שם ונותן לתוך פיו ואח"כ נותן מפיו לר"ה וכ"ש אם אתה חושב כי עקיר' הגוף מגופו הכל הוא דבר א' ומה שבפיו לא חשיבא הנחה דה"ל זורק מרה"י לר"ה ותדע דהא איבעיא לן בפ' בתרא אם עומד ברה"י ופי האתה ברשות הרבים מהו ולא אפשיטא לן אבל יש למצוא טעם היתר דלעולם לא מיבעיא אם הרוק כבר היה נעקר מגופו ועומד בפיו כדרך

רוב הרוקים שהוא מותר לרוק אותו לר"ה ששם עומד גופו אלא אפי' בכיחו וניעו שהוא עוקר עתה מגופו ועובר דרך פיו כשהוא בפיו חשוב הנחה גמורה וכיון שהחלון גבוה מעשרה הרי הוא כעוקר ומניח מרשות היחיד למקום פטור ואא"כ ממקום פטור לרשות הרבים ואין בכך כלום שלא אסרו אלא להחליף ברשויות דאורייתא דרך מקום פטור:אבל כשיש לחוש שיכוין להכניס ולהוציא להדיא מרשות דאורייתא לרשות דאורייתא א"א לרוק אלא דרך פיו שעומד במקום פטור ולא דמי לאותה שבפ"ק דשבת גבי היתה ידו מלאה פירות והוציאה לחוץ דקנסוה גזרה דלמא אתי בהו לידי חיוב חטאת דהתם פעמים שהוציא ידו למטה מעשרה שהוא רשות הרבים גמורה ולא נחה במקום פטור אבל הכא על כרחין נחה במקום פטור והא דאיבעיא לן בעומד פי האמה בר"ה אינו דומה לזו ושתי תשובות בדבר חדא דפי האמה בעלמא לא חשיב מקום באנפי נפשיה לחלוק רשות לעצמו כלל ונגרר הוא אחר הגוף לגמרי. ועוד אפי' יחלק רשות לעצמו אין דרך השתן להתעכב שם כלל כדי שתהא חשובה הנחה שם ואפי' היה עומד פי האמה במקום פטור אבל לא כשעומד פיו וראשו למטה מעשרה טפחים כך נראה להלכה אבל למעשה ראוי לחוש מ"מ לענין משנתינו שפיו וראשו עומדין ברשות אחרת והוא שותה שהעקירה הראשונה והנחה שבפיו ברשות אחת הם לגמרי זה היה מותר גמור לעולם אי לאו דחיישינן שמא יכניס או יוציא הכלי כדפרש"י ז"ל: וכן בגת פירשו בפרק בתרא וכן בגת לעניין מעשר שצריך לשתות ממנו עראי קודם שירד לבור וכל שתייה שהיא על הגת חשיבא עראי ולפי' מזגו בחמין מיהת ואשמעי' תנא שכל שגופו חוץ לגת וראשו בגת שתייה חוץ לגת חשיבא עד שיהו ראשו ורובו על הגת.

דף כ:

גבי אדם הא אמרי' דבעי' ראש. ורובו. פי' שיהא ראשו ורובו במקום ששותה ואי לא חישי' שמא יכניס ויוציא הכלי. גבי בהמה מאי כלומר אם עומדת ברשות אחת והשקה אותה ברשות אחרת מי בעינן שתהא ראשה ורובה במקום ששותה שמא יבא להוציא הכלי לרשו' שעומד' שם או דילמא לא חיישינן וזו הכוונה מוכחת כי טעם איסור' דאתי משו' גזרה דפרש"י ז"ל היא וכדמוכח כלה שיטת' דאייתינן על בעיין היכא דלא נקיט לה לא תבעי לך כי תבעי לך פי' הכי דלא נקט לה לבהמ' לא תבעי לך דבעי' ראש' ורוב' והוא דנקיט למאנה כדמקשי לה וכדאמרי' לקמן בסוגיין דנקוט מנא ולא נקיט לה: וכלל של דבר כי זה על ד' דרכים או דנקט מאנה ונקיט לה או דנקיט מאנ' ולא נקיט לה או דנקיט לה ולא נקיט מנא: או דלא נקיט לה ולא נקיט מנא. וכל היכא דלא נקיט מנא

כששותה לא שקלינן וטרינן בה בהאי סוגיין כלל דהא פשיט' דליכא למיגזר ואע"ג דלא נקיט לה וכ"ש בדנקיט לה ואין כל הסוגיא אלא בדנקיט מנא או דנקיט לה או דלא נקיט לה. והגדו' יותר היינו דינא דלא נקיט לה ונקיט מנ': ואחריו הוא היכא דנקט מנא ונקיט לה דכיון דנקיט לה נמי ליכא למיחש כ"כ שתוציא ראשה לרשות שעומדת שם ויוציא זה לשם הכלי שבידו ודוק בכולה שמניח ותשכח הכי:

ת"ש דתנן גבי פסי ביראות ובלבד שתהא פרה ראשה ורובה בפנים:. וא"ת והא מנא ליה למפשט הכי כיון שאפשר לומר שלא הוצרך אליו משום היכא דנקיט מנא ולא נקיט לה תרצו בתוספת דדייק לישנא דקתני ובלבד שהוא לשון מיעוט לומר שאפי' למי שדרכו להשקות לעולם בדנקיט מנא ונקט א"א לעשות פסי' בפחות מכדי ראשה ורובה. ועי"ל דאדלקמן סמוך שהוא סובר דכל היכא דנקיט מנא ולא נקיט לה לא שרי אפי' בראשה ורובה. וכיון דכן על כרחיך שריותא דראשה ורובה היינו להיכא דנקיט מנא ונקיט לה דאלו בדלא נקיט מנא לא בעי' ראשה ורובה כלל כדאמרן: וא"ת מ"מ למה לא התירו פסי ביראות בפחות מכדי ראשה ורובה של פרה להשקותה בדלא נקיט מנא: יש לומר דסתם השקאה שהיא בכלי תלוש אינו אלא בדנקיט מנא כדי שלא תשפך המים ודחי' דדילמא מתני' בדנקיט מנא ולא נקיט לה הוא שדרך רוב משקי בהמות: ופרכי' וכי לא נקיט ונקיט מנא מי שרי והתניא כו': הקשו בתוס' והא בתחל' הבעיא נקטי' להדיא דנקיט מנא ולא נקיט לה לא תיבעי לך דבעי' ראשו ורובו ומשמע מהא. לישנ' דבעי' וסגי לן דהכי משמיעות' דהא לישנא בכל דוכתא ותירצו בתוס' דמעיקרא לא דק בלישנ' כולי האי אלא כך ר"ל דאם תמצא לומר דכל היכא דצא נקיט לה ונקיט מנא יועיל שלא תהא כולה בפנים ע"כ לא סגי דלא בעי' ראשה ורובה. עוד י"ל כי אפי' היה דעת השואל לומר דבעי' וסגי לן הנשאל לא הסכימה דעתו בכך אדרבה הא סבר דלא סגי לן. ומ"מ לא רצה השואל לתפוש מיד על זה כי הניחו לעשו' שאלתו וכי אתא למיפשט בעיא דיליה הפך דעת השואל מאי לאו דנקיט מנא ונקיט לה והיכי כוונתו כמו שפירשנו דאלו בדלא נקיט לה לא סגי לה בראשה ורובה בפנים והשואל לא הבין זה ודחה לו דילמא מתני' בדלא נקיט לה אז חוזר הנשאל ומפרש לו.

ואי בדלא נקט לה מי שרי והתניא כו'. וסוף סוף דחה השואל זו הברייתא ואמר דילמא כל היכא דלא נקיט נה סגי בראשה ורובה ובעילה וכדנקיט מנא ונקיט לה תבעי לן בעי' ראשה ורובה ויש כיוצא בזה בתלמוד. ולפי שטת התוספות אפשר עוד לפרש. כי השואל והנשאל הראשונים הסכימו לסברא זו דאע"ג דנקיט מנא ולא נקיט לה סגי בראשה ורובה ועכשיו חוזר התלמוד ושואל על הסכמה זו. דאי בדלא נקיט לה ונקיט מנא מי

שרי והא תניא כוי ותרצו לנו הברייתא להעמיד דברי השואל והנשאל הראשונים. וזה דבר נוח ורגיל בתלמוד.

והא תניא לא ימלא אדם ויתן לפני בהמתו. פי' זו הברייתא גבי גבי פסי ביראות תנא וכן אתה רוצה הברייתא באוקימתא דאביי דבסמוך שהוצרך לומר וראשה עומד בין הפסי' והוא מן הטעם הזה דכיון שכבר יש בפסי ביראות שיעור שיהא ראשה ורובה בפנים משמע לן על כרחין דלא סגי דמיירי אלא בדנקיט מנא ולא נקיט לה דאלו בדנקיט מנא ונקיט לה פשי' דסגי בראשה ורובה בפנים דאי לא כי לא מהני למה הצריכו בפסי ביראות ראשה ורובה בפנים. ואין צ"ל בדלא נקיט מנא כלל דאפי' בעלמא דליכא ראשה ורובה בפנים. אבל ממילא הוא שופך והיא שותה מאליה פי' ושופך אפי' על הכלי בדלא נקיט לה כל היכא דלא נקיט מנא דאי כששופך בגומא שבקרקע פשיטא דהא לא גזרי' בהא אטו מנא אלא ודאי כדאמרן. ולכשתמצא לומר דשופך לפנינו משמע על הגומא לא נקטה בדוקא אלא משום שאין דרך להשקותה בכלי ולא נקיט ליה לכלי כדכתב לעיל:

ואמרי' הא אתמר עלה אמר אביי הכא באבוס העומד ברשות הרבים עסקינן. פרש"י ז"ל שהבהמה עומדת ברשות היחיד כל גופה ותוצי' ראשה דרך חלון שבכותל לאבוס שעומד בפניה שראש האבוס הסמוך לה הוא ברשות הרבים. וראשי האבוס השני נכנס לבין הפסין שהוא רשות היחיד והאבוס בעצמו יש לו דין רשות היחיד שהוא גבוה עשרה ורחב ד' טפחים. ולהכי קתני שלא ימלא מים ויתן לפני בהמתו לתת הכלי על האבוס הזה אפי' בראשו שתוך הפסין מטעם הגזרה דמפרש ואזיל ובודאי דהאי אוקימתא דאביי לא מכרחא שתהא הבהמה עומדת ברשות היחיד כמו שמפרש רש"י ז"ל שאין טעמו של אביי לומר אלא דהכא אין החשש שמא יוציא הכלי אחריה אלא טעם אחר וגזרה אחרת היא כדמפ' ואזיל ורבינו ז"ל כדי להראותינו דהכא לאו משום חששא דלעיל היא כלל אלא משום גזירה אחריתי הפריז במדתו ופירשה כן דיכול היה לומר שהיא עומדת כלה ברשות הרבים והאבוס לפניה ואיכא לגזרה דאביי. והא דנקט אביי שהאבוס גבוה עשרה ורחב טפחים היינו משו' דרוב האבוסים רחבי' ד"ט וכיון דרחב ד"ט לא סגי שלא יהא גבוה עשרה דאי לא הא ה"ל כרמלית וא"כ בלאו גזרה דדילמא מנח ליה ברשות הרבים איכא איסור' דרבנן דכי חזי ראשו של אבוס שבין הפסין שהוא מקולקל ומניח בכלי בראש האבוס השני הויא לה הנח' מרשות היחיד לכרמלי' כי ראשו שבין הפסין רשות היחיד וראשו השני שברשות הרבי' כרמלי' כיון דלא גבוה עשרה ורחב ד' ולהעמידו בפחות מרחב ד' טפחים שהוא מקום פטו' א"א דסתם אבוס אינו כן וכן דרך הראב"ד ז"ל אע"פ שלא פי' כל הצורך. צ"ע דהא אבוס זה כלי הוא כדפרש"י ז"ל ערבה

ומשמע בפ"ק דשבת שאין כרמלית בכלים גבי קופה וי"ל דשאני ערב' זו שהיא כבדה ואדם קובע לה מקום:

שם גזרה דילמא חזי ליה לאבוס דמקלקל ומפיק ליה לדווליה בהדיא וחזי ליה לאידך גיסא. דמקלקל דקא מפיק ומנח ליה וקא מפיק כו' כך הגרס' בכל הספרים ויש לישב' יפה כפי' רש"י ז"ל שכבר אמרנו שראש האבוס הא' בין הפסים וכי חזי דמקלקל ואינו מתיישב שם יפה יצא הוא עצמו מבין הפסין כדי להתקרב לראש האבוס השני הרחוק ממנו וכשיוצא מבין הפסין לרשות הרבים יוצא הכלי דרך האבוס מראש האבוס שבין הפסים לראשו השני העומד ברשות הרבים ואע"פ שהאבוס כולו אחד שפיר שייך למימר דמפיק לי' כיון שהראש האחד עומד בין הפסין וראשו אחר הוא מבחוץ וזהו שכתב רש"י ז"ל כי אע"פ שהוא עומד ברשות הרבי' ומטלטל כלים ברשות היחיד אין כלום דהא קיימא לן עומד אדם ברשות ומטלטל חפצים ברשות היחיד פי' בחפצים שאין צריכין לו בחוץ כגון זה וכי חזי לראש השני שהוא מקלקל לחוץ ואין הכלי מתיישב בו מפיק לי' ומנח לי' ברשו' וקא מפיק וכו' ופרכי' וכה"ג מי מחייב פי' כיון שבעקר הכלי מבין הפסין שהיא רשות היחיד לא היה דעתו לעשות ריוח ברשו' הרבים והא תניא המפנה כו' ואע"פ שהוא פטור אבל אסור משום איסורא דרבנן כי הא דלא שכיחא לית לן למיגזר דהוי ליה גזר' לגזרה וא"ת וליחייב משום העקירה שעשה מראש האבוס השני שהיתה על דעת להניחו ברשות הרבים. וי"ל דהתי כיון שלא נתיישי הכלי ולזרק אותו מידו לא חשיבא שם הנחה ועקיר' והרי זה כעומד לפוש שאמי' שם שהוא פטור.

וזו צורת האבוס למראית העין: רשו' הרבי' ולכן ציירתי רשות היחיד כך שעומד בתוך רשות הרבים שאם לא כן היתה צריך לומר שיהא אבוס ארוך י"ו אמה כשיעור רשות הרבים אלא א"כ נאמר כי רשות היחיד היה סמוך לבין הפסי' מן הצד והאבוס לפניו וראשו נכנס לבין הפסים ואע"פ שכל כיוצא בזה מקום האבוס שבחוץ הוא קרן זוית שהוא כרמלית אפשר דכי מפיק ליה מנח ליה ברשות הרבים גמורה של אחר האבוס כגון זו הצורה: והצורה ראשוני יותר נכוני ומצוי יותר שיניחנו ברשות הרבים א"ד גבי אדם פשוטה דסגי לי' בראשו ורובו. אובסין אותו בפנים פירשה רש"י ז"ל אביסה ממש להניח בגרונה וא"א דהא קי"ל שאין אובסין בהמה כשרה. לכך פר"י ז"ל דלא דק ומלעיטי' בעי למימר דפשטי' הא מגמל ללישנא קמא הוא. ודכוותא בתלמודא שאני גמל שראשו ארוך. פי' ואע"ג דנקיט לה נהי דלא מישתמיט ונפיק יעקים צוארו ויוציאנו לחוץ ויוצי' הוא האוכל או הכלי לחוץ דהא מילת דשכיחא היא. ל"ג איתמר נמי דמאי

סייעת' מדבריו לדבריו. והתניא אלא לבהמ' בלבד פי' ומשמע דלצורך בני אדם לא התירו ואפי' של עולי רגלים:

מים חיים למאי. פי' דאי למעוטי בור שמימיו מכונסין הא קתני באר אלא ודאי מים חיים דקאמר היינו מים זכים ראויים לשתות ופרקי' בעי' מאי דחזו ליה לאדם ופעמים רבים לא ימצאו מים דחזו לאדם ויפסידו הבהמות שלא יעשו להם פסין. א"כ עשית מן הטפל עיקר. והנכון כמו שפי' בתוס' כי באמת עיקר התקנה מפני הבהמות היתה דאלו לאדם הם מטפס ועולה מטפס ויורד אע"פ כיון שבאו להתיר התירו לטלטל בהם גם לצורך האדם אגב בהמה אפי' כשאינו יכול לטפס כדאמרינן לקמן שאם היו רחבים שא"א לטפס ולירד שממלא כדרכו לצרכו ואפי' אין שם בהמה כלל או שאינה ראוי לבהמה מפני שאין מן הפסין לבאר כדי ראשו ורובו. ועוד יש מרבותי אומרים כי תחלת התקנה היתה מפני בהמת עולי רגלים אבל הוא הדין דכיון דהותר להן הותרו אפי' לשאר בהמות ובלבד שנעשו בתחילתן לצורך עולי רגלים או של מתיבתא ולא מבעיא כשיש שם בהמות עולי רגלים שמקשה על ידן שאר בהמות אלא אפילו אם אין שם בהמות עולי רגלים כלל כיון שנעשו לצרכן והותרו הותרו לכולן שלא יהא לזה מותר ולזה אסור. ולעיל הכי קאמר שלא הותרו לעשותן מתחלה אלא לבהמת עולי רגלים וזהו דעת רבותי וטעמא דמסתבר הוא אף על פי שאין לו עיקר בתלמודא:

דף כא.

אלא מה הועלו ראשו ורובו של פרה: דקס"ד דפשיטא לן דכל היכא דנקיט לה ונקיט מנא לא בעי' ראשה י' מבוי בדבר זה דודאי לא כמו פסי ביראות אלא דהיכא דנקיט מנא ולא נקיט לה והא דתניא לא ימלא כו' באבוס העומד כו' וכיון שכן שמעי' שכן הלכה דנקיט פרה ונקיט לה לא בעי' ראשה ורובה בפנים ונקיט לה מנא ולא נקיט לה סגי לה בראשה ורובה בפני' כיון דאיכא מתיבתא: פי' ושמעי' מינה שלא לעולי רגלי' בלבד התירו אלא אף לבני מתיבת' וכל לצורך מצות הרבים:

דאיכא בקרא ואגבי. פי' ובורגנין כי הני לית להו שום קביעות ולא חשיבי כלל לעשות מהם עיבור לעיר: לכל תכלה ראיתי קץ. פי' לכל דבר שנתת לו תכלית וקצבה ידעתי וראיתי קץ אותו השיעור כמה הוא אבל רחבה מצותיך מאד שלא ידעתי שיעורה. כי פשטת לה כמה הויא כו' כבר פירשה רש"י ז"ל ופשוטה היא מאד כי המגלה כשהיא עפה יש בה ארבעין אמות על עשרים אמות שהם ת"ת אמות והאמה מרובעת יש בה

ארבע זרתות כדמוכח לעיל גבי המזבח והקרנות נמצא שיש בה שלשה אלפי' ומאתי' זרתות:

דף כב.

ארך אפים לצדיקי' וארך אפים לרשעי' פי' אפים לשון פנים באו וישתחו אפים והוא מאריך פנים של זעם לרשעי' שלא להענישם בעולם הזה. ופנים שלי רחמים לצדיקים להאריך שכרם לעולם שכולו ארוך וכולו רב טוב הצפון:

מתניתין אמרו לו לרבי יהודא לא אמ' בית סאתים אלא לגינה ולקרפף אבל אם היה דיר וסהר או מקנה או חצר אפי' בית עשרה כורין. פרש"י ז"ל הרי את' מודה בדיר וסהר שלא נתנו להם שיעור כיון שהם מוקפין לדיר' ואף פסין אלו כיון דמימיהן חזו לשתיה אתו דירה מעליא חשיבא. והקשו בתוס' היאך חשיבי דירה מעליא והרי התירו שלא יהא בין הפסין אלא שתי אמות וזו דירה סרוחה היא ועוד כיון דאין תשמישו אלא לקיצון ולפי שעה אינו חשוב דירה וא"כ תקשי להו לרבנן למה לא התירו בשיירא בית סאתי' פס. דהא התם מחיצו' חבלים חשובו' יותר מן הפסין כדאי' בריש פרקי' ועיקרם לתשמיש אדם וקשיא דרבנן דפסין לרבנן דחבלים אלא ודאי דתשמיש לפי שעה ושהוא בא לקיצון כגון זה לא חשוב דירה ואין הקיפו היקף דירה. ויש שהקשו עוד דהא בריש פרקי' אתיין למימר דמתני' דלא כרבי עקיבא מדתנן פסי ביראות ודחי' דלעולם מתני' כרבי עקיבא והא דתנן פסי ביראות מילתא דפסיקא ליה נקט כלומר מילתא דשרי בין ליחיד בין לרבים ולמה לי' כולי האי תיפוק לי' שהוכרח לומר ביראות משום דבעי למתנא סיפא שהתירו להרחיק כל שהו והא לא אפשר אלא בביראות דחזו לאדם. ומיהו יש לדחות ראיה זו דרישא לא דמתני להאי דינא דהא רישא בין לר' מאיר בין לר' יהודא נשנית דהא קיימי עלה ואלו ר' יהודא לא שרי אלא בית סאתים. ומכל מקום הקושיות הראשונות נכונות. לכך פר"י ז"ל דודאי פסין לא חשיבי היקף דירה ולא אפי' חבלים דשיירא אלא שחכמים הקילו בפסי ביראות לצורך דבר מצוה אפי' בלא היקף דירה ואוקמוה אדאורייתא דלא בעינן מדאורייתא היקף דירה וכי היכי דאוקמוה אדאורייתא להתיר בפרוץ מרובה כי אף ע"פ שפרוץ מרובה כיוצא בזה התירתו הורה בכאן לא התיר פרוץ מרובה על דעלמא והיה להם לחכמים לגזור ולא גזרו. וכך אמרו לו חכמים לר' יהודה אחר שהתרנו עשרת כורין בדיר וסהר שאף ע"פ שהקיפו לדירה מ"מ אינו תשמיש גמור לא ראוי הוא לנו שתהא מצוה זו שבפסין קובעין כאלו הם מותרין לדירה כעין סהר והיינו שלא הקילו בין בשיירא כיון שאינה לדבר מצוה וכבר כתבנו למעלה

טעם אחר. לר' יהודא אהדר להו בברייתא זו מחיצה וזו פסין. כלומר אע"ג דאקילו בה חדא לא אקילו בה תרתי להתיר בו יותר מבי' סאתי' ודיר וסהר פרש"י ז"ל שהם עשויין לבהמות הדיר בשדות ולזבלן כעניין שאמר שדה שני דיירה בשביעית והסהר בעיר להיותן בלויות שם: ומפני שהרועה עומד עמהם שם תמיד חשיב היקף דירה: ומוקצה היינו רחבה שאחורי הבתים ומתני עולה והולך דסהר חשיב מדיר כיון שהסהר בעיר ומוקצה עדיפי מסהר וחצר עדיף ממוקצה. והא דהדר קתני ומותר להרחיק כל שהוא יש לפרש דאתי לאשמועינן מייתורא דשרי' הרחקה דמיירי בין להאריך הפסין הרבה בין להאריך הבור דממילא יאריכו הפסין ולומר שיעשה הבור גדול ורחב כמו שירצה ואף על פי שלא הוקף לדירה כבר פירשנו שלא חשו חכמים לזה גבי פסי ביראות:

גמרא. איבעיא להו בור ופסין קאמר או דילמא בור ולא פסין קאמר פי' שיעור בית סאתים שנתן ר' יהודא הוא לרחב הבור וארכו עם מה שבינו לבין הפסין או לא נתן שיעור אלא לבור שיהא בית סאתים מלבד שתי אמות של בין הפסין. ולכשתמצא לומר דבור בלא פסין קאמר לא יתיר מ"מ בין הפסין אלא שתי אמות והראיה מדאמרי' לקמן כדאוקימנא בבור בלא פסין. אי הכי היינו רשב"א ומאי קושיא דילמא דין הפסין איכא בינייהו דרשב"א לא שרי אלא שתי אמות בדקתני בהדיא ור' יהודא שרי טפי. ומיהו ק"ל דהא ת"ק בבין הפסין איירי להקריב או להרחיק ועלה קתני ר' יהודא בית סאתים והיכי אפשר דלא איירי ר' יהודא אלא בבור בלא פסין. וי"ל דבהקרבה והרחקה דאיירי רבנן רחב הבור בכלל שהתירו לעשותו כמו שירצה כי הרחקת הפסין הכא גם דהאריך חלל הבור וי"מ דהכא לרבותא נקטי' דאפי' בבו' בלא פסין שרי בית סאתים וה"ה דשרי נמי לתת בית סאתי' בין כל הפסין ויהיו בין הכל ד' סאין ודקא קשיא לך נימא דהיינו דאיכא בין ר' יהודא ורבנן ורשב"א: יש לומר דלישנא דרשב"א דייק' דבחלל הבר נמי אתי לאפלוגי על ר' יהודא דאי לא פליג אלא בסוף דבריו דקתני ולא אמר להרחיק אלא כדי ראשה ורובה של פרה היאך פתח דבריו לומ' בור בית סאתי' על בי' סאתים מותר אדרבה הכי ה"ל למתני רשב"א אומר שלא אמר להרחיק אלא כדי ראשה ורוב' של פרה וחלול הבור בי' סאתי' על בי' סאתים: אלא ודאי כדאמרן: או דילמא אדם נותן עיניו במחיצותיו וגזרי' שמא יבא להתיר בקרפף ככל שיעור הבור והפסן שנתנו בכאן ויתיר קרפף יותר מבית סאתים: ואשמעי' מינה שכשהתיר ר' יהודא קרפף בית סאתים כשיש בתוכו בור או שיח כדאיתא לקמן במתני' כי הבור הוא מן המנין של בית סאתים שאם אינו מן המנין מאי גזרה דאיכא הכא:

איכא בינייהו אריך וקטין. פרש"י ז"ל דלכ"ע לא התירו בבור אלא בית סאתים אלא דר' יהודה שרי להו אפי' בחצר המשכן שהוא ארוך וקצר כי ארכו פי שנים ברחבו שהו' ק' על נ' ורשב"א לא שרי להו אלא מרובעת ומיהו ק"ל דהא לקמן במתני' בעי ר' יהודה בן בבא שיהו מרובעת ושיהא בה שעורה או בית דירה וקתני עלה ר' יהודה אומר אפילו אין בה אלא או בור או שיח כו' ומשמע דלא פליג על ר' יהודא בן בבא אלא בהא אבל מודה הוא דבעי' מרובעות דר' יהודא בן בבא וי"ל דהתם הוא גבי גנה וקרפף אבל הכא גבי פסי ביראות מתיר ר' יהודא אריך וקטין כחצר המשכן: והראב"ד ז"ל פי' אריך וקטין איכא בינייהו דרשב"א שרי ליה לעשותו גדול אפילו של ד' סאין דהיינו בית סאתי' על בית סאתים דר' יהודא לא שרי ליה אלא בית סאתים בלחוד דהיינו מאה על חמשים כחצר המשכן: ואע"ג דבעלמא גבי קרפף לא שדי אלא בית סאתים כחצר המשכן הכא שרי מאה על מאה כיון שאינו אסור אלא משום גזרת קרפף דעלמא. וכמה תשובות בדבר חדא שלשון אריך וקטין לא שייך כהא פירושא דלא אמרי' הכי אלא היכי דפליגי אי בעי' מרובעות או שכיון בארכו פי שנים כרחבו כחצ' המשכן וכדאמרי' ליה בהדיא לקמן במאי דפסקי' הלכה כר' יוסי והי"ל למימר בהדיא דבית סאתי' איכא בינייהו ועוד דאינהו לא פליגי באריך וקטין דהיינו כחצ' המשכן אלא באותו שהוא ארוך מכל צד דהיינו בית סאתי' על בית סאתים שהוא מאה על מאה והכי אמרי' דאיכא בינייהו אריך וקטין וכי תימא דאיהו קרי אריך כשהיא בית סאתים על בית סאתי' וקורא קטין כשאינו אלא סאתים היאך אפשר לקרוא לזה אריך אחר שהוא מרובע הוה ליה למימר גדול וקטון איכא בינייהו ועוד כיצד הוא אומר דאע"ג דבעלמא לא שרי רשב"א אלא בית סאתים לא אסר משו' גזירה אלא בית סאתים על בית סאתים הא ודאי כל מה שהוא אוסר בעלמא יש לו לגזור כאן כיון דאית ליה גזירה ולמה לא יחוש שמא יבא לעשות בעלמ' קרפף מאה על מאה ועוד דבירושלמי הביאו דברי רשב"א ולא הזכירו בו אלא מבית סאתים. וכן אמר שם רשב"א אומ' באר שיש בה סאתים אינו צריך להרחיק ממנה אלא מלוא ראשה ורוב' של פרה אלמא לא אמר רשב"א בית סאתים על בית סאתים אלא לומר שיהו מרובעו' אבל לא היתר אלא בית סאתי' וכך פירש"י ז"ל והסכימו בתוספות: **כאן הודיעך כחו של מחיצה**. פירוש דלא אמרי' דאתו רבים ומבטלי מחיצתא: ואקשי' כאן וסבירא ליה פי' מסתמא כל שאמר כאן הודיעך חכמים סתמא משמע דהכי לית כוותייהו והאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלו בלילה פי' וכל שדלתותיה ננעלת בלילה נדון כסתימה גמורה ומחיצה שלימה וכאלו יש כאן ד' מחיצות שהרי לצפון ולדרום יש מחיצה ולמזרח ולמערב פתחים ודלתות: ואלמלא כן

היו חייבין עליה משום רשות הרבי' פי' מבואות ירושלים רשות הרבים יש להם שהרי אית להו ששה עשר אמה רחב והוא דרך לששים רבוא. כל העמים היא: וכן בריחיה מפולשין ומכוונין זו במזרח וזו במערב זו בצפון וזו בדרום שזה דין רשו' הרבים במבואות המפולשין כדפרש"י ז"ל כאן ובמסכת שבת מ"מ שמעי' אליבא דר' יוחנן דדלתות דוקא מצילו' ירושלי' מדין רשות הרבים הא לאו הכי אין להם דין רשות הרבים ואע"פ שיש שם מזרח ומערב פתחי' גמורי' לא חשיבא סתימא דאתו רבים ומבטלו מחיצת פי' לא שיבטלו מחיצות שלימות של צפון ודרום דהא אמאי אלא שמפילין מחיצות שבמזרח ומערב כיון שבוקעין בהם תדיר דרך הפתחים וכאלו אין שם פתח ולא שום גפופי והיו פרוצין במלואם ולא יועילו צורת פתחים ולא גפופי דלא סגי דמזרח ומערב שבירושלים כלם היו פרוצים במלואם בפתחים אלא ודאי כדאמרן והיינו קושיין ואלו בפסי ביראו' שבוקעין רבים בבין הפסים לא אתו רבים ומבטלי מחיצות בדיומדין וא"כ קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן ופרקי' דרבי יוחנן כאן הודיעך קאמר ולא סבירא ליה הכי אלא ס"ל דאתו רבים ומבטלי מחיצתא ודוקא רבי יוחנן לא סבירא ליה הכי אבל רבי אליעזר ס"ל הכי כדאית' לעיל ומ"מ לא אמר רבי יוחנן אלא בירושלים כיוצא בה דבקעי בהם תמיד להדיא והדרך סלולה שם לרבים להשתמש לעבור שם תמיד אבל במבואות המפולשין ורשות הרבים שאין בקיעת' תדירה וסלול להדיא אע"פ שבוקעין בה לא מבטלי מחיצתא דפתחין והראיה ממתני' דפ"ק דחנניה ות"ק אליבא דב"ה דאיפליגו כיצד מערבין רשו' הרבי' דחנניה מכשירו בדלת אחד מכאן ואע"פ שאינה ננעלת ולתנא קמא אפילו בצורת פתח ולא פליג עלה ר' יוחנן אדרב' פרכי' התם מיהא דרבי יוחנן דירושלים ומשום האי פרכא אוקימנא במבואות המפולשין לרשו' הרבי' כלומר שאין הדרך סלולה שם אלמא מודה ר' יוחנן בהא ולא עוד אלא דההיא שקלא וטריא אליבא דר' יוחנן הוא דאוקמנא בהכי ומימרא דרב יהודה דאוקמה בבקעה מכאן ובקעה מכאן ואלו לר' אליעזר תלמידו הוא סבירא ליה בהא כרבנן לא דאתו רבים ומבטלי מחיצתא ואפי' במקום שהדרך סלולה שאין להם מעבר אחר. והא דפסי ביראות ג"כ הדרך סלולה היא לזמן שעוברין בו דבקעי בה רבים להדיא כאדם שעובר בדרכו הסלולה. והיא הנותנת שאין הלכה כרבי אליעזר דהת' פרכי' מדרבי יוחנן וכולהו שמעתא דהתם סלקא אליבא דידיה ושמעי' הכא דכל שהדרך סלולה ועשויה לכך אין הפרש כאן שיהא רחב ט"ז אמה או פחות דהא פריכינן מירושלים שהוא רחב ט"ז אמה ותשמיש הרבים גדול לפסי ביראות שאינם רחבים אלא י"ג אמה ושליש לכל היותר אלמא כי הדדי נינהו:

ורמי רבי יהודא אדר' יהודה כו'. עד אמרו לו אין מערבין רשות הרבים בכך קשיא דר' יהודה אדרבי יהודה וקשיא דרבנן אדרבנן פי' קשיא דר' יהודה אדר' יהודה דגבי פסי ביראות אמר דאתו רבי' ומבטלי מחיצתא ובמבוי זה דלא מבטלי ואפי' תימא שאפי' שאחד מאלו רחב מחבירו אין בכך כלום לפי מה שאמרנו וכ"ש אם אתה מעמיד ברייתא במבוי שהוא רשות גמורה כדברי רש"י ז"ל דקשיא טפי דברשות רחב ט"ז אמה אומר רבי יהודה דלא אתו רבים ומבטל מחיצתא והכא בברייתא אמרו שאין מערבין רשות הרבים וליכא למימר דשאני הכא שהוא רחב ט"ז חדא דהא פרישנא למעלה דהא לא מעלה ולא מוריד. ועוד דהכא סתמא פליגי בכל רשות הרבים שהרבים בוקעין בו ואע"פ שאין בו ט"ז אמה ולא עוד אלא דעל כרחין לא מיירי כשהוא רחב ט"ז אמה דהא פריך בסמוך דטעמא דרבי יהודא משום דשתי מחיצות הם רשות היחיד מדאורייתא וא"א שיאמר כן ברשות הרבים שא"כ בטל' לרבי יהודה רשות הרבים דאורייתא ממבואות המפולשות ואלו בפרק ב' אמרינן איזו היא רשות היחיד גמורה למעוטי הא דאמר רבי יהודא יתר על כו' וברשות הרבים גמור' אמרי' למעוטי הא דפסי ביראות ולא אמרינן למעוטי לרבי יהודא דברייתי' כדאמרינן ברישא אלא ודאי דהא דרבי יהודא בשאינו רחב ט"ז קאמר או שאין בו דרך לששים רבוא והקשו בתו' מאי קושיא מדרבנן אדרבנן דדילמא הא דאמרו לו שאין מערבין רשות הרבים מדרבנן קאמרי שאין מערבין אותה לטלטלה אבל לזרוק מודים שמערבין ולא אתו רבים ובטלי מחיצתא וגבי פסי ביראות מפני המצוה אוקמוה על דין תורה כשם שהקילו בפרוץ מרובה על העומד ותרצו דא"כ הל"ל וחכמים אוסרין ולישנא דאין מערבין משמע אפי' מדאורייתא ועוד הקשו ודילמא בכך הוא דלא מערבא דלחי או קורה אינם עושין מחיצ' וכמאן דאמר קורה ולחי משום היכירא ואפי' למ"ד משום מחיצה היינו מחיצה דרבנן לדופן רביעית ויש לומר דאנן אליבא דרבי יוחנן שקלי' וטרי' ולדידיה אפי' בדלתות לא מיערבא אלא אם כן ננעלות בלילה כעין ירושלים וכדאמרי' בסוגיא בפרק קמא על מתני' דת"ק וחנניה: דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא התם איכא שתי מחיצו' מעלייתא כי המחיצות דתלמודא בצפון ודרום אינם מבטלין לעולם משום בקיעי הדרכים כדפרישנא לעיל. ואיהו סבר דשתי מחיצות בצפון ודרום הוו רשות היחיד מן התורה וכדאמרינן בפ"ק דשבת זו היא רשו' היחיד למעוטי הא דרבי יהושע וכיון ששאר המחיצות אינם אלא מדבריהם הקילו אפילו לערב לטלטל בו אבל גבי פסי ביראות ליכא שתי מחיצו' שלימות ולא שום מחיצה שלימה כי פתוחים הם מד' רוחות ורבים בוקעין בהם ומבטלי להו לכולהו הא אלו הניח

שם שתי רוחו' סתומות אפילו צפון ודרום אין צריך שיסלקנה לצדדים. ואין צ"ל אם הניח שם שתי מחיצות שלימות כמין גם:

דרבנן אדרבנן לא קשיא התם גבי פסי ביראות איכא שם ד' מחיצות אבל הכא במבוי דר' יהודה אין בו שם ד' מחיצות. פי' דאי משום קורה או לחי אפילו למאן דאמר שהם משום מחיצה לא חשיבי להו שם מחיצות חשובות לעניין זה ואפילו בצ"פ נמי לא חשיב מחיצות כעין פסי ביראו' שיש שם שתי אמות עומדין: ואיכא למידק מ"מ ר' יוחנן דאמר דירושלי' אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה אין חייבין עליה משום רשות הרבים דאתו רבים ומבטלי מחיצתא דאמר כמאן אי לר' יהודא הא איכא שתי מחיצות מעלייתא אי לרבנן הא איכא שם ד' מחיצות דעדיפי מפסי ביראות כי אין צ"ל שבאותן רוחות שהיו פתחי ירושלים היה בכל פתח ופתח מכאן ומכאן עומד מרובה מאד יותר על הפרוץ. יש מרבותינו בעלי התוספות ז"ל כתבו דמבואות ירושלי' ג"כ כלם היו מפולשות שתי וערב וליכא שתי מחיצות מעלייתא. ורבי יוחנן דא' כר' יהודה ואינו מחוור. אבל הנכון כדברי האומרין דר' יוחנן סבר לה כר' יהודה בחדא דאתו רבי' ומבטלי מחיצתן וסבר לה כרבנן דמדאוריית' לא הויא רשות היחיד בפחות מגימל מחיצות הילכך בעי' בירושלים שלשה מחיצות מעלייתא וליכא וקיימא לן כר' יוחנן חדא רבי אליעזר תלמידו הוה ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. ועוד דסוגין כר' יוחנן אזלא כדכתיבנא לעיל: הילכך אי אפשר לערב רשות הרבים או כשאין הדרך סלולה שם לרבים ויש להם מעבר א' אלא שפעמים בוקעים בה רבים כעין מבואות המפולשין לרשות הרבים דבכי הא מיערבא בצורת פתח מכאן ולחי וקורה מכאן או בדלת מכאן שאינה ננעלת: הא כל שהדרך סלולה לרבים בין שהיה רחבה יו"ד אמה או פחות אין מערבין אותה אלא א"כ ישרה לרוח אחד מפילושיו דלת הננעלת ממש בלילה:

דף כב:

אילימא משום דמקיף ליה סולמא דצד מהאי גיסא ומחסני' דגדר מהאי גיסא והם כשתי מחיצות כמין גם דאי בשאינו כמין גם מאי קאמר דהיינו רשות הרבים גמורה דמבוי המפולש אלא ודאי כדאמרן. וק"ל ולמאי דס"ד השתא אמאי לא פריך ליה מדרבי יוחנן דאמר שיש רשות הרבים בירושלים: וירושלים ארץ ישראל היא ומפק ליה האי סולמא ומחסנא. י"ל דהא עדיפא ליה למיפרך דא"כ אפילו בבל נמי וכדאפריקא הא אפריקא אידך דר' יוחנן ואלו הוה מקשי' מדר' יוחנן דילמא הוה דחי דאמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן:

דהא מקיף ליה פרת מחד גיסא ודגלת מחד גיסא. פי' כמין גם. וכולי עלמא נמי לא ליתיי' דהא מקיף ליה אוקיינוס' פי' דכל שהוא עמוק עשרה טפחי' חשיבא מחיצה כדאית' בפ"ק דשבת ובכל דוכתא ולהכי פרכי' דכיון דאמרת דאפי' המחיצות מרוחקי' כל כך דין רשות היחיד א"כ אין רשו' הרבים בעולם [וזה] א"א וק"ל מ"מ עד אימתי יהא מרוחקי' שיהו חשובו' מחיצות לשוייה רשות היחיד דהא אמרי' דקרפף יותר מבי' סאתי' שהוקף אפילו שלא לדירה רשו' היחיד הוא מן התורה וכמה יהא שיעו' אותו יותר מבית סאתי' או' רבי' הרב הגדול ז"ל דהיינו כל שרואה עצמו תוך המחיצות דאע"ג דלגבי שבת לא בעי' מחיצות הניכרות לדירתו כדאי' בפ"ק דסוכה אפ"ה בעי' שיראה עצמו תוך מחיצות:

דילמא מעלות ומורדות קאמרת. פי' שמעלות ומורדות שבארץ ישראל אע"פ שהם רחבים י"ו אמה ובקעי בהו רבי' אין בהם דין רשות הרבים א"ל קרקפיה כלו' אדם גדול וראש חזיתי לרישיך ביני עמודא כדאמרה ר' יוחנן להא שמעת' דאין חייבין עליהם משום ר"ה פי' כתוב האחרונה דמשום רבה שהיה רבו של אביי אמר חזיתי לראשך כלומ' ראיתי לרבך רבו שהיה לומר שם לפני ר' יוחנן דרבה למד לפני ר' יוחנן כדאי' בפ' שני דייני גזירו' ודמי' להא דא' במס' שבת רישך בקרירי ורישא דרישך בחמימי. אבל אביי לא מצי' בשום מקום שהלך בארץ ישראל ללמוד תורה אצל רבי יוחנן. ואין פירוש זה מחוור כדבעי' למימר בסמוך ואינו שטת ר"י ז"ל אלא הכא דרך צחות קאמר ליה כל כך כוונת ההלכה עד שכמדומה לי שהיית בבית המדרש כשאמר ר' יוחנן כן. מפני שאינם כרגלי מדבר. פירש"י ז"ל כי רגלי מדבר בארץ מישור וחלק היו מהלכין כי ענני כבוד היו מושכין כל העקלקלות ואינו נכון דא"כ מאי איריא שבארץ ישראל אפי' שבבבל נמי דכל רשו' הרבים דעלמא מרגלי מדבר ילפי' להו כדאי' בפרק הזורק אבל הנכון דכולי האי לא גמרי' מרגלי מדבר. והכא קתני שמעלות ומורדות אלא כיון דלא ניחא תשמישתייהו לא מסרם יהושע לרבים כדאמרי' לקמן גבי שבילי בית גלגל וא"כ אינם דומים לרגלי מדבר שהיו מסורי' הדרכים לרבים והיינו דנקט שבארץ ישראל מ"ר:

בעא מיניה רחבה מרבה כל המתלקט עשרה טפחים מתוך ד' אמות ורבים בוקעין בו. פי' והוא רחב ט"ז אמה ועשוי לדריסת ששים רבוא מהו וא"ת ותפשוט ליה מדרבי יוחנן דלעיל דמעלות ומורדות שבארץ ישראל תרצו בתוס' דרבה לא שמיעא לי' ההיא דר' יוחנן ומינה דלא הוה ביה מדרשא כדאמרה רבי יוחנן. ויש מתרצים דמהתם דפשט ליה כשא"ל אין חייבין אלא שלא פירש ואינו מחוור. התם דניחא תשמישתיה אמור רבנן דלא אתו רבים ומבטלי ליה מחיצות פיר' גבי פסי ביראות דאיכא שם ד' מחיצות הכא

לכ"ש ואיכא למימר ואדרבה נדמייה לאידך דרבנן דאמרו שאין מערבין ר"ה י"ל דלא דמי חדא דסתם ניחא תשמיתייהו ועוד דהתם ליכא שם ד' מחיצות דאורייתא אבל בכל זה כיון שהוא גבוה י' ניפחים מכל צד הרי יש לו שם ד' מחיצו' דאורייתא דכל גובה י' טפחים חשיב מחיצה ומיהו הרבים בוקעים בו מכל רוח ורוח כעין פסי ביראות והיינו דמדמי' לה והדרי שפירש ואפי' במעלות בית חורין פי' שאין יכולי' לעלות במדרונו אלא א"א. אבל למעלה רחב הוא ויש ט"ז אמה:

איתיביה חצר שהרבים בוקעין בו כו'. עד אלא לאו רבי יהודא וק"ל ודילמא שאני התם דאיכא ב' מחיצות מעלייתא י"ל דהא ליתא דא"כ מאי קמ"ל רבי יהודא הא אפי' בדניחא תשמישתיה אשמעי' רבי יהודא דלא מבטלי רבים מחיצת' וכ"ש בזה אלא על כרחך הכא כשהפרוץ מכל ארבע רוחותי' ולא איצטריך לפרושי תנא הכא דהא לא סגי דאיירי אלא בהכי ורשו' הרבים לטומאה איצטריכא ליה. וא"ת ולימא ליה דלעולם רבנן הוא וקמ"ל דהוי רשו' היחיד אפי' לטלטל ולא מחמרי' בה מדרבנן י"ל דהא לא משמע ממתניתא תדע דבפ"ק אמרי' מאי קמ"ל דבמתניתא היא ופרקי' דאי ממתניתא ה"א לזרוק אין לטלטל לא קמ"ל רב דאפי' לטלטל ואי הוה מוקמי' לה בדקאמרת א"כ תקשי לן מאי קמ"ל רב התם:

בבירוה ס"ד. פירוש היאך אפשר לעשות רשות הרבים בבור ופרקי' דה"ק לבורות פי' שבפתחיהן של מכוונת היו בורות לתשמיש הרבי' והיינו דנקט בור משו' דבהכי מסתמי' דחשבי לה דבקעו בהו רבים ומיהו כיון שיש שם בור אפילו היה הדרך רחב הרבה אי אפשר דליהוי ניחא תשמישתיה כי בני אדם מתרחקים ונשמרי' משפת הבור. אלא לאו רבי יהודה פי' וכשהם מפולשין שתי וערב דאי לא מאי קמ"ל רבי יהודא וכדפרישי' לעיל כל היכא דלא ניחא תשמישתיה לא מסרה לרבים. פי' ואם רצו המצרנים של שם לסתמן וליטלן לעצמן הרשות בידם וכיון דכן לא חשיב אלא כבקעה שהיא כרמלית. וא"ת ואמאי לא שני ליה הכא דרשות הרבים לטומאה אצטריכ' ליה. וי"ל דהא דפריך ליה הכא עדיף טפי וה"ל קושטא דמילתא ולעיל דלא הוה ליה תירוצא אחרינא שני ליה הכי. והאי דקתני בור לאפוקי מדרי' עקיבא פי' דלא קתני בור הרבים למעוטי בור הרבים אלא למעוטי באר היחיד וה"ק כי אע"פ שהוא באר נובע אין עושין לו פסין אא"כ הוא של רבים. מאי קאמר דאמר ועוד פי' דמסתמא ליכא למימר ועוד אלא היכא דמיירי במידי שהוא ענייני גופיה דאיירי לעיל הת' במלתי' אפסקו' הכא במילתא אחריתי פי' גבי סוכה במילתיה גופי' אפסקוה דאתו לאפלגי עליה שאין חייבין לאכול בסוכה אלא לילה הראשונה וכה"ג לא חשיבא הפסקה אבל הכא במשנתינו במלתא אחריתי אפסקו'

כשנגמרו לו לא אמרו בית סאתים אלא לקרפף אבל דיר וסהר כו' ואע"פ שהפסקה היתה להביא ראיה שאין לרבי יהודה לומר מה שאמר מכל מקום הפסקה חשיבא דלא מצי למימר ועוד: והקשו בתוס' דהא במס' ביצה פ' המביא קתני רבי אליעזר אומר ניטל אדם קיסם משלפניו לחצות בו שיניו ומגבב מן החצר ומדליק. וחכמים אומ' מגבב משלפניו ומדליק וקתני נמי בבא אחרת אין מוציאין את האור לא מן העצים כו' והדר קתני ועוד אמר ר' אליעזי עומד אדם על המוקצה כו' והא התם דאפסקוה במילתי' אחריתא וקתני תירץ ר"ת ז"ל דשאני התם דקאמר ועוד לקולא דהוי רבותא יתירתא א"ל אפי' שהפסיקוה במילתא אחריתי והכי איתא לקמן בפרק כל גגות. עוד תירץ הראב"ד ז"ל דבהפסקה דהתם רבי אליעזר מודה בה וסתמא היא לדברי הכל ולא חשיבא הפסקה מה שאין כן במשנתינו דקא מייתי לה לאותובו עלה מדיר וסהר דהשתא חשיבא הפסקה במילתא אחריתי:

מתניתין אבל לבור היחיד עושין מחיצה כו'. רבי יהודא בן בבא או' עושין חגור' פי' היקף סביב כעין חגור' ואפשר דנקט חגורה משום דשרי' ליה ע"י חבלים וכדקתני בברייתא חנניה אומר חבלים לבור ורבי עקיבא דנקט מחיצה לא שרי ע"י חבלים אלא במחיצה של שתי וערב:

דף כג.

ובלבד שיהא בה שומר' או בית דיר' או שתהא סמוכה לעיר. פרש"י ז"ל דאע"ג דכיון דאיכא הני חשוב מוקף לדיר' אפ"ה קסבר רבי יהוד' בן בבא דאפי' למיקף לדיר' אין מטלטלין בו כשהוא גדול מבית סאתים ואינו מחוור דא"כ פליג ר' יהוד' בן בבא על ר' יהודא וחכמים אפי' בדיר וסהר שאמרנו לעיל להדיא שמתירין בו אפי' בית עשרה כורין מפני שהן מוקפין לדירה וזה חדוש גדול שלא ראינו שום תנא חולק בזה ואי פליג בה ר' יהודא הוה לי' לפרושי בהדי' דפליג בדיר וסהר וחצר ועוד דשומרה ובית דירה בגוה מה מעלים ומורידי' לעשות מוקף לדירה דהא זרעי' מפקי מתורת היקף דירה ואפי' בחצר גמור כשנזרע רובו כדאי' לקמן בהדיא. והנכון כמו שפר"י ז"ל דהני לא חשיבי היקף דירה ואפי' בקרפף דמיירי דשומרה ובית דירה זו נעשו אחר שהיקף וה"ל הוקף ואח"כ פתח דלא חשיב כדאיתא לקמן בפרקי' ומיהו מחמיר ר' יהודא בן בבא שלא להתיר אפי' בי' סאתים אלא כשיש בה תשמישן אלו וביותר מבית סאתים אפי' בתשמישין אלו לא נתיר כיון שלא נחשב מוקף לדירה. ויש שהיו סבורין לומר כפשוט' דלישנא דר' יהודא בן בבא דמודה ר' יהודא בן בבא בפחו' מבי' סאתים שאין צריך דבר מכל אלו. אבל בתוס'

כתבו דהא לא מסתבר שתהא מחלוקת רבי יהודא בן בבא בבית סאתים מצומצמות לא פחות ולא יותר ושלא יהא דינם או כלמטה או כלמעלה של ודאי דלרי' יהודא בן בבא תל שהוא פחות מבי' (סאתים) דינו כבית סאתים מצומצמות דבעי שומרה או א' מחביריו ורבי יהודא כבור או שיח אע"פ שאינם חשובי' כל כך. כך הגרסא בכל הספרים שלנו ר' עקיבא אומר אע"פ שאין בה אחד מכל אלו מטלטלין בתוכה ובלבד שתהא שבעים אמה ושיריי' על שבעים אמה ושיריים. אבל בנסחאות ישנו' גורסין רבי עקיבא אומר אפי' אין בה אלא אחד מכל אלו. ותימא דא"כ היינו רבי יהוד' או ר' יהודה בן בבא דאיהו נמי באחד מכל אלו סגי ליה וליכא למימר דליהוי כרבי יהודא בן בבא בהא דהא משמע בתלמודא להדיא דלרבי עקיבא לא בעי' שומרה מדאמרי' ואי אמר הלכה כרבי יוסי ה"א עד שתיהוי בה שומרה קמ"ל הלכה כר' עקיבא אלמא לרבי עקיבא לא בעי' שומרה. וא"כ ר' עקיבא על בור ושיח קאי והיינו ר' יהודה ושמא נאמר דאין הכי נמי וכי אמרינן בתלמודא ר' עקיבא היינו ת"ק משום ר' יהודה קאמרינן דהוה ת"ק דידיה ואע"פ שלא פי' רש"י ז"ל כן ולא בתוס': וי"מ זו הגרסא דרבי עקיבא על ר' יהודה בן בבא קאי דבעי בית סאתים אע"פ שהם מרובעות שיהא עמה א' מן התשמישין התם דהיינו שומרה או דירה או סמוכה לעיר ובא ר' עקיבא ואמר אע"פ שאין בה אלא א' מכל אלו או ריבוע או תשמיש בית שמירי' ובית דירה או תשמיש בור ושיח בהכי סגי ופרכי' בתלמודא דרבי עקיבא היינו ת"ק כלומר ר' יהודא בן בבא שהוא ת"ק שלו שדבר עתה בתחלה בענין קרפף דכיון דקתני סיפא ובלבד שתהא מרובעת אלמ' תרתי בעי נמי רבוע ותשמיש. ופרקינן דאיכא נמי בינייהו דבר מועט ולעולם כל היכא דאיכא רבוע לא בעי שומרה רשות תשמיש כדאיתא בתלמודא ונכון הוא. והגאונים ז"ל כך פי' אפי' לפי הגרסא האחרת דכי אמרי' בתלמודא היינו ת"ק על ר' יהודא בן בבא קאמר כדבעי' למימר קמן. ועוד יש להוסיף בשטה זו לפי הגרסא האחרת דר"ע אינו מחלק בין תשמיש דרבי יהודה או תשמיש דר' יהודא בן בבא בהכי סגי ופרכי' בתלמודא דהיינו ת"ק דידה או ר' יהודה או ר"י בן בבא דאיהו כיון דקאמר ובלבד מכלל דבעי ריבוע ואחד מן התשמישין ופרקינן דאיכא: בינייהו דבר מועט ובודאי לענין הרבוע שאין הם ר' יהודה ור' יהודה בן בבא שהרי לא חלק ר' יהודה אלא על התשמישין:

דף כג:

גמרא ר' עקיבא היינו ת"ק. פרש"י ז"ל דרישׁ דמתני' שאמר לר' יהודה לא אמר בית סאתים אלא בקרפף אבל אם הי' דיר או סהר דאלמא בקרפף בית סאתים מטלטלין בלא

שום תשמיש אחר שיהא שם ופרקי' דאיכא בינייהו דבר מועט. והקשו בתוספות דמנא לי' דר' עקיבא היינו אמרו ליה. ולפי פשוטו של לשונ' לא בעי רבוע כלל ויכול היה להבין מאי דתריצנא דריבוע איכא בינייהו. ועוד כי אולי רבנן דאמרו לו בעי שומרה או בית דירה דלעיל כיון דלאותובי בעלמא אתי לא הרויח הדבר לברר אותו. לפי' פי' הם ז"ל דה"ק דהיינו ר' יהודא בן בבא ואע"פ שלגרסת הספרים שלנו ר' יהודה בן בבא בעי שומרה ור' עקיבא קתני אע"פ שאין בה א' מכל אלו אנן מסיפא דר"ע פרכי' למה הוצרך לומר ובלבד שתהא שבעים ושיריים דהא ר' יהודה בן בבא אמר לה בהדיא. ופרקי' דאיכא בינייהו דבר מועט שיש כבית סאתים של חצר המשכן יותר מע' אמה ושיריים כי חצר המשכן שהוא ק' על נ' יש בו י"ט אמות פחות שליש אמה יותר על ע' ושיריים כמו שכתב רש"י ז"ל דר' יהודה בן בבא שרי אפי' רבוע גמור שלא יחסר ממנו כלום ומפני שהוא דבר מועט לא חשב עליו להזכירו וכדתני ר' יהודה אומר דבר מועט יש על שבעים אמה ושיריים ולא נתנו בו חכמים שיעור כלום שלא הכניסוהו במנין מפני שלא חששו להזכירו שלא לבלבל דברי שיעורם אבל מ"מ מתירין אותו אבל ר' עקיבא דקתני ובלבד משמע לעכובא שלא התירו לטלטל אלא בשבעים אתה ושיריים בלבד ונפסיד אותו דבר מועט:

אמרה תורה טול חמשים וסבב חמשים מפורש יפה בפירוש רש"י ז"ל שנשארי' בידינו מחצ' המשכן שא"א להוסיף על הרבוע י"ט אמה פחות שליש ברחב שני טפחים וכשנקצר אותו לעשותו ממנו רביעית להוסיף על הרבוע של שבעים על שבעים לא יבא לדברי שלם כי הוא פחות משני שלישים אצבע ברוחו ולפי' לא חשו להזכירו דוק ותשכח. פשטיה במאי כתי' פי' דהא ודאי אסמכת' בעלמא הוא והיינו דלא שיילי' לרבנן האי חמשים בחמשים מאי עבדי ליה מתוך דברינו נלמוד מאי עבדי דהא דאמרן אינו אלא סמכתא. ועשרים אמה לכל רוח פי' לכל רוח' הקרשים שעביין אמה:

איכא בינייהו רבוע דרבנן. פרש"י ז"ל דכיון דנקט ר' יוסי אפי' ארכה כשני' כרחבה דהיינו כחצר המשכן נראה מלשונו דרביע עדיף ליה לכתחילה ומיהו שרי' בדיעבד לטלטל אפילו כשהוא ארכו כשנים ברחבו כחצר המשכן אבל ר' אליעזר אינו מקפיד בדבר ושרי לכתחלה בין רביע בין בחצר המשכן ממש ולפי פי' זה קרי ליה רבוע דרבנן מפני שחדשוהו סופרים מאסמכתא דרחב חמשים בחמשי' ולא עבדי' קרפף כחצר המשכן שהיה ג"כ תשמישן לאויר. והקשו בתוספ' שזה אינו דבר מצוה כסוכה או לולב דשייך ביה לכתחילה או דיעבד כי מי מיחה על ידו שלא יעשה קרפף שלו כמו שירצה וכשהוא עשוי לכ"ע שרי לטלטל בו לכתחילה לפי' ז"ל כמו שפר"ח והרי"ף ז"ל

דה"ק איכא בינייהו ריבעא דרבנן דאיפליגי ר' חנינא בן אנטיגנוס ורבנן גבי אלפים אמה של תחום שבת דר' חנינא סבר שלא נתנו אלפים אמה עגולות לכל צד ויפסיד את הזויו' דדריש התם זה יהי' לכם גבול לזה אתה נותן פאות וזויו' ואין אתה נותן פאות וזויו' לשובתי שבת. ולדידיה ה"ה הכא דלא משתכח זויות ולא התירו לו קרפף כחצר המשכן שהיו לו זויות דא"כ היכי מסתבר באלכסון של האורך שלא יסירו ממנו את הזויות עד שלא יהא בו באלכסון אלא כארכו אלא שיהא כגון זה: וכן צייר אותו הראב"ד ז"ל והיינו דקאמר ר' אליעזר ובלבד שיהא נמצא בארכו ואפי' באלכסונו יותר מפי שנים ברחבו ורבנן אמרי התם כזה יהיו כל שובתי שבת שנותנין לו אמותיו מרובעו' ויש לו אלפי' אמה מרובעו' לפום שבת אשתכר הזויות והאלכסון והכא נמי שרי' ליה לטלטל בקרפף שיהא כחצר המשכן ממש בלא סילוק זויות וישתכר הזויות הלכך ר"א כר' חנינא בן אנטיגנוס ור' יוסי כרבנן וקי"ל כרבי יוסי וזהו הנכון. ותרוייהו לקולא פי' רב יוסף קאמר ליה: קרפף שהיא יותר מבית סאתים שהוקף לדירה נזרע רובו הרי היא כגנה ואסור פי' דאתו זרעים ומבטל' מפקי לה מתורת חצר ועבדו לי' כגנה ולהכי נקטו גנה ולא נקטו שדה לאשמועי' דגנה לא הויא לדירה ואפי' היא יכולת אילנות אכולה קרפף אתסר ואפי' מה שלא נזרע וכדמפ' ואזיל. נוטע רובו. הרי הוא כחצר ומותר דנטעים לא מפקי ליה מתורת דירה שדרך חצרות הוא לפעמים ליטע בהם אילנות לצל ולטיול:

אמר רב הונא בריה דרב יהושע לא אמרן דנזרע רובו אסור אלא כשיש ברובו יותר מבית סאתים. פי' דכיון שכן הנזרע אסור מפני שהוא קרפף יותר מבית סאתים שהוקף שלא לדירה דהא ביטלת תורת דירה מן המחיצות ומה שאינו נזרע ג"כ אסור ואע"פ שעדיין הוא חצר מפני שנפרץ במלואו למקום האסור אבל אם אין בנזרע אלא בית סאתים מותר פי' מותר כל הקרפף דאע"ג במקם זריע' קרוי קרפף שלא הוקף לדירה כיון שאין בו אלא בית סאתים הרי הוא בעצמו מותר. ושאינו זרוע שהוא חצר הוא פרוץ במלואו המותר לו וא"ת והא אין לקרפף הזרוע מחיצות כלל ובמה לישתרי כי החצר מקיפו לכל צד וי"ל דכיון שהמחיצות בתחל' נעשו לצורך כל החצר אע"פ שבטל' תורת דירה מהם לגבי הזרוע לא בטלה תורת מחיצה מהם אף ממנו ועדיין עולות לכאן ולכאן. אי נמי והוא הנכון יותר דהכא מיירי שהזרוע הוא בצד א' מן החצר ושאינו זרוע לצד אחר שכל א' וא' יש לו ג' מחיצות לכל הפחות:

כמאן כר"ש. פרש"י דלר' שמעון אע"ג שהחצר נפרץ במילואו לקרפף הזרוע הרי הוא מותר דלמקום המותר לו נפרץ דכיון דתרוייהו דחד גבהא הוא לא אסרי אהדדי פי' לפירושו לא שיהא צריך לר"ש שיהא החצר והקרפף לאד' שהרי כת' רבי' ז"ל בסמוך

דנר"ש א' גגות וא' חצרו' וא' קרפפו' רשות א' הם אפי' הם של בעלי' הרבה. אלא ה"ק דבעי' שיהא החצר של אדם א' וכן הקרפף שאם הוא של שני בני אדם ויש בו דיורין שאוסרין זה על זה כ"ש שהוא אסור להוציא ממנו לגג או לקרפף:

ולא לכלים ששבתו בתוך הבית. פי' שאותן כלי' אם הוציאן לחצר בין בהיתר בין באיסור אסור להוציאן אחרי כן מן החצר לגג או לקרפף דבית וחצר שתי רשויות נינהו ובשע' שביתה נאסרו מזה לזה. וי"א דווקא שהבית והקרפף הם של שני בני אדם אבל אם הם של אדם א' מותר מידי דהוה אבית וחצר דחד גבר' שהוא מותר לדברי הכל. ואע"ג דלרבנן אסרי' מחצר לקרפף ואפי' מחד גברא וכדמוכחא שמעתי להדיא דאמרי' בסמוך אבל בי' סאתי' אסור כמאן כרבנן והכא ודאי הזרוע ושאינו זרוע דחד גברא הוא מן הסתם שהרי כלו מקרפף אחד וסתמ' דחד גברא אפ"ה עדיף אפי' לר"ש בית וקרפף מחצר וקרפף לרבנן כיון דהוו דחד גברא וטעמא דמסתבר הוא וכן דנים מורי הר"ח ז"ל אבל י"א דבת וקרפף לר"ש כחצר וקרפף לרבנן דאסרי אפי' בחד גברא. הילכך רחבה שיש לחצרות אחורי הבתי' אפי' לר"ש אסור להוציא שם בשבת ששבתו בתוך הבית ואע"פ שהם כולם דחד גברא אלא א"כ נעשית הרחבה באחרונה דהויא ליה פתח ולבסוף הוקף ויש נותנין טעם להתיר ואינם מן הבית לרחבות מפני דלא חשיבא רחבה שלא לשם דירה אלא רחבה שאחורי הבתי' שעשה כל אחד ביתו סביב ונשארה רחבה בנתים דהוה לי לגואי עבידן לבנאי לא עבידן: אבל רחבה שנעשו כתליה לצרכיה מקפת לדיר' חשיבא וכן פי' הראב"ד ז"ל. גבי רחבה דאמרי' לקמן בשמעתין ואין זה מחוור. אבל יש למצוא לרחבות שלנו לפי שטה זו שלא אמרו דרחבה חשיבא כקרפף לגבי בית אלא כשהיא יותר מבית סאתים אבל בית סאתים לא הוי כקרפף וכדאמר רב בפ' כל גגות דלא חשיב גג כקרפף אלא כשיש בו יותר מבית סאתים והלכתא כוותיה וה"ה לרחבה דבין גג בין רחבה תרוייהו תשמישי בית נינהו. הא' רחבה יותר מבית סאתים או קרפף גמור אפי' של בית סאתים אסורה לגבי הבית ואפי' לר"ש ואע"ג דהוי דחד גברא וכן נראה דעת התוס'. והלשון הנראה נראה יותר נכון והוי יודע דהא דא"ר שמעון דחצר וקרפף רשו' אחת דוקא כשהוא בית סאתים או אפי' שהוקף לדירה שאם הוא יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה הרי הוא אסור לעצמו ואין צ"ל שהוא אסור עם החצר: והיינו דאמרי' הכא שאם יש בו יותר מבית סאתים שאסור הכל ואפי' לר"ש ולר' שמעון כיון דנזרע רובו רובו ככולו וכאן ה"ל גינה יותר מבית סאתים ולתסר דכיון שנזרע רובו רובו ככולו וכיון שנזרע כולו ה"ל גנה יותר מבית סאתים ולתסר. והא דנקט ה"ל כגנה ולא נקט

ה"ל גנה יותר מבית סאתים משום דעל דרך האמת אין בו אלא גנה בית סאתים ומשום דמיעוט חצר שבו מיבטיל לגבי הרוב חשוב כלו כגנה:

דף כד.

אלא אי איתמר הכי איתמר הא דקתני נזרע רובו אסור דמשמע דנזרע מיעוטו שרי לא אמרן אלא דלא הוי בית אבל בי' סאתי' אסור דמשמע דנזרע מיעוטו שרי לא אמרן אלא דלא הוי בית סאתי' אבל בית סאתי' אסור כמאן כרבנן דאמרי דחצר וקרפף שתי רשויו' ומה שהוא זרוע הוי כקרפף ושאינו זרוע הוי כחצר וכיון שכן ה"ל חצר נפרץ במלואו למקום האסור לו אליבא דרבנן ולפי' נאסר הוא גם הוא בעצמו: ויש מדקדקין מכאן דלרבנן אין חצר וקרפף שתי רשויות אלא כקרפף שהוא סאתי' אבל קרפף פחות מבית סאתים רשות אחת הוא עם החצר ומותרין זה לזה דאי לא כי הוי הזרוע פחות מבית סאתים ליתסר דהא נפרץ במלואו למקום האסור לו ואין זה נכון דא"כ פלוגתא דרבי שמעון ורבנן בחצרות וקרפפית אינו אלא בקרפף שהוא בית סאתים בצמצום דביותר מבית סאתים אפי' ר"ש אוסר כדכתיב לעיל ולא אפשר דלא ליפלגי אלא בבית סאתי' מצומצ' ומאי דאמרי' הכא לרבנן דנזרע מיעוטו פחו' מבית סאתים שהוא מותר לרבנן טעמא דמילתא משום דכיון דאיכא תרתי למעליית' חדא שאין הזרוע אלא מיעוטו ועוד שהוא פחות מבית סאתים שאינו דבר שלם לא נעקר מחיצות מתורת דירה כלל וה"ל כחצר גמור שהוא מותר. רב יהודא מפרש מתני' לקילא דנזרע מיעוטו אפי' בית סאתים שרי אליבא דר"ש והא קיימא לן הלכתא כר"ש: אצטבלאות פי' שורו' שורו': אנא כרב נחמן סבירא לי וכן הלכתא: פורץ בו פרצה יותר מעשר פי' וחשוב כאלו נפרץ כל הכותל לגמרי וכשחוזר וגודרו ומעמידו עד עשר לשם דירה הרי הוא חשוב כאלו עשה בו מחיצה אחת שלימה לשם דירה דסגי בהכי לקרפף שלא מוקף לדירי כדאי' לקמן בשמעתין:

איבעיא להו פרץ אמה וגדר אמה עד שהשלימו ביותר מעשר. פירש דהשתא איכא גדר יותר מעשר לשם דירה אלא שלא נעש' הכל ביחד מי אמרינן דכל אמה ואמה בטלה בשעתה או דילמא דהשת' חוזר הכל וניעור ומצטרף: ר' שנית לנו סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותקנה טמאה מדרס פי' כי עדיין תורת סנדל עליו אפי' לקבל טומא' ואין צריך לומר דלא פרחה טומאה ישנה ממנו. וכתב רש"י ז"ל דה"ה לא תקנה דכל שנשאר בו אזן ראוי למלאכתו ותורת סנדל גמור עליו כבתחלה והא דקתני ותקנה משום דבעי למתני שאם נפסקה שנייה ותקנה טהור מן המדרס ואלו לא נתקנה ראשונה פשיט' שהוא טהור שהרי אין לו שום אזן והא דקתני כי כשנפסקה השנייה ותקנה טהור מטומאת

מדרס שבו אבל מקבל מגע מדרס כתב רבינו ז"ל מפני שבשעת פריסת הסנדל הזה מן האזן השנית שהיה עליו תורת מדרס לטמא כלים קבל טומאה מאביו והוי ראשון לטומאה לטמא אוכלין ומשקין ולא נהיר דלא אמרינן בעלמא בשעת פרישתו מאביו מקבל טומאה מאביו אלא כגון בגד שלם שהיה טמא מדרס ונפסק ממנו מקצת שאין בו שיעור מדרס ונשאר שם שיעור מדרס דמה שנפסק מטמא מגע מדרס דבשעת פרישתו מאביו קבל טומאה ממנו אבל סנדל זה שפקעה מכלו טומאת מדרס כשנפסקה אזנו השנייה הרי פרחה כל הטומא' ביחד ואין כאן דבר שנאמ' שמקבל ממנו טומא' בשעת שפירש ממנו: ואין לומר דכל דבר שקבל טומאת מדרס החמורה ויצא מתורת כלי מדרס לטמא אדם וכלים עדיין יש דבר בו מן הטומאה מקצתה כדי לעשות טומאה קלה חדא דהא אמאי כיון שכלה היתה בתחלת' טומאת מדרס היאך אפשר למיפלגא. ועוד דא"כ לא ה"ל למימר שקבל טומאה מאביו בשעת פרישתו גם לא נאמ' בכל התלמוד הלשון ההוא אלא על הדרך שהזכרנו. אבל הנכון כמו שפירש רבינו שמשון ז"ל שהטעם לטומאת מגע זה מפני האזן הראשונה שתקן שכשחברה אל הסנדל והיא היתה טהורה נטמאת בנגיעתה אל הסנדל וירדה תורת מגעה כשנגעה בה גם ירד לה טומאת מדרס כשנתחברה לו מפני שנעשית חלק מן הסנדל וכיון דטומאת מגע קדמה שפיר מקבלה טומאת מדרס וכמו שנעשית היא ע"י חיבור הסנדל טמא מדרס כך נעשה כל הסנדל טמא מגע מדרס באזן שאע"פ שהאזן מיעוט הוא לגבי הסנדל ואין הסנדל בטל לגבי האזן כיון שכולו כלי אחד ונעש' מקצתו מגע מדרס אף כולו כן. ואע"ג דאמרינן במנחות דכלי שקבל טומאה חמורה אינו חוזר ומטמא טומאה קלה משום דישבע ליה טומאה מעיקרא התם שהכלי עצמו ששבע טומאה חמורה יחזור הוא עצמו לחול עליו טומאה קלה בנגיעתו אבל הכא שבאה לו טומאה מפני שנתחב' למקצתו שהוא טמא בו בכי הא לא אמרינן דשבע ליה טומאה ולפי שטה זו יש לומר דלהכי קתני רישא ותקנה שהרי ע"ז התקון ההיא באה עתה הפסיק' שנייה טומאה מגע לסנדל זה וכן מוכיח בסיפא דמתני' במס' כלים בפ' כ"ו דקתני לא הספיק לתקן הראשונה עד שנפסק' השנייה טהור אלמ' טומאת מגע שבזו משום תקון אזן הראשונה הוא. ויש פירשו דהא דקתני הכא טמא מגע מדרס מירי כשדרס בו הזב ברגלו שחלו עליו ביחד שתי טומאות טומאות מגע וטומאות מדרס דכי פקעה טומאת מדרס מינה בפסיקת השנייה נשאר בו עדיין טומאת מגע ולפי זה י"ל דקתני ברישא ותקנה כדפרש"י ז"ל משום סיפא והדין הזה אמת הוא אבל פי' רבי' שמשון ז"ל הוא המוכרע ממקומו כמו שכתבנו:

ואמרת לנו פנים חדשות באו לכאן וטהור. פי' דסוף כבר נפקו שתי אזניו הראשונו' שבהן קבל טומאה ואע"פ שלא נפסקו ביחד אין בכך כלום ה"נ לגבי נקב במוציא רימון בפנים חדשות באו לכאן וטהור ע"כ דברי ר' יוחנן שאמר לחזקיה ומ"מ תפשוט מינה הא דקרפף דגדרות מצטרפין לעשות מוקף לדירה דסוף סוף פנים חדשות באו לכאן וקרפף חדש הוא וכן הלכתא: רחבה שאחורי בתים: פי' שסתמ' אינה מוקפת לשם דירה ויש בה יותר מבית סאתים שדינה ככרמלי' אבל הוקף ולבסוף פתח לא פי' דמשום דפתח' לתשמי' דירה לא מחשב' מוקפת לדירה עד שיעשה בה מעשה לפרוץ בה יותר מעשר ולחזור ולגודרו ולהעמידו בעשר: לא צריכא דאית בה בי דארי. פי' דקודם שחזר והקיף היה שם גורן שפתח הבית פתוח לו. מהו דתימא דכשחזר והוקף לצורך בי דארי הוא ולא שתהא פתוח' לחצר לתשמישו אין הקיפו היקף דיר' ואע"פ שהפתח קודם להיקף קמ"ל דכיון שהפתח קודם להקף לא סגי שלא יהא ההיקף גם לצורך תשמישו של בית וה"ל היקף לדירה ושרו. סבור מינה מים כזרעים דמו פי' ומבטל תורת דירה מן החצר כדין זרעים האמור לעיל. כנטעים דמו. פי' ולא מבטלי תורת דירה אלא כדין נטעים שהוזכר לעיל:

דף כד:

ולא אמרן אלא דחזו לתשמישתן. פי' שהם מי' זכין ראויין לתשמישתן של חצר דבהכי חשיבי כפירות שבחצר. אבל לא חזו לתשמישתן דהוו מים עכורין אסור כדין זרעים. וכי חזי לתשמישתן נמי לא אמרן אלא שאין בעמק' יותר מבית סאתי' יש שפירשו דלמקומ' קרי עומקם מפני שא"א למים בלא שום עומק והנכון דעומקן ממש קאמר וסתם עומק היינו של עשרה טפחים דאנו מה שאינו עמוק כל כך בטל הוא בחצר ואינו עולה לחשבון בית סאתים ולהכי קאמר שאם יש בעומקן יותר מבית סאתים אז הוו כזרעים לבטל תורת דירי מן החצר ולעשותו כקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדיר' ואפילו הם מיעוטו של חצר. ולעניין החצר הרי הוא ג"כ אסור שהרי נפרץ במלואו למקום האסור לו ואפילו לר"ש ואע"פ שיש בכאן עומק עשר' שהוא חשוב מחיצה הא לא מינכרא כיון שכולה מכוסה במים. אבל י"א שאם החצר סמוך לעומק עשר' בתוך גי' טפחים שהוא כלבוד הרי החצר כמוקף מחיצה ומותר וכן דעת מורי נר"ו. ונפקא מינה אליבא דהלכתא להיכא דלא חזו לתשמישתן דאסרי בזרעים כאלו היכא דחזו לתשמישתן הא אסיקנא דלא חסר כלל מיירי:

דהויא אכריא דפירי. פרש"י ז"ל כריא דפירי שוחה עמוקה שמצניעין בה פירות כי אע"פ שהיא עמוקה הרבה נוטלין ממנה בשבת ולא נהיר דכי הא ודאי אם היא יותר מבית סאתים אסור להוציא ממנה לחצר דבקרפף יותר מסאתי' שלא הוקף לדיר' הוא דכריא דפירא כי הא לא חשיבא אלא כמוקפת שלא לדירה כדאמרי' לקמן בעובדא דאבי דנקא גבי תורא דבי תורי. והנכון דכרי' דפירי פירושו כרי גדול של פירות שעומד בתוך החצר שאפילו הוא גבוה הרבה ויש בו יותר מבית סאתי' טפל הוא לחצר דהכל לצורך תשמישי שני אדם הדרין בחצר ותו לא מידי:

ההוא רחבה דהוה בפום נהרא כו'. פי' והיתה יתירה מבית סאתי' שלא הוקפה לדירה ודינא ככרמלית ולהכי היתה אוסרת על המבוי והשביל כשנפרצו לה מפני שנפרץ למקום האסור להן הא אלו הוקפה לדירה או שאין בה אלא בית סאתים הרי היא מותר' לעצמה ואינה אוסרת לא על המבוי ולא על השביל והיינו דאמר בפ"ק שאם היה מבוי כולו לרחבה אינה צריך כלום דמיירי התם כשהוקפה לדירה או שאין בה יותר על בית סאתים שמותר לטלטל בכולה. חד גיסא מאידך פתוח למתא וחד גיסא פתוח לשביל של כרמים. פי' ואחד השביל ואחד המבוי היו להם ג' מחיצו' אלא שהיו פרוצין במלואן לרחבה אבל הרחבה אינה פרוצה כלום. ומדינה בין המבוי בין השביל מותר הוא בפני עצמו אלא שהרחבה אוסרתם מפני שהיא אסורה ואוסרת דכל שנפרץ במלואו במקום האסור לו הרי זה אסור ומ"מ הרחבה אינה פרוצ' במילואה גם אין הפלוש יותר מעשר שאלו היתה ג"כ פרוצה במלואה א"כ הרי נתערבו המבוי והרחבה והשביל ונעשו רשות אחת כמבוי גדול שהוא סתום מכל צד. ואלו היה הפלוש יותר מעשר כשסות' ממנו מעט לשם רחבה מוקפת לדירה ומותרת לעצמ' ואינה אוסרת אלא ודאי כדאמרן וכן פירש"י ז"ל. ושביל של כרמים סליק לגודא דנהרא. ופרש"י ז"ל כי דיורין היו קצת בשביל זה וכן עיקר שאלמלא כן לא שייך להכשירו בלחי כדלקמן שאין תורת לחי אלא למבוי שיש בו דיורין:

אמר אביי היכי ניעבד. פי' שורת הדין דכל שהוא כשרה הרחבה הוכשרה הכל ולא היו רוצין לטרוח ולקצר הרחבה לעשות בה מחיצה אחת לשם דירה חוץ לד' טפחים מן הכותל הראשון. גם אומר רש"י ז"ל כי חומת הרחבה היתה חזקה מאד והיה הדבר קשה לפרוץ בה פרצה ביותר מעשר או להשלים על הפלוש עד יות' מעשר ולחזור ולהעמידה בעשר. וא"כ היכי נעביד נעביד מחיצה אגודא דנהרא אין עושין מחיצה על גבי מחיצה פי' נעביד מחיצה אחורי דשביל שעל הנהר וכיון שהשביל פרוץ במילואו לרחבה אותה סתימה שעושה לשביל לסותמו חשוב כאלו עשה ברחבה עצמה מחיצה אחת לשם

דירה ואע"ג דסתימה זו אינה ביותר מעשר מ"מ כיון שקודם לכן היתה השביל כעומד בפני עצמו עתה שסותם אותו ונעשו הרחבה והשביל דבר אחד הרי כאלו נעשה עתה מן הרחבה השביל והרחבה מקום א' וכאלו הוקיף השביל על הרחבה ועדיפא הא מעשה מחיצה אחת ברחבה לשם היקף דירה וכן פרש"י ז"ל אבל טעמא דמגו ליכא למימ' הכא כי הסתימה הזאת הכשירה כלום בשביל לבדו כדי שנאמר מגו:

אין מחיצה ע"ג מחיצה. פרש"י ז"ל דלא חשיב היקף דירה מפני שיגביה לשם דידה אפי' כל כותלי הקרפף שלא הוקפו בתחלתן לשם דירה והכא גודא דנהרא שהוא עמוק עשר' חשוב מחיצה גמורה וא"ת גודא דנהרא היאך חשובה מחיצה ניחוש דילמא מסיק נהרא שרטון למאן דחייש הכי בפ"ק. י"ל דהכא הנהר היה קצר בעניין דליכא למיחש להכי. והקשו בתוספ' דהא אמרי' לקמן בעושה מחיצה ע"ג תל גבוה עשרה דהויא מחיצה להכשיר קרפף יותר מבי' סאתים דהא באויר מחיצות האחרונות הוא דר והיכירא רבא איכא. והא לא קשיא לפי מה שגורס רש"י ז"ל לקמן כדבעי' למימר ר"ל דאביי ורבא לית להו ההי' דר' יוחנן ובתו' פירשו כי בסוף השביל הסמוך לגודא היה תל המתלקט עשרה מתוך ד' דהוה חשיב מחיצ' ועולין דרך שם ויורדין אחרי כן באלכסון אל הנהר: אי נמי כי הנהר היה קצר ומצד הנהר השני היו מחיצות נראות עולות למעלה מן השביל שהיו רואין עצמו תוך מחיצות: וקשה קצת היאך לא פי' בתלמוד כשם שפירש דשביל סליק לגודא. ואין לומר שהיתה כותל גמורה בסוף השביל ולדידיה קרי גודא דהא בכל דוכתא קרי' דנהרא לשפת הנהר מלשון והנהר מלא על כל גדותיו וכדפריש הראב"ד ז"ל. וא"ת אי משום דאין מחיצה על גב מחיצ' יכניסו החדשה ד' טפחים. י"ל דא"כ היה השביל מתקצר להם ליעבד ליה ט"פ אפומא דשביל של כרמים. פי' הפתוח לרחבה והשתא מהני ט"פ להתיר השביל הנפרץ במילואו. לרחבה ומגו דמהני לשביל מהני לרחבה ושמו ותועלתו שעושה לשביל חושבו כאלו עושה סתימה גמורה לרחבה לשם דירה. כשעושה פתח לשם דירה כשעשה פתח זה דאע"ג דאפי' הוקף ולבסוף פתח לא מהני בעלמא הכא מהני במגו וא"ת וכיון דמדין מגו הוא דמהני למה לא הזכירו כמו שהזכיר בסמוך גבי לחי וי"ל דכיון דלא קאי לא חייש להזכירו ובלחי דקאי לפום סבריה דאביי פי' טעמי' ועוד דגבי לחי הוצרך לפרש מפני שהוא רבותא גדולה לומר שיועיל לחי במשהו להתיר הרחבה ולעשות היקף לדירה:

גמלא שדיין ליה. פירש"י ז"ל גמלים הבאים מן העיר דרך הרחבה לשאוב מן הנהר. ותמה א"כ היכי ס"ד לעשותו כותל בסוף השביל. ר"ל כי יניחו שם מן הצד דרך מעבר לגמלים שיעבר לנהר: ויש לפרש כי אלו הגמלים עוברים דרך הרחבה אל הכרמים או

לזבל או להוציא משאות פירות משם: אלא אמר לעביד לחי או אשביל של כרמי פיי הסמוך לרחב' להכשירו כמבוי הסתום שהיא כל הכרמלי בלחי תל שהוא גבוה עשרי בלבד לא שרו ליי גמל ומגו דחשיב לאכשורי מבוי חשוב כסתימה ומחיצה גמורה לשם דירה להכשיר הרחבה. וא"ת והלא כבר יש לשביל לחי מן הגפופין של הרחבה שהרי הוא אינה פרוצ' במילואה. וקי"ל דנראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי. וכיון שכן הלחי שהוסיף אינו מועיל כלום ויתר שהוא כנטול דמו ואין כאן שום היקף לדירה לרחבה זו ובתוס' תירצו דשאני הכא שכיון שהגפופין נעשו לצורך הרחבה ולא יועילו לה אם לשביל ולמבוי לא יועילו לה דלנפש' לא מצלה והיכי מצלה לאחריני ואין לדבר הזה טעם נכון אבל הנכון דמיירי שהיו הגפופין ד' אמות שאינן נדונין משו' לחי כיון שהיו עשויין מאיליהן ואע"ג דסובר אביי דבלחי סגי להכשיר היה סבר מעיקרא לאכשורה בצורת פתח כיון דחשיב טפי ועדיף כדי לעשות הכשר יותר א"ל רבא אם כן יאמרו לחי מועיל לשביל של כרמים דעלמא פרש"י ז"ל שיבאו לטעות להתיר לחי של כרמים בעלמא דלא קאי אגודא דנהרא ואין לו מחיצה שלישית כי הכא דגודא חשיבא מחיצ' כיון שגבוי עשרה ויבואו להתיר מבוי מפולש בלחי. והקשו עליו דמאי שנא דבעלמ' לא גזרינן מבוי סתום אטו מפולש. וי"ל דשאני הכא דמחיצה דגודא לא מינכרא וכיון שכן וגם שרוב השביליי לא סלקי לגודא דנהר קרוב הדבר שלא יתנו לבם על הגודא ויתירו כן בעלמ'. ובתוס' פירשו בשם הש"ר ז"ל שאין בשבילין של דיורין מועטין במיעוטו של שביל לא יחשבו אותם ויבאו להתיר כן בשביל של כרמים שאין בו שום דיורין. והוא צריך מן הדין פס או שני לחיים כדין מבוי שאין בתים וחצרות פתוחים לתוכו. וליכא למימר שעשו בהן פס ד' דא"כ אתו גלולי ושתי ליה. אלא אמר רבא ליעביד לחי מהך גיסא דלגבי מתא מיגו דמהני למתא פיי מגו דמהני למבוי הכלה לרחבה כמבוי סתום היוצא לרשו' הרבים או לכרמלית שנכשר בלחי מהני נמי לרחבה כאלו עשה לה מחיצ' גמור' לשם דירה דהכשרו למבוי חושבו. ובודאי כי שורת הדין דכיון שהוכשרה הוכשר גם השביל שהרי הוא פרוץ למקום המותר לו אבל רש"י ז"ל סובר דאפי הכי אוסרין את השביל שלא יתכשר בלחי זה שלא יאמרו לחי מועיל לשביל של כרמים. ובתוס' אומרין דכיון שלא נעשה הלחי לשם השביל ומאליו השביל ניתר מפני שכלה לרחבה המותר לעצמה תו ליכא למגזר וכן עיקר.

טלטולי במתא גופא שרי ברחבה גופא שרי. ממתא לרחבה ומרחבה למתא פליגי בה רב אחא ורבינא חד שרי וחד אסר. מאן דשרי דהא לית בה דיורין פיי שיאסרו על בני המבוי וכחצר אחת הם ומאן דאסר חיישי' דילמא דממלכי והוו בה דיורין שיפתחו

לרחבה פתחים מן הבתים שסביבותיה ויהיו ברחב' דיורין ואותן דיורין אוסרין מלהכניס ולהוציא מן המבוי לרחבה עד שישתתפו ביחד והיו צריכין להשתתף אלו על אלו בשתי חצרות שפתח אחד בהם ביניהם ושמא לא יתנו לבם וישתמשו בו בלא שתוף כדרך שמשתמשין. פירוש כי זה דבר קרוב לטעות: וא"ת מהאי טעמא נאסור גם המבוי לעצמו והרחבה לעצמה. זה אינו שאפילו היו בה דיורין ולא נשתתפו אלו עם אלו אלו משתמשין לעצמן ואלו משתמשין לעצמן כשתי חצרות שיש פתח ביניהן ונראין דברים שלא גזרו כן אלא במבוי שיש לחי ביניהם שמפסיקין ונראין כשתי מבואו' ואפ"ה הם משתמשים שם ויבואו להתיר כן גם לאחר שהיו דיורין ברחבה. אבל השביל שנראה אחר מן הרחב' ובמבוי אחד שוב לא יטעו וידעו בטוב דמבוי שנתוספו דיורין צריכין הם להשתתף אלו עם אלו כי כלא' מבני המבוי אוסר על חבירו אם לא ישתתף עמו והלכתא כמאן דשרי דקי"ל רב אחא ורבינ' הלכה כדברי המיקל ואע"ג דקי"ל בפ"ק כמאן דחיישי' ברחבה דילמא מימליך ובנו בה בתים התם בשל יחיד אבל ברחבה דרבים לא חיישי' להם והראב"ד ז"ל פי' דהתם חששו למבוי הפתוח לרשות הרבים דאורייתא אבל הכא למבוי שהוא רשות היחיד דאורייתא לא גזרו לכך:

דף כה.

קרפף שהוא יותר מבי' סאתים שלא הוקף לדירה ובא למעטו באילנו' לא הוי מיעוט'. פי' כל אילן במשמע ואפילו הוא גבו' עשרה ורחב ד' דהוי רשות היחיד דהא לאו בחלוק רשויות תליא מילתא דעמוד גבוה עשרה ואינו רחב ד' רשות בפני עצמו דמקום פטור הוא ואפ"ה לא ממעיט אלא משום דאילנות תשמיש דקרפף הם הרי הם נחשבין ממנו נמדדין עמו אבל עמוד שאינו תשמיש קרפף כשהו' חשוב באנפי נפשיה קאי ולא בטיל ודווקא עמוד אבל בור לא ממעט בקרפף ואפי' הוא עמוק עשרה ורחב ד' דמשתמשי הוא כאילנות ונמדד עמו והיינו דלא נקט הכא עמוד או בור כדנקיט בכל דוכתא גובי' ועומק כההי' דאמרינן שפת בתל גבוה עשר' וכן בוקע עומק עשרה ורבים כזה:

הרחיק מן הכותל ד' טפחים ועשה מחיצה. פי' קרפף שהוא יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ובא לעשות בתוכו מחיצ' אחת לשם דירה. אם הרחיקה מן הכותל הראשון ארבעה טפחים הועיל לדברי הכל וחשיבא כאלו הוקפה כולה מתחלתה לשם דירה ומסתברא בשיהא כותל גבוה עשרה טפחים ושיהא משוך כל הכותל הראשון שהיה באותו הצד שסמכו לזה בין מרובה בין מועט: פחות מג': פי' שהיה זה הכותל בתוך ג' טפחים לראשון לא הועיל כלום דהא כלבוד דמי ודווקא כשנשאר בו עדיין יותר

מבית סאתים דאם לא כן לא גרע זה הכותל החדש מהיכי דטחו לכותל הראשון בטיט דאמרי' לקמן שאם יכול להטיח לעמוד בפני עצמו דהוי מיעוט. משלשה ועד ארבעה: פי' ועד ארבעה ולא עד בכלל: רבא א' אינו מועיל דכיון דלית בה מקום ד' לא חשיב. פי' ואע"ג דנפקא ליה מתורי' לבוד ואפילו לאותה שעה שכתבנו בפ"ק גבי מחיצות כלאי' בברייתא דג' מדות שנרא' ממנה דרבא סובר אליבא דרבנן דכל שיש במחיצה ג' טפחים דכיון דנפקא ליה מתורת לבוד חשיבא להתיר לזרוע כנגדה. ואע"פ שהפרוץ מרובי על העומד. ולית ליה דאביי דבעי התם לרבנן שיהא בה ד' טפחים דחשיבא לה. לא קשיא על הא דהכא שאין כל העניינים שוים דהתם לגבי כלאים דתלי מילתא בערבוביא הקילו לעשו' דבר חשוב כל שיצא מתורי' לבוד אבל הכא לקרפף שכבר נאסר להוציאו מחזקתו ע"י מחיצ' קס"ד בהאי לישנ' דבעי' הרחקת שיעור דחשיב שתהא כמופלגת לגמרי מן הראשון:

רבה בר שימי מתני לה לקולא. פי' דכל היכא דאיכ' ג' טפחים שלמים דהרחקה דכ"ע מועיל בו וכי פליגי בפחות מג' דאפי' בפחו' מג' אמר רבה דהועיל ופירשה רש"י ז"ל דקאי אפי' אההיא דעמוד שאפי' בעומד פחות מג' אמר רבה דהוי מיעוט דלגבי מיעוט בכל דהו סגי לן כיון שאינו מן הדברים העשויין לתשמישו של קרפף ומורי הרב נר"ו אומר דבעמוד כולי עלמא אית להו כלישנא קמא והכא על הרחוק מן הכותל ועשה כותל חדש קאי דסבר רבה דכל שעשה בו שום מחיצה שלימה לשם דירה בהכי סגי ליה ונראין דברי הראב"ד ז"ל שפסק כלישנא קמא דהוא לישנא דתלמודא ותו דרב המנונא ורב ששת הכין סבירא להו וקי"ל כרבא דהוא בתראה דבעי' הרחקת ד' טפחים דמימרא דרב המנונא דהרחיק מן הכותל ד' טפחים הכי ריהט':

טחו בטוטפי' קרפף יותר מבית סאתי' שהוקף שלא לשם דירה וטחו לאחד מכותליו בטיט לשם דירה וע"י הטיח הזה נתמעט אויר הקרפף והם כבית סאתים או בפחות אם טיחה זו חשוב' שיכולה לעמוד בפני הכתלים הוי מיעוט לדברי הכל: אינו יכול לעמוד בפני עצמו רבה אמר הועיל ורבא אמר אינו הועיל כך הגרסא בכל הספרי' ופירושו שהועיל למעט השיעור אם נתמעט ע"י הטיח אבל לכ"ע לא הועיל לחשבו מוקף לדירה אם עדיין נשאר בו יותר מבית סאתים ואפי' ללישנא דרבה בר שימי דמתני לה לקולא ושרי רחב בפחות מג' טפחים התם הוא מפני שנעשה כותל חדש בפני עצמו וזה ברור. והועיל ולא הועיל האמור כאן אינו כעין האמור למעלה ואגב אשגרות לישן דלעי נקטוה הכא. ורש"י ז"ל מוחק וגורס כאן רבה אמר הוי מיעוט ורבא אמר לא הוי מיעוט ואין צריך למחוק:

הרחיק מן הכותל ד' טפחים ועשה מחיצה. פי' כגון שהיה הקרפף הזה עמוק והקרקע לכל סביביו גבוה עשרה טפחים והרחיק מן הכותל בתוך העומק ד' טפחים ועשו כותל אחד חדש לשם דירה להכשירו אפילו ביותר מבית סאתים דברי הכל הועיל אבל אם הרחיקו פחות מגי' או שעשי' מחיצה על שפת התל ממש גבוה עשרה טפחים פליגי בה רב אחא ורב המנונא כדמפרש ואזיל ומדלא נקט הבא פחות מגי' לא הועיל כדאמריי לעיל שמעי' דהכא מאן דמכשר אפילו בפחות מכשר דכיון שהראשון הוא כותל העשוי מאליו סגי ליה בכותל רחוק כל דהו וכשם שהוא מכשיר מחיצה ע"ג מחיצה. ומיהו ודאי מאן דאמר לא הועיל אפילו מגי' ועד פחות מדי' טפחים קאמר דלא הועיל דהא לא קאמר תלמודא שהועיל לדברי הכל אלא כשהרחיק מן התל די' טפחים שלמים אלמא כל שהוא פחות מדי' טפחים פלוגתי' הוא:

עשה מחיצה על גבי מחיצה. אמר רב חסדא בשבת מועיל. נראין דברים שלא הקיל רב חסדא אלא זה דעשה על שפת התל כדאמרינן לעיל שאע"פ שאינו עושה היכר ליושבים בתוך הנקע עושה הוא היכר ליושבים על התל שלא היו עומדים קודם לכן בתוך מחיצוי וכן פי' מורי הרב: והלכתא כמאן דאמר אינו מועיל וכדאמריי לעיל בהדיא דרחבה אין מחיצה על גבי מחיצה: ומיהו כל שלא היתה המחיצה הראשונה גבוה עשרה והשלים בה כל שהו להשלימה לעשרה לשם דיר' הרי זה היקף גמור לשם דירה ואפי' באחת מן המחיצות בלבד: גרסת הספרים אמר רב חסדא מודה רב ששת שאם עשה מחיצ' על שפת התל מועיל פי' שאם היה הקרפף גבוה כולו ומחיצות שלו חריץ עמוק עשרה טפחים סביביו ועשה הוא למעלה מחיצה גבוה עשרה טפחים סביביו שהועיל לדרים בתוכו גובה הואיל ובאויר מחיצות הוא דרפי' שכבר עשה היכירא לדור בתוך מחיצות ונראין דברים דאפי' במחיצה אחת סגי. ורש"י ז"ל כתב דלא גרסינן על שפת התל אלא ה"ג שאם עשה מחיצה על התל משמע דקשיא ליה עובדא דרחבה דפוס נהרא שהיו רוצין לעשות מחיצה על שפת הגודא ואמרו אין מחיצה על גבי מחיצה ולא ידענו מה הועיל רבי' ז"ל בגרסתו דהא כי גרסינן נמי שעשה אותו על התל ה"ד דאי כשהרחיקו משפת התל ד' טפחים או ג' כמאן דאמר הכי לעיל פשיטא מאי מודה ואם לא הרחיק היינו על שפת התל ושמא נאמר דרב חסדא ורב ששת סוברי כלישנ' דרבה בר שימי דמתני לעיל לקולא שאפילו בפחות מגי' הועיל והיינו רבותי' ועם כל זה אין לנו למחוק גרסת הספרים דההיא דאביי ורבא דלעיל כבר פירשנוה לעיל במקומה: האי מאן דשרא לפתא כו': להכי נקט לפתא מפני שדרכו לצמוח כפילי הנגרעא וגם שהוא צומח מהר'

וניכר שבחו: ואפילו הכי לא קני ביה דבעי' שיחזיק בענין שיעשה תועלת לקרקע כשמחזיק בו לקנותו ממש:

קרפף בית שלש. פירוש בת ג' סאין מצומצמין שלא הוקף לדירה וקירונו בית סאה לשם דירה והנשאר הוא בית סאתים רבה אמר אויר קירויו. פי' עדיין המקירה חשוב מן המנין לדונו כיותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה כי הקירוי אינו מועיל לעשותו מוקף לדירה דבמחיצות הדבר תלוי. ר' זירא אמר אין אויר קירוי מתירו פי' שאין מודדין אלא כשאין מקורה בפני עצמו והרי אין בו אלא בית סאתים וטעמא משו' דסבר דאמרי' פי תקרה יורד וסות' כדמפרש ואזיל: ואמרי' לימא רבא ורבי זירא בפלוגתא דרב ושמואל קא מיפלגי: פי' דאיפליגו נמי אי אמרינן בהא פי תקרה יורד וסות':

דאיתמר אכסדרה בבקעה. פרש"י ז"ל שאין לה שום מחיצה אלא שנעץ ד' קונדיסין והטיל קירה בין קונדס לקונדס ועשה עליה קרוי והיינו דנקט אכסדרה בבקעה כלומר שהיא פרוצה מכל צד רב סבר פי תקרה יורד וסותם פי' מד' רוחותיה ושמואל סובר דלא אמרינן פי' תקרה יורד וסותם מד' רוחותיה הא משתים ושלשה רוחות אמרי': ורבינו ז"ל גורס בפרק כל גנות אמרינן חצר שנפרצה בד' רוחותיה בהאי פלוגתא דרב ושמואל דאכסדרה כי לית ליי לשמואל בד' אבל בשלש אית ליה פי' דבגי מחיצות מודה שמואל דאמרינן פי תקרה יורד וסותם: ומהדרי' הכי אי דעביד כאכסדרא הכי נמי פי' רבי' ז"ל דאי דעביד קירוי דהכא כאכסדרה דהתם שגגו שוה דכ"ע אמרינן פי תקרה יורד וסותם בין מגי רוחות לשמואל בין מד' רוחות לרב כגון שהיה הקרוי באמצע קרפף ואינו סמוך לשום כותל: הב"ע דעביד כאורזילא כלומר שגגו משופע ומדרון ובגג מדרון לא שייך לומר פי תקרה יורד וסותם זו שיטת רבי' ז"ל: וק"ל דכיון דאמרינן לימא בפלוגתא דרב ושמואל קא מיפלגי משמע שזו כעין פלוגתא דרב ושמואל הוא ואמאי והא הכא מסתמא כשקרויו בית סאה אין צריך לומר פי תקרה יורד וסותם אלא מרוח אחד והא אמרת דבהא אפי' שמואל מודה ומהיכא משמע לן דמיירי בשקרויו הי' באמצע שאינו סמוך לשום כותל וי"ל מדנקט סתם וקירו בו בית סאה: א"כ דהשתא סבירא לן דשמואל אפי' במחיצה אחת קאמר ולא ידעי' סוגיא דפרק כל גנות דמודה שמואל בגי' מחיצות וס"ד דהאי דנקט הכא אכסדרה בבקעה משום כח דהיתירא דרב: ור"ת ז"ל הקשה על פרש"י חדא דלשון אכסדרה לא משמע שהיא פרוצ' מכל צד אלא שהיא עומדת מגי' רוחות או לכל הפחות משתי רוחות וכדאמרי' בפרק לא יחפור עולם לאכסדרה הוא דומה ורוח צפונית אינה מסובבת. ועוד ללישנא דאורזילא לא אשכחן ליה בשום דוכתא כפי' זה ועוד דכי הוי הגג משופע התקרה עומדת היא ישרה מן הסת' ולמה אין אומרין בו פי

תקרי יורד וסותם לכן פי' ר"ת ז"ל דהכי כשהיא סתומה מג' רוחות או משתי רוחות הא בפרוצה מכל צד או מג' רוחות אפי' רב מודה דלא אמרי' פי תקרה יורד וסותם והא דנקט הכא אכסדרה בבקעה מפני שהיא פרוצה לרוח רביעית לגמרי שאין שום סתומה כנגדה באכסדרה שבחצר והשתא איפלגו אפי' ברוח אחת בלחוד סבר שמואל דלא אמרינן ביה פי תקרה יורד וסותם והתם בפי' כל גגות כך הגרסא בכל הספרים הישינים וכי לית ליה לשמואל בשלש בארבע אית ליה. וכן גורס בה ר"ח ז"ל וה"פ דכי לית ליה לשמואל כשאין שם אלא ג' מחיצות ורוח רביעית פרוצה כולה אבל אם מקצת רוח הוא סתום מודה הוא דאמרינן ביה פי תקרה יורד וסותם כיון שיש בו גפופי ואפי' יש שם פרצה ביותר מעשר. ומהדרי' אי דעביד כאכסדרי כלו' שזה הקירוי עשוי כאכסדרה מוקף מג' רוחות או שתי' הכי נמי דאמרינן ביה פי תקרה יורד וסותם אליבא דרב דהלכתא כוותיה ומודה ביה רבה כסברא דרב. דעביד כאורזילא כלומר שהוא פרוץ מכל צד או מג' רוחות שהקירוי עשוי ע"ג קונדיסין בלא שום מחיצה לשמור עליה משום הגנות ולשבת תחתיה לצל לפעמים וכדמתרגמינן כמלונה במקשה כארסילא במבוהתא. וכן פי' הראב"ד ז"ל:

דף כה:

אמר רבי זירא ומודינא בקרפף. פירוש של בי' סאתים שלא הוקף לדירה שנפרץ במלואו לחצר שהוא אסור: פי' דטעמא דשרי' לעיל היינו משום דפי תקרי' יורד וסית' והכא ליכא פי תקרה וכיון שכן אויר החצר שנוסף עליו מיתרו לקרפף לעשותו קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירי שהוא אסור אבל החצר מותר מפני שיש לו גפופי כי החצר לא נפרץ במילואו. וגם אין שם פרצי בייתר מעשר:

מתקיף לה רב יוסף וכי אויר המותר לו אוסרו. פי' דקס"ד שאסור הקרפף היה מפני שנפרץ במלואו לחצר שהוא אסור לו ולהכי נקט קרפף שנפרץ במלואו ולהכי אתקיף ליה דהא קרפף וחצר רשות אחת הם ומותרים זה עם זה מאחר שאין בו אלא בית סאתים וא"כ היאך הוא אוסרו. ועל זה השיב אביי לרב יוסף כמאן כר"ש כלומר כמאן את אומר דקרפף וחצר רשות אחת הם כר"ש דהלכתא כוותיה דאלו לרבנן שתי רשויות הם ואפי' הם של איש א' אסורין לרש"י ז"ל א"נ בשני בני אדם דווקא לתוספות. וכדכתיבנא לעיל. אפי' לר"ש יש טעם אחר לאסור זה הקרפף שנפרץ במלואו דהא איכא מקו' מחיצות שנוסף על הקרפף ונעשה בו יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה והיינו דא"ר זירא שאויר חצר מתרו כלומר מקום הכותל שנוסף עליו כשנפרץ לאויר החצר נוסף עליו ויתרו ועשאו יותר מבית סאתים ולפי' הקרפף אסור אבל החצר מותר מפני שיש בו גפופי

ואין הפתח יותר מעשר דלא חשיבא פרצה. וא"ת הא הקרפף ג"כ נכשר בגפופי החצר למאן דסבר דנראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי. י"ל דהכא כשהיו נכנסין כותלי הקרפף בתוך חצר וא"נ כשכותלי החצר יתרין על ד' אמות: וי"מ דקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה לא משתרי לעולם כשהוא פרוץ במלואו בלחיין ולא בפסין ואפי' ברוח רביעית וכדאמ' רב כהנא קרפף בית סאתים שנפרץ במלואו לחצר כו':

חצר מאי טעמא מותרת דאיכא גפופי. פי' כמאן קאמר דחצר מותרת אי משום גפופי ושאין בו פרצה אלא בעשר והקרפף אסור אע"פ שאין בו אלא בית סאתים בלבד ומשום דקרפף וחצר שתי רשויות ונפרץ במלואו למקום האסור לו ואליבא דרבנן דאמרי' שתי רשויות הם: זימנין דמשכחת לה איפכא פי' דאי מהאי טעמא זימנין דהוי איפכא שהחצר נפרץ במלואו לקרפף ויש לקרפף גפופי ואין שם פרצה יותר מעשרי'. קרפף מותר לגפופי. וחצר אסור שיפרץ במלואו לקרפף שהוא אסור לו אליבא דרבנן וכיון דמשכחת לה איפכא אמאי פסיק ונקיט שריותא בחצר ואסורא בקרפף לימא הכי קרפף בית סאתים הסמוך לחצר ונפרץ א' מהם במלואו לחבירו הוא אסור וחבירו מותר: ומדנקטה הכא בההיא שמעי' דהא כר"ש היא דסבר קרפף בי' סאתי' וחצר רשו' אחת וקרפף אסור מפני שנוסף באויר מחיצו' ונעשה יותר מב"ס והחצר מותר כי אע"פ שבייתור זה נפרץ למקום האסור לו ואפי' לר"ש מ"מ ע"י גפופין שלו אינו חשוב כפרוץ במילואו ונהי דאסי' להוציא מזה לזה הוא עצמו עומד בהכשרו ושאין בו פרצה יותר מעשר וז"ל כיון שזה הכותל של קרפף הרביעי אין בארכו אלא עשר אמות בלבו כמו שאמרנו שאלו היה בו יותר היתה פרצת החצר ביותר מעשר והיה נאסר וכיון שכן על כרחינו קרפף זה שיש בו ב"ס יש בארכו יותר מכמה פי שנים לרחבו ואפילו קודם שנפרץ והיה בו ב"ס בלבד היאך היה נטל ליתר. וי"ל כי בצדדים האחרים היה רחב הרבה עד מאד אלא שנתקצר במיעוט סמוך לכותל הרביעי כגון זה:

ההא בוסתנא דהוה סמוך לגודא דאפדנא. פי' פרדס יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה שהיה סמוך לטרקלין שהוקף לדירה והכותל חוצץ בין שניהם וכשהי' הכותל קיים היה גם הפרדס מות' מחמ' אותו הכותל של האפדני' שהוקף לדיר' דהא קי"ל לעיל דכל שיש בקרפף כותל א' שהוקף לדירה בהכי סגי ליה נפיל אשייתא דבי בני והכל ענין א' כי האפדנא היה א' מאפדני החצר ולפי' זה הכותל החוצץ נקרא כותל חיצון של אפדני לגבי החצר סבר רב ביבי בר אביי למסמך אגודי גוואי פי' היה רוצה להתיר הבוסתנא ע"י כותלי האפדנא הפנימיי' שהוקפו לדירה שנעשו עתה מחיצות גם לבוסתנא כי הבוסתנא נפרץ במלואו לאפדנא וטעה רב ביבי מפני שכשם שקודם לכן היתה הבוסתני

כשר' בכותל אפדנא שנפל כך תהא עכשיו נשאר בכותלי האפדנא הפנימיי' דמ"ש: אמר ליה רב פפא משום דאתיתו ממולאי אמריתו מילי ממוליאתא: גווייאתא לגואי עבידן לבראי לא עבידן: פי' אין זה דומ' לכותל החיצון שנפל כי הכותל הראשון החצון שנפל נעשה בתחל' גם לצורך הבוסתנא להיות חוצץ בין שניהם וכיון שנעשה לדיר מפני צורך האפדנא הרי נעשה לדירה גם לבוסתנא אבל אלו הכתלים הפנימיים לא נעשו כלל לצורך הרחבה כי אחר שנעשה הכותל החיצון נעשו הכתלים הפנימיים וכיון שכן השתא דנפל כותל החוצץ ואין הפרדס נכשר בהם דה"ל כהוקף ולבסוף פתח שאיני מכשיר: ונראה דאליבא דרב פפא אף האפדנא נאסר עכשיו שהרי נפרץ גם הוא במילואו למקום האסו' לו דחצר וקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה שניהם אסורין זה עם זה ואפילו לר"ש כדכתיב לעיל. ומה שלא הזכיר התלמוד איסור האפדנא משום דהא פשי' בי שניה' נאסרי' ביחד: ומה שכתב רש"י ז"ל כדברי רב פפא גוייתא לבראיי לא עבידן ונהי דפרצה ליכא הקף לדירה ליכא י"ל שכך רצה לומר נהי דפרדס זה אינו נאסר מטעם פרצה שנפרץ לחצר דהא לחצר שהיה מותר לו נפרץ כי בעוד שהיה הכותל קיים היה הפרדס מוקף לדיר' והיו שניהם מותרים זה לזה אליבא דר"ש דהלכתא כוותי' מ"מ הרי הוא נאסר מפני שאין לו היקף לדירה ואז אוסרין זה לזה בפרצתן: אבל יש מרבותי' בעלי התוספות ז"ל שכתבו כי האפדנא לא נאס' בכאן שלא היו טורחין אלא בהכשר הפרדס והטעם מפני שהיתה שם קורה ופיה יורד וסות' להכשיר האפדנא אבל הפרדס שלא היקף לדירה דמחיצה גמור בעי' עוד י"מ שהטעם מפני שהקרפף נפרץ במלואו כי עדיין נשארו לו גפופי מכאן ומכאן כעין סוגיא דאמוראי לעיל: וזהו מה שכתב רש"י ז"ל ונהי דפרצה ליכא לאסור את החצר שהרי לא נפרץ במלואו ג"כ הפרצה ביותר מעשר היקף לדירה ליכא והרי הפרדס נאסר. וא"ת א"כ זה הכותל שנפל לא היה יותר מעשר כיון שאין פרצתו ביותר מעש' והיאך הוכשר בו הפרדס מפני שנעשה זה הכותל לדירה דהא משמע לעיל דלא מכשרי אלא כשיש בפרדס או בקרפף פרצה ביותר מעשר וחזר וגדרו בעשר. י"ל דהתם הוא במחיצה גמורה גדולה אבל כיון שזה היה כותל סמוך לפרדס וכולו הוקף לדיר' הרי הוא חשוב כמחיצ' של מאה להתיר כל הפרדס ונכון הוא זה. עי"ל כי מחיצות הבוסתנ' היו גדולים ממחיצות האפדנא והאפדנא נפרצה במלואה בעשר אבל הבוסתנא גפופי היו לה שלא היו לדירה וזהו שאומר רש"י ז"ל: וההיא פרצה ליכא לאסור את הבוסתנא היקף לדירה ליכא כי בתחלה היה ניתר הבוסתנא במחיצת האפדנא שהיתה לשם דירה ואע"פ שלא היתי' אלא בעשר כנ"ל: ויש שפירשו כי זה הפרדס שלא הוקף לדירה אסו' היה לעצמו קוד' שנפלה האשתייתא מפני שלא היקף

לדירה כי לא היה סמוך לאפדנא ממש אלא רחבה שאחורי בתים מפסקת בין האפדנא והבוסתנא וכותל הרחב' מפסקת בין הרחבה והבוסתנ' נקרא אשייתא ברייתא דאפדנא וכשנפל הכותל הזה החוצץ בין הרחבה והבוסתנא נעשה הבוסתנא והרחבה א' והרי חוצץ בין האפדנא והבוסתנא כותל האפדנא שהיקף לדירה ולזה היה סובר רב ביבי להכשיר הבוסתנא בכותל זה ואע"פ שלא נעשה לשם הבוסתנ' הרי נוסף עליו עתה ונעש' לו כותל וע"ז אמר לו רב פפא שזה אינו כיון שבתחלתו לא נעש' לצורך הבוסתנא ה"ל כהוקף ולבסוף פתח שהוא אסור: ופי' זה אינו ג"כ נכון דא"כ למה אמר דסמיך האפדנא הא ודאי אי משו' דסמיך ממש או משו' דסמיך אהכשירא דידיה והכי ודאי ניח' טפי וכדאמרינן בעי למסמך אגודי ודאי וזה ברור והא דאמרי' הכא ובכל דוכתא משום דאתיתו ממולאי: פרש"י ז"ל לשון כריתה שהיו מזרע עלי שהיו נכרתין בחצי ימיהן. אבל ר"י ז"ל פי' שנקראו כן על שם מקומן שנקרא ממוליא כדאמרי' התם במדרש דר' מאיר איקלע להההוא אתרא דשמיה ממולי' חזנהו שהיו שחורי הראש. אמר להו מדבי' עלי אתון לכו ועסקו בתורי':

ההוא אבורנקי כו'. המעשה הזה כבר נכתבו בו כמה פירושים ומה שנראה נכון בעיני רבותי ובעיני אני כותב והוא בשטת רש"י ז"ל: כי האבורנקא הוא אילן גדול שענפיו מרובין והוא עשוי כפרדסי הגדולים להיות שם לצל ולרוח היום ומקיפין אותו למחיצות לטייל שם בצניעות. ואוכלים שם לפעמים גם מניחים שם כליהם כשבאים לטייל בפרדס והוא כאותה שאמרו במס' תענית זה הנוטע אבורנקי של מלכים והיה לריש גלותא סמוך לבתו פרדס גדול יותר מבית סאתים שלא הוקף ואחר שהוקף שלא לדירה עשו בתוכו זה האבורנקא שהוא מוקף מחיצות: א"ל ריש גלותא לרבה בר כהנא זיל עביד שם תקנתא. פי' בערב שבת דלמחר ניכול נהמא שם ונוכל להוציא מהבית לבוסתנא וגם מן האבורנק' לבוסתנ' כי מפני שבוסתנ' לא היקף לדירה והוא יותר מבית סאתים לא היו יכולין לטלטל בו אלא בד' אמות. גם היה אסור להוציא מן האבורנקא והבית לתוכו וממנו לתוכם: אזל עבד קנה קנה פחות מג' פי' שעשה בבוסתנא מחיצה של קנים סמוכים זה לזה בפחות מג' ועשה אותם לשם דירה. ורש"י ז"ל פי' שעשה אותם מפתח הבית הפחות לבוסתנא עד האבורנקא מחיצה מכאן ומכאן והשביל באמצע ואז נכשר להוצי' מן הבית לאבורנק' ואולי כי גם במת צות אלו תתכשר האבוסתנא כיון שנעשו לשם דירה דמגו דמהני להתם מהני כאלו עשה בו מחיצ' שלימה לשם דירה וא"ת ומ"ש הכא ממחיצות אבורנקא גופו דאסיקנא דלא מהני ואלו בקנים אלו משמע דמהני לדברי הכל. י"ל דקנים אלו כיון שבאים מן הבית ממש עד האבורנקי ומצרפין הכל ביחד

נעשו כאלו הם מחיצות הבית עצמן כנ"ל: ויש אומר שהרחיק ד' טפחים מאחד מכותלי הבוסתנא ועשה מחיצה זו לשם דירה ואו הוכשר הבוסתנא וכיון שהוכשר הוא בעצמו לטלטל בכולו ונכשר גם האבורנקא והבית להשתמש עמו שנעשה כתצר שלפני הבית. אתא רבא שלף שדנהו כו' פי' סלק הקני' משם לא להחמיר אלא להקל שהיה סובר כי כותלי האבורנקא שהוקפו לדירה ולתשמיש שלו מכשירות גם לבוסתנא דלא גרעי אלו המחיצו' מאלו עשו בוסתנא מחיצה אחת לשם דירה ברחוק ד' טפחי' כי אע"פ שהוקף הבסתנא קוד' שנעשו כותלי האבורנקא אין זה כהוקף ולבסוף פתח דהתם לא עשה לו שום מחיצה לשם דירה אלא שפתחו לבי' דיר' מה שאין כן בזה שעשה שם מחיצות האבורנק' וכיון שהאבורנקא בתוך הבוסתנא והוא תשמיש לה לא גרעי מאותו כותל שנעש' כקרפף רחוק ד' טפחים מן הכתלים הראשונים שלא הוקפו לדירה שדומה כאלו הוא יתר וכנטול ולמחר כשירצו לאכול ולטייל בבוסתנא:

דף כו.

איתיבי' רבינ' לרבא מעיר חדש' שנעשו בתחל' חומותי' שלא לשם דיר' ואח"כ עשו בתוכ' דיורין גמורין שאין מודדין לה לענין אלפי' מחומותי' כיון שלא הקפו לדיר' ואע"פ שכשנעשו החומו' נעשו על דעת לעשו' בתוכו דיורין: גם נעשו אחרי כן דיורין גמורין לא אתו דיורין שבתוכו להכשיר החומו' החי צונו' ולעשותן כאלו הוקפו לדיר' הכא נמי כותלי האבורנק' בתוך הבוסתנ' לשם דירה לא יועילו לעשו' הבוסתנ' מוקפת לדיר' כיון שהוקפ' הבוסתנ' בתחל' שלא לשם דיר' ולא דמי להרחיק מן הכותל ד' טפחי' ועש' מחיצה לשם דירה דהת' הוא שזו המחיצה החדשה היא עכשיו אחת ממח צו' הקרפף שהוא מוקף בהם מה שאין כן בזה ורבא שמע תשובה זו וקבל':

שם אז נתנו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע על לבם ונזכרו הלכה וחזרו בהם ממה שהסכימו אתמול עם רבא בסלוק הקני' ובאו והקשו לו. והקשה רב פפא ממחיצת אדריכל לומר שאפי' את"ל דמחיצות עשויות לשם דירה בתוך קרפף שהוקף שלא לשם דירה יהיו מכשירין אותו בכאן אין ראוי להכשיר הבוסתנא פי' כותלי האבורנק' לפי שכותלי האבורנקא בעצמן לא חשיבי מוקפין לדירה מפני שאינם עשויין להשתמש בהם לדיר' קבע אלא לאכול שם דרך עראי ואקראי ולצניעותא שלא יראים מבחוץ כשיושבים ומטיילים שם והרי זה כמחיצ' כותלי אדריכל שעושין חוצבי אבנים לאכול שם עראי או לעשו' מלאכת' בצנעא דלא חשיב מוקף לדירה: וכדאמר רב אסי האי מחיצ' דאדריכל לא שמה מחיצה כיון דלצניעותא בעלמא עבידא ורב הונא בריה דרב יהושע הקשה עוד

לרבא מעין קושיא זו דמחיצות האבורנק' לא חשיב הוקף לדירה שהרי עיקר עשיית' הוא להניח שם כלי להצניע' שם כשבאים לטייל בבוסתנא וכל כה"ג הוי לה מחיצה העשויי' לנחת פי' להניח שם כלים: ואמר רב הונא כל מחיצה שהיא עשויה לנחת לא שמה מחיצ' וכדמוכח ממאי דהוה עביד רב' בר אבוה למחוזא ואז לא מצא רבא שום תשוב' לקושיות אלו נאסרה הבוסתנא ועל זה אמר ריש גלותא לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע חכמים המה להרע ולהטיב לא ידעו פי' הם חכמים להזכיר אלינו לאסור הבוסתנא אבל אתמול כשסילק רבא הקנים והסכימו על ידו לא היו חכמים להטיב ולומר שהיה הבוסתנא צריך הכשר ושנכשרנו ע"י הקנים שעשה רב הונא בר חיננא או על ידי הכשר אחר: והא דאמרינן דרבה בר אבוה מערב לה לכולא מחוזא עד סאת' ערסאת' משום פירא דבי תורי: פרש"י ז"ל כי מחוזא היתה עיר קטנה שאין בה ששום רבוא וקי"ל דעיר של יחיד אפילו נעשית של רבים מערבין את כולה כשהי' מוקפת מחיצות אבל מחוזא לא היו לה חומות ומבואו' שלה מפולשין ובתוך מקצת המבואות היו פירי דבי תורי כלומר שוחות עמוקות בין שכונה לשכונה ששם מניחין מאכל השוורים וכשעשו מחיצות בראשי המבואות ההם לא עשאום כדי לסתום בה את העיר אלא להיות מחיצות לאותו פירי דבי תורי וכיון שכן הוה ליה מחיצה העשרה לנחת ולא חשיבא היקף לדירה ומפני זה לא היתה מחוזא חשובה כסתומה ומוקפת לשם דירה וכמפולשות דמיא לעניין שאין מערבין את כולה: ולפיכך לא היה רבה בר אבוה מערבא כולה ביתד אלא היה מערב כל שכונה ושכונה באנפי נפשה: כי אין המחיצות חשובות מחיצות של קיימא לצרף את כולה לעשות כל העיר אחת: כן פירש"י ז"ל והקשו עליו בתוס' דהא מחוזא עיר גדולה הוה שיש בה ששים רבוא וחומות היו לה וכדאמרי' בפ"ק הני אבולי דמחוזא אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים: ופרש"י ז"ל שם כי הי' שם ששים רבוא כרגלי מדבר כלומר שהיו רגילין בה ששים רבוא: ואבולא דמחוזא היינו חומותיה. ועוד הקשו דאפי' היתה עיר גדולה מה בכך הרי מערבין את כולה ע"י שיור וכדאיתא בפ' הדר ושם אמר בפירש דפירי דבי תורי הוו שיורי דיורין דירה וש"מ דעיר גדולה היאתה ועוד היאך אפשר כי אותן מחיצות שעשו בראשי מבואות המפולשין לא היו עשויים גם לצורך סתימת העי' ולהיקף דירה וה"ל ישב ולבסוף היקף ודוחק גדול הוא לומר כי נעשו הפירות דבי תורי והקיפו קוד' שישבה העיר ולפי' פי' בתוס' והוא הנכון דמחוזא עיר גדולה היתי' ומוקפ' חומה ואי לאו פירא דבי תורא שהיו שם אפשר היה לערב את כולה ביחד ע"י שיור וכדאי' בפ' כיצד מערבין אבל משום פירא דבי תירי שהיתה שם שהיתה מפסקת בין מבוי למבוי לא היו יכולין

לערב ביחד ופירא דבי תורי היא חפירה עמוקה עשרה והיתה יתירה מבי' סאתים והיו עושין כן במבואות שבין שכוני לשכוני ולהצניע שם פירוי של מאכל בסמתם כי ארץ מקנה היתה וכיון שעשויה לכך חשיבא מוקפת שלא לדירה דהויא לה מחיצה העשויה לנחת דלא שמה מחיצה כדאמרינן לעיל וכיון שהיא עצמה אסורה ככרמלית היתה עושה הפסקה גמורה בין שכונה לשכונה שא"א לערב כולן ביחד ולפי' היו צריכין לערב כל שכונה ושכונה באנפי נפשה. וערסת' פירוש שכונות וחבירו בפ"ק דגיטין מערסא לערסא ואפשר שהיתה השכונה מבוי א' גדול או אפי' תבואות הרבה פתוחין זה לזה ואחרי השכונה מכאן ומכאן פירא דבי תורי לצורך בהמות אותה שכונה או אפשר שבכל מבוי ומבוי שבעיר היה פירי דבי תורי באמצע ושכונה קורה שמערבין בני מבוי זה שמצד שמאל עם בני מבוי השני הסמוך להם מצדה מאחוריהם ע"י פתחים או חלונות שביניהם וכן אותן שבצד ימין עם אותם שסמוכין מצדם מן המבוי האחר שבאחוריהם ועוד י"א שלאורך כל העיר באמצעות היה שם חפירה גדולה ושכונות מכאן ומכאן ובין כל שכונה ושכונה חפירה דבי תרי: וזו היא צורתה

א"ר אלעי שמעתי מרבי אליעזר אפי' היא כבית כור. פירוש מטלטלין בכולה ואע"פ שלא הוקפה לדירה ופליג את"ק דלעיל אליבא דר' אליעזר וכן שמעתי ממנו אנשי חצר ששכח א' מהם ולא עירב ביתו אסור מלהכניס ולהוציא עמהם לו אבל להם מותר פירש מתני' כשבטל להם רשות שיש לו בחצר כדאיתא בתלמודא לא הוצרך התנא לפרש דהא פשיטא דבלאו הכי אוסר הוא עליהם לגמרי ובטול זה מועיל אפי' בשבת דהכי קיימא לן במכילתין בפ' הדר דמבטל ישראל רשות ואפי' בשבת ופרישנא בתלמודא דמירי בשלא בטל להם בפירוש רשות ביתו ואפ"ה סבר ר' אליעזר שהמבטל רשות חצרו ביטל רשות ביתו וכאורח הוא אצלם לגמרי ושורת הדין היה שיהא גם הוא מותר להוציא ולהכניס אפי' מביתו לחצר פרש"י ז"ל שאם הוא חוזר ומוצא מביתו לחצר נראה כאלו הוא חוזר מן הבטול ומחזיק ברשותו הוא ואוסר רשותו עליהם והם עליו וכדתנן בפ' הדר משנתן רשותו והיציא בין בשוגג בין במזיד הרי זה אוסר: והלכך הוא מותר להוציא ולהכניס מבתיהם לחצר כאורח בעלמא. ואסור להוציא ולהכניס מביתו לחצר והם מותרין אפי' מביתו לחצר וכן כל הבא משם. ויש מקשים לפרש"י ז"ל דאי מהאי טעמא הוא דאסור היה לו לתנא לומר שהוא אסור קודם שהחזיקו הם בחצר ואם קדמו והחזיקו בחצר כבר החזיקו ואינו אוסר עליהם מפני שחוזר ומחזיק ברשותו וכדתנא התם בהדיא בפ' הדר גבי הא דתניא מי שנותן רשות להוציא בין בשוגג בין במזיד אוסר כו'. בד"א בשלא החזיקו בני מבוי במבוי אבל לאחר שהחזיקו אינו אוסר ר"ל דתנא לא נחת לפרוש כולי

האי שלא בא עתה אלא ללמד שהמבטל רשות חצירו ביטל רשות ביתו מן הסתם ולפיכך מותר להם להוציא ולהכניס אפי' מביתו לחצר. וכן שמעתי ממנו שיוצאין בעקבלין בפתח. פרש"י ז"ל מצוותא דארזא. ופרש"י ז"ל שהוא סיב עבה סביב הדקל ובפ' כל שעה אמר לדברי הכל שיוצאין בחרכיני' ופרשו התם דהוי אצוותא דדקלא. ועל כרחין שני מינים הם וההוא דהתם מין ירק שגדל סביבות הדקל ועולה ונכרך בו ולפי' הוא כשר לדברי הכל דהא אמר בפ' כל שעה דבעי' מרור שהיא מן זרעים דומיא דמצה שהיא מין זרעים וכן פר"ח ז"ל בהא דהכא שהוא מין זרעים. וא"כ הטעם שלא הודו לו לו חביריו מפני שאין לו שרף ולחות וע"פ שהוא מר בעי' שיהא בו שרף והנכון דהא דהכא מעיקרו של דקל הוא גדל ושרף יש לו ומפני שאינו מין זרעים לא הודו לו ור' אליעזר לא בעי מרור מין זרעי' דומי' דמצה והא דקתני ובקשתי לי חבר לא מצאתי פי' כדפירש רש"י ז"ל שלא מצא לו חבר מתלמידי ר' אליעזר שיאמר כן בשמו של ר' אלעזר דבפ' כל שעה אשכחן בברייתא באתי אצל ר' אליעזר בן יעקב והודה לדברי אלא ודאי כדאמרן:

גמרא. מתניתין דלא כחנניא. פי' מורינו ז"ל דלא כחנניא משמיה דר"א דחנניא קתני משמי' דר' אליעזר אפי' היא ארבעי' סאה. ושניהם מקרא אחד דרשו בין ר' אליעזר בין ר' חנניא דר' אליעזר נתן שיעור באסטרטיא של מלכים. והם נחלקו בשיעור דאסטרטיא כדמפרש ואזיל. ויש לפרש מתני' דר' אלעאי בשם ר' אליעזר דלא כחנניא משמיה דנפשא וכי תימא מאי איריא דלא כחנני אפי' דלא ככולי עלמא י"ל משום דחנניא אזיל בשטתי' דר' אליעזר דיליף מאסטרטיא דמלכים אצטריך לומר דמתני' דלא כחנניא דאלו לחנניא שיעורו מ' סאה: וכן פי' בתוס': מכאן לאסטרטיא של מלכים עיירות בינוניות פי' וכיון דקרי להחצר ואף על פי שהיא רחבה שאחורי הבתים שלא הוקפה לדירה כדקארי לה תיכונה נקטי מינה אסמכתא דכל השיעור הזה יש לה דין חצר לטלטל בכולה. ולא היא דאתי לאיגרויי שטן: פירוש ולתלמיד חכם בעלמא ליכא למיעבד כמו שעשה ישעיה שהיה נביא וצדוק גמור:

דף כו:

כשתמצא לומר. פי' כשתמצא בעצמך לרדת לסוף טעמן תצטרך לומר דהיינו טעמא דר' אליעזר: פשיטא פי' דהיינו טעמייהו. אמר רבא אנא כו' לא נצרכה אלא כגון שהיו חמשה כו' פי' ולא בא רב ששת אלא ללמדנו דהא נפקא לן מגו פלוגתא דר' אליעזר ורבנן דכי היכי דלר' אליעזר בעין יפה מיבטיל ואמרי' שאף רשות ביתו בטל כדי שלא יאסור עליה' הכי נמי אמרי' באידך כי כשביטל רשותו לאחד מה' בעין יפה בטול ודעתו לבטלו

לכל בני החצר כדי שלא יאסור עליה' ומה שאמר לאחד מהם במקו' כולם אמר לו: והקשו בתוס' היכא רמז רב ששת בלשונו שנלמוד וה יותר ממה שאנו לומדין ממשנתינו דהא ממתני' נמי שמעי' הכי דלר' אליעזר בעין יפה ביטל וה"ה לאידך ותרצו דשמעי' הכי ממאי דנקט בלישניה רשות ביתו ביטול כלומ' הוא עצמו מבטל ולא נקט רשות ביתו נתבטל כלומר מטעם דביתא בלא חצר כמאן דליתא דמי: רב טביומי מתני' כמאן אזלא כו' ושניהם לשון אחד הם ממש אלא שבזה הלשון האחרון מזכיר בו רב הונא בר יהודא אמר רב ששת וכן כתב רש"י ז"ל ולא כגרסת מקצת הספרים שגורסי' בלשון אחרון צריך לבטל כמאן כרבנן. ותו לא מידי:

פרק שלישי בכל מערבין

בכל מערבין. פירש"י ז"ל בין עירובי תחומין בין עירובי חצרו'. ולא דק דהא קי"ל דעירובי חצרו' צריכין פת כדאי' לקמן בפ' הדר והכא בעירובי תחומין קאמר דכולי פרקין בהכי מיירי: חוץ מן היין ומן המלח. פרישנא בתלמוד' שאין למדין מן הכללות אע"פ שנא' בהם חוץ והכא נמי מאי איכא כמהין ופטריות שאין מערבין בהן דלא חשיבי אוכלא ואינ' באי' לא לסעוד בה' ולא ללפת בה' את הפת ואוכליהון לאו אינשי: וכל שאינו ראוי לסעוד בו או ללפו' בו את הפת אין מערבין בו דמידי דחזי לסעודה בעי' והא ודאי מאי דנקט בתלמודא דהא איכא כמהין ופטריו' נקט מילתא דפסיקא לגמרי דבפרקין אמרי' לקמן דאיכ' כמה מילי שאין מערבין בהם. והעולה מכלל השמועות שאין מערבין אלא באוכל שהוא נאכל כמות שהוא עתה ואינו מחוסר תקון ולפי' אין מערבין בכפניות שמחוסרין מיתוק ע"י האור וכן חטי' ושעורים ועלה בצלים שאין נאכלין כמות שהן חיין ופולין יבשין וכן אין מערבין בדבר שאין דרך רוב העולם לאכלו כדאי' בתלמודא גבי חזין. וכן אין מערבין בדבר שאינו מאכל גמור ראוי לטמא טומאת אוכלין בלא שום תקון מבחוץ אין מערבין בו. וכשם שאמרו שאין מערבין בקורא דדקלא והטעם בכל אלו דעירוב דעבדי כעין סעודה צריך שיהא ראוי לסעוד' בשעה שקונה עירוב דהיינו בין השמשות ואם אינו נאכל כמות שהוא חי הרי אי אפשר לבשלו ולתקנו בשבת ובעי' נמי מידי דרגיל לסעודה ושיהו בני אדם אוכלין אותו. וקורא דדיקלא אע"ג דרגילין לאכלו וניקח בכסף מעשר מ"מ אינו אוכל גמור כיון שסופו להקשות כעץ ועומד לכך. ואע"ג דחזי לאכילה אין אוכלין אותו אלא באקראי ואינו בא לסעודה וללפות בו את הפת וכיון דלעניין טומאת אוכלין לא חשיב אוכל לא חשיב לשווייה אוכל לסעודת עירוב. וגרסי' ברושלמי אע"ג דר"מ בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים והמלח ובלבד דבר

שנאכל חי כמות שהוא ואמרו שם כי אפונים מערבין בהם ואע"פ שמסריחין את הפה. ומסתברא דבאפונין לחין קאמר שהיו אוכלין אותן דומיא דפולין לחין שאמר בתלמודא.

דף כז.

אף אנן נמי תנינא. כל הנישא על גב הזב טמא וכל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ולמושב והאד'. פי' שלש טומא' חמורו' יש בזב משונו' מטמא שרץ וטמא מת מדרסותיו והסיטו ועליונו של זב. מדרסותיו מטמאין אדם וכלים בין במגע בין במשא והא טעון כבוס בגדי' והם בכל דבר הראוי למשכב ומושב שייחד' לכך ואפי' פשוטי כלי עץ כדבירנא בבבא בתר' ועליונו והסיטו הם דברי' הנישאים עליו ושני ענייני' חלוקי' הם. דהא הסיטו נפקא לן מדכתיב וכל אשר יגע בו הזב. איזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זהו היסטו ואלו עליונו של זב נפקא לו במס' נדה בפ' בנות כותי' מדכתי' וכל אשר יהיה תחתיו כלו' דבר שהזב עומד תחתיו ושם ביררנו ההפרש שיש בין הסיטו לעליונו דעליונו הוא דבר שכלו נישא ונסמך עליו בין שנישא אותו ממש או' אפי' שהיה הוא בכף מאזנים ואוכלים ומשקים בכף שנייה דקי"ל שאם כרעו הזב טמא גם זה מדין עליונו כמו שהיה מפ' רש"י ז"ל במס' נדה ועליונו של זב הוא כגון בגד שהוא פרוץ מקצתו עליו ומקצתו נגרר בארץ או שסומכין מקצתו בני אדם אחרים או שסומכין אותו כלי עליו ומשכחת נמי עליונו של זב על ידי כף מאזנים לפי דעת מקצת רבותי' בעלי התוס' ז"ל כגון שהזב והטהור בכף מאזנים ומושבות ומשכבות בכף שנייה וכרעו הזב והטהור דמדין היסיטו ליכא כיון שאין הזב לבדו מכריע כי אם בסיוע הטהור: ודעת רבותינו בעלי התוספת ז"ל ג"כ דעליונו של זב ליתיה אלא בדבר הראוי למשכב ומושב דלהכי אפקיה רחמנא בלשון כל אשר יהי' תחתי' למדרשיה נמי כפשטיה שראוי להיות תחתיו דזב אבל היסיטו של זב הוא בכל דבר הראוי לטמ' במגע כדאמרינן התם כל שבא לכלל מגע בא לכלל היסיט: ויש דבר שמטמא בהיסט ולא במגע כגון כלי חרס המוקפין צמיד פתיל דאמרינן התם וניחוש שמא תסיטם אשתו נדה וכדאי' בהדיא במשניות: ועליונו של זב אינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומשקין בלבד כדאמרינן התם בהדיא בפרק בנות כותיי' נתקו הכתוב מטומאה חמורה לטומאה קלה וה"ה ודאי להיסטו של זב שאינו אלא ראשון לטומאה ואינו חוזר ומטמא אלא אוכלין ומשקין שאין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה ואינו חשוב אב הטומאה בזב אלא הוא ומשקיו ומדרסותיו בלבד. נמצא מדרס חמור משניהם לעניין שהוא ראוי לטמא אדם וכלים מה שאין כן בהיסטו ועליונו: והיסטו חמור משניהם שהוא נוהג בכל דבר. ומדרסותיו

ועליונו אינו אלא בדבר הראוי למשכב ומושב ועליונו הוא הקל שבכולם שאינו אלא ראשון לטומאה לטמא אוכלין ומשקין ואינו נוהג אלא בדבר הראוי למשכב ומושב. ועוד יש בזב דין רביעי משונה והיינו אבן מושמה זב והיא נוהגת בעליונו של זב ובהסיטו ובמדרסותיו וכדפרישנא במס' נדה כי אם יש משכבות תחת אבן מושמה כבדה עד מאד והזב י"ל האבן אע"פ שאינו מכביד על המשבצות הרי הם טמאים מדרס וכן אם נושא אבן כבדה עליו ויש על אותו אבן קלים שאינם מוסיפי' שום כובד מטמאין מדין היסט. וה"ה כשהבגד נמשכת עליו בכח אחרים על אבן מושמה יהא טמא מדין עליונו של זב והטומאות האלו שוות בנדה כזבה כמו בזב. יעוד יש באלו טומאת מרכב שהוא מטמא ברכיבתו והוא מטמא אח"כ אדם וכלים בין במגע בין במשא אלא שבמשא טעון כיבוס בגדים ובמגעו אין כיבוס בגדים אלא טומאת ערב כדאיתא במסכת כלים בהדיא. מעתה הא דאמרינן כל הנישא ע"ג הזב אין לפרשה מדין עליונו של זב כדפרש"י ז"ל דהא כללא כלי המט' על גבי הזב ואלו עליונו של זב אינו בכל דבר אלא בראוי למשכב ומושב כפי השטה שכתבנו ויש לפרשה בהסיטו של זב שהוא נוהג בכל דבר כמו שאמרנו. אבל רש"י ז"ל שמפרש אותה בעליונה של זב נראה שהוא סובר שאף עליונו של זב נוהג בכל דבר ואינו נראה נכון. גם הלשון הנישא על גבי הזב לא משמע אלא הסיטו ואף על גב שלא שנינו כל הניסט ע"ג הזב אין בכך כלום כי טומאת היסט טומא' משא הוא אלא שהיסטו של זב משונה שהוא טמא נושא טהור וכל שאר טומאת משא דעלמא הוא כטהור נושא טמא וזו היא שאמרו בכל מקום דהיסטו של זב אין לו חבר בכל התורה כולה ולפי' ייחדו שם היסיטו אבל פעמים שאפי' משא דעלמא נקרא בלשון היסט כדאי' בפרי' רבי עקיבא וכן פעמים שהסיטו של זב נקרא משא כגון זה. וכל שהזב נישא עליו טהור חוץ ממשכב ומושב והאדם פי' כי אדם הנושאו טמא וטעון כיבוס בגדים שהיא לבוש וגם מטמא כלים דעלמא בחיבורין אבל שלא בחיבורין אינו מטמ' אלא אוכלין ומשקין והא דאמרי' דכל שהזב נישׂ עליו טהור פי' טהור לגמרי ואפי' מטומא' קלה כשלא נגע בו והכיי איתי' בהדיא בת"כ וכל אשר ישב עליו במיוחד לשכיבה או לישיבה ולא שאינו מיוחד לשכיבי ולישיבי'. יכול לא יהא מטמא טומא' חמור' אבל יטמא טומא' קלה ת"ל משכב ומאי דקשיא על הא בפי' דם נדה כבר בררנוהו שם בס"ד:

ותו ליכא והאיכא מרכב. ופרכי' האי מרכב ה"ד אי דיתיב עליה היינו מושב: גר"ח ז"ל וליטעמיך באורייתא נמי אי לא כתיב מרכב וכתיב מושב. פי' והם חלוקי' בטומאת' דמישב הנוגעו טעון כבוס בגדי' מה שאין כן במרכב. אלמא תרי מילי הא. אנא מרכב גבא דאוכפתא דבהדי דרכיב אחית ידיה עליה וכדתניא האוכף טמ' מושב והתפוס שלו

טמא מרכב ופרי"ח ז"ל כי אוכף ותפוס כלי אחד הוא העשוי לרכיבה והמקום שיושבין בו ברכיבה הוא האוכף והוא מטמא טומאת מושב שהנוגעו טעון כיבוס בגדים והתפוס שלו הם הצדדין שלו מלפניו ומאחריו הנקראים ארצון שהאדם תופס בהן כשרוכב והיינו דאמרי' הכא מרכב גבא דאוכפתא דבהדי דרכיב מחי' ידיה עלי' והצדדין האלו יש בהן דין מרכב שהנוגעו אחר שרכב עליו הזב אינו טעון כבוס בגדים וכן פירש"י ז"ל בפי' החומש. ובתוספו' הקשו על זה היאך אפשר שיהא כלי אחד ויהיו לו שני דינים לטמא אחרים לכך פי' כי אוכף ותפוס ב' כלים הם ואוכף הוא הבאש"ט בלעז שאין דרך לרכוב בו אלא בלא פסוק רגלים וזה יש בו דין מושב ואפי' רוכבין בו לפעמים בפיסוק רגלים דמיוחד לרכיבה בעי' כדאי' בתוספתא בהדי' מרכב המיוחד. ומרכב הוא אותו שרוכבין בו בפסוק רגלי' כגון אותו ישאנו קורין בלעז סילי"א וזה כלו מטמא כדין מרכב: ואפי' המקום שרוכבין בו ומשמע שחלקו בין אוכף של נאקה לאוכף של חמור דתנן אבל אוכף של נאקה מטמא כלו' משא מרכב: וי"ל הטעם דאוכף של חמור מטמא מושב מפני שאינו מיוחד לרכיבה וכן פי' רבי' שמשון ז"ל ובספרא אמר שפיטן של סוס טמא מרכב מפני שיושבין עליו: וכן הגרסא בפי' הראב"ד ז"ל ופי' הוא ז"ל מפני שיושבין עליו עראי כאדם שצף על המים כלומר שאין ישיבתו ישיבה גמורה מלשון אוקפי היינו ניצף הברזל נקפא ברזלא: אבל בתוספתא מצי' שגורס שפטין של סוס טמא מושב שעומדין עליו בסמפון וכן מוכיח במשנה דהכי תנן ואלו טמאין משום מרכב הזרת האשקלונית ומדיני הנרית והעביט של גמל וטפיטן של סוס: ר' יוסי אומר טפיטן של סוס טמא מושב מפני שעומדין עליו בקומפין ובודאי שזו היא שאמר בת"כ אלא כי לשם שנו אותם סתם לדברי ר' יוסי ונראה כי טפיטן של סוס אינו השילי"א ממש אלא כלי אחר כמין באש"ט שנותנין על הסוס שרוצין לרכב עליו דרך ישיבה למי שהוא זקן או חולה: ובערוך ובפרש"י ז"ל כי טפטן של סוס יושבין עליה בני אדם ועושין אותו לסוס ברדלא: ומפי' קונפין שהוא כעין ששוחקין בו לפני המלכים ובודאי בלישנא דתנן ואטפוס דייק טפי כפי' הראשון שהאוכף והטפוס כלי אחד הם וגזרת הכתוב הוא כי הזב כשרוכב על המרכב יטמא מקו' מושבו לטמא אדם הנוגע בו לכיבוס בגדים ויש טמא הצדדין טומאה יותר קלה שלא יהא הנוגע בו טעון כיבוס בגדים. ואע"פ שהטומאה יורדת לשניהם ביחד על רכיבתו. והא דאמרי' בפסחים שהרי בזב קראו מרכב ובאשה קראו מושב היינו דבזב כתיב וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב יטמא והכוונה על הארצון שאמרנו ובאשה כתיב אשר היא יושבת עליו ולא אמר רוכבת עליו ואע"פ שהכוונה על הארצון. ולישנא דקרא דנקט ירכב עליו ויושבת עליו ואע"פ שאין רכיבת האיש ולא

ישיבת אשה על הארצון י"ל שאמר כן מפני שהרכיבה היא בסמוך של ארצון שתופס כי האדם כשעולה ויורד מן המרכב עם בעוד שהוא רכוב עליו. אבל לפי' השני יבאו הכתובים כפשוטן כי אפי' מקום המושב שאדם יושב עליו או רוכב עליו קרוי מרכב ויש לו דין מרכב וקראו הכתוב באשה לשון מושב דכתיב אשר הוא יושבת עליו לשון כבוד כדאיתא התם בשמעתא קמייתא דפסחים ואתי שפיר מה שאמרו בת"כ ואם על המשכב זה משכב אשר היא יושבת זה מושב בנוגעו בו איזהו דבר שחלוק בין מגעו למשאו הוי אומר זה מרכב ופי' זה מושב ר"ל זה מושב שבמרכב דלא בעי למימר מושב דעלמא דא"כ הכא אשכחן דבאש' קראו מושב אלא ודאי מושב זה היינו מרכב ולמדנו שאפי' מושב שבמרכב דין מרכב יש לו ולאידך פי' יש לפ' דתני נמי לישנא מעליא נקט וה"ק אשר היא יושבת עליו זה מושב של אשה שכיוצא בו הוא מרכב באיש והיינו הארצון ואע"פ כן הפי' השני הוא יותר מחוור ונכון כי כל הכלי דין א' יש לו. ובתורת כהנים תניא בהדיא בפרשה זה תהיה אשר ירכב עליו הזב יטמא יכול אפי' רכב על המשכב ת"ל מרכב לא משכב ולא מושב יכול הוציא את אילו ולא הוציא את האוכף ת"ל מרכב מרכב מיוחד משמע דאוכף שהוא ממעט כלי שלם הוא לעצמו דומיא דמשכב ומושב והא דקתני בתוספת' האוכף טמא מושב ותפוס שלו טמא מושב דמשמע דאוכף ותפוס חד כלי הוא נראה שכך הוא הפירוש כי פעמים שהאוכף והתפוס שלו הרי הם מחוברין ביחד ועושין כלי אחד ואז הוא מיוחד לישיבה שיוכלו לשבת עליו בלא פיסוק רגלי' ובאותה שטה כל הכלי טמא מושב. ופעמים שנוטלין ממנו אותו מקום מושב כשרוצין לרכוב בפסוק רגלים ונשאר התפוס לבדו והוא מיוחד לשכיבה ואז יש לתפוס דין מרכב וזהו שאמר והתפוס שלו טמא מרכב כלומר כשעומד לבדו ואוכף של נאקא אמר עליו שהוא טמא מרכב לעולם מפני שלעול' הוא מיוחד לרכיבה כי הוא מפיל רוכבו אחור אם אינו תופס בו יפה דרך רכיבה בפסוק רגלים וכדאמרי' התם משום דבעותא אורחיה הוא ברכיבה בפסוק רגלים ואפי' לנשים כדכתיב ותרכבנה על הגמלים:

והא דגרסי הכא ברוב הספרים דתנן האוכף טמא מושב כו' טעותא הוא שאינה משנה אלא תוספתא והכין איתא בתוספתא האוכף טמא מושב והתפוס שלו טמא מרכב. ושאר כל התפיסות שבצדדין אם היו רחבות טפח טמאות פירוש שאין התפוס מטמ' מרכב אלא אותו שהוא מלפני הרוכב או מאחוריו אבל אותן עצים שעושין לפעמים מן הצדדין באוכף אם אינם רחבים טפח טהורו' אפי' ממרכב וכן שנינו תפוס של חמור שהוא יושב עליה טהורה ופי' רבי שמשון ז"ל כי הטעם מפני שאינה רחבה טפח. וכבר הארכנו בזה הרבה בכאן ונחזור לשמועתינו:

והאיכא כמהין ופטריו' פי' שאע"פ שנאכלין כמות שהן אינו ראויין לעירוב שהרי אין אדם סומך עליהם לא מחמת סעודה ולא מחמת לפתן ולא חשיבי אוכלא לבני אינשי ומאן דאכיל ליה בתורת ליפתן בטלה דעתו אצל כל אדם. מאן דמתני לה אמעשר כ"ש אעירב. ק"ל מאי כ"ש דהא איכא כמה מילי שניקחין בכסף מעשר ואין מערבין בהן חטין ושעורין ותבלין וכל דבר שהוא נאכל כמות שהוא חי וי"ל דכל שהגריעות שבו הוא מפני שלא נגמר בישולו או שהוא מחוסר הכשר אכילה אבל מ"מ אוכל הוא או פרי דין הוא שיהי' ניקח בכסף מעשר. ואע"פ שאין מערבין בו דלגבי עירוב בעינן מידי דחזי לאכילה בשעה שקונה עירוב כי א"א לתקנו בשבי' ולגבי כסף מעשר הרי יכול לתקנו ולאכלו. אבל כל שהגריעות שלו מחמת שאינו חשוב אוכל גמור ולא פרי גמור אבל מ"מ נאכל הוא כמות שהוא חי אם אתה אומר שהוא ניקח בכסף מעשר מפני שאתה חושבו פרי או אוכל כ"ש שראוי לחשבו אוכל לעניין עירוב דרבנן:

דף כז:

אמר רב יוסף לא נצרכ' אלא שנתן לתוכן שמן. פרש"י ז"ל דהא דר' יצחק דמתני לה אמעש' מיירי כשנתן לתוכן שמן. וק"ל מאי לא נצרכה דהא קושיין לא הוה משום דלא צריכא ולפום קושיין הוה ליה למימר אמר רב יוסף הב"ע כשנתן לתוכן שמן. וי"ל דרב יוסף ארכבי' לפירוקי' בתרי רכשי ושמעינן אגב אורחיה דאע"ג דהא דר' יצחק מיירי כשנתן לתוכן שמן דצריכותא יש בו שלא נוכל לומר דאי בהכי מיירי פשיט ואביי לא הבין מאי צריכותא דאית בה ופריך דא"כ תיפוק ליה משום שמן דאית ביה. ופרקי' לא צריכא שנתן דמי מים ומלח בהבלעה פי' כי במחייו של זה נבלע גם דמי המי' והמלח שבו והא קמ"ל דאגב שמן שהוא פרי יכול ליקח בכסף מעשר המים והמלח שבו ואפי' בשוה פרוטה דאלו פחות משוה פרוטה פשי' דלא חשיב מידי ולאו כסף הוא. וא"ת כיון דפריש תלמוד' דמאן דאתני לה אעירוב מיירי כשנתן לתוכן שמן דהא בההוא גוונא דמתני לה מר אמעשר מתני לה אידך אעירוב וכיון שכן תיקשי לן לענין עירוב תיפוק לי משום שמן דאית ביה דלגבי עירוב לא שייך טעמא דהבלעה דהכא לאו אדמים קפדינן אלא אגופיה דאוכל שיהא ראוי לסעודה וי"ל דהכא נמי מיירי כשאין בשמן שיעור ראוי לעירוב בפני עצמו שאין בו רביעית וגם אין בו כדי ללפות בו שתי סעודות אלא בתערובת המים והמלח וקמ"ל דאגב השמן חשוב הכל אוכל להשלים לשיעור שתי סעודות כן פי' בתוס' וכן מוכיח מירוש' בפירו'. אבל מדברי הרי"ף והרמב"ם ז"ל נראה שהם סוברים דלגבי עירוב מיירי אפי' בשלא נתן לתוכו שמן כיון שדרך לטבל וללפות בו דהא גבי

עירוב לא בעיני' מידי דאקרי פרי אלא מידי דאורחא לעשו' ממנו סעודה או ללפת בה ואינו מחוור לא לפי שטת התלמודא ולא לפי שטת הירושלמי:

ומנא תימרא דהבלעה שרי דחטא בן בג בג אומר ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן ביין ובשכר בבקר מלמד שלוקחין בקר אגב עורו. פי' לישנא דאגב לא דייק שפיר וה"פ שלוקחין הבקר עם העור דאע"ג דעור לאו אוכל הוא ניקח בטפלה של בשר וכן על דרך הזה קנקן אגב היין: ופרש"י ז"ל שהעור והגיזות והקנקן יוצאין לחולין גמורין ואינו צריך למוכרן וליקח בדמיהן אוכל והכי משמע ודאי דאיכא לרבויי קרא וגזירת הכתוב הוא שתחול כל קדושת כסף מעשר על הבקר והצאן והיין השכר ויצאו הטפלין שלהם לחולין. ויש אומרים שלא התיר הכתוב בקר אגב עורו וצאן אגב גיזותיו אלא בשלקחם חיים שאז הם טפלין לו: ותדע דבשלמא בעור הוה אפשר לומר דליזרוק אפי' שחוט עם הבשר מפני שנשאר בו לפעמים אבל גיזות מאי נטירותא דאית ביה אלא ודאי לא התיר זה הכתוב אלא כשהם חיים כי אז הכל טפיל לבהמה ונראין דברים דלגמרי שבא הכי רחמנא ואפי' כשאפשר לו ליקח בשר בלא עור ובלא גזות דלא פליג רחמנא בהא כדי שיקח בריוח שכן דרך בני אדם לעשות כן לצורך ביתם ליקח בעין יפה ביין מלמד שלוקחין יין אגב קנקנו בשכר מלמד שלוקחין תמיד משהחמיץ פי' בהבלעת מים שבו ודוקא משהחמיץ דאלו מקמי הכי לא חשיב אלא מיא ופוסל את המקוה כמים ממש וכדתנן בפ"ק דחולין: וכל הני דרשי דעביד בן בג בג נראה קצת מפרש"י ז"ל דמגופיה דבקר ויין ושכר מדרשי דלהא בלחוד איכתיבו פרטי אבל א"א לומר כן דהא איצטריכו כולהו או מקצתיהו לכלל ופרט וכלל או לריבה ומיעט וריבה דלקמן דא"א דבן בג בג פליג דלא עביד כלל ופרט וכלל או ריבה ומיעט וריבה: וכל הפחות צריך לכלל ופרט וכלל שני פרטים בקר ויין או בקר ושכר או צאן ויין או צאן ושכר חד לבעלי חיים וחד לדבר שאין בו רוח חיים דהא לא אתי חד מחבריה כדאיתא בהדיא בפ"ק דקדושין גבי הענקה דצריכי צאן וגורן לפרטי לא אייתר לדרשא אלא יקב ובת"כ עביד הכי כלל ופרט וכלל מבקר ויין ודריש דלא אתי חד מחבריה מפני שזה מאכל וזה משקה וכיון דכן על כרחין הא דדריש בן בג בג אינו מגופן של פרטים דא"כ היכי דריש להו כולהו אלא ודאי מיתורא דביתי"ן דאית בהו דריש הכי כלה כי כתב רחמנא ביתי"ן בכל חד וחד לומר שהלוקח עמהם מה שהיא טפל להם. והשתא דאתית להכי ק"ל אידך תרי פרטי גופייהו למאי איצטריכו דאתין לשום דרשא דלא ידעי' לה דהא איכא דכוותה בתלמוד כך פירשו בתוס' בשם ר"ת ז"ל. והראב"ד ז"ל פי' דכיון דאיצטריכו למיכתב הביתי"ן משום הא דרשא דבן בג בג איצטריכו למיכתב התיבות

עצמן דלא איפשר בלאו הכי ע"כ. וכי תימא וליכתוב התיבות בלא ביתיין ולייתו להא דרשא דבן בג בג הא ליתא חדא דגופיהו לא אתי שפיר הני דרשי שבאו לדרוש דבר הטפל ועוד בתרי מינייהו נצרכא לכתוב בביתיין איכתיבי אידך למי בביתיין:

אמר רבי יוחנן מאן דמתרגם לבור כו'. ואיכתב רחמנא ביין ה"א יין אגב קנקן אין משום דהיינו נטירותיה אבל שכר דקיות' בעלמא הוא אימא לא. ק"ל דהא אפי' לא כתב רחמנא אלא שכר ולא כתב רחמנא בשכר הוה לן למימר דתמד שהחמיץ ניקח בכסף מעשר דהא במסכת יומא ובמסכת שבועות אמרי' דשכר דכתב רחמנא היינו תמד דגמרי' לה מנזיר דכתיב ביה יין ושכר ומינ' נמי ק"ל הא דאמרי' בסמוך אי כתב רחמנא שכר הוה אמינא דבילה קעילית דהא מוכח התם דשכר דהכא תמד הוא כדאמרן ולא ילפי' ממקדש דכתיב ביה שכר והיינו דבילה קעילית דמידי דתלה במאכל ולמשקה גמרינן ממדי דתלי'. ומאכל ומשקה כגון נטר ולא ממקדש דטעמא דידיה ודאי משום הדעת וכדתניא שאם אכל דבש או חלב ונכנס למקדש לעבוד' חייב וי"ל דאנן הכי קאמרינן דאי לא כתב רחמנא אלא שכר לחודיה הוה דרשי' ליה שיקח תמד בלא הבלעת דמי המים שבו ואע"ג דלא חשיב חמרא מעליא ריבהו הכתוב לענין כסף מעשר אבל שיהא המי' בהבלע' דמים לא. וא"ת אמאי כולי טעמא משום דקיותא בעלמא דאי מהאי טעמאי אפי' שלא בהבלעה נמי י"ל דה"ק בשלמא אגב היין הוא שיהא בהבלעה דהא מנטר ליה ואע"פ שהוא חוץ מגופו הרי הוא כגופו כיון שאין ליין קיום ושימור זולתו אבל תמדים אינו כן כי המים שבו אין משמרין ואין מועילין אותו אדרבה עבדי ליה קיוהא וכל היכא דאית ביה מיא פורתא טפי מעלי. אי נמי דת"ק מכל שכר דקיותא בעלמא לא הוה מרבי' לה ליקח המים בהבלעת כי די לנו מה שריבה אותו הכתוב ליקח אותו בלא הבלעת מים כיון דהוי דקיותא. וכן הא דאמרינן דאי כתב רחמנא בשכר ה"א דבילה קעילית ה"פ דמייתורא דבי"ת מרבי' דבילה קעילית וא"ת ולמה למנקט דאי כת' רחמנא ה"א שכר דבלה קעילית דהא הוה מצי למימר דאפי' דרשי' בשכר לרבות תמד כדרש' דבן בג בג ה"א דדוקא תמד ניקח עם המי' בהבלעה כיון שהכל גוף אחד אבל יין אגב קנקנו לא. ועוד ק"ל למה לי לרבויי דבילה קעילית מדרשא דבי"ת תיתי מכלל ופרט וכלל דהא פרי וגדולי קרקע הוא. וי"ל דכל היכא דלא רביה קרא בהדיא לא משמע לאתויי משום דלא חזי שפיר לאכילה כיון שהוא מבלבל הדעת ולאו אורחא למיכלינ' ולגלויי אהאי עניינא דדבילה קעילי' צריכ' רבוייא נקטי' הכא אגב אורחא דה"א דבילי' קעילי' לאשמעי' דהא נצרכ' לרבוייא ולאשמעי' דעם כל יריעות' חזי טפי לרבויי מתמד ליקח המים בהבלע' כיון דמקהו ליה. ומיהו התם בשבועות אי לאו דאשכחן דכתב שכר גבי נזיר דהיינו תמד

הוה לן לומר דשכר היינו דבילה קעילית דומיא דמקדש דלא סגי לן בלאו הכי דמנא תיתי לן דשכר היינו תמד הוה לן כלל: ומיהו לבתר דגלי לן שכר דנזיר דמשמע לן דטפי איכא לרבויי תמד בלא הבלעת מים דחזי לשתייה בלא טירוף הדעת ושהוא דרך שמחה מלרבות דבילה קעילית אע"ג דהיא גופיי אוכל אבל בתר דאתי בשכר לדרשא אחריתי טפי עדיף לן דבילה קעילית שהוא עצמו אוכל מתמד דקיותא היא שניקח המים שבו בתוך מעשר: וא"ת ואפיי השתא דכתב רחמנא ביין אמאי לא ניחא לן נמי דבשכר אתי לדבלה קעילית וי"ל דכיון שחזי שריבה הכתוב כ"כ ואפיי קנקן דעביד נטירות' בעלמא משמע לן דלא אפשר דלית ליה מכללא דבילה קעילית: שהוא עצמו פרי. וכיון דדבילה קעילי' אתי מכללא אייתר לן בית דבשכר להבלעת מים דתמד: וקי"ל דהתם בשבועות וביומא אתי לומר דשתייה בכלל אכילה מדכתב רחמנ' ואכלת וכתב שכר וטרחינן לברורי דשכר היינו תמד ולא דבלה קעילית ולמה לן למיטרח בהא דאפי' תימא דשכר היינו דבילה קעילית מ"מ בית דבשכר היינו תמד: ומיניה שמעי' שפיר דשתייה בכלל אכילה וי"ל דמההיא לא שמעי' לה דודאי כי כתיב ואכלת לא קאי אלא אפרטי גופייהו ולא אמאי דמרבי מן הבי"תין תדע דהא מרבי' קנקן ועור וגיזות דלאו בני אכילה נינהו: **לר' אליעזר מיעט ציר**. פי' דאלו מים ומלח משמע דלא צריכי מיעוטא כי לא היו בכלל מעולם שהרי אינם פרי ולא אוכל שאלו היה בכלל הרבוי הא ודאי כל ריבה ומיעט וריבה אין לך למעט אלא הגרוע שבתוך הרבוי שהרי הרבוי השני מרבה כל דבר אלא כיון דכתב ביה מיעוטא לא סגי דלא אתי לשום מידי. וכבר פרש"י ז"ל במס' סנהדרין ודוכתי אחריני דריבה ומיעט לחוד חשיב בכלל ופרט וכלל וריבוי השני לרבות כל מאי דלא אתי בכלל ופרט וכלל דעלמא: ולפיי המיעוט נדרש בדבר הגרוע שבתוכו: ומשמע דריבה ומיעוט או מיעוט וריבה חדא מילתא היא ואינו כמו כלל ופרט שאין בכלל אלא מה שבפרט וזה ודאי דבר הצריך טעם מה לי כלל ופרט מה לי ריבה ומיעט ולמה לא נאמר ג"כ אין ברבוי אלא מה שבמיעוט ובכלל שאלה זו ג"כ למה נרבה יותר בלשון ריבה ומיעט וריבה טפי מלשון כלל ופרט וכלל. ותשובי זו למדנו כבר במקומו' אחרים מפרש"י ז"ל כי לשון פרט משמע כאדם שמפרט ומפרש מה שהיה בידו כבר ולפיי כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט כאלו אמרתי סתום ומפורש אין בסתום אלא מה שבמפורש וזה הטע' לכלל ופרט וכלל שאינו מרבה אלא מעין הפרט לפום טעמא דלקמן למאן דסבר כללא קמא דוקא או כללא בתרא דווקא. אבל ריבה ומיעוט אין משמעות לשון זה שבא המיעוט לפרש כלום אלא כי מן הרבוי שבינך בא לקצר ולמעט מהם קצת והדבר מסור לחכמים שבא למעט כל הדומה למיעוט ופרט וכלל דאמרי' שנעשה כלל

מוסף על הפרט וריבה הכל מסתברא שלא בא לרבות כל דבר שאם כן פרט למה נכתב אלא בא לרבות כל הדומה לפרט ואפי' בחד צד: ויהא הפרט פירושו של כלל לרבות כל הדומה לו בשום צד. לר' יהודא בן גרים ממעט מים ומלח: פי' דקסבר שאף מים ומלח המעורבין ביחד בכלל הריבוי הם וכיון דכן ממעטים ליה משום דגריע טפי מציר ולא ממעטי' ציר דשומנא דפירא הוא. ומיהו כל שנתן בו שמן כלה ומודה שהוא ניקח בכסף מעשר ואפי' בהבלעת דמי מים ומלח כדאי' לעיל כדרמי' ממתנייתא דר' יהודא בן גרים: ור' אליעזר לר' יצחק אף כל פרי מפרי וגדולי קרקע פי' ולמעוטי כמהין ופטריות דלא פרי מפרי נינהו ולמעוטי ציר ומים ומלח ואפשר דלמאן דדריש כללי ופרטי ממעט מים ומלח ושמן בהבלעה או אפשר והוא יותר נכון דבשמן כ"ע מודו משו' שמן דאית ביה וכי היכי דמרבי' יין אגב קנקנו דההי' דבן בג בג דברי הכל היא ואפי' להני תנאי וכנ"נ: **מה הפרט ולד מוולדות הארץ**. פי' ובכלל זה פרי מפרי וגדולי קרקע וכדמוכח לקמן בהדיא וכדפרש"י ז"ל ובכלל ולד דנקט יש פרי מפרי שאין לך ולד שאינו פרי מפרי ובכלל ולדות הארץ יש גדולי קרקע מוסף עליו דגדולי קרקע מיקרי כל שחי ע"י הארץ ומתקיים בו כגון בהמה וחיה שאע"פ שאין גדולים מן הארץ ממש להיו' נוצרים משם ויונקי' ממנו וכדמוכח בברכות דלא חשיבי גדולי הארץ מ"מ הרי הם גדלים וחיים ע"י צמחי הארץ וולדות הארץ משמע מה שהוא נולד מן הארץ ממש נוצר משם ויונק ממנו כדמוכח בברכות וכדאמרי' בסמוך דלמאן דאמ' גדולי קרקע דגים ועופות גדולי קרקע פטור: ולמ"ד וולדות הארץ לאו ולדות הארץ נינהו דדגים מן המים נבראו. ועופות מן הרקק נבראו:

דף כח.

למימרא דדגים גידולי קרקע נינהו. פי' אליבא דאביי דמפרש הכי והאמר אביי גופיה אכל פוטיתא לוקה ארבע נמלי לוק' חמש כו': פי בתורה יש לאוי' כלליים בכל השרצים אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ על הארץ ולא תמטאו בהם ויש בשרץ המי' שני לאוין מפורשין כל שאין לו סנפיר וקשקשת חד לאו בת"כ וחד לאו במשנה תורה דהא כתוב ביה מבשרם לא תאכלו: ובשרץ על הארץ יש ג' לאוין מפורשין חדא כל השרץ השורץ על הארץ לא יאכל ועוד כתי' כל הולך על גחון וכו' לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלו' כי שקץ ועוד כתיב ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ על הארץ: ויש בשרץ העוף לאו אחד מפו' וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו: מעתה יש בפוטיתא שהוא שרץ המיסד' לאוין השלי' הכללים ושנים מפורשים ובנמלה

שהוא שרץ הארץ ה' לאוין הב' כללים והג' המפורשים. וצרעה שהוא שרץ העוף יש בו ששה לאוין השנים הכלליים והג' המפורשי' בשרץ הארץ דאיהו נמי לא מפיק מכלל שרץ הארץ דכל שהוא גדולי הארץ הוי בכלל וכדאתינן השתא לרבויי דגים בכנל שרץ הארץ למ"ד גידולי קרקע נינהו מוסף עליהם שרץ העוף הלאו המפורש בשרץ העוף הוה להו שש לאוין: וכתי רש"י ז"ל דלא מצינן מנמלה וצרעה תרי לאוי דכתיבי בפרש' קדושי' תהיו ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה היינו משום דההוא הכא בבהמה וחיה בעוף גדולים משתעי ולא בשרצים דהא לא כתיב התם שרץ דלשון שרץ דבר שהוא נד בארץ ומפני קטנו אינו נרא' אלא ע"י ריחושו ושרוצו בארץ. והקשו בתו' דלשון רמישה נמי שייך אפי' בדבר שהוא נד ושורץ על הארץ דהא נחש שורץ בארץ שהולך על גחונו ואמרי' בפ"ד מיתות ובכל חיה הרומשת על הארץ זה נחש. ולא ידענא מאי קושי' דההוא מיירי בנחש קודם שנתקלל שלא הוה הולך על גחונו אלא אדם משלחו לצפון ולדרום כדאי' התם בהדיא בפ"ד מיתות ועכ"ז יפה כחב הרב רבי יעקב מאורליניש ז"ל דההוא ליכא למחשביה בנמלה וצרעה דההוא קרא לא מיירי אלא בחי' שרצים הכתובי' בתורה בלבד וכדאמרינן במעילה פרק קדשי מזבח במובדלין דבר הכתוב דכתיב אשר הבדלתי לטמא כלומר שהבדילם הכתוב משאר שרצים טמאים ושאר שרצים טהורים ואם איתא דדגים גדולי קרקע נינהו אפוטיתא לילקי חמש משום שרץ הארץ כך הגרסא במקצת ספרים ולא דק שהרי מאותן חמש שבשרץ השורץ על הארץ כבר נמנו מהם גם בפוטיתא השנים הכלליים ואין הכוונה אלא לומר שנמני בפוטיתא כל החמש שבשרץ הארץ ונוסיף עליהם השניים המפורשים בשרץ המי' והוו להו שבע לאוין בפוטיתא. וי"ג ללקי נמי משום שרץ הארץ והגרסי הזאת רווחא:

אלא אמר רבינא עופות איכא בינייהו אהני כללא קמ' למעוטי מאי דלא דמי ליה בשני צדדין הילכך מרבי עופות שדומה לו בשני צדדין דהוו פרי מפרי וגדולי קרקע אבל דגים ממעטי דלא דמו אלא בחד צד שהם פרי מפרי אבל לא הוו גדולי קרקע: מהני כללא בתרא לרבויי כל דדמי ליה בגי צדדין פי' כל היכא דאיתנהו דאי ליתנהו לא מצרכינן לה וזה ברור וכיון שכן ממעיטו אפי' עופות דהא לא הוו ולדות הארץ ואינם אלא פרי מפרי וגדולי קרקע ונראין דברי' דלמאן דאמר כללא קמא ה"ה דאי איכא בפרט צדדין או יותר דבעי' הדומה לו בכולם דכיון דכללא קמא דווקא ומיעט כל דבר שלא היה לנו אלא הפרט המפורש לבדו היינו שריבי הכלל האחרון הדומה לו בכל הצדדין וא"ת א"כ היינו ריבה ומיעט וריבה י"ל דהא ליתא דבכלל ופרט וכלל בעי' הדומה לצדדין העיקרים שהם מעצמותו של דבר וריבה ומיעט וריבה מרבה אפי' הדברים הדומין בצדדים שאינם

עקריים. וסוגיין בעלמא כמ"ד כללא בתרא דוקא ולא נקטי' בכלל ופרט וכלל אלא דבר הדומה בשני צדדים והכי רהטי כולהו: וק"ל בפ"ג מינים אמרינן דהיכא דאיכא תרי כללי ופרטי מרבי' אפי' מאי דמי בחד צד ואלו הכא אמרי' דלכל הפחות בעינן דדמי ליה בשני צדדין. ובמסכת קידושין: דרשינן כלל ופרט וכלל גבי מרצע ונקטי' מה מרצע של מתכ' אף כל של מתכת ולא נקטי' מה מרצע שהוא כלי ושל מתכת: ויש מתרצים דההוא כמאן דאמר כללא בתרא עדיף וכי בעי' הדומ' לשני צדדין היינו היכא דאיכא טפי מחד פרטא אבל היכא דליכא אלא חדא פרטא מרבי' הדומה לו אפי' מחד צד עיקרי ומהני כללא קמא למעוטי אם דומה לו בצדדין שאינם עיקריים וק"ל דהא במכילתין לעיל אמרינן ובמסכת גיטין דרשינן בכלל ופרט וכלל מאי דכתי' וכתב לה ספר כריתות מה הפרט מפורש דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל ואע"ג דליכא שם אלא חדא פרטא בעי' שם צדדין ויש מתרצים דהתם תרי קראי כתיבי ומנינן כל חד מנייהו בכלל ופרט וכלל האי מרבי' חד צד ומאי מרבי אידך צד א"נ דהנהו שני צדדים שקולין הם וא"א להביא אחת מהם ולהוציא לחבירו וכל כה"ג לא חשיבי אלא כחד צד ושקולים הם ויביאו שניהם וכדמוכח במסכת נזיר: ואכתי ק"ל דבמסכת חולין גבי ארבה דדרשינן התם בכלל ופרט בד' רגלים וד' כנפים וקרסולים וכנפיו חופין את רובו וליכא למימר דההוא כמ"ד כללא קמא דוקא דהא קי"ל כמ"ד כללא בתרא דוקא ולא מוקמי' לה להההיא דלאו כהלכתא והנכון דההיא לא קשיא כלל דההיא לאו חד כלל ופרט בלחוד הוא אלא טובא כדאמרינן התם הרי זה כללי כללות ופרטי פרטות משום דכתיב למיניהו זימני טובא: והא דאמרינן דר' אליעזר דריש ריבוייא ומיעוטא לאו למימרא דבשו' דוכתי לא דריש כללי ופרטי דהא בכמה דוכתי דרישי כללי ופרטי ולא פליג ר' אליעזר אלא לומר בין מן הסת' תופס כלל לדין ריבה ומיעט וריב' דהכי גמיר אי דאיכא למדרש מן הסתם אבל יש מקומות שיודה בכלל ופרט וכלל משום דגמיר לה הכי בהדיא. או משום דאיכא הוכחה והכי מוכח במ' נזיר בפ' ג' מינין ושם נפרש בע"ה מערבין בפעפועין ובגלוגלוגו' וגדגדניות פי' שכל אלו נאכלין כמות שהן ופעמים שאדם סומך עליהם לסעודה והני גודגדניות אינם אותם שאנו קורין פיריזיש בלעז אלא מן ירק הוא שעושה זרע וכדאמר ואם הקשו לזרע: ורש"י ז"ל פירש שהוא סליאנדרי בלע"ז: מי לא תנן מערבין להזיר לנזיר ביין: פי' דאע"ג דלא חזי לדידיה כיין דחזי לאחריני מערבין בו: והא ודאי שאין הדמיון יפה דהתם איהו גופיה חזי אלא דארעא דאיסורא רביע עליה מה שאין כן בגודגדניות שהם עצמן קשים לגוף אלא דתלמודא ס"ל דליכי לפלוגי דינא מהאי טעמ' ומיהו אפשר דלמאי דאוקימנא הא דרב בחנדקוקי מידי דחזי לאכילה הדרי' מיהא וסביר' לן דבאידך שהם קשין אין

מערבין בהם אפילו למרובה בנים ולא אמרי' בהא כיון דחזי לחבריה לדידי' נמי מערבין כיון דלדידיה לא חזי מחמ' דיעות שבגופן ולא מדמי' לה ליין דנזיר:

וחזיז. פרש"י ז"ל שהוא שחת ויש מיעוט בני אדם שאוכלין אותו כשהוא חי וסועדין בו אבל רוב העולם אין עושין כן ולהכי אמר רב שאין מערבין בו ופרכי' מאידך דרב דאמר שמערבין בו ומברכין עליו בורא פרי האדמ' אלמ' חזי לאכילה וגם לסעודה או ללפתן ופרקי' דההיא דאמר רב מערבין בחזיז הוה בתר דאתא רב לבבל וחזא שהיו רגילין לאכול אותו וללפת בו את הפת: ופרכי' ובבל הויא רובא דעלמא: פי' דבשאר דוכתי דעלמא לא רגילי למיכליה ומשו' בני בבל דאכלי ליה לימא רב שיערבו בו בכל מקום כדין בבל וכי בבל הוא רוב העולם שנגרור כל העולם אחר דרכם ומנהגם דהא רב סתמא קאמ' שמערבין בהם ומשמע בכל דוכתא:

והא תנן הפול והשעורה והתלתן שזרעו לירק. פי' שהיה כוונתו בזריעתן לאכול הירק שלה' בעודו לח ולא בשביל הזרע בטלה דעתו אצל כל אדם ואינו מעשר על הירק כלל אלא מעשר על הזרע כי עיקרם לזרע הוא בכל העולם וא"ת מאי קא מקשי מגברא לדוכתא דהא בפ' חבית אמרי' אין סוחטין ברמונים ושל בית מנח' היו סוחטין ברמונים ואמרי' הלכה כשל בית מנחם ופרכי' בשל בית מנחם הוי רובא דעלמא ומהדרי' אין דתנן המקיים קוצים בכרם ר' אליעזר אומר קדש שכן בערביא מקיימין קוצים לשדותיהן לגמליהן. ופרכי' מי דמי ערביא אתרא הוא הכא בטלה דעתו אצל כל אדם. וי"ל דההיא דקיים קוצים בכרם אע"פ שאין נוהגין בו בשאר מקומות אינו מנהג משונה לפי שמקיים אוחם דודאי טובים הם לגמלים אלא לפי שאין הגמלים מצויים כשאר המקומות ומ"ה סבר ר' אליעזר דהוי ערביא רובא דעלמא ורבינן פליגי עליה התם ואמרו דאפי"ה לא הוי רובא דעלמא ומיהו בערביא גופה דנהיגי בה מודו רבנן דקדש: אבל כשהמנהג משונה מאד ויוצא מדרך השכל והראוי אפילו היכא דהוו נהיגי בה באתרא אין מנהגם מנהג ואפילו לדידהו ובטלה דעת' אצל כל אדם כדאסיקנ' בפ' המצניע כי המוציא משוי על ראשו בשבת פטור ואפילו לאנשי הוצל שנוהגין כן בחול דבטלה דעתם אצל כל אדם והא דחזין להההיא דחול דמיא דהא ודאי אין ראוי לזרוע תבואה בשביל לאכול השחת ולא לזרוע פולין ושעורין משו' ירקן ומ"ה אפילו הם אתרי' אותם שנוהגין כן דינא כגברא שבטלה דעתם אבל לגבי עצמן והיינו דפרכי' הכא וכי בכל רובא דעלמא לגרור אותם למנהגם אדרבה כיון שמנהגם משונה אפילו לגבי דידהו אינו מנהג: וכהא דתנן בפול ושעורה שזרען לירק. ומיהו ק"ל דהתם היכי מייתי ראיה להההיא דסוחטין ברמונים מההיא דקוצים בכרם דהא רבנן פליגי עליה דר' אליעזר וסברי שהמקיים קוצים בכרם

לא קדש ולא גמרי' מערביא דס"ל דערביא לא הוי רובא דעלמא וי"ל דסבירא להו דהלכתא כר"א מההוא א"נ דקסבר דהת' הוא דפליגי רבנן משום דלדידהו קיום קוצים בכרם אע"פ שאינו מנהג משונה מ"מ אינו מנהג יפה לגמרי כי פעמים שהפסדם מרובה משכר' והרי בשאר מקומות יש להם גמלים ואין מקיימין אותן אבל רמונים לסחוט מנהג טוב הוא דעדיף לרפואה ולמאכל ומה שאין נוהגין כן בשאר מקומו' אינו אלא מפני שאין הרמוני' מצויין להם לרוב הלכך בהא אפי' רבנן מודו דליהוי רובא דעלמא: ואפ"ה מהדרי' דלא דמו דערביא אתרא ורמוני' דשל בית מנחם גברא וש"מ דכל היכא דהוו אתרא ודאי הוו רובא לעלמא וק"ל דהא אמרינן בפ"ק דקידושין האו' חרופתי ביהודה מקודשת לפי שנוהגין לומר כן אבל האומר כן בעלמ' אינו מקודשת וכדפרכי' ויהודה הוי רוב' לעלמ'. וי"ל דההיא דחרופה הוא מנהג בינוני שאינו מנהג משונה ומ"מ אין המקום הזה מובחר כשאר מקומות שהרי אינם רגילין בו מפני כן כי ודאי הרי הוא ראוי להם ודומה כאלו היו גמלים מצויין בכל מקו' ואין מקיימים להם קוצים דבהא אפילו ר' אליעזר מודה כיון שהיו ראויין לעשות בערביא ואינם עושין דלא מגררי' שאר דעלמא בתרייהו נמצאת למד כי הדין הזה הוא על ג' דרכים. כל שהמנהג משונה אפי' נהגו בה באתרא חד בטלה דעתם לגמרי לגבי דידהו כהא דחזין וכההוא דהוצל וכל שאין המנהג משונה אלא שאין שאר העולם בוחרין בו ואע"פ שהיו יכולין לנהוג כן היכא דנהוג נהוג היכא דלא נהוג והוא דהוו היכא דנהוג אתרא והיכא שהמנהג הוא יפה וראוי לכל מקום ומה שאין נוהגין אותו בשאר מקומות הוא מפני שאינם צריכין לכך או שאינו מצוי להם הרי אותו מקום שנוהגין רובא דעלמא כקוצים בכרם לרבי אליעזר ורימונים לרבנן ומיהו בדאיכא מנהגא דאתרא דכל מנהגא דגברא חדא או משפחה אחת לא חשיבא לעולם למיהוי רובא דעלמא וכדמוכח מההיא דרמונים. ומיהו לדידהו גופייהו אפשר דמהני מנהגא בכי הא. והרבה דברים נאמרו ונכתבו בזה אבל מה שכתבתי ני"ל שהיא תרומה טהורה מכל דברי רבותי ז"ל:

השחליים והגרגיר זרען לזרע מתעשרין. זרע וירק. זרען לירק מעשרין ירק וזרע. כך הגרסא בספרים ישנים והקשה ר"י ז"ל מה בין הלשון הראשון ללשון האחרון הוה ליה למיתני זרען בין לזרע בין לירק מתעשרין ירק וזרע שהרי אין הכוונה אלא שהוא חייב לעשר בין זרען בין ירקן: ותירץ דהא קמ"ל כי אם זרען לירק. הא אחשביה לירק וה"ל לגבי זרע כיפה לגבי רע ואם בא לתרום ולעשר מזה על זה מעשר מן הירק על הזרע דה"ל מן היפה על הרע אבל לא מן הזרע על הירק דהוה לי' כתורם מן הרע על היפה. ואם זרען לזרע אז הדבר הפך כי הזרע הוא היפה והירק הוא שאינן יפה. ואין התירוץ הזה מחוור

דהאיך מחשבתו בזריעה משוי ליה יפה או רע ויותר נכון התירוץ השני שכתב רבי' ז"ל דנפקא מינה בדין המעשרו' לעניין מעשר שנה שנייה ושלישי' כגון שזרען לשנה שנייה ולקטן בשלישית שאם זרען לזרע הולכין אחר הזרע דהיינו אחר הבאת שליש ומתעש' הכל במעשר שני כדין שנה שנייה ואם היה דעתו לירק הולכין אחר לקיטתו כירק ומתעשרין מעשר עני כדין שנה שלישית:

דף כח:

כי קאמר רב ברגאנייתא: פי' מין חזיז ידוע שאנו ראוי לתבואה כלל ולא היה עולה יפה ונוהגין לזרעו לאכילי' ירקו כשהוא לח אבל חזיז דעלמא אין מערבין אותן בו אפי' בבבל דבטלה דעתם אצל כל אדם: זרע הגרגיר למאי חזי א"ר יוחנן שכן ראשונים שלא היה להם פלפלין סוחטין אותו ומטבלין בו את הצלי פי' וכיון דחזי לאכילה חייב במעשר וה"ה דמטמא טומאת אוכלין כדתנן במס' נדה כל שחייב במעשר מטמא טומא' אוכלין והקשו דכיון דאמרינן הכי כי מפני שלא היה להם פלפלין עושין כן מכלל דפלפלין עדיפי וחייבין במעשר ומטמא טומאת אוכלין וההם נמנו וגמרו שהפלפלין אינם מטמאין טומאת אוכלין. ותרצו דהכא ברטיבתא והייני דאמרי' שהראשוני' לא היו להם פלפלין דפלפלין לחין לא שכיחי והיו נותנין במקומן גרגיר לח אבל פלפלי' יבשי' לא חזו לטבול בהם אלא שהם תבלין לקדרת ולפי' אין מטמאין טומאת אוכלין ומיהו אפ"ה חייבין בערלה ובמעשר כיון דנחית עלייהו חיוב בעודן לחים תו לא פקע מה שאין כן לעניין טומא' ולענין ברכה נמי הא אמר בפ' כיצד מברכין דרטיבת' בורא פרי העץ ויבשתא לא כלום כדכתיב התם בס"ד: ויש שכתבו שם דרטיבתא בורא פרי האדמה דלא חשיבי פרי העץ אלא דחשבה תורה בהם לחייבם בערלה מדכתיב כל עץ מאכל ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה:

והלכתא כינוקא דבי רב ולא קשיא להכא דאמר רב חזין בורא פרי האדמ' דההיא הא אקימנא לעיל ברגוניינת' והא מיירי בר לאו גנונייתא ואע"פ שכתבתי לעיל שאין מערבין בהם אפי' בכל נהי דלעירוב לא חשיבי אוכלא דבעי מידי דחזי לסעודה או ללפתן אבל לגבי ברכה הא חזו קצת לברך עליה' שהכל מ"מ יחת מה שאין כן במידי דלא חזי לא כילה כלל שאין מברכין עליהם כלום כדכתיב בדוכתא בס"ד:

והא דאמרי' שאין מערבין בכפניות והם התמרים שלא נתבשלו כל צרכן הוינן בה וכפניות לא מערבין והתני' קור ניקח בכסף מעשר ואינו מטמא טומאת אוכלין פי' קור היינו קורא דדקלא שאמר בפ' כיצד מברכין: והם החריות של דקל כשהן לחין ודרכו

לאכלם וראויים הם לכך ולפי' נקחין בכסף מעשר דפרי מפרי וגדולי קרקע נינהו: אבל אין מטמאין טומאת אוכלין משום דכתיב גבי טומאה מכל האוכל אשר יאכל כלו' שעיקרו לאכיל' ואם מניחין אותו יהא ראוי לאכילה לעתיד ואפי' אינו נאכל עתה לגמרי וקור זה אין עיקרו לאכיל' דלאו אדעתא דהכי נטען ליה ואם אתה מניחו הרי מתקשה ויוצא מעצמו מתורת אוכל הילכך אע"פ שאם שלקו וטיגנו: מקבל טומאה כדאמרי' לקמן מ"מ כל זמן שלא שלקו וטיגנו אינו מקבל טומאה ויפה דימו אותו לקמן לעוזרדין שאינו מקבל טומא' ואם שלקו מקבל טומאה דהת' נמי לאו אוכל הוא מנפשי' ולא להכי קאי ואם אתה מניחו מתקשה ויוצא מתורת אוכל מאליו והכפניות שא' בסיפ' דמתנייתא שהם מקבלי' טומאה ואע"ג דהא לא חזו לגמרי לאכילה עד שימתקם באור היינו טעמא דהנהו עיקר נטיעתם לפרי ולאוכל ואם תניחם לא יצאו מאליהם מתורת אוכל וכיון שכן ועומדים לאכילה ולתקנם קרי בהו שפיר כל האוכל אשר יאכל ומעתה ראוים לקבל טומאת אוכלין: קודם שימתקם באור כדאמרי' בסוגיין ולפי' שנינו ניקחות בכסף מעשר ומיטמאות טומאת אוכלין וכן הגרסת ברוב הספרים ומה שניקחות בכסף מעשר משום דפרי מפרי וגדולי קרקע נינהו ואע"ג דלא חזו לגמרי לאכילה כיון שאפשר למתקם ולתקנם הוו להו כחטים ושעורים וכיוצא בהם ומצינו מקצת נוסחאות ישנו' שגורסים כפניות אין ניקחית בכסף מעשר: ויש לפרש הטעם דגריעי מקור דאלו קור הא חזו לגמרי לאכיל' ונוהגין לאכלם כן אבל כפניות אין רגילין לאוכלן כמות שהן וכיון שכן ואין פריין נגמר כחטים ושעירים וגם לעניין ברכה אין מברכין עליהם פרי האדמה אין נקחין בכסף מעשר ולעניין עירוב הא אסיקנא שאין מערבין בהם כיון שאין נאכלין כמות שהן ומחוסרין תקנ' דמידי דחזי לשעתיה בעינן: והקשו בתוס' דהא תנינן הכא גבי קור שניקח בכסף מעשר ואינו מטמא טומאת אוכלין אלמא לא תלי' הא בהא ואלו במס' נדה אמרי' גבי קשט וחמום וראשי בשמים אין ניקחין בכסף מעשר ליטמו טומאת אוכלין: ותירצו שאין כל הדברים שוים דהתם פרי גמור הם שנגמר עניינם לגמרי אלא שאנו מסופקי' אי חשיבי אוכל כיון שאין רגילות לאכלן אלא בתורת ציקי קדירה וכיון דכן אם הם חשיבי אוכל לכסף מעשר הוא הדין לטומאת אוכלין ואי לא חשיבי אוכל לחד מינייהו אף לאידך לא חשיבי אוכל מה שאין כן בקיר דאיכא טעמא רבא דכתיבנא לפלוג. ביה בין ניקח בכסף מעשר לטומא' אוכלין:

התם כדניסני. פי' תמרי הנלקטים בניסן כי אפילו היה מניחים אותם באילן לא היו מתבשלין יותר הלכך זהו פריים וכן הדרך לאכלן וכי אמרי' שאין מערבין בכפניו' באותן

תמרים שאין נלקטין בניסן והיו מתבשלין באביהן וכשממהרין ללקטן קודם זמנם ליכא גמר פרי והאוכלם בטל דעתו אצל כל אדם:

אי הכי בהא לימא ר' יהודה פטורות מן המעשר והאמר רבי יהודא כו': ואיהבנו רטובניא אינו כפניות דנסני וקתני ר' יהודא שחייבות במעשר אלא לעולם בדלאו ניסני פי' הא דקתני הרי הם כפרי לכל דבריהם אפי' בדלאו ניסני קאמר שלא נגמר פריים וכ"ש בדנסני וכי אמרי' שאין מערבי' בהם אפילו בדניסני משו' דלטומא' אוכלין שני הואיל וראוי למתקן על ידי האור אבל לענין עירוב בעינן מידי שנאכל כמות שהוא חי ובין דנסני ובין דלא נסני אינם נאכלין כמות שהן בלא תיקון ולפיכך אמר רב סתם שאין מערבין בכפניות וכל כפניות במשמע אפילו דלא נסני:

שם הא דתנן לא הוזכרו פני בהוותני: הם תאנים שאין מתבשלין כאבן דומיא דכפניות ולענין ביעור שביעית היא שנויה דקאמ' ת"ק עד מתי אוכלין בתאני' עד שיכליי פגי ביוותני אמר רבי יהודא לא הוזכרו פני ביוותני אלא לעניין מעשר בלבד. והקשו בתוספות. כיון דטעמא דר' יהוד' הוא מפני שראוי למתקן ע"י האור למה פוטרן מן המעשר דהא בההיא דר' יוחנן לעניין מעשר אתמרא כדלקמן: וי"ל דר' יהודא סבירי' ליה דלא מהני טעמא הואיל וראויין למתקן על ידי האור אלא לשויי' אוכל לעניין טומאת אוכלין דכתבי בהו אשר יאכל אבל לא לעניין מעשר: גם שקדים המרים סבר לה כמאן דאמר זה וזה לפטור פי' אשקדים המרים קאי דבין גדולים ובין קטנים פטורים דגדולים מרירן טובא ולא דמו לקשות מרה שחייבת בתרומה דההיא לא מרירא טובא וחזי לאכילה קצת שאין תרומתה יפה ולפי' נאמרו התור' מן הקשות ונמצאו' מרה תרומה יחזור ויתרום כלומר תרומה דאורייתא ויחזור ויתרום מדרבנן דהוה ליה כתורם מן הרע על היפה כדאית' בפ' האשה רבה וקטנים דחזו קצת פטורים משום דלא נגמר פריין וכיון דכן ומרירן קצת אינם בני מעשר ולמ"ד זה וזה לחיוב למאי חזו. פירוש הגדולי'. דאנו הקטנים הא חזו קצת ויש גורסין בהדיא גדולים למאי חזו:

שלקו וטגנו איכא בינייהו. פירוש לרבנן טמאים ולרבי יהוד' טהור דהא קתני שהוא כעץ לכל דבריו. אנא אמר רבא ברכה איכא בינייהו. הנכון כדפרש"י ז"ל דלרבנן מברך עליו בורא פרי האדמה ולר' יהודא מברך עליו שהכל אבל ליכא לפרושי איפכא כדפיר' ר"ח ז"ל דהא ר' יהודא דקתני שהוא כעץ לכל דבריו לקולא אזיל בה על כרחין טפי מדרבנן ואף על גב דקיימא לן בסמוך כשמואל דאמר שהכל אין בכך כלום אי אתי פסק הלכתא כרבי יהודה ודלא כרבנן דזימנין טובא פסק תלמודא כיחיד במקים רבים:

ולא היא צנון נטעי אינשי אדעתא דפוגלא דדקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא. ודין הזמורות הרכים כדון קורא דלא נטעי להו אינשי אדעתא דהכי ומברכין עליהם שהכל וכן בשקדים המתוקין שאוכלין קליפתן בעודן קטנים אבל בשקדים המרים אומר ר"י ז"ל שמברכין עליהם בורא פרי העץ כיון שכשהם גדולים לא חזו לאכילה ולא נהיר כדפרישית בדוכתא בס"ד מ"ר רשות בכמה פירש בכמה יש בו שיעור שתי סעודות שהוא שיעורו של עירוב:

מערבין בקוליא. פרש"י ז"ל קלח של כרוב ולפיכך הא דפרכינן קוליא סלקא דעתא משום דסלקא דעתא דמיירי אפי' באותו קשה שבו שאין דרך לאוכלו: ופרקי' בירקא דקוליא כלומר הדבר הרך שבו. ויש מפרשי' דקוליא היינו בורית ולהכי פרכי' קוליא ס"ד ומהדרי' בירקא דקוליא פירוש בירקות שעושין מהם הבורית:

מהו לערב בפולין לחים. פירוש דאלו יבשין פשי' שאין מערבין בהם שהרי אין נאכלין כמות שהן חיין ואסיקנא דמערבין בהן כמלא היד כי כשיעור זה דרך ללפות שתי סעודות:

דף כט.

וכי מערבין בתפוחי' הקשו בתוס' ואמאי אין מערבין בהם דהא פרי חשוב הן ונאכלין כמות שהן ודרך ללפות ולסעוד בהם ותירצו דתפוחים דידהו קשה היו ולא היה דרך לאכלן חיים אלא על ידי הדחק וכן הם היום בארץ אשכנ"ז שהתפוחי' מדבריות: ומ"ה הוה אמר רב סתמא שאין מערבין בהם:

אלא משום דקתני במזון שתי סעודות לעירוב וכביצה לטמא טומאות אוכלין משנה יתירה היא דהא מרישׁ דטומאו' פסול גויה הוה שמעי' לה שפיר להכי משמע לן שלא נשני' אלא לתלות' בדין עירוב לומר דכל דחזו לטמויי טומאת אוכלין מערבין בו בדבר שנגמר פריו מיהת ולאפוקי כפניות דלעיל:

תפוחים בקב. פירוש שבזה יש שיעור ללפת בהם שתי סעודות רבי שמעון בן אליעזר אומר כו' פי' הא דרבי שמעון בן אלעזר לענין חילוק מעשר עני בגורן היא שנויה שאם באו עניים הרבה נותן לכל אחד מהם שיעור שתי סעודו' שכן שיערוה חכמים נתינה האמורה בתורה לעניים וכשהעניי' מרובין ואין במעשר שיעור נתינה לכל אחד מהם מניחו ביניהם ומסתלק והשתא משער ת"ק שיעור שתי סעודות:

ערלה בתבלין כלומר כי הערלה שהיא שמיניה הלקיטה מתבלין יש בו שיעור שתי סעודות וכן בלטרא ירק ועשרה אגוזין או חמשה אפרסקי כי פעמים אדם לופת בהם שתי

סעודות וכן לעירוב פי' דשיעור זה נותנין לשתי סעודות של עירוב בדברים האמורים במשנה זו כאותן שהם ראויין לעירוב ולאפוקי תבלין דלא חזי לעירוב דהא לא חזי אפילו ללפות בהם את הפת וכ"ש לאכלן בפני עצמן ואנן בעינן מידי דחזי ליה הלכך אפילו באותן שחייבין במעשר או מטמאין טומאת אוכלין אין מערבין דהא בהא לא תליא:

אנא אמריתה ניהליה אמתני' והוא אמרה אברייתא. פי' דרב יוסף אמרה לרב מנשיא להא דרב אמתני' דלקמן ורב מנשיא אמרה לגורסק בר דארו תלמידו אברייתי' דלעיל דקים ליה לרב יוסף דמאי דאמרה גורסק בר דארו לעיל אברייתא מרב מנשיא גמרה. ר' עקיבא אומר פרס פירוש חצי מנה. כדי שימכרום ויקחו בהם שתי סעודות. פירוש ואע"פ שאין בהם עצמם מזון ראוי לשתי סעודות ומיהו אין אלא לעניין חלוק עניים דאלו לעניין עירוב פשיטא מידי דאיהי גופיה חזי לאכילה ושיהא נאכל או ללפת כמות שהוא חי:

ומאי אולמיה דהא מהך. ק"ל דהא לישנא משמע דבעי' למימר דמה לי דאתמרא על מתני' או על ברייתא שהרי מתני' ובריית' לא פליגי אלא דמתני' מיירי במקצת מינין ובריית במיני אחריני וכיון דכן ליכא קפידא לאוקומא על זו יותר מזו ואפי' כי שמעה מרב בפירוש דאמרה על המשנה אין להקפיד אם אומר אותה על ברייתא: ולפי זה קשה דאם כן מאי משנינן במסקנא דכאן דשמעי' ליה לרב דאמר דבר הדומה למשנה לעניין שיעור יין ש"מ דכי אמרה רב לאידך אמתני' אמרה: ומה תשובה יש בזה לשאלתינו דאכתי נימא מאי אולמיה דהאי מהאי: ובתוס' תירצו כי מה שאמר דבעינן שתי רביעית יין לעירוב הוא חדוש דהא מסתמא הוה מסתברא דסגי ברביעי' דהוי דבר חשוב בכל דוכתא ולהכי פרי' שלא לשנות דברי רבי מן המשנה על הברייתא כדי שנלמוד מדבריו דין זה דבעינן שתי רביעיו' לעירוב שאלמלא שאמרה רב לא היינו סבורים כן ואע"ג דהא אמרה רב חדא זימנא לן למקבע בה מסמרות ולאמרה לאידך על משנתינו: והנכון דקים לן דרב יוסף לא קבלה בפירוש על המשנה אלא מסברא הוא דאמר הכי והכין מוכח ממאי דאמרי' במסקנא דש"מ דכי אמרה על מתני' אמרה אלמא לא היה לו לרב יוסף קבלה אחרת בדבר זה ומשום הכו פרכי' דהא ודאי כיון דרב יוסף מסברא אמרה על המשנה והוא קפד עתה על רב מנשיא כששנה אותה על הברייתא מכלל שיש קפידא בדבר זה שלא ללמוד זה מזה וכיון שכן צריכין אנו לדעת מאן מכרח לרב יוסף לאמרה על משנתינו יותר מן הברייתא דאי משום דאי אפשר לאמרה על הברייתא כיון דקתני בה תבלין דלא חזו לעירוב כ"ש דליכא לאמרה על המשנה דקתני חטין ושעורים. ובין בהא ובין בהא יש לנו לומר על כרחינו שלא נתכוון רב להשוות עירוב לחלוק עניים

במינין אלא על השיעורין ואם תאמר הדרא קושין לדוכתה אם אין קפידא בין המשנה לברייתא למה הוא מקפיד לשנותה על זו יותר מזו. ואם אין קפידא בדבר מה ראיה יש לאמרה על זו יותר מזו. ומהדרינן דודאי איכא קפידא כי אין כל שיעוריהן של דברים שוין ואין ללמוד זה מזה ואפי' על משנתינו לא היינו מסיימין אותה אי לאו דחזינן דאמרי רב דכוותא. וכיון דכן יש הוכחה לעמידה על המשנה יותר מהברייתא ושוב אין לינו לשנותה כי אולי בזה מודה רב שכן לעניין עירוב ולא יודה כדברי הברייתא כן נראה לי. וכן משמע מדברי הרב ר' אברהם בר דוד ז"ל. אבל מדברי רש"י ז"ל נראה דליכא קפידא במילתא וכיון דאמרינן לה על מתני' הוא הדין על הברייתא אלא דניחא ליה לרב יוסף לקבעה על המקום שנראה שאמרה רב. וכן נראין דברי התוספות ואינו מחוור. ואם תאמר ולמה ליה לרב תרתי בשיעור עירוב. יש מתרצין שלא אמר רב אלא חדא ואידך מכלל הברייתא איתמר. ואפשר כי הא דאיתמרא על מתני' ללמד על כל האמור במשנה ובאו ולמדו ממנה לעניין יין מיהת ועשו ממנה מימרא. אבל אין לומר דהוא אמר המימרא ואחר כך נקטוה מכלל זה ואמרוה על המשנה אלא לדברי רש"י ז"ל שאומר שאין קפידא בין מינין למינין לעניין השיעורין וכיון שהשוה אותם רב לעניין היין יכולין אנו להשוותם לשאר דברים השנויין במשנה הראויין לעירוב. ויש מתרצים כי זו המימרא לא אמרה רב אלא על ידי מעשה. וכן תירצו בתוספות:

והושיבו ר"מ בארבע אמות שלו. פי' מפני שאין עירובו עירוב שאין מערבין בבצלים ואם תאמר ואפילו יצא חוץ לתחום בשבת שלא על ידי עירוב למה הושיבו בד' אמותיו דהא קי"ל שהיוצא מתחומו בין באונס בין ברצון שיכול להלוך כל העיר. ותרצו בתוספות דהא עובדא בשדה הוה ושם מצאו לר' מאיר. אי נמי דילמא רבי מאיר סבר לה כרי יהושע דאמר לקמן בפ' מי שהוציאוהו שאפילו בעיר אין לנו אלא ד' אמות: גרסת הספרים כי קאמר רב בחמרא מבשלא פירוש דבהא לא סגי אלא בשתי רביעית אבל בחמרא דעלמא שאין דרך לשתות ולסמוך עליו לשעורי מה שהוא ולפי שדרך בני אדם לאכול בו שתי סעודות ולא בעי שיעורא כולי האי אבל ביין מבושל דרכן של בני אדם לסעוד ממנו לבדו וכששתו ממנו רביעית סומך עליו לסעודי ולפי זה כי מותבי' מדר' שמעון בן אלעזר היינו משום דמשמע לן דשיעורא דרב נפיש טפי מדר' שמעון בך אלעזר שאמר כדי לאכול בו. וקשה לי דהא אפילו ההוא דאמר רב אמתני' לאו בחמרא מבשלא היא דלעניין חילוק עניים היא דליכא חמרא מבשלא בשכר ואפילו תימא דהא דמתניתין מכלל אידך איתמרא היאך למדו מיין מבושל ליין שאינו מבושל כיון שאתה אומר שיש לחלק ביניהם: והנכון דהכי גרסי' וכן היא במקצת ספרים כי קאמר ר' שמעון בן אלעזר

בחמרא מבשלא שאין דרך לשתותו בפני עצמו אלא ללפות בו ולפיכך אמרו כדי לאכול בו ולא נתן שיעור בדבר אלא הכל כפי מה שהוא במקום שרגילין בו שאין זה רגיל בכל מקום אבל ביין שאינו מבושל שהוא מורגל בכל מקום ושותין ממנו לבדו לסמוך עליו לסעודה נתן רב שיעור שתי רביעיות לשתי סעודות וגם לפי פירוש זה יש לפרש דסבירא לן דשיעורא דרב נפיש טפי מדר' שמעון בן אלעזר והכין מסתבר דטפי שיעורא בעינן למאי דמשתי באנפי נפשא מההוא דאתי לאכול בו וכן פירש רש"י ז"ל בלשון הזה אחרון:

דף כט:

לא יאכל אדם בצל מפני נחש שבו. פרש"י כי השרף של בצל נקרא נחש מפני שהוא קשה לגוף כארס של נחש: והקשה ר"ת ז"ל דאם כן מאי האי דאמרינן ברבי חנינא שאכל חצי בצל ואכל עמו חצי נחש שבו פשיטא כי האוכל חצי בצל אוכל הוא חצי השרף שבו. ופירש כי העמוד שבתוך הבצל שמתעגל בו כמין גבעול והוא מסוכן כולו בתוכו כנחש ומתקבץ בו זרע הבצל אותו העמוד נקרא נחש של בצל וכן פירש ר"ח ז"ל. וכן הגיה ר"ת בפירוש רש"י ז"ל הכתובין מכתב ידו. ויש שפירשו כי נחש של בצל הוא תולע' שנעשה בו שהוא סכנה כארס של נחש וכדרך שאמרו קפא תאיני וקפא דחסא. ובקשו עליו חביריו רחמים פי' בשלשה ואף על פי שכדאי היה לחוב בעצמו שעבר על דברי חכמים:

אמר רבי זירא שכר מערבין בו ופוסל את המקוה בשלשת לוגין. פירוש כדין ג' לוגין מים שאובין שפוסלין מקוה שלא היה שלם ואין דינוי כמשקין דעלמא שאינן פוסלין לעולם אלא בשינוי מראה ובשינוי מראה פוסלין אפילו מקוה שהיה שלם: וקשה לי היכי דמי. אי בתמד שלא החמיץ היאך מערבין בו דהא לא חזי למשתייה כלל. ועוד מאי קמשמע לן מתני' היא בפרק קמא דחולין התמד עד שלא החמיץ פוסל את המקוה ואדפרכי' ליה מיהא דאיצטע נפרוך ליה ממתניתין דהתם ואף על גב דהתם משמע דההוא מתני' בתמד של תמרי' כדפרי' התם וזו היא בתמד של חרצנים לעניין פסולו של מקוה אין הפרש בדבר זה לפסול את המקוה כל זמן שלא החמיץ: ואי הא דשמואל מיירי בתמד שהחמיץ היאך אומר שפוסל את המקוה. ובפי' שנינו שם התמד שהחמיץ אינו פוסל את המקוה ואדפרכינן ליה פשיטא נפרוך ליה מההיא מתני' שאינם פוסלין: ומתוך הדחק יש לי לומר דלעולם בשהחמיץ והא דקתני שאינו פוסל את המקוה היינו לצורך שיהא פסול התמד היין והמים שבו ביחד בגי לוגין כשם שאינו אומר בתמד שלא החמיץ

שכולו חשוב כמים ופסול בג' לוגין אבל תמד שיש בו לוגין מים אפי' כשהחמיץ פוסל את המקוה במים שבו והיינו חדושא דאשמעינן שמואל ואנן פרכי' פשיטא שפוסלין ג"כ בשלשת לוגין דלא גרעי מאיצבע שפוסלין גם כן בשלשת לוגין על ידי המים שבו. ופרקינן דמהתם לא הוה שמעי' לה דשאני התם דמיא דצבעא מיקרי ועדיין שם מים עליה' תה שאין כן בזה דשכרא איקרי והוא ס"ד שלעולם אינו פוסל אלא בשינוי מראה. וא"ת ומאי שנא תמד שהחמיץ מיין מזוג שאינו פוסל אלא בשינוי מראה ואפי' יש בו לובן מים שאינו פוסל אלא בשינוי מראה ואפי' יש בו ג' לוגין מים או יותר כדאמרינן התם דחמרא מזיגה קרו ליה: י"ל דהתם איכא תרתי למעליותי' כי היה עיקרו יין והשתא נמי מיקרי חמרא מזיגה מה שאין כן בשכר דאע"ג דמיקרי שכרא אין עיקרו אלא מים. תרין רבעי שכרא. פירי' תרין רבעי דקבא שהם שני לוגין כי הקב ד' לוגין וכדפרש"י ז"ל: **כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית.** פירש רש"י ז"ל דהא רביעית היינו לוג שהוא רביעית הקב והכי קאמר צריך שיהא בו רביעית הלוג של יין כי כשימזגנו כמזגא דרבא יעמוד על לוג וקתני סיפא ושאר כל המשקין ברביעית רביעית הקב דהיינו לוג אלמא לעניין הוצאת שבת היין הוא ברביעית הלוג ושאר כל המשקין ברביעית רביעית הקב דהיינו לוג אלמא לעניין הוצאת שבת היין הוא ברביעית הלוג ושאר כל משקין בלוג והוה יין חד מארבע דשאר משקין. הכא נמי לענין עירוב כיון ששיערו ביין שתי רביעית של לוג כדאיתא לעיל צריך בשאר משקין שני לוגין של מים. ואין פירוש זה נכון דהא ודאי שיעור כוס של ברכת המזון בין חי בין מזוג אינו אלא רביעית הלוג דהיינו ביצה ומחצה כדמוכח מד' כוסות של פסח שהאחד מהם הוי כוס של ברכת המזון ושיעורו אצבעים על אצבעים והוא ביצה ומחצה ועוד דהא דתנן ושאר כל המשקין ברביעית היינו רביעית הלוג כדמוכח במסכת נזיר דמני ליה בעשר רביעית ואותם רביעיות הם רביעית הלוג דהא מני התם רביעית דם המטמא באהל והוא ביצה ומחצה שאם יקרש יעמוד בכזית הלכך הכי קאמר צריך שיהא בו רובע של רביעית הלוג כי כשימזגנו יעמוד על רביעית הלוג ושאר כל המשקין ברביעית הלוג ואנן לדוגמא בעלמא מייתינן ראיה כי היכי דלענין הוצאת שבת היין הוא אחד מארבע בשאר משקין דהוא הדין לעניין עירוב וכיון דיין הוא לעירוב שני רביעית של לוג צריך לשאר משקין שני לוגין וזה ברור. דאכיל מיניה מידי דלא קפיץ עליה זבינא כו' פי' דאע"ג דגרוגרו' עדיפא טפי קפצי זביני לתמרי דלא שכיחי כולי האי:

בשר חי. יש שפירשו בשר חי ממש וכגון שהוא מלוח שאינו נאכל מחמת מלחו דאי לא אין דרך לסעוד בו. וכן פירשו בירושלמי. ובשר צלי היינו צלי ולא צלי והיינו טבהקי.

דאלו צלי ממש דכולי עלמא כדי לאכול בו. ויש שפירשו בשר חי צלי ולא צלי כדאמרינן התם גבי בן סורר ומורה בשר חי בשיל ולא בשיל וצלי צלי גמור. ופירוש טבהקי חתיכות של צלי:

ופרסאי הוו רובא לעלמא. פירוש שנשען עליהם לכל העולם והתניא בגדי עניים לעניים ובגדי עשירים לעשירים פירוש דבגדי עניים מטמאין משלש על שלש ושל עשירים בשלשה על שלשה אבל בגדי עשירים לעניים פירוש שאפילו יש ברשות עניים סמרטוטי בגדי עשירים אין משערין להם אלא בבגדי עניים בשלש והוא הדין לבגדי עניים ברשות עשירים שיעורים טפח ונקטי' הכא אבל בגדי עניים לעשירים לא מפני שני דברים. הא' כי אנו שיערנו לרב יוסף בפרסאי ושיעורן יותר גדול משל שאר בני אדם שלופתין בו סבירא לן שאין לנו לתפוס שיעור גדול דפרסאי לעלמא כי היכי דלא הדרי' לעניין טומאה שיעור גדול של עשירים לגבי עניים אלא כל חד וחד בשיעוריה דיינינן ליה. ועוד דהתם העשירים הם מרובין כדבעינן למימר ואפי"ה אין העניי' המועטין נגררין אחריהן והיאך נגרור כל העולם אחרי הפרסיים שהן מועטין:

דף ל.

וכי תימא הכא לחומרא והכא לחומרא דגבי טומאי כיון דשיעור חמור טפי תפסין לחומרא ולא אזלינן בתר עשירי' והכא שיעור דפרסאי נפיש והוי לחומרא שלא יועיל עירוי אלא בשיעור גדול שלה'. והא תניא ר' שמעון בן אליעזר אומר מערבין לזקן ולחולה כו'. אלמא מערבין לזקן ולחולה בשיעורמועט שלהם לקולא ואינם נגררים אחר הרוב והרעבתן ששיעורו מרובה אין משערין לו בשיעורו הגדול אלא בשיעור העולם שהוא יותר קטן ולקולא וכיון דכן לא אזלינן בשיעורי עירוב לחומרא אדרבא נקטינן בה לקולא שיעורא דבציר טפי ואין קושייתינו מרעבתן דלא משערינן לעלמא לחומרא בשיעור גדול שלו דבהא איכא למיחש תרתי חדא דרעבתן טפי משונה בפרסאי ובטלה דעתו אצל כל אדם. ועוד רעבתן גברא ופרסאי אתרא. אלא קושיין דלא אזלינן בעירוב לחומרא לגרור מיעוט אחר הרוב כיון דמשערין לזקן ולחולה בשיעור קטן שלהם ולקולא וכל שכן שאין משערין לכל העולם מפני פרסאי לחומרא. והא דתניא בגדי עניים לעניים ובגדי עשירים לעשירים. פירש רש"י ז"ל במסכי שבי לעניין טמא שרץ ונבלה וטמא מת דבגדי עניים בשלש אצבעות ובגדי עשירים בשלשה טפחים. והקשו בתוספות דהא אמרי' בפרק במה מדליקין שלש על שלש מניין תלמוד לומר והבגד וקרא ודאי בין לעניים בין לעשירים הוא: ועוד מדאמרינן בזבחים בפרק דם חטאת מעיל שנטמ' ונפל עליו דם חטאת פירוש

וצריך כבוס בקדש ואי אפשי לכבסו כולו בפנים מפני שהוא טמא מכניסו פחות פחות מג' מכבסו פי' דפחות מג' לא חשיב ורשאי להכניסו בטומאה ומכבסו. והא התם דבגדי כהונה בגדי עשירים הם ואפילו הכי נקט פחות מג' טפחים ולא נקט שיכניסנו בפחות פחות מג': ועוד מדתנן במסכת כלי' פרק ט' בגד מטמא משום שלש על שלש למדרס שלשה על שלשה לטמ' מת וכיון דנקט שלש על שלש למדרס בעשירים מיירי דאלו בעניים הא תנן פרק כ"ח בגדי עניים שאין בהם שלשה על שלשה טמאין מדרס. לפיכך פי' בתוספת דהא לעניין טומאת מדרס ומשום דמדרס ביחוד תליא מילתא חלקו בין עניים לעשירים שהעני מייחד אותו כשיש בו שלש על שלש אבל העשיר אין דרך ליחדו בפחות משלשה טפחי' אבל בשאר מקומות עשיר ועני חד שיעורא הוא בשלש על שלש דליכי' טעמ' לאפלוגי ביניהו. והקשו הראב"ד ז"ל דבכמ' דוכתי גמרינן משיעור' דעני כדאמרי' במסכת שבת שכן עלי אוכל פתו בלא כתישה ושכן עני אוכל פתו עיסה בלוסה ושכן עני קולע שלשה נימין ותולה בצואר בנו ולא עוד אלא אפילו בשלש על שלש דטמא שרץ אמרינן דחזי לעניים ולעשירים לא חזי ואפילו הכי גמרינן מינייהו לעשירי' ותירץ דבהנהו דהתם אפילו הבינוניים נקראים עניים בדברים ההם והוו להו רובא ואזלינן בתרייהו לגבי עשירי' ממש דהוו מיעוטא אבל הכא גבי מדרס כל הבינוניים דינם בעשירי' שאין מייחדין למדרס פחות משלשה אבל עניים מבליעין אותו בשלש על שלש לטלות על קרע שלהם:

והא תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר עוג מלך הבשן פתחו במלואו. פירוש לעניין מה שבבית ועתיד להוציאו משם דק"ל שאם יש בבית פתחים הרבה הן שכולן פתוחין או שכולן סתומי' בלא פרצת פצימין כולן טמאין עד שיחשוב להוציאו באחת מהם: ובלבד כל פתח שיש בו רוחב ד' טפחים דחשיב פתח אבל בציר מה' לא חשיב פתח וטהור ואם היה אחד מהן רחב ד' טפחים כולם טהורים חוץ מאותו שיש בו ד' טפחים ואם לא היה אחד מהם רחב ד' טפחים כולן טמאין אפילו חור שבכותל שאינו פתוח וכדאיתא התם במשניות וקתני רבי שמעון בן אלעז' דעוג מלך הבשן פתחו במלואו ואינו מטמ' כשהוא בבית אלא פתח שיש בו במלואו ואינך כולהו לא חשיבי ואפילו יש בהם ארבע טפחים ואם יש בו פתח אחד שהוא במלואו הוא לבדו טמא ואם אין בו שום פתח במלואו הוו להו כולהו כפתחים שאין בהם ארבע טפחים אלמא סבירא ליה לרבי שמעון בן אלעזר דמשערין לעוג בעצמו ואינו נגרר אחרי מתי' דעלמא והיכי קאמ' לעיל דרעבתן אין משערין לו בעצמו. ופריק אביי דלא דמי דהתם כיון שאין המת מטמא אלא בפתח שראוי לצאת בו אין לשער לעוג אלא בפתח הראוי לו ובפתח ד' טפחים אי אפשר לו

לצאת דהיכי נעביד וכי נהדמיה הדומי לאפקיה הא ודאי לא אפשר דאם כן מנוול טובא: אבל הכא גבי עירוב אפשר לרעבתן לשער בעירוב דעלמא ולא ניזיל בתר שיעוריה כיון שהוא משונה ובטל מנהגו אצל בני אדם:

אמר אביי התם דאיכא פתחים קטנים טובא ואיכא חד דהוי ארבעה דבהא אפי' רשב"א מודה שאותו שיש בו ארבע טפחים מציל על כולם דמסתמא בדידיה מפיק ליה דכי מרווח בדידיה מרווח כי הוא עומד להרחיבו יותר מן השיעור הא כשכולם שיים כול' טמאי' ולפי זה אין ההפרש בין עוג מלך הבשן לאינשי דעלמא אלא כשיש בו פתח שיעור מלואו של עוג והשאר בד' דבעוג מציל על שאר פתחים ושאר מתים אינו מציל דאלו בשכולם בני ד' טפחים או פחותים מד' טפחים בין בעוג בין באיניש דעלמא כולם טמאים ואם כשהאחד יש בו ד' טפחים ושאר כולם קטנים כשם שהאחרים מציל אותו שיש בו דרך מציל לעני לפי דברי אביי. ודעת הראב"ד ז"ל דמי אמרינן שזה הגדול מציל על שאר הפתחים היינו מן הסתם אבל אם חשב על אחת מהם הקטני' הוא לבדו טמא דמסתמ' בההוא דחשיב התם מרווח.

מערבין בבצים חיים. פי' חיים ממש דזימנין דסועדין בהם כן ע"י הדחק וכמה אמר רב נחמן בר יצחק סיני דהיינו רב יוסף אמר שתים כלימר שתי בצים: אמר רב הונא שבועה שלא אוכל ככר זו מערבין לו בה ככר זו עליו אין מערבין לו בה. עיקר הפי' בזה שאין ההפרש בעלמא דשבועה איסור גברא וחשיב אוכל דהא ודאי אף קונם שאסרו עליו באיסור חפצא כיון דחזי לאחריני אוכל הוא חשיב והוה ליה כיין שמערבין בו לנזיר ואף על פי שהוא לו איסור. חפצא מכיון דחזי לאחריני אלא הטעם כדפרישית דשבועה מסתמא אינה אלא איסור אכולה שעל הרוב הוא אומר שבועה שלא אוכל וכיון שכן מותרת היא לו בהנאי ומערבין לו בה כיון דחזי לאכילי' לאחריני אבל אם קונם הוא שאומר ככר זה עליו ואינו מזכיר אכילה והוא אסור אף בהנאה דמסתמא לאיסור הנאה נחית ואם מערבין לו בו נמצא שנהנה באיסורי הלאה ואין לו לעשות מצוה זו באיסורי הנאה דחשיב הוא נהנה ובזו השטה דרך רש"י ז"ל אלא שהוא מפרש כל הסוגיא דכל היכא דאמרי' שמערבין בככר של קונם היינו מטעמא שהנודר סתם לא נחית לאיסור הנאה ואין דעתו אלא על איסו' אכילה בלחוד שדרך ליהנו' יותר בו ומפלי כן מערבין וכהא דאוקימנ' במסקנ' פלוגתא דר"א ורבנן דר"א סבר סתמא לאיסור הנא' נחית ורבנן סברי סתמא לאיסור אכילה בלחוד נחית ורב הונא דאמר כרבי אלעזר הוא כל שפי' איסור הנאה דברי הכל אין מערבי' בו או משום דמיירי כשעירוב לדבר הרשות וכסבר דמערבי' לדבר הרשות או משום דסב' שאע"פ שאין מערבין אלא לדבר

מצוה מצות ליהנו' ניתנו והיינו שלדברי הכל מערבין בככר של הקדש. וקשה לזה קצת דכיון דמוקמינן בין לרבנן בין לרבי אליעזר שמערבין לדבר הרשות או שהמצות ניתנו ליהנות היכי פרכי' לקמן על רבה ורב יוסף דאמרו שאין מערבין אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנו' ניתנו טמא רבה ורב יוסף כתנאי אמרו' לשמעתא כלומר כתנאי דרבי יהודא ורבנן דהא ודאי אשכחן הכא דהויא שמעתייהו על כרחין כתנאי דהא רבי אליעזר ורבנן הוו דלא כוותייהו ואמאי מתמהינן עלייהו משום תנא דרבי יהודה ורבנן טפי מדרבי אליעזר ורבנן דפליגי עלייהו בהדיא וא"ת דרבה ורב יוסף מפרשי דפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן. אינו אלא אם מערבי' לרשות או לדבר מצוה וטעמא דאמרי רבנן שמערבין היינו מפני שאין מערבי' אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו ואינהו דאמור כרבנן: מכל מקום הוה ליה לתלמודא לפרושי הכי כיון דסוגיין הכי נקטינן דאפי' לרבנן מערבי' לדבר הרשו' ומצות ליהנו' ניתנו. לפי' הנכון כשטת רש"י ז"ל דודאי טעמא דרב הונא כדאמרן וכל היכא דמותבינן עליה לומר שמערבין בככר של קונם בכולה שמעתין וטעמא דאמרי' במסקנ' דלרבנן מערבי' בו אינו אלא משום דסבירא לן שאין מערבי' אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו ורבי אליעזר דאמר אין מערבי' קסבר שמערבי' לדבר הרשות אי נמי דמצות ליהנות ניתנו והשתא הוו להו אפילו לפום סוגיין רבה ורב יוסף דלקמן כרבנן דהוו רבים והיינו דלקמן דסלקא דעתא דהוו פליגי בפלוגתא דרבי יהודה ורבנן ואינהו דאמר כרבי יהודא דהא יחידאי הוה וקשיא לן ומתמהי' נימא כתנאי אמרוה לשמעתייהו כלומר וכיחידאה אבל משום תנאי דרבי אליעזר ורבנן דאמור דלא כרבי אליעזר לא חיישי' כלל כיון דאמור כרבנן דהוו להו רבים וזה ברור: ואם תאמר מכל מקום בין לפי שטה זו בין לשיטת רש"י ז"ל משמע שאין הפרש דוקא מפני חומר הקונם על השבוע' אלא מפני שיש בקונם מן הסתם איסור הנאה מה שאין כן בשבועה הא קונם שהוציאו בפירוש בלשון אכילה בלבד ושבועה שהוציאו בפירוש בלשון איסור הנאה כגין שאמר שבועה שלא אהנה מככר זו וקינם כבר זה עלי לאכילה יהא הדבר בהפך לרב הונא ולרבי אליעזר שמערבין בככר של קונם ואין מערבי' בככר של שבועה: ואם כן למה תפסו היתר בשבוע' ואיסור בקונם: י"ל דאורחא דתלמודא הוא דנקיט מאי דרגילי ביה טפי ורובי קונמות הם סתם ויש בהם איסור הנאה ורוב שבועות מפורשין בהם לשון אכילה: וא"ת ולפי שטה זו למה אין מערבין לדברי הכל בככר של הקדש משו' דאסור בהנא' י"ל מפני שהוא אסור לכל העולם ואנן בעי' עירוב במידי דחזי לאחריני לכל הפחות ואלו איסור ככר לכל העולם אפילו באכילה לחוד שוב אין מערבי' בו כיון דלא חזי לשום אדם והא דנקט הקדש אורחא דמילתא נקט שסתמא אסור לכל העולם:

ובתוספת תפסו שטה אחרת בזה בשם רשב"א ז"ל: דהכא כולהו אמוראי ותנאי דסוגיין כולהו סבירי להו כרבה ורב יוסף שאין מערבין אלא לדבר מנוה ומצות לאו ליהנו' ניתנו ודקאמר רב הונא שאין מערבין בככר של קונם אינו אלא משום גזירה מפני שהוא אסור חפצא ודמי למקדש שהוא אסור לכל העולם ואין מערבין בו ולפיכך כשאסרו בשבוע' דלא דמיא להקדש ואפי' אמר שבוע' שלא אהנה ממנו מערבי' לו בה כשם שמערבי' לנזיר ביין דלא גזרי' בה כלום אטו והיינו דכולהו סוגיין נקט שריותא בשבועה ואיסורא בקונ' ואין זה מחוור דאי רב הונא הא אתא לאשמועי' לינקיט רבותא דיליה בהדיא דאי אומר שבועה שלא אהנה בה מערבי' לו בה ואם אמר קונם אכילתי עלי אין מערבין לו בה. ועוד דכל כי האי גוונא שהטע' משום גזירה היכי לא מפרש לה תלמודא לפיכך הנכון כשטה שכתבנו:

מאי לאו דאמר עלי: ק"ל למה הוצרך התלמוד לומר מאי לאו דהא פשיטא דהנודר מן הככר היינו עלי: וי"ל משום דסיפא משמע לכאורה דמיירי כיכרי בשבועה מדקתני אימתי בזמן שאמר שבועה כו'. להכי קאמר מאי לאו דאף על גב דסיפא משמע קצת דמיירי בשבועה דלא מיירי אלא באומר עלי מדלא פליג ותני בדידה במה דברים אמורים כו'. ואורחא דתלמודא היא לפעמים שהוא מרגיש בקושיותיו ודבריו קצת ממה שעתיד להקשות ולתרץ כדכתב בכמה דוכתי:

חסורי מיחסרא והכי קתני: הנודר מן הככר מערבין לו בה ואפי' אמר נעשה עלי בעשה כאומר שבוע' שלא אטעמי' כלומר שדין האומר עלי כדין שבועה כי אע"פ שחסרה עליו בהנאה אינו אלא כאלו לא אסרה תורה אלא לטעימה שאין מערבין אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו: ואם תאמר ולרב הונא נמי נימא הכי דהכי קאמר אימתי בזמן שאמר שבועה שלא אטעמיה אבל אם אמר עלי נעשה כאומר ככר זו הקדש שאין מערבין בה: ויש לומר דהא ליתא דאם כן כיון שכבר אמר נעשה כאומר ככר זה הקדש שאין מערבין לו בה מה חזר ואמר לפי שאין מערבי' בהקדשות הרי כבר אמר שאין מערבין מככר של הקדש: ועוד מאי איריא דקתני שאין מערבי' בהקדשות אפי' בקונמות נמי אין מערבין: זה הכלל אדם אוסר עצמו באוכל מערבין לו בה כו' לפירוש רשב"ם אתי כפשוטי' אבל לשטתו ולשטת רש"י ז"ל לאו דווקא בהאי לישנא הוא הדין אם אסר הנאה בשבועה שאין מערבין ואם ככר עליו בקונם לאכילה בלחוד מערבין ומשו' דהני שכיח טפי: נקט איסורא בקונם ושריותא בשבועה:

דף ל:

אי אתם מודי' שמערבין לגדול ביו' הכיפורים. פי' וקס"ד דטעמ' דב"ש נמי בהא משו' דכיון דחזי לקטן שמותר לאכול ביום הכיפורי' מערבין בו אפי' לגדול דאפי' מאי דלא חזי לדידיה ולשום גדול כיון דחזי לקטנים מערבין בו והיינו דאמרו להן כשם שמערבין לגדול ביום הכפורי' מטעמא דאמרן כך מערבין לנזיר ביין דאע"ג דלא חזי לדידי' חזי לאחריני ושמעי' מהכא דכיון שאין מערבין בטבל טבול דרבנן כדאיתא לקמן שאסור להאכילו בידים לקטנים דאי לא אזי לקטנים דומיא דעירוב ביום הכפורים ואין לומר דשאני טבל שהוא איסור חפצא דהא בכולא סוגיין לא מחשבי' מפלגי בהא מילתא וכדאמרי' הכא כשם שמערבין לגדול ביום הכיפורים כן מערבין לנזיר ביין ולאפוקי מקצת רבנן שהם סבורין דאיסורין דרבנן מותר להאכילן לקטן בידים וזה אינו כדמוכח ממאי דאמרן וכדכתוב ביבמות פ' חרש בס"ד:

וכ"ש התם איכא סעודה הראויה מבעוד יום. פי' למ"ד סוף היום שעבר קונה עירוב דלמ"ד תחלת היום קינה עירוב הא ודאי לא חזיא ליה: וא"ת אפי' למ"ד סוף היום קונה עירוב היינו בתחלת השמשות והרי אסור לאכול אפי' קודם לכן משום תוספת יום הכפורים וי"ל דסוף היום דאמרי' שהוא עירוב היינו סוף היתר היום של אכילה וערב יום הכפורים קונה עירוב סמוך לתוספת יום הכפורים כמאן דלא כחנניא פי' ברייתא דלעיל אליבא דב"ש וכו': כלהו תנאי דמתני' דשרו ללכת יותר מתחים שבת ע"י עירוב בלבד דלא כב"ש אליבא דחנניא דלדידיה לא שרו ב"ש אלא בשמוציא כל כלי תשמישו הצריכין לו לשבת לאותו מקום שקונה שביתה וכדמפרש ואזיל:

והוצרך לצאת בשחורין. פי' והיה רגיל בכך או שהיה יודע שצריך להם דהשתא לא קנה שביתה כיון שלא הוציא כל כלי תשמישו דאלו כשאינו רגיל בהם אלא שנתחדש לו ענין בשדה שהוצרך להם הא ודאי אין זה מעכב עליו כיון שכבר הוציא כל כלי תשמישו שהיו סבר שצריכין ושהיה רגיל בהם:

דאיפשר במתשיל בנזירותה: וק"ל אם כן למה אין מערבין לדברי הכל בטבל דאי בעי (מעכה) שם מינה וביה ובכבר של הקדש דהא א"כ איפשר דמתשיל עליה י"ל דלא אמרי' הואיל אלא במידי דבלא הואיל חזי לאחריני ומעתה אין לנו טעם הואיל בענין עירוב אלא לסומכוס דאלו לרבנן בלא הואיל מערבין בו כיון דחזי לאחריני ולפרושי עלה ממקום אחר פי' דאכתי הא חזיא לאתשולי עליה' ולאפרושה עלה ממקום אחר וכיון דאיפשר הכי נימא הואיל ויהיו מערבין בו ופרקי' לא נחשדו חברים לתרו' שלא מן המוקף לאו למימר במתני' בחבר בלחוד מיירי דהוא סתם איתנא:

אלא ה"ק שאסור לתרום שלא מן המוקף ומשום דמרגלא בפומין לא נחשדו חבירים לתרום שלא מן המוקף נקטי' הכא וא"ת והא משמע ביבמות גבי אריסיה דר' ינאי דלצורך כבוד שבת מותר והכא לצורך שבת הוא מעכב לשום מצוה. וי"ל שלא אמר שם אלא לצורך סעודת שבת ומשום עונג שבת דוקא:

לפרוש עליה מניה וביה ופרקי' כגון דלית ביה שיעורא. פי' שלא היו בו אלא שתי סעודות מצומצמות ופרכי' מאן פסקה כלומר מי פסק לתנא שלעולם לא יהא לו אלא שתי סעודות מצומצמות של תרומה דלפסוק ולתני שאין מערבין לסומכוס לתרומה. ויש שואלי' מאי דאמרי' לעיל תרומ' נמי מתשיל עלה כדאי' בערכין ובמסכת נדרים פ' הנודר מן הירק. וי"ל דאם כן מאי פסקה כי הכי דלתני התם מערבין בחולין ולא בתרומה כיון דאיכא שריותא בתרומה שלא בא ליד כהן:

אלא סומכוס סבר לה כרבנן דאמרי כל דבר שהוא משום שבות גזרו עליו בין השמשות. פי' וכיון שכן אסור הוא לו להפריש אפי' מיניה וביה בבין השמשות בשעה שקונה עירוב ולפי' אין מערבין בתרומה דאי אמרתי מתשיל עלה הדרה לטבלה ולא הוה מצי מפריש עלה ואשתכח דליכא הואיל אבל רבנן דפליג עלי' דסומכוס טעמ' דידהו או משו' דאיכ' הואיל דסביר' להו כר"י דכל שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות אי משום דאע"ג דלא חזיא לדידיה כלל מסתיין דחזיא לכהנים: והא דאמרי' דלסומכוס כיון דסבר כרבנן א"א להפרישה איתא אפי' למ"ד סוף היום קונה עירוב כי סוף היום הזה בערבי שבתות וימים טובים בתחלת בין השמשות הוא ובכל בין השמשות גזרו חכמים. פי' אבל לר"י שלא גזרו אפי' בסוף בין השמשות לא גזרו ולפי' היה מותר לסומכוס אלו ס"ל כרבי ואפי' ס"ל בתחלת היום קונה עירוב והיינו דלא אוקמינ' לסומכוס אפי' כר"י ודקסבר תחלת היום קונה עירוב:

סומכוס היא דאמר מידי דחזי לאכילי' בעי' פי' וכיון שכן ה"ה נותן דלא משערי' אלא בדידיה גופיה לימא פליגא מתני' דיש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדרבי שמעון בן אלעזר דלא משערי לכל אדם בעצמו מדלא משערי' לרעבתן בדידיה. ומהדרי' תרגימו אזקן ואחולה פי תרגימ' אמתני' דיש שאמרו לפי מה שהוא אזקן וחולה דאלו רעבתן אינו מן המניין דבטלי' דעתו אצל כל אדם:

ולכהן בבית הפרס. פי' ואפי' לסומכוס דבעי מידי דחזי לדידיה ההיא שעתא דהא נמי אפשר דחזי לדידיה כרב יהודה אמר שמואל דאמר מנפח אדם בית הפרס והולך וכבר פירשתיה לזה במסכת ברכות ובמסכת נדה יפה בס"ד. ושם בררתי דזמנין דשרו רבנן לכהן להכנס בבית הפרס אע"פ שלא נידש ואפי' בלא ניפוח דאוקמה רבנן אדאורייתא

והכא נמי גבי עירוב אוקמיה רבנן אדאורייתא ואמרי' דאי בעי עייל התם ושקיל עירוביה ואכיל והי"ל מידי דחזי לדידי' אבל לא בבית הקברות דהתם לית ליה תקנתא למיעל ולמשקל עירוביה והי"ל מידי דלא חזי לדידיה וכולה סיפא אליבא דסומכוס נמי איתניא דאלו לרבנן דלי' להו לסומכוס אפי' בבית הקברות מערבין לכהן דהא חזי לישראל וכשם שמערבין לישראל בתרומה וכן פרש"י ז"ל ואנן הא קי"ל כרבנן דפליגי עליה דסומכוס: **רבי יהודה אומר אפי' בבית הקברות**. פי' ואפילו אליבא דסומכוס. תאנא מפני שיכול לרוץ ולילך שם בשידה תיבי' ומגדל פי' כשהם כלם גדולים העשוי' לנחת דלא מקבלין טומאי' לפי שאין מטלטלין מלאין וריקנין וכל שאינן מקבל טומאה חוצץ בפני הטומאה לדברי הכל בשעומד עץ במקום אחד אבל הכא פליגי רבי יהודה ורבנן משום דהוי אהל זרוק כדמפרש ואזיל דרבי יהודה סבר אהל זרוק שמיה אהל לחוץ לפני הטומאה שלא תהא בוקע' ועולה ורבנן סברי לא שמיה אהל. ואהל זרוק פי' ר"ח ז"ל שנזרק שם לפי שעה ואפי' בעודו נח אמרי רבנן דלא הוי אהל וכגון שידתה שידה גדולה שהיא מגעת מתחלת בית הקברות עם מקום העירוב וגלגל שם מתחל' את השידה ואח"כ עובר הכהן עליה עד שהגיע למקום העירוב וסברי רבנן דבשעה שנזרק לשם לא שמיה אהל ומקבל טומאה ואינו חוצץ בפני הטומאה ואין פי' זה מחוור דקשיא עליה עובדא דתבודא במסכ' מגילה דשקליה ואנחוה באנדרונ' דמשמע דבשעת הנחתה חוצץ בפני הטומאה משום דהואי כלי העשוי לנחת כדאיתא התם אע"פ שנזרק לשם אבל רש"י ז"ל פי' והוא הנכון אבל זרק אהל המטלטל דסברי רבנן כי אע"פ שהוא כלי גדול העשוי לנחת ואינו מקבל טומאה אפי' בשעת טלטול ומ"מ אינו חוצץ בפני הטומאה ורבי יהודה סבר דאפי' כשהוא מטלטל חוצץ בפני הטומאה ואמרי' בפלוגתא דהני תנאי דתניא הנכנס לארץ העובדי כוכבים בשידה תיבה ומגדל פי' שהם כלים גדולים העשויים לנחת ר' מטמא ורבי יוסי ברבי יהודה מטהר: פי' דאע"ג דגזרו רבנן טומאת אהל בארץ העובדי כוכבים כלים אלו חוצצין בפני הטומאה במאי קא מיפלגי מר סבר כר' יוסי בר' יהודה אהל זרוק שמיה אהל וחוצץ ומר דהיינו ר' אלעזר דלא שמיה אהל והכי אוקימנא בהא פלוגתא פי' כהן גדול דמסכת נזיר בחדא לישנא דפליגי ר"א ור' יוסי בר' יהודה באהל זרוק דאבעיא לן ארץ העובדי כוכבים משום אוירא ור"י בר' יהודה סבר משום גושא וכ"ע אהל זרוק שמיה אהל ודחי' לא דכ"ע משום גושא ובאהל זרוק קא מפלגי מר סבר שמיה אהל וכו' ואמרי' עלה והא תניא ר' יוסי בר' יהודה אומר תיבה שהיא מלאה כלים וזרקה על פני המת טמאין ואם נחה טהורין. ואיכא מרבנן ז"ל דמפרשי התם דכי אמרינן והא תניא לאו בניחותא גרסי' ליה ובלשון סייעתא דאדרבא תיובתא היא לאוקמתין היכי

אמרי' דר' יוסי בר' יהודה סבר אהל זרוק שמיה אהל וחוצץ בפני הטומאה דהא קתני באידך ברייתא התיבה שהיא מלאה כלים וזרקה על פני המת טמאים ומאי דהדר אמרינן התם ואיבעית אימא דכ"ע משום אוירא גזרו וטעמא דר' יוסי בר' יהודה משום דשידה תיבה מגדל לא שכיחי לא גזרו ביה רבנן היינו משום דמקבלי' תיובתא דמתני' מתיבה שהיא מלאה כלים ועבדי' אוקמתא אחרי' ובתוספת' השיבו על פי' זה חדא דאם איתא דהתם אידחיא לה ההיא אוקמיתא ואסיקנא בתיובתא היכי אמרי' לה הכא בהדיא ולא מותבי' עלה מידי. ועוד דאם כן דתיובתא הוא דמותבי' עלה התם לא הוה לן למימר בתר הכי. ואיבעי' אימא והכי הוה לן למימר אלא דכ"ע אהל זרוק לא שמיה אהל ודכ"ע משום אוירא גזרו והכא בהא קא מפלגי ועוד תנן דמשום תיובתא דאותבי' מתיבה מלאה כלים הוא דהדרי' מאוקמתא קמייתאי למה לן למהדר בין ממאי דאמרי' דלטעמא משום גושא גזרו ולמימר דכ"ע משום אוירא גזרו דאכתי הוה מצי' למימר דכ"ע משום גושא גזרו ומיהו אפי' לרבי יוסי בר' יהודה אהל זרוק לא שמיה אהל וטעמא דרבי יוסי בר' יהודה משום דשידה תיבה ומגדל לא שכיחי דלעולם כל אוקמת' דסתיר לה תלמוד' מכח תיובתא לא סתרי מינה אלא מאי דאותב מינה בלחוד. לכך פר"ת ז"ל דהתם בניחותא גרסי' והתניא וסייעתא הוא דמייתי' מדקתני ואם נחה טהורין וה"פ תיבה שהיא מלאה כלים וזרקה על פני המת טמאין דאפי' למ"ד אהל זרוק שמי' אהל ה"מ כשהוא מהלך על הארץ אבל בשנזרק באויר לא הוי אהל כלל לא לחוץ בפני הטומאה דה"ל כטלית שהיא מנופפת שאינה חוצצת ואינה מביאה את הטומאה כדאיתא במסכת אהלות ואם נחה בארץ טהורין ואפי' כשהיא מטלטל' ומהלכת דאהל זרוק שמיה אהל והשתא אתי שפיר דלא קתני טומאה אלא בזורק באויר ואם איתא דס"ל דאהל זרוק המטלטל בארץ לא שמי' אהל למה לי למתני שזרקה על פני המת לתני שהיתה מהלכת בארץ על פני המת וכ"ש אלא ודאי כדאמרן והשתא אתיא שמעתין דהכא שפיר כלישנא קמא דהתם דהא לא אתותב כלל ואע"ג דהתם עבדו בה אוקמתא אחריני לא חיישי' הכא להנהו לישני ואמרי' דלפום חד לישנא דהתם. פלוגתא דרבי יהודה ורבנן דהכא בפלוגתא דרבי יוסי ורבי יוסי ברבי יהודה: לכשתמצא לומר דרבי ורבי יוסי בר יהודה לא פליגי בהא כפום אידך לישני דהתם לית לן בה: והקשו בתוס' לקמן דמאן דסבר הכא דאהל זרוק לא שמיה אהל מאי האי דאמרי' במסכת סוכה בפרק הישן גבי תנוקות ההולכים למלאת מימי חטא' שמניחין תחתיהן דלתות לחוץ מפני קבר התהום דהא כשהוא מהלך אינו חוצץ בפני הטומאה: ותירץ ר"ת ז"ל דאליבא דידיה לא היו מניחין שם דלתות אלא שוורי' שכרסם רחבה כדאיתא התם דרחמנא קרי ליי' אהל מדכתיב ובעצמות וגידים תסובבני

וכיון דמהאי טעמא הוא דהוי אהל אפי' בשעת זריקתו הוי אהל דמהאי טעמא נמי עדיף משאר אהל שאינו עשוי בידי אדם דלא שמיה אהל כדאיתא התם בהדיא ונכון הוא זה: ויש לתרץ עוד דלא אמרי' אהל זרוק לא שמיה אהל אלא בדבר שהוא כלי דכשהוא קטן מקבל טומאה ומפני שהוא עשוי לנחת הוא דטהור וכיון דכן כשמטלטל ולא עביד נחת הוי כשאר כלים אבל בפשוטי כלי עץ שאין מקבלין טומאה אפי' כשהן זרוקין אינם מקבלים טומאה וחוצצין:

דף לא.

תניא ר' יהודה אומר מערבין לכהן טהור בתרומה טהורה בקבר. פי' ואפי' לסומכוס דבעי מידי דחזי דידיה דאלו לרבנן אפי' בתרומה לכהן טמא מערבין בטהורה דנהי דלא חזייא ליי' הא חזיא לכהן טהור בעלמא אלא ודאי כדאמרן וקמ"ל דאע"ג דמנח ליי' בקבר איפשר למעבד ליה תקנתא דלא מיטמיא ומצי שקיל לה ואכיל לה דאלו תרומה טמאה אסורה היא באכילה בין לכהן טהור בין לכהן טמ' הכי אזיל ושקיל לה בשידה תיבה ומגדל פי' דלרבי יהודה אהל זרוק שמיה אהל כדאמרן לעיל ולרווחא דמילתא נקטי' לה אפי' בשמניח עירובו בבית הקברות ארוך דאלו בקבר יחידי בלא שידה תיב' ומגדל משכחת לה שיבא עד סמוך לקבר ברחוק ד' אמות ויטול עירובו בפשוטי כלי עץ ואכיל ליה והיינו דפרכי' בסמוך אי הכי מאי טעמייהו דרבנן דהא לדידהו אהל זרוק לא שמיה אהל אלא ודאי הכי פרכי' מאי טעמייהו דרבנן בקבר יחידי מיהת דלא בעי שידה תיבה ומגדל וכן פרש"י ז"ל ושייליי והא כיון דאחתה לעירוב בתרומה בקבר אטמיא ליי ולא מצי אכיל לה שום אדם ואמאי עירובו עירוב אפי' לרבנן דפליגי עליה דסומכס ופרקי' דמיירי בשלא הוכשרה תרומה זה לקבל טומאה שנילושה במי פירות פי' כגון ממי תותין ורמונים ושאר דאלו יין ושמן מכשירין הן כדאיתא בפ"ק דפסחים ושלא כפר"ח ז"ל:

ושייל' היכי מייתי' לה. פי' דהא כי נקיט לה בשום כלי מטמ' הכל באהל המת ואע"פ שאין בו פותח טפח דלטומאת עצמן בכל שהן כדאיתא במס' אהלות גבי עובי מרדע על כתפו ומייתי לה בפ"ק דשבת וחוזר הכלי ומטמא את התרומה ולא חזיא לאכילי' ופרקי' דמייתי לה בפשוטי כלי עץ דלא מקבלי טומא' ואפי' טומאת אהל כל היכא דלא חזו למדרסאות ופרכי' והא קא מאהיל כלומר דנהי דפשוטי כלי עץ לא מקבלי טומאה הרי הן מביאין את הטומאה כשיש בהן פותח טפח וכדתנן התם דעל הנושאן בעובי המרדע ופרש"י ז"ל דקס"ד דמיירי כשיש כלי פותח טפח שהיא מביא את הטומאה ופרקי' דמייתי לה אחודה בכלי שאין בחודו טפח ולא נהיר מדקאמר דמייתי לה אחודה

דהאי לישנא משמע דבההיא דס"ד מעיקרא בההוא מיירי השתא אלא דמעיקרא ס"ד דמיירי דמייתי לה בשטה שלה שיש בו טפח מן הסתם והשתא אמרי' דמיירי דמייתי לה אחודה שאין בו טפח ונקטי' לה הכי לאשמעי' דלא גזרי' דלא לאתוייה בחודה אטו דלאו חודה:

אסור לקנו' בית באיסורי הנאה פי' מנח עירובו בקבר וקונה בו שביתה ללכת אלפים אמה נמצאו נהנה בקבר שהוא איסורי הנאה קסבר מצות לא ליהנות ניתנו ומר סבר ניחא ליה דלינטר פי' ואע"ג שאין לו הנאה במאי דקנה תמן ביתא למיזל לדבר מצוה הא קא מתהני כדמנח ריפתא דעירובא התם ומינטר התם דכי מצטריך ליה אכיל ליה:

דמאי הא לא חזי ליה ופרקי' מגו דאי בעי מפקר נכסיה והוי עני וכו' ולכאורה קושיין ופירוקי' לסומכוס היא דאלו לרבנן מסתיין דחזי לעניים בעלמא ואע"ג דלא חזי לדידיה ומשום דסיפא דמתני' דברי הכל היא ואפי' לסומכוס פרכי' ופרקי' אציבא דידי' ויש שפירשו דכי פרכי' דמאי היא לא חזי ליה קס"ד דלא חזי לשום אדם ואפי' לעניים וקושיין אפי' לרבנן ופרקי' דאדרבה אפי' לדידי' איפשר דהוי חזי ואתיא שפיר אפי' לסומכוס ונכון הוא: ומה ראית פרש"י ז"ל ומה ראית דאוקמתא קרא דחיובא בהקדימו בכרי וקרא דפטורא בשהקדימו בשבלין והקשו בתוס' היכי אמרי' ומה ראית דהא ודאי מילתא פשיטא היא לומר כן וכדמפי' ואזיל דהאי אידגן והאי לא אידגן ופרשו בתוס' ומה ראית לחלק בין הקדימו לכרי להקדימו בשיבלין דילמא בשניהם פטור וקרא דכל מעשרותיכם בשהקדימו אחר פני הבית ואינו נכון בעיני כלל חדא במאי אולמי' דראה פני הבית ממרוח בכרי ועוד דכיון דתלמודא הוא נקיט קרא דכל מעשרותיכם ואנן פרכי' דעביד ליה אוקמתא אחרינ' והיא עיקר קושיין היה לי' לתלמודא לפרושי והנכון כדפרש"י ז"ל ומשום דאמר ליה עליך אמר קרא הוה משמע ליה דמגופא מוכח דמיירי בכרי ולהכי אמ' ומה ראית במקראו' עצמן לומר כן ופרקי' דמסתברא הוא דמפריש הכי דהאי אידגן והאי לא אידגן קמשמע לה דאין חומש מעכבי פירשתיה במסכת שבת ובמקומות אחרים הרבה וכן ההיא דאסימון כתבתי פי' רש"י ז"ל ור"ת ז"ל בכמה דוכתיה:

דף לא:

ולא בטבל פשי' פי' דהא לא חזי לשום אדם לא לדידי' ולא לאחריני' ואפי' תימ' דאיכא הואיל דאי בעי מפריש מיני' וביה בבין השמשות אליבא דר' מ"מ הא פירשנא לעיל

דאפי' לסומכוס לא אמרי' הואיל אלא דכל הואיל חזי ליי לאחריני וכדפרישנא לעיל מהאי טעמ' הוא שאין מערבין בהקדשו' לדברי הכל ואפי' לסומכוס ואליבא דר':

ורחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו אין זה עצמו מקרא כתוב אלא שהתלמוד עושה אותו משני מקראות והכין אורחא דתלמודא. וא"ת אדרבא כל מקום שנא' כסף שוה כסף כבכסף י"ל דהכא כלל ופרט וכלל הוא ומייתי כעין הפרט. דבר המטלטל וגופו ממון למעוטי עבדי' וקרקעות ושטרות: וא"ת והא אמרי' התם במעיל' ומייתי לה בפ' הזהב בונין בחול ואח"כ מקדישין ותלוש ולבסוף חברו ובטלי במחובר מעיקרו דמי י"ל דהתם כיון שאם לא חללו מעו' הקדש על הבנין הרי הבנין עומד ליתלש הרי הוא קוד' הקד' בתלוש ולבסוף חברו ולא בטלי שהוא בתלוש.

כאן בעירובי חצירות וכאן בעירובי תחומין. פרש"י ז"ל דעירובי חצרות דלא מקנא ביתא הוא אלא עירוביה רשותא בעלמא לא חשיבא זכיה ועושין אותו ע"י קטן אבל עירוביה תחומין דמקני ביתא הוא אינו נעשה ע"י קטן ואיכא דקשיא ליה מיהא דאמרי' בפ' התקבל בהא דאמרי' גבי קטן צורר וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים ואותביה עלי' דרב מיהא דתניא כיצד משתתפין במבוי וכו' ומזכה להן ע"י עבדו ושפחתו העברים דמיירי על כרחין בשפחה קטנה ופרקי' שאני שיתופי מבוי דרבנן דמשמע דכל שהוא מדרבנן יש לקטן זכיה לאחרים ואלו הכא אמרי' דדוקא עירוביה חצרות דעירוביה רשותא בעלמא היא ומסתבר' דלא קשיא דהתם לרוחא דמילתא משנינן שנויא רויחא ולא דייקיה בה ולאו למימרא דכל בדרבנן יש לו זכיה ויש שפירשו כאן כאן בעירוביה תחומין דליכא דעת אחרת מקנה וכאן בעירוביה חצרות דאיכא דעת אחרת מקנה והשתא מתרצא סוגיא דהתם דאלו התם כלה שמעתין בדאיכא דעת אחרת מקנה כדפרישנא התם והיינו דמותבי' ליה לרב משתופי מבואות דאלמ' כל דאיכא דעת אחר' מקנה זוכה הוא אפי' לאחרי' אהל עירובי תחומין אינו מן השם דלית ביה דעת אחר' מקנ' זוכה הו' ולחוש דילמ' לא שקיל מיני' מאי דלא שקיל מיני' דהא אמרי' כשעומד ורואהו ותו אפי' שקיל מיני' דילמא לא עביד מאי דאמ' ליה:

אלא ה"ק ודילמא לא שקיל מיניה על דעת לעשות שליחותו והיינו מאי דפרקי' כדאמ' רב יחיאל חזקה שליח עושי' שליחותו הכי' איתמר דרב יחיאל אהא דתני' נתנו לקוף והוליכו לפיל והוליכו אין זה עירוב: והקשו בתוס' מדאמרי' במס' מעילה שלח ביד חרש שוטה וקטן אם עשו שליחותו בעל הבית מעל ופרכי' והא לאו בני שליחות נינהו ופרקי' עשאוה כאותה ששנינו נתנו על הקוף והוליכו על הפיל והוליכו הרי זה עירוב אלמא עבדוה לשליחותיה וכי תימא דהתם כשאמ' לאחר לקבלו ממנו: א"כ לאו אינהו עבדוה

לשליחותיה אלא אותו אחר ומה ראי' הביא ממנה לשליח ביד חרש שוט' וקטן ותירץ רבי' אפרי' הצרפתי הזקן ז"ל דהתם בשאינו סומך על חכמתו של פיל או של קוף דלעביד שליחותיה אלא שהפיל או הקוף מוליך העירוב עד מקום שביתה והוא עומד ורואהו ואומר שם תהא שביתתי אבל הכא מיירי בשסמוך על הפיל ודיקא נמי דהכ' קאמ':
נתנו לפיל נתנו לקוף דמשמ' שסומך על חכמתו והתם קאמ' נתנו על הפיל נתנו על הקוף דמשמ' שאינו סומך על חכמתו כלל או אלא שנושא עליו משאה בעלמא: ויש מקשים דא"כ היכי אמרי' התם אלמא שליחותיה עבדיה דהא אינהו לא עבידי שום שליחות אלא שהוא עצמו אומר שם תהי שביתתי וי"ל דהתי לאו דוקא אמרי' דעבדי שליחות ממש אלא לומר שידם כידו להניחו במקום השביתה ועולה לו לענין זה במקום שליחות גמורה ולומר דה"ה לגבי מעילה אע"ג דחרש שוטה וקטן לאו בני שליחות נינהו כיון שמדעתו עשו מה שעשו אנו חושבי' כאלו נעשה על ידו למעול על ידם וכאלו היה כאן שליחות גמורה הוא ושמעי' מינה שיש מעילה אפי' על ידי עובדי כוכבים ומזלות וה"ה שקונה עירוב על ידו כשהעומד ורואהו ואומר שם תהא שביתתי ומיהו אכתי קש' לי מאי אשמעי' הכא שאם נתנו לפול או לקיף שאינו עירוב וי"ל משום הא דאמרי' לקמן בפרקין בדרבי ירמי' דשורת הדין דאע"ג דלא אמטי ליה לעירוב כמאן דאמטי ליה דמי וקונה שם שביתה ממקומו אלא משום גזרה בעלמא הוא שצריך להוליכו דאפ"ה בשנתנו לקוף או לפיל אע"פ שהם מלומדים לעשות לא קנה עירוב והא דלאו אסתייע לקמן בהא ברייתא משום דאיכא למדחייה דכלה לא נצרכה אלא משום סיפא דאמר לאחר לקבלו ממנו הרי זה עירוב דחזקה שליח עושה שליחותיה כנ"ל:
אמר רב נחמן בשל תור' אין חזקה שליח עושה שליחותיה. פי' לקולא דאלו לחומרא כ"ש דבשל תורה חיישי' וכדאמרי' התם האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה אסור בכל הנשים שבעולם והכין איתא בפרק התקבל בשל סופרים חזקה שליח עושה שליחותו פי' ואפי' לקולא והא דקאמר בשל תורה לא סוף דבר בשל תורה ממש אלא ה"ה בשל דבריהם שיש לו עיקר מן התורה תדע דהא רב ששת דפליג על רב נחמן אסתייע לקמן מהאומר לחבירו צא ולקוט לך תאנים מתאנתי וההוא תרומה מדרבנן הוא דאין לך תרומה מן התורה אלא בדגן תירוש ויצהר אלא ודאי כדאמרן דכיון דתרומת תאנים יש לה עיקר מן התורה כתרומת דגן תירוש ויצהר דינה בשל תורה ממש לענין זה הרחוקים מותרים מחצות היום ולהלן. וא"ת ומה ראיה משם דהתם לאו משום שליחותא בלחוד עבדי כהני אלא שאפי' הם מחוייבים להקריב קרבנותיהם של ישראל הא דמייתי בסמוך מהאשה שיש עליה זיבה או לידה כהני גופייהו חייבין להקריב דאע"ג דשלוחי דידן

או דרחמנא נינהו מ"מ מחייבין הם ומצוה מוטלת עליהם לעשות אותו שליחות וי"ל דאלו מדין חובת עצמן הרי זמנם בעומד כל היום וגבי קרבן זיבה או לידה אפי' למחר וליומא אחרי אבל מדין שליחות להכשיר לישראל שיהא מותרין בחדש בעצמו של יו' ולהכשיר האשה בקדש ובמקדש מקריבין ומקדימין העומר עד חצות וקרבן זיבה ולידה באותו יום:

דף לב.

התם כדקתני טעמא שאין ב"ד מתעצלין. פי' ושליחות' דב"ד שאני. דבדידהו ודאי אמרי' דחזקה עושים שליחותם אבל שליח דעלמא לא כן פרש"י ז"ל. והא דלא פרקי' דשאני כהנים דזריזין הם משום דהא מילתא שיש להם זמן יותר לעשו' ליכא טעמא דלזרזו נפשייהו אי לאו טעמא דחזקי' שליח עושי' שליחותו בעלמ'. ונותנת בשופר פי' מדעתם של כהני משמרה ומסיימת מצותיה שיהא נודע של מי הם כדי שיקריבו כוליה בו ביום: התם כדרב שמעיא דאמר רב שמעיא וכו' ומיהו לא מצי לאותוביה לרב ששת מהא כדאותבי' לעיל בחד לישנא מדקתני טעמא לפי שאין ב"ד מתעצלין דהא דרב שמעיא מימרא היא ומימרא לדרב ששת לית ליה. אמר רב ששת מנא אמינא לך וכו' עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר נחשדו פי' לאו דוקא שנחשדו בכל מקום ח"ו אלא לומר שנחשדו במקום זה וכדמפרש טעמא לקמן ולישנא קלילא נקט. הא דבנו חזקה שליח עושה שליחותו ואע"ג דהכא ליכא שליחות בכל דכן מקשי' שזה החבר שנתן רשות לזה לאכול מפני שעול' בדעתו שזה סומך עליו שיעשר לו וכאלו הובטח בדבר טורח לקיים הבטחתו כדי שלא יעשה איסור על סמך שלו כשנעשה לו שליח ממש שעושה שליחותו:

התם בדרב חנינא חוזאה וכו' פי' דשאני התם דכל חבר רוצה שלא יכשל שום אדם בפירות שלו אבל בשליחות דעלמא שמקבל לחבירו לעשות אפשר דלא עביד שליחותיה. וכיון דלא שני ליה דחבר שני שמעי' מינה דלגבי שליח חזקה שליח לא שנא בין חבר לעם הארץ והיינו דפרכי' נמי לעיל מההיא כהני' שהם בחזקת חברי' וחבר אחד שומעו פי' ואותו חבר השומע רוצה לאכול מהם מדעת המקבל שניתן לו רשות לאכול או שנתן לו במתנה דליכא משום גזל.

דף לב:

ניחא לי' לחבר דלעביד איסורא זוטא ולא לעביד עם הארץ איסור' רבה והא דאמרי' בפ"ק דשבת וכי אומרין לו לאדם עמוד וחטוא כדי שיזכה חביריך אפי' אליבא דר' אתיא

דשאני התם שאין לו היתר לומר לו כן אלא א"כ הוא עושה מעצמו ועוד דשאני הכא דאיסורא דעביד עם הארץ הוא על ידו ובסבתו. ונוסחא איכא דגרסי' הכא ולא לעבדיה לעם הארץ איסורי רבה אבל אי קשי' הא קשיא דאשכחן בעלמא שהתירו ב"ד שיעשה איסור קל כדי שיזכה חבירו בדרבה מיניה דאמרי' במי שחציו עבד וחציו בן חורין שכופין את רבו ועוש' אותו בן חורין כדי שלא יבטל מפריה ורביה ואע"ג דאיכא עשה דלעיל' בהם תעבודו וההיא אמתא דהוי עבדי בה איסורא וכפו את רבה לשחררה. וי"ל דעשה דלעול' בהם תעבודו קיל טובא דאפי' למלויי בי' עשרה שרי' ולא הקפידה תורה אלא שלא לשחררו בתורת נדבה דמחזיק לו טובה אבל כל שעושה לשום דבר מצוה שרי ואפי' בעבד ושפחה גמורה כ"ש במי שחציו בן חורין דליתיה להההוא עשה כנ"ל ומיהו אכתי קשיא הא דאמרי' בשלהי במכלתין דכהן שעלתה יבלת בידו חבירו הותרה לו בשיניו דאע"ג דאיכא איסורי דרבנן שרי' ליה כדי שיזכה חבירו לעבד עבדתו. וי"ל דתקון כהנים לעמוד לשרת בשם ה' שאני. ויש מתרצין דההיא דאמרי' בשבת שאני שאין אומר לו לאדם עמוד וחטוא לזכות חבירו על ידו כיון שחבירו פשע והדביק פת בתנור בשבת ואף ע"פ שעשה בשוגג מ"מ ה"ל לאסוקיה אדעתיה מה שאין כן בההיא דמי שחציו עבד וכההי' דכהן שעלתה בידו יבלת דהוו אנוסין וההיא אמתא נמי כיון שהיתה להוטה אחרי בני אדם לזנות אותן בני אדם כאנוסין דמו. עוד יש לתרץ דשאני התם שאין אומרי' לו לאדם שיעמוד ויחטא בשביל שיזכה חבירו לפטרו מקרבן וחיוב חטאת וזה נכון מאד: והא דשרי' ביבמות בעובד' דאריסיה דר' ינאי לתרום שלא מן המוקף מפני מצות ענג שבת אפי' אליבא דר' אתיא דענג שבת שאני וקרא אשכוח ודרוש כדאי' התם בפלוגתא דרב נחמן ורב ששת פסקו הגאונים הלכה כרב נחמן דבשל תורה אין חזקה שליח עושה שליחותו לקולא דסוגיין דעלמא כוותיה מדאמרו בפ' התקבל גבי בעל אומר לגרושין ושליח אומר לגירושין ולהמניה לשליח מי לא א"ר יוחנן האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה אסור בכל הנשים שבעולם ופרקי' כי אמרי' חזקה שליח עושה שליחותו לחומרא לקולא לא אמרי אלמא לישנא דתלמודא כרב נחמן סלוק. ועוד בפ"ק דחולין אמרי' לעולם אין חזקת שליח עושה שליחותו באומר לחבירו צא ותרום או צא ושחוט ואע"ג דההיא סוגיא דרב נחמן היא מ"מ משמע דקבלוה מיניה דהכין הילכתא ועוד דהא דרב שמעיה דגבי זבה ויולדת רהטא כרב נחמן. וכן פר"ת ז"ל אבל מקצת רבותי' בעלי התוס' ז"ל פיסקין כרב ששת לפי שבתוכן מקצת הגאונים ז"ל משמע דרבנן סבוראי דרב נחמן ורב ששת הלכה כרב נחמן בדיני וכדרב ששת באיסורי. ואי מההיא דחולין אליבא דרב נחמן איתמרה כלה ועוד דאפי' רב ששת לא קאמר חזקה שליח עושה שליחותו

בשל תורה אלא בדבר שיש מכשול אבל משלח כשהוא סבור שעושה הלה שליחותו וסומך עליו כדרהטא כלה סוגיין דהכא אבל בדבר שאין בו מכשול אצל המשלח מודה הוא שאין חזקת שליח עושה שליחותו לקולא וההיא דשליח אומר לגרושין אין מכשול אצל המשלח אם לא יתן גט לאשתו וכן באומר לחבירו צא ושחוט סבור השליח שאם לא ישחוט הרי זה מוצא' בהמתו שאינה שחוטה ולא יאכל ממנה ואם לא יתרום ימצא הכרי שלו שלם ולא יאכל עד שיעשר. ואם המשלח עולה בדעתו כי שמע אחר ושחט או תרם אין זה מדין השליח וכי תימא והא לגבי גט אם לא יתננו לאשה יש מכשול אצל ייבום כגון שזו האשה ערוה ובא ליבם צרותיה כסבור שנתגרש' הערוה ייל דשליח לי' ליה למיחש אלא שלא יכשל על ידו המשלח עצמו. ואי משום הא דרב שמעיה ייל שלא אמר רב שמעיה ליתן טעם למה סומכה על הכהנים אלא ליישב דברי הרב דבפרק האשה דפסח שני דקאמר שאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ המחוסר טבילה ואעיפ שהמקוה לפניו משום דמחוסר מעשה וחיישי' דילמא פשע ולא טביל ושוחטין וזורקין על מחוסר כפורים ואעיפ שמחוסר מעשה שהחששא הזאת היא אצל אחרים ולא אצל המשלח וצפי' הוצרכו לטעמי' של רב שמעיה וכדמייתי' עלה הא דרב שמעיה ואעיפ שכל אלו התרוצין עולין כהוגן מימ ראוי לחוש לפסקן של גאונים זיל שלא לסמוך בשל תורה על חזקת שליח עושה שליחותו לקולא בשל תורה עד שיחזור המשלח ויאמר לו עשיתי שליחותי דבהא ודאי סמיך עליה דקיימא לן עד א' נאמן באיסורין ואפי' היכא דאתחזק איסורא כדכתיבנא ביבמות בפרק האשה רבה בסיד:

האי אילן דיתיב היכא אלימא דיתיב ברשות היחיד מה לי למעלה ומה לי למטה רשות היחיד עולה עד לרקיע. פי' ואפילו למעלה מי' נמי דינא הוא שיהא עירובו עירוב ואפי' באילן שאין בו רחב דהא הוא ועירובו במקום אחד הם עומדין ברשות היחיד וקושטא דמילתא נקט דאפי' תימא שאין רשות היחיד עולה עד לרקיע מימ פטור הוא. והיל הוא ועירובו במקום א'. ואית אדרבה תקשי ליה אפי' למטה מעשרה היאך עירובו עירוב דהא קא משתמש באילן וכדפרכי' לקמן.ויל דהשתא ניחא לן טפי למקשי לפום דעתיה דתנא דלא חייש לשמש דאילן והכין אורחא דתלמודא:

נתכוון לשבות היכא אי למעלה הוא ועירובו במקום אחד. פי' ואפי' למעלה מעשרה למה אין עירובו עירוב. ואית אי בשנתכוון לשבות למעלה תקשי רישא דלמטה מעשרה למה עירוב עירוב שהרי הוא ברשות היחיד למעלה: ועירובו במקום אחר ברשו' הרבים או ברשות בכרמלית כיון שהוא למטה מעשר' ויל דהא לא קשיא דכי היכי דהניחו למעלה מיירי שנתכוון לשבות למעלה הין כשהניחו למטה מיירי שנתכוון לשבות

למטה וכי תימא מאן פסקא י"ל דהכין אורחא דתלמודא מסתמא ששביתתו במקום עירובו. ואיפשר דסביר לן דכי קתני מתני' למעלה או למטה אתרוויהו מילי קאי בין אמקום שביתתו בין אמקום עירובו:

ואלא דנתכוון לשבות למטה. פי' דודאי מתני' בהכין מיירי שנתכוון לשבות למט' ולפי' הניחו למעלה מעשרה אין עירובו עירוב דמיירי באילן שהוא רחב ד' טפחים וה"ל עירובו ברשות היחיד והוא ברשות הרבי' דלא מצי שקיל ליה וכשהניחו למטה מעשר' עירובו עירוב דהוא ועירובו במקום אחד הוא. יש ספרים שגורסין והא מני ר' היא דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות וה"פ דכי קתני למטה מעשרה טפחים לא מציה שקיל ליה בין השמשות דאסור שבות אית ביה חדא דקא משתמש באילן דלמטה מעשרה כרמלית היא כיון דמיירי באילן רחב ד' טפחים ואסור להוציא ולהכניס מכרמלית לרשות הרבים:. וגרסא זו ניחא מאד אבל ברוב הספרים גורסין וכן גורס רש"י ז"ל ובתוספת:

והא קא משמש באילן הא מני ר' היא וכו'. וא"ת ובלאו שמוש באילן תקשי לן למטה מעשר' טפחים למה עירובו עירוב דהא כרמלית היא ואיכא שבות דרבנן. כבר פרש"י ז"ל דאין הכי נמי דמצי לאקשויי הכי אלא דחד' מיניהו נקט פי' דהניח ליה טפי לאקשויי משמוש דאילן דאלים פרכיה טפי דאלו מאידך מצי לתרוצי דמיירי שהניחו על גבי האילן כגון בדבלה שמנה דה"ל רשות הרבים שאין כרמלית אלא במקום מסויים ולא דפני הכותל או האילן שברשות הרבים וכדאי' בהדיא במס' שבת: אי נמי אפי' הניחו בחור שבאילן וקסבר דחורי רשות הרבים כרשות הרבים אי נמי בתור שאין בו ד' וכרבנן דלית להו חוקקין להשלים ור"י ז"ל פי' דהא לא מצי מקשי דהא מצי למימר במתני' צאו באילן העומד ברשות הרבים אלא באילן העומד בכרמלית והוא רחב ד' דלמטה מעשרה ה"ל רשות היחיד ואסור ולמטה מעשרה כרמלית הוא ומותר כמכרמלית לכרמלית קא שקילי ואין זה מחוור כל הצרך דמ"מ למאי דמוקים לה תלמוד' באילן העומד ברשות הרבים שפיר מצי למפרך מלמטה מעשר' ואיכא דקשי' ליה משום דהניח עירובו באילן מאי שמוש באילן איכ' דהא לא אסרו חכמים אלא שלא ישתמש גופו באילן וכדתנן ולא עולין ע"ג אילן אבל ליטול ממנו משא אין בזה איסור דהא דכותה תנן שאין רוכבין על גבי בהמה וא"ה מותר ליטול משא שעליה וכדתנן בפ' מי שהחשיך הגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הניתני' הניטלין בשבת. וכ"ש שאין לאסור מפני שנהנה באילן להיות עירובו: עומד שם שאין זה בכלל גזרה דלא עולין באילן ובהדיא אמרי' בפרק כירה שמניחין נר ע"ג דקל בשבת. ויש שהיו מתרצים דלעולם מפני שעירובו מונח באילן

דכיון שהוא קונה שביתה בהנחה זו לקנות לו שם בית הרי משתמש באילן ואין לדבר הזה טעם כלל שאנו אין לנו איסור אילן אלא מה שהוא דומה לעולים באילן כלומר שגופו משתמש בו. ועוד דהא לקמן אמרי' בהדיא דאסור ליטל משם בשבת ואפי' לרי' נטילה גופה אסירא וכדפרש"י ז"ל הכא והנכון בעיני דהכא איסורא משום דזמנין דכי שקיל ליה נותן גופו על האילן והוא משתמש בו ונכון הטעם שאסרו להניח נר ע"ג דקל בי"ט שמא ישתמש באילן כשיטלנו משם והא דפרכי' בהדיא והא קא משתמש באילן משום דחזי' דתנא לא חיישי כלל. ואע"ג דזמנין דאפי' למטה מעשר' איפשר דמשתמש באילן ולא עוד אלא דאפי' למעלה מעשרה לא אסר אלא מפני שהוא ברשו' היחיד ואין עירובו עמו במקום אחד: אבל לשמא יעלה באילן כדי ליטלו לא חיישי כלל ולהכי פרכי' והא קא משתמש באילן:

והא דקאמר ר' כל דבר שהוא משו' שבות לא גזרו עליו כל בין השמשות ק"ל דהא תנן בפ' במה מדליקין דספק חשיכא אין מטבילין את הכלים ואין מעשרין את הודאי ואע"ג דבהני ליכא אלא משו' שבות ולא התירו אלא לעשר את הדמאי ולהטמין את החמין ולערב עירובי חצרות שהם הקלים שבשבות וליכא למימר דסתמ' דהתם דלא כר' ופליגא אסתמ' דהכא דא"כ הו' לן למרמי' לשנויי הכי בגמר': ועוד דהתם הוה לן למימר דמתני' דלא כר': והנכון בזה מה שפירש הראב"ד ז"ל שלא התיר ר' לעשות מעשה בשבות דרבנן בין השמשות אלא שעל גבי עירוב הקל לדונו כאלו יכול לעשו' כן כדי שלא לפסול עירובו בכך ועל הדרך הזה אמרו' בגמ' בשמעתין ובכל דוכתא דוק ותשכח: ואפי' בהא לא התירו כל השבותים דהא לקמן אמרינן אליבא דר' גזרה שמא יקטום וכל גזרה איסור' דרבנן היא וטעמ' דמילתא דכל שבות שהוא קרוב לטעות ולעשות איסור דאוריתא אוסר ר' אפי' בין השמשות כי היכי דלא נשרי באיסור' דאוריתא וכן פי' בתוס' יש גורסין וכן אמר שמואל יישר אבל רש"י ז"ל כתב דלא גרסי' יישר דהא שמואל לאו אשקלא וטריא דהכא אמרה אלא בעלמא והיינו דאמרי ליה לרב נחמן קבעיתו לה בגמ' ורב נחמן הוא דאמר להו יישר והעיד להם שכן אמר שמואל כדבריהם: ויש מקיים גרסת הספרים כי רב נחמן מעיד שכיוצא בענין זה אמרו לפני שמואל ואמר להו יישר: אינהו נמי הכין פתרי פי' וא"כ מאי מתמה על שמואל ורב נחמן ופרקי' דה"ק קבעיתו לה בגמר' פי' דהא דאמר ליה פתריתו להו באתמהא אמרוה: אלא בניחותא כמי שהדבר טוב בעיניהם שהסכימו לדעתם.

אמר רבא לא שנו דלמעלה מעשר' אין עירובו עירוב אלא באילן העומד חוץ לעיבורה של עיר אבל באילן שהוא בתוך העיר אפי' למעלה עירובו עירוב. פי' ולא בתוך העיר

ממש דוקא אלא ה"ס תוך עיבורה קרי תוך העיר משום דקי"ל לקמן במכילתין דעיבורה של עיר כעיר ותדע דהא לא מוקי' לה למתני' אלא באילן שהוא חוץ לעיבורה. ותוך העיר דאמרי' אינה העיר שהוא דר בה דא"כ למה צריך עירוב הרי יש לו אלפים אמה לכל רוח אלא בעיר אחרת שהיא תוך אלפים אמה של עירו וכדפרש"י ז"ל:

דמתא כמאן דמלי' דמיא. פי' כמאן דמלי' עפרא וכאלו הכל רשות היחיד: וקל הוא שהקלו חכמי' לענין עירוב בדבר זה בנחשבי' ביה כמאן דמליא וכאלו הוא ועירובו במקו' אחד והיה יכול ליטלו אבל ודאי רשות הרבים גמורה היא ואסור ליטלו שאם אין אתה אומר כן אין לך עיר שיש בה ובעבורה רשות הרבים וזה א"א ותדע דהא ירושלם אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים גמורה דאתו רבים ומבטלי מחיצתא וכ"ש בעבורה של עיר שאין שם מחיצות: וכן הא דאמר רבא בסמוך שהנותן את עירובו יש לו ד' אמות שהם חשובות כמוקפות מחיצות וכרשו' היחיד עד לרקי' אינו אלא לענין הכשר עירוב לדון שהוא ועירובו במקום אחד אבל ודאי אסור הוא ליטלו משום דהא רשות הרבי' גמורה היא לדין תורה וכן פרש"י ז"ל וברור הוא. והא דאמרי' דמתא כמאן דמליא דמיא פרש"י ז"ל דמתא מתוך שהיא מוקפת מחיצות כמאן דמליא עפרא ע"כ ואף ע"פ שעיבורה של עיר אינו מוקף מחיצות מ"מ כיון דעיבור' של עיר כעיר הרי הוא כאלו הוא תוך מחיצותיה וכאלו המחיצות הן דופן עקומה שמתעקיות עד עבורה של עיר.

כיון דאמר רבא הנותן את עירובו יש לו ד' אמות. פי' שכל מקו' שהו' מניח את עירובו יש לו ד' אמות שהן חשובות רשו' המיוחד לו וכאלו הוא רשות היחיד שהוא מוקף מחיצות: והא דרבא אתמרא לקמן גבי נתגלגל עירובו חוץ לאלפי' אמה שאם הוא תוך ד' אמות עירובו כאלו לא נתללגל משום דאותן ד' אמות חשובות כבית המוקף מחיצות וקי"ל דהנותן עירובו בבי' שמקצתו חוץ לאלפים אמה שאע"פ שהניחו בסוף הבית הרי הוא כמונח תוך אלפים אמה ויש לו אלפי' אמה לכל רוח:

הכא באילן הנוטע חוץ לד' אמות מעיקרו ונתכוון לשבות בעיקרו והנה באילן העומד ברשות הרבים ונופו העליון כפוף ונוטה חוץ לד' אמות. והעירוב מונח בסוף הנטייה ונמצא שהוא חוץ לד' אמות ממקום שביתתו פרש"י ז"ל ואע"פ שיש לזה ד' אמות כדרבא מ"מ אין עירובו עירוב ברשותו וה"ל הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר ולפי' כשהוא למעלה מעשר' אין עירובו עירוב כי הוא ברשו' הרבי' ועירובו ברשו' היחיד ולא מצו שקיל ליה וכשהוא למטה מעשרה טפחי' עירובו עירוב דכי שקיל מכרמלית הוא דשקיל ליה ומתני' ר' הוא שלא גזרו בכרמלית כל בין השמשו' וא"ת וכיון שהעירוב

חוץ לארבע אמות למקו' שביתתו היאך עירובו עירוב דהא ה"ל כנתגלגל עירובו חוץ לד' אמות שאינו עירוב י"ל דהתם כשהניחו בסוף אלפי' אמה אבל הכ' מיירי באילן שהוא תוך אלפי' אמה שהעירוב הזה עדיין הוא תוך אלפי' אמ' ממש או תוך ד' אמות הסמוכין לאלפים אמה. ונראה מדברי רש"י ז"ל דהא דאמרי' שהעירוב חוץ לד' אמות מיירי אפי' כשהוא מרוחק הרבה ממקום שביתתו דהא אי בעי למשקליה ולאתוי למקום שביתתו בבין השמשות שקונה עירוב דמצי מייתי ליה פחות מד' אמות דליכא אלא שבות דרבנן ואליבא דר' לא גזרו עליו בין השמשות אבל ר"י ז"ל כת' דשבות כזה לא התיר ר' מפני שדומה לאיסור תורה וגם הוא קרוב לטעות דמייתי ליה ד' אמות ברשות הרבים וכן סובר רש"י ז"ל לקמן בפרקי' וכדבעי' למימר התם בס"ד. לפי' פר"י ז"ל דהכא מיירי שהוא חוץ לד' אמות עד פחות מח' אמות בלבד דבנטילה אחת מביאו פחות מד' אמות ומניחו במקום שביתתו וכן עיקר. וא"ת והיאך יכול להביאו אצלו שהרי הנותן את עירובו יש לו ד' אמות שהם חשובות רשו' היחיד י"ל דהא פרישנא לעיל דההיא מדרבנן בעלמא הוא דאמרי' רואין. אבל שורת הדין שאינו אלא רשות הרבי' כדפרש"י ז"ל. וא"ת וכיון שזה אינו מערב ברגליו אלא בככר זה והוא מתכוון לשבות בעיקבו היאך העירוב הזה קונה לו שביתה בכאן והוא רחוק ממנו ד' אמות או יותר דהא ודאי כל שעירובו חוץ למקום שביתתו אינו בדין שיקנה לו שבית' במקום זה שמתכוין לשבות ואין לחלק בזה בין שהוא רחוק ממקומו ד' אמות או אלף אמה. וי"ל דלפי פי' ר"י ז"ל ניחא דכיון שאינו רחוק אלא פחות מד' אמות של מקום שביתתו ובנטילה אחת יכול ליטלו אמרי' הואיל וכדאמר ר' ירמיה לקמן הואיל ויכול לנטותו ולהביאו אצלו ועד כאן לא פליג התם מאן דפליג אלא משום דההיא שרי' על ידי הואיל מה שהוא ברשות הרבים ועירובו ברשות היחיד אי נמי דההיא דמוליכו בראשון ומחשיך עליו שהוא רחוק מעירובו הרבה מאד אבל בכיוצא בזה שפיר איכא למימר הואיל כיון דתרויהו ברשות הרבים אי נמי שאין עירובו אלא בכרמלית שהוא מקום פטור מן התורה: אבל לפירש"י ז"ל קשיא. וי"ל דכיון שהאילן אחד הוא האילן עושה אחד מקום שביתתו עם מקום עירובו כיון שיכול להביאו אצלו פחות פחות מד' אמות:

דף לג.

ומאי למעלה ומאי למטה. פי' דודאי באילן זקף שייך לומר למעל' ולמט' שהרי יש בו מעל' ומט' אבל באילן שהו' כפוף ונוט' והדבר מונח כפוף הנטי' לא שייך באות' נטי' מעלה ומטה ולא שייך בה אלא גבוה ונמוך והכי ה"ל למימר אם הוא גבוה עשרה אין

עירובו עירוב ואם נמוך הוי עירוב. ופרקי' דהדר זקיף כלומ' כי הנוף ההוא אחר שנכפף חוזר ונזקף והרי זה כצור' למד כגון זה מי' ולמעל' מעשרה דקתני שהניחו בראש הזקיפה ומיירי שיש בזקיפה ההיא בעצמה גובה עשרה ובהכי הוי רשות היחיד שאם לא כן אין האויר שתחתיו משלימו לעשרה דהויא לה בקיעת גדים ולא אמרי' גוד אחית מחיצתה אלא א"כ יש שם באותו אויר אבנים או קוצים דמבטלי בקיעת גדיים ממנה. ואם יש בעצמה של מחיצה עשרה טפחי' תו לא חיישי' לבקיע' גדיים שתחתיו שאין אנו צריכין לומר כאן גוד אחית מחיצתא והוה ליה כבית בנוי ע"ג עמודים ברשות הרבים שהוא רשות היחיד גמורה וזה ברור וכן פרשו בתוס' והאי איבעי' מייתי ליה דרך עליו פרש"י ז"ל כיון שהנותן את עירובו יש לו ד' אמות כי הוי עירובו חוץ לד' אמות שלו וגם למעלה מעשרה טפחים למה אינו עירוב דהא אכתי מצי מייתי ליה למקום שביתתו דרך אוירא של אותה נטיה וקא מייתי מרשות היחיד לרשות היחיד דרך אויר כרמלית דליכא אלא שבות בעלמא שלא גזרו עליו בין השמשות אליבא דר' דאוקמא מתני' כוותיה ופרק' בשרבים מכתפין עליו: פי' שהנטיה ההיא אינה כרמלית כדקס"ד אלא רשות הרבים גמורה הילכך כי מייתי ליה דרך עליו הוה ליה מושיט מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים שהיא מלאכה מן התורה ואע"פ שמניחו למעלה מעשרה והרי לפ' בפ' הזורק מן העגלות שהן בדיוטא אחת. וא"ת מ"מ אכתי מצי זריק ליה וליכא אלא שבות דרבנן וכדתנן התם המושיט חייב והזורק פטור: י"ל דשבות כזה לא התיר ר' דילמא זריק ליה לרשות הרבים שבנתים דאיכא איסור תורה: וקשה על פי' זה הכא דכה"ג שהוא מביאו ברגליו מרשות היחיד לרשות היחיד אינו מושיט אלא מעביר מרשות היחיד לרשות היחיד ועוד שהמושיט הוא שנותן מרשות שעומד בו לרשות שחבירו עומד שם ולא שנוטל מחבירו ומביא לרשותו ועוד דבירוש' מפ' שאין המושיט חייב אלא כשהנותן לחבירו וכן אמר שם כי משונה מלאכה זו מכל שאר מלאכו' דשאר מלאכו' דשבת יחיד שעשא' חייב ושני' שעשאוה פטורין ובהושטה שנים שעשאוה חייבי' אחד שעשאה פטור שכן היתה ההושטה בעגלות ע"י שנים ור"י ז"ל פי' דהכא ה"ק דכיון שרבים מכתפין עליו ה"ל מעביר מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים שהוא חייב מן התורה ואע"פ שהעבירו דרך עליו דהכי אמרי' פי' הזורק תניא מרשו' היחיד לרשו' היחיד ועברה ברשות הרבים עצמה ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרין ואמרינן עלה מדקתני ברשות הרבים עצמה אלמא למטה מעשרה היא:

ובמאי אלימא במעביר למטה הוא דמחייב למעלה מעשרה טפחי' לא מחייב והא אמר ר' אלעזר המוציא משא על כתפו למעלה מעשרה טפחים חייב שכן משא בני קהת וא"ת

נהי דבמעביר איכא איסור תורה דהא (תניא) זריק ליה מרשות לרשות שהוא פטור. יי"ל כדכתיבי לעיל דבשבות כזה לא התיר ר': ועדיין אין שטה זו נכונה לפי מה שביררנו בפי הזורק דכי אמרי' התם שהמעביר מרשו' היחיד לרשו' היחיד דרך רשות הרבים חייב היינו לר' עקיבא שהוא סובר דמהלך כעומד דמי: אבל לרבנן פטור שלא מצינ' מלאכה כזו במשכן כי משא בני קהת ברשות הרבי' היתה שאינה נכנסין לפנים לשאת המקדש עד שאהרן ובניו פוסקין ומוציאין לחוץ למחני לויה וכדכתב ולא יבאו לראו' כבלע את הקדש וגו': ותדע דלא אשתמיט תנא בשום דוכתא למתנ' שהמעביר מרשות היחיד דרך רשות הרבים חייב כמו ששנינו המושיט והמכניס והמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים או הזורק: וכן יש לפי שטה זו דבמעביר כזה אע"פ שאין בו איסור תורה ואינו אלא משום שבות הרי הוא דומה למלאכה של תורה: ועוד דדילמא נייח ברשות הרבי' וחייב משום מכניס ומוצא ושבות כזה לא התיר ר' וכעין שאמרנו לעלין הזריקה: ויש לרי"י ז"ל בשמועה זה שטה אחרת דכי אמרי' דמיירי' באילן הנוטה חוץ לד' אמות הכי קאמרי' דכיון שוב אין לומר שהנותן את עירבו יש לו ד' אמות שלא אמר רבא אלא כשהוא ועירובו במקום אחד: והא דפרכי' והא אי בעי מייתי ליה בדרך עליו ולא באוירא של נטיה דא"כ מאי קושיא דהא ה"ל מוציא מרשות היחיד לרשות הרבים דרך סטיו שהוא חייב לרבנן דהא אין לו לזה ד' אמות כדי שיהא מקומו חשוב כרשות היחיד אפי' מדרבנן: אלא הכי פרכי' דאי בעי מייתי ליה דרך נטיה עצמה דמנח ליה בגופה של נטיה דקס"ד דהויא כרמלית וקי"ל שהמוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו ונח בסטיו שהוא פטור לדברי הכל ופרקי' בשרבים מכתפין עליו דכי מנח ליה באותה נטיה ברשות הרבים הוא דמנח ליה וה"ל מוציא מרשות היחיד לרשות הרבים ולהאי שטתא ליכא למקשי כדקשיא לן לעיל דהא מצי זריק למקום שביתתו דלהאי שיטתא כי זריק מרשות היחיד לרשות הרבים קא זריק ומיהו עדיין יש להקשו' דהא מצי מייתי להו דרך עליו למקו' שביתתו כשיגביה ידו למעלה מעשרה שהוא מקום פטור: ותירץ ר"י ז"ל דשבות כזה לא התיר ר' כיון שאם מביא ידו למטה מעשרה יש איסור תורה. ואין צריך לכך אלא כמו שתרץ הר"ם בר' שניאור ז"ל דכי היכי דאמר ר' אלעזר שהמעביר משוי על כתפו למעלה מעשרה חייב שכן משא בני קהת ה"ה למוציא מרשות היחיד לרשות הרבים שאע"פ שהוציאו למעלה מעשרה טפחים חייב ואפי' עומד לפוש דלא שייך מקום פטור בדבר שהוא מונח בגופו של אדם או בידיו שרגליו בארץ כי מה שמונח בידו או בגופו למעלה הרי הוא כמונח למטה בין רגליו וכשעומד לפוש ה"ל כאלו מניחו בקרקע לא עשו למעלה מעשרה ברשו' הרבים שיהא מקום פטור אלא במה שאינו בידי אדם בכגון

וכיוצא בו שאינו רחב ד' אי נמי כעין ההיי שמעת' דכורת דבפ"ק דשבת ושטה זו היי המחורת בעיני יותר.

מאי ר' ומאי ר' עקיבא דתניא נתנו באילן למעלה מעשרה אין עירובו עירוב ואליבא דרבא אתיא כשהוא חוץ לעבורה של עיר ובאילן הנוטע חוץ לד' אמות ורבים מכתפין עליו וכדפרישנא למתני' למעט' מעשר' טפחי' עירובו עירוב ואסור ליטלו פי' אפי' בבין השמשו' שלא התיר ר' אלא לומר רואין כאלו הוא מותר וכדפרש"י לעיל בתוך ג' מותר ליטלו פי' ואפי' בשבת עצמה שלא אסרו להשתמש במחובר מג' טפחים ולמעלה שאינו כארעא סמיכתא.

נתנו ותלאו' באילן אפי' למעלה מעשרה טפחים עירובו עירוב וטעמ' מפרש בסמוך: ואית דגרסי' אסור ליטלו דברי ר' אבל רש"י ז"ל כת' דלא גרסי' לי' דא"כ אמאי קא מתמה בסמוך לימא קסברי רבנן צדדין אסורין ולא מתמה הכא עליה דר' אלא ודאי לא גרסי' ליה ומשום דקיימי רבנן אסורין עליה ואמרי כל מקום שאסור ליטלו נראה להם דר' קאמר אסור ליטלו ולפי' כתבוהו בספרים: ואין צריך למחוק הגרס' דהא לא מתמה עליה דר' משום דמדרבנן קשיא טפי למאן דסבר התם בפ' מי שהחשיך דצדדין מותרין ותו דכיון דעל מימר דרבנן דייקי' נקטי' לרבנן בלחוד: וגרס' ר"ח ז"ל ורוב הגאונים ז"ל גרסי' ליה ומפרש"י דכי אתמהי' בסמוך לימא קסברי רבנן צדדין אסורין לאו משום דאמרי כל מקום שאסור ליטלו: אלא משום דאמרי אין עירובו עירוב דאלמ' לדידהו צדדין אסורין אפי' בבין השמשות ולפי' אין עירובי עירוב דלא מצי שקיל ליה בבין השמשו' והא לא אשכחן מאן דאס' צדדין אלא בשב' עצמה אבל לא בבין השמשו':

אלא ארישא. פי' דקתני דלמטה מעשרה עירובו עירוב ועלה אמרי' רבנן דכיון שאסור ליטלו משם הן מפני שהוא כרמלית הן מפני שאסור להשתמש באילן אין עירובו עירוב דאפי' בין השמשו' גזרו חכמים משום שבות גם לענין עירוב: האי אילן ה"ד אי דלית ביה ד' טפחים ברוחב מקום פטור הוא פי' ולמעלה מעשרה למה אין עירובו עירוב ואי דאית ביה באילן רחב ד' טפחים כי נתנו בכלכלה מאי הוי פי' דנהי דכלכלה גופה לא חשיבא רשות היחיד דהא לית בגופה גובה עשרה טפחים ויש תחתיה בקיעת הגדיים מ"מ כיון דאילן עצמו גובה עשרה טפחים ורחב ד' הוי רשות היחיד כדאי' בפר"ק דשבת:

אמר רבינא רישא דמתנית' בדלית ביה באילן ד' טפחי' וסיפא דלית ד' וכלכלה שצמותי לד'. פי' וכיון שאין באילן ד' טפחי' למהוי רשות היחיד תו לא חשיבת כלכלה חורי רשות היחיד ור' סבר לה כר"מ דאמר חוקקין להשלים פי' ורואין כאלו נחקק באילן להשלים לכלכלה לד' טפחים ואמאי בעי חקיקה להשלימה לד' משום דסבר לה כר'

יהודה דאמר בעי׳ עירוב ע״ג מקום ארבע׳ טפחים ואי לא לא הוי עירוב ולפי׳ אמר בסיפא עירובו עירוב דאי משום מקום ד׳ הא איכא ואי משום דבעי׳ הוא ועירובו במקום א׳ הא איכא בהא לא חשיבא כלכלה גופה רשות היחיד כיון דלית ביה בגופ׳ גובה עשר׳ טפחים ויש תחתי׳ בקיעת גדיים וכדאמרי׳ בפ׳ הזורק גבי ביצאתם דמישן. וכן פרש״י ז״ל בכאן א״נ טעמא דפר״ח ז״ל דלית לר׳ חוקקין להשלים אלא לענין דלהוי מקום ד׳ טפחים בהו מדרבנן אבל לא לשוייה רשות היחיד מדאורייתא דלגבי ההיא כרבנן סב׳ ליה דלית להו חוקקין להשלים:

דף לג:

והא דבעי׳ לר׳ חוקקין להשלים למהוי מקום ד׳ מפני שהכלכל׳ נתונה למעלה בראשו של אילן וגם אם היא נתונה למעלה יש בעמק שוליה ג׳ טפחי׳ והעירוב נתון בשוליה דליכא למימר לבוד דהכי אורחא דמילתא מסתמא הא אלו היתה כלכלה בראשו של אילן ואין בשוליה עומק ג׳ טפחים הוה אמרינן לבוד והרי יש בצרוף הכלכלה וגופו של אילן ד׳ טפחים וזה ברור וכן פרשו בתוספת. וא״ת ולמה לן לדחוקי ולמימר דר׳ סבר חוקקין להשלי׳ לימא דמיירי באילן שאין בו ד׳ ויש בכלכלה גובה רחב ד׳ טפחים ולפי׳ עירובו עירוב דהא איכא מקום ד׳ וליכא רשות היחיד כיון שיש בקיעת גדיים וי״ל דא״כ פשי׳ שעירובו עירוב ומאי קמ״ל ואי משום דקמ״ל אסור ליטלו בשבת משום דצדדין אסורין אמאי אשמעי׳ הכא לשמעי׳ בעלמא שהרי אין זה מעלה ולא מוריד לעניין עירוב אלא ודאי הא קמ״ל דאמרי׳ חוקקין להשלים לד׳ טפחים ואכתי ק״ל אמאי דחיק לאוקמיה מתנייתא בתרי גווני נימא דכלה רישא וסיפא באילן שאין בו ד׳ טפחים קתני רישא דלמעל׳ מעשר׳ אין עירובו עירוב משו׳ דבעי׳ מקום ד׳ וליכא וכדקא מפרשי׳ בסיפא ולמטה מעשרה עירובו עירוב דכל שהוא למטה מעשרה לא בעי׳ מקום ד׳ וכדאית׳ לקמן תירץ הר״ם בר שניאור ז״ל דמשמע לן דמאי דקאמר ר׳ דמעלה מעשרה טפחים אין עירובו עירוב אינו מפני חסרון מקום ד׳ אלא מפני איסור טלטול שבת דומי׳ דרבנן דאמרי. עלה כל שאסור ליטלו ומתני׳ נמי אע״ג דלא איירו בה רבנן לא מפרשי׳ לה מטעמא דלית ביה ד׳ טפחים משום דמשמע לן דמתני׳ דומיא דבריתא מיירי באיסור טילטול שבת:

מאי ר׳ יהודה דתניא רבי יהודה אומר נעץ קורה ברשות הרבים והניח עירובו עליה גבוה עשרה ורחבה ד׳ עירובו עירוב ואם לאו אין עירובו עירוב אינה גבוה עשרה אין עירובו עירוב אדרבא הוא ועירובו במקום אחד הוא. כך גרש״י ז״ל וכתב הוא ז״ל דסיפא הוא

דקשיי לן דקס"ד דכי קתני ואם לאו אין עירובו עירוב בין אגובה ובין ארחב קאי ולהכי פרכי' באינה גבוה עשרה למה אין עירובו עירוב דהא לאו רשות היחיד הוא וה"ל הוא ועירובו במקום אחד אבל רישא דקתני גבוה עשרה ורחבה ד' עירובו עירוב ל"ק: דסביר לן כרבי שהנותן את עירובו יש לו ד' אמות והוה ליה הוא ועירובו ברשו' היחיד. והקשו בתו' דא"כ לקמן שדוחק התלמוד עצמו לסיועי' לרבי אמאי לא סייעיה מהכא וי"ל דלא אסתייע משום דסבירא לן דכי קתני שרחבה ד' טפחים היינו בראש הקורה ויש תחתיה בקיעת גדיים ולא חשיבא רשות היחיד וכן פי' הראב"ד ז"ל ואי"ת ומאי האי דפרכי' בכשאינה גבוה עשרה הוא ועירובו במקום אחד דהא כרמלית היא ודילמא כרבנן ס"ל דכל שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות: ויש לומר דהכי פרכינן דאם איתא טפי הוי לן למימר שיהא הוא ועירובו במקום אחד כשהוא למטה מעשרה יותר משהו' למעלה וכיון דהוי עירוב למעלה כ"ש דהוי עירוב למטה ויש נסחאות דגרסי' בהדיא דפרכי' בין מרישא בין מסיפא גבוה עשרה היאך עירובו עירוב דהא הוה ליה הוא במקום אחד ועירוב במקום אחר ותו ואם לאו אין עירובו עירוב אמאי והא הוא ועירובו במקום אחד. ואפי' גרסתינו יש לפ' כן דסיפא ורישא קשיא לן ומסתיים לה תלמודא בלישנא דנקט אדרבא כלומר דאדרבא איפכא מסתברא. ומסתברא דאפ' לגרס' זו האחרונה עיקר קושיין מסיפא הוא דאלו מרישא הא מצי' לתרוצי דטעמא כדרבי שהנותן את עירובו יש לו ד' אמות ורשות היחיד עולה עד לרקיע דלא אלימא ממתני' דפרישנא בהכי:

אלא לאו ק"ק גבו' עשרה צריך שיהיה בראשה ד' אין גבוה עשרה אין צריך שיהא בראשה ד' טפיחים. פרש"י ז"ל דכי קתני ואם לאו אין עירובו עירוב לאו אגובה קאי אלא ארחב. וה"ק כי כשהיא גבוהה עשרה אם היא רחבה ד' טפחים עירובו עירובו ואם אינה רחבה ד' אין עירובו עירוב דבעי' מקום ד' ודייקי' מינה דאם אינה גבוה עשרה לא בעי' רחבה ד': והא דלא בעי' עירוב ע"ג מקום ד' כשהוא למטה מעשרה פרש"י ז"ל דכיון דלמטה מעשרה הוא כמאן דמנח אארעא דעי' ע"כ: ויש מקשים שלא אמר כן אלא כשנח בדבר שאינו מסויים כגון שנח בפני הכותל ולא קשיא כלל שלא נתכוין רבי' ז"ל לומר שיהא דין זה בכל מקום אלא שלענין הנחת עירוב חשבי' ליה כמונח בקרקע מכיון שהנחתו תוך עשרה טפחים שהוא אויר ממקומו של אדם בר"ה:

כמאן דלאו כרבי יוסי מה שפי' שפירשנו למעלה מתני' דרבי דגבוה עשרה טפחים ורחבה ד' לפי' עירובו עירוב ולא חשיב ברשות היחיד מפני שלמטה אינה רחבה ד' ואיכא בקיעת גדים. יש לפ' כאן דההוא רישא קיימי' דהא דלא כרבי יוסי ברבי יהודא דלדידיה כל שיש ברחבו ד' טפחים וגבוה עשרה כגון טרסקל זה אע"פ שהוא קצר

למטה ויש תחתיה בקיעת גדיים חשיב רשות היחיד אלא ודאי דר' יהודה לית ליה דר' יוסי בריה ופרקי' דלעולם כבריה ס"ל וע"כ לא קאמר ר' יוסי אלא התם גבי טרסקל דהוי למעלה מחיצתו סביבות הקורה ונראות כאלו יורדות למטה וראוי לומר גוד אחית מחיצתו. אבל קורה זה שהיא רחבה למעלה ד' טפחים ומתקצרת ויורדת למטה מעט מעט לא הדירן מחיצתא ואין בה היכר לומר גוד אחית מחיצתה ובתוספ' פירשוה וגם הראב"ד ז"ל אבל רש"י ז"ל פי' דעל אוקמתא דרבינא דלעיל קיימינן דכלכלה לא חשיבא רשות היחיד אע"פ שיש בה רחב ד' טפחים כשחוקקין באילן להשלימה לד' וטעמא משום שיש תחתיה בקיעת גדיים ועלה אמרי' השתא דלא כרבי יוסי דלדידיה אמרי' גוד אחית מחיצתא גבי טרסקל אע"פ שיש תחתיו בקיע' גדיים מכיון שיש ברחבו ד' טפחי' אבל בכלכלה זו אין בה רחב ד' בשים מקום אלא א"כ תאמר חוקקין להשלים ותרתי לא עבדי' דנימא חוקקין להשלים ודנימא גוד אחית מחיצתא דאין זה מחוור בעיני דא"כ הוה לן למימר הא מילתא לעיל בסמוך ולאתויי בתר הכי במתניתא דרבי יהודה ושקלא וטריא דעלה כתב רש"י ז"ל דאיכא דמפרשי דהא דאמרינן כמאן דלא כר' יוסי דקאי אנעץ קורה דקאמר ר' יהודה קורה שאין ברחבה ד' טפחים לא חשיבא רשות היחיד וה"ק כמאן כר' יהודה קורה דגבוה עשרה צריכי שיהא בראשו ד' דלא הוי רשות היחיד בפחות מד' דלא כר' יוסי בר' יהודה דחשיב טרסקל רשות היחיד וסתם טרסקל אינו רחב ד' טפחים. והקשה רבינו ז"ל על פי' זה דהא בפ"ק מיתי לה להא דר' יוסי בר' יהודה גבי בצייתא דמישן שרחבות ד' טפחים למעלה אלא דאיכא תחתיהם בקיעת גדיים ומוכח התם דטעמא דר' יוסי משום דאמרי' גוד אחית מחיצתא כיון שיש למעלה רחב ד' טפחים ועוד שבכל מקום שאמרו בתלמוד דליכא רשות היחיד בפחות מד' למה לא אמרו דהוי דלא כר' יוסי בר' יהודה כדאמרן הכא. ויפה הקשה רבי' ז"ל ועוד קשה לנו דהא לא שמעינן בדר' יהודה דילמא משום דלא הוי רחב ד' טפחים לא הוי רשות היחיד. אלא א"כ היו מפרשים הברייתא כפי' התוספות והראב"ד ז"ל שכתבנו למעלה דמשום דליכא ד' טפחים למטה לא הוי רשות היחיד וא"כ הפי' יבא כראוי וליכא למקשי עליה מידי:

ר' ירמיה אומר שאני כלכלה הואיל ויכול לנטותה ולהביאה בתוך עשרה. פי' ר' ירמיה מהדר אמתנייתא דלעיל דלעולם סיפא נמי באילן שיש בו ד' טפחים דה"ל כלכלה חורי רשות היחיד דהוו כרשות היחיד והא דקתני עירובו עירוב וחשבי' ליה הוא ועירובו במקום א' מפני שיכול להטות את ראשה עד שיכוף אותו למטה מעשרה שהוא רשות הרבים ושקיל ליה לעירובו ומייתי ליה למקום שביתתו שהוא ברשות הרבים ואכיל ליה

דהשתא מרשות הרבים לרשות הרבים קא מייתי ליה. וק"ל דהא מ"מ כשהטה ראש הכלכלה למעלה מעשרה עד למטה מעשרה קא מייתי העירוב מרשות היחיד לרשות הרבים. וי"ל דכיון דקיימא בהטיה לא חשיבא הנחה ע"ג מקום ד' טפחים וק"ל דבעי עקירה והנחה מעל גבי מקום ד' אי נמי דכיון שלעולם קצת הכלכלה עומד במקומו למעלה לא חשיב כמוציא העירוב מרשות היחיד לרשות הרבים דאגוד כלי שמיה אגוד וכדאיתא במסכת שבת גבי מוציא כיס שיש בו מעות שאע"פ שהוציא ראשו הא' לחוץ ויש בו מעות לא חשיבא הוצאה לחייבו מדאורייתא כל זמן שיש בפנים שום דבר מן הכיס ואפי' שנצים שלו למ"ד דאגוד כלי שמיה אגוד:

יתיב רב פפא וקאמר לה להא שמעתא. פי' וקאמר הא דר' ירמיה דאמרי' הואיל בכה"ג לדון מה שהוא שתי רשויות מן התורה כרשות אחת ובמקום אחת. איתיביה רבי בר שילא לרב פפא כיצד הוא עושה מוליכו בראשון ומחשיך עליו לשמרו עד שיהא בין השמשות שהוא קונה עירוב ומיירי במוליכו ע"י שלי' דאי לא כיון שהוא עצמו הולך שם אין צריך עירוב פת דהא קא מערב ברגליו וכדפרש"י ז"ל.

נוטלו ובא לו. פי' שאם יניחנו שם שמא יאבד למחר קודם בין השמשות ואין לו עירוב ליום השני ולפי' נוטלו ובא לו בי"ט ולמחר בשני מחשיך עליו כשמוליכו שם קודם בין השמשות עד שיעבור זמן בין השמשות שהוא כניסת שבת ואם ירצה אוכלו שם ובא לו:

דף לד.

ואמאי לימא כיון דאי בעי לאמטויי ממטי ליה אע"ג דלא אמטי לי' כמאן דאמטייה דמי. פי' ולא צריך להוליכו מכיון שעשאה לשם עירוב ואמר בזה תהא שביתתי במקום פלו' נימא דהוי כמי שהוליכו דמה לי הואיל זה ומה לי הואיל דר' ירמיה וכתב רש"י ז"ל דבדין הוא דמצי' למפרך מכל עושי עירובי תחומין דעלמא והא דמותבי' מיהא די"ט הסמוך לשבת משום דלא אשכחן מתני' דתני בה בהדיא דבעי' הולכת עירוב. אבל בתוס' פירשו דליכא לאקשויי מעירוב דעלמא שמניחו בע"ש דהתם ליכא הואיל דאנן בעי' שיהא יכול להוליכו בבין השמשות שקונה עירוב ובשבת לא מצי ממטי ליה ולא מבעיא כשהעירוב בביתו אלא אפי' הוציאו מבעוד יום לרשות הרבים אי אפשר להוליכו בבין השמשו' עד מקום העירוב בפחות פחו' מד' אמות. ואפי'. אליבא דר' שלא התיר ר' בבין השמשות שבות כזה וקושיין הכא היינו ממה שמוליכו בראשון שהוא ערב י"ט להחשיך עליו ואלו בי"ט יכול הוא להוליכו להם אפי' בי"ט עצמו. אבל ממוליכו בשני לא ק"ל דשבת הוא ואינו יכול להוליכו בראשון בבין השמשות. והא דפרקי' גזירה משום י"ט

שחל להיות אחר שבת שאינו יכול להוליכו בראשון שהוא שבת: בדין הוא דיכלי למימר גזירה אטו עירובי שבת דעלמא אלא דניחא לן למימר הא דדמיא למשנתינו שהיא י"ט סמוך לשבת. אי נמי דהא איכא מילי טובא דלא גזרי י"ט אטו שבת ושפיר איכא למגזר י"ט הסמוך לשבת מלפניה אטו י"ט הסמוך לשבת שאחריה ע"כ תורף שטת התוס' והוא הנבון יותר ומיהו עדיין הדבר קשה מה ענין לדמות הולכת עירוב לאידך דר' ירמיה דאלו בדר' ירמי' העירוב מונח קרוב במקום השביתה ואי משום דאיכא חלוק רשויות שהוא ברשות הרבים דעירוב ברשות היחיד כדאי יש בהואיל דר' ירמי' לעשות הכל במקום אחד אבל בזה שהככר בכאן והעירוב קונה בסוף אלפים אמה היאך יהא כח בהואיל לעשות כאלו הככר במקו' השביתה לקנות לו שם שביתה: ונראין דברי הראב"ד ז"ל שפי' דקושיין הכא מדקתני שצריך להוליכו בשני ואע"פ שכבר הוליכו שם בראשון והוקבע מקומו שם על דעת לקנות שם למחר שלא יהא צריך להוליכו בשני ונימא דכיון דמצי ממטי ליה למחר מבעוד יום דכמאן דאמטייה דמי: והשתא אצטרכי לאותובי מיהא מתני' אלא מעירובי תחומין דעלמא ודמיא הואיל להואיל דר' ירמיה: פרקינן דאין הכי נמי וגזרת שבת של אחר י"ט אטו י"ט של אחר שבת דלא מצי לאמטוייה שם בשני להחשיך עליו וזה הפי' הוא הכון בעיני וגם בעיני הרב מורי ז"ל:

איתיביה נתכוון לשבות ברשות הרבים והניח עירובו בכותל. פי' בכותל הסמוכה לרשות הרבים למטה מי' טפחים עירובו עירוב ויש שפירשו דאתיא אליבא דר' אפי' בחור שיש בו ד' דהוי כרמלית דבכרמלית לא גזרו בבין השמשות ואליבא דרבנן נמי אתיא כשהניחו בפני הכותל או בחור שאין בו ד' ולמ"ד חורי רשות הרבים כרשות הרבים דמו אתיא אפי' בתר שיש בו ד': אבל רש"י ז"ל פירי דעל כרחין אתיא כר' דמשמע ליה דסתמא קתני למטה מעשרה עירובו עירוב אפי' בהניחו בחור שיש בו ד' טפחים ותדע דאי בפני הכותל או בחור שאין בו ד' טפחים למעלה אמאי אין עירובו עירוב הא מקום פטור הוא ובעי לאוקמא אליבא דהלכתא כסברא דרבא דאמר דחורי רשות הרבים לאו כרשות הרבים דמו.

למעל' מעשר' טפחים אין עירובו עירוב. פי' ואתיא אליבא דרבא כשהניחו חוץ לד' אמות ממקו' שביתתו דאי לא כיון שהנותן את עירובו יש לו ד' אמות הוי ליה כאלו הוא ועירובו במקום אחד ברשות היחיד וכן פרש"י ז"ל ואע"פ שהעירוב רחוק ממקום שביתתו ד' אמות קונה לו שביתה במקומו משום דאמרי' הואיל ואי נמי מייתי ליה בפחות מד' אמות או שיש מקום שביתתו עד הכותל שום דף וכיוצא בו שמצרף הכל ועושה אותו כמקום אחד וכפי מה שכתבנו לעיל במימרא דרבה:

נתכוון לשבות בראש המגדל או בראש השובך למעלה מעשר עירובו עירוב למטה מעשרה אין עירובו עירוב: רש"י ז"ל פירשה בשני פנים בפי' הראשון כתב דמיירי כשהניחו בבתים שיש במגדל או בשובך עצמו וקתני שאם הניחו בבית העליון שהיא למעלה מעשרה עירובו עירוב שאע"פ שאינו יכול לשוח מראש המגדל וליטול העירוב ולהגביהו למקום שביתתו דקא ממטי ליה מרשות היחיד לרשות היחיד דרך אויר רשות הרבים וקי"ל דכה"ג מושיט הוא ואפי' למעל' מעשרה חייב מ"מ הרי יכול לירד מראש המגדל ולאוכלו במקום שהוא מונח שם וה"ל כאלו אכלו במקום שביתתי ממש דכל למעלה מעשרה עד לרקיע כוליה חשוב. אבל אם הניחו בבית שהוא למטה מעשרה דהויא כרמלית אין עירובו עירוב דהא ה"ל הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר דהא לא מצי למשקליה מההוא כרמלית ואיתויי לראש המגדל ששובת שם דא"כ הוה ממטי ליה דרך אויר רשות הרבים לרשו' היחיד פי' וכה"ג אע"ג דליכא אלא משום שבות כל היכא דלא נח ברשות הרבים מ"מ בשבות כזה שדומה וקרוב למלאכה של תורה לא התירו בבין השמשות אפי' אליבא דר' ואי נחית ואכיל ליה במקום העירוב למטה: קא נפק ליה ממקום שביתתו שהוא למעלה מעשרה ואנן בעי' סעודה הראויה לאכול במקום שביתתו ואמאי הכא נמי נימא דאפי' למטה מי' עירובו עירוב הואיל ויכול לנטות המגדל עד שיהא ראשו למטה מעשרה ושקיל ליה לעירוב ממקום שהוא מונח למטה מעשרה ומייתי ליה דרך אויר כרמלית ואכיל ליה במקום שביתתו דהא ליכא בנטילה זו אלא משום שבות ולא גזרו על השבות דהא מתנייתא על כרחין ר' היא מדקתני רישי' למטה מעשרה עירובו עירוב אלא ודאי ש"מ דלא אמרי' הואיל כזה וקשיא לר' ירמיה ופרקי' בהב"ע במגדל: מסומר שא"א לנטותו רבה אמר אפי' תימא במגדל שאינו מסומ' ובמגדל ארוך יותר מד' אמות עסקי' דאי מנטיליה עד דהוי ראשו למטה מי' טפחים נפקא ליה ראשו ממקום השביתה שהיה עומד בו ד' אמות וכי שקיל ליה לעירוב ואכיל ליה בראש המגדל כשהוא למטה מעשרה אשתכח דלא אכיל ליה במקום שקונה שביתה ע"כ תרף הפי' הראשון: ובודאי דהא דקאמ' מרן ז"ל דבשהניחו למעלה מעשרה לא מצי שקיל ליה מהתם ולהביאו לראש המגדל דה"ל מושיט זה אינו נכון דכה"ג לאו מושיט הוא כדכתיב לעיל ויכול ליה לפרש כל שהניחו למעלה מעשרה לפי' עירובו עירוב. מפני שכשם שיכול לירד למט' ולאכלו שם כדפרש"י ז"ל ה"ה שיכול ליטלו ולהעלותו למקום שביתתו דליכא בהא אלא משום שבות וכיון שהוא למעלה מעשר' שהוא מקום פטור יתיר ר' בשבות כזה:

ומיהו עדיין לפי' זה הא דפרקי' במגדל ארוך עסקי' דכי ממטי ליה למטה מעשרה מפיק ליה חוץ לד' אמו' מה בכך דהא בתר דממטי ליה לראש המגדל למטה מעשר' ושקיל ליה לעירוב ומנח לי' התם הככר ומגב' למגדל ומהדר ליה לדוכתי' ואכיל ליה לעירוב בראש המגדל במקום שקנה שביתה דכיון דלא נעקר המגדל ממקומו אגוד כלי שמיה אגוד ואין בהגבהה זו משום מכניס מרשות הרבים לרשות היחיד. ועוד קשה על פי' זה דכיון דבסיפא דמתנייתא לא קתני אלא שנתכוון לשבות בראש המגדל שהניח את עירובו במגדל מכלל שלא נשתנה בסיפא אלא מקום השבית' אבל מקום הנחת העירוב בכותל הוא עומד דומי' דרישא: ולפיכך הנכון יותר כפי' השני בפרש"י ז"ל דסיפא ה"ק שנתכוון לשבות בראש המגדל או בראש השובך והניחו עירובו. בכותל שהוא כנגד המגדל או השובך ואם הניחו בכותל למעלה מעשרה ואפילו בטפח עשירי שאינו מקום פטור עירובו עירוב דהא מצי שקיל ליה מן הכותל ולהביאו אצלו ואע"ג דה"ל מכניס מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבי' אין זה מושיט חדא שהוא מביא מרשות אחרת לרשותו עד דה"ל דרך רחב רשות הרבים והוה לו כעין שתי גזוזטראות שתי דיוטות ברשות הרבים שהמוציאו מזו לזו פטור כדאי' בפ' הזורק וכשהוא למטה מעשרה טפחי' אין עירובו עירוב ואפי' לר' דמיירי כשהניחו בטפח תשיעי בבית אחד מן המגדל שמשתמשי' בו רבים דה"ל רשות הרבי' וכי ממטי ליה לראש השובך ה"ל מרשו' הרבי' לרשות היחיד: ופרכי' דאסור דאם איתא דלר' ירמיה הכי נמי נימא דאי בעי ממטי לי' לראש השובך עד למטה מעשר' כנגד מקו' העירוב וה"ל ראש המגדל כרמלית וה"ל מביא מרשוי הרבים לכרמלית דליכא אלא משום שבות ואכיל ליה במקום שביתת דבמגדל ארוך יותר מד' אמות עסקי' דכי ממטי ליה למטה מעשרה לא מצי ממטי ליה בסמוך לכותל כי אין בין הכותל והמגדל ריוח ד' אמו' ויש לו להטותו אל הצד האחד ויהיה ממקום העירוב שבכותל עד ראש השובך יות' מד' אמות דאי מייתי ליה להתם ה"ל מעביר ד' אמות ברשות הרבים וא"ת יביאנו פחות מד' אמות דליכא אלא משום שבות י"ל דבשבות כזה לא התיר ר': ובכאן יצטרך רש"י ז"ל לחזור בו ממה שפי' למעלה דשרי לר' להביא בין השמשות פחות פחות מד' אמות ברשות הרבי': ועדיין קשה לפי' זה דכיון דקתני התם למטה מעשרה טפחים לא משמע דמיירי בטפח תשיעי דווקא מדלא פריש לה תלמודא כדפי' לעיל גבי מתני' אבל י"ל דמיירי שהוא דף שהוא רחב ד' טפחים ואין בו אורך ג' טפחים יוצא מן הכותל דה"ל כאלו מונח בפני הכותל דהוה ליה רשות הרבים אי נמי שהניחו בחור שבכותל וכמ"ד דחורי רשות הרבים כרשו' הרבים דמו וכן פרשה הראב"ד ז"ל גרסת הספרים ואי דאיכא כותא ומותנא לתייה במותנא

ופרקי' דליכא מותנא וכותא ופירשה רש"י ז"ל בפי' הראשון דה"ק למטה מעברי למה אין עירובו עירוב שאם יש ארובה במגדל בפנים שעוברת ממקום ועד ראש השובך ויש חבל בידו יקשור החבל בעירוב ויביאנו אצלו דרך תוכו של מגדל דהא מכרמלית לרשו' היחיד הוא. ובפי' השני פי' שאם יש חלון במגדל כנגד מקו' שהעירוב שם ויש חבל בידו יקשור החבל בעירוב מבעוד יום ויכול להביאו אצלו דאע"ג דקא מייתי מרשות הרבים שהעירוב שם בטפח התשיעי לראש המגדל שהוא רשות היחיד אין זו מלאכה של תורה כיון שאגדו של חבל תמיד הוא בידו וכדתנן לקמן במכלתין גבי היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו אפי' בארץ עצמו גוללו אצלו דכיון דליכא אלא משום שבות שרי' לזה מפני בזיון כתבי הקדש דעלמא כל שאגודו בידו אינו אלא משום שבות: ולפי' הזה האחרון בכדי נקט כותא שהרי אין צריך שיהא חלון במגדל כנגד מקום העירוב דוק ותשכח: ויש גורסין ואי דאיכא לוכתא ומותנא: ויש שפירשו כי הלכתא היא מזלג קטן נתון בראש החבל כדי לאחוז בו. ואחרים פירשו שהוא הגלגל ההולך ומתגלגל מעצמו ונקר' לוכתא מלשון הליכה: ומפני שהעמיד במגדל ארוך קא מקש' הכי דכיון שהוא ארוך כ"כ היאך הניחו שם אלא שקשרו בחבל ההו' ושלשלו למט' וכיון שכן הרי הוא יכול להביאו אצלו ע"י החבל ההו' ושלשל כיון שאגדו בידו ומפני כן לא הקשינן כן למעל' גבי כתבו באילן למעלה מעשרה טפחים: ופרקי' דליכא מותנ' כלומ' וקודם שעלה לראש השובך נתנו לעירוב בידו למט' מעשר' הכין פי' הראב"ד ז"ל וק"ל אליבא דרבא כיון שהנותן את עירובו יש לו ד' אמות למה אין עירובו עירוב שהרי יש לו חוץ לראש המגדל ד' אמות ורשות היחיד כשם שעולה עד לרקיע הכי נמי נחית לתתא וה"ל היא ועירובו ברשות היחיד שהרי לפי הפי' השני שפרש"י ז"ל אין בין המגדל והכותל ד' אמות אבל לפי' רש"י ז"ל הראשון שפי' שם קשיא: וי"ל שלא אמר רבא שהנותן את עירובו יש לו ד' אמות אלא בששבת ברשות הרבים או בכרמלית שאין כל הרשות שלו אבל בששבת ברשות היחיד גמור' שהו' מקום מסויים שוב אין נותנין רשו' היחיד אחר של ד' אמות ואפי' נתכוון לשבות בטפח הסמוך לרשות הרבים. ואלא דנתכוון לשבות למעלה ברכות הרבים הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא פי' ולמה יהא עירובו עירוב. וא"ת ולישני ליה כגון ששבת תוך ד' אמות סמוך לשפת הבור והנותן את עירובו יש לו ד' אמות כדרבא. וי"ל דכיון דאוקמנא דיש דמהני' בנותן את עירובו חוץ לד' אמות ממקום שביתתו משמע לן דסיפא בהכי מיירי נמי דניחא לן טפי לפרושי מתני' ואפילו בלאו מימרא דרבא ומיהו ההיא דרבא הלכה היא דליכא אמורא דפליג עליה וכלה שמעתין רהטא כוותיה:

דף לד:

נתנו בראש הקנ' ומיירי בשיש בראש הקנה ד' טפחים אליבא דר' יהודה דאמר דלמעלה מעשרה בעי' מקום ד' טפחים ומתני' אפי' בשקנה מונח ברשות הרבים דהא כיון שאינו רחב ד' טפחים למטה ואיכא בקיעת' גדיים לא הוי רשות היחיד לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי בר יהודה ואפשר דאפי' לר' יוסי נמי אי לא הדידן מחיצתא. גזרה שמא יקטום. פי' וכשקוטם מן המחובר הויא לה מלאכה דאורייתא משום קוצר והקטימה תועיל לקנה להצמיחה וכיון שכן אע"ג דהשתא לא מיכוין להכי והויא מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה כגון דעביד בארעא דיליה וא"ת ואמאי חיישי' בהא שמא יקטום טפי מאילן פרש"י ז"ל דאיירי דרכיכא טפי קא אתי להקטימא ואינו נכון דא"כ ה"ל דבר שאין מתכוין שהוא מותר דהא לאו פסיק רישיה ולא ימות הוא מן הסתם ועוד דבסמוך מוכח דטפי גזור רבנן בדבר שהוא קשה כעוזרין יותר מדבר שהוא רך ולקמן בפרק המוציא תפילין אשכחנא דמהלכין ע"ג עשבין ולא גזרו אלא באילן לא משו' שמא יקטום ולא משום פסיק רישא לפי' פירשו רבותי' גזרה שמא יקעום לדעת כדי שיהא נוח לו ליטלו שכן דרך לעשות בקנה וכשהוא בעוזרדין נוח לו ליקטם ולפי' גזרו בו וההוא פולמוסא דאתא לנהרדעא פי' חבורה של בלי הבית החיל ועשו דוחק בעיר והיה המקום צר לתלמדים בעיר.

אמר להו רב נחמן פוקו כבשו כבשי באגמא. פרש"י ז"ל לכו לאגם ותכופו הקנים זו על זו הרבה לעשותן כמין כסאות כדי שנשב עליהם ואף על גב דס"ל דמותר לישב עליהם ואין בזה משום משתמש באילן בין שאינם בעוזרדין בין כדמפי' בסמוך אין ראוי לתקן בהם ישיבה בשבת לכתחלה ובעו הכנה במעשה מבעוד יום ולא סגי להו במחשבה כיון שהן מחוברין אי נמי שהטעם כמו שפי' הראב"ד ז"ל כדי שתשבר עכשיו בחול הראוי להשתבר דהוי פסיק רישיה ולא ימות והטעם הראשון יותר נכון:

איתיביה רמי בר חמא לרב נחמן ואמרי' לה רב עוקבא רב חמא לרב נחמן. פי' משום דהוא שרי רב נחמן להשתמש לישב בהן למחר אותבוה ממתני' דאסר ליתן עירובו ובקנה שהוא מחובר מעיקרו כדקתני בזמן שהוא תלוש ינעוץ תלוש ונעוץ אין נעוץ שאינו תלוש לא. והיא נראה דרמי בר חמא לטעמיה דסביר ליה לעיל דטעמא דמתני' כדי שלא ישתמש במחובר וכרבנן דפליגי עליה דר' וע"כ לא שרי ר' אלא בבין השמשות לענין עירוב אבל להשתמש בהן ממש אסור אפי' בבין השמשות וכ"ש בשבת עצמה אבל לפום אוקמתא דרבינא דפריש טעמא דמתני' גזירה שמא יקטום משמע דלא קשיא ולא מידי דלעולם אימא לך מותר להשתמש בקנים כל היכא דליכא למיחש לשמא יקטום והני

כיון דכבשינהו מבעוד יום תו ליכא למיחש לשמא יקטום אלא ודאי משום דרב חסדא אוקמא לרמי בר חמא דרבנן וקבלה מיניה אותיב מיניה לרב נחמן ורב עוקבא בר חמא נמי כאחוה ס"ל ובדין הוא דיכול רב נחמן לשנויי דמתני' ר' יהודה היא וגזירה שמא יקטום אלא דקושטא דמילתא בעי לשנויי לה דכשאינם קשים כעוזרדין לא גזרו חכמים וכדקאמר ומנא תימרא וכו' אבל י"ל דקושיין אפי' לאוקמתא דרבינא בהא משמע דלא פליגי רבנן בדין תשמיש דקנים ואלמודא לעיל להדיא קאמר דלא נאסור להשתמש בהן אלא דמר מוקים לה כרבנן ומר מוקים לה כר' ולא עוד אלא שלא גזרו חכמים שמא יקטום במידי דלא פסיק רישיה אלא באילן שאסרו להשתמש בו והכין משמע לקמן בפ' המוציא תפלין וזה הנכון:

כאן בעוזרדין כאן כשאינה עוזרדין. פי' רש"י ז"ל כי לאחר שהוקשו הקנים כעצי עוזרדין אז גזרו עליהם חכמים כמו באילן אבל קודם שהוקשו אינם אלא כירק ולא גזרו חכמים להשתמש בירק וגם לא חששו בו שמא יקטום שלא גזרו ולא חששו לזה אלא באילן וכדאי' בפרק המוציא תפלין שלא היתה בעשרי' גזרת מחובר כלל וכדאסיקנ' השתא דקי"ל כר"ש דדבר שאין מתכוין מותר כלהו שרו. ולפי שטת רש"י ז"ל נראה דלענין כלאים בכרם ג"כ יש במין קנים אחד שני דינים דכל זמן שלא הוקשו דינם כירק ואחר שהוקשו דינם כאילן ובדין דהוה מצי תלמודא לפרוקי הכי גבי קנה אלא דקושטא דמילתא שני ליה דקנה לחוד וקנה לבנה לחוד. אבל יש שפירשו בעוזרדין ושאינה עוזרדין שני מיני קנים הם המין האחד הם לעולם רכים ודינם כירק והמין משניה' קשים בתוכם ונקראין קנים עוזרדין ודינם כאילן ואפי' קודם שהוקשו. ויש סיוע לפי' זה ממקצת ספרים שגורסין התם בשל עוזרדין ולהאי פירושא על כרחיה אצטריך תלמודא לשנויי גבי קנה דשני מינים הם ולא מצי לשנויי כאן קודם שהוקשו וכאן לאחר שהוקשו וזה דעת מקצת רבותי שיחיו:

מתני' נתנו במגדל ונעל בפניו כו'. בתלמודא מפ' טעמא דר' אליעזר אומר אם אין ידוע שהמפתח במקומו אינו עירוב ולישנא משמע דכל שאינו ידוע בודאי אינו עירוב ס"ל כר' מאיר וספק עירוב אינו כשר. והיינו דקתני כל שאינו ידוע ולא קתני אם אין המפתח במקומו ודקדק הראב"ד ז"ל מהאי לישנא דדוקא שאינו ידוע לו שהמפתח במקומו אבל יש ידוע שהוא במקומו כי הוא יודע בודאי שהניחו במקום המשתמר אע"פ ששכח היכן הניחו הרי זה עירוב דעביד הוא דמדכר מקומו. הרי זה חמר גמל פי' דספק עירוב אינו כשר וכיון שהוא מסופק אם קנה שביתה במקום עירוב או בבני עירו אינו יכול לילך בשבת אלא באותן אלפי' אמה שיש מעירו על מקום עירובו ודומה למנהיג חמור לפניו

וגמל לאחריו שיש לו להלך בין שניהם על כרחו לפי שהאמור אינו נוהג אלא מלאחריו והגמל אינו נוהג אלא לפניו. ושמעי' מהכא שהנותן עירובו במקום אחד אינו מתרוקן מזכות בני עירו על הספק ואם לא קנה לו עירוב במקומו הרי הוא כבני עירו דאי לא כל דס"ל דספק עירוב אינו כשר הול"ל שלא יזיז ממקומו שכבר אבד זכות בני עירו ולקמן במכילתין נברר בזה יותר בס"ד:

ואמאי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא. פיר' דכיון שאבד המפתח ולא נמצא קודם בין השמשות הרי אינו יכול ליטול עירובו בבין השמשות שהרי אסור הוא לשבור הדלת בשבת ולקמן נפרש אמאי פשיט לתלמודא דאסור לשוברה ואע"ג דמשמע ליה דמיירי במגדל של עץ וכדמוכח ממאי דמשני ליה תלמודא דהכא במגדל של בנין עסקי'. רב ושמואל דאמרי תרוייהו מתני' במגדל של בנין עסקי' ור' מאיר היא דאמר פוחת לכתחלה ונוטל דתנן בית שהוא מלא פירות שהוא סתום ונפתח נוטל ממקום הפתח פי' אבל לא יפחות לכתחלה וא"ת כיון שאסור לפחות הוה ליה מוקצה מחמת איסור וכשנפתח מאליו למה נוטל. תירץ רש"י ז"ל במקומה במסכת י"ט דמתני' ר"ש היא דלית ליה מוקצה פי' לפי' ומיירי שהיתה הסתומה רעועה שמצפה עליה אימתי תפתח וכדאמרי' התם בסוכה רעועה עסקי' דהא מודה ר"ש בכוס וקערה ועששית לפי שאינו עומד ומצפה אימת תכבה נרו. וא"ת אמאי לא מוכח מיהא מתני' בשמעת' קמייתא דביצה דבי"ט סתם לן תנא כר"ש תירץ רש"י ז"ל דניחא ליה טפי לאתויי ממתני' במחתכין את הדלועין ואת הנבילה דהוי איסור דאורייתא דהכא באוירא דלבני ליכא אלא אסורא דרבנן וה"ר יעקב האוכלוני ז"ל תירץ דליכא למימר דסתם לן כר"ש אלא היכא דהוה מצי למתני בהדיא ר"ש אומר והכא לא מצי למתני ר"ש אומר נוטל ממקום הפחת דדילמא ר"ש בהא כרבי מאיר ס"ל דפוחת לכתחלה:

באוירא דלבני. פי' שאין כאן בנין גמור אלא לבנים סדורות זו על זו בלא טיט ואין כאן בנין וסתירה גמורה ומיהו מדרבנן דמיא לסתירה. ולפי' אסרו בשבת דחמיר טפי ובי"ט התירו מן הטעם שפרש"י ז"ל דלא ליתיה לאיתמעטי משמחת י"ט כי משלך נתנו לך. עשוה כמכשירין שא"א לעשות כן מבערב י"ט והקשו בתוס' היאך רשאין לפחות דהא קא מטלטל הלבנים והעפר שהם מוקצים. והריב"א ז"ל היה מביא ראייה מכאן כי מותר לטלטל בי"ט מוקצה שהוא על אוכל נפש כדי ליקח האוכלי ואע"ג דבשבת לא שרי אלא טלטול מן הצד בי"ט הקלו וראיה ממנהגינו שאנו מסקי' ע"ג אפר שהוסק בי"ט שהוא מוקצ' ומטלטלין אותו לצורך אוכל נפש: ומסתברא דממתני' ליכא ראיה כלל דהיינו טעמא דמתני' מפני שכיון שניתנו הלבנים האלו בכאן לסתום ולהיות כעין דלת

והסתימה היא בענין שמותר לפתוח אותה אין העפר והלבינה מוקצין ומעתה אין לו ראיה להתיר טלטול האפר בי"ט אלא אם כן הוא בטלטול מן הצד דלא שמיה טלטול לצורך אוכל נפש ואפי' בשבת כדאי' במס' שבת בכמה דוכתי. ולענין רישא דמתני' פי' רבינו ז"ל בשם רבו רבינו הגדול ז"ל דליכא בהא משום איסור מוקצ' לגבי הפירות ואפי' לת"ק דכיון שהפירות בעצמן מכשרי' ואינם מחוסרים שום תיקון אלא שהכותל חוצץ בפניהם וכאבנא רביע עלייהו לא גזרו בהם משום מוקצה והרי זה כאלו היו רחוקים ממנו ונתקרבו ועדיפא הא מההיא דאמרי' טבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ונקט מתוקן ודבר זה אינו מתחוור בעיני כל הצורך. הכא נמי בי"ט והא דלא שני ליה דהכא ואפי' בשבת וכל שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות. י"ל דמשמע לן דשבות כזה שדומה להתירא של בנין שהוא מלאכה גמורה לא התיר ר' כלל ויש מתרצים דטפי ניחא ליה לדחוקה לאוקומה בי"ט דוקא מלאוקומה אליבא דר' בלחוד ואינו מחוור כיון דרישא בהא ר' היא אי הכי היינו דקתני עלה וכו' פירש דבשלמא אי אמרת דמתני' בשבת מיירי איכא לאפלוגי בין עיר לשדה דבעיר מצי לאתוייה דרך גגות כר"ש מה שאין בשדה. אלא אי אמרת בי"ט מיירי אפי' בשדה יכול להביאה כיון שהוא לצורך וכו':

דף לה.

חסורי מחסרא והי"ק וכו' פרש"י ז"ל כי ג' מחלוקות בדבר היכא שנמצא המפתח רחוק ממקום העירוב דלת"ק דמתני' ות"ק דברייתא עירובו ואפילו בשבת בין בעיר בין בשדה דר"ש דאמר דאפי' בשדה נותנו לחבירו וחבירו לחבירו. ור' אלעזר דברייתא ס"ל דבעיר עירובו עירוב מפני שיכול להביא דרך גגות וחצירו' כר"ש אבל בשדה אין עירובו עירוב דלא שרי ליתנו לחבירו וחבירו לחבירו ור' אליעזר דברייתא ס"ל דבעיר עירובו עירוב דמתני' סבר שאפי' נמצא בעיר אין עירובו עירוב דלית ליה כר"ש אפי' בגגו' וחצרות והיינו דלא שרי אלא בשידוע שהמפתח במקומו. ומיהו אי בעי' למימר דמתני' בשדה מיירי הוו רבי אלעזר. דמתני' ור' אלעזר דברייתא בחדא שטתא ויפה כיון רבי' ז"ל ולעניין מפתח שאבד ולא נמצא משמע דליכא אלא תרתי פלוגתא דת"ק שרי לסגור הדלת בי"ט וכר' מאיר ור' אלעזר דמתני' ודברייתא אסרי כרבנן דהתם וכל מאי דאמרי' בשמעתין דנמצא בעיר שרי כר"ש מפני שיכול להביאו דרך גגות מיירי כששבת בתוכן המפתח בבין השמשות חוץ לבית דאי לא הא ס"ל לר"ש לכלים ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית:

בשדה אין עירובו עירוב כרבנן. פי' דס"ל דאפי' ר"ש לא שרי שיהא נותנו לחבירו וחבירו לחבירו אלא בתפלין דוקא כדאי' בפ' המוציא ומשום בזיון תפלין אבל בעלמא ואפי' במקום מצוה בעירוב לא וליכא למימר דמצי לאתוייה פחות פחות מד' אמות דהא כתיבנא לעיל דאפי' ר' לא התיר בבין השמשות שבות כזה והוי יודע דמאן דשרי הכא בשדה כר"ש שנותנו לחבירו וחבירו לחבירו דוקא לענין המפתח אבל לענין העירוב בעצמו לא שרי' מהאי טעמא אם הניחו בבית הקברות או במקום שאינו יכול ליטלו ע"י עצמו ויכול ליטלו ע"י חביריו:

רבה ורב יוסף דאמרי תרויהו במגדל של עץ. פי' והוא מגדל גדול שמחזיק מ' סאה והיינו דמדמי לה לפלוגתא דגבי טומאה דמייריי על כרחין בשידה תיבה ומגדל שהם מחזיקי' מ' סאה מר סבר כלי הוה ואין בנין וסתירה בכלים פי' ולפי' עירובו עירוב שהרי יכול לסתור המגדל בידו ור' אליעזר סבר אהל הוא ויש בו משום סתירה:

ופלוגתא דהני תנאי דתנן שהזב על גבי שידה תיבה ומגדל טמאין. פי' מדין הסיטו של זב ור' נחמיה ור"ש מטהרין. וא"כ היכי דמי אי כשאין מחזיקין מ' סאה מ"ט דמר אהל הוא. ואי בשמחזיקין מ' סאה מ"ט דמר כלי הוא תירצו בתוספו' לעול' בשמחזיקין מ' סאה וא"ה איכא פלוגתא כדאשכחן דפליגי ר' מאיר ור' יהודה התם בערבת העבדנים ד' ושל בעל הבית דחד מנייהו סבר שהיא כלי ואפי' מחזקת מ' סאה. ולמאי דקא סלקא דעתך השתא בחנם נקט הקיש דבמגע נמי משכחת פלוגתייהו אלא כיון דמיירי בזב נקט הסיטו שאין לו חבר בכל התורה עכ"ל. והנכון דאיברא דמיירי במחזיקין מ' סאה ואינהו גופייהו אינם מקבלים טומאה כלל לא של מגע ולא של הסט דבעי' דומיא דשק וכל שלא בא לכלל מגע לא בא לכלל הסט דלהכי אפקיה רחמנא להסיט בלשון נגיעה כדכתי' וכל אשר יגע בו הזב והכא לענין כלים הנתונים בתוכם עסקי' לטמאם ע"י הסיטו של אלו מר סבר כלי הם ומר סבר אהל הם ופלי'גתא דערבת העבדנים דהתם הכי היא וכן פ' מקצת רבותי' בעלי התוספות ז"ל והא דקתני ר' נחמיה ור"ש מטהרין באלו משום דקתני התם ברישא מילי אחריני שמודו בהו כלהו: אמר אביי וכללא הוא פי' וכי כלל פשוט היא בידך דדין הסט בכלי או אהל כלי דכל שהוא כלי טמא וכל שהוא אהל טהור והתניא אהל ונסוט טמא כלי ואינו נסוט טהור אלמא כלה מילתא בנסוט ואינה נסוט תליא פי' נסוט שנעקר ממקומו משהו: וקתני סיפא פי' בסיפא דמתני' קתני דמידו ר' נחמיה ור"ש שאם היו נסוטין בכאן טמאין זה הכלל נסוט מחמת כח שהקיש בהן טמאים נסוט מחמת רעדה שהקיש במקום אחר ומחמת הרעדה. ההיא נסוט ונעקר טהור אלמא בכחו ורעדה תליא מילתא וא"ת ולמה הוצרך אביי לאתויי מתנייתא ולאתויי סיפא דמתני' ולאפוקי

מחמת רעדה שהיא טהור אבל כלי כשאינו נסוט כלל טהור אבל נסוט ואפי' מחמת רעדה טמא ואינה הפרשי לנסוט מחמת רעדה בין אהל לכלי ופליגי בנסוט מחמת רעדה טמא ואיכא הפרשה לנסוט מחמת רעדה בין אהל מר סבר אהל הוא ומר סבר כלי הוא. דאי ממתני' ה"א דהא דאמרי' דר' נחמיה שאם היו נסטין ממש מחמת כחו טמאין ואם מחמת רעדה טהורין היינו משום דסבי' להו דהני אהל נינהו הא אלו היו כלים אפי' מחמת רעדה היא טמאין ולהכי מטמא ת"ק משום דס"ל כלי הוא אבל השתי דאתנהו לתרוייהו למתני' ומתנייתא אי אפשר לרחוקינהו. ומתנייתא לפרושי מתני' אתא דכל דהסט טמא ואפי' אהל וכל כלי שאינו נסיט טהור ואפי' כלי וכלה פלוגתא תליא בנסוט מחמת רעדה כדמפרש ואזיל:

ברעדה מחמת כחו. פי' שהקיש בהם בידו וכחי אבל לא נעקרו ממקומם לגמרי ואפי' משהו אלא שנתנדנדו מר סבר דנדנוד הסט הוא וטמא ומר סבר דלאו הסט הוא וטהורין של עץ מיירי במאי אוקמת פלוגתייהו. פרש"י ז"ל אי בכלים גדולים שמחזיקים מ' סאה מ"ט דרבנן דשרו דהא אהל הוא לכ"ע ואי בכלים קטנים מ"ט דר"א דאסר דהא כלי הוא לכ"ע והקשו בתוס' דמהיכן פשיט ליה כלי הא דאי מחזיקין מ' סאה הוה כלי לענין שבת לכ"ע הא פליגי ליה בהא מהא הכי לפי' פר"י ז"ל דק"ק כיון דאוקמתא דידך דאמר' דפליגי במגדל גדול של עץ אם הוא אהל או כלי תלית ליה בפלוגתא דהקיש ע"ג הזב הא אידחי ליה דלאו בהא פליגי לא בעי' לאוקומי פלוגתא דהכא בהכי דמנא תיתי לן:

אביי ורבא תרוייהו הנה במנעול דקטיר במותנא ובעי סכינא למפסקי' רבנן סברי לה כמ"ד כלי ניטל אפי' שלא לצורך תשמישו הילכך עירובו עירוב דהא מצי למפסקיה בסכינא ור' אלעזר סבר לה כר' נחמיה דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו פרש"י ז"ל וסכיני אינו עשוי לחתיכי מותנא אלא לחתוך לחם וכיון שכן אינו יכול למפסק בה מותנא ולפי' אין עירובו עירוב: אבל ר"ת סובר דאפי' לר' נחמיה לא אמרי' שאין כלי ניטל אנא לצורך תשמישו חשיב והכא מיירי בשאבד הסכין ואין לו מרא וקרדום ולרבנן שרי למפסק בהו מותנא ולר' נחמיה אסור שאין זה דרך תשמישם וכבר פרשתי מחלוקת זו בפרק כל הכלים בס"ד. מ"מ לכלהו פירושי ר' אלעזר לרבנן סבור ליה שגזרו בבין השמשות בדבר שהוי משום בבות דהא איסור טלטול כלים אינו אלא מדרבנן ולא משמע דבשבות כזה לא יתיר ר' וא"ת ולת"ק היאך מותי לפסוק מותנא בסכינא דהא קי"ל בחותמות שבקרקע יתיר ומפקיע אבל לא חותך והני כחותמות שבקרקע חשיבי דהא לכ"ע לא שרי לשבור המגדל דחשבי' ליה אהל וסכינא הוא דבעי' למפסקי' תירץ רש"י ז"ל דמ"מ אין בזה אלא איסור שבות ות"ק סבר לה כר' שלא גזרו בשבו' בין

השמשות: ויש מתרצים שלא אסרו חכמים אלא בחותמות שבקרקי ממש אבל בכלים אע"פ שהם גדולים שדינם כקרקע לגבי פתיחי דלתו' דינם ככלים קטנים. ואיכא למידק שמעתין דהא משמע דאביי ורבא במגדל של עץ מוקמי מתני' לא נדו מאוקמתא דרבא ורב יוסף דאי לא היה להו לפרושי וכיון דכן ואשכחן דאפי' ת"ק לא שרי אלא משום דמצי למפסקיה בסכינא מכלל דלכ"ע אסור לשבור אותו וא"כ סביר' להו דלכ"ע יש בנין וסתירה בכלים ותלמודא נמי משמע דהכי הוה פשיט לי מדקא מקשיה בהדי' לריש שמעתין ואמאי הוא במקו' אחד ועירובו במקום אחר וכדפרשי' לעיל: והא אמאי דהא ק"ל דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים ותנן בפ' חבית שובר אדם את החבית כדי לאכל ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי וליכא מאן דפליג עליה דאלמא אין סתירה בכלים תירץ ריב"א ז"ל דהתם בכלים קטנים כגון חבית אבל בכלים גדולים שמחזיקים מ' סאה או יותר יש בהם בנין וסתירה כאהלי ור"י ז"ל תירץ דשניא ההי' דחבית דמיירי בשל מוצטקי כדאוקימ' במסכ' י"ט וכיון דכן הויא לה כמנורה של חוליו' ומטה של טרסיי' ותריסי חביות שאין בהם בנין וסתר' אבל במה שהוא כלי שלם כלומר שאינו של חוליות וחבורו חבור גמור כמסמרי' וכיוצא בו יש בו בנין וסתירה וכדאמרי' התם עול שופתא בקופינא דמרא חייב משום בונה מפני שחבירו חבור גמור ע"כ: ובודאי דמאי דאמר מר"ן ז"ל דבמה שהוא חבור גמור דינו כאהל להיות בו בנין וסתירה דין אמת הוא שאפי' במגבן הוה ס"ד התם לומר שיש בונה אלמל' דהוו אוכלין וכדפרישית בפ' הבונה אבל מה שכתב דמתני' דחבית מיירי בשל מוצטאקי זה אינו נכון דהא לרבי אליעזר הוא דאוקימנא הכי במסכת י"ט לתרוצי קושיין דפרכי' ליה מההיא מתני' דאלמלא לרבנן דפליגי עליה לא מיירי בהכי דאי לא הוה לן למימר כדפרכי' לרבי אליעזר ותסברא לרבנן מי ניחא אלא במוצטאקי הכא נמי במוצטאקי וגם פי' ריב"א ז"ל אינו נראה נכון דכל שהוא כלי של חוליות כגון תריסי חנויות אפי' הם כלים גדולים אין בהם בנין וסתירה לב"ה דקיימא לן כוותייהו. וכל שהן חבור גמור אפי' בכלים קטנים יש בהם בנין וסתירה דומיא דההיא דקופינא דמרא אבל הנכון בעיני דבחבית ליכא למימר סתירה דאורייתא דהא סתימה של חרש וסותר שלא ע"מ לבנות הוא ואי משום שבות דרבנן כיון דלעין יפה מיכוין ודומה למקלקל שרי בשלא נתכוון לעשות כלי ומיהו אכתי ק"ל לרבה ורב יוסף היכי ס"ד דפליגי ביש בנין וסתירה כיון שחבורם הוא חבור גמור. ואיפשר דאינהו הוא מוקמי לה בשל חוליות ואפ"ה ס"ל לרבי אלעזר דכיון דכלים גדולים הם יש בהם בנין וסתירה כנ"ל: וכן פירשתי לפני רבי ז"ל:

אמר רבא לא שנו אלא שנתגלגל חוץ לד' אמות ויש מקשים כיון דנתגלגל בתוך ד' אמות קנה עירוב ובמקומו היא חוץ לד' אמות נמי יקנה דהא כי נפיק ומייתי ליה בפחות מד' אמות הא דמייתי ליה למקומו וליכא אלא איסור תחומין דרבנן ובשבות כזה לא גזרו בבין השמשו' כר' ולאו קושיא היא דאפי' תימא דמצי לאתויי כל שהוא לתחום ביתו קוני צו עירוב אבל כל שהוא חוץ לתחו' ביתו שאינו יכול ללכת שם בהתר גמור אינו קונה לו עירוב. דבעי מרא וחציני פי' והויא מלאכה של תורה בבית משום בונה ובשדה משום חורש ואע"פ שאינו מתכוין לכך פסיק רישיה ולא ימות היא כיון דעביד בארעא דידיה מלאכה דצריכה לגופא חשיבא: וחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרא שהוא פטור מיירי בארעא דלאו דידיה מיירי פירשו רבותי:

דף לה:

ואפי' טבל ספק טבל במסכת פאה. פי' והא עדיפא טפי מקמיית' דבהא איכא דררא דטבילי' ובתרייתא עדיפ' מכלהו דררא דטבילה ואתרחק שם מקוה שלם ולא זו אף זו קתני והא דהדר תני בסיפ' גבי טומא' קלה דרבנן משו' כחו דר' יוסי דמטמ' בכלהו ואפי' בתרייתא:

שמקדרים בהרים. פי' שאם יש הר אי גומא אין מודדין הכל גם אין מכניעין אותו בחבל למדוד מקצה אל קצה כאלו היה ארץ חלקה אלא משערין בחבל שם ד' אמות והעליון נותן ראש החבל כנגד רגלו והתחתון נותן ראש החבל השני כנגד לבו כדי שיהא החבל הולך ביושר כדרך המודדין ונמצאו משתכרין בכל חבל וחבל כשיעור תוספות האלכסון שיש אם היה החבל נתון מרגלו של תחתון לרגלו של עליון: ולשון מקדרין יש שפירשו כמו נוקבין כלומר שדנין כאלו ההר נקוב במקו' רגלו העליון והוא נכנס בהר דרך הנקב עד לבין החבל ההולך מלבו עד כנגד לבו של עליון כדרך המודדין והרבה יש בתלמוד לשון קדירה שהוא לשון נקב ומקצת הגאונים ז"ל פי' שהוא לשון שיעור ממוצע הבא מאומד מלשון קודר אדם קב או קביים ודומה ללשון הערבי:

ולא בערי מקלט. פי' כשמודדין תחומא דקי"ל כשם שהעיר קולטות כך תחומא קולט: דתנן נגע באחד בלילה וכו' ר' מאיר מטהר ובתוספתא מפרש דברשות הרבי' מיירי דאנו ברשות היחיד מודה ר' מאיר דטמא דגמרי' מסוטה ורבנן נמי לא מטמו אלא בשלא ראוהו חי מבערב אבל אם ראוהו חי מבערב מוקמי' ליה אחזקתיה וכדאי' בתוספתא מודים חכמים כשראוהו חי מבערב אבל בשלא ראוהו חי מוקמי' ליה בחזקתיה דהשתא שכל הטומאות בשעת מציאתן ובמקום מציאתן ובמסכ' נדה בפ"ק מפורש יפה: והקשו

בתוספ' ומאי קושיא מדרבי מאיר אדרבי מאיר דשאני התם גבי טומאה דאיכא סיוע חזקה דגברא דקאי בחזק' טהור מה שאין כן בזו דגברא קאי בחזקת ביתו ועירו ובחזקת שלא עירב: ותרצו דקס"ד דכיון דודאי עירב ואין הספק אלא אם נטמא העירוב הא נפק גברא מחוק' בית זה ואי משום ספק העירוב אוקמיה בחזקתיה דהוה בחזק' טהור: משנתינו שה' עלי' שרץ כל בין השמשו': פרש"י ז"ל שרץ מת דודאי איטמי מבעוד יום והיינו דפרכי' א"ה בהא לימא רבי יהודה ספק עירוב והא וודאי מיטמי: ומיהו ק"ל דס"ד כרבי ירמיה לוקמה בהא וי"ל דהיינו נמי דמתרץ תלמודא דמשנתינו בשתי כתי עדים: ורבי ירמיה ה"ק דמשום הכי פוסל רבי ירמיה: שמשנתינו מפני שיש שם כת אחת אומרת שהיה שם שרץ כל בין השמשות ואע"פ שיש כת אחרת שמכחשת אותה ס"ל לרבי מאיר דעל כת האומרת נטמאת סמכי' דכל תרי ותרי דאורייתא ספיקא דאורייתא הוא ולא מוקמי' מלתא בחזקתא אבל רבי יוסי סובר בכל תרי ותרי ספיקא דרבנן הוא. ומוקמי' מילתא בחזקתה ואפי' באיסורין דאורייתא והא פלוגתא היא כדפרי' בקדושין ויבמו' בס"ד. אבל במתני' דנגע בלילה דליכא כת שמעידה כנגד החזקה אוקמי' אחזקה דקאי בחזק טהור:

דף לו.

רבא אמר התם תרי חזקי לקולא הכא חזק לקולא. פי' דגבי נגע. באחד בלילה איכא תרי חזקה לקולא חזקת נגע וחזק' מת דקאי מעיקרא בחזקת חי דהא ודאי חי הוה אבל במשנתינו ליכא אלא חדא חזקה לקולא דקאי עירוב בחזקת טהור פרש"י ז"ל וכיון דכן התם גבי מת אפי' בשתי כתי עדים אלימי תרי חזקי לאפוקי מידי כת האומרת שהיה מת ולא אמרינן בהא תרי ותרי ספיקא דאורייתא אבל כמשנתינו דליכא אלא חדא חזקה לקולא לא אלימא ההיא חזקה לאפוקי מידי כת האומרת שנטמאת וכל. תרי ותרי ספיקא דאורייתא היא ולחומרא. ותימא מי הזקיקו לרש"י ז"ל לפי' דברי רבא בדאיכא הכא' והתם שתי כתי עדים: תירצו בתוס' דס"ל לרש"י דכל היכא דליכא עדים הא וודאי אלימא טובא חזקת העירוב שהיה בחזקת טהור ולית לן לאשגוחי בתר חזקת גברא דהוה קאי בחזקת ביתיה וכדהוה ס"ד בסברי' דמקשה מעיקרא וכדפרש"י ז"ל לעיל אבל כשיש כת שמעידה כנגד' לא משגחי' בתר חדא חזקה דלקולא. והר"ם בר שניאור ז"ל נתן טעם לדבר למה אלימא חזקת העירוב שבכל מקום אין לנו לדון חזקה אלא מדבר שהספק בא ממנו וכן גבי מקוה אמרי' העמד אדם על חזקתו ולא אמרינן העמד טהרו' על חזקתן

ואנו פירשנו במס' נדה דטעמא דלא אזלינן בתר חזקת טהרות משום דכיון דודאי נגע בהם פקעה חזקה מינייהו וכדאמרי' גבי שליא בבית:

שבת נמי יש לה עיקר דאורייתא. פרש"י ז"ל כרבו עקיבא דאמר תחומין דאורייתא וק"ל מנא ליה דרבי יוסי כרבי עקיבא ס"ל ודלא כרבנן. וי"ל דס"ד דכיון דאוקימנא לרבי מאיר כרבי עקיבא ה"ה נמי לרבי יוסי דאי בתחומין פליגי לפלוגי בעלמא. ופרקי' דודאי רבי יוסי תחומין דרבנן ס"ל ויש ללמוד מכאן דמ"ד תחומין דרבנן אין להם שום עיקר מן התורה ואפי' ביותר משנים עשר מיל כדברי הירוש' דאי יש להם עיקר מן התורה הדרא קושיין דר' יוסי אדר' יוסי אבל הראב"ד ז"ל תירץ דלא דמי שבת לטומאה דהני טמאו' דוקא חשיב הכא דהיינו האוכל אוכל ראשון והשותה משקין טמאין והבא ראשו ורובו במים שאובין משום טומאה דאורייתא גזרו עליהם כדאי' בפ"ק דשבת דדילמא אכיל אוכלין טמאין אלו ושדי' משקין דתרומה לתוך פיו וכן בכלם לפי' עשאם רבי יוסי כשל תורה ממש אבל תחומי אלפים אמה לא גזרו בהם משום תחומין די"ב מיל דהא רחוקים הם זה מזה אלא דרבנן אסמכינהו לגמרי אתחומי ערי הלויים ואסמכינהו אג"ש כדאי' לקמן בפרק מי שהוציאו והילכך גזרה דרבנן גרידא חשיבא לקולא. ול"נ דכי פרכינן שבת נמי יש לה עיקר מן התורה בתחומי שנים עשר מיל ופרקי' דקסבר רבי יוסי תחומין דרבנן לגמרי ואפילו של שנים עשר מיל התם היינו טעמא דרבי יוסי קסבר העמד טמא על חזקתו פי' אבל במשנתינו העמד עירוב על חזקתו דקאי בחזקת טהור ובתר חזק' העירוב אית לן למיזל דעלה אתיא למידן ולא בתר חזק' גברא והיינו דפרכי' דא"כ התם נמי אדרבה העמד מקוה על חזקתו בחזקת שלם כי עכשיו עליו נולד לנו הספק והוא האחרון ופרקינן דמתני' במקוה שלא נמדד. פרש"י ז"ל שלא נמדדה. מתחלה ולא עמדה בחזקת כשרות ולי נראה פי' במקוה שלא נמדד מזמן מרובה דחסר ואתאי כדאמרי' בפ"ק דנדה.

אימא ספק נדמעו. פי' דקאי עירוב מעיקרא בחזקת חולין ואיכא חזקת דכשרו' וא"ת וכי נדמעו ודאי מאי הוי דהא קי"ל דמערבין לישראל בתחומא. תירץ רש"י ז"ל דהא הא מתנייתא סומכוס היא דסבי' ליה שאין מערבין אי נמי דהכא שנדמעו בטבל קאמר וקי"ל שאין מערבין בטבל ואע"ג דלא אמרי' לשון דמוע אלא בטומאה הכא לא דייקי' בלישנא ובתוס' פירשו שנדמעו בתרומ' טמאה דאפי' לכהן לא חזי':

אחת טמאה ואחת טהורה. פי' ואינו ניכר איזו היא טמאה ואיזו היא טהורה. אמר עירבו לי בה פי' שיערבו בטהורה שבהן בכל מקום שיהיה ויניחו שתיהן לעירוב ונקט האי לישנא מפני שרוב המערבין בפת עושין ע"י שליח שאלו ע"י עצמן ברגליהם מערבין

ומחשיכין שם תיבעי לרבי מאיר תבעי לרי יוסי פי' אע"פ שאין הספק הזה דומה לספק עירוב שנחלקו בו רבי מאיר ורבי יוסי מ"מ כיון דאינהו איירי בשום ספק עירוב ומר מקל בעירוב ומר מחמיר דבעירוב תלי בעייה בדידהו:

בעי' סעודה הראויה מבעוד יום וליכא. פי' דכיון דטהורה לא יביאה ואפי' למי שמערבין לו הא לא מצי אכיל עירובו והא דנקט מבעוד יום קושטא דמלתא נקט ולמפלג אפי' כשנתברר ספיקא בבין השמשות. ומ"ש פי' דהא בין בהא בין בהא לא הויא חולין כל בין השמשות הוא מן היום וסיפא הוא משל מחר. והקשו בתוספת היכי קאמר מ"ש דהא ודאי שנא דאשכחן ליה לרבא בסמוך דקאמר זאת אומרת סוף היום קונה עירוב וא"כ היום חול ולמחר קדש עירובו עירוב דהא בסוף היום הקדש היה ואין מערבין בהקדשות. ותרצו דמ"ד סוף היום קונה עירוב אינו אלא להחמיר דבעי' נמי סוף היום אבל ה"ה שלא יהא עירוב דכשאומר היום חול אין לנו תחלת היום בחולין וכשאומר היום קדש אין לנו סוף היום בחולין. ור"י ז"ל תירץ דהא דאמר רבא בסמוך זאת אומרת סוף היום קנה עירוב אליבא דההוא תנא קאמר אבל לדידיה ס"ל תחלת היום קונה עירוב דהא אשכחן ליה דפסק במסכת י"ט הלכה כרב דאמר נולדה בזה אסור' וטעמיה דרב משום הכנה דהא ס"ל דשתי קדושות הם פסק לקמן הלכה כד' זקנים דאמרי שתי קדושות הם: וכל מאן דאית ליה הכנה דרבה אית ליה תחלת היום קונה עירוב כדאי' לקמן בפרקין. וא"ת מ"מ לא הוה ליה למימר. ומ"ש אלא דלימא דאדרבא איפכא מסתברא. י"ל דה"ק בשלמא היום קדש ולמחר חול לאקשיא לי למה אין עירובו עירוב. דאע"ג דסבי' לן דתחלת היום קונה עירוב אפשר דסבירא לן דבעינן סעודה הראויה מבעוד יום אבל היום חול ולמחר קדש למה עירובו עירוב דהא תחלת היום קונה עירוב וא"כ בין בזו ובין בזו היה לך לומר שאין עירובו ערוב. ומ"ש וא"ת כיון דרבא הוה סבר דתחלת היום קונה עירוב ובעינן סעודה הראויה מבעוד יום מה הוצרך לזה כלום מרב נחמן רבו דהא מסתמא להכי אמר ליה ומ"ש משום דאיהו מרביה קבלה דתחלת היום קונה עירוב וי"ל דבעי למילף מרב נחמן רביה אי אית ליה בהני בעיי' שום טעמא אחרינא שיהא כדברי הכל ולהוציא זה מלבו בעה מיניה וא"ל נמי ומאי שנא. ורב נחמן א"ל דודאי שנא ושנא דהיום חול ולמחר קדש מספקא לא נחתה לה קדושה ולפי' אפי' למ"ד דתחלת היום קונה עירובו עירוב היום קדש ולמחר חול קדושה מספקא לא פקעה ולפיכך אין עירובו עירוב ואפי' למ"ד סוף היום קונה עירובו וס"ל נמי דלא בעינן סעודה הראויה מבעוד יום כנ"ל:

והא דאמרי' ולמחר חול. פרש"י ז"ל למחר יהיה מחולל על מעות שיש לי בביתי ולא דק דהא קי"ל במסכת נדרים גבי נטיעות הקדש עד שיקצצו דקדושת דמים פקעה בכדי. הילכך בלא שום חלול יהא למחר חול כיון שהתנה. לגין טבול יום פי' לגין שהיה טמא והוא טבול יום ואינו פוסל במעשר אלא בתרומה שמלאהו מן החבית מעשר טבל. פי' שמלאהו מן החבית שהיה לו ממעשר ראשון הטבול לתרומת מעשר. ואמר הרי לגין זה תרומת מעשר על שאר החבית לכשתחשך דבריו קיימין. ולכשתחשך יהא מה שבלגין תרומת מעשר והשאר חולין ואם אמר ערבו לי בו לא אמר כלום:

אמר רבא זאת אומרת סוף היום קונה עירוב דאי ס"ד תחלת היום קונה עירוב אמאי לא אמר כלום. פירש דבשלמא א"א סוף היום ק"ע לפי' לא אמר כלום דסוף היום היינו דתחלת בין השמשות ועד תחלת היום שהוא סוף בן השמשות לא הוה חשכה ולא נעשה תרומה ועדיין בסוף היום טבל הוא ואין מערבין במעשר הטבול לתרומה ולא עוד אלא דאפי' תימא דבתחלת בין השמשות נעשה תרומה מ"מ לא נטהר הלגין עד סוף בין השמשות והויא לה תרומה טמאה אבל אי אמרת דבתחלת היום קונה עירוב למה לא אמר כלום דהא בסוף בין השמשות כבר הוכנה וכבר נטהר הלגין ג"כ ותרומה טהורה היא שמערבין בה לכהן אפי' לסומכוס ולרבנן אפילו לישראל. והקשו בתוס' ודילמא לעולם אימא לך תחלת היום ק"ע. וא"ה לא אמר כלום דמספקא לא נחתא ליה ללגין קדושה תרומה ועד שיעבור כל בין השמשות עומדת בטבילה ואין מערבין בטבל. כדאמר רב נחמן לעיל ותירצו דשאני הכא דטבל איסורו מעצמו ואיהו בעי לתקוניה ואנן סהדי דכל היכא דמצי לאקדומי תקוניה ממהר ומתקן מה שאין כן בהקדש דמדעתיה מקדיש לה ולא ניחי ליה דתיחות ליה קדושה מספק וכי אמר היום קדש ולמחר חול כיון דמדעתיה מקדיש ליה לא בעי דתפקע קדושיה מספק. ואי נמי דהתם כיון דמצי למימר מעתה קדש אי נמי מכשתחשך קדש כי אמר ולמחר קדש דעתו על יום ברור ומחוור אבל מכאן מפני שקודם לא היה יכול להקדישו כדי שלא תטמא התרומה ע"י הלגין לפי' אמר כשתחשך ודעתו לומי כי מיד שיטהר הלגין ולא יפסול בתרומה שיהא נעשה תרומה דהיינו בסוף בה"ש:

דף לו:

קשיא עובדי כוכבים ומזלות אעובדי כוכבים ומזלות וקשיא חכם אחכם. פי' קשיא צורת לשון המשנה לצורת לשון הברייתא דאלו בעיקר דינא הכל יוצא לדרך אחד. הא במותיב פרקי' פי' הרב הדורש לרבים הא במקרי שמע פי' המלמד מקרא לתנוקות פי'

מתני' במותיב פרקי' דמסתמא מערב לצאת לקראתו ומתניתא דרבי יצחק במקרי את שמע דאינו עושה עירוב ללכת אליו. וא"ת ומה ענין לי לברוח מפני מקרי את שמע פרש"י ז"ל דמיירי כשבא במותיב פרקי למזרח פי' וקאמר אם בא חכם המקרי שמע למזרח עירובו למזרח שיש שם מותיב פרקי ויודע היה שלא יבא המותיב פרקי מן הרוח שיבא המקרי את שמע וא"ת למה תלה הליכתו למותיב פרקי בביאתו של מקרי שמע. י"ל דמיירי כי ידע שתבא לו בתחלה שמועת ביאתו של מקרי שמע שהיה דרכו למהר לבא קודם בכל אבל יש שפירש בע"א ונקטה תנא בהאי צורתא לאשמעינן דעדיפא ליה לאינש למיזל לגבי מותיב פרקי מלמיזל לגבי מקרי שמע ואע"ג דהא ודאי והא ספי':

שם אמר רבא ליתא למתני' מקמי איו וכו' כבר פירשתי במסכת גיטין ובמקומות אחרים דיני ברירה והארכתי בה הרבה בס"ד. וכללא דנקטי' מינה שאין דין ברירה אלא בדבר שהוא תליו וראוי לחול ולהתברר על אחד משני דברים או על זה או על זה ועומד להתברר בסוף אבל עכשיו לא נתברר ולכשיתברר יש לנו צורך לדון אותו בירור למפרע כאלו נתברר מעכשיו וכדאמרינן התם דכולי שמעתין גבי עירוב שמתברר קודם העירוב למחר וצריך לדון בו למפרע כאלו נתברר היום בבין השמשות אבל כל שאין צריך להתברר למפרע אין כאן דין ברירה גם כל שאין ספיקו מתברר בסוף בא' משני דברים אלא שהוא מוטל על דבר א' לבדו אלא שהוא ספק אם יהיה לי או לא יהיה אין כאן דין ברירה. מ"ש לכאן ולכאן דלא דאין ברירי' מזרח ומערב נמי אין ברירה בהכא פי' כי כשאמר למזרח או למערב נמי דעתו שיחול על א' מכם ולמחר יתברר לאיזה רוח יבא החכם ואנו צריכין לדון כאלו נתברר היום וחל בו העירוב בין השמשות וא"ת וכיון שעל חכם א' הוא מתנה אין כאן ברירה שהרי אם החכם הוא לצד מזרח על כרחין לא יבא לצד מערב וכן בהפך מעתה אין כאן אלא ספק ידיעה שאין אנו יודעין לאיזה רוח עומד אבל הדבר מבורר הוא בעצמו לאיזה רוח יבא ולהכי אתי למחר אין כאן אלא גלוי מלתא בעלמא: ותרצו שם בתוספות דהב"ע שאותו החכם עומד לצפון עירו של זה המערב ואפשר לו לבא לכאן בין למערב בין למזרח כגון זה אמר רבי יוחנן וכבר בא חכם פי' כי בין השמשות כבר בא חכם לאותו צד יהיה הדבר מבורר בעצמו בשעת קניית העירוב ובברור חל העירוב לאלתר לאותו צד אלא שזה לא היה יודע ועל כי האי גוונא ליכא למימר ברירה וביאתו של מחר גלוי מילתא בעלמא הוא וא"ת ולמה ליה לאוקמה בשכבר בא חכם לוקמה כשלא בא חכם כבר מיירי כשהחכם א"א לו לבא משתי הרוחות אלא או למזרח דוקא או למערב וי"ל דאריך דנקט עדיפי ליי כי אעפ"כ שלדעתו של מערב היה הדבר לדון

ברירה שהיה סבור שהיה אפשר לו לישא בין למזרח בין למערב כיון דבקושט' דמילתא ליכא ברירה שכבר בא חכם לא גזרינן בא אטו לא בא כנ"ל.

לא ס"ד דאשמעי' ליה לרבי יהודה דלית ליה ברירה דתנן הלוקח יין מבין העובדי כוכבים וכו'. כבר פירשתיה בכמה מקומות בס"ד וא"ת וכיון דמיהא מתני' הוא דמוכרח דליתיה למתני' דהכא אמאי נקטה למתנייתא דאיו ליתא למתני' מקמיה הא דתנן הלוקח יין וכו' וי"ל דאגב ארחיה בעי ולא שמעי' דההיא מתניתא דאיו מתרצא היא ועיקר ואע"ג דפליגא אמתני' כנ"ל ויש מתרצים דאי לאו מתנייתא דאיו הא דמתני לא פליגי ובדאורייתא איו ברירה לר' יהוד' ובדרבנן יש ברירה אבל השתא דאשכחן תנא דתני דלרבי יהודה אפי' בעירוב אין ברירה ואשכחן ליה בהדיא למתני' דהלוקח שאין לו ברירה הכי ניחא לן טפי דלא לשבושא למתניתא דאיו ולמימר דלא הוה פליג אמתני' דהכא אי לאו דקים ליה דלרבי יהודה כי היכי דבדאורייתא אין ברירה ה"ה בדרבנן ותנא דמתני' דהכא ס"ל דלרבי יהודה יש ברירה בין בדאורייתא בין בדרבנן ותסבריה דרב יוסף דלקמן:

דף לז.

זווי זוזי קתני. פי' אבל אין ס"ל דלאו זוגי זוגי נינהו: שתי נשים שלקחו קיניהם בעירוב וכו' פי' וקי"ל ודאי דקן סתמא כהן רשאי איזו פרידה תהא עולה אי חטאת אבל אין לו רשות לפי בשני קנין סתומי' לשני בעלים אי זה קן מהם יהא לרחל ואיז' מהם יהא ללאה אלא א"כ נתנו לו רשות וכדין ברירה כיון דקתני הכא דסבר רבי יוסי היו קנ ה' של רחל ושל לאה מעורבין שלא נתפרשו מעול' איזה של לאה ואיזה של רחל שהכהן יכול לברר איזה מהם ללאה ואיזה מהם לרחל א"כ ס"ל לר' יוסף שיש ברירה דאמר' כי כשבררם הכהן הוברר הדבר למפרע שעל מנת כן לקחום מתחלה שיהא קן זה של לאה וקן זה של רחל דאי לא דילמא איפכא הוה מעקרא ונמצא הכהן מקריב קרבן של זו לזו ואיכא שינוי בעלים וכל הזבחים שנזבחו שלא לשם בעלים אם חטאת היא פסולה ואם עולה כשרה ולא עלתה לשם חובה כדאי' בפ"ק דזבחים ופרקי' הב"ע כשהתנו פירש"י ז"ל שהתנו הנשים ביניהם שכל מי שיקריב הכהן לשמה יהא שלה. והקשו בתוספות דכי התנו ומאי הוי אם רוצה לומר שהתנו שכל מי שיקריב הכהן לשמה יהא שלה מתחלתו הלקיחה ולא יחול בו זכות לחברתה א"כ היינו ברירה ואם ר"ל שכל מי שיקריב הכהן לשמה יהא שלה כי חברתה נותנת לה זכות שהיה לה בקן ההוא בשעת הקרבה א"כ הוה ליה כאלו נשתתפה עמה באותו קרבן וקי"ל שאין אדם מוכר עולתו ולא חטאתו

לפי' פרי"י ז"ל דהא דקתני שנתערבו קניהם לא שנתערבו גופן של קנים שלקחום בעירוב אלא שנתערבו המעות ובשעת המקח לקחו כל אחת מהם שלה והתנו הנשים ואמרה כל אחי מהן קדושת מעותי בכל מקום שהן תהא חלה על שתי פרוטות אלו ושוב לא נתערבו או שנתנו מעותיהן לכהן מעורבין והתנה הכהן כן בשעת מקח על כן קל וקן בפני עצמו על זה יתחללו מעותיה של לאה ועל זה יתחללו מעותיה של רחל ובהא לא שייך דין ברירה כלל והא דקתני לאיזה שירצה כהן יקריב עולה לפי שבשע' המקח אע"פ שנתבררו הקינים לא נתפרש וכ"א מהן איזה יהא עולה ואיזה יהא חטאת וקמ"ל שהכהן מפרישה בשעת הקרבה וכי תימא כיון שהתנו פשיטא דה"ק תלמודא דקמ"ל דלא גזרי' התנו אטו לא התנו וקמ"ל כדרב חסדיא כדקא מפרש ואזיל:

ויש שפי' שהבי' שהתנו שהן לקחו קניהן בעירוב ממש אבל התנו ביניהם מתחלה שלא תזכה אחת מהן בשום קן בעולם עד שיברר אותם הכהן ומשעה שיברר אותם הכהן ואילך תחול זכותם באותו קן שבררם הכהן קודם הקרבה תברר קנה של כל אחת ומאות' שעה ואילך זכתה בקן שלה וכן כשנתנו דמי קניהם מעורבין לכהן התנו שאותן הקן שיברר הכהן לאחת מהם בשעת המקח יהא שלה ויהא שלוחם לברר חלק כל אחת מהן דהשתא מתחלה זכייתן בקניהן הנברר קן כל אחת מהן ואין כאן ברירה וקמ"ל דלא גזרי' התנו אטו לא התנו וזה יותר נכן בלישנא דמתני' דקתני שלקחו קניהן בעירוב ואתי שפיר טפי לישנא דהתנו. וקרוב לזה פי' הר"א ז"ל וקמ"ל כדרב חסדא והקשו בתוספו' מנא לן דאשמועינן הני תרתי דלא גזרינן התנו ואידך דרב חסדא דהא ודאי כחדא מיניהו אשמועי' טובא: ותירצו דאי לא אשמעי' דלא גזרי' התנו אטו לא התנו בלחוד אתי לתני הכי שתי נשי' שלקחו קניהן בעירוב או שנתנו דמ' קניהן לכהן פטירו' למה לי' למתני לאיזה מהם שירצה כהן יקריב עולה אלא ודאי לאשמועי' כדרב חסדא ואי לאשמעי' דרב חסדא בלחוד אתא אמאי נקטה בשתי נשים לתני אשה אחת שנתנה קן סתומה שלה לכהן איזה מהן שירצה כהן וכו' ולהכי נקט שתי נשים לאשמעי' דאע"ג דאיכא עירוב לא גזרי' התנו אטו לא התנו: וק"ל הכי אשמעי' כדרב חסדא דהא אין עיקר חדושו של רב חסדא שהכהן רשאי קן סתומה אלא שאין בעלים יכולים לפרש אותה אחר שעת לקיחה שהכתוב תלה הדבר בלקיחת בעלים כדכתיב ולקחת שתי תורים וגומר או בעשיית כהן כדכתיב ועשה הכהן אחד עולה ואחד חטאת ולישנא דרב חסדא הכי דייק דקאמר אין הקנים מתפרשו' אלא בלקיחת בעלים או בעשיית כהן וי"ל דמתני' נמי הא קמ"ל דכיון שלא נתפרש הקן בשעת המקח אזה יהא עולה ואיזה יהא חטאת שוב אין לו פי' ע"י

בעלים ואע"פ שפירשו אותו אחרי כן הרשו' ביד כהן לשנות ולהקריב איזה שירצה עולה או חטאת:

דף לז:

עם הארץ שאמר לחבר וכו' פירש שהחבר היה הולך ליקח גלוסקא מן השוק ומצאו עם הארץ וא"ל שיקח אחרת לעצמו והלך חבר ולקח שתי ככרות סתם אחת לו ואחת לעם הארץ ולא ניכר בשעת המקח איזו מהן שלו ואיזו לעם הארץ ואח"כ נתן אחד מהן לעם הארץ וקי"ל שאסור לחבר למכור לעם הארץ משלו שום דבר שאינו מעושר ודאי: גרסת רוב הספרים שלנו יהיה בפירש"י ז"ל נותן לו ואינו צריך לעשר: פי' נותן החבר לעם הארץ אחת מהן ואינו חייב לעשר והיינו מדין ברירה דאמרינן שזו היה של עם הארץ מתחלת המקח ואין החבר הזה מוכר לו כלום וחכמים אומרים לא יתן עד שיעשר דסברי רבנן דאין ברירה ואין החבר מוכר לו זכו' שיש לו באותו דבר ויש גורסין אוכל ואינו צריך לעשר וזו גרסת ר"ח ז"ל ומפרשי' לה כי החבר הזה הפריש משלו על הככר שלו בכל מקום בעיר שהיו מעורבות ואח"כ נתן נכרו לעם הארץ וקתני שהחבר אוכלת הנשארת לו ואינו צריך לעשר פעם אחרת דיש ברירה והוברר הדבר למפרע שזו היתה שלו וכבר נתקנה ותכמים אומרים אינו אוכל עד שיעשר פעם אחרת דסבי' להו דאין ברירה: ואינו נכון דכיון דסבי' להו לרבנן דאין ברירה כשם שאסרו על החבר שלא יאכל עד שיעשר היאך לא אסרו עליו שלא יתן לעם הארץ עד שיעשר כדי שלא ימכר לעם הארץ דבר שאינו מעושר ועוד דהא במתניתא לא קתני שכבר עשר החבר והיכי תני אכל ואינו צריך לעשר אי נמי לא יאכל עד שיעשר אלא ודאי הגרסא הראשונה היא הנכונה והא דפרכי' מהאי דרבי יוסי לאידך דרבי יוסי דהלוקח יין משום דסבי' לן דמאן דלית ליה ברירה בדאורייתא ה"ה בדרבנן דהא הכא דרבנן הוא:

רבי יוסי אומר חולל. פי' חולל מעכשיו קודם שתעלה הסלע מן הכיס כשתעלה והיינו דאיכא דין ברירה והא דלא מקשי' הכא בשמעתי' לרבי יהודה או לר' יוסי מההיא דהאומר הרי זה גטיך אם מתי דשמעי' מינה בפ' כל הגט דרבי יוסי ור' יהודה לית להו ברירה: י"ל דסוגיין דהכא סביר להו דהתם כיון דאשה אחת היא לא שייך בה דין ברירה לפי שאין שעת חלות הגט מבוררת מעכשיו והתם פרישנא לה בס"ד: ומאי תעלה פי' דכיון שאין אחרת בכיס הא בעודה בתוך הכיס יכול לחלל עליה לגמרי ופרקינן איידי דתני' וכו' ואשמעי' בהך סיפא דלא גזרינן היכא דליכא אלא חדא אטו היכי דאיכא תרתי: מאן האי תנא פי' מאן האי תנא מתניתא דבעי' למתני השתא דס"ל דבדרבנן נמי אין

ברירה דתניא וכו' ואשתיק רב נחמן דלא ידעי' סתמא דהאי ברייתא מני. ורב יוסף אתא לברורי מדתני' האומר הריני מערב וכו' ולאו מדקתני וחכמים אומרים דא"כ ערביך ערבא צריך דהנהו רבנן מני דהא רבא תנא מסויים בעי אלא רב יוסף היה סומך על דבעי' לאפוכי מתנייתא ור"ש הוא דתני אין עירובו עירוב דס"ל דאפי' בדרבנן אין ברירה וכדמפרש תלמוד' ואזיל:

א"ל אביי אלא מעתה היו לפניו שני רמונים וכו' וכ"ת הכי נמי והתנן תרומת כרי זה לתוכו וכו'. והא דנקט אביי היו לפניו שני רמונים ולא פריך ליה לאלתר מיהא מתני' משום דאביי הוה גמור להיא דשני רמונים מרבותיו הכי נמי דבין ירדו בין לא ירדו אין בדבריו כלום פי' למאן דאית ליה ברירה ומשום שאין שיריה ניכרין בשעת הפרשה. ואי בעית אימא התם כדקתני טעמא וכו' ומסקנא דהכא פליגא אמסקנא דפ' כל הגט וסוגיי אחריני דאמרינן בתלמודא דטעמא דר' יהודה ור' יוסי בההיא דלוקח יין משום דאין ברירה וזומן הסוגיו' המתחלפו' בתלמוד וכבר פירשתיה יפה בארוכה בפ' כל הגט בס"ד:

דף לח.

מתני' ר' אליעזר אומר י"ט הסמוך לפני שבת בין מלפניה בין מלאחרי' מערב אד' שני עירובין. פי' בפת ונותן א' למזרח וא' למערב כדי שיהא העירוב הא' קונה לו שבית' למזרח והעירוב השני קונה לו שביתה למערב ליום השני וכדמפ' ואזיל וקסבר ר' אליעזר די"ט ושבת שתי קדושות הם וכיצד יעשה נוטל שתי ככרות ומניח הככר הא' למזרח ואומר כאן תהא שביתתי למחר והככר השני מניחו לצד מערב ואומר כאן תהא שביתתי ליום שני וכ"א וא' מהם קונה לו ליומו של מחר קונה לו שביתה בבין השמשות של היום ושל יום שני קונה בבין השמשות של מחר וצריך לתת את שניהם במקומם מערב יום ראשון כמו שאמרנו כי למחר לא יוכל להניח עירוב ליום של אחריו ולא מבעיא למאי דס"ד בגמרא דמיירי מתני' במניח העירוב לסוף אלפים לכל רוח דהא ודאי כיון שהניח עירוב למח' לסוף אלפי' של מזרח וקונה שם שביתה שוב לא יוכל למחר לצא' מן העיר לצד מערב ואפי' פסיע' אחת וצריך היה לשלוח עירובו ע"י מבני העיר אלא אפי' במניחו לסוף אלף אמה כדאסיקנא בגמר': אי נמי בבא לערב ע"י שליח אינו יכול למחר להניח עירוב לקנות שביתה ליום של אחריו שאין מערבין בתחלי' מי"ט לשבת ואפי' למ"ד דתחלת היום קונה עירוב ושבי' מכינה לעצמה דמ"מ כיון שהוא עושה עירוב לכתחלה בי"ט לשבת או ברגליו או בפת מוכחא מילתא שמכין מי"ט לשבת ואפי' בנותנו היום במקומו ונועלו ומחזירו למחר א"א דעד כאן לא שריא הכי אלא בסופא לרבנן שמערב

הכל לרוח אחת אבל לר' אליעזר שנותן עירוב אחד ליום א' ועירוב אחת ליום שני וביום הראשון נאסר לאותו רוח שבא למכין למחר הרי זה במכין מי"ט לשב':
וחכמים אומרים או מערב לרוח אחרת או אינו מערב כל עיקר או מערב לשני ימים או אינו מערב כל עיקר דסבי' להו לרבנן די"ט ושבת קדושה אחת הן וכיום אחד ארוך הם וכשם שאי אפשר ביום א' לערב חציו למזרח וחציו למערב כך אינו יכול לחלוק שני ימים אלו לשתי רוחות. ודקתני או אינו מערב כל עיקר ולא קתני מערב ליום א' משמע דה"ה שאינו יכול לערב יום א' למזרח והשני כבני עירו כשם שא"א לערב חצי יום למזרח וחצי יום כבני עירו: ותו דייקי' מינה דכל שמערב לשני ימים לשתי רוחות אין עירובו כלום ואם היה בדרך ונתן עירובו לשתי רוחות לא יזוז ממקומו שהרי עיקר עירובו מכאן ובמקום עירובו לא קנה ומיהו אם הוא בביתו בין השמשות כיון שלא עשה כלום בעירובו הרי הוא כבני עירו שאין אדם עוקר דעתו מביתו אלא על דע' שיקנה לו עירובו וכדבעי' למכתב בפרק מי שהוציאוהו גמרי' מי שיצא לילך לעיר אחת בס"ד:
כיצד יעשה מוליכו בראשון ומחשיך עליו פי' מוליך עירובו של פת ומיירי במערב עד שהניח כדפרש"י ז"ל וכדכתיב לעיל ניטלו ובא לו פי' בשלא היה מקו' המשתמר אבל אם הוא מקו' המשתמ' אינו צריך ליטלו אלא מניחו שם ואימר בזה תהא שביתתי למחר וליום שני וקונה בו עירוב היום ולמחר: ולמחר בבין השמשות קונה בו ביום שני ורבותא אשמעי' תנא שאפי' נוטלו היום יכול להחזירו שם למחר וקונה לו עירוב ולא הוי כמכין מי"ט לשבת ודוק' כשהתני היום מן החול לקנותו בו שביתה למחר בבין השמשות ליום השני דהשת' כי מהדר ליה התם למחר לצורך יום שני לקבעיה הדר ובהנחה גרידא קונה בשתיקה ואנו צריך לומ' כלום הא אלו לא הניחו היום שם בתנאי ובא ליתנו שם למחר לקנו' שביתה לשני ימים היה צריך אמירה ואע"ג דבתחל' היום קונה עירוב ושבת מכינה לעצמה מ"מ ה"ל כמכין מי"ט לשבת ואסו' והכין מוכח בשם ובירושלמי נראה שיש שטה אחרת ואינה כפום ש"ס דילן: נמצא משתכר בהליכתו כלומר שיקנה תחום למחר ומשתכר בעירובו שיוכל לאוכלו. נאכל עירובו בראשון אינו עירוב לשני פי' דדייניגן להו לשתי קדושות וכיון שכן אין עירובו של יום שני קונה עד בין השמשות שלו וכיון שנאכל קודם לכן אין כאן עירוב: ואלו סבי' לן דשתי קדושות הן ודאי כרבי אליעזר הרי הוא בשני כבני עירו אבל למאי דאמרינן בש"ס לרבנן דמספקא נהי אם היה קדושה אחת או שתי קדושו' זה שנאכל עירובו בראשון הרי הוא חמר גמל. ואין לו אלא אלפי' אמה מתחומו ועד עירו וגם כן כל עירו אבל לא יותר דהא לא ידעי' אם קונה לו עירוב למזרח או אם דינו כבני עירו וזה ברור:

גמרא לרוח אחת מאי ניהו לשני ימים. פי' דעל כרחין כי אתי רבנן לאפלוגי ולמימר או מערב לרוח אחת לא ליום אחד קאמרינן דהא אפילו לר' אליעזר נמי ולכ"ע אי אפשר לערב ליום אחד לשתי רוחות אלא על כרחין ה"ק או מערב לרוח אחת לשני הימים או אינו מערב כל עיקר ואפילו ליום אחד.

הכי קאמר רבנן לרבי אליעזר אי אתה מודה שאין מערבין ליום אחד וכו'. פי' דמתניי' ה"ק כשם שאתה מודה דביום אחד או מערב לרוח אחת או אינו מערב כל עיקר שאפי' הם כיום אחד ארוך הם כקדושה אח' הם: אמר להם ר' אליעזר לחכמים פי' לשון ברייתא הוא שמפרש מחלוקותם של ר' אליעזר ורבנן וכן הוא בתוספתא אי אתם מודים לי שאם עירב ברגליו בראשון מערב ברגליו בשני פי' לא שיערב לכתחלה בשני אלא שיהא מתנה מערב הראשון שיקנה שם שביתה למחר בשני ולמחר מחשיך שם לערב לשני כמו שהתנה ומערב בשתיקה שאינו צריך לומר כלום דהשתא כיון דתחלת היום קונה עירוב אינו כמכין ולא כקונה עירוב מי"ט לשבת אבל לכתחלה ליום הראשון לשני אסור ואפילו בשתיקה דהא מחזי כקונה מי"ט לשבת וכן כתבו בתוספות וכדבעינן למימר קמן והאי דקתני עירוב ברגליו בראשון מערב ברגליו בשני ולא קתני סתמא עירב בראשון מערב בשני דמשמע בין בפת בין ברגליו לאו למעוטי שאם עירב בפת בראשון אינו מער' בפת בשני כלל דהא ליתא דודאי כל שעירב בפת בראשון והתנה בו ליום השני יכול הוא לערב באותה הפת למחר ליום השני כדקתני מתניי' אליבא דרבנן דכל שהוא באותו פת עצמו הרי כשחוזי ומניחו שם למחר כדי לקנית בו שביתה בי"ט וכדאי' במתניתא אליבא דרבנן ולרבותא נקט דאפי' כשערב ברגליו בראשון בשתיק' בעלמ' על דעת לקנות שביתה למחר וליומא אוחרי חוזר ומערב למערב ברגליו להחשיך שם בשתיק' וכדאסקוה לקמן בשמעתין מובודאי דעירב ברגליו חמיר טפי דאלו פת לא ניד מנפשיה וכשטתנו שם קונה שם מקו' וכי שקיל ליה מהתם ומהדר ליה על דעת תנאו הראשון לקביעה הדר אבל כשמערב ברגליו כיון דאדם כי דניד מנפשיה כי לניד בתר הכי מהתם מעק' עקר והוה ס"ד דכי הדרי תמן לא הדר לקביעה וה"ל פנים חדשות ואם צריך הוא לומר כאן תהא שביתתו ביום ראשון כך נ"ל ביום השני ור' אליעזר אשמועינן דאפילו במערב ברגליו בשתיקה סגי ליה וכיון שכן מערב ברגליו בשני וכ"ש שמערב בפת דומיא דרגליו דהיינו באותה פת עצמה דהדר קתני נאכל בראשון אין יוצא עליו בשני וכיון שכן היא הנותני' שאינו יכול לערוב בפת אחרת שזה עירובי אח' מחודש הוא: ואמירה בעי וכל דבעי אמירה אסור לערב אותו מי"ט לשבת ולא מי"ט לחבירו. והכי מוכח לקמן ממאי דפריך אביי לרבא מדרב יהודה וכדבעי' למימר בסמוך בס"ד ורבנן

הכא לחומרא והכא לחומרא פי' תלמודא מפ' טעמא דמספקא להו בי"ט ושבת אם הם קדושה אחת או ב' קדושות:

אמר לו לר' אליעזר. פי' גם זה מלשון הברייתא אי אתה מודה שאין מערבין מי"ט לשבת אמ' להם אבל לאיי קדושה אחת היא. משום הכי אסור דה"ל כמערב בחצי היום לחצי הנשאר ור' אליעזר התם משום הכנה פרש"י ז"ל משום הכנה שמכין מי"ט לשבת ולאו משום דחד יומא. והקשו בתוס' ולמה ליה למנקט טעמא משום הכנה תיפוק ליה דעירובי תחומין מקנה ביתא הוא דאסור בי"ט ואפילו היכי דליכא משום הכנה תדע דהא אפילו לשני ימים של גליות שהם שתי קדושות ולא שייך בהו טעמא דאיסור הכנה דהא ביצה שנולדה בזה מותרת בזה ואפ"ה קי"ל שאסור לערב עירובי תחומין מי"ט וא"פ למה לי משום הכנה ורבנן נמי מה תשובה לומר לאיי קדושה אחת היא דהא אפי' תימא שתי קדושות הם לאסור משום מקנה ביתא ועוד הקשו בתוספות דהכא מתרצים טעמא דר' אליעזר משום הכנה אבל לרבנן קתני דטעמא משום דהוו קדושה אחת מכלל דרבנן לית להו טעמ' דהכנה דרבה. ואלו לקמן דפריש רבה טעמא דרב משום הכנה איתיביה אביי ממתני' דתנן לרבנן כיצד הוא עושה מוליכו וכו' והא קא מכין מי"ט לשבת ומאי קושיא דהא רבנן לית להו טעמא דהכנה:

ורב כר' אליעזר ס"ל דאית ליה טעמא דהכנה ותירצו בתוספות דהכא לאו מעירובי תחומין קאמרי ליה רבנן אלא מעירובי חצרות דלא הוי מקני ביתא אלא עירובי רשותא בעלמא. והכי קאמרי ליה אי אתה מודה שאין מערבין מי"ט לשב' לא עירובי תחומין ולא עירובי חצרות וקושיא מעירובי חצרות וכשאמר להם אבל אמר לו לאיי משום קדושה אחת היא דהא משום מקני ביתא ליכא וסבי' להו נמי דברייתא דחצרות ליכא משום הכנה ור' אליעזר ס"ל שאף בעירובי חצרו' יש לאסור משום הכנה מיהת. והשתא אפי' רבנן י"ל דאית להו הכנה דרבה בעלמא אלא דסבירא להו דחצרות דעירובי רשותא בעלמא הוא לא מתסר משום הכנה: והשתא להאי פירושא דסביר להו לרבנן שאין מערבין עירובי חצרות מי"ט לשבת אתיא הא מתנייתא כמאן דתני הכי בתוס' י"ט תניא י"ט הסמוך לשבת אין מערבין לא עירובי חצרות ולא עירובי תחומין. ר' אומר מערבין עירובי חצרות אבל לא עירובי תחומין אבל לרב תחליפא דסמוך התם ותני ר' אוסר וחכמים מתירין: י"ל דרבנן דהכא לא הוו רבנן דהתם אי נמי דאמרינן לך רב תחליפא דהתם מעירובי תחומין השיבוהו חכמים לרבי אליעזר וטעמא דר' אליעזרמשום מקנה ביתא הוא ולא משום הכנה: וא"ת והא משמע בסמוך דסבר ר' די"ט ושבת קדושה אחת הן וכדאמרינן ר' תני לה ולא סבר לה וא"כ היאך תתיר לערב עירובי חצרות מי"ט

לשבת דהא קתני שא"א לומר כן למאן דסבר קדושה אחת הן. וי"ל שכבר פי' הוא הטעם בברייתא ההיא שאין אתה אוסרו אלא בדבר המותר לו ואתה אוסרו בדבר האסור לו כלומר דתחומין שהם אסורים לו אפילו בי"ט אתה אוסרו שלא לערב אותו מי"ט לשבת אבל עירובי חצרות שהוא דבר המותר לו בי"ט בלא עירוב אי אתה אוסרו לערב אותו בשבת:

דף לח:

איפוך. פי' איפוך סברא דילי' ותני בריש' מערב ברגליו בשני ותאני בסופ' אין יוצא עליו בשני. אימא וכן אמ' רשב"ג פי' וה"ה דבעינן למתני סברא דרשב"ג מקמי סברא דר' יהודה אלא רב גמר' גמיר לה פי' לאו מסברא אמר לה אנא הכי גמיר לה דר' סבר כרבנן ורשב"ג ור' ישמעאל סברי כרבי אליעזר. אמר התם משום הכנה דתניא וכו' ולמאן דאית ליה הכנה דרב' אין אופין מי"ט לשבת מדאורייתא והא דשרו ליה רבנן בעירובי תבשילין היינו מטעם הואיל. ואיכא למידק דהא לעיל אמרי' ובכולה סוגיא דר' אליעזר אית ליה הכנה דרבה ואלו בערבי פסחים איכא מ"ד דלית ליה לר' אליעזר אופין וא"כ היאך אופין מי"ט לשבי בעירובי תבשילין היינו מטעם הואיל ואיכא למידק דהא לעיל דרבנן וי"ל דמ"ד התם דר' אליעזר לית ליה הואיל ס"ל דר' אליעזר לית ליה הכנה דרב' כלל מי"ט לשבת ומעירובי תחומין השיבו רבנן לר' אליעזר וטעמא דר' אליעזר משם מקני ביתא ושם פירשנו בו טעם אחר בס"ד:

א"ל אביי אלא הא דתנן כיצד הוא עושה וכו' והא קא מכין מי"ט לשבי' ואיכא למידק דמשמע דאביי לא ניחא ליה למימר דטעמא דרבה משו' הכנה ואמאי דהא רב כר' אליעזר ס"ל דאית ליה הכנה ואפילו בעירובי חצרות כדאיתא לעיל וי"ל דאביי סבר טעמא דר' אליעזר לעיל משום מקני ביתא ובעירובי תחומין איתניא אי נמי דאביי סבר דגבי ביצה שנולדה בי"ט כיון דמידי דממילא הוא לית ביה משום הכנה ואפילו לר"א ואע"ג דסבר לה גבי עירובי חצרות דלא הוי אלא רשותא שאני התם דאיכא מעשה לכתחלה בי"ט אבל לא ביצה דאתיא ממילא ואלו איתא דגבי ביצה איכא משום הכנה היה דהוה לן למימר גבי עירוב ליטלו בראשון ולהחזירו בשני אלא ודאי משום דלא הוי לכתחלה שאינו צריך לחזור לומר כלום ולקבעי הדר משתרי וא"כ ה"ה לביצה: ואביי אזיל בהא לטעמיה דפריך במס' י"ט לרבה דסבר דאיסור בינה שנולדה בי"ט הכנה וקסבר שאין האיסור אלא משום פירות הנושרין ושאר טעמי דהתם והכין. ס"ל הכא. ואי"ת מ"מ מאי קא מקשי מהא דרבנן דהא רב כר' אליעזר ס"ל ואפשר כי היכי פליג בהכנה דעירובי

חצרות פליגי בהא דביצה שנולדה ובאידך דמוליכו בשני. וי"ל דהא אשכחן במתניתא דלעיל דסבר ר' אליעזר שאם עירב ברגליו בראשון מערב ברגליו בשני והי"ה שמערב בשני באותו הפת וכדכתיב לעיל: מיהו אין זה מספק דהא ודאי לא שמיעא ליה לאביי ההיא מתניתא מדלא מותיב מיניה ומותיב מדרבנן. והנכון דאביי מסברא משמע ליה דהא גריעא מהכנה דעירובי חצרות ואפי' לר' אליעזר לא פליג עלה ולית לן לאפושי פלוגתא בניהו בכדי הילכך אפילו לאביי בין רבנן בין לר' אליעזר כלהו אית להו הכנה דרבה אלא שאין ההכנות שוות דבהכנה גמורה בידים כגון עירובי תחומין ואין צ"ל אפיה ובשול אפילו לרבנן אסירא וכל שהיא הכנה גרועה כגון עירובי חצרות פלוגתי דר"א ורבנן כדקתני לעיל: וכל דאתי ממילא כגון ביצה שנולדה והמחזיר עירובו בי"ט ומניחו במקומו אפילו לר' אליעזר לא חשיבא הכנה:

ושבת מכינה לעצמה: פי' ומאי טעמא אמרינן בעלמא כי המבשל בשבת יאכל בשוגג או במזיד כדאיתא התם ואתיא אפי' למאי דקיימא לן בהכנה דרבה: ומיהא דאמרינן הכא מי סברת סוף היום קונה עירוב תחל' היום קונה עירוב דקדק ר' לעיל דכל מאן דס"ל הכנה דרבה בביצה שנולדה ס"ל נמי תחלת היום קונה עירוב כי היכי דלא תקשי ליה הא דתנן מוליכו בשני ומחשיך עליו:

אלא מעתה יערבו בלגין. פי' ואלו לעיל תנן שאין מערבין בו ודוחק הוא לומר דפליגי מתני' אהדדי והויא ההיא דלגין דלא כרבנן דהכא: ה"ג ואלא הא דתנן ר' אליעזר אומר מערב אדם שני עירובין הראשון למזרח והשני למערב והא בעי סעודה הראויה מבעוד יום וליכא וכן גרש"י ז"ל וה"פ דקס"ד דמיירי שנותן העירוב האחד לראשון בסוף אלפים אמה למזרח והעירוב האחד ליום שני לסוף אלפי' למערב וא"כ ביום הראשון שעירובו למזרח לא מצי אזיל לצד מערב והוה לי' אותו עירוב שבמערב סעודה שאינה ראויה לו: והקשו בתוס' דמאי קושיא דנהי דלא חזיא לדידיה הא חזיא לכל בני העיר שיש להם אלפים אמה לכל רוח וקיימא לן דמערבין לישראל בתרומה דאע"ג דלא חזיא לדידיה הא חזיא לכהנים: תירצו בתוס' דהתם למאן דחזיא בבין השמשות חזיא מבעוד יום והכא להאי דחזיא ליה בין השמשות לא חזיא מבעוד יום וגירעא טפי דכיון דחזיא ליה בלילה מסתמא על דעת סעודתו דחזיא ליה קונה עירוב ולא על דעת דחזיא לאחריני ואין זה מחוור. אבל הנכון דשאני הכא דמאי דלא חזיא לדידיה מבעוד יום הוא לפי שאינה בתחומו ואין עירוב קונה לאדם חוץ מתחומו דה"ל נתגלגל חוץ לד' אמות דאע"ג דחזי לאחריני דקאי תוך תחומין אינו קונה לו: וא"ת מ"מ לאביי היכי ניחי' והיאך קונה לו כשאינו בתחומו. וי"ל דאביי סבר דלדידיה כיון דמקלינן בעירוב דלא בעי סעודי הראויה

מבעוד יום מקיל נמי בהא כיון דמ"מ הרי הוא בתוך תחום עירו מה שאין במתגלגל חוץ לד' אמות שהוא חוץ גם לתחום עירובו ועוד דאע"פ שהוא חוץ לתחום אין בו אלא איסו' תחומין דרבנן וכל שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות וכיון שיכול ליטלו ע"י שבות דרבנן וגם היא תוך תחום עירו חשבינן ליה עירוב כיון דסבי' לן דלא בעינן בעלמא סעודה הראויה מבעוד יום אבל למאן דסבר בעלמא דבעינן סעודה הראויה מבעוד יום הא ודאי יש לאסור בזה שאינה מבעוד יום תוך תחומו ממש ואע"פ שהיא תוך תחום עירו ואע"ג דמצי אזיל להתם ע"י שבות:

ואלא הא דאמר רב יהודה עירב בראשון וכו'. פרש"י ז"ל דקושיין ממערב ברגליו בשני דהוי מידי דמחזי לכתחל' ודמי להכנה וקס"ד דבעי' אמירה בשמערב משום דהוי מידו דניד. אבל ממערב בפת בשני לא קשיא ליה דפשי' ליה דההיא בשתיקה מערב בשני כיון שכבר התנה מערב י"ט דכי הדר לקבעיה הדר ויפה פרש"י ז"ל: ומיהו קי"ל מאי קא מקשי' לרב מדרב יהודה דילמא רב יהודה כרבנן ס"ל דלית להו הכנה דחצרות ואלו רב כר' אליעזר ס"ל ודילמא ר' אליעזר לית ליה הא דרב ואי משום דקתני לעיל אי אתם מודים לי שאם עירב ברגליו בראשון מערב ברגליו בשני וכי הא דרב יהודה הא ודאי לא שמיעא ליה לא ההוא מתנייתא מדלא פריך מינה וקא פריך מדרב יהודה וי"ל דכיון דרב יהודה תלמידיה דרב הוא מסתמא מיניה גמיר לה ולא פליג עליה וא"כ שמעינן מינה דלר' אליעזר כשם שהתיר לערב ברגליו בשני כך התי' לערב באותו פת בשני כמו שהתי' רב וכדכתיב לעיל דאי לאו ה"ל רב יהודה דלא כרב רביה דהא רב כר' אליעזר ס"ל בהא כדמוכחא סוגיא להדיא:

א"ל מי סברי' דאזיל ואמר מידי דאזיל ושתיק. פי' שהמערב ברגליו אין צריך לומר כלום אלא שיהא בדעתו לקנות שם שביתה וסוגיין מוכחא דאפילו במערב לכתחלה ברגליו בע"ש או בי"ט סבי' לן דבשתיקה סגי ליה דהא פרכי' עלה כמאן כר' יוחנן בן נורי דאמר חפצי הפקר קונין שביתה ופרקינן אפילו תימא רבנן וכו' ומאי קושיין נימא דעד כאן לא אמרינן הכא אלא שערב כבר בראשון והתנה אבל במערב לכתחל' אמירה בעינן אלא ודאי כדאמרן ותדע לך דהא אמרינן בסמוך שאם עריב בפת בראשון ואבד מערב ברגליו בשני והרי עירוב זה דלכתחל' הוא וכיון דקאמר במערב ברגליו בשני מכלל דבשתיקה סגי ואי לא הוה ליה מכין מי"ט לשבת וקשיא עליה דרבה אליבא דרב אלא ודאי כדאמרן. וא"ת א"כ דאפי' המערב בתחלה ברגליו בשתיקה סגי למה לא התיר רבי יהודה לערב לכתחלה בשני ואפי' שלא עירב כלל בראשון לא בפת ולא ברגליו ואלו איתא הוה מפ' לה דהא היה לה רבותא טפי. תירץ הריב"א ז"ל דלא אמרינן דמערב בשתיקה ברגליו

אלא היכא דאיכא גלויי דעתא שהוא רוצה לקנות שם שביתה כגון שזה עירב שם בראשון וגלי דעתיה דניחא ליה ביה גם ביום השני אבל בשלא עירב שם כלל מעי"ט דילמא לא ניחא ליה להפסיד אלפים אמה שיש לו לצד אחד וכיון שכן בעי אמירה ומעשה בא לפניו בארי שבא בספינת בי"ט הסמוך לשבת ובי"ט לא הניחו לזוז ממקומו אבל בשבת התירו לו לצאת לפי שקנה שביתתו בלא אמירה דאנן סהדי דניחא ליה מידי דהוי אישן. נמצאת למד דמערב בפת בעי אמירה בתחלת עירב אבל כשמחזירו שם בשני אינו צריך אמירה דלקבעי הדר: אבל המערב ברגליו בלא אמירה סגי ליה ואפילו בתחלת עירוב ומ"מ כל שלא ערב בראשון כלל לאותו רוח אינו מערב ברגליו בשני לא באמירי ולא בשתיקה דה"ל כמכין מי"ט לשבת:

א"ל רבה בר בר חנן לאביי לא שמיעא ליה למר. פי' לרבה הא דתניא לא יהלך אדם וכו' פי' דאסרי' אפי' בשתיקה כיון דאסור באמירה דאי שמיעא ליה הוה הדר ביה ממאי דקאמר לעיל דכשניטל ומחשיך עליו משום הכי מותי משום דלא בעי אמירה. ואע"ג דבאמירה חשיבא הכנה דשתיקה שרי' דאלמא דמילתא כי הא אע"ג דאסירא באמירה דמחזי כמכין אשתרי בשתיקה ואלו בהא מתניתא אסרי' בשתיקה מאי דאסיר באמירה ובשלמא לדידן לא קשיא דאנן סבי' לן דמשו' נותנו ומחשיך עליו משום דאפי' באמירה לא חשיבא כי הא הכנה כיון שכבר הלך שם מאמש: אבל לדברי שסובר דהתם אסור באמירה דחשיבא הכא ה"ל למיסר אפילו בשתיקה כדאסרי' הכא שתיקה כאמירה אלא ודאי דהכנה בההיא דעירוב בשני באותו פת עצמו לא חשיבא הכנה מי"ט לשבת אבל זו של שבת מסתברא דהויא לכתחלה נקני ודברו לא חשיבא כיון שעושה מעשה ללכת שם ופרקינן דהתם מוכחא מילתא פי' דלצורך מחר אזיל ושמעינן מינה שלא אסרו אלא ללכת לסוף שדהו: אבל ללכת לגנו שיש לו בתוך התחום מותר דמימר אמרי שהולך להתעדן שם וכדכתיבנא בפ' חבית לדעת ר"י ז"ל:

דף לט.

ורבנן דילמא עצה טובה קמ"ל יש שפרשו דה"ק ורבנן דהיינו רבי יהודה ושמואל מאי קמ"ל דהא ממתני' שמעי' לה דדוקא באותו פת ופרקינן דאי לאו רב יהודה ושמואל אלא הוה ס"ד דדילמא מחני' עצה טובה קמ"ל אבל ה"ה דשרי לערב בפת אחרת ולפי פי' זה לשון הגמ' בזה לישנא קיטא וקלילא הוא אבל רש"י ז"ל פי' ורבנן דמתמהי לעיל אמימר אדרבה דהיינו אביי ורבה בר בר חנן קשיא להו מתני' דלא שרי בפת אחר' אע"פ שכבר עירב מאמש דדילמא אפי' כי הא דלא הוי לכתחלה לגמרי הכנה היא משום דהוה

אמירה ואלו לדידהו אפילו באמירה לא חשיבא הכנה כדאמריי לעיל אלא דאינהו אמרי לך ה"ה בפת אחרת נמי כיון דעירב בראשון בפת דלקבעיה הדבר אלא עצה טובה קמ"ל שלא תאבד הפת ויטריח באחרת וזה יותר נכון:

מתני' ר' יהודה אומר י"ט של ר"ה שהיה ירא שמא תתעבר. פי' שהיה חושש שמא יהא אלול מעובר ויקבעו ב"ד ר"ה ביום ל"א ונמצא ר"ה שהיא שני ימים ומפני זה הספק מערב אדם שני עירובין פי' לשתי רוחות וכדפרשנא לעיל דסבר ר' יהודה דאפי' שני ימים של ר"ה שתי קדושו' הם: ולא הודו לו חכמים פי' דסבי' להו דקדושה אחת הם:

גמרא לא הודו לו אמר רב ר' יוסי היא. פי' ושנאוהו במשנה בלשון חכמים לפי שהלכה כמותו: ותנא דברייתא פריש דר' יוסי היא אמר להם ר' יוסי אי אתם מודים לי שאם באו עדים מן המנח' ולמעלה שנוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש: פי' מפני התקנה שהתקינו כן בפרק קמא דביצה לפי שנתקלקלו הלוים בשיר. וטעמו דרבי יוסי בזה דבשלמא בשאין עושין שני ימים אלא מפני הספק ואלו נודע וודאי לא היו עושין אותו קדש הוו להו שתי קדושות וכאלו אחד מהן קדש והשני חול אבל עכשיו שבאו עדים ביום הראשון ורוצי' חכמים לדחותו ולקדש יום שני הרי זה ברור בלי ספק כי השני היא ר"ה והשני חול ודאי ומה שעושין שני ימים אינו מפני ספק אלא שרוצין להחמיר בו דכיון שהתחילו בו על דעת שיהא י"ט מן התורה שיבואו עדים קודם המנח' וגם שורת הדין מן התורה שיכולין לקדשו הניחוהו בקדושתו כאלו הוא ועשאוהו עם השני כיומא אריכא אלא שהשני מן התורה וממנו מונין לכל המועדות והראשון מדבריהם וכיון שזה יארע בבית הועד לפעמים כל שנה ושנה עושין אותן בגבולין קדושה אחת שמא כך אירע בבי' הועד והוו להו כיומא אריכא וקדושה אחת מדרבנן מה שאין כן בשני ימים טובים של שאר המועדות כי לעולם אין עושין אותן בבית הועד אלא יום א' וכשעושין אותן שני ימים בשום מקום לא היה אלא מפני הספק שלא יודע קדוש ב"ד הילכך הוו להו שתי קדושות: ור' יהודה התם דלא לזלזלו ביה: פרש"י ז"ל כי כשנוהגין בראשון קדש אינו מפני לחלוק לו כבוד ולעשותו בקדושה אחת עם השני אלא כדי שלא יזלזלו בו לשנה הבאה שיאמרו אולי חול הוא שלא יבואו עדים קודם המנחה וכיון דמהאי טעמא הוא לא חשיבי כקדושי אחת. ויש שפירשו דפלוגתא דר' יוסי ור' יהודה לאחרי החורבן הוה דהא אינהו לאחי' החורבן היו והיכי הוו פליגי בדיני דקודם החורבן דמאי דהוה הוה ושבקא לפרושי דינא דלאחר החורבן אלא ודאי פלוגתייהו לאחר החורבן היא: ומשום דקתני התם משחרב בית המקדש התקין ריב"ז שיהו מקבלין עדות החדש כל היום: ומיהו לא התקין כן אלא לענין ידיעת קביעות המועד על הודאי ושיהו מונין

המועדות מן הראשון אבל מ"מ עדיין הניח הדבר על מכונו שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שיהו נוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש. ומ"ה ס"ל לרבי יהודה דלא חשיבי קדושה אחת דלא הוי טעמא אלא משום דלא לזלזלו בהו. ורבי יוסי סבר שאפי' לא היה חורבן קדושה אחת הם כמו שהיו קוד' חורבן דלעניין זה לא זזה תקנה ממקומה ואת"ל הא דפלוגת' דאפליגי רבה ורב' דאפליגו בפ"ק דביצ' דרבה אמר מתקנ' ריב"ז ואילך ביצה מותרת ורבא אמר אפילו מתקנת ריב"ז ואילך ביצה אסורה. מי לא מודה רבי יוחנן שאם באו עדים מן המנחה וכו' כדאי' התם: ושטה זו נראית קרובה והיא רחוקה דא"כ היה לן למימר התם דפלוגתא דרבה ורבא תנאי והיא ועוד היכי שבקי רבה לר' יוסי דנמקו עמו והלכה כמותו כדמוכחא סוגיין ואמר כר' יהודה: לפי' הנכון כמו שפר"י ז"ל כי מחלוקתן של רבי יהודה ור' יוסי קודם החורבן ורבה ורבא תרוייהו כר' יוסי סבי' להו ואיפליגו בלאחר החורבן אליבא דר' יוסי דהא ודאי לא איפליגו ר' יהודה ור' יוסי בקודם החורבן אלא משו' מאי דנפק מינה לדורם שהוא לאחר החורבן ואשכחן התם דהתם מודה רבה דלגבי בני בבל אף לאחר החורבן ביצה אסורה ולא אמר שהיא מותרת אלא לבני ארץ ישראל וכדפרכי' עליה התם והא רב ושמואל דאמרי תרווייהו ביצה שנולדה בזה אסורה בזה. ופרקי' הא לן והא להו והטעם דלגבי ארץ ישראל כיון שנשתנה ענינים לאחר החורבן דקודם החורבן לא היו מקבלים עדות עדים לאחר המנחה ועכשיו לאחר החורבן מקבלים אותם נשתנה ענינה דלא להוו קדושה אחת כמו שהיו קודם החורבן דבדידהו ליכא למגזר משום שמא יבנה בית המקדש שכבר הם רואים שאין הענינים דומים זה לזה דבזמן החורבן הראשון מן התורה ובשעת הבנין השני מן התורה. אבל לגבי בני בבל לא נשתנה ענינים בכל יום כי אינם רואים קבלת העדים ואינם יודעים איזהו מן התורה ואיזהו מדבריהם לא קודם החורבן ולא לאחר החורבן וכיון שכן דינם שוה אף לאחר החורבן כמו קודם לכן להיות שניהם קדושה אחת משום גזירה שמא יבנה בית המקדש. ורבה פליג התם דאפי' לבני ארץ ישראל ג"כ כיון שהתקנה עדיין עומדת שלא להיות מקבלים עדים מן המנחה ולמעלה הרי נראה כאלו לא נשתנה ענינם וכיון שלא ישתנה דינם גזירה שמא יבנה בית המקדש נמצא כי לדברי רבה לא באו דברי ר' יוסי אלא ללמד לאחר החורבן על בני בבל ולדברי רבה באו ללמד על בני ארץ ישראל ג"כ וקי"ל כרבא. והא דפריש רבא לקמן גבי הא דתניא ור' יוסי אוסר וכו' ה"ק ר' יוסי אוסר בשני ימים טובים של ר"ה בגולה ומשמע דמעיקרא קתני שהיה אוסר גם בגולה אזדא רבא לטעמיה כאלו לרבה לא אסר ר' יוסי כלום לאחר החורבן לבני ארץ ישראל וסופא דההיא מתני' כרב אשי יתרץ לה רבה כל זה מיסודו של ר"י הזקן ז"ל והוא הנכון:

דף לט:

אבל כלכלה דדילמא אתי לתקוני טבלא אימא לא. פי' דאי שהה ליה ביום שני דילמא אתי למעשר. בראשון ואי עביד הכי דמתקנו טובא. ורש"י ז"ל מחק והגיה דה"נ אבל כלכלה דמחזי כמאן דמתקן טבלא. ואין צריך.

ההוא בר טביא דאתי לבי ריש גלותא דאתציד בי"ט ראשון של גליות. פרש"י דאיתציד ע"י עובדי כוכבים ואסיקנא דבה"ג לכ"ע מותר בשני ומכאן ראיה לדברי רש"י ז"ל שכתב דשני ימים טובים של גליות שהם שתי קדושות כשם שביצה שנולדה בזה מותרת בזה כך מה שנעשה בו מלאכה ע"י עובדי כוכבים בראשון מותר בשני כיון שהמתין לערב בכדי שיעשו והא דא' רב פפא כעובדי כוכבים שהביא דורון לישראל שיש במינו במחובר שהוא אסור לערב בכדי שיעשו היינו לערב י"ט ב' ולא כדברי בעל הלכ' גדולות ז"ל שפי' דבלילה הראויה לעשיה קאמר דהיינו במוצאי י"ט שני ולא התירו בשני אלא בביצה שנולדה דהויא ממילא ואין בה איסור בכדי שיעשו אבל כל שנעשה בו מלאכה כיון דבעי' בכדי שיעשו לא משתרי עד מוצאי י"ט שני לאחר כדי שיעשו. וכן סובר ר"י ז"ל ואמר דמעשה עובדי כוכבים ומזלות בי"ט לישראל. אינם אסורים כדי שלא יהנה ממעשיו הרעים כדפרש"י ז"ל דא"כ ודאי הרי הם מותרין בשני ממה נפשך שאם הראשון חול הרי זה מותר ואם השני חול הרי מעשה עובדי כוכבים ומזלות ביום טוב או בשבת מותר הרי כחול לאחר כדי שיעשו אלא הטעם שמא יאמר לו ישראל עשה וכיון שכן אם אתה מתי' מעשיו לישראל בשני יאמר לו בראשון עשה כדי שיהנה בשני והכי ראיה מהמבשל בשבת בשוגג שהוא מותר כר' מאיר כדאי' בפ"ק דחולין אלא דלא דרשינן ליה בפרקא ולא אסרי' ליה משום נהנה ממלאכת שבת ועובדא דהכא דבר טביא לא אתציד ע"י עובדי כוכבים ומזלות אלא שנצוד מעצמו במכמורת הפרושה מע"ט דהויא לה ממילא כביצה שנולדה בי"ט ודברי רש"י ז"ל נראין יותר דהא למאי אסיק רב אשי דהאי בר טביא מחוץ לתחום אתא עובדי ע"י עובדי כוכבים ומזלות הוה. וה"ה למאי דסברי' השתא ועוד דלישנא דלמערב בכדי שיעשו לערב של אותו יום משמע ולא לערב של מחרתו וההוא דהמבשל בשבת בשוגג לא דמי' להא דהרי בשוגג נעשית מלאכה וליכא למגזר ולא למקנס ביה מידי אליבא דר' מאיר דליכא למיחש שמא יעשה במזיד אבל במה שנעשה ע"י עובדי כוכבים ומזלות לישראל דאתי לזלזולי במילתא ולומר לו עשה גזרו שלא יהנה ממנה עד כדי שיעשו בחול והא שני חול הוא ואם הראשון חול כ"ש דשרי: וא"ת וכיון שנאסר מעשה עובד כוכבים ומזלות לערב יום טוב שני בכדי שיעשו היאך יהא מותר למחר נימא מגו דאתקצאי לבין אשמשות התקצאי לכולא יומא.

י"ל שלא אמרו כן אלא כשנאסי בבין השמשו' של שבת או י"ט גמור אבל י"ט שני דחול הוא כיון שעבר ספיקו של ראשון שוב אין לאסור וזה הטעם בביצה עוד פירשו בתוספו' דליכא למימר מגו אלא באיסור שנאסר בין השמשות מפני קדושת היום הבא אבל לא במה שנאסר מפני היום שעבר. וא"ת והא גבי סוכה אסורה עד מוצאי י"ט האחרון הואיל ואי מתרמי ליה אורחים אוכלי התם ומגו דאתקצאי בבין השמשות אתקצאי לכול' יומא י"ל דמוקצה דמצוה שאני שהחמירו בו חכמים וכבר פירשתי זה במס' סוכה בארוכה בס"ד. וכדי שיעשו פר"ח ז"ל שמשערין בכדי שתעשה המלאכה ויביאו אותה ממקום שבאה בי"ט ובמס' שב' כתבתי ענין זו פ' מי שהחשיך בס"ד.

דילמא ה"ק וכן היה ר' יוסי אוסר בשני ימים טובים של ר"ה בגולה. וא"ת והא למאי אצטריך דכיון דאוסר בארץ ישראל כל שכן בגולה דהא רבה דאסר בגולה ושרי בארץ ישראל וכדאי' התם וכדכתיבנא לעיל וי"ל דאיצטריך לומר כן דדילמא ס"ד דדוקא בארץ ישראל עושה אותם קדושה אחת מפני שבזמן שבית המקדש קיים לא היו עושים אותם בבית הוועד לעולם מחמת ספק וכל ארץ ישראל דינו כבית הועד מפני שכולה ראויה לכך אבל בגולה כי לעולם היו עושים אותם אף מחמת הספק משום דלא ידעו קביעות ב"ד אימא דכלהו שתי קדושות קמ"ל דכיון דבגולה לא היו עושין אותן מפני הספק בלבד אלא שמא אף בירושלים היו עושין אותן קדושה אחת שאפי' בהם דנין כדין ירושלים להם בקדושה אחת וביצה שנולדה בזה אסורה בזה. אי הכי האי של גליות כגולה מבעי ליה פי' דלישנא דשני ימים טובים של גליות לא מיתמר אלא באותן שאינם נעשים אלא בגליות ואינם בבית הועד לעולם אלא יום אחד.

דילמא ה"ק וכן היה ר' יוסי עושה איסור שני ימים טובים של גליות כשני ימים טובים של ר"ה לרבנן דשרו. פי' דכי קתני וכן היה ר' יוסי אדר' יהודה קאי כי האיסוי שהיה נותן ר' יהודה בשני ימים של ר"ה לעיל היה הוא נותן בשני ימי' של גליות לומר שלא היה אוסר הביצה אלא ביום ראשון בלבד ואע"ג דדחקי' לישנא דר' יוסי טובא הא עדיפא ליה לרב אשי מלאוקומי' לר' יוסי בטיעותא דליסר בשני ימים טובים של גליות וכדפרש"י ז"ל:

אמר רב אסי אמי' לי אמימר ההוא בר טביא לא אתצודי אתציד אלא מחוץ לתחום אתא הא ודאי לאו למימרא דאי אתציד כדהוה אמרי' מעיקרא דילמא דרב אשי דאסור בשני דהא רב אשי גופיה דחיק מתניתי' לעיל כי היכי דלא נימא כלל דר' יוסי אוסר בשני. ועוד דהא כלהו אמוראי שרו ורב ששת גופיה קאמר אי משכחת לדבי ריש גלותא לא תימ' להו ולא מידי דאלמא איהו גופיה הדר ביה ובמתניתא תנינא דמודי ר' יוסי להתירא אלא

ה"ק דמרימר אמר דח"ו דלאו אתצודי אתציד בי"ט ראשון דבהא לא הוה אסר רב ששת כלל דליכא למ"ד דלא להוו שני ימים טובים של גליות שתי קדושות אלא בבא מחוץ לתחום הוא דאיפליגו. וכן פרש"י ז"ל וגם הראב"ד ז"ל:

דף מ.

מאן דאכל סבר כל מאי דאתי לבי ריש גלותא אדעתא דבי ריש גלותא אתא וכן הלכתא דהא מאן דאכלו מיני הוו להו רבים ורב ששת דאס' יחידאה הוא. ההיא לפתא דאתי למחוזא חזייא רבא דמכמשא הא ודאי מאתמול עקירא ושריא פי' דאלו עקירא היום הוה אסירא ואפי' עקירא בשביל עובדי כוכבים בלבד או משום מוקצה או משום דהוא בכלל גזירה דפירות הנושרים שאסרו חכמים גזירה שמא יעלה ויתלוש דכל' חדא גזירה היא דאי לאו הא לא קיימא הא ולא דמיא לההיא דעובדי כוכבם ומזלות שהדליק את האור או שעש' כבש לעצמי שמשתמש אחריו ישראל דהתם ליתנהו להני טעמי וכדפרישי' בדוכתא התם בס"ד:

מאי מחוץ לתחום אתאי יש שפירשו דה"ק מאי אמרת דניחוש שמא מחוץ לתחום אתאי הנה בשביל לישראל מותר לישראל אחר ודייקי מינה דס"ל לרבא דספק תחומין לחומרא. ופלוגתא דרב ושמואל היא במס' שבת גבי חלילין ושם פירשתיה בס"ד. ודכ"ע בפירות הנושרים בעיר אין תולין אותם מן הסתם שבאו מחוץ לתחום ואם הם ביד עובדי כוכבים ומזלות המצוי בעיר אלא אמרי' כאן נמצאו וכאן היו: ורבותינו בעלי התוספות ז"ל כן כתבו וכדכתיבי' התם בס"ד. גרש"י ז"ל הנהו בני גננא דגזו להו עובדי כוכבים ומזלות אסא בי"ט שני שרא להו רבינ' לאורוחי לאורתא לאלתר. ואף לפי גרסא זו יש סיוע לר"ש ז"ל דדבי שנעשה בו מלאכה ע"י עובדי כוכבים ומזלות בראשון אין צריך להמתין בכדי שיעשו אלא לערב די"ט שני ולפי' היה מקל רבינא כמה שנעשה בי"ט שני דרבנן דלא לבעי לאורתא בכדי שיעשו ואפ"ה פליגי עליה דבהא נמי בעי' לערב בכדי שיעשו אבל לדברי ר"י ז"ל שפי' דלערב דמוצאי י"ט קאמר רב פפא התם היאך נמתין במעשה י"ט ראשון עד מוצאי י"ט שני בכדי שיעשו ונתיר מעשה י"ט שני לערב לאלתר ר"ל דקסבר רבי דבי"ט ראשון דאורייתא ראוי להחמיר עד בחול ממש אבל בי"ט שני שלדבריהם אינו צריך להמתין כלום לערב: ויש ספרים שגורסים הנהו בכי גוונא דגזו להו אסא ביומא טבא ומפרש ליה דבי"ט ראשון הוה עובדא ולפיי גרסא זו כ"ש דהוי סייעת' לפרש"י ז"ל כדברי רב פפא דס"ל לרבינא דאפילו במעשה י"ט ראשון אין לנו להמתין בכדי שיעשו אלא בדבר שבא להשתמש בו דעיקרו תשמישו שנעשה בשבילו

כגון פירות לאכילה אבל אסא דכי גזילי לאו לאורוחי נקצץ אלא לצורך גוונא ומשום הכי שרי לאורוחי לאלתר אבל יש דוחין דרבינא ליה ליה דרב פפא כלל וס"ל שאין צריך להמתין בכדי שיעשו כלל ורב פפא סובר שצריך להמתין אף במוצאי י"ט שני ואין זה מחוור: ואיכא למידק דמשמע הכא דהדס שתלשו עובדי כוכבים ומזלות מן המחובר לצורך ישראל אסור להריח בו ביום טוב לדברי הכל ואמאי דהא אמרי' התם במסכת סוכה הדס במחובר מותר להריח כפי מה שגורס רש"י ז"ל וברוב הספרים וא"כ לגבי ריחא לא אתעביד בה מידי ולא הועיל בו מעשיו של עובדי כוכבים ומזלות ולמה יאסר. ויש מתרצים דכיון דאי בעי ישראל להריח בו בכאן בכי גוונא לא מצי לאורוחי הרי הועילו מעשיו של עובדי כוכבים ומזלות כי בלא קציצה ואבא' לא אפשר לאתיקוני ביה הכא וכיון שכן הרי הוא אסור אלינו או כדי שלא נהנה ממלאכת קציצה שעשה עובדי כוכבים ומזלות או כדי שלא נאמר לו שיקוץ ויביא כדברי רש"י ז"ל והראב"ד ז"ל תירץ דההיא דסוכה דשרי לאורוחי ביה היינו דוקא במחובר דאפי' שרית ליה לא אתי למגזייה אבל הכא דהוי תלוש ולצורך גונא אי שרית לי' אתי לטלטולי ולמעבד מיניה גוני והי"ל כאתרוג במחובר שאסור להריח בו דילמא אתי למקצייה ואין זה נכון והנכון בעיני יותר דכל שנעשה בו לצורך ישראל שום מלאכת איסור שא"א ליהנות בו זולתה אסרו כל הנאת אותו דבר לגמרי ואפי' מה שלא הועיל בו מעשה עובדי כוכבים ומזלות שאם לא כן אף אתה נהנה ממעשיו שנתכוון לדבר האסור ויבא לומר לו עשה ובמסכת סוכה הארכתי בס"ד: ולפי גר"ח ז"ל שגורס שם הדס במחובר אסור להריח בו תו לא קשיא ולא מידי. ואלא מאי להתנות למה להו לאפליגי בתרתי פי' דבשלמא לדידי אית לי למימר דבר"ה אפליגי להזכיר. ובשאר ראשי חדשים אפליגו להתנות. ואם איתא אחת עשרה מבעי ליה. פי' דכי היכי דעביד ברכה באנפי נפשה לקדושת שבת הוה ליה למימר ברכה אחריתי בשל ר"ה כשם שמזכיר ר"ח באנפי נפשה במעין המאורע אלא ודאי ש"מ דזכרון אי עולה לכאן ולכאן ולפיכך נכלל בברכת קדושת היום:

דף מ:

אמר ר' זירא שאני ר"ח מתוך שכולל שחרית וערבית כולל נמי במוספין. פירש דלעולם אין זיכרון אחד עולה לכאן ולכאן והא דלא עבדי לר"ח ברכה באנפי נפשה במוסף ר"ה לאו משום דיכיל ליה בחתימת קדושת היים אלח משום דכי לילה בברכי קדושת שבת שאפילו בכל השנה כלה מפני שר"ח נכלל בתפלת שחרית וערבית בין דחול בין דשבת נכלל נמי במוספין של שבת לחתום בשל שבת ור"ח ביחד וכיון דכן ה"ה בראש השנה:

קשיא ומיהו אכתי איכא למימר דלעולם אין זכרון א' עולה לכאן ולכאן ואפ"ה כיון דר"ח ור"ה שניהם ענין זכרון לכלול שתיהן בחתימה אחת במוספין: והיינו דאמרי לקמן מאי הוה עלה ומאי קא שיילינן דהא הכא מדלא קתני אחת עשה שאומר זכרון אחד לכאן ולכאן ואע"ג דמדב"ש דייקי' לה לאו בהא פליגי ב"ש וב"ה אלא ודאי משום דאיכא לדחויי כדאמרן לא פשטוה מהכא וכן פי' בתוס':

וכולל עצמו תנאי היא. פי' מה שכוללין ר"ח בכל השנה כלה בשחרית וערבית ומנחה דשבת תנאי פליגי בה באיזה מקום כוללין אותה דתניא וכו' הרי שלדברי ת"ק כולל אותו בעבורא ולרשב"ג ולרי' ישמעאל אומר אותו באמצע אמצעו' שאומ' באמצעתה יעלה ויבא או שאומר את יום המנוח הזה את יום ראש חדש הזה אלא שאינו חותם בשל שבת בלבד והילכתא כתנא קמא לגבי שחרית וערבית אבל לית הילכתא כוותיה במוספין אלא כרבי דאמר שחותם אלא בשל שבת ור"ח וכדאית' בפר' בתרא די"ט: כיון דאמר זמן קביליה עליה ואתסר ליה למשתי פי' ודוקא דקביליה עליה כשאמר זמן שהוא דבר של קדושת יום הכפורים ודומיא דעובדא דר' דאמר ליה אין בדילנא לפי שהתפלל כבר של שבת כדאי' בברכו' אבל באמירא בעלמא לא מתסר וכדכתב' בפ"ק דשבת וכן נמי אע"ג דאכל כל סעודתו ערב יום הכפורים ואפסיק ביה אדעתא דלא למיכל מכאן ואילך שרי למיכל בתר הכי תדע דהא כי אמר זמן כבר הפסיק מלאכול ואין דעתו לאכול יותר ואפ"ה לא איתסי אי לאו דאמר זמן וכן ההיא בפי' בירו' ובמדרש איכה רבתי דאמר התם ר' יהודה בן בתירה אזיל לנציבין בערב צומ' רבה אתא ריש כנשת' לזמוניה א"ל כבר אכליה ופסקי א"ל אשגח עלי דלא יימרון אינשי ר' יהוד' לא אשגח עלוי אזל עמיה ואכל מן כל עגול ועגול חד פירא ומכל חבית וחבית שתא חד כסא וכן פר"י ורבי' הרמב"ן ז"ל: המברך צריך לטעום פי' כדי שלא תהא ברכה לבטלה הילכך אם לא טעם המברך מסתיין דלטעו' אחרינא וכדאמרי' בסמוך ליתבי לינוקא דילמא אתי למסרך דאלמא כד טעים מיניה ינוקא סגי לן והיינו נמי דאמרי' התם אבל פורס הוא לבניו ולבני ביתו ומיהו דוקא כשטועם ממנו קטן שהגיע לחנוך ברכות דאי בתנוק שלא הגיע לחנוך ברכות הרי הברכה יוצאה לבטלה והא דאמרי' הכא ניתיביה לינוקא מיירי בתינוק שהגיע לחנוך ברכות ולא הגיע לחנוך תענית ביום הכפורים:

לית הלכתא כרב אחא בר יעקב. פי' דשרי דבכ"הג ולא חייש לסרכא: וכתב רש"י ז"ל דלא אתפרש היכן אמרה רב אחא בר יעקב ור"ת ז"ל שכך קבלו הראשונים דאמרי' במס' שבת גבי רב עמרם דזרע כשות בכרמא ע"י עובדי כוכבים ומזלות ופרכי' וליתביה לפירות ישראל דמאן דפריך הכא הוה רב אחא בר יעקב דילמא אתי למסרך פי' כי

כשיגדל יברך זמן על הכוס ושתה ממנו ולא ידע דאשתקר לא נתנו לו לשתות אלא מפני שהיה קטן: וכתב ר"י ז"ל שלא חששו לזה אלא בדבר שאין באין לתקן על ידו לצרכינו אבל בדבר שאנו עושין לצרכו לא חיישי' להכי דאי לא היאך מאכילין את התינוקי' ביו' הכפורי': עוד כתב הוא ז"ל שלא חששו דילמא אתי למסרך אלא בדבר שהוא קבוע לכל שנה אבל אירע ברית מילה ביום הכפורים יהבינן מן כסא דברכתא לינוקא ולא חיישי' דילמא אתי למסרך: ונ"ל שלא אמר רביני ז"ל אלא לצורך דבר של מצוה כגון הא דברית מילה אבל בדבר הרשות בדבר שאינן קבוע חיישי' דילמא אתי למסרך וכדמוכח מההיא דכשותא בכרמא דלא קביע כלל וחיישי' דילמא אתי למסרך: והגאוני' ז"ל כתבו דמילה שהיא בי"הכ או באחי' מן הצומח מברכי' לה על אסא משמע דלית להו סברא דר"י ז"ל: ואם החיה אינה מתענה והמילה שם בבית מברכין אכסי' ומטעמי' לה: שהו' מפסיק מבעוד יום פי' ואת' כמ"ד התם דט' באב בין השמשות שלו אסור: ומיהו אין צריך להפסיק מבעוד יום טפי כמו בי"ה וכדכתיב' במס' תענית בס"ד.

דף מא.

ואמר עולא הלכ' כר' יוסי. פי' אלמא מתעני' ומשלי' ולא שני ליה בהא בין תעני' קביע לתעני' של רשות והיינו דמייתי' רא' מט' באב לתעניתא דהני דבי רב: אין גוזרין תענית על הצבור כבר פירשתיה יפה במקומה בס"ד: ועכשיו אתה מבקש את דבריו פי' אלמא הלכה כרשב"ג שהרי הסכימו לפסק הלכ' כמותו ופרקי' דבדורו של ר"ג עשו כמותו כלומר כי הדור שהיו בשעתו עשי כמותו ואח"כ הסכימו האחרונים ופסקו כר' יוסי דנמקו עמו: טעמא די"ט הא לאו הכי משלימין פי' דשל ט' באב וכו' באב שהוא י"ט שלהם ממש הא אלו היה כדרכו לט' באב שהוא ערב י"ט שלהם משלימין אלמא לא עשו כר"ג בדורו כי ר' אליעזר בר' צדוק בדורו של ר"ג היה:

שאני י"ט של דבריהם מתוך שמתענין בו שעות. פי' שאפי' כשחל ט' באב בי"ט שלהם לא נדחה התענית והתנו בו שעות הקלו בו ג"כ שמשלימין בו ערבית כלומר כשחל התענית בערב י"ט אבל שבת שאין מתענין בו אפי' שעות כשחל ט' באב בשבת החמירו בה ג"כ שאין משלימין בה ערבית שאם אירע בערב שבת מתענה ואינו משלים והקשו בתוס' היאך היו עושים בני שום ט' באב שהרי י"ט שלהם מיומא דלא להתענאה בהון הכתובי' במגל' תענית שהוא אסור לפניהם ולאחריה' ותרצו דה"מ תענית הרשות אבל ט' באב דאורייתא הוא מתקנת חכמים נביאים ולפניהם מותר להתענות בו: וא"ת והיכי מייתי לעיל ראיה מט' באב דר' יוסי שהיה מתענה ומשלים לתענית הרשות דבני בי רב

י"ל דהתם לגבי קדושת שבת אין לחלק בין תעני' קבוע לתעני' הרשות ואלו היה אסור להכנס לשבת כשהוא מעונה מפני תעני' הרשות אפילו מפני ט' באב היה אסור אבל לגבי י"ט שלהם אינו כדאי לדחות ט' באב דאורייתא מפני איסור יום שלפניהם:

דף מא:

הלכה מתענה ומשלים נראה כי ר"י ז"ל סובר דה"פ שאם רצה מתענ' ומשלי' אבל אם רוצה לאכול הרשות בידו וזו מצוה מן המובחר כדי שלא יכנ' לשבת כשהוא מעונ' שהם העידו על ר"י ז"ל שפעם אחת אירע עשר' בטבת בע"ש ולקח ביצה מגולגלת מבעוד יום וגמע' ולא רצה להשלי' נראה שהוא מפרש כמו שכתבנו וכן כתב ה"ר יעקב הארלני ז"ל ופשטא דשמעתין לא משמע כן וכתב הראב"ד ז"ל שלא אמרו להתענו' ולהשלים אלא שלא לאכל קודם שקיע' החמ' אבל משתשקע החמה מתוס' שבת הוא וכבר קדש היום וכיון שכן אם רצה לאכל אוכל שכיון שנכנס לתחום שבת שוב אינו רשאי להתענות וכבר אמר שאסור להתענות בשבת לשעות. ולכך נהגו העם בתענית אסתר כשהוא בא בע"ש שאוכלין מיד עם יציאתן מבית הכנסת ואע"פ שלא חשכה: ודעת רבותי שהמתענה בע"ש בין תענית קבוע בין תענית של רשות אין עושין נפילת אפים במנחה גם אין אומרים בו וודויים בצבור אלא שאומרים תפילת תענית בלבד אבל יחיד מתפלל מנחה קודם זמן התוספת אם רצה נופל על אפיו ומתודה:

פרק רביעי מי שהוציאוהו

מי שהוציאוהו עובדי כוכבים ומזלות או רוח רעה. פירש חוץ מתחומו אין לו אלא ארבע אמות החזירוהו לתחומו הרי הוא כאלו לא יצא ואסיקנא בש"ס דדוקא שהיתה היציאה והחזרה שלא לדעת אבל אם היתה היציאה או החזרה לדעת אין לו אפילו בחזרתו אלא ד' אמות בלבד הוליכוהו לעיר אחר' או נתנוהו בדיר וסהר פי' מקים שהוא מוקף מחיצות. ר"ג ור' אליעזר אומרים מהלך את כלה פי' דסבי' להו דכל מקום מוקף מחיצות כדי' אמות דמי אף לענין זה ומוכח בירוש' לקמן שאין זה אלא במקום שמוקף לדירה אי נמי במקום שאינו מוקף לדירה ויש בו עד בית סאתים אבל אם מוקף שלא לדירה ויש בו יותר מבית סאתים אין לו אלא ד' אמות ובש"ס דהא דקתני הכא נתנוהו בדיר וסהר או בעיר אחרת לאו דוקא אלא ה"ה שיצא לדעת יש לו בבקעה ארבע אמות כדמוכח בש"ס וכיון דכן כך יש לו כל מקום מוקף מחיצות שדינו כדי' אמות ולא גזרו בזה נתנוהו אטו החזירוהו דנימא כי היכי דביצא לא שני בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת ה"ה בחזרה

דהא לא דמו אהדדי והא דלקט נתנוהו עובדי כוכבים ומזלות אגב רישא נקט לה ומשו' כחן דר' עקיבא ור' יהושע נמי רבי ז"ל: מעשה שבאו מכל גרסין וכו' בש"ס מפרש לה: **גמרא אמר רב נחמן אמר שמואל יצא לדעת אין לו אלא ד' אמות ופרכי' השתא מי שהוציאוהו עובדי כוכבים ומזלות וכו'**. מהא שמעי' דלכ"ע אפי' ליוצא לדעת יש לו ד' אמות דהא עד כאן לא מתמהינן עליה דשמואל אלא דלא קמ"ל מידי: ותו שמעינן מינה שהיוצא לדעת נכנס בדיר וסהר קנה את כלה לר"ג ור' אלעזר דאי לא אדשקלי' וטרי' להפוכי מימרא דשמואל נימא דהא קמ"ל שהיוצא לדעת אין לו אלא ד' אמות ואפי' נכנס בעיר או דיר וסהר א"ו כדאמרן: אימא יצא לדעת והחזירוהו עובדי כוכבים ומזלות אין לו אלא ד' אמות לעולם כלומר ואפי' בחזרה ואע"פ שהחזירוהו עובדי כוכבים ומזלות: הא נמי תנינא וכו' פי' דמסתמ' כי קתני סיפא החזירוהו כאלו לא יצא ארישא קאי שהוציאוהו שלא לדעת: מהו דתימא לצדדין קתני וכו' פי' דדילמא תנא דמתני' מילי קתני דמי שהוציאוהו משם אין לו אלא ד' אמות ואע"פ שהחזירוהו דחזר לדעת וכן אם יצא לדעת והחזירוהו עובדי כוכבים ומזלות הרי הוא כאלו לא יצא כלומר דכלא מילתא תליא בחזרה שאם הוא לדעת אין לו אלא ד' אמות ואע"פ שהיציאה שלא לדעת ואם היא שלא לדעת קנה מקומו ואע"פ שהיתה היציאה שלא לדעת והיינו דטרחי' לפרושי ברישא דה"ק מי שהוציאוהו עובדי כוכבים ומזלות וחזר לדעת אין לו אלא ד' אמות ולא אמרי' דרישא לא איירי אלא ביציאה בלחוד כנ"ל וכתבו בתוס' דהשתא דאתי' להכי ה"ה דכי פרישנא מימרא דשמואל דה"ק חזר לדעת אין לו אלא ד' אמות ופרכי' דמאי קמ"ל תנינא וכו' לשנויי דלצדדין קתני והא דקתני החזירוהו כאלו לא יצא הא חזר לדעת אינו כאלו לא יצא דהיינו בשיצא לדעת דסופא ביוצא לדעת מיירי ולאו ארישא קאי אבל יצא שלא לדעת אע"פ שחזר לדעת הרי הוא כאלו לא יצא קמ"ל והא דלא משנינן הכי משום דכל דאיפשר לשנויי באנפא אחרינא לא משנינן לה דהוה סיד לצדדין קתני דתלינן כלא מילתא בחזרה אבל בההיא דלעיל דהוה מוקמי' לצדדין ונימא דאע"ג דחזרה לדעת יקנה מקומו מפני שיצא שלא לדעת הא ליכא למימר. הוצרך לנקביו מהו פי' יכול לצאת חוץ מד' אמות א"ל גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה כלומר לאו דלא תסור ותחומין דרבנן נינהו הילכך יוצא לנקביו עד שיהא במקום הצנוע.

ואי פקח הוא עייל לתחומו. פי' מחזר אחר המקום הצנוע כלפי תחומו: כיון דעל על. והוא שיצא שלא לדעת דכשהוצרך לנקביו ה"ל כחזרה שלא לדעת כיון דברשות ב"ד חזר וכל שיצא וחזר שלא לדעת הרי הוא כאלו לא יצא וזה ברור: אמרי רב פפא פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו אפי' במזיד לא הפסידו את מקומן פי' והרי הם כרגלי הבעלי' כמו

שהיו בתחלה וביי"ט עסקי' שיכול חדם להוליכן בכל התחום דאלו בשבת אסור להעבירן ד' אמות ברשו' הרבים: ובהא מתרצא מאי דמקשו הכא היכי אמרי' דאפי' החזיר במזיד יהו מותרין לטלטל דאכלו במקומן וכדקתני לקמן דהא קי"ל שהמבשל במזיד בשבת לא יאכל ואפי' לר' מאיר דמקל וה"ה דכל מעשה שבת אבל י"ל דהתם הוא בשבת אבל הכא בי"ט עסקי' דליכא אלא איסור תחומין דרבנן ומשום איסור תחומין לא קנסי' ליה שלא יאכלו ולפי' מה שכתבו בפי' ר' אליעזר דמילה לדעת הרב ר' יונה ז"ל אפי' בשבת לא מתסר מעשה שבת מפני שנעשה בו איסור העברה ברשות הרבים או הוצאה והכנסה שלא אסרו במעשה שבת אלא דבר שיש בו מעשה דהיינו שנעשה שום תקון בגופו שזה נקרא מעשה והיינו דנקטי' בכל דוכתא מעשה שבת וטעמאדמסתבר הוא. ודעת מורי הרב ז"ל דהא דרב פפא לא נצרכה אלא אפי' בשיצאו חוץ לתחום במזיד ע"י הבעלים דסד"א בתרוייהו בהדי וכיון שהחזירום במזיד כשם שאין להם אלא ד' אמות כך פרותיהן אין להם אלא ד' אמות קמ"ל דפירות גופייהו אניסי ולא הפסידו מקומן ואוקמנא כתנאי אבל היכא דהוציאום אחרים שלא לדעת הבעלים הא דכ"ע היא שלא הפסידו מקומן כשחזרו דאנוסין נינהו דלאו כל כמינייהו לאוסרינהו אבעלים:

איתיביה כו'. לעולם אסורין עד שחזרו למקומן שוגגין נקוט האי כללא בכלא שמעתין דכל היכא דאמרינן שהם מותרים אי נמי יאכלו אם הוא שלא במקומן מותרין בד' אמות בלבד ואם הוא במקומן כגון שחזרו הם מותרים בכל תחומין הראשון כאלו לא יצאו דוק ותשכח: ה"ג דתניא פירות שיצאו חוץ לתחום בשוגג יאכלו וכו' ולא גרסי' שיצאו חוץ לתחום וחזרו דהאי לקמן אתי למימר דרבנן ור' נחמיה בשוגג שלא במקומן פליגי דאלמ' ת"ק לא מיירי בחזרה למקומן והכי מוכח' כלא שמעת': ורש"י ז"ל לא גריס ליה: והא דקתני במזיד לא יאכלו ולא קתני לא יאכל משמע שלא יאכלו לשום אדם ואפי' למי שלא באו בשבילו וא"ת ומ"ש מיהי' דקי"ל באיסור תחומין שהביא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר: י"ל דשאני הכא דאתעביד בהו איסורא ע"י ישראל ובעי' למקנס טפי: וכי קאמרי' שיאכלו חוץ למקומן מיירי למי שקנה שם שביתה שהם תוך לתחומו. אי נמי אפי' לבעלים שיצאו בשוגג או שהוציאום שלא לדעת. מאי במקומן כלומר האי דשרי ר' נחמיה כשחזרו למקומן ה"ד אלימא במזיד והא עלה קתני פי' עלה דרישי' דמתניית' קתני במתניית' אחריתי ר' נחמי' ור' אליעזר וכו' ומסתמ' לא פליגי' מתניית' אהדדי:

דף מב.

אלא לאו חסורי מחסר' וכו'. תמיה' מילת' נהי דאכרח שפיר דבמקומו דקתני ר' נחמי' בשוגג מיירי למה ליה לחסורי מתני' כי היכי דלוקמ' כתנאי בדרב פפא דהא איפש' לומר דמתניית' כפשוט' ובשוגג שלא במקומן פליגי וכדאקשי' בסמוך וי"ל דתלמוד' אפרוק' דלקמן סמוך דמכרחי' דת"ק במזיד נמי שרי': והא מדקתני סיפ' לעולם אסורין פי' דשמעי' לת"ק דסגי ליה למשרי כל היכא דאיכא חד' לקול' כגון דהוי שוגג שלא במקומן או מזיד במקומן דלהכי קתני עלה ר' נחמיה דלעולם אסורים עד איכא תרתי לקולא עד שיחזרו למקומן שוגגין ופליגי בתרתי דאי ת"ק לא שרי אלא בחד' בלחוד דהיינו שוגג שלא במקומן אסורין אמאי קתני לעולם אסורין: ואין פי' זה מחוור כל הצורך דדילמ' האי תני לישנ' קלילי' ולישנ' דכייל בעי למנקט ושפיר קאמר לעולם אסורין ואפי' בשוגג עד שיחזרו למקומן: והפי' שנראה נכון דדייק ליה מלישנ' יתיר' דקתני שוגגין דאם איתי' דת"ק לא איירי התור' אלא בשוגג שלא במקומן ואתי ר' נחמיה ור' אליעזר בן יעקב לומר שאינן מותרין לעולם ואפי' בשוגג עד שיחזרו למקומן לתני לעולם אסורין עד שיחזרו למקומן וממילי' שמעי' דאשוגג דשרי ת"ק קיימי למה לי למתני שוגגין אלא ודאי מהאי לישנ' שמעי' דת"ק דשרי בתרתי כיון דאיכא חדא לקולא בין בשוגג שלא במקומן או במזיד במקומן וכיון דכן לא סגיא דלא נימא דמתניתא חסורי מחסרא כדאמרי' לעיל ודרב פפא תנאי היא וכיון דקאי רב פפא דהוה בתרא כת"ק הלכתא כוותיה שאם חזרו למקומן אפי' במזיד הרי הם כאלו לא יצאו ולענין מאי דפליג ת"ק ור' נחמיה ור' אליעזר בן יעקב בשוגג במקומן: י"א דכיון דרב פפא לא איירי בהא הדרי' לכללין דמשנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי ואפילו בברייתא אבל בתוספות כתבו דכיון דקי"ל כת"ק בחדא ה"ה באידך דרב פפא דעדיפא נקט דאפילו בהא דבמזיד הלכתא כוותיה וכ"ש באידך דהוי שוגג וכן נראה עיקר:

מהלך אלפים פסיעות בינונית. פי' דפסיעה בינונית אמה בקרוב ואפילו בשבת יכול למנות ולעשות כן הוא צריך ללכת אותם בשבת לשום צורך בשבת ומונה אותם בינו לבין העיר עצמו והויא לה כמדידה דמצוה דשריא כדאי' בשלהי מסכת שבת:

ואמר רב נחמן אמר שמואל שבת בבקעה. פי' וקנה שם שביתה אלפים אמה לכל רוח והקיפוהו עובדי כוכבים ומזלות מחיצה פי' שעשו שם עובדי כוכבים ומזלות מחיצה גמורה סביבותיו ופרש"י ז"ל דמיירי שעשאוה לדירה דהא קאמר דמטלטל בכלא ע"י זריקה ואי במחיצה שלא לדירה אם יותר מבית סאתים אסור לטלטל בה כלום אלא בדי אמות. מהלך אלפים אמה כשיעור תחומו והיה נראה דהא אתיא דלא כר"ג ושמואל

לטעמי' דאמר לקמן שאין הלכי כר"ג בדיר וסהר דאלו לר"ג הא קתני שאם הוציאוהו עובדי כוכבים ומזלות אפילו מכל תחומו ונתנוהו בדיר וסהר שמהלך כלא דכלא היקף כד' אמות וכ"ש בזה שההיקף הוא סביב תחומו. אבל רש"י ז"ל כתב דהא אפי' אליבא דר"ג היא דהא רב הונא וחייא בר רב דאיירי בה תלמידי דרב נינהו דפסק הלכה כרב בדיר וסהר ועד כאן לא קאמר ר"ג שאם נתנוהו בדיר וסהר שמהלך את כלה אלא כשהוציאוהו חוץ ממקומו שנעקרה שביתתו הראשונה ולפי' הקלו עליו לתת לו שביתה בכאן שיהא כל ההיקף כד' אמות: אבל כששביתתו הראשונה קיימת אין לו אלא תחומו שקנה תחלה וטעם נכון הוא וכן אמר בירושל' על האי פלוגתי' דרב נחמן ור"נ הוינן בעיין מימר מה פליגין ביה ר' עקיבא ור' יהושע ברם כר"ג ורבי אליעזר בן עזריה לא פליגין ואפי' כר"ג וכר' אלעזר ב"ע פליגין קל הוא שקנה לו שביתה ממי שלא קנה לו שביתה ע"כ והרי זה הירושל' מבואר כדברי רבי' ז"ל וכן העלו בתוספות אלא שלקמן חזר בו רש"י ז"ל ולפי זה היה נראה שאם הוציאוהו עובדי כוכבים ומזלות מן האלפים אמה שלו לשאר ההקף שמהלך את כלו דהא הויא לה כהוציאוהו עובדי כוכבים ומזלות ונתנוהו בדיר וסהר: אבל הרב מורי ז"ל אומר דהתם שההקף כלו חוץ לתחומו אבל בכאן שזה ההקף הוא סביב תחומו ומתחלתו נאסר באותו ההקף שלא היו לו אלא האלפים שלו כשהוציאוהו לאותו קצת. שנאסר בו לא חשיב כנתנוהו בדיר וסהר ואין לו אלא ד' אמו' וכן אתה אומ' במי שכלתה מדתו בחצי העיר וחזרו והוציאוהו לחציה האחר שאין לו אלא ד' אמות אבל הוציאוהו עובדי כוכבים ומזלות מתחומו ואחר כך הקיפיהו מחיצה הרי זה כנתנוהו בדיר וסהר שזה בשעת ההקף לא היתה לו שביתה ולא נאסר לעולם בהקף זה:

ומטלטל בכלא ע"י זריקה. פי' דשורת הדין כי מותר לטלטל בכלו לגמרי דכיון שהוקף מחיצה לדיר' ה"ל רשות היחיד שכל מחיצה שנעשית בשבת שמה מחיצה וכשהיא בשוגג מותר לטלטל בה כדאי' בשבת ובפרקין קמא והרי כשוגג הוא ואפי' למ"ד בפ"ק דשבת גורמת ולא דיורין גורמין התם הוא דליכא מחיצות גמורות אבל הכא דאיכא מחיצות גמורות לשם דירה אע"ג דאתעבידו בשבת מהני ומה שלא התיר שמואל לטלטל בכלא אלא ע"י זריקה מפני שא"א לו לצאת חוץ מתחומו ותדע שהרי הותי' לו ע"י זריקה לזרוק כרצונו ואפי' ביותר מד' אמות והיינו מטעמא דחשיב כרשות היחיד ואפי' מדרבנן ומזה אתה למד כי בתוך האלפים אתה שיש לו רשות להלך מטלטל בהם כרצונו. וכן פרש"י ז"ל ורב הונא אמר מהלך באלפים ומטלטל בד' אמות פי' שאין מתירין לו לטלטל דאלו הותר בזריקה הותר נמי כדרכו דכל תוך אלפים שמותר להלך בשם אין

בין טלטול כדרכו לטלטול בזריקה: ולטלטל בכלא ע"י זריקה ולא לומר קושיא פרכי' הא מעיקרא הכי לא שרית לטלטל ואפי' בתוך אלפים אדרבא ליטלטל בכלא ע"י זריקה דהא רשות היחיד גמורה היא. ומהדרי' גזירה שמא ימשך אחר חפצו כלומר ויבא לצאת חוץ למקומו:

באלפים אמה מותר ליטלטל כדרכו ואפי' חוץ לד' אמות ופריק משום דהויא כמחיצ' שנפרצה במלואה למקום האסור. פי' דכיון דחוץ לאלפים מתסר ואפילו ע"י זריקה הרי שהוא תוך אלפים נפרץ במלואו למה שהוא חוצה לו שהוא מקום האסור וע"כ הא בשבת מיירי דאלו בי"ט מודה רב הונא דשרי לטלטל בכל האלפים ולא הוי נפרץ במלואו למקום האסור דדבר פשוט הוא שמותר ששרות בי"ט וכן כתבו בתו': כמאן לא כרב נחמן ולא כרב הונ' פי' ועל כרחין א"א למעבד דלא כחד מנייהו דמה נפשך אי לא גזרי' שמא ימשך אחר חפצו יטלטל בכלא ע"י זריקה ואי גזרי' לא יטלטל אלא בד' אמו' ואפי' בתוך אלפים דהא נפרץ במלואו למקום האסור. ופרקי' אומ' בד' פי' מאי מטלטל באלפים דקאמר שמטלטל בהם בתוך ד'. ולאפוקי דחוץ לאלפים לא מטלטל כלל:

דף מב:

במאי מטלטל לאו ע"י זריקה. פי' דטלטול כדרכו לא איפשר דהא קתני שלא יעבור את התחו' ואם כן ש"מ דלא גזרינן שמא ימשך אחר חפציו: יש ספרים דגרסינן לא ע"י חשיכה: ופרוקא הוא דמיהא ליכא סייעתא לשמואל דהא קתני והמטלטל בכלא ע"י משיכה הוא. שמותר למשך חפץ חוץ לאלפים לתוך אלפים דליכא למגזר שמא ימשך אחר חפצו דלאו חפצו הוא עד דמייתי ליה. כן פרש"י ז"ל הגרסא הזאת אבל ליתא בנוסחי דוקני והוא ז"ל לאגרי' ליה: והא דקתני שאין לו אלא חצי העיר היינו נפי שבאת העיר לסוף המדה אבל אלו באת בתוך המד' אינ' נמשכה אלא כד' אמו' ומודדין מחוצ' לה תשלום האלפים אמה וכדאמרי' בפ' כיצד מדת העיר עול' לו והדין למי שלא שב' בתוכה שאלו שב' בתוכו היו לו אלפים אמה לכל רוח וזה ברור:

גרש"י ז"ל אמר רב הונא היה מודד ובא וכלתה מדתו בחצי חצרו אין לו אלא חצי חצרו. ולא גרסי' בחצי העיר דא"כ מאי קמ"ל רבי הונ' דיש לו חצי העיר מתני' היא בפרק כיצד מערבין כלתה מדתו בחצי העיר יש לו חצי העיר אלא ודאי הא קמ"ל רב דאפי' בחצר דאיכ' למגז' טפי שמא ימשך לחציו האחר לא גזרי' אע"ג דהא קתני התם נמי שאם כלתה מדתו בחצי מערה יש לו חצי מערה אפי' הכי אצטריך לאשמועינן חצר דשכיחי ביה כלים ואיכא למגזר טפי דילמא אתי לטלטולי בכלא כן פירשו בתו'. מהו דתימא

ניחוש דילמא אתי לטלטולי בבלא. וה"ה שהיה יכול לומר ניחוש דילמא אתי להלוכי בכלא. אלא ודאי הא מההיא דמערה שמעינן לה ולהכי נקט חצר דהכא שכיחא חששא דטלטול משום דשכיחי בה כלים ואגב טלטול נמי שכיחי הלוך ואפ"ה אשמועינן רב הונא דלא חיישינן להכי. וק"ל דכיון דקאמר ניחוש דילמא אתי לטלטל בכלא דהיינו חוץ לאלפים מכלל דבתוך אלפים מותר לטלטל כדרכו חוץ לד' ואלו רב הונא גופיה אמר לעיל שאין מטלטלין באלפים אלא בד' אמות: ר"ל דאין ה"נ ומשום דלא אסרי באלפים אלא משום גזירה דכלא נקט מכלא כן פי' בתוספת. הואיל ותקרת הבית חוצבת פי' דהא איכא הכירא כאלו תקרת הבית יורדת וסותמת וליכא למיחש שמא ימשך לפנים. דלא גזרי' הלוך דיר וסהר אטו הלוך דבקעה פרש"י ז"ל דאע"ג דהוציאוהו עובדי כוכבי' ונתנוהו בבקעה אין לו אלא ד' אמות. כשנתנוהו בדיר וסהר מהלך את כלא ולא גזרי' דיר וסהר אטו בקעה ומדהלוך אטו הלוך לא גזרי' הכא טלטול אטו הלך לא גזר כדרב הונא ודחי' דלא דמי דהתם בבקעה ודיר וסהר שני מקומות והכא מקום אחד: ואין פי' זה מחיור כל הצרך חדא דהיכי ס"ד מעיקרא לרב הונא בריה דרב נתן לדמויי הא דלא גזרי' דיר' וסהר אטו בקעה לאידך שהוא במקום א' ובאדם א': ועוד דהכי הל"ל ומדלא גזרי' דיר' וסהר אטו בקעה טלטול אטו הלך לא גזרי אלא שבזו י"ל דאיידי דבעי למימר טלטול אטו הלוך לא גזר נקט בהא הלוך אטו הלוך. ואחרים פירשו דר"ג כיון דס"ל שאם כלתה מדתו בחצי חצר או בחצי דיר וסהר אין לו אלא חציו וכדפריש לעיל כך הי"ל כי כשהוציאוהו עובדי כוכבים ומזלות ונתנוהו בדיר וסהר שלא יהלך בו אלא בד' אמות דניחוש דילמא אמר האי גברא כיון שנתנוהו לו כל הסהר בודאי שביתה גמורה נתנו לו כאן לפי שיציאתי חוץ לתחומי ואתי להלך חוץ לדיר וסהר כאלו קנה שם שביתה מבעוד יום והשת' אמרינן שפיר דכי היכי דבהא לא גזר ר"ג הלוך דיר וסהר בפני' אטו הלוך בחוץ ה"ה נמי דלא גזר בחצי חצר וחצי דיר וסהר טלטול אטו חוץ ממנו אטו הלוך חוצה לו. ודחי דשאני התם דהוו להו שני מקומות ויש מחיצות חוצצות בנתיים והכירא שלא יבא להלך חוץ לעיר לדיר וסהר כלל מה שאין כן בזו שהכל חצר אחת ודיר אחת וכן פירש מורי הרב ז"ל:

אבל טלטול אטו הלוך ומקום אחד הכי נמי דגזרי מכאן ראיה גמורה למה שפרש"י ז"ל למעלה דההיא דשמואל אפי' ר"ג מודה בה וכן כל מאי דתניא לעיל שהמודד וכלתה מדתו בחצי דיר וסהר אין לו אלא אותו חצי בלבד שאם לא כן מאי טלטול אטו הלוך איכא למגזר הכא דהא לר"ג מותר להלך בכלו כיון שמוקף מחיצות דהא אדשמואל ורב קיימי' דמיירי כשהקפוהו עובדי כוכבים ומזלות מחיצה וזה ברור. ומיהו רש"י ז"ל פי'

כאן טלטול אטו הלוך לא גזר כגון ששבת בבקעה בי"ט בלא מחיצות לא גזרי' טלטול דזריקה חוץ לאלפים אטו חוץ הלוך כרב נחמן ואע"ג דשבת בבקעה לא סביר להו כוותיה דהא לדידהו נתנוהו בדיר וסהר מהלך את כל' אע"פ שלא שבת באויר מחיצות: ואין זה נכון חדא דשבת בבקעה מאן דכר שמה דאנן ההיא גופא דאפליגו שמואל ורב הונא אתיא לאוקמי כתנאי אי גזרינן טלטול אטו הלוך או לא ועוד דביום טוב מודה רב הונא שמותר לטלטל בכל האלפים כדכתיב לעיל וליכא למימר דנוקים פלוגתא דרב הונא ושמואל בשבת ונוקים הא דהכא בי"ט אלא ודאי שהסוגיא באה כפשוט' לפי מה שפרש"י לעיל: ולא ידענו מה היה לו לפרש כאן כמו שפי'. וי"ל דמרן ז"ל הכא אשמעי' דמסוגיין ליכא ראיה ולעיל אשמעי' עיקר דינא. אבל הכא דלא שבת באויר מחיצות לא. וא"ת והא ספינה דאפליגי בה במתני' ששבת בה באויר מחיצות מבעוד יום י"ל דבהאי דחויא סביר לן כדאמרינן לקמן אליבא דר' יהודה דמחיצות ספינה כיון דלהבריח מים עשיות לא חשיבי מחיצות:

והלכתא כשמואל דתניא כוותיה ורב נחמן מכרח כוותיה: אמר רב הלכה כר"ג בדיר וסהר וספינה ושמואל אמר הלכה כר"ג בספינה אבל לא בדיר וסהר: דכ"ע מיהת בספינה הלכה כר"ג מ"ט כלומר מ"ש ספינה מדיר וסהר דהא בכלהו איכא הקף מחיצות: אמר הואיל ושבת באויר מחיצות מבעוד יום פי' דכיון דקנה שביתה בספינה זו ובאותה שעה דכ"ע כלא כד' אמות דמיא כדין השביתה בתוך העיר אף עכשיו לבסוף לא נפקא מדינה ונדונת כאן בסופ' כד' אמות ומיהו ר' עקיב' ור"י סברי דכיון שנכנס שם על דעת שהמהלך הספינה ותוציאנו מתחומו גם דספינה נידא מכיון דנפקא מתחומו בטל דינא דמעיקרא והוי כאלו לא שבת שם:

ר' זירא אמר הואיל וספינה נוטלתו מתחלת ד' ומניחו בסוף ד'. פירשו הראשונים ז"ל דר' זירא סבר דכי קתני ר"ג שמהלך את כל הספינה היינו בשמהלך בהפך הליכ' של ספינה שהספינה הולכת לצד מערב והוא מהלך בה כלפי מזרח כי בכל פסיעה שהוא הולך בה לצד מזרח הספינה מוליכתו כלפי מערב לתוך ד' אמותיו וכאלו לא יצא ממקומו הראשון דמי ונמצא שלא נתנו לו אלא ד' אמות: ורש"י ז"ל דחה פי' זה דהא מתני' סתמא קתני שמהלך את כלא ואפילו במהלך כפי הליכה של ספינה: והוא ז"ל פי' דה"ק דכיון דהספינה נידא ומהלכת ובכל פסיעה ופסיעה שהוא מהלך בה עוקרתו ומליכתו לסוף ארבע אמות אין לו תורת ארבע אמות שהרי לא עמד תוך ארבע אמות משיצא חוץ מתחומו אלא במידי דקביע והרי כל הספינה כד' אמות ור' עקיבא ור' יהושע לית להו האי טעמא כיון דספינה מינח ניחא ומיא הוא דקממטי לה כך יש לפרש לפי

פי' ז"ל. ובתוס' פי' דכיון דספינה מהלכת היא ועל כל פסיעה ופסיע' עוקרתו הספינה ממקומו הרי הוא נדון בכל פסיעה ופסיעה כאלו הוצאתו תמיד מתחום לתחום שיש לו בכל א' מהם ד' אמות וכיון דכן שפיר יכול להלך את כלא ור' עקיבא ור' יהושע אמרי דספינה מינח ניחא וכדפרישית. והפי' הזה נכון. ולכלהו פירושי לא אתיא הא דר' זירא אלא במהלך בספינה בעוד שהיא מהלכת ובהא הוא דשרי' להלוך את כלא והיינו דאמרי' בסמוך:

דף מג.

ורבה מ"ט לא אמר כר' זירא ופרקי' דבמהלכת כ"ע לא פליגי דאלמ' ליכא למימר טעמ' דר' זירא אלא במהלכת ופשוט הוא מאי בינייהו איכ' בינייהו שנפתחו דופני הספינ'. פי' מבעוד יום דהשתא לא שבת באויר מחיצות לרבה ליכא לר' זירא איכא אי נמי בקופץ מספינה לספינה פי' ששבת בספינה אחת וקפץ אחרי כן לספינה אחרת ובא להלך בכלא כשהיא מהלכת דלרבה אינו יכול להלך בה ולר' זירא יכול להלך. ולישנא דקופץ משמע שקפץ מדעת. ושמעי' מינה דכל שנכנס בדיר וסהר ומקום שמוקף מחיצות אין הפרש בין שנכנס לדעת או שלא לדעת לענין שיהא כלא כד' אמות וכדפרשית במתני':

במהלכת דכ"ע לא פליגי. פי' דבמהלכת לדברי הכל מותר להלך בכלא מטעמא דר' זירא ובהא לא אפיליגו ר' יהושע ור' עקיבא וכשמהלך בה בעודה עומדת הוא דאפליגו ר"ג ור' יהושע ור' עקיבא ובעומדת הוא שאמרו הלכה כר"ג בספינה והתם לא שיך טעמא דר' זירא כלל אבל ר' זירא הוה סבר דכשעמד דכ"ע לא פליגי שאינו יכול להלך את כלא דמחיצות להבריח עשויות ולא חשיבי כלום ובמהלכת הוא דפליגי אשתכח השתא לפום הא דהדרי' ממאי דהוה אמרי' דאיכ' בין רבי ור' זירא שנפחתו מחיצות אי נמי בקופץ מספינה לספינה דה"ד אי במהלכת אפי' רבה מודה שיכול להלך בה: ואי בשעומדת אפי' ר' זירא קאמר שאיני יכולה להלך בה אלא בד' אמות: אא"ב במהלכת לא פליגי היינו דקתני רצו כלומר דמיירי בספינה מתהלכת ואע"ג דמדיני שריא חששו דלמ' עמדי פורת' בשעת שמהלכין בה: אלא א"א דבמהלכת פליגי אבל בשעמדה דברי הכל אין מהלכין בה וכדסבר ר' זירא מאי רצו: איסורא הוא לר' עקיבא ור' יהושע ומיהו ליכא מהא תיובתא לר' זירא דיכול לומר דלעולם במהלכת פליגי והא דקתני ר"ע משו' דאינהו ספוקי מספקי להו עיקר דיני ושורת הדין דספיקא דרבנן לקולא: וכ"ש שר"ג מתיר בודאי אלא שרצו להחמיר על עצמן נחוש לספקא והיינו דלא אסיקנא בתיובתא עליה ומיהו דיקא מתני' כוותיה דסתמא דלישנא משמע שרצו להחמיר אפילו על עצמן

על מה שהיה בריא להם להתירא ואידך נמי דאמר רב אשי דיק' נמי דקתני דומיא דדיר וסהר לאו הכרחה הוא דאיכא למימר הא כדאי' והא כדאי':
א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי הלכה כר"ג בספינה הלכה מכלל דפליגי: שאלה הוא שהיה שואל רב אחא מרב אשי היכי קאמ' הלכה כר"ג בספינ' דמשמע דפליגי בה דהא לפום פשטא דמתני' לא אפליגו בספינה כלל וא"ל אין דהא תני' חנניה וכו':
ולענין פסק הלכה: פסק ר"ח הלכה כשמואל כדברי המכריע הזה שהכריע כרב בספינה ואינו מחוור שאין למדין הלכה מפי משנה: ואי משום דקי"ל הלכה כדברי המכריע ה"מ במתני' אבל בברייתא לא כדאיתא בפרק כירה: ועוד שהמכריע הזה הוא ר' יהושע כדפרש"י ז"ל ואין הכרעת בעל דין הכרע' הלכך הדרי' לכללין דרב ושמואל הלכ' כרב באיסורי הילכך קי"ל כדפסק רב הלכ' כר"ג בדיר וסהר וספינה ולקמן במעשה דנחמיה אמר תלמודא בהדיא והא אמר רב הלכה כר"ג בדיר וסהר דאלמא פשיט להו שכן הלכה והכין נמי אמרי' לקמן גבי בתרי דאתו למצרכת' דכלא כד' אמות דמיא וכן פסק רב אלפס ז"ל:
בעי רב חנניא יש תחומין למעלה מי' פי' ונפק' מינה שאם לא קנה שביתה בבין השמשות אלא למעלה מעשרה דאי אמרת אין למעלה מעשרה שיכול לילך בקפיצה או בספינה כמו שירצה וכשיעמד בשום מקום לקנות שביתה יש לו אלפים לכל רוח וה"ה שאפי' קונה שביתה בין השמשות לאחר כן למטה מעשרה פי' אם בא לצאת מתחומו כשהוא בתוכו וללכת בקפיצה כמו שירצה הרשות בידו: ומיהו כל שחזר ונח למטה מעשרה לא יזוז ממקומו ממקום שביתתו אלפים אמה כשיעור תחומו והכין מוכח לקמן גבי הא דתניא גשמים שירדו ביום טוב הרי הם כרגלי הממלא דאקשינן ואמאי לקנו שביתה באוקינוס פי' שהרי קודם שבאו בעבים קנו שביתה באוקינוס דאפילו למ"ד שאין תחומין למעלה מעשרה מים ע"ג מים זו הנחתן והמים העליונים דינם כאלו הם גוף אחד עם אותם שהם בקרקע הים ולא אמרו בשמעתין לקמן שהים חשוב למעלה מעשרה אלא לגבי ספינה וזה ברור ולהכי פרכי' התם דכיון דקנה שביתה באוקיינוס למטה מי' אע"פ שעלו אחריו כן בעבים ויצאו מתחומין דלמעלה מעשרה מ"מ כשחזרו ונחו בארץ והרי הם חוץ למקומן לא יזיזם מד' אמות. וקושיין התם סתמא נקטי' לה ואפי' למאן דסבר אין תחומין דאי לא הוה לן לפרושי ולמימר שמעת מינה אין תחומין וכדאמרינן גבי לקנו שביתה בעבים אנא ודאי כדאמרן:
כי תבעי לך עמוד גבוה עשרה ואינו רחב ד'. פי' והוא עומד מקצתו תוך התחום ומקצתו חוץ לתחום דאי אמרת אין תחומין יכול להלך בכלו וללכת כן מעמוד לעמוד כמו

שירצה ואע"פ ששבת בתחלה למטה מעשרה וכדפרישנא. ואי נמי בקפיצה דספינה וכדמוכחא שמעתין. אא"ב יש תחומין שפיר: פי' דכיון דבעמדה איכא איסורא משום תחומין החמירו על עצמן במהלכי דחששו שמא תעבר אלא א"א אין תחומין ולמעלה מעשרה הרי לא קנו שביתה בספינה כלל בין שעמד' בין שהלכה ולמה אין מהלכין את כלא. ופסקי' הב"ע במהלכת ברקק פי' רקק נקרא מקום שהוא בשפת הנהר שאינו גבוה עשרה וכדאמרי' התם בפרק הזורק וכמה רקק מים פחות מעשרה ואע"ג דאמרי' בפ' הזורק גמירי שאין ספינה מהלכת בפחות מעשרה. התם ה"ק שאין ספינה מהלכת מן הסתם הלוך כדרכה בפחות מעשרה אבל ספינתו של ר"ג לפום האי אוקמתא דרבא גוששת היתה שאין דרכו של נמל להיות בו רקק כן פירי רבינו הגדול ז"ל. והראב"ד ז"ל פי' רקק של מים שהם כטיט הנרוק דחשיבי כארעא סמיכתא ואין צריך. כי לא היו בתוך התחום מאי הוי פי' דכיון שלא קנו שביתה במים כלל שהוא למעלה מעשרה כל שהגיעו ליבשה שם קונים שביתה וכשמגיעים לתחו' העיר דינם כבני העיר ומכאן ראיה למה שכתבתי למעלה:

ת"ש הריני נזיר ביום שבן דוד בא בו. פי' לא סוף דבר שבא בו ממש דהא אמרי' לקמן דאי קאי בימות החול כי קאמר הכי הוי נזיר מכאן ואילך ואפי' בשבתו' וי"ט דכיון דחיילי' תו לא פקעא ואם איתא היכי חיילי' דהא אגלו מלתא שלא בא בן דוד. אלא ה"ק הריני נזיר ביום שבן דוד אפשר לבא בו ולה"ק מותר לשתות יין בשבתות וי"ט לפי שאין בן דוד אפשר לבא בהם כדמפרש ואזיל:

דף מג:

אמרינן לב"ד הגדול אתא. פי' ללשכת הגזית מקום ב"ד הגדול כי שם יגלה בתחלה מפני הטרח. פי' שיטריחנו להקביל פניו וימנעו מלהכין צרכיהם וא"ת ודילמא אתא אליהו בחמישי ואתא משיח בע"ש: הא לא קשיא הכא דאיהו לאקיבל עליה נזירות אם כבר בא משיח קודם נדרו הילכך אי קאי בע"ש הוי נזיר אבל אי קאי בשבת לא הוי נזיר דאיהו ביום שבן דוד בא בו מנדרו ואילך קאמר ועוד דכיון דאיהו ביום שבן דוד ראוי לבא בו קאמר הרי אינו ראוי לבא בשבת ממש אלא קודם שבת או לאחריו:

בחד בשבא לשתרי תפשוט מינה דאין תחומין דאי יש תחומין בחד בשבא לשתרי. פי' דהא כיון דיש תחומין לא אתי אליהו בשבת כי היכי דליתי משיחא בחד בשבא אבל כשאתה אומר אין תחומין אתי אליהו בשבתא ואתי משיחא בחד בשבא ולפי' אסור ומהדרי' האי תנא ספוקי מספק' ליה לחומרא פרש"י ז"ל מספק' ליה אי יש תחומין או

אין תחומין לחומרא קאמר דאין תחומין הילכך מפשיט לא תפשוט מינה דתילף מינה התירא. נראה מדברי רש"י ז"ל דאפי' לגבי עירוב שבת אזלי' בהא לחומרא: ועוד דלמ"ד אין תחומין מתוקמי מתני' דלעיל ברקק ושנויא דחיקא היא דמסתמא אין חלוק בין רקק למים צלולין. ועוד דתניא לקמן חכם שבין תחומי שבת צריך מחיצה של ברזל להפסיקו ולא מפלגינן בין מים עמוקים עשרה לשאינן עמוקים עשרה דאלמא יש תחומין למעלה מעשרה וראיות כלם דחויות דההיא דרקק הא פרישנא שפיר. וההיא דחכם אינה כלום דהא פרישנא לעיל דלגבי מים עצמן לא חשיבי אלא למטה מעשרה: ותדע דאם איתא כדבריו היכי לא מייתי לה להההיא דשמעתין ונפשוט מינה דיש תחומין ומאי דאמרי' הכא ספוקי מספקא לן ולחומרא דינמא לגבי נזיר איתמרא דה"ל ספיקא דאורייתא אבל בתחומי שבת ספקא דרבנן היא ולקולא וכן הגיה עליו רבי' הגדול ז"ל ופסק הוא ז"ל דלקולא נקטי' לה דספיק' דרבנן הוא וכן כתב הר"ז ז"ל ועל כן התיר רבי' ז"ל ליכנס בספינ' של עובדי כוכבי' בשבת וכן לירד ממנה בהגיעו ליבשה בשבת שהרי לא קנו שביתה בים למעלה מעשרה וכן פסקו בתוס': ומה שנהגו העם כשרוצים ליכנס בספינה בשבת שהולכים ומקדשים שם מע"ש כדי שיקנו שם שביתה למעל' מעשר' לא הי' צריך דכיון דאין תחומין למעלה מעשרה הרי בלא זה יכולים ליכנס שם בשבת אלא שהם רוצים לקנו' שביתה למעלה מעשר' כדי שאם יגיעו למחר בנמל שיהו רשאין ליכנס שם ויהיו כבני העיר ואלו היתה שביתתם בביתם לא היו זזין ממקומן מתוך הספינה שהרי חזרו למטה מעשרה והרחיקו מתחומין וכההיא דכתיבנא לעיל. כן כתבו בתוספות. ואף לפי שטה זו צריך היה כי אותן שקדשו בספינה שלא יחזרו אחרי כן ליבשה בשבת שא"כ כיון שלא קנו שביתה בספינה למעלה מעשרה הרי הם קונים שביתה ביבשה ומה הועיל להם מה שקדשו בספינה הא ודאי לא מעלה ולא מוריד ומיהו אכתי איכא למידק אשמעתין דהא אנן קולא בעי' למפשט מההוא דנזי' דאין תחומין למעלה מי' ללמוד משם קולא לגבי עירובי והתלמוד דחא דתנא ספוקי מספקא ליה ולחומרא אתיא דלגבי תחומי ספקא לקולא לגמרי מה הועיל בעל הש"ס כשדחק הברייתא הזאת והוציאה מן הודאי אל הספק דהא לגבי נזיר בין בזה ובין בזה ולחומרא היא לומר אין תחומין. ולגבי תחומי שבת בין בזה ובין בזה לקולא היא זו הקשה מורנו הרשב"א שיחיה. וי"ל דמשום דאיכא ר' עקיבא וכמה תנאי דסבי' להו תחומין דאורייתא לפי' העמידה בספק דלמ"ד תחומין דאורייתא אזלי' בה לחומרא וחיישינן שמא יש תחומין למעלה מעשרה כנ"ל. אבל מורינו ב"ר נר' פי' דנפקא מינה להיכא דשבת ביבשה ורצה להפליג מיבשה בים ולצאת דרך אניה למעלה מעשרה אי נמי בקפיצה דאי אמרת דפשי' לן דאין תחומין שרי

אבל השתא מספקא אסור לצאת מתחום ביתו דהא חזקה דתחום ביתו וכל שיש שם חזקה לא אזלינן בתחומין בספקן להקל וכדמוכח לעיל גבי ספק עירוב בשר וכו' הא כל שלא קנה שביתה ביבשה מותר הוא בספינה: דבכי הא ספק עירוב לקולא הילכך מי שבא בספינה בשבת ולא יצא משם לייבשה מבין השמשות ועד עכשיו הרי הוא מותר לצאת ליבשה ודינו כבני העיר אם הנמל תוך תחום העיר ואם לאו יש לו ביבשה אלפים אמה וכן אם בא ליכנס בספינה למחר והלך שם מבין השמשות ולא יצא משם רשאי להפליג למחר לכתחלה. אבל אם קנה שביתה ביבשה אינו יכול להפליג בספינה בשבת דכיון שיש לו חזקה דביתו ספק תחומין לחומרא. והמקדשים בספינה כבר אמרנו דינם שאם חזרו ויצאו ליבשה הרי הם קונין שביתה ביבשה דכל שלא קנה שביתה מע"ש מחמת שקנה למעלה מעשרה כשיגיע למטה מעשרה לשם היא קונה שביתה. כל זה פסק רבי' שיחיה אבל מורי המובהק ז"ל פסק כדברי רבי' ז"ל דספק תחומין לקולא לגמרי ואפי' השובת ביבשה מותר להפליג בספינה. ולענין הא דתניא בפ"ק דשבת שאין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת אין ללמוד משם איסור למה שנהגו להפליג בספינה וכדכתיב התם בס"ד ולענין לצאת חוץ לתחום שבת ע"י קרון אם הוא רחב אע"פ שהוא גבוה עשרה או יותר דארעא סמכתא היא וכדאמרינן לעיל גבי עמוד. ואע"ג דממילא אזיל או שהעובדי כוכבים ומזלות מוליכו אין בכך כלום דספינה נמי מנפשא אזלא ואפ"ה קא מתסר למ"ד יש תחומין למעלה מעשרה אלא כמי שהוא בתוך הים אפי' למ"ד יש תחימין כדמוכח לעיל הולך שם דה"ל כמי שהוציאוהו עובדי כוכבים ומזלות או רוח רעה אלא דכשעמד לא יזוז ממקומו ליבשה ולר' עקיבא לא יהלך בספינה אלא בדי אמות והרשב"ם היה מתיר לילך בקרון בשבת כיון שהעובדי כוכבים ומזלות בעצמו מוליכו חוץ לתחום ואיהו לא מידי קא עביד ואינו נכון ועוד אסר ר"י ז"ל מטעם שהוא משתמש בבעלי חיים כדאמרינן התם היושב בקרון סופג את הארבעים וגם הרשב"ם חזר בו ואסור מטעם שמא ירד מן הקרון ואין לו אלא ד' אמות וישכח ויעבר את התחום ומיהו בספינה אין לאסור שמא ימצא יבשה כיון דלא שכיחא. ע"כ תורף דבריו ז"ל ולא הודו לו כלל.

מתני' פעם אחת לא נכנסו לנמל עד שחשכה אמרו לו לר"ג מה אנו לירד אמר להם מותר שכבר הייתי מסתכל והיינו בתוך התחום עד שלא חשכה ולפום פסק' דלעיל דוקא במהלכת ברקק כדאמרי' הא לאו הכי לעולם מותרין לירד והקשו בירו' לאו ר"ג מתני' היא כלומר ואיהו ס"ל שאם נתנוהו בדיר וסהר מהלך את כלה וסתם נמל מוקף הרים ודינו כדיר וסהר ופירקו שהיה נמל יותר מב"ס פי' וכיון שלא הוקף לדירה אינו

נדון כדי אמות וכדכתיב לעיל בריש פירקן ומכאן אנו למדין דין זה ונראין דברים כי הירושלמי חדא מתרי תלת טעמי פריק וניחא ליה לאשמעי' האי דינא דיותר מב"ס דהא בלאו הכי נמי איכא לתרוצי כי ר"ג לפי שטתם השיבם לר עקיבא ור' יהושע דפליגי עליה בדיר וסהר כי הם ג"כ לפי שטתם שאלו ממנו ולא שעשה להם הוראה דהא ידעי דפליג עלייהו: אלא מפני שהיה יודע היכן הגיעו בבין השמשות שאלו ממנו מהו לירד כלו' אם תוך התחום. ועוד דאפי' לר"ג אלו לא הגיעו תוך התחום בבין השמשות כיון שהספינה מהלכת ברקק אי נמי שיש תחומין למעלה מעשרה הרי קנו שביתה שם. ויש להם למדוד משם אלפים אמה ואם כלתה מדתם עצמו אין להם לזוז מאותו מקום שכלתה המדה כדאיתא לעיל ואפי' לר"ג כדפרש"י ז"ל וכשהיו בין השמשות בתוך התחום הרי הם כבני העיר וכשהגיעו לנמל יורדין ונכנסין בכל העיר. וכן פירש"י ז"ל מה אנו לירד ולהכניס בעיר ואפי' לר' מאיר דאמר לקמן מי שישב בדרך ועמד והרי הוא סמוך לעיר ולא היתה כוונתו לכן לא יכנס הכא מודה שיכולין להכנס אם היו בתחום העיר בין השמשות דהכא כוונתם לכך היתה מתחלתם שאם היו תוך התחום שיהו כבני העיר וע"ז שאלו לר"ג מה אנו לירד. ומשום דאפשר לתרוצי הכין לא הקשו בש"ס דילן כמו שהקשו בירושלמי: ועוד כתב הראב"ד ז"ל שאפי' לא היה נמל יותר מב"ס אם הוא נפרץ לים ביותר מעשר הרי הוא נפרץ במלואו למקום האסור לו וכיון שאין מטלטלין בו אלא בדי אמות אף הוא אינו מהלך בו אלא בדי אמות: ולפי זה מה שלא תירץ כן בירושלמי קושטא דמילתא נקט שהיה נמלך יותר מב"ס אי נמי חד מתרי תלת טעמי נקט רבינו ז"ל:

נחמיה בריה דרב הונא בר חנילאי. משכתי שמעתא ונפק חוץ לתחום א"ל רב חסדא לרב נחמיה נחמיה תלמידך שרוי בצער א"ל עשה לו מחיצה של בני אדם ויכנס. פי' דכל שיצא חוץ לתחום והוא במקום המוקף מחיצות הרי כל ההקף חשיב כדי אמות ויכול להלך בכל ההקף אליבא דר"ג דאמר במתני' הוציאוהו לתוך העיר או שנתנוהו בדיר וסהר מהלך את כלה: ואין חלוק בזה בין שהכניסוהו למקום המוקף מחיצו' מקודם לכן או שהקיפוהו מחיצות אחר שיצא כיון שכבר היה חוץ לתחום וכמו שכתבנו שם: ולא עוד אלא שאם ההקף הזה מגיע עד תחומו הראשון אמרי' כיון דעל על והרי הוא כמות שהיה וכדאמר תלמודא לעיל במי שהוצרך לנקביו והיינו דאמר רב נחמן הכא עשה לו מחיצה מכאן ומכאן של בני אדם ויכנס לתחומו ויהא כמו שהיה שאם אינו חוזר לעירו כמות שהיה עדיין צערו קיים ומה לי שיבא עד תחומו אם לא יזוז משם אלא ודאי כדאמרן דכיון שהותר במחיצה ההיא כר"ג והובלעה אותה מחיצ' בתחומו הראשון ואפי' לרבנן

דפליגי עליה דר' אליעזר ולית להו הבלעת תחומין בהא מודה כדמוכח שמעתין וטעמא נפרש לקמן בס"ד:

יתיב רב נחמן בר יצחק אחורי דרבא ויתיב רבא קמיה דרב נחמן. פי' ורב נחמן סתמא היינו רב נחמן בר יעקב כדמוכח במסכת גיטין וכדכתיבנא התם. ויתיב רב נחמן בר יצחק וקאמר ליה לרבא מאי קא מבעיא ליה לרב חסדא כלומר מה היה ספיקו אלימא במלו גברא עסקי' פי' דהיה חוץ לתחום בני אדם מרובים שערבו שם והיה בהם די לעשות מחיצות עד תוך תחומו של נחמיה וקא מבעיא ליה אם הלכה כר"ג דשרי להלך בכל ההקף כדאיתא במתני' או אין הלכה כר"ג דאם תמצא לומר הלכה כר"ג היה יכול ליכנס עד תחומו וכיון דעל על:

דף מד.

או דילמא בדלא מלו גברי עסקי' וקא מבעיא ליה הלכה כר' אליעזר או אין הלכה כרבי אליעזר. פי' או דילמא דבדמלו גברי לא מספקא ליה דודאי הלכה כר"ג אלא עובדא כי הוה בדלא מלו גברי לעשות מהם מחיצה עד התחום אלא עד שתי אמות סמוך לתחום ואלו במתני' תנן מי שיצא חוץ לתחום עד שני אמות יכנס דברי ר"א דסבי' ליה לר' אליעזר דכל שיצא מחוץ לתחום יש לו ד' אמות והוא באמצען וכיון שהשתי אמות שיש לו לצד תחומו נבלעו' בתחומו יכנס עד תחומו וילך בכלו דכיון דעל בהתירא על ורבנן פליגי עליה וסבי' להו דכל שיצא חוץ לתחום יש לו ד' אמות לכל צד ומיהו אע"פ שאותם ד' אמות שהם לצד תחומו נבלעות מחיצתן בתוך תחומו לא יכנס בתחומו אלא באותן ד' אמות בלבד: וא"כ זה שעושין לו מחיצה עד סמוך לתחומו שתי אמות הוי כפלוגתא דר' אליעזר ודרבנן ושמעי' מהכא דלר' אליעזר אפי' המוקף מחיצה חוץ לתחומו יש לו שתי אמות חוץ למחיצה שאם לא כן הכא דלא מלו גברא ונשארו שתי אמות היאך יכנס באותן שתי אמות וכי תימא דטעמא דר' אליעזר משום דשתי אמות הסמוכים לתחום לא חשיבי הא ליתא דלקמן אמרינן בהדיא גמר מי שיצא ברשות דטעמא דר' אליעזר משום הבלעת תחומין. והכי נמי אמרו' בסוף פרקין דר' אליעזר כגון דקאי בתרתי ועייל חדא ואם כן הא דר' אליעזר עדיפא מדר"ג ושמעינן מהכא נמי דכל היכא דסבי' לן כר"ג אי דמלו גברי עסקי' יכול הוא ליכנס ואפי' לרבנן דפליגי עליה דר"ג ויהא מותר בכל תחומו הראשון דהא עד כאן לא אמרינן דאיכא לספוקי בדר' אליעזר אם הלכה כמותו אם לאו אלא בדאמלו גברי מודו רבנן לר' אליעזר דהבלעת תחומין מילתא היא והיינו מאי דכתיב' לעיל דמוכח' שמעתין וההי"ד דמודו רבנן בההיא דמי שהוצרך לנקביו דלעיל

וכדבעי׳ לפרושי טעמא לקמן ושלא כדברי רש״י ז״ל: א״ל רבא פשט דבדלא מלו גברי עסקי׳ דאי ס״ד בדמלו גברי עסקינן הא אמר רב הלכה כר״ג בדיר וסהר וספינה: כלומר דבדר״ג ליכ׳ לספוקי דודאי הלכתא כוותיה. ושמעי׳ מהכא שהלכה כר״ג כדכתיב׳ לעיל: והקשו התוספות אי לא מלו גברי יקחו מהראשונים ויאריכו המחיצות ותירצו דא״כ יפרישו גברי וה״ל מחיצה עושה מחיצה בבני אדם לדעת דאסור כדאית׳ לקמן ומיהו אם באו בתחלה שלא לדעת ואח״כ הבינו אין לחוש לכך: דייקא נמי דאמר יכנס להו במחיצה: פרש״י ז״ל דדייקינן ליה מלישנא יתירא דהא מסתייה לרב נחמן דילמא עשה לו מחיצה של בני אדם וממילא ידענא דלהכניסו לתחומו עביד לה דעלה קא שייל ואמר תלמידך שרוי בצערי למה ליה למימר תו ויכנס. אלא ודאי ה״ק עשה לו מחצה עד סמוך לתחום ואח״כ יכנס מעצמו בלא מחיצה ולפום פשטא בעי׳ שמעינן דהלכה כר׳ אליעזר דהא רב נחמן אליבא דרבי אליעזר פשיט ליה ורב חסדא ורבא עבדו בה עובדא ומיהו איפשר לומר דכי אורי רב נחמן למעבד מחיצה ולהכנס לאו משום דר׳ אליעזר דוקא אלא משום דס״ל דבהא אפילו רבנן מודו דמשכתיה שמעתא והיה אנוס בדבר מצוה והויא ליה כי הא דאמרינן לקמן דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דר׳ אליעזר אלא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מודו והא דאמרינן דמבעיא לן לרב חסדא אם הלכה כרבי אליעזר או אין הלכה כר׳ אליעזר ה״ק אם הלכה כרבי אליעזר ממש או אם הלכ׳ כמותו בזו מיהת משום דאמרי׳ דמודו בה רבנן ונקט ר׳ אליעזר משום דמפרשא מלתיה. ואפ״ה פשטא דשמעתא כרבי אליעזר רהטא וכן עיקר:

איתיביה רב נחמן בר יצחק לרבא. פי׳ משם דשרי רב נחמן לעשות מחיצה לכתחלה בשבת. נפל דופנא: פרש״י ז״ל דופנא של סוכה וע״כ בסוכה של מצוה עסקי׳ כדפרש״י ז״ל דהא אוקמנא לקמן בדופן שלישית שהוי מהכשר סוכ׳ ודייקינן לה מדקתני דופני כלומר הדופן הצריך לה ובא להכשירה והא ליכא למימר אלא בסוכה של מצוה. ועוד דאמרינן לקמן דבדופן שלישית אסור דה״ל כעושה בנין עראי לכתחלה דאסור ובדופן רביעית שרי דה״ל תוספת אהל עראי בעלמא דשרי: ואי בסוכה דלאו מצוה עסקינן ליכא הפרשה בין דופן רביעית לדופן שלישית דאי דעביד ליה בכרמלית או ברשות הרבים אפי׳ דופן רביעית אסור דהא בדופן רביעית מתקנה לטלטל בה דאלו לשלש מחיצות אינם רשות היחיד אלא לזרוק אבל לטלטל אסו׳ מדרבנן. ואי דעביד לה ברשות היחיד אפי׳ מחיצה שלישית נמי שרי דלא כלום קא עביד אלא על כרחין מיירי בסוכה של מצוה דעביד לה בגנו או בביתו דה״ל רשות היחיד לא יעמוד בה אדם וכלים ולא יזקוף את המטה: פרש״י ז״ל דרבותא קאמר שאפי׳ לזקוף המטה אסור משום עושה דופן ואע״ג

שנראה כמתכוין לפרוס לו מקום בסוכתו: והא דקאמר לפרוס עליה סדין אם במטה שיש עליה חבלים מיירי אורחא דמילתא נקט כדי שתהא סתומה לגמרי דבלאו הכי חשובה מחיצה: ואם במטה שאין בה חבלים מיירי בלא סדין לא מתסר דבלאו דידיה לא חשיבא מט' מחיצה: לפי שאין עושין אהל עראי וכו' כלומ' וא"כ היכי שרי רב נחמן למעבד מחיצה בשבת לכתחלה. א"ל רבא את אמרת לתיובתא מיהא ואנא אמינ' לך מאידך ברייתא דקתני שמותר לעשות מחיצה בשבת דתניא עושה אדם את חבירו דופן וכו' כדי שלא תפול חמה וא"ת והא אמרי' במס' שבת שאין עושין מחיצה בשביל מת תירצו בתוספות דהכא נמי כדמפרש התם שעשה בה בשביל חי אי נמי דהכ' מיירי שהמת אצל דופן סוכה שנפלה שאם תפול עליו חמה יסריח ויזקק זה להניח סוכתו דה"ל כעושה בשביל חי. קשיין אהדדי פי' רב' קאמר לה לרב נחמן בר יצחק. כלומר ולטעמיך קשיין מתני' אהדדי אלא לא קשיא הא ר' אליעזר דאס' לעשות אהל עראי בשבת והא כרבנן דשרי ורב נחמן בר יעקב דעבד כרבנן דתנן פקק החלון וכו' כבר פירשתיה יפה במקומה בס"ד. והשתא ס"ל לרבא דרבנן דשרו בשאינו קשור ותלוי שרי נמי כעוש' בנין עראי לכתחלה והיינו דאהדר ליה רב נחמן בר יצחק והא אתמר עלה אמר רבה בר בר חנה וכו' כלומר דלא שרו רבנן אלא משום דה"ל תוספ' אהל עראי אבל בעושה אותו לכתחלה מיסר אסרי ומתנייתא לא קשיין אהדדי דהא ר' מאיר והא ר' יהודה וכו' כדמפרש ואזיל. והקשו בתוס' דא"כ עובדא דר' נחמיה היכי מתרצא אי דס"ל לרב נחמן דמחיצה של בני אדם שמה מחיצה אסור לעשותה לדברי הכל ואי לא חשיב' מחיצה דהא מדמי אדם לבהמ' וס"ל כר' מאיר א"כ מה הועילו לדמיה מחיצות אלו ליכנס בהם ותירצו דודאי חשיבי מחיצו' גמורו' ומיהו לענין איסור שבת לא מתסר לעשותם דכיון שאינו עושה אלא לפי שעה ועומדת להסתלק לאלתר אין דרך בנין בכך וכן תירץ רבינו ז"ל: ונראין דברים דקושיא מעיקרא ליתא דהשתא רב נחמן בר יצחק הוא דמשני להון למתנייתא ואיהו לא חייש לתרוצה לדרב נחמן בר יעקב אדרבה מדחא דחי שנויא דסבר רבא לסיועי לרב נחמן וקא"ל דמתנייתא ודאי לא מיתרצן כדקאמר איהו:

אלא דמתנייתא בפלוגתא דר' מאיר ור' יהודה פליגי ובהא הוא דמתרצין אבל דרב נחמן אכתי לא מתרצא כלל. ואהדר ליה רבא ותסברא וכו' וכתב רש"י ז"ל דה"ה דמצי למפרך ליה א"ה דמתנייתא דקתני עושה אדם את חבירו דופן לסוכה כרבי מאיר הוא דפסיל ולא חשיב להמחיצה היכי קתני כדי שיאכל וישתה וישן בסוכה דהא ג' דברים אלו הם הצריכים לעשות במצות סוכה ואי לאו מחיצה היא היאך יאכל וישתה וישן אלא משום דלא קמא האי אוקמתא דר"נ בר יצחק ודחי' לה מטעמי אחריני לא חש לאקשויי

ליה מיה' ונכון הוא. ולא כמו שפי' הראב"ד ז"ל דהא מתנייתא (לא) בסוכה של מצוה מיירי דהא ליתה מדאוקימנא לקמן בדופן רבעית דוקא והא ליכא למימר אלא בסוכה של מצו' כדפרישנא לעיל. אבל י"ל לפי שעה זו דמשום הכי לא אקשי ליה מהא משום דחייש דילמא מדחי ליה דמיירי בסוכה שאינה של מצוה והא דקתני כדי שיאכל וישתה וישן אורחא דמילתא קתני הילכך עדיפא ליה לאקשוייה ליה מאידך דאקשי ליה. אימר דשמעת ליה בהמה אדם וכלים מי שמעת ליה פי' דהא טעמא דר"מ בבהמה משום דחיישינן שמא תברח ומיהו עיקר קושיין השתא מכלים היא דאלו באדם הא איכא למימר דלר' מאיר דינו כבהמה בענין זה דטעמ' דרבי מאיר משום דחייש למיתה או משום שאין עושין מחיצה מדבר שיש בו רוח חיים וכדקס"ד התם במסכת סוכה: ותו ר' מאיר דאמר כמאן פרש"י ז"ל דנהי דלר' מאיר האי מחיצה פסולה היא לסוכה ומדין תורה לא עבד כלום מ"מ הא הוה ליה אהל דלאו הכשר סוכה ואהל דלאו הכשר מצוה אליבא דמאן שרי ליה ר' מאיר לא ר' אליעזר ולא רבנן דהא כי האי גונא לאו תוספת אהל חשיב אלא בנין עראי דאסור אפילו לרבנן ע"כ תורף דבריו ז"ל. ובכאן חזר בו רבינו ממה שכתב במסכת שבת גבי הא מתני' דפקק החלון דלא אסור משום אהל עראי אלא בפורס כעין גג אבל לא בעושה כותלים ומתני' דפקק מיירי בחלון שעל הגג כעין ארובה ואלו בכאן הוא מפרש דאפי' במחיצות אסרי רבנן משום אהל עראי ואפילו בדליכא הכשר מצוה והוא רבינו ז"ל מודה על האמת וכדמוכחא כלא שמעתין וכדכתיבנא התם דודאי סתם חלון בכותל הוא דאידך ארובה הוא דקרי ליה תנא בכל דוכתא וכדתנן משילין פירות דרך ארובה בי"ט ומיהו אפ"ה אין פי' זה מחוור דהא לכשתמצא לומר שאין כאן הכשר של סוכה כסברת דרבי מאיר. תו ליכא למיסר משום אהל עראי דהא לאו מידי קא עביד אלא א"כ תאמר דהשתא הוה סבי' לן דמיירי כשהיתה סוכה זו בכרמלית או ברשות הרבים וכשהוא מעמיד דופנא הרי הוא עושה רשות היחיד ומיהו אין זה מחוור דמנא ליה דמתנייתא בהכי מיירי עד דפרכינן הכי להדיא אדרבה סתם סוכה אינה אלא בגנו או בחצרו ולאו מידי קא עביד. וי"ל דהאי ותו אינו עיקר קושיא אלא סניפין בעלמא והראב"ד ז"ל פי' ותו ר' מאיר דאמר כמאן דהא ליכא לתרוצי כדקא מתרצת דהא בריתא שריא בכלים כדקתני ויזקוף את המטה ובהא ר' מאיר דאמר כמאן דהא לכ"ע מחיצת כלים מחיצה גמורה היא לענין סוכה ואם אתה אומר כי אע"פ ששמה מחיצה מותרת לעשות בשבת ר' מאיר דאמר כמאן לא כר' אליעזר ולא כרבין דאפי' זה י"ל דתלמודא לישנא קייטא נקיט. ואע"ג דהא כבר אקשי לה מכלים כדקאמר אדם וכלים מי שמעת ליה ה"ק דאפי' תימא דלא ראינוה אינה ראיה מ"מ אליבא מאן הוה שרי לה ד' אמות ר'

מאיר מחיצה בכלי' לא כרבי אליעזר רבו ולא כרבנן ומיהו אין פי' זה מחוור בלשון הש"ס ויותר נראה לפרש דה"ק ותו אליבא דמאן א"ר מאיר עושה את חבירו דופן כדי שיאכל וישתה דהא על כרחין מדקאמר כדי שיאכל וישתה מחיצה חשובה היא וא"כ אליבא דמאן שרי לה. וא"כ מצינן שהקשה הספר מאי דקאמר רש"י ז"ל לעיל. ועדיין אין לשון הש"ס מתישב יפה לפי' זה דהוה ליה למימר ותו הא כדי שיאכל וישתה קתני וצ"ע:

אלא הא והא רבנן כלים אכלים לא קשיא הא בדופן שלישית והא בדופן רביעית. פי' דמתניתא קמייתא בדופן שלישית דה"ל עושה הכשר סוכה וחשיב בנין עראי לכתחלה דאסור אפילו לרבנן ומתנית' בתריית' בדופן רביעית דלא אתי' להכשיר סוכה אלא לצניעות' בעלמא וה"ל תוספת אהל עראי דשרי אפי' לרבנן ושמעינן מהכא מה שפי' ר"ת ז"ל דאפי' במוסיף מחיצה על מחיצות העשויות כבר חשוב כדין עראי לכתחלה כשהוא מתקן הדבר באותה מחיצה להכשירה למצוה או לעשותה רשות היחיד וכדאמרי' הכא בדופן שלישית. הילכך עושה שתי מחיצות דליכא שום הכשר סוכה ולא הכשר רשות אפילו משום תוספת ליכא וכל דעביד מחיצה שלי שי' בסוכה דמצוה או מחיצ' רביעית בסוכה דלאו מצוה ברשות הרבים או בכרמלית ה"ל בנין עראי לכתחלה ואסור לכ"ע והעושה מחיצה רביעית לצניעותא בעלמא הוה ליה תוספת אהל עראי דלרבנן שרי ולר' אלעזר אסור. והיינו ההוא עובדא דאמרי' לקמן פ' כל גגות דרב ושמואל הוו קיימי בההוא חצר ונפל גודא דביני ביני אמר להו שמואל נגודו לי גלימא ואהדרינהו רב לאנפיה ופרכי' ושמואל למה ליה למעבד הכי פי' דהא ס"ל דכותל מחיצה שנפל' בשבת. בשב' מטלטל עד מקום המחיצ' כדמעיקר' דשבת גורמת והא דלא פרכי' ליה היכי שרי למעבד הכי פרש"י ז"ל משום דמחיצה לא מתסרא משום בנין עראי והא לית' כדמוכחא סוגיין אלא טעמא משום דלשמואל כיון דבלא מחיצה שרי לטלטל שם הא לא עביד ולא מידי ולהכי פרכינן ליה אלא למה ליה למעבד הכי ופרקינן דאיהו דעבד לצניעותא בעלמא כלומר וה"ל תוספת אהל עראי דשרי ורב דאהדרינהו לאפיה אזדא לטעמיה דס"ל דכיון שנפלה מחיצה אסור לטלטל בה דדיורין גורמין וא"כ כי עביד שם מחיצה ה"ל מתקן לטלטל וה"ל בנין עראי לכתחלה דאסור אפי' לרבנן וזה ברור בשטת ר"ת ז"ל:

דף מד:

אדם אאד' ל"ק. פי' דגבי אד' ליכא לתרוצי כדתרצי גבי כלי' דברית' בתריית' בדופן רביעית מיירי דהא קתני כדי שיאכל וישתה ויישן מכלל דלהכשר סוכה אתי ודופן

שלישית ומ"ה עבדי' בה תירוצה אחרת: כאן לדעת וכאן שלא לדעת. פרש"י ז"ל ובתוס' באדם לדעת אסור לעשותו מחיצה דה"ל כבנין אבל שלא לדעת נהי דחשיבא מחיצה גמורה לא מתסר לעשותה בשבת שאין דרך בנין בכך והיינו דקתני עושה אדם את חבירו דופן לסוכה דמיירי בעושה שלא לדעת דאיסורא בשבת ליכא ואפ"ה מתכשרא סוכה בהכי כדקתני כדי שיאכל וישתה והיינו נמי עובדא דעבדו רב נחמן ורב חסדא כדמפ' ואזיל דסתם שלא לדעת הוו. מעתה הא מתניתא בתרייתא לצדדין קתני דרישא דאדם בדופן שלישית וסיפא דכלים בדופן רביעית ולאו שנויא דחיקא הוא דהא מוכח מתוכה דבהכי מיירי דקתני רישא כדי שיאכל וישתה ויישן וסיפה קתני כדי שלא תפול חמה על המת. ומתניתא קמייתא דקתני לא יעמד בה אדם ובהמה מיירי בעושה את האדם מחיצה (שלא) לדעת ולא הוי דומיא דבהמה דקתני בהדיא. מאי כאלו לא יצא פי' דהא כיון שהוא (עייל) [עדיין] בתוך התחום הרי לא יצא כלל גרש"י ז"ל אמר רבה ה"ק אם היה בתוך התחום כאלו לא יצא מביתו כלומר דהא דקתני כאלו לא יצא לאו אתחומו קאי אלא כאלו לא יצא מביתו לומר כי מביתו מודדין לו אלפים אמה של תחומו כדמעיקרא ולא מן המקום הנאמר לו ופרכי' פשי' כלומר נהי דמתרצת שפיר לישנא דמתני' מ"מ אכתי תקשי לן מאי קמ"ל פשי' דכיון שלא יצא מתחומו אין לו אלא תחומו הראשון ומהדרי' דטובא קמ"ל דמהו דתימא כיון דעקר מתחומו ברשות ב"ד עקר שביתתו הראשונה ויקנ' שביתה במקום שנאמר לו כבר נעשה מעשה ויוכל ללכת משם אלפים אמה לכל רוח קמ"ל דלא:

רב שימי בר חייא אמר ה"ק אם היה תחום שנתנו לו חכמים מובלע בתוך תחומו כאלו לא יצא מתחומו. פי' דסיפא דמתני' מיירי בשיצא מחוץ לתחום שכותבין לו אלפים אמה וקאמר שאם היו אלו האלפים אמה שנתנו לו עכשו נכנסין בתוך התחום הראשון הרי הוא כאלו לא יצא מתחומו הראשון מיהת לענין שיכול ליכנס עד ביתו ע"י הבלעת תחומין ויהא כבני העיר כמו שהיה בתחלה ומיהו כיון שחזר לתחומו הראשון שוב אין לו התחום השני שנתנו לו ואמרי' במאי קא מפלגי רבה ורב שימי כלומר אמאי לא מפרש לה למתני' כמו רב שימי ומהדרי' דמר סבר הבלעת תחומין מלתי' היא ומר סבר הבלעת תחומין לאו מלתא היא פירי' דרב שימי סבר הבלעת תחומין הבלעה היא למחשבינהו כתחום א' שיוכל להכנס עד ביתו ורבה סבר דלאו מלתא היא וכתי' רש"י ז"ל דרבה לי' ליה הא דאמרי' לעיל במי שהוצרך לנקביו כיון דעל על. וההיא כרי אליעזר אתיא דאית ליה הבלעת תחומין וכרב שימי ולא נהיר דכיון דנקטיה לעיל להדיא ולא תלינן לה בדרי אליעזר משמע דדברי הכל היא והנכון כמו שפי' ר"י ז"ל דעד כאן לא

אמרו חכמים דהבלעת תחומין לאו מילתא היא אלא במי שנתנו לו חכמים כבר תחום או גבול מסויי כמו הא דרב שימי. אמאי כמי שיצא מחוץ לתחום שנתנו לו חכמים ד' אמות לתחומו שאע"פ שהם מובלעים בתחומו הראשון אמרי רבנן לא יכנס שכבר נעקר תחומו הראשון. הכא במקו' הזה בהלוכו. אבל כל שיצא לו מתחומו ואינו חוזר חוצה בגבול מסויים אלא בדבר שאין לו גבול כיון שנכנס ע"י מחיצות כעובדא דנחמיא או הוצרך לנקביו שאין לדברים אלו שיעור כי זה היה יכול ליכנס במחיצות עד עירו וזה היה יכול ליכנס הרבה עד שימצא מקום צנוע בהא ודאי כיון דעל על ויש לו הבלעת תחומין והיינו מאי דברירנא לעיל דכל היכא דמלו גברי דמודו רבנן שיכנס לעירו ודבר זה ברור ונכון וכן דעת רבותי ובנסחי הראשונים ז"ל היתה גרסא אחרת שגורסים אף בדברי רבה שאם היתה תחום שנתנו לו חכמים מובלע בתוך תחומו כמו שהוא בדברי רב שימי. אלא דברבה גרסי' כאלו לא יצא מביתו ובדרב שימי גרסינן להו דכיון דעל על ויכול ליכנס עד ביתו אלא דסבר רבה דכיון שנכנס לתחומו הראשון חזר כבני עירו כבתחלה ואיבד תחו' שנתנו לו חכמי' ורב שימי סבר דהבלעת תחומין שנתנו לו מילתא היא ונעשה הכל כתחום אחד ויכול להלך את כלו ויהיו לו אלפים אמה בעירו לכל רוח ואלפים אמה לכל רוח במקום שנאמר לו ולהאי פירושא והאי גרסא קשיא הא דאותביה רביי לרבה מדתנן רבי אליעזר אומר שתים יכנס ומאי קושי' דהא אפילו רבה מודה הוא שיכול ליכנס עד ביתו. ותירץ רש"י ז"ל דלהאי פירושא קס"ד דכיון דהתם שאין השתי אמות מובלעו' בתחומו הראשון כלל אלא שהם דבוקות עמו. א"ר אליעזר שיכנס דין הוא דהכא דאיכא הבלעת תחומין גמורא שיהא הכל תחום אחד לגמרי ליכנס ולהלך בכלו והשיבו על זה בתוס' דהא ודאי הא דקתני רבי אליעזר שתים יכנס במובלעות מיירי שהוא עומד באמה שנייה וכדאמרי' בסוף והא דתניא רבי אליעזר אומר לא יכנס ופרקי' דמתני' דעקר חדא וקאי בתרתי ואידך דעקר תרתי וקאי בתלת אבל הנכון כגרש"י ז"ל וכמו שפירשנו:

ומה אלו שבת במערה שתוכה ד' אלפים אמה ועל גגה פחות מד' אלפים לא נמצא מהלך. פי' המערה הזאת היא ברשות הרבי' וסתם מערה מטלטלה כדאי' בפרק שור שנגח והמערה הזאת יש לה שני פתחים בשני ראשיה א' למזרח ואחד למערב וגגה רשות הרבים גמורה הוא כי שוה הוא לרשות הרבים ויש בחללה ד' אלפים אמה אבל אין בגגה אלא פחות מכאן ולא מפני מקום פתיחת הפתחים. כי פתח המערה דרך הוא לעשותו משופע כעין פתח ארובה. אלא דרך כתלי מערה לעשותם משופעים לצד הגג כדפרש"י ז"ל וקבלה היתה בידם כי השובת במערה זו יש לו אלפים אמה לצד מזרח

לפתח מזרחי ואלפים אמה למערב לפתח מערבי אעפ"כ רשאי להלך על פני כל הגג ולצאת מפתח זה ולהכנס בפתח האחר והא אמאי שהרי אין לו לכל פתח ופתח מהם כלפי הפתח השני אלא אלפים אמה וכשהלך על הגג אלפים אמה היה לו לחזור לאחוריו כנגד העקב ולהכנס בפתח אשר יצא אלא ודאי הטעם משום הבלעת תחומין כי האלפים שיש לכל פתח כלפי צד הפתח השני הם מובלעין ורוכבים על זה כיון שאין בגג ארבעת אלפים אמה שלמות וש"מ דהבלעת תחומין מילתא היא להיות הכל תחום אחד ממש וקשיא לרבה ואפי' לגרסת הראשונים ז"ל דהא הכא ע"י הבלעת תחומין זוכה להלך בכל הגג המערה ואלפים אמה עוד לכל רוח ויש לו קרוב לשני תחומין וק"ל מאי קושיא דהכא אין אנו צריכין להבלעת תחומין כלל דכלו מערה חשיבא כדיר או סהר או עיר כי השובת שם מהלך את כלה ויש לו אלפים אמה לכל רוח. וי"ל דהתם מהלך בפנים שהוא רשות היחיד גמורה אבל גג מערה זו רשות הרבים גמורה היא. וכמה שהוא חוץ לדיר וסהר וחוץ לעבורא של עיר דמי:

א"ל רבה לאביי ולא שני לך בין היכא דשבת באויר מחיצות מבעוד יום להיכא דלא שבת באויר מחיצות מבעוד יום. פרש"י ז"ל דלא דמי דהתם ודאי מודו רבנן וכ"ע דעבדינן הבלעת תחומין ללכת ולחזור בכל הגג מפני ששביתתו למטה מן הגג באויר מחיצות וכיון שקנה כל המערה בתוכו להיות לו לבית ולשביתה דין הוא שיזכה למעלה ג"כ לא מדין רשות היחיד דא"כ אפי' יש בו ד' אלפים אמה נמי ואינהו הכי גמירי להו דליתיה אויר מחיצות להאי דינא אלא אלפים אמה בפחות מד' אמות אלא טעמא משום הבלעת תחומין אבל בהא דידן דליכא אויר מחיצות לקנות שביתה לא עבדינן הבלעת תחומין זו תורף פרש"י ז"ל. ומה שפי' הראב"ד ז"ל בזה יש עליו כמה גמגומין והיכא דלא שבת לא:

דף מה.

והא תנן ר' אליעזר אומר שתים יכנס. פי' יכנס לעירו אלמא הבלעת תחומים מילתא היא למימר כיון דעל על והיינו דאמרי' מאי לאו ר' אליעזר לטעמיה דאמר הוא באמצען כלומר דארבע אמות שנתנו חכמים למי שיצא חוץ לתחום הוא עומד באמצען ויש לו שתי אמות לכל צד ונמצאו אמותיו של זה מובלעים בתחומו דעקר חדא וקאי בתרתי וזה שהצרכנו לומר ר' אליעזר לטעמיה פירשו בתוס' דאי הוה סבר שיש לו ד' אמות לכל רוח מצי לומר דהא דקתני שתים יכנס לאו בהבלעה הוא אלא משום דשתי אמות לא

חשיבי כלום וכאלו לא יצא דמי אבל השתא דס"ל שהוא באמצען הא ודאי שתי אמות חשיבי וטעמא דנכנס היינו משום דהבלעת תחומין.
ומדר' אליעזר קא מותבת ליה למר כלומר מאי קושי' מיחידאה דפליגי רבנן עליה ופרקי' דשמיע ליה מיניה דרבה גופיה דמודו רבנן בדבר מצוה כלומר שמי שיצא מתחומו. והוא רחוק שני אמות שיכול ליכנס לתחומו לדבר מצוה ומשנתינו שהלך לדבר מצוה אף חזרתו צורך דבר מצוה חשיב דבדבר מצוה החזרה כהליכה וא"כ ה"ל לרבה למימר בה הבלעת תחומין. וא"ת מ"מ מה שקשה לו בתחלה ממערה דדילמא ההיא רבי אליעזר היא דעבוד הבלעה בדבר הרשות דקים ליה דההיא דכ"ע היא. וי"מ דלאו דוקא דבר מצוה אלא לכל שיצא ברשות ודר' אלעזר יצא באיסור אבל מערה ומשנתינו יצאו בהיתר כי במערה יש לו שני תחומין בשני הפתחים ובמשנתינו נתנו לו חכמים תחום שני תוספות:
ולענין פסק י"א שאין הלכה כרבי אליעזר דהא אמרי' הכי באתמהה ומדר' אליעזר מותבת ליה למר. ועובדא דנחמיה אפילו לרבנן הוא כדכתיבנא לעיל ואחרים פוסקים כרבי אליעזר משום דקיימא לן הלכה כדברי המקיל בעירוב ואפי' במקום שנחלקו יחיד ורבים כדאיתא לקמן בפרקין. ובשמעתין הכי אמרינן היכי מותבת לרבה מדרבי אליעזר דאיהו אמר לך דכרבים ס"ל ולית ליה הלכה כדברי המקיל בעירוב. ודילמא להציל שאני. פי' שהקלו בפקוח נפשות טפי וכי קתני היוצא ברשות היינו בשיוצא לעדות החדש אי נמי בחכמה הבאה לו לילד דאיכא סכנה כולי האי דאלו ביוצא להציל שמא ירדפו עכומ"ז אחריהם וצריכים לחזור עד עירובו:
תנא קעילא עיר הסמוכה לספר היתה. וא"ת ומני לן דשבת היתה דאי משום דכתיב וישאל דוד בייי' הא אוקמנ' דשייל אי מצלח או לא (למה כתבי') אלא ודאי לענין שבת קמ"ל אי נמי דאפילו תימא דבחול היה מעשה מ"מ שמעינן ממה שמסרו עצמן על עסקי תבן וקש משום דסמוכה לספר היתה. ומינה דכל שהיא סמוכה לספר עסקי ממון כעסקי נפשות ויוצאין עליו להציל אפי' בשבת:
מתני' מי שישב בדרך ועמד והרי הוא סמוך לעיר. פי' מי שישב בדרך בין השמשות והיה נעור אלא כי מפני שהיה יושב לא הכיר שהיה קרוב לעיר וכשעמד על עמדו אחרי שחשכה ראה שהיה בתוך תחום העיר בין השמשו' לא יכנס פרש"י ז"ל לא יכנס לעיר להיות כבני העיר ושיהיו לו אלפים אמה לכל רוח של עיר אלא יקנה שביתה במקומו למדוד משם אלפים לכל רוח ובמקום שכלתה מדתו לא יזוז ממקומו ואפי' כלתה מדתו בתוך העיר וכדאי' לעיל ומיהו מנין שלא תכלה מדתו אלא חוץ לעיר ואע"פ שהוא

עומד בתוך תחום העיר וכדאי' לעיל מפני עבור של עיר שאינו במנין תחום העיר והוא במדת תחומו של זה ולהכי קתני לא יכנס. ד"ר מאיר פי' דס"ל לר' מאיר דכיון דנעור היה לא נתכוון להיות כבני העיר הרי שביתתו במקומו ואפי' לא אמר כלום ולא דמיא להוא דר' יהושע ור' עקיבא היו באין בספינה שאמר להם ר"ג צופה הייתי והיינו בתוך התחום בבין השמשו' חדא דהתם כיון שספינה מהלכת ודעתם להתקרב לעיר בכל כחם מסתמא דעתם על העיר כל זמן שהם בתוך התחום מה שאין כן בזה דכיון שישב מסתמא דעתו לקנות כאן שביתה כיון שהיה סבור חוץ לתחום נתנו שביתתם לפי שהיה מסתכל בשפופרת וכוונתו שהיתה לו כשהגיעו בתוך התחום הרי הוא בכוונתם וכדכתיבנא לעיל. ר' יהודה אומר יכנס דקס"ד כי אע"פ שישב זה כאן ודעתו לקנו' שביתתן כאן אנן סהדי דכיון שדעתו ללכת אל העיר כי רצונו להיות כבני העיר כל מה שאיפשר לו ואלו היה יודע שהוא בתוך התחום היה נכנס וכיון שכן כל מה שנתכוון לשבת כאן אינו אלא טעות וכוונת לבו היתה שיקנו שביתה עם בני העיר כל מה שאיפשר ואחר כוונת לבו הולכין וכת' הרא"בד ז"ל דדוקא בשלא אמר בשפתיו תהא שביתתי כאן שאלו הוציא בשפתיו הוה נחית לספקא ועיקר שביתתו בפיו מן העיר וקונה שם שבית' והבי' ראיה מהא דתנן לקמן האומ' תהא שביתתי תחת האילן לא אמר כלום ואמר רב התם שלא יזוז ממקומו מפני שהו' עוקר בפיו שביתתו ממקום רגליו ואע"פ שעשה כן כסבור שיקנו שביתה תחת האילן והיה טועה בדבר אין אנו מתקנין טעותו שיקנה שביתה במקום רגליו הואיל ועקר שביתתו משם בפיו בפי' הכא נמי לא שנא.

מתני' מי שישן בדרך. פי' בבין השמשות ולא ידע עד שחשכה יש לו אלפים לכל רוח פי' דסבר ר' יוחנן בן נורי דאפי' שלא לדעת אדם קונה שביתה וחכמים אומרים אין לו אלא ד' אמות דסבי' להו שהישן אינו קונה שביתה וכיון שלא קנה שביתה בבין השמשות שוב אינו קונה אחר שחשכה ואע"פ שנעור וא"ת ומ"ש מספינה שאע"פ שלא קנתה שביתה בין השמשות לפי שהיתה למעלה מעשרה שהוא קונה שביתה בשבת כשהגיע לרקק או ליבשה כדמוכחא שמעתא דלעיל דאמרינן ואי ס"ד אין תחומין למעלה מעשרה כי לא היו בתוך התחום מאי הוי י"ל דשאני התם שהיו בבין השמשות למעלה מעשרה מקום שאינו ראוי לקנות שבית' אבל בכאן שהיה במקום הראוי לשביתה אלא שאבד שביתתו מפני שישן לו מכיון שלא קנה בבין כשמשות שוב לא יקנה. ר' אליעזר אומר והוא בעומד באמצען פי' דד' אמות שנתנו לו לא לצד אחר אלא שנותנין לו שני אמות לכל צד וגם הוא מן המנין עומד באמצען. ר' יהודה אומר וכו' בש"ס מפרש מאי איכא בין לרבנן ור' יהודה:

דף מה:

גמרא בעי רבא מאי קסבר ר' יוחנן בן נורי מי סבר חפצי הפקר קונין שביתה ובדין הוא דלפלגו בכלים דהפקר והא דקא מפלגי באדם להודיעך כחן דרבנן. וא"ת אדרבה לפלגו בכלים להודיעך כחו דר' יוחנן בן נורי דהוי לקול' שהם קונים שביתה. וי"ל דהאי חומרא היא דאלו לרבנן כיון שאינן קונין שביתה עכשיו במקומן הרי הם נגררין אחר המוצאן והם כרגלי המוצא להוליכן לכל מקום שהוא הולך מה שאין כן לרבי יוחנן שאינו יכול להוליכו אלא אלפים אמה ממקומן והכי אמרינן לקמן להדיא מהו דתימא הלכ' כר' יוחנן בין לקולא ובין לחומרא קמשמ' לן דאלמא שביתת כלים חומרא היא לר' יוחנן בן נורי. אמר רב יוסף ת"ש גשמי' שירדו בעי"ט יש להם אלפים אמה לכל רוח פי' לפי שהם קונים שביתה במקומן. ומהכא הוא דבעי רב יוסי לאוכוחי דנכסי' הפקר קונין שביתה במקומן לר' יוחנן בן נורי. ואם ירדו בי"ט הרי הם כרגלי כל אדם פי' דכיון שלא קנו שביתה בבין השמשות. שוב לא יקנו שביתה לעצמן לאותה שבת ואפי' למ"ד דחפצי הפקר קונין שביתה וכיון שאין קונין שביתה לעצמן הרי הם נגררין אחרי המוצאן להיותן כרגליו וכדאמרי' רבנן בנכסי הפקר שהם כרגלי המוצאן וא"ת ומ"ש מאדם הבא בספינה למעלה מעשרה בבין השמשות שלא קנה שביתה מפני שהיה במקום שלא היה ראוי לקנות שביתה למ"ד אין תחומין למעלה מעשר' ואעפ"כ הם קוני' שביתה כשיגיעו למטה מעשרה והכא נמי נימא הכי כיון שהיו הגשמים בבין השמשו' במקום שלא היו יכולין לקנות שביתה וי"ל דשאני התם אדם שהוא הולך אחר דעתו ועצמו וכל שאינו ראוי לקנות שביתה בתחלת שבת הוא קונה אחרי כן כיון שדעתו עכשיו לקנות שביתה אבל מים וכלים שאינם לדעתם שלא קנו שביתה בבין השמשות לא יקנו שביתה לעצמן והרי הם נגררין אחר אדם המוצאן:

לא ס"ד דנימ' דלדברי הכל חפצי הפקר אין קונים שביתה דלהוי טעמא דמתני' דגשמים משום בני העיר דהא אשכחן מתני' דמוכח מינה דנכסי הפקר קונין שביתה דתנן וכו' בור של יחיד כרגלי היחיד פירש ודוקא נקט בור מפני שמימיו מכונסין אבל מים נובעים דניידי אינן קונין שביתה כלל והרי הם כרגלי הממלא וכדתניא לקמן גבי נהרו' ומעינו' והכי איתא במס' י"ט:

ושל אנשי העיר כרגלי אותה העיר. פרש"י ז"ל ויש להם אלפים אמה לכל רוח של עיר ואם עירב אחד מהם לצפון או לדרום אינו יכול להוציאם חוץ לאלפים אמה. ואין פי' זה נכון דהיינו למ"ד אין ברירה אבל כיון דקיימא לן בדרבנן יש ברירה הרי הם לכל אחד בני העיר כרגלי הממלא דאמרי' הוברר הדבר שזה חלקו המגיעו והדין מוכח בשלהי

פ' בתרא ד"ט בפלוגתא דרב נחמן ורב ששת גבי מלא מים ונתן לחבירו דרב נחמן דאמר כרגלי מי שנתמלא ורב ששת אמר כרגלי הממלא וקא מוקים תלמודא פלוגתייהו מעיקרא ברור אי דהפקרא הוא או דשותפי כי הא דרב נחמן סבר בירא דשותפי הוא ומ"ה הם כרגלי מי שנתמלא ליה דקסבר דבדרבנן יש ברירה ומר מדיליה קא ממלא ומר מדיליה קא ממלא וכדאי' התם הילכך הפי' הנכון דהא דקתני כרגלי אותה העיר היינו שהם כרגלי הממלא ואם זה עירוב לצפון הוליך עמו לצפון ואם זה עירוב לדרום מוליך עמו לדרום ואם א' שאינן מבני העיר מלא מהם אם לא עירב אחד מבני העיר לשום מקום הרי זה מוליכו בכל תחום העיר כרגלי בני העיר שהם רגלי הבעלים ואם אחד מבני העיר עירב לצפון אין זה מוליכם אלא לאלפים אמה לרוח צפון ואם אחד מבני העיר עירב לצפון וא' מבני העיר עירב לדרום נעשה זה שאינו מן העיר חמר גמל ולא יזיזם ממקומם אלא א"כ מילא אחד מבני העיר ונתן לו וכן פי' הראב"ד ז"ל.

ושל עולה בבל כרגלי הממלא. פרש"י ז"ל דכל מילי דהפקרא מאן דנקיט ליה קני ליה והם כרגליו אליבא דרבנן דסבי' להו דחפצי הפקר אינן קונים שביתה ואפי' נתן מהם לאחרים אחר שמלא אותן לצרכו הרי הם כרגליו של הממלא וכן פי' בתוספות וטעמא דמילתא דמידי דהפקרא לרבנן כיון דלא קני שביתה לנפשיה כי מטא לידי דמאן דזכי ביה ס"ל כבעלים דאמרי' יש ברירה וכיון דהוברר הדבר דלדידיה נינהו הרי הן כרגליו כדתנן הבהמה וכלים כרגלי הבעלים והכין מוכחי' בפלוגתי' דרב נחמן ורב ששת גבי מלא מים נותן לחבירו לפום פשטא לכלא נסחי דגרס' התם וכדכתיבנא התם בס"ד: ויש מקשים מהא דתנן לקמן בפרק המוצא תפלין ר' יהודה אומר נותן חבית לחבירו וחבירו לחבירו אפי' חוץ לתחום אמר לו לא תהלך זו יותר מרגל בעלה ואוקמא רב אשי בחבית דהפקרא ומיא דהפקרא ורבי יהודה סבר כרבנן דהכא דבחפצי הפקר אינם קונים שביתה ואמר לו סבי' להו כר' יוחנן בן נורי דחפצי הפקר קונים שביתה אלמא לרבנן דאמרי נכסי הפקר אינם קונים שביתה לא קנו שביתה גמורה אף כיד המגביה הראשון ואם נתנם לאחר ואחר לאחר הרי הם כרגלי מי שחזר וזכה בהם ואפי' הם מאה או יותר ומפני כן פי' הראב"ד ז"ל. שלא אמר כאן כרגלי הממלא אלא בעודם ברשותו אבל אם נתנם לאחר הרי הם כרגלי אותו וכו' הטעם בפרק המוציא תפלין שאומר בדבר שאדם זוכה מן ההפקר יש ברירה שאלו כן הא ודאי מיד הוה כרגליו לכל אותו היום אבל ודאי לא שייך לומר ברירה אלא בדבר הבא בחלוקת השותפין וכיוצא בה. וא"ת א"כ אפילו כשהיו ברשותו של ממלא למה הם כרגליו אחר שלא הוברר הדבר שהוא שלו ועוד דכיון דאמרת דכשהיו ברשותו קנו שביתה היאך נתבטלה אותה שביתה באמצע י"ט וקנו

שביתה אחרת אלא על כרחך אם קנו שביתה בידיו של ראשון שוב לא תתבטל כל אותו היום ואם לא קנו שביתה בידו כשהגביהן מפני שלא הוברר לו אף כשהן בידו וברשותו יהיה כרגלו כל אדם הנוטלין. והוא תי' ז"ל דמאי אין ברירה בדבר שאם זוכה מן ההפקר אלא דכיון שלא קנו שביתה לעצמן הכניסום בכלל נכסיו מיהת בעודן ברשותו וכשחזר ונתנן לאחר נתבטלה שביתו וקנו שבית' כרגלי מי שבאו לידו ואין אומרים שלא תתבטל שביתת בעלים בי"ט אלא במי שהיו בעלים גמורים מערב י"ט ממש או על ידי ברירה. ואין דברים אלו מחוורים בעיני רבותי. ויותר נראין דברי רש"י ז"ל ובעלי התוספות ז"ל. וההיא דבפרק המוציא תפלין כבר פירשוה בתוספו' דההוא מירי במגביה החבית שלא לזכות בכולה אלא במי שישתה ממנה בלבד וכן כל אחד ואחד מן הבאים אחריו לא נתכוון לזכות אלא במה ששתו' ובענין זה שייך לומר שפיר שנותנה לחבירו וחבירו לחבירו וכל אחד מוליכה כרגליו בעודה ברשותו ומוציאין אותה כמה פרסאות חוץ לתחומו של ראשון. ואתיא סוגיא מס' י"ט דפלוגתא דרב נחמן ורב ששת כפשוטה אע"פ שכבר פירשה הראב"ד ז"ל שטתיה וכדכתבנ' התם בס"ד. ותניא בבריתא בור של שבטים יש להם אלפים אמה לכל רוח קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ הא רבי יוחנן בן נורי והא רבנן וא"ת ולא הוצרך להביא אלא הבריתא הזאת דקתני בהדיא שיש להם אלפים אמה לכל רוח דאלמא נכסי הפקר קונין שביתה ועל כרחיך הא מני ר' יוחנן בן נורי הוא. וי"ל דאי מהא בלחוד הוה דחי ליה בטעמא משום דבני העיר דעתן עליהם וכגון שהם בסמוך חוץ העיר תוך התחום אבל השתא דקתני במתני' ושל עולי בבל כרגלי הממלא ואלו של עולי בבל היינו בור של שבטים אלמא לא היו אנשי העיר דעתן עליהם כי רחוקים הם מן העיר הילכך על כרחין הא ר' יוחנן בן נורי והא רבנן. ואמאי לא תימא ליה מגופה דאי ס"ד בגשמים הסמוכים לעיר עסקי' האי יש להם אלפים אמה לכל רוח דמשמע הגשמים גופייהו קנו לה לשביתה ולאו מדעת בני העיר דאי משום דעתן של בני העיר האי לישנא בעי למימר הרי הם כרגלי אותה העיר דהיינו נמי אלפים אמה לכל רוח ע"כ ואזדא רבינו ז"ל לפיר' שפיר' למעלה דכי אמרינן כרגלי אותה העיר פירשו שיש להם אלפי' אמה לכל רוח של עיר וכבר כתבנו לעיל שאין פירושו נכון ואף לפי שטתו אין הפיר' נכון דאכתי איכא הפרשה בין כשאומר אלפים אמה לכל רוח או כשאומר כרגלי אותה העיר דכי קתני יש להם אלפים אמה לכל רוח משמע שמודדין אלפים ממקומן ובמקום שכלתה המדה ואפי' באמצע העיר לא יזיזם ממקומן וכן היה לו לפר' דאי יש להם אלפי' לכל רוח דמשמע שמודדין ממקומן כרגלי אנשי העיר מבעי לי' דהיינו להוליכן בכל העיר ואלפים אמה לכל רוח. ולפי מה שפירשנו למעלה כרגלי אותה העיר

ה"פ דהכא דהאי יש להם אלפים אמה לכל רוח דמשמע דאינם כרגלי הממלא. כרגלי אותה עיר מבעי ליה ויהא כל אחד מבני העיר יכול להוליכן למקו' שביתתו ואמאי לקנו שבית' באוקיינוס פי' כי אע"פ שהמים עמוקים למטה מעשרה ומן הסתם אין העבים מעלין אלא מאותם שעל פני אוקיינוס למעלה מ"מ אפי' באותן מים של מעלה יש בהם שביתה ואפי' למ"ד אין תחומין למעלה מעשרה דמים ע"ג מים זו היא הנחתן כדאי' בפ"ק דשבת וכגוף אחד חשיבי והיינו דפרכי' לה הכא להדיא ולא אמרי' בה תפשוט דאין תחומין למעלה מעשרה כדאמרינן בסמוך וה"נ שמעינן ממאי דכתיבנ' בפרקין לעיל דאפי' למאן דאמר אין תחומין למעלה מעשרה מי שקנה שביתה למטה מעשרה ויצא מן התחום למעלה מעשרה בקפיצה או בספינה כשחזר אחרי כן ליבשה שוב לא יזוז ממקומו דהא לכ"ע פרכי' הכא דלקנו שביתה באוקיינוס מעיקרא וכשחזרו ובאו ע"י העבים למעלה מעשרה ויצאו מתחומן הראשון והגיע בכאן למטה מעשרה שלא יזוז ממקומם וכדפרש"י ז"ל. לימא דלא כר' אליעזר דאי ר' אליעזר הא אמר כל העולם כלו ממי אוקיינוס הוא שותה. וא"ת ואפי' תהא למ"ד יש תחומין למעלה מעשרה דהכא לכ"ע פרכי' לה וי"ל דשאני התם דכיון שלא הי' לעולם למטה מעשרה ותמיד היו תלויים למעלה במאמר באויר דכ"ע לא קנו התם שביתה ופרקינן בעבים שנתקשרו מעי"ט ופי' ולא קנו שביתה באוקיינוס שכבר עלו לעבים שהם למעלה מעשרה קודם בין השמשות והיינו דפרכינן בסמוך דמ"מ לקנו שביתה בעבים למ"ד יש תחומין למעלה מעשרה ופרקי' מים בעבים מבלע בליעי פי' ולא חזו למקני שביתה ופרכי' דא"כ כ"ש דהוה להו נולד ואסור לטלטל ואפי' תוך ד' אמות וקושיין אפילו לר' שמעון דלית ליה מוקצה ולא נולד ואפי' בביצה שנולדה וכדאיתא בשמעתא קמייתא די"ט. וטעמא דמילתא משום דמודה ר"ש בנולד כזה שלא היה בעולם בע"ש ולא מינכרי בעבים כלל. והוו להו דבר מחודש לגמרי מה שאין כן בביצה שהיתה בעולם במעי אמה מיהת:

דף מו.

אלא מים בעבי' מינד ניידי. פרש"י ז"ל וכל מים דניד לא קני שבית' ואפי' הם של יחיד וכדתניא נהרות המושכין וכו' ולמדנו מדבריו ז"ל דהא נהרות המושכין אפי' בנהר ומעין של יחיד הם והכין מוכחא בשמעתין דאי לא היכי דייק מינה דמשום דנדי לא קנו שביתה דילמא משום דהוי דהפקר' ורבנן היא דאמרי נכסי הפקר איני קונין שבית' אלא ודאי סתמא הוא אפי' כשהם של יחיד וכן פירשו בתו' והביאו ראיה דהא במס' י"ט פרכי' מינה להא דתנן בור של יחיד. והא דקתני כרגלי כל אדם וכן לעיל גבי גשמים

שירדו ביי"ט פירשו שהם כרגלי הממלא וכן פירשו בתוספות והכין תני לה מתנייתא בהדיא בתוספת' במסכת ביצה וש"מ דרגלי הממלא ורגלי כל אדם חדא מילתא היא. ומיהו ק"ל אמאי נקט האי לישנא ולא נקט כרגלי הממלא כדקתני גבי בור של עולי בבל וי"ל דבנה' או מעין או גשמי' שהולכין ומתפשטין בהרבה מקומו' וזה ממל' כאן וכו' נקט לישנ' כרגלי כל אדם כלומר שכל מי שממל' מה' ואפי' הם אלף מוליכן כרגליו אבל גבי בור שהם מכונסי' במקום אחד ואין שנים ממלאים ביחד נקט לישנא כרגלי הממלא. אבל הראב"ד ז"ל פי' דכי קתני כרגלי כל אדם היינו כל אדם ממש שאפי' מלא מהם ראובן יכול שמעון להוליכן כרגליו ואפי' הם ברשותן של שמעון מה שאין כן בבור של הפקר דקתני שהם כרגלי הממלא דבעודם ברשות ממלא מיהת שלא נתנם לאחר הרי הם כרגלי הממל' לכל אדם שבא להוליכם וטעמא דמילתא דגשמים היורדים בי"ט ונהרות המשוכין כיון שלא היו נוחין בבין השמשות אינן ראויות לקנות שביתה כלל ואפי' יש להם בעלים דלא עדיפו מימיו של אדם מגופו שאינו קונה שביתה במהלך בבין השמשות וכיון שכן אף נכסים כן אבל בור של הפקר שהיו ראויין לקנות שביתה בבין השמשות אלו היו להם בעלים כל שבא זה ומילא מהם נעשו כנכסיו בעודו ברשותו מיהת והיינו דהכא קתני הרי הם כרגלי כל אדם והתם קתני הרי הם כרגלי הממל' ע"כ והרי פי' זה דחוי מעיקרו מן התוספת' כמו שכתבנו.

ולימא הלכה כדברי המקיל בעירוב. פי' דאע"ג דהא לא בעירוב מיירי אלא בתחומין מ"מ קים לן דכי אמרינן הלכ' כדברי המקל בעירוב לאו בעירוב ממש בלחוד קאמר אלא בכל דבר שהוא ניתר בעירוב ושהוא מתולדות עירוב וזה ברור הוא. בין לקולא בין לחומרא פי' בין גבי אדם ישן דהוי לקולא שהוא קונה אלפים אמה לר' יוחנן בן נורי דאלו לרבנן אין לו אלא ד' אמות בין לחומרא כגון גבי כלים הפקר דלר' יוחנן קונין שביתה במקומן ואלו לרבנן הרי הם כרגלי הממלא וכדכתיבנא לעיל וכן פרש"י ז"ל. קמ"ל הלכה כר' יוחנן בן נורי לקולא דהיינו גבי אדם אבל לא לחומרא גבי כלים וא"ת אי נקטי' באדם לקולא כר' יוחנן בן נורי ובכלים כרבנן לקולא ה"ל כקולי דמר וכקולי דמר והוו תרוצי דסתרי אהדדי י"ל דהא ליתא דאנן כי פסקי' כר' יוחנן בן נורי להלכתיה ולאו מטעמיה הוא דטעמא דידיה משום דחפצי הפקר קונין שביתה ואנן נקטינן דטעמא משום דכיון דאלו נעור קני ישן נמי קני וכדפרש"י ז"ל. אי חמר הלכה כדברי המקל בעירוב ה"א ה"מ יחיד אצל יחיד קמ"ל מאי דפסק כר' יוחנן בן נורי דאפי' במאי דהוי יחיד אצל רבים הלכה כדברי המקיל בעירוב. ואיהו ודאי לכך נתכוון בתחלה ולפי' סתם לשונו ולא אמר דבר כללי הלכה כדברי המקיל בעירוב ואפי' במקום רבים וכשראה שהיו למדין בלשונו

למסבר דדוקא ביחיד אצל יחיד לא היה יכול לתקן הלשון הראשון ולהוסיף בו והוצרך לפסוק בפי' הלכה כר' יוחנן ועל זה הדרך יש לפ' כלהו פרוקי דסוגיין דעבדין אמוראי בהא מילתא. סד"א ה"מ בעירובי חצרות פי' דקולי דליכא אל עירובו רשותא בעלמא. ומנא תימרא דשני לן בין עירובי חצרות לעירובי תחומין דתנן א"ר יהודה בד"א שאין מערבין לאדם אלא לדעתו בעירובי תחומין אבל בעירובי חצרות מערבין בין לדעתו ובין שלא לדעתו והקשו בתוס' והיכי שמעי' מהכא דעירובי חצרות קלי טפי מערובי תחומין דהא לאו משום קולי וחומרא הוא אלא בתורת טעמא. ותירצו שהטעם הזה שתפס ר' יהודה קושטא דמילתא נקט לפי הנוהג ברוב בני אדם אבל אינו עיקר הטעם דהא אע"ג דאיכא איפכא לא משתני דינא דבעירובי תחומין אע"פ שידענו דניחא ליה כגון ששמענו ממנו בע"ש שרוצה ללכת כלפי מקום העירוב והוא אומר עכשיו בשבת דניחא ליה אפ"ה אין עירוב קונ' לו שלא מדעתו וגבי עירוב חצרות נמי אע"פ שעירובו לו בפתו בעל כרחו עירובו עירוב כדאמר לקמן במכלתין.

דף מו:

ה"מ בשיירי עירוב. פי' כגון שהניח עירוב לשבתו' הרב' ובאמצע השבתו' נאכל מקצתו. ולא סוף דבר שיירי עירוב ממש דמשום הא בלחוד לא הוה עביד ר' יהושע בן לוי האי כללא אלא כל הלכו' שהם בסוף עירוב או בסוף תחומין דהיינו בתר דאיתחזק קרי שיירי עירוב והיינו דמדמינן הא דידן לתחל' עירוב. ולא אמרו לערב בחצרו' אלא שלא לשכוח את התינוקו' יש שפירשו להכי לא אמרו לערב בחצרו אלא שלא לשכח התינוקו' עירובי תחומין ולא נהיר והנכון כמו שפירשו הגאוני' ז"ל ולא אמרו לערב בחצרו' כשעושין שתופי מבוי אלא שלא לשכח התינוקות תורת עירובי תצרות כשאין שם שתוף מבוי לפי' אף זה בעירוב הי' כשיירי עירוב ואין צריך שיעור:

רב אמר הלכה ר' חייא בר אבא אמר מטין ר' יוסי בר חנינא אמר נראין. פרש"י ז"ל דלמ"ד הלכה דרשי' לה בפרקא ואורויי מורי' ליחידים ולמ"ד נראין אוריי נמי לא מורינן ומיהו אי עבד כר' עקיבא לא מהדרי' עובדא והקשו עליו בתוס' חדא דר"פ הכותב משמע דלמאן דאמר מטין דרשי' לה בפרקא ועוד כי לפי פי' זה למ"ד נראין מה מרויח ר' עקיבא מפני שאמרו שנראין דבריו מחבירו דהא בלאו הכי נמי כיון שחברי' הם ולא איתמ' הלכתא לא כמר ולא כמר דעביד כמר עבד ודעבד כמר עבד דמאי טעמא מהדרי' עובדא ואין צ"ל דרשי' לה בפרק' ולמ"ד מטין לא מדרש דרשי' בפרקא ומיהו אי עבד כאידך לא מהדרי' עובדא ולמ"ד נראין לא דרשי' בפרקא אלא דמורי' הכי למי שבא לשאול ואומרי'

לו נראין לנו דברי ר' עקיבא ומיהו אי בעי למעבד כאידך לא מחי בידיה: משל למה הדבר דומה וכו' לקמן מפרשי' לה בס"ד והא אמרת ר' יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה וא"ת ומאי קושיא דהכא משום הכי הלכ' כר"ש מפני שר"ש מקל והלכה כדברי המקל בעירוב. וי"ל דלאו מהאי טעמא הוא דא"כ למה הוצרך לפסוק הלכה כמותו לשבקה אי נמי לימא בהדיא כדאמר ר' יהושע כללא הלכה כדברי המקל בעירוב. ומיהו רש"י ז"ל כתב לקמן מפני שהלכה כדברי המקל בעירוב פסק רב הלכה כר"ש. ולפי דבריו י"ל דהכא בדין הוא דלימא ליה הכי אלא דבעי' לשנויי ליה דעדיפא מינה דהיכא דאיתמר איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר פי' שלא נאמרו הכללות אלא במקום שלא נפסקא בו הלכה בפי' ומפני שנפסקה הלכה בשום מקום כנגד הכלל לא נסתור הכלל דהיכא דאיתמר הלכה כפלו' איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר והדרי' לכללין:

דף מז.

ומאי קושיא דילמא הכא נמי היכא דאיתמר איתמר וכו'. ואפשר דלאו כי הדדי איתמר הכי פרכי בו מדרישׁ' א"נ דמאן דקשי להו סבר דכיון דבתרתי תלת דוכתי אפסיקא הלכתא בהדיא כר"ש דהוי חזקה שהלכה כמותו בכל מקום במקום רבי יהודה. ומאי קושיא דילמא רב לית ליה הני כלל. דרבי יוחנן. בדין הוא דבהא מלי מתרץ קושי' דלעיל אלא דכל היכא דמצינא לתרוצי בענין דלא לפלגו רב ורבי יוחנן הוה עדיפא לן טפי. והכא דלאו אפשר משנינן דדילמ' רב לית להו הני כללי דר' יוחנן ומשום דרב לית ליה הכי לית ליה לרב משרשיא למפסק ולמימר דליתנהו הני כללי דהא רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. אלא מיהא וכו' כלומר דכי אמר רב משרשיא דלתנהו להני כללי היינו משום דאשכחן דר' יוחנן גופיה משמע דלא סבר להו כדתנן היבמה לא תחלוץ וכו' מכלל דיחידאי פליג עליה אין והתניא וכו' מהא שמעי' דלא גרסי' במתני' דברי רבי מאי כדגרסי' במקצת נסחי והכין נמי מוכח ביבמו' דאקשי' מאי נפקא דפסק ר' יוחנן הלכה כר' יוסי ואלו בעלמא קאמר הלכה כסתם משנ' ופרקי דהכא סתם ואח"כ מחלקת היא.

למה לי והא אמרת ר' יהודה ורבי יוסי הלכה כר' יוסי לאפוקי מהתם משנה אע"ג דלא חשיבא סתם משנה כיון דמחלוקת בצדה כדאסיק ביבמות וליכא למפרך מינה למאי דכייל ר' יוחנן הלכה כסתם משנה מ"מ בדוכתי טוב' חשיב' לן סתמא למפסק כוותיה כדברירנ' התם וכדמוכ' בשמעתא קמייתא די"ט דאמרי' דגבי י"ט סתם לן תנא כר"ש דתנן מחתכין את הדלועין וכו' וסתם מחלוקת בצדה דפליג עליה ר' יהודה וי"ל דעדיפא מינה בעי לשנויי ליה הכא דאע"ג דאמוראי בתראי חשיבא להו סתמא אע"פ שמחלוקת

בצדה הא לר' יוחנן לא שמעי' ליה הכי מדלא כייל שתהא הלכה אלא כשהוא סתם משנה לגמרי בלא שום מחלוקת:

הולכין לדיר של עכו"מ ולוקחים מהם בהמה עבדים ושפחות. פרש"י ז"ל דלמעוטינהו שרי והפי' הנכון מפני שדברים אלו הם צריכין לו לתשמיש ביתו ואינם נמצאים לימכור וה"ל כדבר האבד ובכי הא לא גזור והכי מוכח פי' במסכת משקין ובמקומה הארכתי בה בס"ד.

דף מז:

אלא ה"ק הני כללי לאו דברי הכל היא דהא רב לית ליה הני כללי ומי' אנן כיון דקיימ' לן דרב ור' יוחנן הלכ' כר' יוחנן סמכי' אהני כללי כל היכא דלא פסקו בתרא' הלכת' דלאו כוותייהו ואפ"ה במאי דפסק רב לעיל הלכ' כר' שמעון לא דחי' להו דאפשר דמוד' בהו ר' יוחנן דהיכ' דאתמר איתמר והיכא דלא איתמר לא אתמר ודקא משנינן לעיל כדהו' ס"ד דרב אית ליה הני כללי ועוד דבכל הנהו דלעיל ר"ש לקולא וא"ר יהושע בן לוי הלכה כדברי המקל בעירוב ואפי' תימא דר' יוחנן פליג אההוא כלל' כיון דרב סובר בהני תלת דהלכ' כר"ש ה"ל ר' יוחנן יחידא' וכ"ש לפי מה שסובר ר"ת ז"ל דר' יוחנן וריב"ל הלכה כרי"בל דקשיש מיני' טפי ודייק לה במס' מגיל' גבי (ואתבי גבול שרף כאש) וכן כתבו בתו' בהרב' מקומו' וחדא מנייהו לקמן בעובד' דר"ל ותלמידי ר' חנינא שנכנס לפונדק וכ"ש דבמאי דלא אשכחן להו דאיפלגו בהדי' לית לן לשוויי פלוגתא בינייהו הילכך הלכה כר"ש בהנהו דלעיל:

אמר רב יהודה אמר שמואל חפצי העכו"מ אינם קונים שביתה. פי' וכל אדם הנוטלן מוליכן כרגליו דחפצי הפקר לרבנן למאן אמר שמואל אלימא לרבנן פשי' השתא חפצי הפקר דלית להו בעלים אמור רבנן לא קנו שביתה חפצי העכו"מ דאית להו בעלים מבעיא פי' דודאי כל נכסי דאית להו בעלים דלאו הוו בני שביתה כגון עכו"מ דלאו בני שביתה נינהו גריעותא הוא גבי נכסים דהא סתם נכסים בתר בעלים גרירי ולא עדיפי מיניה אלא כי אתמר דשמואל אליבא דר' יוחנן בן נורי אתמר דבהא מודה ר' יוחנן בן נורי לרבנן:

מתיבי רש"בא אומר השואל כלי מן העכו"מ בי"ט וכן המשאיל לו מעי"ט והחזירו לו בי"ט והכלים והאוצרות ששבתו בתוך התחום יש להם אלפים אמה לכל רוח. פי' האי יש להם אלפים לכל רוח אכלהו קאי והא פשי' וס"ל להאי תנא בחפצי העכו"מ קונין שביתה ומ"ה קתני כי השואל כלי מן העכו"מ יש לו אלפים אמה לכל רוח מביתו של

עכו"מז דהא קנה שביתה התם ולא עוד אלא אפי' השאיל לו ישראל כליו מעי"ט שאלה קני' ליה וה"ל כשאר חפציו שקונין לו שביתה במקומן ממש והדר כייל דינא אחרי' דה"ה לכלים ואוצרות ששבתו בתוך התחום שיש להם אלפי' אמה לכל רוח ופרש"י ז"ל ואפי' הם של הפקר דנכסי הפקר קוני' שבית' ודקדקו עליו בתוס' דהא מדקאמר כרגלי הבעלים דהכא לאו בשל עכו"מז עסקי' ותרצו דמיירי דבעלים דומיא דהפקר כלומר שלא היו מכלים הללו בתחומין של בעלים וכיון שכן הרי אינן כרגליו ואפי"ה קונין שביתה לעצמן טפי מנכסי הפקר דכיון דאית להו בעלים דהוו בני שביתה דין הוא שיקנו ג"כ הם שבית' וא"ת ולמה ליה למתני ששבתו בתוך התחו' דהא לקנו' שבית' במקומן בין בנכסי הפק' בין בנכסי בעלי' כיוצ' באלו כך לי ששבת חוץ לתחום כמו ששבתו בתוך. ויש שתירצו כפי שיטות רש"י ז"ל דמשום נכסי שיש להם בעלי' שלא היה בתחומין נקט הכי דכיון שאין קונין שביתה עם הבעלים חלקו רשות לעצמן. אינן קונין שבית' לעצמן אלא בששבתו בתוך התחום דדעת הבעלי' מן הסתם שיקנו שביתה עם בני העיר אבל חוץ לתחו' העיר לא וכדסברי רבנן ור' יוחנן בן נורי לקמן גבי הישן בעיר ואע"פ שאם ישן בדרך לא קנה שבית' וא"ת גבי נכסי הפקר מיהת כיון שבתוך התחו' הן למה היו דינם כאנשי העיר למדוד להם אלפים אמה לכל רוח מעיבור' של עיר (ושל עיר) ונימא דכיון שהם בתוך התחו' דעת בני העיר עליה' דההיא לא אפריכא מהאי טעמא וכדאמרי'. לעיל גבי גשמים שירדו מעי"ט תירצו בתוספו' שלא אמרו כן אלא בגשמים דאיכא תרתי חדא שהם ידועים לכל ודעת כלם עליהם ועוד שהם ראויים לכל בני העיר מה שאין כן בכלים אנו דליכא חדא מהני דהא אינם ידועם לכל ואינם ראויים לכל וכל חד וחד אמ' שמא יקדימני חברי לזכות בהם וכל א' וא' מסלק דעתו מהם ונ"ל דהשתא דאתית להכי הא דקתני ששבתו בתוך התחום לרבות' נקטה משום נכסי הפקר דאע"ג ששבתו בחוך התחום יש לעצמן אלפים אמה לכל רוח ולא אמרי' דעת בני העיר עליהם ויהיו כאנשי אותה העיר: ויש שפירשו בתוס' דהכלים והאוצרות ששבתו בתוך התחו' בנכסי הפקר בלחוד מיירי ומאי דקתני שיש להם אלפים אמה לכל רוח לא ממקומן קאמר אלא מעיבורא של עיר כדין אנשי העיר. וא"ת א"כ כאנשי אותה העיר מבעי ליה כדפרכי' לעיל גבי גשמים י"ל דשאני הכא דקתני בתוך העיר התחום והרי זה כאלו פי' שרוצה לומר שיש להם אלפים אמה של תחום העיר. וא"ת א"כ לצדדין קתני דהא על כרחין אריש נמי קאי ואלו חפצי עכו"מז אינן קונים שביתה אלא במקומן דומיא דנכסי הפקר. ויש שתירצו דהכא בעכו"מז בן עירו כדפרש"י ז"ל והם קונים עמו שביתה כאנשי העיר וליתא עכו"מז לעולם אינן קונה שביתה כבני העיר דישראל וה"ה לחפציו שאין

קונין שביתה אלא במקומן כנכסי הפקר וכן פרש"י ז"ל על עכו"מז שהביא פירות מחוץ לתחום ולפי' אין הפי' הזה נכון. והר"ם בר שניאור ז"ל דחק דהכא בנכסי הפקר דוקא כדפרש"י ז"ל ומיהו כי קתני בתוך התחום לאו אשבתו סמיך. אלא ה"ק הכלים והאוצרת של הפקר ששבתו לעצמן ברחוק מן העיר הרבה כמה תחומין אם הם עדיין בתוך התחום שני עצמן יש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שביתתו אבל עכו"מז שהביא פירות שהוציאן מתחומן לא יזיזם ישראל ממקומן וזה פלפול רחוק מאוד. ומה שפירשנו הוא הנרא' נכון. ועכו"מז שהבי' פירו' מחוץ לתחו' הרי זה הישראל לא יזיזם ממקומן כלומ' מתוך ד' אמו' שלהם ואע"פ שלא באו בשבילו דאלו באו בשבילו אסורים הם לו לגמרי באכילה ובטלטל. והא דאמרינן התם הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר בתוך ד' אמות קאמר אי נמי כשהביאום לעיר או לכל מקום שהוא מוקף מחיצות דה"ל כליה בד' אמות וכדאמרי' בסמוך גבי מברכתא והכין פרישנא לה. בדוכתא בס"ד. ומדקתני הכא עכו"מז שהביא פירות מחוץ לתחום כו'. דדוקא שהביאן ודאי מחוץ לתחום הא ספק תחומין לקולא ותולין שבאו ממקום קרוב ומיהו איכא לדחויי דתנא לא דק וה"ק שהביא פירות מחוץ לעיר שסתמן מחוץ לתחום ומיהו מדאיירי רישא בשואל כלי מן העכו"מז וקאמר שיש להם אלפים אמה לכל רוח ומיירי ודאי בעכו"מז בן עירו כדפרש"י ז"ל שמעינן דכל פירות אוכלים שהביא לו עכו"מז בן עירו ויש כיוצא בהם בעירו אין חוששין להם שבאו מחוץ לתחום אלא הרי הם במקום מציאתם וכדכתיבנ'. לעיל בפ' כיצד וכן במס' שבת גבי עכו"מז שהבי' חלילין.

והנהו דברי דאתו למברכתא שרא להו רבא לבני מחוזא למזבן מינייהו. פי' למימר' דאפי' לבני מחוזא שרי למזבין ולהוליכן עמהם דס"ל דנכסי העכו"מז אין להם שביתה והרי הם כרגלי הזוכה בהם: א"ל רבינ' מאי דעתיך דאמר שמואל חפצי העכו"מז אין קונין שביתה הא' ר' יוחנן חפצי העכו"מז קונין שביתה ושמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וקבלה מיניה רבא והדר ביה ואמר לזבינינהו לבני מברכתא בלחוד דכלא מברכתא כד' אמות דמיא פרש"י ז"ל לפי שהיתה מוקפת מחיצות וכר"ג גבי נתנוהו בדיר וסהר ופסקי' לעיל הלכה כר"ג בדיר וסהר וספינה וה"ה לעיר שיש בה מחיצות ע"כ וכן עיקר. ושמעינן מהכא דהלכת' כר"ג כדפסק רב דהא רבא דבתרא הוא הכין ס"ל והקשו בתוספת מיהא דאמרי' במסכת ר"ה גבי עדות החדש מקום גדול היה בירושלים ובית יעזק היה שמה ולא היה עדים זזים משם. בית יעזק תנן או בית יזק ומאי קושיא דאי מוקף מחיצות היה הרי יכולין להלך את כלו ואי לאו מוקף מחיצות היה אין להם אלא ד' אמות וכדאי' לעיל. ותירצו לפי שבירושלם נפרצו פרצות וכל שיש פרצה ביותר מעשר

ה"ל כאלו כלו פרוץ. מספקא להו אם היתה התקנה לאחר שנפרצו בם פרצות או קודם לכן. ושמעי' מהכא דהלכתא כר' יוחנן דאמר נכסי העכו"מז קונין שביתה דהא רבא ור"י הכין סבי' להו ואין סומכין על הכללות אלא היכא דליכא פסקא דבתראי אבל יש אומרים דכיון דרבי יוחנן פוסק כאן דחפצי העכו"מז קונין שביתה לית ליה כללא דר' יהושע ב"ל וכיון דכן ליתיה להההוא כללא לפי מה שפוסקים הגאונים ז"ל בכל מקום דהלכה כר' יוחנן במקום ר' יהושע ב"ל: ואין זה נכון דלית לן לאפושי פלוגתא בכדי ואפשר דבעלמא מודה ר' יוחנן לר' יהושע ב"ל ולא נאמרו הכללות אלא על הרוב דהא תלמיד יחיד ורבים הלכה כרבים ואפ"ה זמנין דהוי הלכתא כדברי היחיד וכן בכלהו כללי וכדאי' בסוגיין דלעיל ואחרים פירשו דהא דר' יוחנן לא פליגא אדר' יהושע ב"ל שלא נתן רבי יהושע ב"ל כלל זה אלא על מחלוקת התנאים אבל לא במחלוקתן של אמוראין שהרי הוא לא שמע מחלוקתן והיאך יפסוק הלכה על מה שלא שמע וזה טעם נכון: תני ר' חייא חרם שבין תחומי שבת צריך מחיצ' של ברזל להפסיקו פרש"י ז"ל חרם שהוא מצודת דגים מלשון מצודים וחרמים וגדר של קנים הוא וחרם זה הוא בין שני תחומין של שתי עיירות וצריך לעשות אותו של ברזל כדי שלא יעברו מים של תחום זה לתחום זה דכל מה שבתוך תחום העיר אין לו שביתה במקומו להיות לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח אלא בתר קרתא גריר ואם הוא בסוף התחום אין יכול לזוז משם וכל שאין שם מחיצה של ברזל אפי' בני התחום עצמן אינן יכולים למלאת בתוך התחום מפני עירוב מים של התחום האחר עכ"ל. ודקדקו בתוספת מי הכריחו לרש"י ז"ל לפרש שיהיו התחומין של שתי העיירות ולמנקט טעמא דמה שהוא תוך התחום בתר קרתא גריר והלא בלאו הכי נמי לחוש לה צריך מחיצה כי אם החרם יוצא חוץ לתחום של עיר הרי מה שהוא חוץ לתחום קונה שביתה במקומו וא"א להביאם לעיר ולפי' צריך מחיצה להפסיק ביניהם וכן מה שתוך התחום מפני עירוב המים. ותירצו דלישנא דמתנייתא קשיתי' למר"ן ז"ל חדא מדקתני חרם שבין תחומי שבת ולא קתני חרם שמקצתו תוך התחום ומקצתו חוץ לתחום צריך מחיצה של ברזל להפסיקו. ועוד שאם המים האלו קונין שביתה במקומן ולא אמרי' דבתר קרתא גרירי כי עבדי' מחיצה של ברזל מאי הוי והלא המים שבתוך התחום עצמן לא יוכל להביאם אל ביתו כי האלפים שלהם כלתה מדתם בעבורא של עיר כיון שהם בתוך התחום ואפילו כלתה המדה בחצי העיר אין להם אלא חצי העיר כדאיתא לעיל ולפום פשטה משמע דע"י המחיצה יש תקנה גמורה שיוכלו להביא מן המים שבתוך התחום לכל העיר ולפי' פי' רבינו ז"ל דבתר קרתא גרירי. ומ"מ איכא למידק טובא דהא בסמוך תלי' הא דר' חייא משום דס"ל כר' יוחנן

בן נורי לחומרא דנכסי הפקר קונין שביתה ולפום מאי דפי' רבי' ז"ל דטעמא משום דכל מה שבתוך התחום בתר קרתא גריר אפי' רבנן מודו בה כדאמרי' לעיל שאר גשמים שירדו מעי"ט דדעת בני העיר עליהם ואפי' מאן דסבר דנכסי הפקר אינם קונים שביתה מוד' באלו דדינם כאנשי העיר ותירץ הר"ם שניאור ז"ל כי מה שפרש"י ז"ל דבתר קרתא גריר אינו משום דדעת בני העיר עליהם אלא מפני שכל דבר שהוא בר שביתה והוא בתוך תחום העיר מושבתו לשביתתה וכדאשכחן גבי הישן בתוך התחום שדינו כבני העיר ואע"פ שאין כן כשהוא חוץ לתחום וכן מי שישב בדרך אליבא דר' יהודה דכיון דבר שביתה הוא העיר מושבתו וכן בנכסי הפקר אליבא דרבי יוחנן בן נורי דסבר דבני שביתה נינהו אבל לרבנן דסברי דלאו בני שביתה נינהו אין העיר מושבתן לשביתתה כל היכא דלא תימא דעת בני העיר עליהם וק"ל גבי כלים ואוצרות ששבתו בתוך התחום למה לא אמר שהעיר מושבתן ויהיו כבני העיר דהא ההוא תנא נכסי הפקר קונין שביתה ס"ל: וי"ל שאין העיר מושבת אלא באדם שדעתו מן הסתם ליכנס לעיר אי נמי במה שראוי לכל בני העיר דומיא דגשמים וכגון חרם זה. ומיהו אכתי ק"ל מנא ליה לתלמודא דטעמא דר' חייא מפני שהעיר מושבתן וכר' יוחנן בן נורי דילמא מפני שדעת בני העיר עליהם ואפי' כרבנן וי"ל שלא אמרו דעת בני העיר עליהם אלא במה שהוא הרבה בתוך התחום אבל לעצמה שעמד בסוף התחום אי נמי דכיון שנמשכין לשני תחומין של שתי עיירות הרי אלו מבטלין דעתם מפני אלו. והיינו דנקט בין שתי תחומי שבת. ור"י היה מפרש דחרם שבין תחומי שבת לאו דוקא אלא שחציו חוץ לתחו' ומיא לאו בתר קרתא גרירי אלא שקונין שביתה במקומן ואפי' מה שבתוך התחום אין מביאין אותו אלא עד המקום שתכלה המדה של אלפים אמה ודעת בני העיר לא שייך בהא כיון שהוא במקום רחוק וצריך מחיצה של ברזל כדי שלא יביא עירוב במים שחוץ לתחום עד מה שבתוך התחום עד סוף אלפים אמה שלהם ונמצא מביא מה שחוץ לתחום חוץ לאלפים אמה ופרש"י ז"ל יותר נכון בלישנא אחרינא דמתנייתא: ויש שהוא מיישב לשון ה"ג כפי שטת ר"י ז"ל דהכא מיירי בנהר או אגם מים שהולך חוץ לעיר לאורך העיר ולמעלה ולמטה ממנו. יותר מאלפי' לכל רוח והיינו דקתני שיעמוד בין תחומי שבת כלומר לשני תחומי העיר. ולפי שנמשך לכל צד יותר מאלפי' אמה צריך להפסיק לכל רוח במקו' שכלתה מדת אלפי' אמה של תחו' העיר כדי שלא יתערבו עמה' המים שהם חוץ לתחו' ויביאו אותם לעיר וכי עבדי מחיצה איכא תקנתא לכל בני העיר דהשתא ודאי נהר זה הנמשך לעיר הרי כרגלי העיר וה"ל כבור של אנשי העיר:

דף מח.

אלימא משום דסבר דהלכה כר' יוחנן בן נורי בנכסי הפקר שהם שבית' ואשתכח דהלכ' כר' יוחנן בן נורי בכלים דהוי לחומרא ואלו ר' יוסי בר חנינא ס"ל דלקולא בלחוד הלכה כר' יוחנן בין נורי ואלא משו' דתניא נהרות המשוכין וכו' דכיון דניידי לא קנו שבית' כלל ואפי' הם של יחיד והרי הם כרגלי הממלא: ודילמא במכונסין פי' במכונסין מיירי דקנו שביתה לר' יוחנן בן נורי והא דנקט דילמא לא דק דודאי בהכי מיירי ויש כיוצא בו בריש מכלתין כדכתיבנא התם בס"ד.

אלא משום דקל הוא שהקלו חכמים במים. פי' דלהכי מוכח עלה משום דרבנן הקלו במים להפסיקם אפי' במחיצה תלויי' שאין בה אלא עשרה טפחים והמים מתערבין למטה וא"כ היאך נצריך שתהא המחיצה ההיא של ברזל הא ודאי חומרא. ובודאי דר' חייא שפיר ידע דמחיצה תלויי' מתרת במים גבי גזוזטרא דהא מתני' היא לקמן בפ' כיצד משתתפין בור שבין שתי חצרות וכו' אלא דר' חייא סבר שלא הקלו אלא בההיא בלחוד. ותלמודא מוכח מההיא דר' טבלא דבחרבה הוא דלא הקלו אבל בכל מים הקלו והיינו דמיית' הא דר' טבלא ולא מייתי' דבפרק בכל מערבין כנ"ל: ומה שקלו שהקלו חכמי' במים. פי' הרא"בד ז"ל משום דסתם חריץ עמוק עשרה והמים של מעלה אינם בני שביתה שלא אמרו מים ע"ג מים זו היא הנחתן אלא לענין עקירה והנחה אבל לא לגבי תחומין ולפי' הקלו לשאוב אפילו בשוקע דלא למטה מעשרה. וליתא דא"כ תפשוט מהכא לעיל שאין תחומין למעלה מעשרה וה"ל לאתוייה לעיל גבי ההיא בעיא והכא נמי הוה לן למימר הכי: והנכון שהקלו במים מפני הצורך שא"א לתקנו ופעמים שיש בור בין שתי חצרות וגזוזטרא על המים והוא טורח גדול לעשות מחיצה למט' וכיון שהוא מצוי תדיר הקלו ועשו מחיצה תלויה כאלו היא מחיצה גמורה של ברזל יורדת עד התהו' דהא מדרבנן הוא והם אמרו הילכך ליתא לדר' חייא ואף לדברי ר' יוחנן בן נורי וכ"ש לדידן דקי"ל שאין הלכה כר' יוחנן בן נורי לחומרא כדאיתא לעיל. גרש"י ז"ל ר' יהודה היינו ת"ק והקשו בתוספות מאי קושיא דאין הכי נמי דר' יהודה היינו ת"ק דדילמא ר' אליעזר ור' יהודה לפ' דברי ת"ק באו ותירצו דעל כרחין ר' אליעזר לאו מפרש הוא דמסתמא הא דקתני וחכמים אומרי' אין לו אלא ד' אמות לאו באמצען קאמרי דהא דומי' דאלפי' אמה דרישי' מיירי והנהו לאו בעומד באמצען וכיון דר' אליעזי' אינו מפרש דברי ת"ק אף ר' יהודה ג"כ חולק הוא ולא בא לפרש ור"ת ז"ל גריס חכמי' היינו ת"ק ופריש דהיינו ת"ק דריש פרקין דאמרי מי שהוציאוהו עכו"מ או רוח רעה אין לו אלא ארבע אמות ותימא דהא חכמי' לאו אהא קיימי כלל שאפי' ר' יוחנן בן נורי לאו מפקא

מההיא כלל דהתם יצא מתחומו ונתנוהו במקו' אחד. ואלו הכא עומד בתחומו וי"ל דכיון דמצי למתני וחכמי' אומרי' לא קנה שביתה וקתני אין לו אלא ד' אמות משמע לן דה"ק אין לו אלא ד' אמות כדין היוצא מתחומו ופרש"י ז"ל וגרסתו יותר נכון. איכא בינייהו: פי' דלת"ק נותנין לו ד' אמות לכל רוח ולר' יהודה אין לו אלא ד' אמות רוח אחת איזה שירצה. ואם תאמר ודקארי לה מאי קא מקשי דהא מסתמא ארבע אמות דאמרי רבנן לכל רוח ורוח הם דומיא דאלפים אמה דר' יוחנן בן נורי וי"ל דאיהו קסבר דמסתמא אין נותנין לו אלא ד' אמות בלבד הראויין לטלטל ברשות הרבים והיינו דקאמ' אין לו אלא ד' אמות הידועות ברשות הרבים. והשתא משנינן דלכל רוח קאמרי דומיא דאלפים אמה דר' יוחנן בן נורי:

אבל לטלטל דברי הכל ד' אמות אין טפי לא. פי' הראב"ד ז"ל שאין מטלטל בבת אחת אלא בתוך ד' אמות בלבד אבל כל שאינו מטלטל בפעם אחת ד' אמות יכול הוא לטלטל בכל השמונה שהרי מקומו הן. וק"ל דא"כ מאי קמ"ל (פרש"י) [פשי'] דהא רשות הרבים היא או כרמלית. ונ"ל דבכרמלית דרבנן אצטריך סד"א כיון דלמקומו הוא שרו ליה רבנן לגמרי כאלו הוא מקום מיותר לו קמ"ל:

איכא בינייהו ד' אמות מצומצמות. פרש"י ז"ל דפשוט ידים ורגלים טפי מאמה אחת היא וכן עיקר. או באמה של קדש יהבי' לה פי' באמה של בנין שהיא ששה טפחים דהא מדת קרקע היא. דאיכא ננוס באיבריו פי' שהוא גדול בגופו וננס באיבריו דבאמות דידיה לא מצי יתיב הילכך משערין לו באמה של קדש. ודוקא כנוס שאינו גדול באיבריו הוא ננוס בגופו וגדול באיבריו וכן שאר כל אדם כאמות דידיה משערין ליה וכן הלכתא:

מתני' היו שנים מקצת אמותיו של זה לתוך אמותיו של זה. פי' כגון שעומדים בשש אמות זה בתתלתן וזה בסופן ונמצאין משותפין בשתי אמות אמצעיות מביאין ואוכלין באותן שתי אמות שבאמצע ובלבד שלא יוציא אחד מהם כלום לשתי אמות המיוחדות לחבירו היו שלשה והאמצעי מובלע בנתי' פי' כגון שהיו שלשתן בשמנה אמות זה בתחלה וזה בסוף והאמצעי בתחלת אמה שלישית של הרוח האחת והשנים החיצונים בררו אמותיהן כ"א כלפי חבירו ואפ"ה אינ' משותפין כלל והאמצעי פונה לגבי אותו שרחוק ממנו שש אמות נמצא משותף בשתי אמות עם זה ובשתי אמות עם זה לפי' הוא מותר עמהם והם מותרין עמו כלומר להשתמש עם כל אח' מהן באותן שתי אמות שהוא משותף עמהם ושנים החיצונים אסורים זה עם זה ואפילו הכי לא גזרי' באמצעי אטו חיצוני זה עם זה וזהו שאמר להם ר"ש משל להי"ד וכו' פי' ור' שמעון מודה להם בעיקר הדין ואומר שזה ודאי דומ' לג' חצרות דלא גזרי' טלטול אמצעיות אטו חצונות אבל

שמעי' להו לרבנן דפליגי גבי חצרות וסבי' להו דשלשתן אסורו' משום גזירה וז"ש להם כיון שזה דומה בצורתו לג' חצרות מפני מה אתם מתירין בזה ואסורין בג' חצרות והכי מפרש בש"ס ובהדיא תניא לקמן עלה זו דברי ר"ש אבל חכמים אומרים שלשתן אסורות. גמרא למה ליה למימר למה הדבר דומה כלומר מה ענין זה לומר ר"ש המשל הזה. הכי קאמר להו כבר פירשתים במשנתינו. גרש"י ז"ל התם אושי דיורין הכא לא אושי דיורין ופי' הוא ז"ל דיורי חצרות רבים ולא יוכלו להזהר ואתו לטלטולי כלים ששבתו בחיצונה אחת לחיצונה האחרת אבל הא גבי שלשה אנשים יכולין להזהר במועטין נינסו וא"ת א"כ ליתא להההיא דתנו רבנן בחצרות אלא כשהן של רבים אבל כשהם של יחידים מודו וא"כ הוה להו לאפלוגי בין דיחידים לשל רבים כמו שחלקו בפ' הדר במשנת שכח אחת מן החיצונה וי"ל דבהא דהכא סבי' להו לרבנן דאיכא למגזר טפי וגזרו אפי' בשל יחידים כיון דרובה שכיחי בה דיורין הרבה. והראב"ד ז"ל פי' התם בחצרות אנשי דיורין באמצעיות דכל האמצעות מותרת לזה ולזה וכיון שכן לא יהיה להם היכר ויבאו לטלטל מזו לזו אבל הכא שאין כל חלק האמצעי מותר לשני החיצונים ובמקום שזה משתמש וגם האמצעי אין חבירו משתמש יש להם היכר ולא יצאו ויש גורסין והיא גר"ח ז"ל התם לא אושי דיורין הכא אושי דיורין ופי' הוא ז"ל בחצרות אפשר שישכחו בעלי החצרו' ויטלטלו מזו לזו ולא ירגישו אבל הכא בשלשה אנשים שהם יושבים ביחד אם יבואו החיצונים לטלטל מזה לזה מרגיש ומזכירין והם נתנעין ופי' רבינו ז"ל אושי מלשון ריאה דאושא כלומר שהיא משמעת קול: וגרש"י ז"ל היא הנכונה יותר והיא ברוב הספרים הישנים: (ותו לא מידי):

אמאי כיון שעירבו חצונות עם האמצעות וכו'. יש בכאן נוסחאות משונות זו מזו אבל הנוסחא הנכונה שבכאן היא גרש"י ז"ל וכן גורסין בתוספות. וה"ג אמאי כיון דערבו חצונות עם האמצעית הווין לה חדא ול"ג וכי הדרא עירבה בהדי אידך שליחותא ולקמן הוא דגרסי' לה אמר רב יהוד' אי נתנו עירובן באמצעי' הכי נמי הכא במאי עסקי' כגון שנתנה אמצעית עירובה בזו ועירובה בזו רב ששת אמר אפי' תימא שנתנו עירובין באמצעית וכגון שנתנוהו בשני בתים וה"פ דאנן אקשי' אמאי תנן דשתים החיצונות אסורות זו עם זו דהא מסתמא כיון שעירבו כלם עם האמצעית באמצעית הניחו עירובן שכן דרך מערבי חצרות דעלמא כשבאין לערב שנותנין עירוב כלם באחד מן הבתים וכיון שנתנו עירובן באחד מבתי החצרות חשובות כל הבתים כאלו כל דיורם הוא באותו בית וכאלו אין כאן דיורין חלוקין כלל אלא שסמוכין על שולחן אחד וס"ס גבי חצרות כיון שנתנן כלן עירובן באמצעית נעשו כלן כאלו כל דיוריהן באמצעית ותשובות כבית

אחד ודיור אחד ופריק רב יהודה דאלו שתים החיצונה החיצונות עירובה בזו ועירובה בזו דהשתא דיורי אמצעית בכל אחת מן החיצונות ולפיכך מותרת עם כל אחת מהן והן מותרות עמה אבל חצונות עצמן אין להם דיור זו עם זו ולפיכך אסורות זו בזו:

ורב ששת אמר דאפילו תימ' שנתנו החיצונות עירובן באמצעית משכחת לה שפיר דשתי החיצונו' אסורו' זו עם זו כגון שנתנוהו בשני בתים דהשתא אין לשתי החיצונות דיור אחר ופרכי' אדרב ששת כמאן כב"ש דתנן חמשה שגבו את עירובן ונתנוהו בשני כלים. פי' חמשה בתים שבחצר שגבו עירובן מכל א' וא' ונתנוהו בשני כלים ב"ש אומר אינו עירוב וב"ה אמר הרי זה עירוב וקס"ד דסתמא קתני דכל ב' כלים א"נ דבשני כלים היינו בשני בתים דמסתמ' אלו הניחוהו בבית אחד לא היו מניחין אותו בשני כלים ולהכי פרכי' דא"כ לפוסאהא דרב ששת אתיא מתני' כב"ש ודלא כב"ה והא לא אפשר. ופרקי' דאפילו תימא ב"ה עד כאן לא שרו ב"ה אלא בבית אחד אבל בשני בתים מודו דלא הוי עירוב ומסתברא ודאי דרב ששת אית ליה דרב יהודה ולית ליה מאי דהקשו לקמן עלה דרב יהוד' כי הוא לא בא אלא לחדש ולהוסיף דמשכחת לה למתני' בשנתנו עירובן באמצעית והכי מוכח בהדיא לישנא דקאמר אפילו תימא שנתנו עירובן. אבל רב יהודה לית ליה דרב ששת דא"כ לא הוה מוקים לה מתני' בשלא נתנו באמצעית דהא פשטא דמתני' ואורחא דמילתא הכין הוא ליתן באמצעית וכדמוכח ממאי דפריך תלמוד' בהדיא ואמאי כיון דעירובן חיצונו' עם האמצעית הויין לה חדא דקושיין הוי משום דקס"ד דבאמצעית הניחו עירובן אלמא סתמא דמילתא הכין וכיון דנאיד רב יהודה מהכי ואוקמא באוקמתא אחריתי הא ודאי לית ליה דרב ששת. ומיהו לאו משום דס"ל דבשני בתים דינם כבית אחד דהא רב יהודה גופיה אמר לקמן בשמעתין דאפילו בשני כלים לא שרו ב"ה אלא בדמלייה לחד מנא ואייתר וכ"ש דאית ליה דבשני בתים אין עירובו עירוב אלא היינו טעמ' דרב יהודה לית ליה כרב ששת משום דסבר לה כדפריך תלמודא לקמן עלה דרב ששת דכל כה"ג כלן אסורות דה"ל כחמשה ששרויין בחצר אחת ושכח אחד מהן ולא עירב ואע"ג דרב ששת תריץ דאם אמרן דיורין להקל לא יאמרו דיורין להחמיר רב יהודה לית ליה ההוא אלא קסבר דאמרו דיורין להקל לא יאמרו דיורין ולהחמיר כן פירשו בתוס' והוא הנכון: וכרב ששת קי"ל דקיימא לן הלכה כדברי המקיל בעירוב: ועוד דרב יהודה ורב ששת הלכה כרב ששת לפי מה שכתוב בסדר הגאונים ז"ל. ודברי הר"ז הלוי בזה אינם מכוונים שהוא סובר דרב ששת לית ליה דרב יהודה ורב יהודה אית ליה דרב ששת והלכה כרב יהודה לקולא: ואלו דברים של תימא גדול:

דף מח:

א"ל רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי לרב יהוד' קשיא ולרב שש' קשיא. פי' לפום אוקמת' דרב יהוד' קשיא אסור' דמתני' למה אסורו' זו עם זו אבל בהתיר' דתני לא קשיא וכדמפרש ואזיל לרב יהודה קשיא כיון שנתני אמצעי' עירוב' באח' מהן הויא להו חדא וכי הדר ערבו בהדי שליחותא קא עבדי פי' והרי הוא כאלו ערבו שתיהן עם החיצוני' בביתה והוו להו כלהו דיור אחת ותו לא צריכי כלל לעירובה קמא ולא בא אותו העירוב אלא למעבד כעין שליחות לאמצעית ויש שהיו גורסין שליחותא קא עבדא ואידך מהא תשתרי כלומר דאשתרי החיצונים הראשונה לשמש בחיצונה האחרונה וליתא להאי נוסחא כלל דכל היכא דאמרת שליחותא קא עבדא כלהו הוויין בחדא ממש וכן מחק אותה רש"י ז"ל והאי קושיא לא הוה איפשר לאקשויי עליה דרב ששת דלדידיה כיון שהלכו חיצונות לערב באמצעית והקפידו שלא לערב בבית אחד הא גילו אדעתייהו דלא ניחא להו לערובי בהדי הדדי מה שאין כן בדרב יהודה דליכא גלויי דעת דקפדן חיצונות אהדדי שהרי האמצעית הוא שהלכה עם כל אחת מהם. ועוד בשלמא בדרב יהודה כיון דעירובה אמצעית בחיצונה והויא טפלא לה וכאלו דרה בחיצונה איכא למימר דכי הדרא וערבה בהדי אידך הויא לה כאלו בני חיצונה עצמה באו לערב עם אידך חיצונה מה שאין כשעירב חיצוני באמצעית. ולרב ששת קשיא התירא להוו כחמש' השרויין בחצר אחת ושכח אחת מהן ולא עירב דאסרי אהדדי פי' חמשה בעלי בתים שהיו שרוין בחצר אחת ושכח אחד מהן ולא עירב עם כלם שאע"פ שעירוב עם מקצתם הרי הם כלם אסורין דכיון שכלם דרים בחצר אחד היו צריכין לעשות כלם עירוב אחת כדי שיהו כלם דיור אחד וכדאמרי' לעיל שאם הניחו עירובן בשני בתים אין עירובן עירוב והכא נמי אליבא דרב ששת כיון שנתנו כלם עירובן באמצעית אע"פ שבשני בתים הם. מ"מ הרי קבעו להם דיור אחד באמצעית והוה להו כשני או שלשה בעלי בתים שדרין בחצר אחד כל אחד בביתו: וכשם שהם חשובין שדרות בחצר האמצעית היו צריכות לעשות עירוב אחד בבית אחד וכיון שלא עשו כן אלא שעירבו שתים לעצמן ושתים לעצמן הרי הן אסורות זו על זו וכלן אסורות והא לא קשיא אלא לרב ששת דאלו לרב יהודה כיון שלא נתנו כולם באמצעות הרי לא נעשו חיצונות מעולם בני חצר אחת כדי שתאסור זו על זו בעירוב שעשתה עם האמצעית שאין לומר כן אלא בבני חצר אחת. ובסמוך פריכי' דהא אפי' לרב ששת לא קשיא דאיהו סבר כי העירוב שנתנו חיצונות באמצעית אינו דיור גמור ואם אמרו חכמים דמשום עירובו בעלמא דעבדי בעלי חצר בבית אחד או בעלי חצרות בחצר אחת יהא חשוב דיור להקל ולעשותן כאלו סמוכו' כלן בשלחן אחד

כשערבו כלם ביחד אינו חשוב דיור גמור להחמיר מפני זה שיהו נדונים כבני חצר ממש לאסור אלו על אלו כשערבו אלו לעצמן ואלו לעצמן:

אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר"ש אבל חכמים אומרים רשות אחת משתמשת לשתי רשויות ואין שתי רשויות משתמשו' לרשות אחת כי אמריתה קמיה אמר לי אף זו דברי ר"ש אבל חכמים אומרים שלשתן אסורות. פרש"י ז"ל רשות אחת דהיינו אמצעית משמשות לשתי רשויות דהיינו החיצונות ואין החיצונות מתירות לאמצעי לומר שהם מותרים עמה להוציא ולהכניס כליהם לאמצעית אבל האמצעית אסורה להכניס ולהוציא לחיצונות כלים ששבתו בתוך חצרה ופי' הוא ז"ל הטעם דכיון דשתי החיצונות לא ערבו יחד לעשות רשותן רשות אחת והן רשויות חלוקות ואסורות זו עם זו אין כח באמצעית להשתמש לא בזו ולא בזו כי זו מושכתה לכאן ועושה אותה לעצמה וזו מושכתה לכאן ושתי דיורות לא יהבינן לה ע"כ ואין טעם זה נכון אף לפי שטה זו אבל הטע' הנכון דכי משתמשות חיצונות באמצעית כל אחת בכלים שלה ליכא למיחש להכי. אבל אם אנו מתירין לאמצעית עם כל אחת מהן בכלים שלה בחיצונות אתיא לאשתמושי בה ובכלים ששבתו בחיצונות לאחר שבאו הכלים לרשותה דאמרי בני אמצעית היאך אפשר לשני כלים בחצר אחת שיהא זה אסור וזה מותר:

דף מט.

כי אמרית' קמי' דשמואל אמר לי אף זו דברי ר"ש. פרש"י ז"ל בלשון א' אף היתר זה שמותרו' חיצונו' באמצעי' דברי ר"ש היא מפני שהוא מתיר את האמצעית ג"כ בחיצונות וכדאית' במתני' אבל חכמים אומרים שלשתן אסורות והא דאמרי' תניא כוותיה דשמואל לאו מדר' שמעון קא אמרי' דהא בדר' שמעון לא פליגי רב ושמואל כלל אלא מדרבנן קא מייתי' דקתני שלשתן אסורות כדקאמר שמואל והא דאמרי' אזדא שמואל לטעמיה היינו מדקתני עירבה עם שניהם אסורה עם שניהם לאו אליבא דר"ש דהא לדידיה הן מותרות עמה והוא מותרות עמהם אלא אליבא דרבנן דסברי שלשתן אסורות והכא נמי ה"ק שהיא אסורה עם שניהם לגמרי כי גם הן אסורות עמה: והקשה רש"י ז"ל על פי' זה דא"כ מאי ואזדא שמואל לטעמיה דהא אלו ס"ל לשמואל כרבנן דאמר שהוא אסורה עמהם והן מותרות עמה כ"ש דאזדא טפי לטעמיה דאמר הכא אסורים עם שניהם דמשמע טפי שהיא אסורה והן מותרות. ומפני קושיא זו פרש"י ז"ל לשון אחר דשמואל פליג על דברי רב אפי' בדברי ר"ש וה"ק אף זה דברי ר"ש שהוא סובר שהן מותרות עמה בלבד אבל היא אינה מותרת עמהם אבל חכמים אומרי' שלשתן אסורות וכי אמרי' תניא כוותיה

דשמואל היינו בין בדר"ש בין בדרבנן דאפילו ר"ש לא קתני אלא שהחיצונות מביאות מן האמצעי לתוך ביתם ואוכלות ומחזירות מותרין לאמצעית אבל האמצעית אינה מותרת עמהם כלל ואמרי' דאזדא שמואל לטעמי' דקאמר עירבה עם שתיהם אסורה עם שניהם דמשמע היא אסורה עמהן אבל הן אינן אסורה עמה ואליבא דר"ש קאמר לה והיינו דאזדא לטעמיה וקאמר לעיל כי לר' שמעון היא אסורה עמהם אבל הם אינן אסורות עמה שאלו היה סובר כרב דאמר דלר"ש אף היא מותרת עמהן לא היה אוסר שמואל בזו המימר' דיליה משום דרבנן אסרי דהא קאמר שמואל הלכה כדברי המקיל בעירוב כך פי' רבי' ז"ל והקשה הוא ז"ל לעצמו דא"כ היכי קאמר שמואל אף זו לדברי ר"ש זו דברי ר"ש מבעי' ליה דאף משמע דשרי בתרווייהו כלומר אף בזו מתיר כמו בזו. ותירץ הוא ז"ל דאף זו לאו אהתירא קאי דהא לא שרי אלא בחדא אלא אאיסור' קאי וה"ק אף אסור זו של אמצעית בחיצונה שאתה אומר שלא אמרו אלא לרבנן ר"ש אמרו ע"כ פי' ר"ש אאיסורא קאי כאלו אמר אף ר"ש אוסר בזו דהא לישנא דאף זו דברי ר"ש לא משמע שאינו מוקף לדירה והרי הוא כאלו אין כאן מחיצות ואין קונה שביתה שם אלא בד' אמות וצריך שם לסיים שם מקום.

דף נ:

אבל מקו' שאינו מסויי' אין לו אלא ד' אמות. פי' א"א לקנות שם שבית' אלא בד' אמו' ואע"פ שאמר שם תהא שביתתי אין לו אלא ד' אמו' ומש' ואילך אלפי' אמ' לכל רוח ועל' קתני סיפ' דבד"א שיש לו שם ד' אמות כאלפים אמה לכל רוח בשסיים ד' אמות שקבע אבל אם לא סיים ד' אמות אלא שביתתי במקום פלוני דרך כלל לא יזוז ממקומו דכיון דלא סיים מקום לא קנה שביתה שם אלא במקום רגליו וגם כאן לא קנה שביתה שהרי נעקר משם כשאמר שביתתי במקום פלו' והיינו מאי דאמרי' דתניא כוותיה דרב: **ואמרי' לימא תיובתא דשמואל.** ופרקי' אמר לך שמואל הכא במאי עסקי' כגון דאיכא ממקו' רגליו עד עקרו תרי אלפים אמו' כתחום שבת וד' אמות דשביתה דכל היכא דלא סיים מקום שיקנה שביתה בעיקרו אפי' שמואל מודה דלא יזוז ממקימו דדילמא בנופו האחרון שהוא חוץ לעיקרו קנה שביתה וכשתמצא לומר דקנה שם שביתה אין זה יכול לזוז ממקומו שהרי מקום רגליו הם חוץ לתחומו ולא אמר שמואל דאע"ג דלא סיים מקום תחת האילן קנה שביתה אלא כשהאילן כלו הוא תוך אלפים וד' אמות ממקום רגליו וכדפרישנא לעיל:

תניא כוותיה דשמואל טעה ועירב לשתי רוחות כסבר שמערבין לשני רוחות וקונין שביתה בשתיהן מהלך לצפון בעירוב לדרו' ולדרו' בעירובו לצפון. פי' מהלך לצפון כפי מה שיכול להלך שם מחמת עירובו של דרום ולא יותר דדילמא לא קנס עירוב אלא בדרום ועירובו של צפון אינו כלום וכן מהלך לצד דרום כפי מה שיוכל להלך שם מחמת עירובו שבצפון לא יותר שאם הניח עירובו בצפון לסוף אלפים אמה של ביתו וכן לדרום לסוף אלפים אמה אינו יכול ללכת חוץ מביתו לדרום או לצפון אלא אלף אמה ונעשה חמר גמל בין שני העירובין ואם הניח כל א' מן העירובין לסוף חמש מאו' אמה מביתו יכול להלך חוץ ממקו' העירובין אלף אמה ואם מצעו עליו את התחום כלומר שהניחו כל א' מן העירובין לסוף אלפים מביתו ונמצא ביתו באמצע שני התחומין לא יזוז ממקומו שהרי אולי קנה שביתה בדרום ואינו יכול ללכת כלים מביתו לצפון כי סוף תחום שעשה בדרום כלה בביתו. ואם אולי קנה שביתה בצפון הרי ערובו ג"כ כלה בביתו וכדאמרי' לעיל ולקמן שאם כלתה מדתו בחצי העיר או בחצי בית אין לו אלא חצי ביתו ואפי' לר"ג דאמר דדיר וסהר כד' אמות דמי וכדכתבני לעיל. ופרש"י ז"ל דסייעתא דשמו אל מרישא דאי כרב למה מהלך בדרום בערובו לצפון דהא כיון דלא ידעי' היכן קנה ערוב אין לו מקום מסויים לעירובו וכיון שכן היה לנו לומר שלא יזוז ממקומו דומיא דסיפא דהא במקום העירוב לא קנה שביתה כיון שאין מקומו ניכר אם בצפון או בדרו' ובביתו לא רצה לקנות ואין זה נכון לפי מה שכתבנו למעלה שאין אדם עוקר משביתת ביתו כל יומן שלא קנה שביתה במקום עירובו אלא ס"פ דאם איתא לדרב היה לנו לומר בין ברישא בין בסיפא שיהא כבני עירו וכן פירשו בתוס': והקשו בתוספת לרבה דאמר בכל דוכתא כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו אמאי לא יזוז ממקומו היה לו להיות כבני עירו וכדאקשי' הכא ואליבא דרב והיכי לא אותבינן ליה מהא ברייתא במס' קדושין ודוכתי אחריני בש"ס רבה להאי מימרא ותירצו התם דלא שייך לומר שאינו בבת אחת אלא בדבר שהוא מעורב ממש אבל בכאן שהם שני מקומות אנן סהדי שכך היתה כוונתו שאם לא יקנה לו עירוב בשניה' שיקנה באחד מהם ומאי דאקשי' הכא לרב אינו אלא לפום לישנא קמא דפריש רבה טעמא דרב משום דלא סיים מקו'. רב תנא הוא ופליג.

ולענין פסק הראב"ד ז"ל פסק הלכה כרב משו' דרב ושמואל הלכתא כרב באסורי ואע"ג דתניא כוותיה דשמואל הא תניא כוותייה דרב דמאי דפרישנא לה אליבא דשמואל דחויה הוא דברייתא סתמא תניא אע"פ שכל האילן תוך אלפי' וד' אמות. ועוד דהא חזינן לאביי ולרב הונא ולרבה דשקלו וטרו אליבא דידיה ורבי' אלפסי ז"ל פסק הלכה

כשמואל דתניא כוותייהו תיובתא דרב ואלו ברייתא דרב לא קשיא לשמואל וכן פסק הרי"ז ז"ל והרמב"ם ז"ל וכן נראה עיקר וכ"ש למי שסובר דקי"ל הלכה כדברי המקיל בעירוב אפילו בדברי האמוראין ועובדא דרבה ורב יוסף דלקמן דאמרו תהא שביתתנו תיתי דקלא כשמואל אתיא דהא לא סלקו סיימו מקום וכן פסקו בתוספות היכן כתיב כן. פי' היכא רמיזו והיכא אסתורינהו רבנן למאי דקי"ל דתחומין דרבנן. ה"ג והא גרש"י ז"ל למדנו מקום ממקו' ומקום מניסא וניסא מניסא וניסא מגבול וגבול מחוץ וחוץ מחוץ ומדותם מחוץ לעיר. וה"פ כי ד' מקראות הם חד אל יצא איש ממקומו וחד ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה וה"ג מחוץ לגבול עיר מקלטו אשר ינוס וה"ד ומדותם מחוץ לעיר הילכך עבדינן ג"ש מקום מדכתי' כאן לא יצא איש ממקומו וכתיב התי' ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה וכיון דעבדינן ג"ש זו הרי הוא כאלו כתיב כאן ניסא והדר דיינינן ניסא זו מניס' שכתיבה בכתוב מחוץ לגבול מעיר מקלטו אשר ינוס שמה. ועל ידי ג"ש זו דניסא ניסא לפי' גבול וחוץ הכתובים שם כאלו הם כתובים כאן וסדר גמרי' חוץ מחוץ מדכתיב ומדותם מחוץ לעיר. ובדין הוא דלא צריכינן למילף ניסא מחוץ אלא כיון דבתחומין מדרבנן ניחא לן למנקטה ומיהו לא גרסי וגבול מגבול כדגרסי במקצת נסחי שהרי אין כתוב גבול אלא במקרא האחד בלבד. ואין כתוב גבול גבול לעשות ג"ש:

דף נא.

זו היא שיבה זו היא ביאה. פי' בנגע כתי' כתב רחמנ' בהסגר ראשון ושב הכהן ביום השביעי והנה פשה הנגע וצוה הכהן וחלץ וגו' וכתב בתר הכי אם ישוב הנגע ופרח בבית וכו' ובתריה כתיב ובא הכהן וראה והנה פשה הנגע וגו' ובתרי' כתיב ונתץ את הבית וכו' ואותו הפסוק של ובא הכהן כו' כתוב שלא במקומו דבפריחה לא בעי' פשיון כדמוכח בספר מקרא והמקרא ההוא אינו מדבר אלא דפשה קודם שחלץ וקצה וטח. בשעמד בראשון ופשה בשני והייתי סבור דלהכי כתביה רחמנא הכא ללמדנו דכל כה"ג נותץ מיד ואינו חולץ וקוצה וטח אלא כשפשה בראשון וכבר אמרו חכמים שאף כשעמד בראשון ופשה בשני כך הוא דינו שחולץ וקוצה וטח. ואם חזר ופרח דנין אותו כדין מי שפשה בראשון וגמרה ליה מג"ש. שנאמר בפשיון שני ובא הכהן ונאמר בפשיון ראשון ובא הכהן מה להלן חולץ וקוצה וטח ואח"כ נותץ אם פרח אף כאן חולץ וקוצה וטח ואחר כך נותץ אם פרח ואע"ג דהכא כתיב ביאה והתם שיבה תאנא דבי ר' ישמעאל זו היא שיבה וזו היא ביאה מפני שהכל ענין אחד:

מי ליה ליה ג"ש. פי' מי ליה דעבדינן האי ג"ש לתחומין שלהם בלי שיהא להם שום סמך מן המקרא. אמר רב אחא בר יעקב המעביר ד' אמות ברשות הרבים אינו חייב עד שיעבור הם ואלכסונם פי' עד שיעביר ברשות הרבים חמש מאות וג' חומשין כשיעור אלכסונם לחשבון כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשא באלכסונה. פרש"י ז"ל טעמו משום דדריש בזה כל שובתי שבת וגם העברה ליכא למיתן פיאות. דהא לא שייך בה לא עיגול ולא רבוע וכיון שכן מרבין בשעורו שלא יהא חייב עד שיעבור שיעור אלכסונם ונראה מדברי רבי' ז"ל דהאי דינא איכא בכל מעביר ד' אמות ברשות הרבים אבל באלפים אמה של תחומין דאפשר בפיאות וזויות אין לנו להרבות במדה מה שמוסיף באלכסון. ור"ת ז"ל כתב דה"ה לתחומין שמוסיפין עליו האלכסון והוי שיעורו אלפים ושמונה מאות. דאל"כ דיו לבא מן הדין להיות כנדון. והרי בשום מקום לא הזכירו חכמים אלא ד' אמות ברשות הרבים ואלפים אמה לתחומין. י"ל שאין התלמיד מזכיר אלא העיקר שממנו יוצא האלכסון. ורשב"ם ז"ל פירי דכל שזורק או מעביר ברבועו של עולם ממזרח למערב או מצפון לדרום הרי הוא חייב בד' אמות. אבל כל שזורק או מעביר שלא ברבועו של עולם אלא לאלכסונו של עולם אז אינו חייב עד שיעביר הן ואלכסונם כי לא חייבה תורה אלא בזורק או מעביר ד' אמות ברשות הרבים מרבועו של עולם הילכך עושין ד' אמות מרובעות כרבועו של עולם. ואם העבירם כדרך רבועם חייב בד' אמות. ואם העבירן באלכסון אינו חייב עד שיעבור כל האלכסון שאל"כ עדיין הוא בתוך ד' אמות. ותדע דרבועו של עולם עיקר דהא עיר עגולה שמרבעין אותה אין מרבעין אותה אלא ברבוע של עולם כדאיתא לקמן בפרק כיצד מעברין. ואע"ג דכשהיא מרובעת אין לרבע אות' ברבועו של עולם כדאי' התם בהדיא גבי הא דתניא מרובעת אין עושין לה זויות התם הוא בתחומין דרבנן דכיון שכבר יש לה פאות אין לנו לשנותה לגבי חיוב ד' אמות דאורייתא שנתנה להם תורה פאות לא נתנם אלא ברבועו של עולם ואינו חייב עד שיצא מאותן ד' אמות הן בדרך הקו הישר הן בדרך אלכסון. כנ"ל לפי שיטת רשב"ם ז"ל. וגם הראב"ד ז"ל כמודה לשטה זו כי הוא ז"ל כתב שכל המעביר כנגדו ביושר כדרך הלוכו חייב בד' אמות אבל כל שהוא זורק או מעביר לאלכסון עצמו אינו חייב עד שיעבירנו מכל האלכסון של המרובע שלו ודנין את מקומו כאלו הוא מרובע בין שמקומו. ברבועו של עולם בין שאינו ברבוע של עולם וגם זה נכון לפי שטה זו. ומיהו בין לפי' רשב"ם בין לפי' דידיה קשיא טובא דהא מילתא פסיקתא נקט רב אחא בר יעקב דמשמע שכן דנין בכל מקום שאל"כ היה לו לפרש שאין דרך האמוראין לסתום דבריהם כל כך. גם מה שפר"ת ז"ל שהדין הזה לעולם בכל אלפים אמה של תחום שבת הוא דבר קשה

מאד היכי לא אישתמיט שום תנא ושום אמורא לפרש כן גבי אלפים אמה כדפריש רב אחא בד' אמות. ועוד דהא רבנן דמתני' דאית להו הא דתני רב חנניא לא חזי' להו תנו במתני' אלא שיהו האלפים אמה מרובעות אבל תוספת אמות לא הזכירו ועוד דכיון דמערי הלוים. ילפי' להו דיו לבא מן הדין להיות כנדון. והתם אלפים אמה בלבד יש להן אלא שנשכרין את הזויות ועוד דהא ודאי אם אתה מרבה כשיעור תחומין שיהיו אלפים אמה ושמנה מאות אין לך לעשותן מרובעות. חדא דמנא לן לתת פיאות לזויות ולתת שיעור הפיאות לקו הישר. ועוד דא"כ אתה נותן לאלכסון ואין אתה נותן להם זויות כיון שכבר הוספנו שיעור הזויות בקו הישר. והא"א לומר חדא דהא מנא תיתי לשנות את הפאות ולעוקרן ממקומן כדי להרבות בשיעור. ועוד שזה הפך משנתנו דקתני שעושין אותן מרובעות כדי שיהא נשכר את הזויות ואם אתה מסלק את הזויות אין זה נקרא מרובעות מכל אלו הצדדין נ"ל שאין הפי' הזה נכון. והיותר נכון בעיני וגם בעיני רבותי כדברי רש"י ז"ל והוא דעת הרמב"ם ז"ל דבכל ד' אמות הדין כדברי רב אחא ולפי שאי אפשר לתת להם שם זויות באנפא אחרינא אבל באלפים אמה שאפשר בפאות אין לנו אלא פאות וכ"ת א"כ היאך נפרש הכוונה לצדדין. הא לא קשיא כי כשדבר הכתוב וזה יהיה לכם פאת ים היה מדבר באותו אלכסון של פאה ואמר כי זה האלכסון תתן לכל שובתי שבת. וכל שאפשר ליתנו בזויות ממש דערי הלוים נותנין אותם שם. וכל שא"א כגון ד' אמות ברשות הרבים שאין לנו לחלק בין המעביר באלכסון למעביר ביושר נותנין אותם לכלם בקו היושר דאין מחייבין אותי' אלא כשיעור האלכסון שכן אמרה תורה טול מדה זו ושובתי שבת.

אמר רב פפא בדיק לן רבא עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ד' צריך הם ואלכסונם או לא. ואמרו ליה לאו היינו רב חנניא כזה יהיו כל שובתי שבת. פרש"י ז"ל מבעיא שיהא עמוד מרובע בזויות כענין שיהא בו אלכסונם של הד' טפחים או לא בעי' זויות אלא אפי' ד' טפחים עגולות בלא זויות ואמרו ליה דודאי בעי' להו מרובעות באלכסונם דהיינו בכלל מאי דתני רב חנניא כזה יהיו כל שובתי שבת. ויש מקשים על פי' זה חדא דאמאי נקט האי לישנא הל"ל צריך שיהו מרובעות או לא. ועוד דלמה להו לאתויי מדתני רב חנניא לפשטוה ממתני' דקתני מרובעות ולפי' פי' דה"ק צריך הם ואלכסונם ולא יהא חשוב רשות עד שיהא בו כתוס' האלכסון שיהא רחב ה' טפחים וג' חומשים וגם רשב"ם ז"ל כך הוא מפ' אלא דמוקי' לה בעמו' שאין רבועו נתן לרבועו של עולם אלא באלכסון של עולם וכיון שכן יש לנו לרבעו כרבועו של עולם עקר. ואין הפי' הזה נכון יען הטעמי' שכתבנו למעלה גבי אלפים אמה דתחומין ועוד דבשלמא המעביר

ד' אמות ברשות הרבים היה אפשר לומר דכיון שלא העבירו מד' אמות של עולם אין כאן העברת ד' אמות וכאלו לא יצא ממקומו דמי אבל לא לענין לעשות מקום להיות רשות היחיד ברבועו של עולם: ואף אם נאמר כן היה לנו לומר שלא יהא חייב אלא כשהיא ברבועו של עולם אבל מה טעם להוסיף בשיעור ולעשות הקוים הישרים מחמש אמות ושלש' חמשים זה דבר שאין לו טעם. והנכון כפי' רש"י ז"ל והאי דנקטו להו האי לישנא דהן ואלכסונן סרכא דלישנא דרב אחא תפסו להו ולא פשטוה ממתני' משום דהתם הוא דהוי מדרבנן ודילמא התם הקלו. ועוד דהתם הוא כדרב אחא כדי שיהא נשכר את הזויות הן במקום הזויות עצמן הן להוסיפן על השיעור אבל לגבי רשות היחיד דאין כאן שכר זויות דילמא לא קפיד קרא על הרבוע כלל. והיינו דפשטיה ליה דכיון דחיישי' בזה יהיו כל שובתי שבת כללא הוא לכל שובתי שבת לתת להם זויות כנ"ל:

אמר רב נחמן מחלוקת במקומי. פי' באומר תהא שביתתי במקומי כלומר שהוא מעורב במקום רגליו דר' מאיר סבר עיקר עירב בפת. פי' עיקר עירובו רבנן בפת הוה משום דמיחזי טפי כקונה שם שביתה.

דף נא:

ועני אין עשיר לא. פי' וכיון דעיקר עירוב בפת לא הקלו לערב ברגל אלא לעני אבל עשיר לא. ורבי יהודה סבר עיקר עירוב ברגל וכיון דכן א' עני וא' עשיר מערב ברגליו במקום רגליו אבל במקום פלוני פי' שאין כאן לא פת ולא רגל דברי הכל עני אין עשיר לא. והוי יודע דעני ועשיר האמורים בענין זה לא עני עני ממש ולא עשיר עשיר ממש דהא לקמן במעשה דאנשי בית ממל שהיו באין עניי כפר שיחין וכפר חנניה להחשיך על התחום שיהו מחלקין להם גרוגרות וצמוקים בשני בצורת חשיב להו תלמודא עשירים לערב במקומם לר' יהודה אליבא דרב נחמן אלא שכל שעיקר יציאתו לא היתה לקנות שביתה אלא מקרה הוא שיהיה לו מפני שחשכה לו בדרך זהו הנקרא עני ואפילו בשיש לו פת בסלו דכיון דרובה אין להם פת בסלם תו לא פלוג רבנן ונתנו להם רשות לערב ברגליהם כדי שיוכל לאכול את פתו. וכל שעמד בעירו ובא לקנות שביתה במקום אחר או שיצא כדי לקנות שביתה במקו' אחר זה הנקרא עשיר לענין זה ואפי' כשאין לו פת בסלו דרוב היושבים בביתם או היוצאים מביתם מערב שבת לקנות שביתה יש להם פת או שום אוכל אחי' בסל' לערב וכיון שכן תו לא פליג בהו רבנן וכן פר"ח ז"ל וכן נראה עיקר מלשון רש"י ז"ל בשמועתינו דוק ותשכח.

גרסת רוב הספרים והיא גרש"י ז"ל זהו שאמרו מאן קתני לה רבי מאיר והיכא קאי אאינו מכיר. פי' דכל שאינו מכיר מיירי במערב במקומו ואפ"ה קתני דדוקא העני מערב ברגליו אבל עשיר לא. וא"כ סתמא כרבי מאיר היא. וא"ת ואמאי לא אוקמא בשהוא מכיר גדר מסויים ובא לערב במקום הגדר ואתיא לכ"ע. י"ל דניחא ליה טפי לאוקמתיה כל היכא דאפשר דקאי אסיפי דמתני' דסליק מיניה דמיירי בשאינו מכיר אי נמי דלא ניחא ליה להפוכי מתני' דזהו שאמר מיירי במכיר וכו' ובתר הכי תני פלוגתא דר' מאיר ור' יהודה בשאינו מכיר וניחא ליה טפי למימר דהא נמי בשאינו מכיר וסתם לן כרבי מאיר דסתם מתני' כוותיה והדר קאמר דהא דאמינא לך לאו דברי הכל היא אלא מחלוקת רבי מאיר ורבנן. ור"ש פי' דלישנא דזהו שאמרו משמע ליה לרב נחמן שאין עיקר התקנה אלא קל שהקלו ואמרו חכמים בכאן. וא"כ לאו היינו דרבי יהודה עיקר עירובו ברגל באומ' במקומו מיהת ונכון הוא וע"ל דרב נחמן משמע ליה דכל היכא דאפשר לאוקומו לישנא דמערב ברגליו כשהוא מערב במקום רגליו הכי עדיפא דהכי דייק לישנא טפי:

ולא אמרו מערבין בפת להקל מאן קתני לה רבי יהודה. פיר' דאלו לרבי מאיר עיקר עירוב בפת. ורב חסדא אמר מחלוקת במקום פלוני וכו'. וזהו שאמרו מאן קתני לה רבי מאיר ואהיכא קאי אמר שבא בדרך פי' דמיירי במי שמכיר אילן או גדר ואומר שביתתי במקום פלוני ואליבא דרבי מאיר דבמקום פלוני עני אין עשיר לא. דאלו לרי' יהודה אף במקום פלוי עני ועשיר שוים. וכתב רש"י ז"ל דלאו משום לישנא דזהו שאמרו במשמע לו אין זה עיקר התקנה אוקמ' כר' מאיר דוקא וכדפריש איהו ז"ל באוקמתא דרב נחמן דהא ודאי בהא דמערב שלא במקומו אף רבי יהודה מודה דעיקר עירוב בפת כיון שאין כאן רגל אלא משום דקתני העני מערב דמשמע העני ולא עשיר הוכרח לאוקמה כרבי מאיר. ע"כ תורף דבריו ואם הם שלא כלשונו והוצרך רבי' ז"ל לומר כך מפני זה הפי' שפי' למעלה בדרב נחמן ואף אנו לומר ג"כ לפי הפי' האחרון דאע"ג דלישנא דמערב ברגליו לא דייק אלא במערב במקום רגליו הוכרח לאוקמה ובשאינו מערב במקומו משום דמשמע ליה דכל במקומו ליכא למ"ד עשיר לא דודאי עיקר והעירוב ברגלי ומשום דכל שהוא מערב ברגליו חוץ ממקום רגליו אינו קונה עירוב אלא בדמצי מטי התם ברגליו כי רהיט קודם חשיכה קרי ליה מערב ברגליו ולא אמר אלא להקל. למאן קתני לה דברי הכל פי' דהא כלהו מודו דעיקר עירוב ברגל היא במקומו מיהת. וא"ת ואליבא דר' יהודה שסובר שאפי' העשיר יכול לערב בלא רגל ולא פת במקום פלוני מה זה ששנינן שאמר להקל על העשיר לערב בפת וי"ל דאצטריך להיכא דאינו מכיר מקום מסויים שאינו יכול לערב ברגליו עד שילך שם והקלו עליו שיוכל לערב בפת על ידי שלוחו:

ויוצא עשיר חוץ לתחום ואומר תהא שביתתי במקומי. פרש"י ז"ל לאו דוקא חוץ לתחום דא"כ לא יוכל העשיר הזה לחזור לביתו ולא בסוף התחום קאמר אי נמי חוץ לתחום ובאותן ד' אמות שנתנו חכמים למניחי עירוב יותר על האלפים אמה. ובתוס' פי' עוד שאף בסוף התחום ממש אי אפשר לומר דלישנא דסוף התחום משמע סוף תחום שמודדין מעיבורה של עיר. ואיהו כיון דתני שביתה חוץ לעיר ומשם תחלת מדתו. כל שכלתה מדת אלפים שלו בחומת העיר שוב לא יוכל להכנס לביתו ואע"פ שהיא סמוכה לחומת עיר וכדתנן לקמן למודד שאמר אפילו כלתה מדתו בחצי מערה אין לו אלא חצי מערה. אלא הבא בתוך התחום צריך להניחו ואע"פ שהוא בתחלת תחום שבו וחוץ לתחום דנקט משום רבותא דרבי מאיר נקט ליה ברישא דמתניית' דאע"ג דנקט ליה חוץ לתחו' כיון שעיקר יציאתו לקנות שביתה לא קרי ליה עני: ואפי' במערב במקומו ואפי' רוצה ללון שם בתוך התחו' ואיידי דתנא הכי לרבי מאיר משום הא רבותא תנא נמי ר' יהודה חוץ לתחו'. ועוד פירשו בשם הרב ז"ל דהכי קתני יוצא עשיר חוץ ללכת לתחום ויאמר תהא שביתתי במקומי. ובאין עניי כפר שיחין ומחשיכין על התחו' פי' להחשיך על התחו' כדי לערב במקום רגליהם. אבל לערב מן העיר לא משום דלענין זה עשירים הם דאלמא לא שרי רבי יהודה לערב לעשיר באמירה בעלמא חוץ למקומו והיינו דלא כרב חסדא דאמר רב אשי מתני' נמי דיקא. ואמר רב הונא הב"ע כו' לקמן בדוכתה נפרש לה בס"ד:

אלמא כל מקום פלוני עני אין עשיר לא ואפי' לר' יהודה: והקשו בתוס' ולרב חסדא תהוי מתני' תיבותא והיאך טעה במשנ' מפורשת שהרי א"א לחלק בין זה זה לבני העיר אלא משום טעמא דרב הונא ותירצו דרב חסדא חסדא אמר לך דליתא לדרב הונא וטעמא דבני העיר אסורין לילך מפני שלא אמר כלים וכל שלא יצא ממקומו ובא לערב במקום אחר דכ"ע אינו מערב בשתיקה וצריך הוא לומר תהא שביתתי פלוני. וא"ת א"כ מאי סייעתא דרב נחמן. י"ל דאי משום דלא אמרו כלום אסורין לילך מאי קמ"ל דקתני וכל בני העיר אסורין פשי' אבל רב חסדא אמר לך דאין הכי נמי דפשי' וכדי נסבה שלא בא כאן אלא להשמיענו דין מי שיצא לילך לעיר ולמיתני ביה פלוגתא דרבי מאיר ור' יהודה ומשום דעדיף טפי לומר דאשמועינן חדושא אף בבני העיר וכדרב הונא הא אמר רב אשי האמר רב נחמן דדייקא כוותיה דרב נחמן. ותדע לקמן אמר תלמודא ותניא כוותיה ולא אמרי' ותנן כוותיה דעדיף טפי והיינו מטעמא דאמרן:

דף נב.

רב' בר בר חנין הוה אתי מארטוניי לפומבדית' והוה יושב ע"ש ואומר שביתתי בביזתא. ע"כ פי' לפירושו דליכא למימר כי באותו ע"ש היה הולך מארטוניא לפומבדית' ובעודו בדרך אמר שביתתי בביזתא דכיון שעיקר יציאתו לא היתה לקנות שביתה אלא שחשכה לו בדרך אין זה עשיר והיכי דיינינן ליה כעשיר אלא ודאי כדאמרן. האי להקל להחמיי הוא פי' שהוא מפסיד ד' אמות. וא"ת ותקשי לשמואל דאמר לקמן בשילהי פ' מערבין שאם שבת בעיר חרבה מהלך את כלה וחוצה לה אלפים אמה ואם עירב שם בפת אין לו מקום עירובו אלא אלפים אמה וא"כ נותן את עירובו להחמיר הוא וכן לכ"ע בנותן את עירובו בתל או נקט עד בית סאתי' אמרי' בשילהי פ' מערבין שאם שבת שם מהלך את כלה וחוצה לה אלפים אמה ואם נתן את עירובו אין לו אלא אלפים אמה ממקום ערובו נמי שאינו ראוי לדידה. וי"ל דההיא לא קשיא ומילתא דדחיקא היא ודלא שכיחא כלו האי ולא חששו לאותה חומרא ומשום הא לא מיפרך כללין שיש להקל בכל נותני עירוב שלא יטרחו ללכת שם אבל אם איתא דבכל נותני עירוב אין להם ד' אמו' הא הוה ס"ד דחשיבא חומר' ואפי' בהא פרקי' דאפי"ה ניחא ליה דלפסיד ד' אמות ולא ליטרח וליפוק **מתני' מי שיצא לילך לעיר שמערבין בה והחזירו חבירו הוא מותר וכל בני עירו אסורין דברי רבי יהודה ר' מאיר אומר כל שיכול לערב ולא עירב הרי זה חמר גמל.** פי' מי שיצא מעירו מע"ש כדי לילך לעיר אחרת שהיא קרובה לעירו שכל אדם יכול לילך שם אפי' בשבת ע"י עירוב ומ"מ לא היה דעתו של זה אלא להגיע שם בע"ש. ואחר שהחזיק בדרך החזירו חבירו לעיר מפני שאמר לו שלא ילך שם היום כי עת חמה היא ועת צנה היא. הרי הוא מותר לילך שם בשבת שלא ע"י עירוב אבל כל בני עירו אסורין לילך שם ומפרש הש"ס טעמא דאיהו ה"ל עני והרי הוא קונה שביתה מעירו על התחום ואע"פ שלא החשיך שם וכל בני עירו עשירי' נינהו וכיון שלא החשיכו על התחום לקנות שם שביתה אינם קונים שם שביתה ממקומם ואע"פ שאמרו שביתתנו במקום פלו' והא דקתני שהוא מותר לילך שם למחר פרש"י ז"ל בלשון הראשון. דעל כרחין מיירי אפי' לא אמר בע"ש שביתתי במקום פלוני דכיון דאנן סהדי דבעי למיזל התם כמ"ד דמי. חדא דקתני מתני' סתמא מותר ולא קתני ואמר שביתתי במקום פלו'. ועוד מדפליג עלה ר' מאיר לומר הרי זה אמר גמל ואי ס"ד דאמר שביתתי במקום פלו' היאך היה רבי מאיר אומר כן דהא מודה רבי מאיר בעני כדאיתא לעיל וכי תימא דרבי מאיר חשיב ליה עשיר מכיון שחזר לעיר. מ"מ למה יהיה חמר גמל דהא בעירו אין לו שביתה כלל בין שקנה שביתה על התחו' ובין שלא קנה שהרי כבר עקר שביתתו מן העיר כשאמר

בפי' שביתתי במקום כלו'. וכיון שאינו יכול לילך שם מפני שהוא עשיר. א"כ דינו שלא יזוז ממקומו ואפי' תימא דמספקא ליה אם ידונו כעשיר או כעני מ"מ ליכא למימר חמר גמל כיון דודאי אין לו שביתה בעיר שאין דין זה נאמר אלא במי שהוא מסופק אם קנה שביתה בכאן או בכאן. ועוד דהא בש"ס אוקימנא כגון שיש לו שני בתים בשתי עיירות אלו ולמה לי למימר שיש לו בית בעיר אחרת אלא לאשמעינן ודאי דכיון שיש לו שם בית אנן סהדי שדעתו לילך שם למחי ואע"פ שלא אמר שביתתי כמקום פלוני כמי שאמר דמי. ומיהו אהניא ליה שתיקתו שלא נעקרה שביתתו מעירו בחנם. וכשת"ל שלא קנה שם שבית' על התחום דינו כבני עירו ולר"מ מספק' לי' משו' דלא אמר אם קונה בשבית' או לא קונה והרי הוא כבני עירו. ומפני זה לעשה חמר גמל ואתי' מתני' כפשט' מילת' פסיקת' דלר' יהודה הוא מותר לילך ואע"פ שלא אמר משום דה"ל עני וגלויי דעתא איכא דחשיב כאמירה. וכל בני עירו אסורין ואע"פ שאמר משום דהוו להו עשירים ע"כ תורף הפי' הראשון שפי' ר"ש ז"ל וסוגיית הגמ' אינה מתפרשת יפה לפי פי' זה כדבעי' למימר קמן גם אין הענין נוח בעצמו דהא כל שמערב שלא במקומו שאין כאן לא פת ולא רגל עירוב קל הוא אלא שחכמים הקלו על העני בכך ודיינו לומר כן באומ' שביתת במקום פלו' אבל היאך יקנה שביתה בלא אמירה בשום גלויי דעתא כל כה"ג הבו דלא לוסיף עלה הוא ואע"ג דאמרי' הכי בגמ' לרבי יוסי בר' יהודא אליבא דרב יוסף התם מפני שפי' ואמר יתר על כן אבל מן הסתם אין לנו לומר כן והא דלא קתני במתני' ואמר שביתתי במקום פלו' לא הוצרך לפי' דהא פשיטא וסמיך אירשא דמתני' דקתני הכי גבי מי שבא בדרך והיה מכיר אילן או גדר והא דאוקמה בש"ס שיש לו שני בתים אפי' בשאמר שביתתי במקום פלו' אצטריך דאל"כ כיון שחזר לעירו והרי הוא בביתו שורת הדין שיהא דינו כעשיר אבל כשיש לו בית בעיר אחרת ונעקר משם בע"ש כדי לילך שם אנו חושבין אותו באלו הוא מן העיר האחרת לענין זה ושדינו כדין מי שהוא חוץ לעירו וחשכה לו בדרך דחשיב אע"פ שיש לו פת בסלו ור' מאיר דאמר שהוא חמר גמל י"ל משום דמספקא ליה אם דינו כעני או כעשיר ואת"ל שדינו כעשיר ולא קנה שביתה על התחום הרי הוא כבני עירו שאין אדם מאבד שביתת עירו בקל כדפרישנא לעיל וכדמוכח במתני' דנתגלגל חוץ לתחום דאם לא קנה עירוב חזר כבני עירו וכשהוא ספק נעשה חמר גמל כדקתני התם לר' מאיר ור' יהודה. הילכך הפי' הנכון כפי' השני שכתב ר"ש ז"ל בשם הראשונים נוחי נפש דמתני' מיירי בשאמר שביתתי במקום פלו' וכן פי' כל הגאונים ז"ל וכל המפרשיים ז"ל והא דקתני סיפא ר' מאיר אומר כל שיכול לערב ולא עירב נעשה חמר גמל ק"ל למה לי למתני האי כללא מכדי דליתיה להאי דינא

אלא בזה לבדו שיצא לדרך והחזירו חבירו ומספקא לן אם הוא עני או עשיר וכיון דכן הכי ה"ל למתני ר מאיר אומר הרי זה תמר גמל ורש"י ז"ל דקדק מן הלשון הזה פי' השני בשם הראשונים ז"ל דהא לרבי מאיר כעשיר הוא כיון שחזר לעירו דקסבר ר' מאיר דכל עשיר שהוא בביתו ויכול לערב ולא עירב אלא באמירה הפסיד באמירתו מזכות עירו אלפים אמה שהיו לו לערב הלז מביתו ובמקום שביתתו לא קנה כלום דכיון דעשיר הוא צריך היה להחשיך ומשום הכי כייל ואמר דכל שיכול לערב ולא עירב הרי זה חמר גמל ולרבי מאיר אין הפרש בזה בין זה לשאר בני העיר וכלן עושין חמר גמל אם אמרו שביתתי במקום פלו' ואין פי' זה נכון חדא כי מי סילק לנו שביתת עירו לומר דבאמירה דאמר שביתתי במקום פלו' הפסיד הזכות שהיה לו בעבר הלז. ולא הפסיד זכות שהיה לו כלפי מקו' עירובו. וכי תימא כן היה בדעתו מפני שהוא לא היה צריך ללילך אלא למקו' עירובו. וכי בדעתו הדבר תלוי לקנו' חצי שבית' ועו' דבכל כה"ג ה"ל למתני בהדי' מושה הוא ובני עירו חמר גמל והנכון דרבי מאיר ספוקי מספקא ליה אם דינו של זה העני או עשיר. וכדפרישית לעיל וכדי ליתן את האמור של זה טעם לספקו אמר דכל כיוצא בזה שהיה יכול לערב כשחזי לעירו ולא עירוב אולי הוא כעשיר. ודינו להיות על הספק חמר גמל. וכל בני עירו אסורין כדקאמר רבי יהודה דאינהו עשירים נינהו.

גמרא מ"ש הוא ומ"ש אינהו. פי' דהא כיון שחזר לעיר אין טעם זה לחלק בינו ובין בני העיר אמר רב הונא כגון שיש לו שני בתים זביניהם שני תחומי שבת כבר פירשנו דעל כרחך אצטריך לומר שהיו לו שני בתים כי מפני כן דן אותו רבי יהודה כעני והא דאמרי' איהו כיון דנפק באורחא ה"ל עני ואידך עשירים נינהו לאו דתליא מילת' במפיק לאורח' בלחוד אלא הפי' איהו שיש לו שני בתים כיון דנפק לאורחא ס"ל עני בכך אפי' נפק לאורחא (ואידך) הוו להו שירים וזה ברור. והא דקאמר וביניהן שני תחומין שבת פי' בין שני הבתים יש שני תחומי שבת דהיינו ד' אלפים אמה שאלו היה בין העיירות שני תחומין היאך היה זה יכול לילך לביתו דהא כל מקום שכלתה המדה שוב לא יזוז ממקומו ואפי' כלתה בחצי העיר דכתיב לעיל וכדכתיב לקמן למודד שאמרו וכלתה מדתו בחצי מערה אין לו אלא חצי מערה אלא ודאי כדאמרן. תניא נמי הכי וכו' יתר על כן וכו' בסמוך נפרש מאי יתר על כן בס"ד:

אמר רבה לומר דכ"ע לא פליגי וכו'. לפי הכי' הנכון השני שכתבנו במשנתינו אתיא כלה סוגיא כפשוטה דמשום הא מתנייתא שאמר שביתתי במקום פלו' בה רבה ואמר כלומר שביתתי במקום פלו' כ"ע לא פליגי שהוא צריך ולא הזכירו כן התנאים האלו משום דהוי דבר פשוט כי פליגי להחזיק כלומר אם צריך לצאת ולהחזיק בדרך דר' יהוד'

סבר דדוק' שיצא והחזיק בדרך זה והחזירו חבירו אבל אם מצאו חבירו בביתו שהיה רוצה לילך וא"ל אל תלך שם הלילה כי עת חמה היא הרי דינו כבני העיר ולא קנה שביתה. ור' יוסי בר' יהודה סבר שאפי' מצאו חבירו בבית וקודם שיצא נאמר לו לין פה וכו' דינו כעני וקנה שביתה על התחום כמ"ש.

ורב יוסף אמר להחזיק כ"ע לא פליגי דאפי' לר' יוסי בר' יהודה דוקא שהחזיק בדרך והא דקאמר שמצא חבירו וא"ל לין פה היינו שמצאו בדרך ולין פה בעיר קאמר ליה כי פליגי באומר שביתתי במקו' פלו' דר' יהודה סבר צ"ל כן דר' יהודה אמתני' קאי דקתני התם ברישא ואמר שביתתי במקום פלו' ור' יוסי בר' יהודה אמר יתר על כן דכיון שמצאו חבירו והחזירו. משכים והולך ואע"פ שלא אמר כלום דגלויי דעתא איכא. ולפי הפי' הראשון שכתבנו במשנה א"א לפרש כמו שפירשנו כאן דהא הכא בין לרבה בין לרב יוסף צ"ל שביתתי במקו' פלו' לר' יהודה מיהת אבל הראשוני' פירשו לפי הפי' ההוא דהאי לומר דאמרי' בשמעתין היינו אם צריך שיחזירו חבירו בטענה שיאמר לו לין פה או אם אינו צריך אלא שחזר הוא מעצמו מפני שהיתה עת חמה ועת צנה דרבה סבר יש לומ' כן כ"ע לא פליגי שהו' צריך ואם חזר מעצמו דינו כעשיר דאמרי' נמלך הוא ורב יוסף סבר דבהא הוא דפליגי דר' יהודה סבר דאפי' חזר מעצמו מפני החמה או מפני הצנה דינו כעני. ורבי יוסי סבר דדוקא שהחזירו חבירו ואמר לו לין פה. (והא דקאמר דלהחזיק כ"ע לא פליגי משום דאפילו) והקשה להם ז"ל דא"כ מאי יתר על כן דקתני רבי יוסי דסא מחמיר הוא ותירצו כי אע"פ שמחמיר באמירה זו מקל הוא בחזקת הדרך דלרבי יהוד' דוק' שיצא והחזיק בדרך טובא ולר' יוסי סגי ליה שיחזיק בדרך פורתא והיינו דקתני יתר על כן א"ר יוסי בר' יהודה שאפי' מצאו מיד שיצא מביתו וא"ל לין פה. והא דקאמ' דלהחזיק כ"ע לא פליגי משום דאפי' ר' יוסי בר' יהודה בעי שיצא מביתו והחזיק בדרך כל שהוא. ואין פי' זה נכון שהרי התלמוד אומ' דלהחזיק כ"ע לא פליגי דמשמע לא פליגי בי' כלל וכי פליגי באומר ואתה אומר דבלהחזיק פליגי וכי עיקר מאי דקתני יתר על כן היינו משום מאי דפליגי בלהחזיק האי ודאי אין זה נכון. והפי' הראשון שכתבנו לעיל הוא הנכון והאמתי. והראב"ד ז"ל הקשה היאך אפשר שיאמר שום אדם דלא בעי לומר שביתתי במקו' פלו' דהא איכא כמה סתמו' דעל כרחין דצ"ל ולא נחלק שם לא ר' יוסי ולא שום אדם. דתנן לעיל מי שישב בדרך ועמד והרי הוא קרוב לעיר הואיל ולא היתה כוונתו בכך לא יכנס דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר יכנס ודוקא בשסמוך לעיר נחלקו הא רחוק שלשת אלפים שאינו יכול ליכנס אלא ע"י עירוב לא. ואמאי נימא דאנן סהדי דאלו ידע קנו והשתא נמי ליקני: ועוד דתנן במי שהיה מכיר

אילן או גדר ואמר שביתתי במקו' פלו' שאם לא סיים מקום לא קנה. ואמאי הרי גלויי לכל העולם שזה רוצה לילך לביתו לכל צד שיוכל והרי גלה דעתו וליקני שביתה במקום עיקרו ונימא דודאי לעיקרו נתכוון כשעמד תחתיו ואע"פ שלא אמר כמי שאמר דמי אלא ודאי אין לנו אלא כפי מה שהוציאו בשפתיו לאלו הקשה רבינו ז"ל וזה פלא גדול פה קדוש היאך הקשה כן דמתני' קמייתא דמי שישב בדרך ועמד אינה ענין לזה כלל שלא אמר ר' יוסי בר' יהודה דנימ' דאנן סהדי שרצה לקנות שביתה ואינו צריך אמירה אלא לזה דוקא שיצא מעירו והיה מכיר אילן וגדר מסויים באמצע ראוי לקנו' שביתה אבל במי שאינו מכיר באמצע שום מקום מסויים לקנות שביתה ולא היה דעתו מעולם על מקום מסויים לקנות שביתה היאך יקנה לו שביתה גם הקושיא האחרונה אינם דבכמ' דוכתי אמרינן דיפה לאדם שתיקחו מדבורו וכל שאמר בפיו שביתתי תחת האילן והיה יכול לפ' בעיקרו ולא פי' אין לנו לתקן לשונו ולהוציאו ממשמעותו אבל זה ששתק ולא אמר כלום אפשר דאזלי' בתר אומדן דעתיה והוו להו דברים שבלבו ובלב כל אדם.

כמאן אזלא הא דאמר עולא מי שהחזיק בדרך וכו' כמאן כרב יוסף ואליבא דר' יוסי בר' יהודה. לפי הפי' הנכון ה"פ כמאן אזלא הא דעולא ש"מ דלא בעינן שיאמר שביתתי במקום פלו' דאלו היה צריך לומר כן היה לו לעולא לפי' ואע"ג דתנאי לא פירשו שאין דרך האמוראין לסתם דבריהם אלא לפרש כדאמרינן דלא אתיא הא דעולא אלא כרבי יוסי בר' יהודה אליבא דרב יוסף אבל לפי הפי' האחר יש להם לפרש כמאן אזלא הא דעולא דבעי תרתי שיחזיקנו חבירו ולא סגי כשחזר מעצמו כמאן כר' יוסף אליבא דרבי יוסי בר' יהודה. ובדין הוא דיכול למימר נמי כרבה ואליבא דר' יהודה אלא דחדא מינייהו נקט ואין זה נכון דבכה"ג דאתי לסיימי כמאן לא היה לו לסיים לזה יותר מזה. ולא עוד אלא דהוה ליה למימר טפי לרבה אליבא דר' יהודה אי משום דרבה ורב יוסף הלכתא כרבה אי משום דר' יהודה ובנו הלכה בר' יהודה.

והא דפרכי' אי מוחזר למה מוחזק ואי מוחזק למה מוחזר. ה"פ דמוחזר ממש שהוא כבני עירו וה"ל עשיר. ומוחזק ממש שהוא כמו שהיה בתחלה כשהחזיק בדרך שדינו כעיר והוה להו תרתי דסתרן אהדדי. וכי תימ' ודילמא ה"ק שדינו בשניה' לחומרא דמספקא ליה אם דינו כעני או כעשיר. הא ליתא דא"כ הוה ליה למימר הרי זה חמר גמל כלישנא דמתני' לרבי מאיר. ועוד למה הלכה כר' מאיר כי מה שלא פסק הלכה כרבי יוסי בר' יהודה משום דלא אתפרש שפיר במאי פליגי הוא ואבוה דפלוגתא דאמוראי היא. רב יהודה בן איש תותא כו' שבקיה עד דנחית דרגא פי' כדי שיחזיק בדרך. כרב יוסף ואליבא דרבי יוסי ברבי יהודה. פי' דהכא נמי לא הצריכו לומר שביתתי במקום פלו'.

ולפי הפירוש האחר יש לנו לפרש דמשום שלא הצריך שיהא מחזיק בדרך אלא פסיעה אחת שיצא מביתו קאמרינן דאתיא כרב יוסף אליבא דר' יוסי בר' יהודה. ומסתברא דכיון דהני אמוראי אית להו כרב יוסף ואליבא דר' יוסי בר' יהודה דהלכתא כוותיה ודכ"ע דוקא שיחזירנו חבירו בטענה הא לאו הכי הרי הוא כבני עירו.

דף נב:

תנינא חדא זימנא. פיר' והכא נמי אירי מאיר לאפוקי מדרבי יהוד' קא אתי מסתיי' דליתני הרי זה ספק דהא ידעינן דכל ספק עירוב לכ"ע הרי זה חמר גמל והאי נמי טעמ' של ר' מאיר משו' ספק הוא לפי הפירוש הנכון והא דמפרקי' דאצטריך משו' דסכא ודאי לא עירוב. ה"פ דאין ספק זה שלא עירב לא בפת ולא ברגל שהוא עיק' העירוב בספק דהתי' שעירב בפת ובכה"ג הוה ס"ד דספק עירוב פסול לדברי הכל ולפי מה שפרש"י ז"ל בפי' האחרון דלר' מאיר ודאי עשיר משוי' ליה וכללא כייל ר' מאיר לכל העשירים. יש לפרש השמועה כך למה לי' למתני הרי זה חמר גמל לימא כל שיכול לערב ולא ערב נדון בספק ופרקינן מפני שזה בודאי לא עירב ואינו ספק נדון הוצרך לפ' בו ולומר דאפי' הכי חמר גמל כי אע"פ ששנינו בו שהוא בספק לא היינו דנין בו אלא שלא קנה כלל. הא דעקר חדא וקא בתרתי. פי' העומד בתוך אמה שנית ונמצאו שתי אמות שיש לו בכל צד מובלעות בתוך תחומו. ורבי אליעזר אית להו הבלעת תחומין. הא דעקר תרתי וקאי בתלת פי' דכיון ששתי אמות שלו אינן מובלעות בתוך התחום אע"פ שדבוקו' בו לא הויא הבלעה ואפי' לרבי אליעזר: כי תניא ההוא למודד. פי' שאין דברינו אלא כמי שיצא מחוץ לתחום. אבל כל שהוא מודד תחומו והולך אע"פ שאינו רחוק מביתו אלא לפעיסה אחד מסוף תחומו אין מתירין לו ליכנס כלל שאפי' כלתה מדתו בחצי מערה אין לו אלא חצי מערה:

תנא מפני טועי המדה. פרש"י ז"ל בלשון האחרון דקי"ל שאין מודדין אלא בחבל של חמשים ודרך להכין לזה חבל של חמשים אמה ועושין בשני ראשיה בית שהוא בית אחיזה ואותו בית אחיזה הוא מכלל החמשי' אמה ודרך המודדין שמודדין בחבל לבדו בלא בית אחיזה נמצא שחסר מן המדה שמנים בתי אחיזות כי אלפים אמה הם מ' חבלים ובכל חבל מפסידין שתי אחיזות ויש באחיזה טפח וחצי אצבע ושמנים חצאי אצבע הם מ' אצבעות שהם עשרה טפחים הוסף אותם על שמנים טפחים הרי השנים טפחים שהם ג' פעמים לי' טפחים הם חמש אמות שהם בין הכל ט"ו אמות: ותו לא מידי.

פרק חמישי כיצד מעברין

כיצד מעברין את הערי' פי' כשבאין לעשו' עבור בעיר למדוד משם ואילך תחו' שבת של בני העיר דקי"ל שהוא מתחיל מעבורה של עיר כיצד עושין עבור זה היה בית נכנסו בית יוצא פגום נכנס ופגו' יוצא. פרש"י ז"ל שיש מגדלי' עגולי' סביבו' העיר פעמים שבולטין בפני' ופעמי' שבולטין בחוץ. וכן פר"ח ז"ל שיש מגדלי' עגולי' כגון שובך של יוני מלשון משברו את פגמיהן. היו גדודיו' וכו' בש"ס מפרש מאי גדודיות ודקתני כו' וגשרים שנופשות שיש להם בית דירה. משום גשרים נקט לה דאלו סתם נופשות לדירה קיימי כדמשמ' בש"ס דברייתא. והא דקתני עושין אותה כחבילה מרובעת לומר שעושין להזויות ולא שיהא צריך לרבעה ממש רבוע גמור שיהא ארכה כרחבה וכדאי' בש"ס גבי ארוכה כמות שהיא:

דף נה.

גמ' ת"ר כיצד מעברין את הערי' היתי' עשויה כמין קשת או כמין גם רואין אותה כאלו כלה מלא' בתים וחצרות ומודד ממנה ולהלן אלפים אמה פי' עשויה כמין קשת כזו: א"נ שהיא ישרה למעלה כצורת חי"ת ובשתיהן רואין כאלו חוט מתוח ברגליה כיתר של קשת ומודדין משם ואילך ולקמן מפרש רב הונא כמה צריך בין שני ראשי הקשת וכמה יהא בין גג הקשת ליתר וברם צריך את למידע שאין דברי רב הונא אלא לענין זה שנמדוד מן היתר אבל לענין ראשו של קשת למעלה אם הוא עגול ממש כקשת לעולם צריך לרבע רוחו מבחוץ ולהוסיף למעלה ומן הצד עד שיהא הגג והצדדין ישרים וכדקיימ' לן בעיר עגול' שעושין אותם מרובע' כגון זה וכן כתב הראב"ד ז"ל וכמין גם הוא גם יוונית שהוא כצורת כ"ף ארוכ' שלנו כגון זה ועושי' אות' מרובע' כצורת מ"ם סתומ' שמוסיפי' עלי' כפי החוט שצורתו מן השמאל ויש שהיו מפרשים כי כשהיא עשויה כמין גם מרבעין אותה מבחוץ כנגד זויותיה כגון זה ואין זה נכון כלל כי אפילו אין צורתם בתחל' כשהי' מין גם בדרך רבועו של עולם הא קיי"ל דכל שהי' מרובעת אין מרבעין אותה ברבועו של עולם אלא מניחין אותה כמות שהיא ואף זה כן:

ארוכה כמות שהיא פשיטא. פירוש קא סלקא דעתך דהכי קאמר שאם היא ארוכ' אין מקצרין ממנה כדי לרבעה שתהא ארכה ברחבה ומ"ה אמרי' פשיטא כי לעולם אין מחסרין מן העיר כדי לרבעה מלא שמוסיפין עליה:

ומהדרי' לא צריכ' דאריכ' וקטינא מהו דתימא נעביד לה פותיא כארכה כלו' שמוסיף על כלה מבחוץ מן הצד עד שתהא מרובעת ארכה כרחבה קמ"ל והא דאמרי' מהו דתימא

דנרבעה ברבוע עולם יש לפרש משום דכיון דגמרי מערי הלוים דצריכה פאות כמו הם דכתיב פאת קדמה ופאת צפונה:

אמר רב הונא עיר העשויה כקשת וכו' פי' הא ודאי דרב הונא לא פליג אמתנייתא מדלא פירשו לר"ה בש"ס אלא שדרך התנאים לסתום דבריהם והאמוראים לפרש והא דלא קאמר לא שנו משום דרב הונא לא אמרה אמתנייתא אלא מסברא דנפשיה אמר האי מימר' ורב אשי סדרה על הברייתא והרבה יש כיוצא בזה:

שם אם יש בין שני ראשיה פחות מד' אלפים אמה מודדין לה מן היתר פי' דכיון דתחום אנשי רגל הקשת שבצפון וכלם שובתין באויר מחיצות מבעוד יום לדברי הכל חשיבא הבלעה ונעשית הכל עיר אחת אבל אם יש ד' אלפים אמה אין כאן הבלעת תחומין ואין כל העיר נעשית אחת ומודדין לה מן הקשת. והאי מן הקשת פרש"י ז"ל שמודדין לכל אחד מפתח ביתו וחלל העיר חלק שאין בתים מן המדה הוא עכ"ל: והיה נראה מן הלשון הזה כי אפי' אותם שדרים בעיר לפנים מן הצד החיצון אם באין לצא' דרך הקשת הפנימי מודדין לה מפתח בתיה'. אבל א"א לומר כן דהא כל העיר כלה כד' אמות דמיא לכלהו ואין מודדין לאחד מהם אלא מפתח החיצון של העיר שיוצא בו בין שיוצא בפתח שברגל הקשת או בפתח אחת שמן הצדדין של קשת בחומת העיר ולא עוד אלא שאפי' אם הלך אותו שדר ברגל הקשת מן הצפון דרך אמצעי העיר אל הבתי' שברגל הדרומו ויצא דרך פתחיהם אל הדרום משם מודדין לו אלפים אמה לדרום דכל העיר לכלם כד' אמות דמיא ולא אמרו למדוד מן הקשת אלא למי שבא לצאת דרך פתחי הבתים שהם בחומת העיר לצד הקשת מבפנים שאין מודדין להם מן היתר שכנגד רגלי הקשת מבחוץ אלא מן הבתים שבקשת ואין ספק כי לזה נתכוון רש"י ז"ל ורחב העיר היינו דקאמר היינו החלל שהו' בין רגל צפון לרגל דרום ואף בזה פרי"י ז"ל והוא הנכון דלאו דוקא מודדין מן קשת ממנה אלא מן החלל הפנימי. שתקצר כשנתעקם הקשת וחזר בפחות מד' אלפים משם מודדין כי אותו העקמימו' שמתעקם ומתקצר על הרגלים זהו הנקרא קשת וכן בדין דהא כל מקום שיש הבלעת תחומין מן הצפון לדרום הכל הוא כאלו מלא בתים ונכנס בעבורה של עיר וזה ברור. ודעת המפרשים ז"ל והוא הנכון דמאי דקתני נמי במתני' בעיר עשויה כמין גם שרואין אותו כאלו מלאה בתים ומרבעין אותה כמו שציירנו דדוקי שיש באלכסון שמזויות לזוית פחות מד' אלפים דאיכא הבלעת תחומין ואם לאו אין מרבעין אותה אלא מאותו מקום שנמצאו באלכסון פחות מד' אלפים דהא ברייתא כחדא קתני עשויה כקשת ועשויה כמין גם ורב הונא לרבותא נקט עשויה כמין קשת דמחזו רגליה טפי כעיר אחת וכיון שבזו צריך בין רגליה פחות מד' אלפים כ"ש

כשהיא כמין גם. ואלו דברים ברורים ונכונים לכל מודה על האמת וכן דעת רבותי ודעת מורי המובהק ז"ל והקשה הראב"ד ז"ל לרב הונא דאמר שאם בין שני הקשת ד' אלפים אמה או בין שני זויות של כמין גם שאין עושין אותה כעיר אחת לרבע אותה. מ"ש מהא דתנן שאם היה פגים אחד יוצא מן העיר בראש האחד וכ"ש אם יוצאין שני פגימין לצד א' זה לצפון וזה לדרום שנותנין חוט אחד כנגד הפגים או שני הפגימין ובהא ליכא שיעורא אפי' יהא הפגים ארוך הרבה ואפי' העיר ארוכה מאד והרי אם העיר ארוכה ויש בראשה פגים גדול הרי הוא כמין גם ואם יש לה שני פגימין לרוח אחת הרי העיר כמין קשת לצד שהפגימין בו וכשהעיר ארוכ' מאד יהיה יותר מד' אלפים מפגם לפגם וכ"ש מראש העיר הצפוני לפגם שבראשו הדרומי כזה ועוד דהא קי"ל שמערבין עם העיר כל מה שהוא סמוך לה תוך שבעים אמה ושירים ואם הם שתי עיירות ויש ביניהן בורגנין הרבה רצופים שהם תוך שבעים אמה שלשה נעשה הכל כעיר אחת ואפילו ג' פרסאות וכדאמרינן לעיל בפרק פסין בהנהו דאזלי מברניש לבי כנישתא דדניאל תלתא פרסי בשבתא ולפי זה זמנין דמשכחת העבור הנוסף לעיר אחת שהוא כמין גם כזה והנוסף בין שתי עיירו' שהוא כמין קשת כזה וכיוצ' בזה ונמצא שיש יות' מד' אלפים בין זויות לזוי' של כמין גם או בין רגל לרג' של כמין קשת והרב ז"ל תי' דודאי כל שהפגימין או הבורגנין באין כפי הצורות שכתבנו אין מעברין אותן לדעת רב הונא אלא כשאין בו ד' אלפים אמה אבל כשהפגימין או הבורגנין באין כנגד אמציעותה של עיר אז ודאי כוללין אותם בתוך העיר ומעברין כנגדן עיר אחת או שתי עיירות פגימין יוצאין לעיר מרוח אחת זה לצפון וזה לדרום צריך שלא יהיה ביניהן ד' אלפים אמה שאל"כ אין מעברין כנגדן כי הוא ז"ל כתב ושני ראשי הקשת חשובו' כשני פגימין היוצאין א' בולט לצפון ואחד בולט לדרום וכשיש בהם ד' אלפים אמה יצאו מתורת פגימה ונעשו תחום שלם ע"כ דאלמא אין מרבעין פגם היוצא מן העיר כשיש בו ד' אלפים אמה. ואין דברים אלו מחוורין כל הצורך לפום פשטא דשמעתין וסוגיא דמכילתין שלא נזכר החלוק לא בפגימין ולא בבורגנין. ומורי הרשב"א שיחיה אומר כי חלוקים בין עיר העשויה כקשת לפגימין היוצאין מן העיר מפני שעיר עשויה כמין קשת כיון שישובה של עיר כן אינה עשויה להתמלאת באמצעה. אלא אילו באין להוסיף בעיר אין מוסיפין באמצע אלא בראשי הקשת הן מוסיפין והולכין וה"ה בעיר שיש לה בורגנין וחצרות שעשו חוץ לחומה נתיישבה העיר ונעשית עיר גדולה מוקפת חומה סביב מחוץ ועיר הגדולה לאלי"ם ברצלונה כן היה. ויש ראיה לדברים אלו מהא דאמרינן לקמן בפרקין גבי ג' כפרים המשולשים א"ל רבא לאביי כמה יהא בין חיצון לחיצון ואמרי' כמה ליהוי כמה דבעי להוי כל שאלו מכניס אמצעי ביניהם ואין

בין זה לזה אלא ק"מ ואחת ושליש ואפילו ד' אלפים אמה א"ל אין והא אמר רב הונ' עיר העשויה כקשת אם יש בשני ראשיה וכו' התם ליכא למימר מלי הכא איכא למימר מלי אלמא כלה מילתא תליא בטעמא דליכא למימר מלויה ולפי' לא הוזכר דין זה גבי פגימין ולא גבי בורגנין. וזה נכון וברור. וכן נמצא כתוב בנימקי התוס'.

ומי אמר רב הונא הכי והא אמר הונא חומת העיר שנפרצה קמ"א ושליש. פיר' חומת העיר שנפרצה שיעורה להיות בתחלתה חשובה כעיר אחת כשהפרצה עד קמ"א ושליש שהוא שיעור שני עבורין כי העבור הוא שבעים חמה ושירים. והשירים הם שני שלישי אמה וכל שהפרצה יותר משני עבורין נדונית כשתי עיירות. וקס"ד דמיירי בנפרצה מרוח אחת שדומה כמין קשת. ופרקי' דההיא בשנפרצה משתי רוחותיה זו כנגד זו: ופרכי' דאי בנפרצה משתי רוחות מאי קמ"ל רב הונא שנותנין קרפף לזו וקרפף לזו הא אמרה רב הונא חדא זימנא ואפי' בשתי עיירו' ממש וכ"ש בזו דתנן נותנין קרפף לעיר כו' עד רב הונא אמר נותנין קרפף לזו וקרפף לזו. וא"ת ודילמא דהכא לא אתא רב הונה לאשמעי' שנותנין לה עד קמ"א ושליש כשנפרצ' אלא לאשמעי' שאין נותנין לה יותר ואע"פ שהית' בתחלתה עיר אחת וי"ל דלא משמע הכי מלישנא דא"כ כיון דמימרא היא ולא אתמרא על מתני' הכי הוה ליה למימר חומת העיר שנפרצ' אינו אלא בקמ"א ושליש:

דף נה:

והא דתנן נותנין קרפף לעיר ה"פ שאע"פ שאין בתי' וקרפפות חוץ לחומ' תוך ע' אמה אלא שהיא בקע' או מגרש פנוי נותנין לה לעיבור שיעור קרפף חוצה לה תוך ע' אמה וחכמי' אומרי' שאין נותנים קרפף זה אלא לשתי עיירו' הסמוכו' זו לזו שאם את' נותן להם יהיו נדונו' כעיר אחת ונחלקו בה רב הונ' וחיי' בר רב דרב הונ' סבר נותנין להם שתי קרפפו' וחיי' בר רב אמר קרפף אחת. וצריכ' דאי אשמעי' הכא גבי חומת העיר שנפרצה משום דה"ל צד היתר מעיקרא כלומר כי קודם שנפרצה והיתה כעיר אחת היה כלה כד' אמות ומודדין לה מחומת'. ואי אשמועי' התם גבי נותנין קרפף לשתי עיירות משום דדחיקא תשמישייהו פי' דבקרפף אחד בין שתי עיירות דחוק הוא לתשמישן וצריך קרפף אחר ואחר אבל גבי חומת העיר שנפרצה ונשאר פנוי בנתים לא דחקה תשמישי' כי אין האויר בא לה אלא לתוכה והרי יש לה חוצה לה מקום לתשמיש.

וכמה יהא בין יתר לקשת. פרש"י ז"ל כמה יהא חורבת החלק שבין הקשת ליתר דאמרי' מודדין היתר כשאין בין שני ראשי הקשת ד' אלפים אמה. פי' לפי דאלו כשיש בין שני ראשים ד' אלפים אמה לעולם אין מודדין מן היתר ואפילו אין מן היתר לקשת אלפים

אמר דסוף סוף ליכא הבלעת תחומין בין רגלי הקשת שיוכלו ללכת בין זה לזה דרך האויר שבין רגל לרגל כדי שיהא נדון כעיר אחת.

רבה בר רב הונא אמר אלפים. פי' שיעור התחום ונמצא שיכולין לבא מן הקשת ליתר בהתיר. ויש שהיו סבורים לומר דדוקא באלפים בעינ' פחות מד' אלפים בין רגלי הקשת אבל אם אין בין רגלי הקשת ניתר אלא פחות מאלפים כיון שאין בו שיעור תחום הרי הכל כעיר אחת ואפי' יש יותר (מן) ד' אלפים אמה מרגל לרגל דהא אי בעי אתי מן היתר להקשת תוך התחו'. וכן נמצא במקצת התוספות אבל אין זה נכון דא"כ אתיא מימרא דרב הונא אליבא דרבה בריה בנקודה מצומצמו' שיש בין הקשת ליתר אלפי' אמה מצומצמות לא פחות ולא יותר שהרי אם יש פחות מאלפים אמה בין הקשת ליתר אפילו יש בין ראשי הקשת יותר מד' אלפים מודדין מן יתר.

ואם יש בין היתר לקשת יותר מאלפים אמה אפי' אין בין שני ראשי הקשת ד' אלפים מודדין מן הקשת לדברי רבה בריה דרב הונא דהא רבה בר רב הונא ורבה בריה דרבא תרוייהו על מימרא דרב הונא קיימי ולפרושי מילתיה אתו והיאך אפשר לומר שלא יעמדו דברי רב הונא אלא באלפים אמה מצומצמות שהוא דבר שאינו מצוי אלא ודאי כדאמרי' לעיל שיש בין רגל לרגל יותר מד' אלפים שוב אין לו תקנה ואפילו אין בין יתר לקשת אלא פחות מאלפים דכיון שהמרחק גדול כ"כ בין רגלי הקשת דליכא הבלעת תחומין ביניהי' הרי היא נדונית (כשאר) כשתי עיירות ואע"ג דמצי אתו ליתר מן הקשת בתוך התחום בדרך האויר שביניהם וכן דעת רבותי:

דאי בעי ליתיה ליה דרך בתים. פי' וכין דמצי אזלי להתם דרך בתים שבעיר יש לפי לדונם כאלו עומדים כלם ברגלי הקשת והרי יש עבור ביניהם כיון שאין בין ראשי הקשת ד' אלפים אמה וכן הלכתא. ואלו שאין מתעברין עמה נפש שיש בה ד' אמות. ופרש"י ז"ל בנין שעושין על הקבר וסתמיה לדירת שומר הקבר הוא עשוי וכי קתני שיש בהן בית דירה לא קאי אלא אקבר וסתמייהו לאו לדירה והכי מוכח ממאי דפלוגינהו סיפא ואלו שאין מתערבין עמה. פי' איידי דאצטריך למתני נפש שנפרצה משתי רוחותיה דלא שמעינן לה מרישא נקט בהדי כלהו אידך דלא למסמך בהו אדיוקא דרישא:

לא צריכא להשלים. פרש"י ז"ל שאם אין בבנין ד' אמות על ד' אמות מהניא ליה מערה לאשלומי. ויש לפרש עוד דאהני' ליה מערה להשלים כגון שהבנין בסוף המערה חוץ לע' אמה ושירים שהמערה משלימה לעבר בה כגון שהוא תוך ע' אמה ושירים וכן אם הבנין בראש המערה כלפי העיר שמודדין אלפים אמה מסוף המערה. הא דפרכינן מהא דתניא שאין נפנין אלא לאחוריהם. קושיין למ"ד תחומין דאורייתא. דמתנית' דברי הכל

היא ולפי שטת הירושלמי קושיין לדברי הכל שהירושלמי סובר דכל חוץ לג' פרסאות תחומין דאורייתא לדברי הכל. ועל בנותיהן הוא אומר ארור שוכב עם כל בהמה נקט האי קרא מפני שאלו עושין מעשה בהמה שנקבתו של זה נזקק אצל אחר וזה גורם שבניהם ממזרים.

דף נו.

ת"ר הבא לרבעה מרבעה ברבועו של עולם. פי' עיר עגול' שרוצין לרבע' מרבעין אותה לרבועו של עולם. דרומה כדרום עולם וצפונה כצפון עולם וה"ה למזרחו ולמערבו ונקט דרום וצפון משום דבעי למתני סימנא וסימניך עגלה בצפון ועקרב בדרום רבי אומר אם אין יכול לרבע' ברבועו של עולם שאינו מכיר מזלות הללו מרבע' כמין תקופ' החמ' כי מתקופתה נכרין הרוחות. ולא דייק לישנא שפיר להאי פירושא. והנכון משום דסמני עקרב ועגלה שהם קטבי הגלגל הקבועים הם סימנים ישרים יותר לרבעה כרבועו של עולם כי סימני התקופה אינה כעין רבועו של עולם לגמרי וזה ידוע למבינים בחכמה זו.
כיצד חמה יוצאה ביום ארוך ושוקעות ביום ארוך זהו פני צפון. פי' כי אותו הרוח שהחמה יוצאה ושוקעת בימים הארוכים הוא צפון כי בימי תמוז חמה זורחת מקרן מזרחית צפונית ושוקעת בקרן מערבית צפונית אבל בימי טבת הקצרים יוצאה סמוך לקרן מזרחית דרומית וזהו שאמר חמה יוצאה ושוקעת ביום קצר זהו פני דרום. אבל בתקופת ניסן ובתקופת תשרי שהיום ולילה שוים וחמה יוצאה חצי מזרח ושוקעת בחצי מערב כללו של דבר כל זמן שזורח כלפי קרן מזרחית צפונית הם הימים הארוכים יותר ובכל יום הולכי ונוטה כלפי דרום ובנטייתה כלפי דרום הימים מחסרין וכשזורח בחצי מזרח היום והלילה שוים וכשנוטה משם כלפי דרום הימים מתקצרי' וכשחוזרת ונוטה מדרום לצפון הימים מאריכין מעט מעט:
אלו פני מזרח ומערב שפעמים מהלכתן ופעמים מסבבתן. פרש"י ז"ל פעמים מהלכתן ביום והיינו בימים הארוכי' ופעמי' מסבבתן בלילה בימים הקצרים דהיינו תקופת טבת. ורבינו ז"ל קורא סביב למה שמתהלכת בלילה כמו שפי' למעלה מזה ונתן טעם לדבר לפי שבלילה אינה מהלכת אלא סובבת חוץ לכיפה ואין זה נכון. אלא כל שמהלכת החמה בדרך נטיה נקרא הלוך וכל שמהלכת ביושר ממזרח למערב כמו בתקופת ניסן ובתקופת תמוז. תשרי נקרא סביב ואמרי לה איפכא.
אין תקופה כו'. באחד מד' רביעי היום וכדמפרש ואזיל או בתחלת הלילה או בחצי הלילה או בתחלת היום או בחצי היום שאלו הן ד' רביעי היום והלילה וטעם הדבר

כי ימות החמה הם שס"ה ימים ושש שעות והם נחלקים לד' תקופות ולפי זה יש בכל תקופה ותקופה צ"א ימים ושבע שעות ומחצה. והשס"ה ימים הם כלם שבועות שלמים חוץ מיום אחד וחצי כי כל צ"א ימים הם י"ג שבועות נשארי' מכל תקופה ז' שעות ומחנה שהם בד' תקופו' ל' שעות שהם יום אחד ושש שעו' נמצא כי ביום שיצאה תקופת ניסן בשנה זו נמשכ' בשנה אחרת להלן מאותו מקום יום וחצי יום וכן בכל שנה ושנה עד שחוזרת בסוף מחזור הגדול לאותו מקום שיצאתה משם בתחלת המחזור והמחזור הגדול הוא שבע מחזורים קטנים והמחזור הקטן הוא של ד' שנים ובתחלת כל מחזור קטן יוצאה תקופת ניסן בתחלת הלילה ואינם חוזרת להיות בתחלת היום אלא בתחלת מחזור קטן אחר שבכל ראש מחזור קטן יוצאה בתחלת הלילה ואעפ"כ אינה חוזרת לצאת לאותו מקום שיצאה בתחלת המחזור הגדול אלא לתחלת מחזור גדול אחר. נמצאת למד כי בתחלת המחזור חמה יוצאה בכל יום רביעי שבו נתלו המאורות ולשנה האחרת יוצאה בחצי ליל חמישי ולשנה השלישית יוצאה בתחלת יום ששי ולשנה הרביעית היא יוצאה בחצי יום שבת ולשנה האחרת שהיא תחלת המחזור יוצאה בתחלת ליל יום שני וכן על הסדר הזה וזה שאמרו בכאן שאין תקופת ניסן נופלת לעולם אלא באי' מד' רביעי היום:

ואין תקופת תמוז נופלת אלא או באחד ומחצה ואם בשבע ומחצה וכו'. וטעם דבר זה מפני שימי התקופה הם צ"א ימים ושבע שעות ומחצה והצ"א ימים הם שבועות שלימות נמצא שכל התקופה חוזרת למקומה בסוף הצ"א ימים ונמשכת להלן שבע שעות ומחצה הילכך כשתקופת ניסן מפלת בתחלת הלילה התחיל תקופת תמוז בז' שעו' ומחצה ביום ואם התחילה תקופת ניסן בחצי היום תתחיל תקופת תמוז באחת ומחצה בלילה. ומזה הטעם אין תקופת תשרי נופלת אלא אם בשבע בתשע בין ביום בין בלילה שהרי היא מתאחרת אחר תקופת תמוז ז' שעות ומחצה וכשהיתה תקופת תמוז בז' שעות ומחצה ביום תהיה תקופת תשרי בג' שעות מן הלילה כי כשהוסיף על ז' שעות ומחצה ז' שעות ומחצה אחרות הרי הם ט"ו שעות טול מהם י"ב שעות ליום שלם ישארו שלשה שעות לתחלת הלילה. ועל הדרך הזה כשהיתה תקופה באח' ומחצה ביום תהיה תקופת תשרי בתשע שעות ביום וכשהיתה תקופ' תמוז באחת ומחצה בלילה תהיה תקופת תשרי בתשע שעות בלילה:

ואין תקופת טבת נופלת אלא אם בד' ומחצה ואם בעשר ומחצה בין ביום ובין בלילה וזה כי אם היתה תקופת תשרי בשלש שעות ביום תוסיף עליו שבע ומחצה והרי תקופת טבת בעשר ומחצה וכן אם היתה תקופת תשרי בג' שעות בלילה תהיה תקופת טבת בעשר

ומחצה ואם היתה תקופת תשרי בתשע שעות בלילה תהא תקופת טבת בד' ומחצה ביום. וסימן נתנו לדבר זה. אז"גי וא"טד כי כשהתקופת ניסן באחד דהיינו בתחלת היום או בתחלת הלילה תהא תקופת תמוז בשבע ומחצה ותקופת תשרי בג' ותקופת טבת בעשר ומחצה וכשתקופת ניסן בשש שעות דהיינו בחצי היום או בחצי הלילה תקופת תמוז באחד ומחצה ותקופת תשרי בט' ותקופת טבת בד'.

אין בין תקופה לתקופה אלא ז' שעות ומחנה. פי' כי כל תקופה מתחלת ז' שעות אחר תקופה שלפניה כמו שכתבנו למעלה כי כל תקופה צ"א יום וז' שעות ומחצה והצ"א יום הם שביעיות נמשכ' להלן ז' שעות ומחצה. ואין תקופה מושכת מחברתה אלא חצי שעה פי' זה תדבר בסדור ז' כוכבי לכת שסדורים והלוכים שצ"ם חנכ"ל כי בתחלת ליל רביעי מתחל' מזל שבתאי ואחריו צדק ואחריו מאדים ואחריו חמס ואחריו נוגה ואחריו ככב ואחריו לבנה ואחרי כן חוזרין חלילה לעולם וכל ככב מהם משמש שעה אחת בלבד ובסוף כל שבוע ושבוע חוזרין לתקופה אחת ממש וזה כי בכל ליל רביעי שבעול' מתחיל שבתאי ובכל ליל חמישי חמה ובכל ליל ששי לבנה ובכל ליל שבת מאדים ובכל ליל אחד בשבת ככב ובכל ליל שני צדק ובכל ליל ג' נוגה. נמצא סימן שעות ראשונות של לילי השבוע כצנ"ש חל"ם וכן סימן שעות ראשונות שבימים חל"ם כצנ"ש וכיון שבכל שבוע שבעולם חוזרין אלו המזלות לתחלת תקופתן כשתעשה שביעיו' התקופ' של חמה שהם צ"א יום ושבע שעות ומחצה תמצא כי בתשלום הצ"א יום שהם י"ג שבועות חוזר המזל הראשון ובשבע שעות הנשארים עושין סבוב אחד וחוזר המזל למקומו. וכשמשמש חצי שעה מתחלת תקופ' תמוז נמצא תקופ' תמוז משכ' מחברתה במזלו' הללו חצי שעה בלבד וכן אתה דן בכל תקופה ותקופה וזה פשוט. ואמר שמואל אין לך תקופ' ניסן שנופלת בצדק שאינה משברת האילנו' כו' ה"מ דאתילידא לבנה או בצדק או בלבנה. פי' שהיה מוליד הירח כשהיה משמש מזל צדק או מזל לבנה.

דף נו:

ת"ר המרבע את העיר עוש' כטבלא מרובעת. פי' מרובעת ממש מכל צד ומוקים לה לקמן כשהיתה תרי אלפי על תרי אלפי כשהית' עגולה עכשיו כשמרבע' עושה אות' מרובעת מאלפים על אלפים ג"כ: והמרבע את התחומין פי' כי אחר שירבע את העיר ויתן להתחומין מכל צד אלפים אמה עושה אות' ג"כ לכל צד כמין טבלא מרובעת שהרי אורך כל רוח ורוח מן העיר אלפים אמה והוא נותן לכל רוח אלפים אמה ונותן לכל קרן וקרן ג"כ כדי לרבעה טבלא של אלפים אמה על אלפים אמה נמצא העיר ותחומיה

בטבלא מרובעת ששת אלפים על ששת אלפים שהרי היא היתה בתחלה אלפים ונתן למזרח אלפים וכן למערב הרי ששת אלפים ממזרח במערב וכן אתה אומר לצפון ולדרום. וכשהוא מודד לא ימדוד מאמצע הקרן מפני שהוא מפסיד את הזויות פי' רש"י ז"ל כשהוא מודד את התחומין לתת אלפים אמה לכל רוח.

לא ימדוד מאמצע הקרן לתת אלפים אמה כנגד קרן וקרן באלכסון שא"כ הוא מפחית ומפסיד את הזוייות התם כי מפחית מאלכסונם והוא גורם ג"כ לפחות תחומי הצדדין כי כשיהא אלכסון הקרן אלפים אמה ויתן חוט מקרן שממזרחית דרומית לקרן מערבית דרומית לא יהיו התחומין שבצדדין אלא אלף תכ"ח ויותר משהו לפי הכלל שבידנו דכל אמתא ברבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונה כי האלף עולין אלף ת"י ואתם עולין תק"ס והכ"ח עולין ל"ו חומשין שהם י"א אמה וחומש נמצא הכל אלפים אמה פחות מדי חומשין. נמצאת למד כיון שאין באלכסונו של הקרן אלא אלפים אמה שאין בלוח הרבוע אלא אלף תכ"ח ואלו היה מרבע התחומין כראוי היה נותן לכל רוח אלפים אמה שלמים ויהא באלכסונו של קרן אלפים ת"ת אמות נמצא מפסיד עכשיו לכל קרן ת"ת אמות לכל רוח מארבע רוחות העיר תקנ"ב אמו' סביבות העיר:

והא דקאמר מפני שמפסיד את הזויות. פרש"י ז"ל ששמפחית מדתם. וה"ה שמפחית מדת התחומין אלא דנקט חדא מינייהו ונקט את הזויות שהם הגורמים תחומי הפסד תחומי הצדדין. ואין לשון הש"ס מתיישב לפי שטה זו ועוד דלאו בשופטני עסקינן שלא יתן בתחומי העיר מן הצד כי אם אלף תכ"ח שהרי הדבר ידוע ושגור בפי הכל שיש לו למדוד אלפים אמה לכל רוח והפי' הנכון כך הוא כי אחר שימדוד אלפים אמה לכל רוח ויש למדוד כנגד הקרנות לא ימדוד שם אלפים אמה בלבד שא"כ הרי הוא מפסיד את הזויות כשיעור האלכסון דהיינו ת"ת אמות כי מרובע של אלפים על אלפים יש באלכסונו אלפים ושמנה מדות. וזו היא צורתה אלא כיצד הוא עושה אחר שימדוד לכל רוח ורוח סביבות העיר אלפים מבלי הקרנות מביא טבלא שהיא אלפים על אלפים ומניחם כנגד הקרן באלכסון כגון זה נמצאת עיר משתכר' ד' אמות אמ' לכאן וד' אמות אמה לכאן פיי' כי כשהיתה העגולה ועשאוה מרובעת עלה האלכסון שלה לאלפים ת"ת ונשתכרה בכל קרן וקרן ד' מאות. ונמצאו תחומין משתכרין שמונ' מאו' לכאן ושמונה מאות לכאן פי' ת"ת אמות לכל קרן לפי שבכל יש אלפים על אלפיים מרובע' ועולה האלכסון לאלפים ת"ת. נמצא העיר ותחומה משתכרין אלף ומאתים אמה לכאן. פי' אלף ומאתים אמות לכל קרן ד' מאות לקרן העיר ות"ת לקרן התחום: אמר אביי ומשכח' לה וכו' פי' משכח' לה להאי מתנית' במת' עגולת' דהוי' תרי אלפי על תרי אלפי וכמו שציירנו:

שם תניא ר"א בן יעקב אומר תחום ערי לוים אלפים צא מהם אלף אמה מגרש נמצ' מגרש רביע והשאר לשדות וכרמי' פי' דמגרש אלף אמה לכל רוח. אמר רבא דאמר קרא וכו' ואקשי'. והיכי קתני נמצא מגרש רביע דהא פלגא הוי פי' פלגא דתחומין לכל רוח מלבד הקרנות דאלו בקרנות אכתי לא ידעי' כמה הוי והיכי הוי דאפשר דאין נותנין מגרש בקרנות כלל דדילמא מאי סביב סביב דתחומין בלבד וכדסבר רבינא לקמן ולא ידעי' נמי אם יהיו תחומי הקרנות מרובעת אשי לאו הילכך אע"פ שאם תחומי הקרנות מרובעת יעלה האלכסון לאלפים ת"ת ואין המגרש נוטל מהם אלא אלף אמה לא יהא המגרש פלגא בקרנות לא חיישי' להכי דסוף סוף לא הוי מגרש רביע וכיון דאכתי לא ידעי' דינא דקרנות לא חששנו להם ופרכי' מן התחומין דמגרש פלגא הוי ומהדרי' אמר רבה בר אדא משותאה אסברה לי דהא מתנייתא מיירי במתא דהוי' גופה תרי אלפי על תרי אלפי ופרכי' תחומין כמה הוו שיתא עשר חתיכו' שיש בכל חתיכה אלף על אלף שהרי התחומין לכל צד אלפים על אלפים שהם ד' חתיכות מרובעת מאלף על אלף נמצאת לד' רוחות שיתא עשר חתיכות קרנות כמה הוו שיתא עשר. פי' שהרי ד' קרנות הם וכשתרבע אותם לתת בכל טבלא קרן מרובעת יהיו ג"כ אלפי' על אלפי' בכל קרן. ויש בכל קרן ד' חתיכות מרובע' מאלף על אלף. הוו להו תחומין וקרנו' ל"ב חתיכו' דלתמניא דתחומין וד' קרנות אלף לכל קרן כגון זה ואע"כ היכי קתני נמצא מגרש רביע דהא טפי מתלתא הוי כי חלק המגרש הוא י"ב אלפים מרובעין דאינון תלתא דל"ו אלפי' ואלו הכא ליכא בתחומין וקרנות אלא ל"ב. ומהדרינן אתי ד' דמת' שדי' עלייהו. פי' צריך אתה לכלל עם החתיכו' של תחומין וקרנות ד' חתיכות שיש בעיר מאלף על אלף והוו להו כלהו נ"ו חתיכות. ופרכי' דאכת יקשיא דהא מגרש תלתא דמתא ותחומין הוא דהוי והיכי קתני שהוא רביע ומהדרי' כמה מרובע יותר על העגול רביע דל ריבעא מנהון פשו להו תשעה תשעה לפום תלתין ושיתא רביע הוי. והי"פ כי באמת זו העיר שהיתה עגולה בתחלתה מב' אנפי על תרי אלפי רבענו אותם וגם רבענו תחומיה אלפים אמה לכל רוח מרובעת. עד שעלה סך חלקי' לתלתין ושיתא חתיכות של אלף על אלף ועשינו כל זה כדי להרבות בתחומי הלוים. אבל כשחוזרין לתת למגרש חלקו אלף אמה לכל רוח סביב אין נותנין כפי הרבוע הזה אלא כפי מה שהיה נופל לו סביבות העיר בעגול כשהיתה העיר עגולה וכל הרוח הנשאר מהאלפים אמה שיש לתחומין לכל רוח ברבוע הוא לשדות וכרמי'. ואע"כ מאותן י"ב אלפים חתיכות שנפל למגרש מן התחומין ומן הקרנות כשהיתה העיר והתחומין מרובעין יש לנו לחסר מהם הרביע שיש במרובע יותר על העגול כי בתחלה היו העיר והמגרש ברבוע ששה עשר חתיכות ד' חתיכות לעיר וי"ב

למגרש יש למגרש ג' חלקים ולעיר חלק אחד ועכשיו כשהחזרנו אותי לעיגול חזרו העיר והמגרש פחו' רביע והוו להו י"ב חתיכות חזרו הי"ב חתיכו' של מגרש ל"ט חתיכו' וחזרו ד' של עיר לג' חתיכות נמצא כי חלק המגרש שהוא ט' חתיכו' רבוע כל העיר וכל התחומין והקרע' שהם ל"ו חתיכות. זו שיטת התלמוד. ויש בו מקום עיון שהרי המגרש הזה כשהיה מרובע והיו בו י"ב חתיכות לא היה כלו מלא באמצע כעין טבלא מרובעות שהרי העיר היה בתוכה והמגרש היה היקף אחד מרובע ותוכו חלל רחב כל לוח ולוח אלף וארך כל רוחותיו סביב עם זויותיו י"ב אלפים. וא"כ כשחזרנו לעגל את העיר והמגרש היאך חסר רביע שלא אמרו מרובע יותר על העיגול רביע אלא בעיגול גמור כעין לבנה עגולה שכל תוכו מלוי מן המנין כי הזויות שנעשין סביבו' העיגול לכל ד' זויות עודפין על שטח העיגול שבתוכו רביע אבל בכאן היאך אפשר לומר כן וי"ל דאנן לאו מגרש באנפי נפשיה מרבעינן ומעגלינן אלא עיר ומגרש ביחד כאלו הכל גוף אחד מד' אלפים על ד' אלפים כי העיר היתה אלפים על אלפים וכשנתנו לכל רוח אלף מגרש היו ד' אלפים על ד' אלפים וכיון שהיה הכל גוף אחד מרובע היה המגרש ג' חלקים והרביע לעיר אף עכשיו כשנעשה הכל גוף אחד עגול טפל לו מן הנשאר שלשה חלקים ורביע לעיר ונמצא חלקו ט' אלפי' כמו שאמרנו וא"ת והלא המגרש הזה העגול שהו' כעין טבעת המקיף את העיר בעיגול יש בחוט הפנימי שלו הסמוך לעיר ששת אלפים ובחוט החיצון הסובב י"ב אלפים כיצד העיר היא עגולה תרי אלפי על תרי אלפי וכל עגול שיש ברחבו טפח יש בהקפו ג' נמצא שמקיף את העיר חוט א' של ששת אלפים. וכשנתת המגרש של אלף אמה סביב בעיגול היה כל העיגול ממגרש ועיר ארבעת אלפים על ד' אלפים שהרי נתת אלף אמה לכל קרן וכיון שרחב של עגול ד' אלפים החוט הסובב אותו מחוץ הוא י"ב אלפים נמצא טבעת המגרש חוט הפנימי ששת אלפים וחוט החיצון שני' עשר אלפים והיאך חזרו להיות ט' אלפים מרובעות. וי"ל כי כל טבעת עגול' כיוצ' בזה יש לך לערב מנין החוט החיצון עם מנין החוט הפנימי וניטול מחצי' הכל ויהי' בו מחצי' כל המנין מרוב' הילכ' טול י"ב שמבחוץ ותן אותו על ששה שבחוט הפנימי והוו להו י"ח מחציתם ט' מרובעות כי מה שחסר מן המנין למטה בחוט נשלם בעודף מלמעלה וכן אמרו המתעסקים בחכמת התשבורת:

אביי אמר משכחת לה נמי במתא דהוי אלפא על אלפא. פי' מעיר שהיתה עגולה מאלף על אלף נרבענו אותה ונתנו לה אלפים לכל רוח וקרן של אלפים על אלפים לכל זויות וזיות ורביע דקתני היינו שיש במגרש רביע התחומין והקרנות בלבד ולא הכניס בו חשבון העיר. ופרכינן תחומין כמה הוה תמניא אלפין לד' רוחות שהרי יש לכל

רוח שני אלפים ארך באלף אמה רחב וקרנו' כמה הוו שיתא עשר פי' שהרי אף בזה יש אלפים על אלפים אמה לכל קרן ויש ארבעת אלפים מרובע' לכל קרן והוו שיתא עשר נמצא בין תחומין וקרנו' כ"ד חתיכו' מרובע' מאלף עד אלף דלארבע דתחומין וד' קרנות פי' טול חלק המגרש שהוא מחצי' התחומין דהיינו ד' חתיכות. וד' חתיכו' מן הקרנו' חתיכה אח' מכל קרן הוו להו תמניא וא"כ תלתא הוי והיכי קתני רביע ומהדרי' כמה מרובע יותר על העיגול רביע דלרבעא מינייהו פשו להו שיתא לפום עשרים וד' רבעא הוי פירושו כמו שפירשנו למעלה בדברי רבא כי אין לנו לחשוב במגרש אלא הנופל לו בעגול כלומר כשהעיר עגולה והמגרש עגול וכל השאר שהרוחנו בתחומין כשרבענו לעיר ולתחומיה הוא לשדו' וכרמים. מעתה העיר הזאת היתה עגולה אלף על אלף וכשאתה נותן סביבותיה אלף למגרש יהיה בעיגול זה שלשת אלפים על שלשת אלפים שהרי הוספנו עליו אלף לכל צד וקי"ל דכל שיש לעיגול ברחבו טפח יש בהקפו ג' טפחים א"כ ה"ל הקפו החיצון ט' אלפים והקפו הפנימי של חוט המגרש הסובב אל האלף הוא שלשת אלפים כשתערב מנין החוט החיצון עם מנין החוט הפנימי יהיו י"ב אלף וכשתשווה את הכל להיו' כטבלא מרובע' ותתן העודף מן החוט החיצון עם החוט הפנימי יעלה לך טבלא מרובע' מחצי הכל דהיינו ששת אלפים דה"ל רבעא דעשרי' וארבעה. ועל הדרך הזה. בעצמו יוצ' החשבון בדרך אחר כשתרבע את העיר ואת המגרש ותחזו' ותסלק מהם הרבוע ותחזיר' עגולי' כי בתחלה היתה עיר עגולה והרי רבענו אותה על אלף כשתתן אלף למגרש ברבוע סביב יהיו ג' אלפי' על ג' אלפי' מרובעי' שהם ט' אלפי' מפני סקרנו' נמצא העיר אלף על אלף והמגרש שמנת אלפים וכשתרצה לחשוב עגולי' תסיר מהם הרבוע כי המרובע יותר על העיגול רביע ומן החי' אלפים של המגרש דל מנייהו רביעא פשו להו ששת אלפים דהוי רבעא לפום עשרי' וארבעה. וזהו הדרך שתופס התלמוד בכאן לפי שטתו וכדברירנא כי מפני שכבר רבע כל העיר ותחומים להרווחת תחומי שדו' וכרמי' כשבא עכשיו לחשוב מה שנופל למגרש כפי מה שהיתה העיר עגולה והמגרש עגול מחשב אותו לפי חשבון מה שהמרובע יותר על העיגול ואינו מחשב אותו כפי מה שהיה כשהיתה העיר עגולה בתחלת' לחשבון כל שיש ברחבו טפח יש באלכסונו ג' טפחי' אבל הכא יוצא לחשבון אחר:

דף נז.

רבינא אמר מאי רביע רביע דתחומין. פי' לא ניחא ליה לרבינא לאוקומ' במתא עגילתא כאוקמת' דאבי' ורבא ואתא לפרושה בעיר מרובע' דהויא תרי אלפי על תרי אלפי שיש

בעיר ד' אלפים מרובעי' ויש בתחומיה שיתסר אלפי' ד' לכל רוח ועם סקרנות ל"ב אלפים מרובעי' כדאי' לעיל. וכדקתני שהמגרש רביע היינו שהוא רביע כל התחומין והקרנו' מלבד העיר בחלק שהמגרש נוטל בתחומין לבדם בלא קרנו' כי אין המגרש תופס בקרנו' כולם וכי כתיב אלף אמה סביב היינו סביב לד' רוחו' העיר מלבד הקרנות. אשתכח שהמגרש יש לו אלף אמה סביבו' העיר דהוו להו תרי אלפי לכל רוח שהם ח' אלפי' לד' רוחו' דהוו להו הני שמנת אלפי' דמגרש רביע כל התחומי' וקרנותיה' שהם ל"ב אלפי'. והיינו דקאמר מאי רביע רביע דתחומין כלומר רביע כל התחומין השלמי' דהיינו עם קרנותיה' ממה שנוטל המגרש מן התחומין לבד' בלא קרנות כי אין לו קרנות כלום.

רב אשי אמר מאי רביע רביע דקרנות. פירש רב אשי לא ניחא ליה באוקמתא דרבינא נמי משום דמוקי' לה בקרתא דהויא תרי אלפי על תרי אלפי דוקא ולא פחות ולא יותר ואתא איהו ופירשה בכל עיר שבעול' בין גדולה בין קטנה בין שהיא עגולה בין שהיא מרובע' וקא פריש כי אין המגרש נוטל חלק אלא בקרנות לבד שנוטל בהם אלף בכל קרן כדאמרי' בכלה שמעתין. ולעול' אתה נותן בתחומי העיר בכל קרן וקרן אלפי' על אלפי' מרובע בין שתהא עיר גדול' או קטנ' או שהיא עגולה או מרובעת כי התחומין מרובעין הם נמצא שיש בכל קרן טבל' של אלפי' על אלפי' שהם ד' אלפים מרובעות נוטל מהם המגרש אלף אחד דהיינו רבע' ואמרו ליה לרב אשי היאך אתה אומר שאין המגרש נוטל אלא בקרנו' בלבד דהא אלף אמה סביב כתיב ופירש סביב דקרנות כדכתיב התם וזרקו את הדם על המזבח סביב שאינו אלא סביב דקרנות:

והא איכא מורשא דקרנתם. פי' שאמרנו למעלה כי אע"פ שרבענו את העיר אין המגרש נוטל אלף אמה שלו אלא בעיגול וא"כיחסר מן המגרש מורשי הקרנו' שיש לעיר כשרבענו אותה דקס"ד השתא כי כשהתנא רבע את העיר כך הניחה מרובעת לבני העיר: ופרקי' דנהי דאמרי' דרואין אותה כאלו היא מרובע' כדי להוסיף בתחומי הלויים לשדו' וכרמים אבל לא הנחנו אותה לבני העיר אלא עגולה כמות שהיתה:

והיינו דא"ל אימר דאמרי' חזייה כמאן דמרבעא מי רבעיוה. תו אקשי' אמאי דקתני לעיל שהתחומין משתכרין ברבוע' שמונה מאות לכאן ושמנ' מאו' לכאן דהיינו שמנה מאות לכל קרן כדפרשנא לעיל וקס"ד דבעי' לומר שהם משתכרין שמנה על שמנה מאות מרובע' ומשום הכי פרכי' דהא לא אפשר דמכדי כמה מרובע יותר על העיגול רביע מלבר שהוא שליש מלגאו ותלתא דתרי אלפי הוא שית מאה ושתין ושבע נכי תלתא כי כשתעשה מב' אלפי' ג' חלקי' יהא בכל חלק מהם תרס"ו נכי תלת'. ופרקי' דהתם הואי בתרייתא כשאד' מחשב כל השטה שהוא מרויח אבל באלכסונה בעי' טפי דאמר

מר כל אמתא ברבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונה פי' ואנחנו חשבנו למעלה מה שמשתכרין תתומי העיר במדת ארכם באלכסונו של מרובע. וכיון שהקרן מרובע משני אלפים על שני אלפים משתכר ד' אלפים חומשים שהם שמנה מאו' אמה כי כל חמש מאו' חומשים הם מאה אמה: ובכל ד' אלפים חומשים יש שמנה חומשים ת"ק חומשים:

מתני' נותנין קרפף לעיר. פי' עיר שאין לה שום בי' חוץ לחומתה תוך ע' אמה ושיריי' לעשות ממנו עיבור לעיר נותנין לה בבקעה שלפניו שיעור קרפף של ע' אמה ושיריי' שיהא לה לעיבורה ומודדין מן המקו' ההוא ולהלן אלפים אמה של תחומין. וחכמים אומרים כו' פי' שאם הם קרובו' זו לזו כשנותנין להם קרפף אחד או שתי קרפפו' כפלוגתא דאפליגו אמוראי בש"ס לא ישאר ביניהן פסי חוץ לקרפף נותנין להם קרפף לדון את שתיהן כעיר אחי' שמודדין לשתיהן תחומיהן מחומת חברתה החיצונה אבל לעיר אחי' שאין אחר' קרובה לה כמו שאמרנו אין נותנין קרפף כלל. ולרבנן הא דתנן דערים שעבורה של עיר כעיר וכן הא דתנן לקמן הנותן את עירובו בעבורה של עיר דמשמע שיש עיבור לעיר אחי' היינו שיש לה בית חוצה לה תוך ע' אמה ושיריים שעושין אותו עיבור לעיר וכדאי' בריש פרקין אבל לרבי מאיר אין לך עיר בעולם שלא יהא לה עיבור. ומיהו אפי' לרבי מאיר אין נותנין קרפף אלא לעיר שאין לה עיבור מעצמה וה"ס לרבנן בשתי עיירו' וכן ג' כפרים כו' בש"ס מפרש לה.

גמרא תן חוצה ואח"כ מדוד: ומשמע להו לרבנן דאין חוצה פחו' מע' אמה ושיריים כחצר המשכן. וק"ל רבנן מאי עבדי ליה להאי חוצה וכ"ת דדרשי ליה לשתי עיירו' דוקא הא מנא להו דהא מקיר העיר כתיב. ויש שפירשו דרבנן לא דרשי מחוצה כלל. ובין שתי עיירו' מסברא קאמרי לה משום דדחיקא תשמישיהם אבל בירושלמי אמר רבי מאיר ורבנן מקרא אחד הם דורשים. רבי מאיר דריש מקיר העיר וחוצה מה ת"ל מקיר העיר מכלל דלעיר אחת מודדין מקיר חומתה או מעבורה ואין נותנין לה קרפף וכי כתיב חוצה היינו לשתי עיירו':

וחכמים כו'. רב הונא כו' חייא בר רב כו' פי'. אבל קרפף שלם נותנין לשתיהן לעשו' שתיהן כאחי' והיינו דאיכ' בין עיירו' לבתי' דאלו בבתי' דעלמא אמרי' לעיל גבי יושבי צריפין שמודדין להם מפתח בתיהן משום דלא קביעי הא אלו קביעי מודדין להם מן החיצון אלא דהתם הוא כשהבי' האתד תוך ע' אמה ושיריים של חבירו אבל בעיירו' נותנין להם קרפף שלם בין זו לזו בשתיהן עיירו' אבל לא לב' בתים ולא לעיר ובית ומשו' דנקט ר"מ עיר דלדידיה ודאי אין נותנין עבור אלא לעיר נקט תנ' לרבנן ב' עיירו' אבל ה"ה לעיר והבי' ראיה לדבריו מהא דאמרי' בפ"ק דסוכה בי' שאין בו ד' אמו' על ד' אמו'

אין עושין אותו עבור בין שתי עיירו' וההי"ד אם בשאין בין שתי עיירות אלו אלא שיעור קרפף אחד לחייא בר רב או שיעור שתי קרפפו' לרב הונא למה לי שום בית בלאו הכי נמי מתעברו' שתיהן להיו' אחד אלא על כרחיך כשיש ביניהם יותר מן השיעור הזה ואלו היה ביניהן בית שיש בו ד' אמו' על ד' אמו' היו עושין ממנה עיבור של שתי עיירו' כגון בורגנין הבאין תוך ע' אמה ושיריים. מ"מ למה לי למנקט בין שתי עיירות לימא שאין עושין אותו עיבור לעיר למדוד ממנה ולהלן אלא ודאי ה"ק שאין עושין אותה דין עבור שבין שתי עיירו' דאלו בית שיש בו ד' אמות על ד' אמו' היה נעשה עבור לעיר להיו' כשתי עיירו' לרבנן שנותנין קרפף לשתי עיירות ואין נותנין קרפף לעיר אחת ולרב הונא כדאי' ליה ולחייא בר רב כדאי' ליה ודוק' לעיר ובית אבל לשני בתים אין נותנין קרפף שלם ולדבריו הא דתנן במתני' שמעברין את העיר בגדודיות וכיוצא בו מירי אפי' בשיש שיעור קרפף שלם בין שתיהן. ולא נהיר' דהא כיון דבשום דוכתי לא קאמר לרבנן עבור אלא בין שתי עיירו' משמע דעיירו' דוקא. ותו דהא לפי שטת הירושלמי לרבנן מקיר העיר וחוצה נפקא להו ואי משום ההיא דמסכ' סוכה י"ל דלא דק וה"ה דמצי למנקט שאין עושין אותה עבור לעיר אלא משום דמירי בשיש ביניהם יותר משיעור קרפף דאפילו לרבנן אין עושין עבור בין שתיהן נקט הא נמי דאפי' יש ביניהן בית שאין בו ד' אמות על ד' אמות אין עושין ביניהן עבור שעושין חכמים בין שתי עיירו' דעלמא. ורשב"ם ז"ל כתב דסתם גרסי' ואין עושין אותו עבור לעיר וכך גורסין בירושי' בפי':

דף נז:

אי ר"מ הא תנא ליה רישא וליכא למימר דקתני סיפא למסתמה כר"מ ולי'עשות' מחלוק' ואח"כ סתם כדאמרי' במסכ' נדה פרק המפל' דא"כ היכי סתם בתר הכי כרבנן דהא דקתני וכן ג' כפרי' סתמא כרבנן היא אליבא דחיי' בר רב וכדמקשי' מיני לרב הונא בסמוך:

טעמא דאיכא אמצעי הא ליכא אמצעי לא. פי' ואי לרב הונא אפי' ליכא אמצעי נמי דהא אין בין שתיהן אלא שיעור שתי קרפפו' וא"ת לחייא ב"ר נמי היכי ניחא שהרי כיון שאין בין שתיהן אלא קמ"א ושליש בשתיהן ביניהן האמצעי לא ישאר בין כל אח' ואחת שיעור קרפף שלם ואלו לחייא בר רב נותנין קרפף שלם בין שתיהן. וי"ל דכי קתני אם יש בין שתים החיצונו' קמ"א ושליש באויר הנשאר פנוי בין שתיהן קאמר:

אמר לך רב הונא. פי' לא שיהו שלשתן כשורה אלא שהאמצעי' עומדת מן הצד וה"ק דכיון שאלו מכניס אמצעי לביניהם ואין בין זה לזה אלא ק"מ ושליש רואין אותם כאלו

הן משולשין ממש ודנין את שלשתן כעיר אחת: ומאי בין זה לזה דקאמר פרש"י ז"ל בין החיצון לאמצעי. ואע"ג דבמתני' קתני בין שתי החצונים ל"ק דלאמצעי נמי חיצון קרי ליה וכן פי' בתוס' והוצרכו לפרש כן דאי בין החצונות ממש קאמר אכתי קשיא לרב הונא דהא ליכא בין השתים אלא קרפף אחד. וא"ת א"כ למה ליה לתרוצי בדר' חנינא לוקמה כפשוטה במשולשין ממש כשורה ומאי בין שתים החצונו' דקתני בין החצון לאמצעי. י"ל דהא ליתא דכל היכא שהם משולשי' כשורה ליכ' למקרי את האמצעי בלשון חיצון כלל אבל עכשיו שהאמצעי אינו באמצע אלא שהוא עומד מנגד מבחוץ שפיר מצי קרי ליה חצון. אי נמי דאה"נ אלא דניחא ליה למנקט הא דרבי חנינא דאשמעינן רבותא דאמרי' רואין. ומיהו אין זה מחוור דא"כ כל שנים מהם ראויים לקרות חצונים וכששנה התנא בין שני החצונים משמע דאתא למעוטי אמצעי ואלו לפי' זה אין כאן אמצעי כלל ולפי' פירשו אחרים דבין זה לזה היינו בין החצונים ממש ודקאמרת דא"כ טפי מקמ"א ושליש ה"ל למנקט. י"ל דתנא דמתני' ס"ל דאין לומר כן רואין אלא בשיעור זה. דכשתאמר רואין יהא קרפף אחד בין כל שתים מהם ולא נתנו חכמים שתי קרפפות אלא בעיירו' העומדו' בשורה וכן דעת הראב"ד ז"ל וכן פירשו רבותי והקשו בתוספות לחייא בר רב למה ליה למתני כמה יש בין שתים החצונים ליתני ואין בין זה לזה אלא ע' אמה ושיריים כיון דחוקים לה כמשולשין ותרצו דלדידיה נמי לאו במשולשין ממש מיירי ודין רואין אתא לאשמועינן דכשאין בין החצונים ממש אנא קמ"א הטל אמצעי ביניהם אלא דחייא בר רב בין החצונים דקתני בין החצונים ממש ולרב הונא בין חצון לאמצעי ואין זה מחוור לפי לשון הש"ס אלא ודאי לרב חייא משלישין בשורה קאמר וכפרש"י ז"ל ובדין הוא דמצי למתני אם יש בין זה לזה ע' אמה ושיירים אלא דחדא מינייהו נקט. **א"ל רבא לאביי כמה יהא בין חצון לאמצעי**. פי' לאמצעי העומד מכנגד מבחוץ דנימא רואין א"ל אלפים אמה פי' כשיעור תחומין שיוכל ללכת בשבת מזו לזו א"ל והא את הוא דאמרת וכו' התם ליכא למימר מילי פרש"י ז"ל דהתם בדרב הונא ליכא למימר מלא אויר שביניהם אין לך במה למלאתו והקשו בתוס' שזה קשה להבין שהרי יוכל למלאתו מבתי הקשת לפי מה שפירשנו לעיל בפרקין לא קשיא דהכי פי' דבדרב הונא כיון שהעיר מיושבת כבר כמין קשת אין דרך למלאת עד בין אויר שברגלי הקשת כלום ואם יבאו להוסיף לא יוסיפו שם אלא בראשי הקשת מה שאין כן בג' כפרים כי יוכלו להוסיף בראש כל כפר וכפר עד שיגיעו כפרים זה בזה ור"י ז"ל פירש התם ליכא למימר מלייה שאם אתה אומר שנראה בתי הקשת כאלו הם ביתר ונמדוד להם מן היתר א"כ יפסידו כשירצו ללכת לאחורי הקשת שנמדוד להם מן היתר ואם נאמר שנראה בתי

הקשת כאלו הם כאן וכאן להקל הוי חוכא וטלולא אבל גבי ג' כפרים איכא למימר מנייה לומר כאלו אמצעי בין שתיהן לגבי מדת החצונים מיהת שאינם מפסידים כלום אלא הרי הם מרויחים שניתן להם שני קרפפות דאלו לגבי דאמצעי אין אנו אומרים רואין למדוד לומר מבין שני החצונים כיון שהוא מפסיד בדבר לרוח האחד ואין פי' זה מחוור דהא ודאי כיון דקתני שהאמצעי עשה את שלשתן אח' אף לגבי אמצעי קתני שמודדין לו מן החצונים ואינו מפסיד כלום דכל היכא דאמרת רואין להרוחה קאתי ולא להפסיד כלום ממה שיש בו כמו שהוא עכשיו ואין כאן חוכא של כלום א"ל רב חסדא וכו' והא דנקט קמ"א אינה ראיה דס"ל כרב הונא אלא קושטא דמילתא נקט דאפילו לרב הונא דמיקל ליכא שיעורא ולעשות שתיהן כאחת וכי אחוי ליה רבא אטמתא דמבלעי בדגלת אטמתא דמבלעי בע' אמה ושיריים לאו משום דרבא סבר ליה כרב חייא אלא דאיהו נמי קושטא דמילתא אחוי ליה דלא מבעיא כרב הונא אלא אפי' לרב חייא איכא שיעור עבורא דהנהו אטמתא מבלע בתוך ע' אמה ושיריים לכל אחת מהן וליכא אלא שיעור עיבור קרפף אחד בין שתיהן וזה ברור פי' אטמתא ירכות מחומת העיר.

ולענין הפסק קי"ל כרבנן דרבים נינהו וסוגיא דאמוראי אליבא דידהו ולא אשכחן בהא מילתא הלכה כדברי המקל בעירוב לפסוק כרבי מאיר וקי"ל נמי הלכה כרב הונא הכא שהוא מקל ועוד דהא קשיש ועדיף מיניה דחיי' בר רב כדמוכח בפרק שני דערכין שהיה מוכיח ועוד דפשיטא דסיפא דמתני' כוותיה רהטא דתשלום מימרא דרבנן היא ולא כרבי מאיר כדשנייא רב חייא ודר' אידי ודר' חנינא כוותיה לפי שטת רש"י ז"ל זהו הנראה לי אבל יש מן הפוסקי' שפוסקים כר' מאיר מפני שהלכה כדברי המקל בעירוב:

מתני' אין מודדין. פי' כל שבא למדוד בקרקע ממש הא עדיף טפי והיא המדידה הנכונה אבל מי שמודד בחבל שהוא גבוה מן הקרקע שאינו רוצה לטרוח למדוד בקרקע נתנו חכמי' מקו' מסויים שלא יתן המודד החבל אלא כנגד לבו כדי שלא יהא האחר מודד כנגד ראשו והאחר כנגד מרגלותיו ונמצא ממעט בתחומין. היה מודד והגיע לגיא או להר מבליעו. פי' שאינו מכניס במדה כלום ממדרונם אלא שנותן החבל למטה מן ההר משפתו לשפתו כאלו היא ארץ חלקה וכן משפת הגיא לשפת הגיא והוא שיכול להבליעו בחבל אחד של חמשים אמה:

וחוזר למדתו כו'. בש"ס מפרש מאי וחוזר למדתו שאם אינו יכול להבליעו במקום שהיה מודד כי הוא רחב הרבה לשם ויכול להבליעו במקום אחר שהולך שם ומבליע ובלבד שלא יצא חוץ לתחום שכנגד העיר שהרואה אותו שמודד חוץ לעיר מכנגד יהיה סבור כי מדת תחומין באה שם ואלו אנן קי"ל שאין נותנין תחומין אלא כנגד העיר כפי

מה שהיא ארוכה או קצרה אם אינו יכול להבליע כלל בזו אמר רבי דוסתאי משום רבי מאיר שמעתי שמקדרין בהרי וכבר פירשתיה בפרקין דלעיל. אין מודדין אלא מן המומחה. ופירשו הגאונים ז"ל שהוא מלשון ומחה אל כתף ים כנרת והוא מלשון הגעה כלומר שאין מתחילין למדוד אלא ממקו' שיוכל להגיע מכאן עד סוף התחום ולא נצטרך להניח מקום המדידה ולילך למקו' אחר כדי להבליעו לגיא או לגדר אבל אם לא יוכל להמלט שלא למדוד משם נדון בהם כדין המפורש למעלה ואינו נכון בלשון המשנה גם בירושלמי אינו נראה כן גרסינן התם הא מן ההדיוט שריבה אין שומעין לו דלמא מומחה לשון בקיאות הוא כלישנא דכוליה תלמודא וכן פירש הרמב"ם ז"ל אין מודדין אלא מן הבקי וגם רש"י ז"ל פי' כן אלא שהוא גורס אין מודדין אלא מעתה ואין צריך למחוק גרסת המשנה דה"ק אין שומעין במדידת תחומין אלא מן המומחה הבקי במדידה וכן נראה מלשון הירושי' שכתבנו וכלה מתני' בש"ס מפרש:

דף נח.

גמרא. של מגג. מין גמי הוא וקושרין בו את הכרה מפני שאינו מקבל טומאה ואע"פ ששאר חבלים אינם מקבלים טומאה היו מחזרין אחר דבר שמינו אינו מקבל טומאה וכאות' שאמרו שכל מעשים בכלי אבנים ובכלי גללים. מדקתני חוזר למדתו מכלל שאם אינו יכול להבליעו שם הולך למקו' שיוכל להבליעו ואח"כ צופה כנגד מדתו וחוזר למקומו הראשון. וא"ת ולמה לו לטרוח שיהא צופה לחזור למדתו ימדוד מתחלתו עד סופו מאותו הצד שהוי יכול להבליעו תירץ הראב"ד מפני שהוא צריך למדוד לכל רוח של עיר שתי מדידות מדידה לכל קרן וקרן של עיר כדי שיצא לו התחום מכוון כנגד העיר שהרי אין נותנין תחומין לעיר אלא כנגד העיר אם ארוכה אם קצרה וכדתניא בברייתא דלעיל ארוכ' כמות שהיא ואין פותתין משמנ' מדידות לתחומי העיר מלבד מלוי הקרנו' עכ"ל. וא"ת כיון דסוף סוף אין שפוע מדרונו עולה לו לחשבון כלל למה הוא הולך למדוד למקום אחר וצריך לטרוח ליהיות צופה לכוין לחזור למדתו יבלענו בכאן ונימק דכל שיש לו שום מקום להבליעו כנגד התחום שיכול להבליעו גם במקומו. ויש שתרצו דלהבליעו בלא מדידה א"א ואם בא למדוד בחבל של חמשים בכאן הרי אין כאן הבלעה דאנן בעי' שיבליענו במדה א' ולמדוד בחבל יותר מחמשי' א"א כדי שלא יבא אדם לקצר התחומין ואחרי' תירצו שאלו היה מבליעו בכאן היו הרואים סבורי' דכל גיא וכל הר מבליעין במקום אחר וסבור שאע"פ שהגיא רחב יותר מחמשים כנגד כל תחומו שהוא יכול להבליעו:

תנינא להא כו'. אם היה גיא מעוקם כו' פרש"י ז"ל בלשון אחר אם היה גיא משופע ונוח להלוך הרי הוא חשוב קצת ואע"פ שיכול להבליעו בחמשים אינו מבליעו אלא מקדר ועולה. ולפי פי' זה הא דאמר שמואל לא שנו אלא שאין חוט המשקולת יותר כנגדו היינו שאינו משופע ונוח להלוך והיינו גיא מעוקם דקתני. ומאי לא שנו דקאמר. ועוד דהיכי קאמר חבל חוט המשקולת יורד כנגדו מודדו מדידה יפה דהא קתני רישא שמבליעו אלא דלהאי פירושא מימרא דשמואל אהבלעה דרישא קאי דלא שנו שמבליעו כשיכול להבליעו אלא בשאין חוט המשקולת יורד כנגדו. אבל חוט המשקול' יורד כנגדו מודדו מדיד' יפה ואם הוא מעקם ומשופע יותר מכדי שאין חוט המשקול' יורד עדיף טפי ומקדר ועולה ומקדר ויורד ועכ"ז אין פי' זה נכון דהאי בתוס' קתני הם היא גיא מעוקם שאינו יכול להבליעו. ומשמע שהעקו' גורם לו שאינו יכול להבליעו גם לשון מעוקם לא דייק שפיר להאי פירושא ולפי' חזר רש"י ז"ל ופי' לשון אחר דכלפי דקתני רישא שאם אינו יכול להבליעו ויכול להבליעו במקו' אחר כנגד העיר שהולך ומבליעו שם סדר קתני שאם הגיא הזה מעוקם כמין גם למערב ולצפון או למערב ולדרום וכיוצא בו כגון זה והוא מודד כלפי מערב ואינו יכול להבליעו לרוח דרום או לרוח צפון שכנגד העיר שאינו הולך להבליעו שם אלא הרי הוא נדון שאינו יכול להבליעו ומקדר ועולה מקדר ויורד. וטעמ' דמילתא דכיון שהוא רחב בכל הרוח שמודד יבאו לומר כי במקומו הבליעוהו ושיכולין להבליע כל הר וכל גיא אע"פ שרחבים הרבה ולא רמי אנפשייהו ה"ק ברוח השני ואע"פ שראוהו מודד שם ואמרו כי תחומי אותו רוח הוא מודד ובא. הגיע לכתל אין אומרים יקוב את הכותל פי' כדי לידע סוף ושיעור רחבו אלא אמדו והולך לו וכגון שהכותל גבוה שאין מטריחין אותו לעלות לראשו למדוד רחב הכתל:

ג"ה שלנו והא אנן תנן מבליעו. פי' דהא תנן הגיעו לגיא או לגדר מבליעו וחוזר למדתו והכא נמי כיון שאין הכותל יוצא מכנגד התחו' ילך שם ויבליענו ויחזור למדתו ולמ' יקל להוציאו באומד דעלמא. ופרקי' דהתם דניחא תשמישתיה הכא לא ניחא תשמישתיה פרש"י ז"ל מתני' בכתל משופע דחזי להולך וכיון דכן אם יכול להבליעו מבליעו ואם לאו מקדרו שאין להקל בו יותר אבל הכא כשהו' זקוף ולא ניחא תשמישתיה ואין גבהו ושפועו עולין למדת התחום כלל וכיון דכן נקל בו לכוון מדתו באומד בעלמא וכן פי' בתו'. ויש שפירשו משנתינו בדניחא תשמישתיה קצת ויכול לעמוד על גביו ולראות היכן הוא יכול לחזור למדתו ולפי' הולך הוא למקום שהכתל כלה ומודדו שם וצופה וחוזר למדתו אבל הכא בדלא ניחא תשמישתיה שהוא זקוף כ"כ דלא ניחא תשמישתיה אלא בקושי ונפי' לא הטריחוהו לעלות ולראות להיכן הוא חוזר וכיון דסוף סוף באומד

הוא חוזר למדתו מעתה נוציא את הכל באומד: ויש ספרים דגרסי והיא גרסת רי"ף ז"ל והא תניא מודדו מדידה יפה ופרקי' התם דניחא תשמישתיה כו' ונסחא זו מגומגמת מאד דלמקש' גופיה היכי לא מקשי מהא ברייתי' אמתני' דקתני מבליעו ועוד כי תריצנא למתנייתא דהא בדניחא תשמישתיה והא בדלא ניחא מתני' ומתנייתא היכי מתרצי. ויש לדחוק דכי פרכי' והתניא מודדו מדידי' יפה קושין בין אמתנייתי' דקתני אומדו בין אמתני' דקתני ומבליעו ופריק דמתנייתא דקתני מודדו מדידה יפה בקרקע חלקה בכתל משופע יפה דניחא ליה תשמישתיה שמתלקט עשרה מתוך חמש או מתוך שש דחשיב כקרקע חלקה וכסברא דרבא ודרב הונא בר נתן לקמן בשמעתין ואידך בדלא ניחי' תשמישתיה ומתני' בדניחא ולא ניחא הילכך מבליעו או מקדרו ומתנייתא בדלא ניחא כלל ולפי' אמרו ועכ"ז השטה באה בדוחק וגרס' רש"י ז"ל הוא הנכונה:

אמר רב יהודי אמר שמואל לא שנו אלא שאין חוט המשקולי' יורד כנגדו אבל אם חוט המשקולת יורד כנגדו מודדו מדידי' יפה כן ג"ה והיא גרש"י ז"ל: פרש"י דקאי אמתנייתא דקתני ואם היא גיא מעוקם מקדר ועולה מקדר ויורד לא שנו שהוא מקדר כשאין יכול להבליעו כנגד העיר אלא כשהוא משופע קצת בענין שאם תתן בראשו חוט המשקולת משופע ויורד ואינו יורד ביושר דכיון דכן ניחא תשמישים קצת וחזי להלוך וכיון שאינו יכול להבליעו ראוי הוא לקדרו אבל אם הוא כענין כותל זקוף דלא ניחא תשמישתיה כי החוט המשקולת יורד כנגדו מודדו בקרקעו של גיא לבד ואינו מודד מדרונו כלל ואפילו בקדור ואע"ג דמדידה יפה דקאמר רבא ורב הונא בריה דרב נתן לקמן ר"ל שמודד כל המדרון מדידה גמורה לשון אחר שנא' לשני פנים הוא ומ"מ מדידה יפה הוא כאן וכאן מפני שאינו מקדר ואינו מבליע ואינו אומר אלא כי מה שהוא מודד מודדו מדידה יפה בקרקע חלקה אלא דהכא קאמר שמודד קרקעיתו של גיא ולקמן קא אמרי שמודד המדרון מדידי' יפה ובעיקר דינא לא פליגי אינהו בהא דשמואל דא"כ הוה מדכרי ליה בש"ס אלא ודאי בההיא שהמדרון נוח לגמרי שמתלקט עשרה מתוך חמש ראוי הוא למדוד אותו לגמרי ושלא להבליעו ולא לקדרו והכא ה"ק לא שנו שמקדרו אלא כשאין חוט המשקולת יורד כנגדו (והוא מדרון גמור אינו מודד אותו מדרון) והוא נוח קצת ומיהו אינו מתלקט אלא עד עשרה מתוך ד' או פחות מכן אבל כל שהחוט יורד כנגדו והוא מדרון גמור אינו מודד אותו מדרון כלל אלא מודד קרקעיתו של גיא וכדאמרן:

דף נח:

הדר אמרי' כמה עומקו של גיא ופרש"י ז"ל כמה עומקו של גיא דקתני שהוא מבליעו כשאין ברחבו חמשים. אמר רב יוסף אלפי' פי' כי מהלך עמקו של גיא משפתו אל שפתו בין כתליו וקרקעיתו אלפים אמה כשיעור תחום שבת דכיון שאין הבלעתו יתירה על עיקר תחומו של שבת מבליעו ומבטלו אבל יותר מאלפים אין מבליעו שלא יהא הטפל יתר על העיקר. ואותבי' ליה מדתניא שאם היה עמקו מאה מבליעו אבל יותר מכן אינו מבליעו דכיון ששיעורו יותר מארך חצר המשכן אין ראוי להבליעו:

ופרקי' דרב יוסף דאמר כאחרים. אחד אמר רב יוסף אפילו יותר מאלפים פי' והוא דהוי פחות מד' אלפים וכן כתב הרמב"ם ז"ל: ולמדה מעיר העשויה כקשת דרב הונא ואע"פ שיש לחלק ביניהם הכין מסתבר. ופרכי' רב יוסף דאמר כמאן לא כרבנן ולא כאחרים. ופרקי' דהתם דפליגי רבנן ואחרים בשאין חוט המשקולת יורד כנגדו דחזי להלוך קצת וכיון שכן אין להבליעו אלא או בשיעורא דרבנן או בשיעורא דאחרים אבל הא דרב יוסף בשחוט המשקולת יורד כנגדו דלא ניחא תשמישתיה וכיון שכן ראוי להבליעו אפילו ביותר מאלפים ואית א"כ הא דרב יוסף פליגא דשמואל דאלו שמואל אמר לעיל כל שחוט המשקולת יורד כנגדו מודדו מדידה יפה. ורב יוסף קאמר שהוא מבליעו י"ל דהא לא קשיא דההיא דשמואל בגיא מעוקם שאינו יכול להבליעו שהוא רחב משפתו לשפתו יותר מחמשים וכיון דלא אפשר לדון בו הבלעה ולמדידה הוא צריך מודד קרקעותו ודיו אבל רב יוסף איירי בשאי אפשר להבליעו שמבליעו אפילו ביותר מאלפים וא"ת והלא בין שמואל בין רב יוסף אמתנייתא קיימי אלא דמר מפרש דין קדור דקתני ומר מפרש דין הבלעה דקתני והיכי אוקמה שמואל בשאין חוט המשקולת יורד כנגדו ואוקמה רב יוסף בשחוט המשקולת יורד כנגדו וכי תימא דרב יוסף ושמואל פליגי הוה לן בש"ס למימר הכין וי"ל דרב יוסף לא אמתנייתא קאי אלא על דין הבלעה כמה שיעור הגדול שבעמקו של גיא שאפשר להבליעו יותר מאלפים אלא מתנייתא היא מיירי בשאין חוט המשקולת יורד כנגדו ודינה בהבלעה בפלוגתא דרבנן ואחרים ורב יוסף היא גופה בעי לפרושי שיש לנו שיעור גדול בהבלעה יותר ממאי דקתני מתנייתא בפלוגתא דאחרים ורבנן דאינהו פליגו בדין הבלעה דמתנייתא דלעיל דמיירי בשאין חוט המשקולת יורד כנגדו כדאוקמנה שמואל אבל כל שחוט המשקול' יורד כנגדו מבליעין בו אע"פ שיש בעמקו אפילו יותר מאלפים כך יש לפר' לפי שטה זו לפי גרסת הספרים שלנו ולפי שטת רש"י ז"ל שפי' מימרא דשמואל על גיא מעוקם שמקדרון ומימרא דרב יוסף על גיא שמבליעין אבל ר"ת ז"ל לא ניחא ליה בהאי שטתא חדא דמודדו מדידה יפה דאמר

שמוחל מדידה גמורה משמע כאידך דרבא ורב הונא בריה דרב נתן ועוד דכיון דבסמיך במימרא דשמואל שיילינן כמה עמקו של גיא לא משמע דשמואל מיירי במקדרין ורב יוסף איירי במבליעין ולפי' פר"ת ז"ל דה"ק שמואל לא שנו דסגי בקדור כשאינו יכול להבליעו או בהבלעה בשיכול להבליעו אלא בשאין החוט יורד כנגדו שיש אבנים ומכשולות במדרון שמעכבין החוט מלירד בשפוע עד כנגדו דאזלא ניח' תשמישתיה ולהכי סגי בקדור והבלעה אבל בשחוט המשקולת יורד כנגדו שאין בשפוע מכשילות וניחא תשמיש' ומדרבנן חשוב בעי מדודה גמורה וכמה עמקו של גיא ומבליעו ביכול ומקדרו בשאינו יכול להבליעו אמר רב יוסף אלפים מאלו יותר מאלפים בעי מדידה גמורה ופרכי' ליה מדתניא ושיעורו עד מאה ואם לאו אינו מבליעו אלא מודדו מדידה יפה ואוקמה כאחרים:

א"ד אמר רב יוסף אפילו ביותר מאלפים ופרכינן דאמר כמאן דאלו לרבנן ולאחרים כל שהוא יותר ממאה ולרבנן ביותר מאלפי' ולאחרים מדידה גמורה בעי ופרקינן דהתם בשאין חוט המשקולת כו'. פי' דהתם במילתיה דרב יוסף דמקל טפי מיירי בשאין חוט המשקול' יורד כנגדו שיש שם מכשולו' ולא ניחא תשמישתיה וכדאוקמה שמואל למתנית' דלעיל והכא בפלוגתא דאחרים ורבנן בשחוט המשקולת דניחא תשמישתיה ולפי' החמירו בו והיינו דרב יהודה אמר שמואל דאמר דכשחוט המשקולת יורד כנגדו מודדו מדידה יפה ומיירי ביותר ממאה לרבנן וביותר מאלפי' לאחרים גרש"י ז"ל וכי אין חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה ופי' הוא ז"ל כמה יתרחק ראש החוט היורד למטה מראש החוט שלמעלה בשאינו יורד כנגדו דחשבי' ליה דניחא תשמישתיה:

אמר אביי ד' אמות פי'. דכיון שמתרחק מכנגדו ד' אמות למטה בקרקעיתו לא חשיב מדרון. ולא מחוור דהא ודאי אם הגיא הוא עמוק קצת אע"פ שמתרחק החוט למט' ד' אמות אפשר שיהא מדרון גמור דלא ניחא תשמישים. ור"ת ז"ל מפרש לפי שטתו כשאין חוט המשקולת יורד כנגדו. מפני שמוצא אבנים ומכשולות עד כמה ימשך דסגי ליה בקדור והבלעה עד ד' אמות אבל אם נמשך יותר מד' אמות גם כי יש מכשולות המעכבין לא סגי בקידור והבלעה מודד מדידה גמורה כיון שהולך בלא מכשול יותר מד' אמות ויש ספרים שגורסין וכי חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה ופירשוה לפי שטת רש"י ז"ל כמה יהא יורד כנגדו משפתו ולמטה שהוא חשוב כתל זקוף ולא ניחא תשמישתיה עד ד' אמות שאם הוא יורד כנגדו ועד ד' אמות הרי הוא חשוב כמדרון דלא חזי להלוך ואע"פ שמד' אמות ולמטה הוא משופע עד קרקעתו. דכיון דבראשו הוא זקוף ד' אמו'

אין דרך לקפץ ד' אמות כדי להלך אחרי כן במדרונות בשפוע וזה הפי' נכון לפי גרסא זו והיא הנכונה:

הגיע להר מבליעו אמר רבא כו'. ויש נסחאות דגרסא בהדיא והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע ואפי' לנסחי דידן דלא גרסי הכי הלכתא כרב נתן דהלכתא כדברי המקל בעירוב ואפילו במחלוקת האמוראין לפי דעת הגאונים ז"ל:

דף נט.

למקום שריבה אין למקום שמיעט לא. פרש"י ז"ל והלא בכלל מאתים מנה פי' לפי' דקס"ד שאין שומעין לו למקו' שמיעט כלל ללכת אפי' עד אותו מקו'. והקשו בתוס' דהיכי קס"ד לומר דמשום דקתני שומעין למקום שריבה בעי לומר שלא ילכו עד המקום שמיעט הא ודאי לא אפשר להבין אלא שבא לומר שאפי' במקום שמיעט הולכין עד המקום שריבה. ולפי' פירשו הם דה"ק למה אתה אומר ששומעין למקום שריבה בקרן מזרחית דרומי' ואין שומעין למקום שמיעט בקרן מזרחית צפונית ושילך במזרחי' צפונית כשיעור המרובה שנתן במזרחי' דרומית א"כ אתה נותן אותו טועה לגמרי במדת מזרחית צפונית והא אמאי והלא אפשר שלא טעה בו כלל ומה שנתמעטה שם המדה מפני שפגע בגיא או בהר ונתמעטה המדה. ופריק אימא אף למקום שריבה כלו' ותולין שלא טעה כלל וה"ק שאף במקום שריבה שהוא מקל שומעין לו והולך בכאן בקצרה ובכאן בארוכה:

ה"ק ריבה אחד ומיעט אחד. פי' דלישנא דריבה אחד על פי אדם אחד בעי למימר ובלבד שלא ירבה יותר ממדת העיר באלכסונה כן ג"ה והיא גרש"י ז"ל באלכסונה בבית. ופי' הוא ז"ל דאפי' ריבה שיעור גדול דליכא למתלייה בחבל תלי' ליה בטעו' האלכסון דאמרינן זה היה בקי במדיד' והניח טבלא מרובעת כנגד האלכסון כדינו וזה מדד אלפים מאמצע הקרן והפסיד את הזויות אבל אם ריבה יותר מכן אין לנו במה לתלו' ואין שומעין לו. ויש ספרים דגרסי ובלבד שלא ירבה מדת העיר ואלכסונה ופרי"ח ז"ל לזה שריבה לקרן האחד תולין לו עד כדי מדת העיר וגם עד כדי אלכסונם כי בתחלה אומר אולי בקרן זה דיורין או פגימין ולא היו כן בקרן שמדד שמיעט חברו: ועוד חולין על זה כי אולי הממעיט טעה למדוד שלא באלכסון וזה המרבה מדד כדינו לתת האלכסון הראוי:

אמר רבינא לא להקל על ד"ת. פי' דההיא מיירי לומר דתחומין דרבנן וכל מה שהקלו לך משלך נתנו לך כל איסור תחומין חומר סופרים הוא וא"כ היא הנותני במה שאומרי' במשנתינו דכיון דאסורא דרבנן הוא שאין לנו לדון בו להחמיר אלא להקל ושלא לטרוח

במדידה ואע"ג דבכל ספקי דרבנן דאפשר למיקם עלה דמילתא לא אזלינן לקולא הכא טרחא רבא הוא למדוד וכמאן דליכא למיקם עלה דמילתא דיינינן לה:

מתני' עיר של יחיד כו'. פרש"י ז"ל עיר של יחיד כל שאין נכנסין בה ששים רבוא תדיר דכיון שכן אין רחוב שלה חשוב רשות הרבים אפילו רחב שש עשרה אמה לפי שאינו דומה לרגלי מדבר ועיר של רבים הוא שנכנסין להששים רבוא תדיר והא דקתני עיר של יחיד שנעשית של רבים כגון שנתוספו בה דיורין ושווקים עד שנכנסין ששים רבוא. ור"ת ז"ל הקשה דא"כ דבעי' ששים רבוא כרגלי מדבר אף אנו נאמר דבעי' טף ונשים וערב רב בי התם וזו אינה קושיא כ"כ דטף ונשים וערב רב לא חשיבי למיעל במנינא כשם שלא היו במספר הפקודים במדבר. ועוד הקשה ר"ת דא"כ היכי משכחת לה עיר שהיתה של רבים בתחלתה דהא ודאי מילתא דלא שכיחא הוא שיתיישבו שם בתחלתה ששים רבוא ולעולם לא משכחת לה אלא שהיתה בתחלתה עיר של יחיד ובטלה דין משנתינו בעיר של רבי' וגם זו אינה קושי' כ"כ כי רש"י ז"ל אינו מצריך שיתיישבו בעיר ס' רבוא אלא שיכנסו בה ס' כאלו הכרכים והעיירו' שהם פתוחים למקומו' הרבה ורגילין בה סוחרים וכיוצא בהם. ותדע שאף ירושלם לא היו בה ששים רבוא תדיר ואעפ"כ יש בה משום רשו' הרבים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה ומעתה כל שבתחלתה נתיישבה ככרכים ושווקים גדולים להיות רוכלת העמים זו היא של רבים וע"כ רוב הגאונים ז"ל הם כדעת ר"ת ז"ל דלא בעי' ששים רבוא כלל וכן דעת הר"ם ז"ל. וטעם דבריהם שאין לנו ללמוד מרגלי מדבר אלא לענין רשות הרבים ממש שלא תהא מקורה ושיש בה שש עשרה אמה ושתהא מפולשת אבל לא לענין מנין הדורסים בה. גם לא הוזכר זה בשום מקום לא בש"ס דילן ולא בירושלמי וכן נראין הדברים. ולפי' פר"ת ובתוספו' דעיר של יחיד כגון שאין ברחובותיה י"ו אמה רוחב ונעשות של רבים כי ע"י שניתוספו דיורין תקנו לה סרטיאות ופלטיאות ושווקים רחבי' י"ו אמה ויש בה משום רשות הרבים של תורה. ובין לשטה זו ובין לשט' רש"י ז"ל ק"ל טובא דא"כ מה זה ששאלו בש"ס ה"ד עיר של יחיד שנעשית של רבים ומר אמר כגון דסקרתא דבי ריש גלותא ומר אמר כגון דסקרתא דבי שחוואר. ומאי כגון צריך לזה אלא כל שלא היה בה רשו' הרבים גמורה ונעשה רשות הרבים ועוד דרבי זירא דערבה לכלא מתא דרבי חייא משום דהוה סלקא דעתיה דהוה מתחלתה עיר של יחיד במה תלה זה כי רחובותיה לא היו מימים קדמוני' אדרבה כך נמצאת וכך היתה לעולם דלית לן לדון בשום עיר אלא כפי מה שהיא עכשיו עד שנדע בודאי שלא היתה כן בתחלתה והכי דייק לישנא דמתני' ואלו רבי זירא לא ידע כן בודאי דהא לאו הכי הוה כדמוכח ממאי דא"ל אביי. ועוד ק"ל לישנא דמתני'

דקרי ליה עיר של יחיד דמשמע שרחובותיה ושוקיה שלו ואינה מסורה לרבים וכל כה"ג אפילו יש בה רשו' הרבים גמורה כדעת רש"י ז"ל אין בה משום רשות הרבים וכדאי בפ' פסין גבי שבילי בי' גלגול יהושע אוהב ישראל היה ותקן להם דרכים וסרטיאו' כל היכא דלא ניחא תשמישתיה מסרה ליחיד דאלמא רשות של יחיד אע"פ שהוא רחב י"ו אמה והרבים עוברים בתוכו והוא דרך כבושה להם אין חייבים בה משום רשות הרבים. מעתה מה שנראה נכון במשנתינו דמתני' כפשוטה דעיר של יחיד נקראת אע"פ שיש בה סרטיאות ופלטיאות רחבות י"ו אמה ונכנסין בה ששים רבוא כל שעיקרה ותחלתה היתה של יחיד שבנאה לעצמו והיה יכול לעשות ברחובותיה וסרטיאותיה כמו שירצה לבנות בה דיורין ולקצר ולהרחיב כמו שירצה ואח"כ נעשי' של רבים שנמסרו רחובותיה לרבים ואין שום יחיד רשאי לקלקלם אלא כחם כימו' עלם. ומיהו אכתי לא ידעי' אם צריך שישא' בה שום אדנו ליחיד או אם מדבר אפי' בשנותנין לו טסקא או אם נקרא' עיר של יחיד כל זמן ששם בעלים הראשוני' עלי' ביון שאין דין משנתי' אלא משו' גזר' כדבעי למימ' בסמוך בס"ד. ובזה נשאו ונתנו בש"ס כגון מאן ובזה ג"כ ה' תול' ר' זיר' דקארו לי' מאת' דר' חיי' בתחלת' כי בתחלתה היתה של ר' חייא וכיון שכן ועדיין שם בעלים הראשונים עליה שדינה כדין עיר של יחיד ונעשי' של רבים ואע"פ שבאותה שעה שבא לערבה עיר של רבים הוה שהסרטיאות והשווקים שלהם דכיון שנקראת בשם היחיד כל העולם דנין אותה כחצר אחת ולא אתיא לאחלופי לרשות הרבים גמורה דעלמא. ואביי אהדריה דלאו מהאי טעמא הוא אולי מעולם לא היתה של ר' חייא שתהא בתחלתה קנויה לו אלא שנקראת על שמו מפני שהיה אדם גדול וכשהשטה הזו נראה מדברי הרמב"ם ז"ל והגאונים ז"ל: והא דתנן כי עיר של רבים ונעשי' של יחיד צריכה שיור כ"ש אם הוא עדיין של רבים ולרבותא נקט תנא כי אע"פ שנעשית עיר של יחיד לא תצא מחזקתו הראשונה. ואע"פ שרש"י ז"ל כתב בש"ס גבי הנהו בני קוקיאנוס כי עיר של רבים היתה ונעשי' של יחיד לא בא אלא לאפוקי דאינה עיר של יחיד ונעשית של רבים והכין מוכח ממסקנא דעובדא דר' זירא דעיר של רבים והיא עדיין של רבים בעיא שיור ואע"פ שאין זה צריך ראיה וטעמא דאמור רבנן דעיר של רבים בעיא שיור ואין מערבין את כלה כתב רש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל וכל הגאונים ז"ל דמשום היתרא הוא דכיון דיש בה סרטיאות ופלטיאו' ודרכים שהם רשות הרבים אע"פ שכבר הכשירום ועשאום כרשות היחיד של תורה ע"י לחי וקורה או דלתות הננעלות בלילה כפלוגתא דתניא בכיצד מערבין רשות הרבים. מ"מ אכתי מחזי להו לעם הארץ שהוא רשו' הרבים גמורה כי היו סבורים לומר כשם שמותר לטלטל בכאן ולהוציא ולהכניס מן החצרות לכאן כך

הוא מותר לטלטל בסרטיאו' ופלטיאות שחוץ לעיר ולהוציא ולהכניס להם מן המדינה ואע"פ שכבר תקן שלמה ע"ה עירוב ושתוף מפני זה מ"מ לא ירגישו עמי הארץ בדבר העירוב כשיראו שכל בני העיר מטלטלין שם ולפי' עשו חז"ל גדר לפנים מגדר שכל עיר שהיא של רבים שלא יעברו את כלם ויעשו בה שום שיור ויערבו בני השיור לעצמן ובני המדינה לעצמן והדרי' באותו שיור אסור לטלטל בשאר המדינה כגון שלא ערבו עמהם והדרים במדינה אסורים במקום ששיירו אלא אלו מטלטלין במקומן והשאר מטלטלין בכל המדינה וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל. לא הצריכו כן אלא בעיר של רבים או אפילו בשהיתה מתחלת' של רבים משום דעיר של הרבים חשובות מבואותיה וסרטיאותיה רשות הרבים מה שאין כן בעיר של יחיד דכיון שאינן מסורות לרבים אין בה דין רשות הרבים. ולא עוד אלא דאע"פ שנעשית של רבים כיון שיש עליה שם בעלים הראשונים שהוא אדון עליה כחצר של רבים חשיבא להו לאינשי ולא אתו למטעי בה ברשו' הרבי' דעלמא ולפי' אינה צריכה שיור אלא מכשירין מבואות שלה שהן רשו' הרבים כראוי לר' יהודה או לרבנן ואח"כ משתתפין בה כלם ביחד ויהיו כלם מותרין לטלטל ולהכניס ולהוציא. ומפני טעם זה כל שאין בה רשות הרבים גמורה של תורה אפילו היא של רבים מתחלה ועד סוף אינה צריכה שיור וכדאמרינן בש"ס שאם אין לה אלא פתח אחד אינה צריכה שיור לפי שאין רשות הרבים שלה מפולש ולא חשיב רשות הרבים אלא כרמלית בעלמא. ומפני זה דכל מדינות הארץ הזאת אפילו ישראלים היו דרים בכלה מערבין את כלה בלא שיור שאין רשות הרבים רחבה שש עשרה אמה בשום מקום וכ"ש כשאין ישראלים דרים בתוכה בכלה אלא במקצתה כי אע"פ שדרים בפני עצמם אין שתופם אלא שתוף מבוי בעלמא ואינו צריך שיור ומיהו אע"פ שהעיירות יש בהם אדנות המלך ומעלין לו מס לא חשיבי כעיר של יחיד כי הסרטיאו' והפלטיאו' לעולם היו לרבים ולא היה המלך רשאי לבנותם לעצמם ולקלקלם שאל"כ אף ירושלם בזמן המלכים אין בה משום רשות הרבים. אלא ודאי כדאמרן והיינו דסקרתא דריש גלותא דאיתמר בש"ס ופשוט הוא. ועוד של רבים שעושין לה שיור במקום אחד צריך לעשות לו בראש המבוי כדי שלא יהא פרוץ במלואו שאל"כ היו אסורין לטלטל בו בני השיור שהרי הוא פרוץ במלואו למקום האסור להם וכן כתבו בתוספו' ולמאי דקי"ל כרבי יצחק דאמר אפילו אחד בחצר אחת צריך ג"כ שלא תהא החצר פרוצ' במלואה לרשות הרבים וכל שהוא כן אע"פ שאותן שנשתיירו שלא ערבו בעיר רגלה מצויה בכל העיר ולא מסתלקי מינה והם לגבי דירה כאח' מבני המבוי אעפ"כ אינן אסורין עליהם כי ע"י השיור הזה שעשו

הוא חשוב כאלו נסתלקו משם וכאחד מבני מבוי שעשה קיחה על פסחו שאינו אוסר על בני מבוי כדאי' בש"ס ובש"ס נפרש יותר בטעמא דהא מילתא בע"ה:

גמרא הה"ד כו'. לא פי' רש"י ז"ל מה ענין זו הדסקרתא של ריש גלותא ומה הפרש בינה ובין דסקרתא דבי שתואר. ורבותי פירשו בי ריש גלותא היתה לו בקעה ונתן אותה לטסקא שיבנו אותם לעצמן ויעלו לו ממנה מס והם כעבדיו משכימים לפתחו ואע"פ שהוא של רבים והרבים דרים שם סרטיאותיה מסורות להם והם עשו אותה מתחלתם קרי ליה עיר של יחיד שנעשות של רבים ואע"פ שתחלת ישיבה לה היה בה ליחיד אלא טסקא בעלמא. ולפי' הקשה רב נחמן דמהאי טעמא למה תהא נדונית כעיר של יחיד דאי משום דשכיחי רבים גבי הרמנא דהיינו ריש גלותא ומדכרי אהדדי כלומר כי בהתאספם שם ישאו ויתנו באיסור והיתר ויזכירו איסור רשות הרבים זה לזה ושאינם מותרין בכל העיר אלא משום עירובי א"נ כלהו ישראל נמי שכיחי בצפרא דשבתא גבי הדדי ומדברים באיסור והיתר ואין לך שום עיר של רבים שתהא צריכה שיור אלא ודאי דהא לאו טעמא הוא ודסקרתא דריש גלותא עיר של רבים גמורה היא:

אלא אמר רב נחמן כגון דסקרתא דבי שתואר. ויש גורסין דבי נתן אוור ואדם ידוע היה שבנה עיר לעצמו בסרטיאות ופלטיאות לעשות בהן כחפצו ובאו רבים ונתיישבו בבתים ומחזיקים בהם כדרך שהמלכים עושים ואח"כ מסר הסרטיאות לרבים והם מעלים לו מסים וארנונו' דכיון שיש עדיין לו זכות ליחיד להעלות לו מס דינה כדין של יחיד לעניי שיור וי"א שאפילו מכרם לרבים נמי כיון שלא נשתקע מאליה שם היחיד הראשון שהיה בעליה דכל זמן שנקראת על שמו לא חשיבא להו אלא כחצר בעלמא וליכא למטעי בה משום רשות הרבים דעלמא. והביאו ראיה מעובדא דרבי זירא דערבה לכלא מתא דרבי חייא מפני שלא נשתקע שמו ממנה ולא אהדריה אביי אלא משום דדילמא לא היתה של ר' חייא מעולם ולישנא דנעשית של רבים לא משמע אלא שנעשו מבואותיה של רבים ולא שנמכרה להם לגמרי ואפשר דמשום הכי הוא דאהדריה אביי לר' זירא.

ת"ר כו'. פי' כי קודם שיעשו בה שתוף צריך להכשיר רשות הרבים שלו שיהא כרשות היחיד ולתקן מבואותיה וכיון שרשות הרבים עובר בתוכה כראוי הוכשרו כל המבואות ואינם צריכין שום הכשר אחר אלא שישתתפו ביחד וכן כתב רש"י ז"ל והרמב"ן ז"ל והמפרשים וכן בדין שהרי הם כמפולשין כלם לרשות היחיד ולמקום המותר להם והא דקתני עושה לחי מכאן י"ל אוקימנא אליבא דרבי יהודה דס"ל שמערבין רשות הרבים אבל אנן הא קי"ל שאינה נכשרת ואפילו בצורת פתח עד שיהיו לה לאחר מפולושים דלתות הננעלות בלילה כדא"ר יוחנן גבי ירושלם.

שם ואין מערבין אותה לחצאין כלומר שיערבו מקצת בני העיר לעצמן ומקצתם האחר לעצמן אלא שישתתפו כולם שתוף אחד. וטעמא דמילתא כתב רש"י ז"ל דכיון דמעיקרא חדא הויא אסרי הני אהני והויא כמבוי ששרתה אחת מן החצרות ולא נשתתפה עמהם דאסרם אכלהו עכ"ל. ולקמן נבאר בזה יותר בס"ד. אלא או מערבין כלא ביחד או מבוי מבוי ולקמן מפרש בש"ס מ"ש מבוי מחצאין מאן תנא כו' לישנא קלילא נקט תלמודא דהא ודאי אף לרבנן נמי מערבא רשות הרבים או בצורת פתח או בדלת הננעלות בלילה אלא ה"ק מאן תנא דמערבא רשות הרבים בכך כלומר דסגי לה בלחי או קורה מכאן ומכאן כדקתני מתנייתא רבי יהודה היא דתניא יתר על כן וכו' וכבר פירשתיה לעיל במכלתין ת"ל והא דקתני שאין מערבין אותה לחצאין אמר רב פפא כו' פי' העיר הזאת סגורה מכל צדדיה אלא שיש באמציעתה רשות הרבים מפולש משער לשער בלא חומה ולא דלתות והיא עוברת לאורך העיר ושאר מבואות העיר מכאן ומכאן לארך העיר זה נקרא שהם דרים לארכה אבל כשבאים להשתתף בעצמן אותן שבצד העיר האחת כלפי השער אחד משני צדי רשות הרבים ומשתתפין לעצמן ואותן שבשער האחר מכאן ומכאן לרשות הרבים זה נקרא לרחבה וכדפרש"י ז"ל כגון זה.

דף נט:

וסבר רב פפא דלארכ' אין מערבין לחצאין דכיון דכלהו בפתח א' וכלהו דרסי ברשות הרבים כחדא הרי הם מתחברים שם כי רשות הרבים מתחברי' כאלו דרים במבוי אחד ואסרי אהדדי וליכא למימר הכא טעמא דרגל המתרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומם שהרי כל העיר הוא מקו' לכלם וכלם כבני מבוי אחי אלא כשנחלקי' לרחב העיר ואלו נכנסין ויוצאין בפתח שבדרום והאחרים נכנסין ויוצאין בפתח שבצפון הרי אין לאלו על אלו כלום וכאלו כל אחד דורס ברשות הרבים שלו ואינם אוסרין זה על זה והוו להו כשתי חצרות או כשתי מבואות שערבו אלו לעצמן ואלו לעצמן כי אע"פ שפתוחין זה על זה הרי אלו מותרין דהויא לה רגל המתרת במקומה שאינם אוסרת שלא במקומה וכדמפרש ואזיל ואומר רבי' שמשון ז"ל שאפילו רב פפא לא התיר שיערבו לחצאין ברחבי' אלא בשעושין להם צורת פתח ביניהם ברחב רשות הרבים כדי שלא יהא כל א' ואי' פרוץ במלואו למקום האסור לו הילכך צריך צורת פתח או משהו מכאן ומשהו מכאן:

ואמרי כמאן דלא כר' עקיבא דאי כר' עקיבא הא אמר לקמן גבי שתי חצרות הפתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים שאע"פ שערבה כל אחת לעצמם אוסרת על חברתה

דרגל המותרת במקומה אוסר' שלא במקומה אפי' תימא כו' א"ד וכו' עד אחדא לדשא ומשתמשא. פרש"י ז"ל דכיון שהפנימית מותרת במקומה כופין אותה על מדת סדום שלא יהא לה סיום דריסת רגל על החיצונה ותסגור הדלת ותשמיש לעצמה אבל הכא הרי רשות הרבים של אלו ושל אלו אחד הוא שאין בו חלוק מחיצה באמצע ארכו לומר תיחוד דשא ותשמש והיכי מצית לחלוק הני מתני' עכ"ל ז"ל. ומסתברא כי מה שכתב רבי' ז"ל שהפנימית תסגור הדלת ותשמש לעצמה דלאו דוקא קאמר דהייאך אפשר לומר כן שהרי אין לה דרך לרשות הרבים אלא על החיצונה אלא ה"ק דכיון שהפנימית היא כרשו' המיוחד' בפני' לעצמה אין לחיצונה רגל עליה ואיבעיא אחדא לדשא באפה ואין לאחרים דריסת רגל עליה רואין אותה כאלו אחדא לדשא וסלקא נפשה מן החיצונה ביום הזה מה שא"א לדון כן ברשות הרבים שאין לומר רואין כאלו נסתלקה מצד רשות הרבים זה ונסתלקו אלו מכאן גם מה שכתב רבי' ז"ל דהכא גבי רשות הרבים אין בו חילוק מחיצה בחצי ארכו אע"פ שכבר פי' ר' שמשון ז"ל דצריך צורת פתח בנתים כדי שלא יהא פרוץ במלואו אין זה חשוב סלוק מחיצה כחלוק מחיצה דפנימית לדון לאלו כאלו נסתלקו מאלו עשו שם דלתות הננעלות בלילה הילכך קי"ל כי האי לישנא בתרא דרב פפא דעיר של יחיד ונעשית של רבים אין מערבין אותה לחצאין אפי' לרחבה וכפשוט' דמתנייתא ומתנייתא הלכתא היא דאע"ג דאוקימנא רישא כר' יהודה סיפא דברי הכל היא הילכך אע"פ שתקנו רה"ר בדלתות הננעלות בלילה אין מערבין אותה לחצאין ואפי' לרחבה ואפי' בשעושין צור' פתח בנתים וטעמא משום דאיכא דריסת רגל לרבים בכלה ולא מצי' לסלוקינהו וכדאמרינן בש"ס לרב פפא ואיכא למידק טובא דהא בברייתא דלעיל תניא בכמה דוכתי כיצד מערבין רשות הרבים וכו' וכל מה שתקנוה בלחי וקורה לרבי יהודה או בדלתות הננעלות בלילה לרבנן ואפי' בבא לערב חצי רשות הרבים וכדקתני במי שיש לו שני בתים בשני צדי רשות הרבים ואפי' ברשות הרבים גמורה איכא תקנתא בדלתות הננעלות בלילה כדמוכח בפ"ק והא התם שהרבים עוברין בתוכה כל היום ואפ"ה מערבה ולא אסרי עלה רגלי רשות הרבים ועוד דהא אמרי' בפ"ק שהעושה לחי לחצי מבוי יש לו חצי מבוי ואמרי' עלה דהא פשיטא ופרקי' מהו דתימא נגזור עלה דילמא אתי לאשתמושי בכלה מבוי קמ"ל וכיון דנקטי' עלה בהדיא פשיטא משמע דבכל מבוי שרי' ואפי' כשהוא מפולש דאי לא הוה לן למימר מעיקרא ה"ד במאי עסקי' אילימא במבוי מפולש היאך יש לו חצי מבוי דהא אתו הני ואסרי אהני ואי במבוי שאינו מפולש פשיטא ומדלא קאמר הכי משמע דבכל מבוי קאמר ואפילו במפולש שדרך הרבים דורסתו כל היום ותירץ רבי' הגדול ז"ל דודאי אלו רצו

בני מדינה לערב חצי העיר לבד הכי נמי שמערבין דלא קתני הכא שאין מערבין אותה אלא כשאין מערבין אותה לחצאין והפרש גדול יש בין זה לזה דהתם שמכיון הכשירו כל רשות הרבים ועשאוה כחצר שאינה מעורבת בשנתנו בשני ראשיו ההכשר הצריך לר' יהודה או לרבנן אף כל העיר נכשר בכך ונעשה החצר אח' שאינה מעורב' או במבוי שאינו מעורב ואין צריך שום תקן באחד משאר המבואות מן העיר וכדפרישנא לעיל וכיון שכבר נעשו כל בני חצר ומבוי אחד שוב אי אפשר לחלק זכות אחד מהם מן העיר ואע"פ שיעשו לחי וקורה או צ"פ באמצע רשות הרבים לרחבה בחצי ארכה אינו כלום שאין הלחי ההוא בא להכשר ולעשותו כחצר אלא להבדיל בין אלו לאלו ושלא יהא זה פרוץ במלואו לחבירו וכיון שכן ויש להם דרך זה על זה הוו להו כב' חצרו' זו לפני' מזו וכיון דלא מצו מסלקי לרה"ר מהכא הרי הנשארים שלא ערבו עמהם אוסרים עליהם ואפי' בשביל אחד נאסרין במבוי מוכשר ששכח אחד מהם ולא עירב עמהם אבל כשלא תקנו בל העיר וכל רשות הרבים אלא שהכשירו חציו בלבד הרי מה שהכשירו ממנו הרי הוא כחצר המעורבת להם ומה שנשאר בחוץ הוא רשות הרבים גמורה ואין אלו עם אלו בני רשות אחת גם אינם ראוים לערב ביחד ואפילו רצו וכיון שכן אין החיצונים נאסרין עליהם כלל ואפי' שרגלם דורסת שם וכלל גדול הוא זה שאין לך אוסר על חבירו משום עירוב אלא ביכול לערב עמו ולא עירב כגון רגל האסורה במקומה לרבנן או אפילו רגל המותרת במקומה לר' עקיבא אבל כהכשירו חצי מבוי או חצי רשות הרבים או חצי בלבד שהנשארי' מבחוץ אינם יכולין לערב עמהם אינם אוסרים עליהם והיינו דמתנייתא דהכא קתני מעיקרא שמכשירין רשות הרבים כלו והדר קתני שאין מערבין חצאין הא אלו באו לערב חציה בתחלה והדר לערב חציה הרשות בידם ואולי לזה נתכוון רש"י ז"ל כשכתב לעיל גבי שאין מערבין לחצאין דכיון דמעיקרא חדא היא אסרי אהדדי כלו' כיון שכבר עירבו רה"ר כלו והוו להו בני צד חצר שוב אין מערבין לחצאין ובירו' דפרקין מבואר כדברי רבינו ז"ל דגרסי' התם אמתני' דעיר של יחיד ונעשית של רבים תני בשם ר' יהודה אין מערבין אותה לחצאין מחלפא שטתיה דרבי יהודה דתני ר' חייא כיצד מתירין רשות הרבים רבי יהודה אומר עושה לחי מכאן ולחי מכאן קורה מכאן וקורה מכאן וחכמים אומרים לחי וקורה מכאן ועושה צורת פתח מכאן וב"ה הוא אומר הכין לא הדא אתאמר' אלא על הדא אפילו עיר גדולה כאנטוכיא ואין בה אלא דלת אחת עליה אמר רבי יהודה אין מערבין אותם חצאין אמר רבי יוסי הדא אמרה בני מבוי שנתנו קורתן באמצע המבוי אלו מותרין ואלו אסורין כיצד הוא נותן הקורה על פתח המבוי

ומתיר את המבוי ע"כ הרי הירוּ מפורש מעצמו שהרי ההפרש שיש בין תרי מתניית' דר' יהוד' מפני שאלו הכשירו חצי רה"ר בלבד ואלו הכשירו כל המבוי:
וזה טעם נכון הוא ולפי שטה זו הא דקתני שאין מערבין חצאין בעיר של יחיד ונעשית של רבים לאו דוקא אלא ה"ה לעיר של רבים שהכשירו רשות הרבים שלה דשוב אין מערבין אותה לחצאין ומשום דבעי למתני שמערבין כלה ביחד דדוק' בעיר של יחיד ונעשי' של רבים נקט במדידה שאין מערבין אותה חצאין ומה שכתב רש"י ז"ל דכיון דמעיקרא קאסרי אהדדי נראה שאין רצונו לומר חדא היא מפני שהיתה בתחלתה של יחיד אלא מפני שהכשירוה ביחד לתקן רשות הרבים בשני ראשיו. ומיהו בסמוך גבי הא דפריך תלמודא מ"ש חצאין דלא דאסרי אהדדי מבוי נמי אסרי אהדדי כתבי רש"י ז"ל מבוי נמי כיון דמעיקרא של יחיד הואי והיו מערבין את כלה והורגלו להיות אחד אסרי אהדדי ואפילו איכא לחי או קורה ולא מהני ע"כ. ונרא' מלשונו זה דדוקא משום דהות עיר של יחיד שנעשית לרבים הא אלו היתה מתחלת' לרבים מערבין אותה לחצאין או מבוי מבוי אבל א"א לומר כן לפי מה שכתבנו. וע"ז שכתב רש"י ז"ל דאע"ג דאיכא לחי או קורה לא מהני הקשו בתוספו' דמשמע מתוך דבריו דלחי אינו מציל מידי חצר שאינה מעורבת דהא רשות הרבים דהכא כיון שכבר הכשירוהו בלחיים או בצורת פתח או בדלתו' כחצר שאינה מעורבת ומ"ש מה עושה לחי לחצר מבוי דיש לו חצי מבוי ואע"ג דאיכ' חצרות לאידך פלגא. ופי' הרב מאי"ברא ז"ל דטעמא לאו משום דלחי אינו מציל מדי חצר שאינה מעורב' ולמה יועיל לחי במבוי או כפי דברי רש"י ז"ל בעיר של רבים אלא ודאי טעמא דמילתא כך הוא דאפילו עיר של רבים אין מערבין אותה לחצאין אבל לענין לערב אותה מבוי מבוי מפני שהיא עיר של יחיד והורגלו כלם ביחד להיות מותרין זה בזה כשהכשירו כל העיר וערבו את כלה חזרה כל העיר כחצר אריכת' ואין לחי מועיל בחצי חצר להיתרא וצריך לערב את כלה אבל אלו הית' עיר של רבים שלא הורגלו לערב ביחד המבואו' מילתא באנפי נפשייהו דלא אגירי ברשות הרבים הילכך מותרין כל אחד ואחד מהם ע"י לחי שלו בלי שערבו כלם ביחד שהרי מידי רשות הרבים גמורה מועיל לחי וכ"ש מידי רשות הרבים זה המוכשר שהוא בחצר שאינה מעורבת וה"ל נעשה לחי לחצר מבוי שיש לו חצי מבוי לפי שיש למבוי תורי הכשר לחי ואפילו מרשות הרבים וכ"ש לחצר שאינה מעורבת עד כאן כתבו בתו' והנה עולה בזה תירוץ למה שהקשינו למעלה במה שמערבין רשות הרבים ואע"ג דאיכא עלה דריסת רגל הרבים דהתם עדיין יש לחי וצ"פ במבוי ולפי' נכשר חציו או כלו אבל הכא שכבר הכשירוה העיר כלה אין בה תורת לחי ולפי' א"א לערבה לחצאין וקרובים הדברים הללו לדברי הרמב"ן ז"ל

אלא שטעמו מחוור יותר. ועם דברי רבי' ז"ל עולה תירץ למה שהקשו רבים עיר של רבים שעושין לה שיור והוא בא להתיר בעיר של רבים וזה היאך אפשר אדרבה היה לו לאסור מפני שרגל מצויה בעיר ולא מצי מסלקי ליה מהכא. והתירץ בזה עולה מדברי רבי' ז"ל שלא אמרו שיאסור אלא מי שיכול לערב ולא עירב אבל אלו כיון שהם בעיר של רבים שאמרו חכמים שלא יערבו עליהם שאין לך אוסר על חבירו מפני שלא עירב אלא כשיכול לערב עמו ולא עירב כדכתיבי לעיל:

הב"ע דעבוד דקה. פרש"י ז"ל שעשו פתח נמוך שהוא רחב ד' בראש כל מבוי בחומ' העיר שיכולין לצאי משם מחוץ לעיר ואינם צריכים לצאת דרך פתחי העיר דכיון דכן גלו אדעתיה דאסתלקו כל חד מחבריה ולפי זה הא דאמרי' אחד מבני מבוי שעשה דקה לפתחו פי' שעשה לחצרו פתח קטן שאינו יוצא למבוי אלא לצד אחר ועשה אותו כדי ליהנות פתחו ליכנס ולצאת בו והגאונים ז"ל פירשו דדקה היינו אצטבה גבוהה ג' טפחים ורחבה ד' טפחים וכיון שעשה מצבה על פתחו היוצ' למבוי נסתלק מן המבוי והכא נמי כיון שעשו מצבה בפתחי המבואות גלו אדעתייהו דאלו נסתלקו מאלו. ומיהו לרחבה של עיר לא מהניא מצבה ואצטבה דאצטבה ברשות הרבים לא חשיבא וכן פי' הרמב"ם ז"ל לדיר אמרו לי ר"ש פי' דהוה ליה כאלו נסתם הפתח סהוא דהא קי"ל בפ"ק דבאשפה של רבים לא חיישי שמא תנטל אשפה.

סולם מכאן ופתח מכאן מהו. פי' עיר של רבים שאין לה אלא פתח א' לדרום ולצד צפון יש בחומה סולם קבוע מכאן ומכאן לעלו' ולירד מי חשיב אותו סולם כפתח שני או לא אמר ליה הכי אמר רב סולם תורת פתח עליו. וצריכה העיר שיור כיון שהיא עיר של רבים שהרי יש לה שני פתחים אמר ליה רב נחמן לא תציתו כו' פי' שהולכין בו להקל ופעמים שיש עליו תורת פתח לסקל ופעמים שיש עליו תורת מחיצה להקל תורת מחיצה עליו להקל כדאמרן דעיר של רבים שיש בה סולם מצד אחד אינה צריכה שיור. ותורת פתח עליו לכתל שבין שני חצרות. פי' שתי חצרות הפתוחו' לרבים וכותל אחד ביניהם אם יש פתח ביניהם מערבין שנים או מערבין כאחד ואם אין פתח ביניהם מכאן ומכאן דינו כפתח לקולא שיכולין לערב עירוב אחד. ואקשי' ומי אמר רב נחמן הכי דסולם תור' מחיצה עליו לקולא והאמר כו' ואע"ג דקמייתא בשם רב אמרה והא אמרה בשם שמואל לא ניחא לן למימר דהא דשמואל היא דפליג אדרב ורב נחמן לא ס"ל אלא כההיא דרב ומ"ה שתקיה לרבה בר אבוה דלא ליציתו עליה. דהא ודאי אלו קאי שמואל כרבה בר אבוה לא הוה ליה לרב נאמן לומר לא תציתו ליה. דאמר שמואל וכו' פי' מרפסת הוא מקום דריסה מלשון ותרפס ברגליה ועושין אותו לפני העליי' ליכנס

ולצאת בו וה"ל לעליו' כחצר שלפני הבתים ובחצר זה היו עליות שעולין להם דרך סולם ויש מרפסת לפני הסולם בראשו והמרפסת הזו כל העליות הן פתוחות לה ובני העליות עולין דרך סולם וכניסתן ויציאתן לרשות הרבים הוא דרך החצר ולפי' אם אינם מערבין עם בני החצר אוסרין עליהם שלא להוציא מבתי החצר לחצר. גרש"י ז"ל כך היא אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו ולא עירבו בני המרפס' עם בני החצר אבל ערבו אלו לעצמן ואלו לעצמן ע"כ ואפ"ה כשאין שם דקה אוסרין על בני החצר ולא אמרי' רגל המותרת במקומם אינה אוסרת שלא במקומה דבני מרפסת ובני חצר משכי שייכי אהדדי מבני שתי חצרו' הפתוחות זו לזו אם יש שם דקה פרש"י ז"ל שעשו למטה בראש הסולם פתח קטן גובהה ד' טפחים שיכולין ליכנס ולצאת בו לרשות הרבים ואינם צריכין לדרוס בחצר ולפי' הגאונים ז"ל הוא שעשו אצטבא לפתחו של סולם: וקושיין דקא תני שאם אין שם דקה אוסרין עליהם. ואם איתא דסולם תור' מחיצה עליו לקולא לגבי האי סולם כאלו עשו מחיצה ביניהם שאין אוסרין עליו ופרקי' הב"ע דלא גבוה סולם עשרה ואסקי' דהב"ע בשהמרפסת מגופפת ומוקפת מחיצה אלא שנשאר לה עשר אמות לפתח דאלו ביותר מעשר כנפרץ במלואו חשיב אבל עד עשר חשוב פתח וכיון שכן כשיש שם דקה מבטל תורת פתח וכאלו נסתלקו משם אבל סולם אינו מועיל להיות מחיצה כיון שאינו גבוה עשרה: כותל שרצפו מסולמת. פי' לקמן במכלתין אמרי' דשתי חצרות שיש כותל ביניהן ונפרץ ביותר מעשרה שאין מערבין אלא אחד דחשיב כאלו נפרץ כלו. והשתא קא בעי אם הכתל קיים אלא שהעמידו בו סולמות מכאן ומנאן שהם סמוכות זו לזו עד רחב יותר מעשרה אם הם חשובין כפרצה או לא:

דף ס.

הנהו בתי דפתיחי לנהרא. פרש"י ז"ל בתי' שהיו בחצר החיצוני' של העיר ופתחיהן כלפי חוץ ולא היה להם כלפי העיר לא שום פתח ולא שום חלון אמר להוו שיור למאתא. פי' דעיר של רבים היתה או של רבים ונעשית של יחיד שהיא צריכה שיור. ובכל חד וחד הוי שיור לחבריה. סי' שהרי שכל ערסא וערסא היו מבואות הרבה ורשו' הרבים בנתים והיו מתקנין רשו' הרבי' שלה ולא היו צריכין לתקן שאר המבואת והיו מתקנין אותה בתור' עיר של רבים ואי לא הוי כל חד וחד שיור לחבריה היכי מצי לערובי ביחד מבואו' הרבה שהיו בכל שכונה ושכונה הא כל חד וחד היה בעי לערובי באנפי נפשיה ובעי לחי וקורה אלא ודאי כל ערסא וערסא חשיבא כעיר של רבים וכיון שהשכונות סמוכו' זו לזו הויא כל חדא וחדא שיור לחברתה שהרי אלו אסורין בזו ואלו אסורין בזו.

דרך גגות. פרש"י ז"ל שראויין לערב דרך דיורו' שיש משכונה לשכונה אלמלא דפירא דתורי המתחלקת ביניהם מעכב שלא לערב הכל ביחד. דההוא בי תיבנא פי' בי תיבנא שהיה בו בית דירה וס"ל כר' יצחק דאמר לקמן דאפי' חצר אחת הוי שיור הא בי תיבנא לחודיה לא הוי שיור כי היכי דחצר לחודיה לא הוי שיור כיון שאינו עשוי לדירה וכדאי' לקמן.

מאי חדשה. פי' ואין צריך לעשות שיור בעיר הקטנה בעיר החדשה שביהודה שלא היה בה שיור או דילמא כעין חדשה כלומר שאין אנו למדין מעיר חדשה שביהודה אלא מנין הדיורין שהיו בה כי היא לא היתה שיור ולא היתה סמוכה לגדולה ולא היתה צריכה שיור לעצמ' כיון דקטנה היא ובאנפי נפשה קיימא אבל בעיר קטנה הסמוכ' לגדול' שגדולות כמותר ונעשה שיור לגדולה אין הגדולה נעשי' לה שיור וצריכה שיור לעצמה מאי כן פרש"י ז"ל. פליגי בה כו' ופסקו רבותי ז"ל הלכה כמ"ד הויא שיור חדא דהלכה כדברי המקל בעירוב ועוד דרבה בר אבוה מערב לה לכלא מחוזא ערסתא ערסתא וכל וחד וחד הוא שיור לחברתה כדאי' לעיל וא"א דלא הוה בה חד מן ערסתא קטנה מחברתה ואפ"ה הויא גדולה שיור לקטנה. ושמעי' משמעתין שאפי' מבתים שאינה בתוך העיר ממש עושין שיור ובלבד שיהא בתוך עבורה של עיר שהיא כעיר וכדאמרי' בההוא בי תבנא דהוה בר מפומבדיתא דעשאוה שיור לפומבדיתא ואע"ג דלא הוה לערבם ביחד. ר' יצחק כו' חצר אחת ס"ד פרש"י ז"ל חצר בלא בית מי הוי דירה כלומר ואם בית לבדו אינו מועיל מה מעלה ומוריד החצר האחרת שאין בה דירה אלא אימא אפי' חצר אחת ובית א' לתוכה דהשתא הוי סבר שאפי' החצר חשוב לדיור ע"י בית שבתוכו ומי' לישנא מורה דבית לחודיה לא הוי שיור ואפי' לר' יצחק: גמרא או סברא אלא גמרא גמור כו' פי' בתוס' מאי נפקא לך מינה דהא בין הכי ובין הכי אין הלכה כמותו דהא פסק רב הלכה כר' שמעון אבל הגאונים ז"ל פסקו הלכה כר' יצחק דהא רבה או רב יוסף עבד בה עובדא בי תיבנא דפומבדיתא כדאי' לעיל. וא"כ הכא ה"ק מאי נפק' לך מינה דהא בין כך ובין כך הלכ' כמותו דמסתב' טעמא דכיון דשיור משום גזרה בעלמא הוא בבית אחד בחצר אחת סגי ליה וכן פסק ר"י"ף והרמב"ם ז"ל:

מתני' מי שהיה כו'. פרש"י ז"ל מותר לתחום ביתו ואסור לתחום עירובו לומר דכיון דעירובו רחוק ממנו יותר מן התחום לא קנה שם עירוב וכיון שלא קנה שם עירוב הרי הוא כתחום ביתו שאין אדם מאבד תחום ביתו בקל וכדכתי' לעיל וסיפא דקתני שאם יש ממנו לערובו אלפים אמה ולביתו יותר מכן שהוא אסו' לביתו פרש"י ז"ל שהוא אסור לתחום ביתו שכבר אינם עירוב במקום שערבו לו ולפי זה י"ל דלאו דוקא שיש

ממנו ולביתו יותר מאלפים דהא ודאי אפילו אין ממנו ולביתו אלפים אמה אינו כתחום ביתו מכיון שקנה עירוב במקום עירובו אלא איידי דקתני רישא יותר מכאן תנא הכי בסיפא: ובתוספו' פירשו דמתני' סתמא נקט שהוא מותר לביתו ולתחום ביתו שהוא אסור לביתו ולתחום ביתו. ומ"ה קתני סיפא ולביתו יותר מכאן שאל"כ היה מותר ללילך לביתו מיהת ואע"פ שלא קנה שם שביתה. וה"ק אם יש מעירובו לביתו יותר מאלפים שהוא אסור ללילך לביתו ואצ"ל שלא קנה שם שביתה:

בעבורה של עיר וכו' פי' לא הועיל כלום דבלא עירוב היה מותר ללילך בכל העיר וחוצ' לה אלפים אמה לכל רוח ואפילו לר"ע דאמר בסיפא שהנותן את עירובו בעיר אינו מהלך בתוכה אלא ד' אמות התם הוא בנותן את ערובו בעיר אחרת אבל הכא מיירי בשובת בתוך העיר ובשובת מודה רבי עקיבא וכדאי' בש"ס נתנו חוץ לתחום מה שנשכר הוא מפסיד פרכי' עלה בש"ס חוץ לתחום ס"ד כלומר שאם חוץ לתחו' נתנו הרי לא קנה שם עירוב והרי הוא בתחום ביתו ולא שייך בהא מה שנשכר הוא מפסיד כלו' כי מה שנשכר כלפי מזרח העיר שנתן עירובו שם הפסיד כלפי מערבה של עיר ומתני' ה"ק נתנו חוץ לעבורה והוא נתון לתחום כלו' תוך התחו' מה שמשכיר הוא מפסיד הוינן בה מה שנשכר הוא מפסיד ותו לא והא תניא כו' ופרקינן ל"ק כאן שכלתה מדתו בסוף כי אז כל העיר עולה לו כד' אמות ומשלימין לו את הנשאר לו מתחומו חוץ לעיר וכ"ש אם כלתה מדתו חוץ לעיר ובהא קתני כי מה שנשכר הוא מפסיד וא"ת ואכתי הפסיד יותר מד' אמות שחושבין לו עכשיו למדת העיר י"ל דהכי נמי קנה ד' אמות במקום עירובו שהנותן את עירובו יש לו ד' אמות וא"ת ולמ"ד שהנותן את עירובו יש לו ד' אמות לכל רוח הרי נשכ' ד' אמות וי"ל דמתניית' כמ"ד שאין לו אלא ד' אמות.

דף ס:

גמרא כאן שכלתה מדתו באמצע העיר. פי' דבהא מודדין לו כל מה שהו' מן העיר ונמצא שהפסיד הרבה וכתב הראב"ד ז"ל שאם כלתה מדתו בין העיר ועבור' אין דינו כמו שכלתה מדתו באמצע העיר אלא כמי שכלתה בסוף העיר ומשלימין לו את השאר כי לא אמרו עבורה של עיר להחמיר על התחומין אלא להקל שאם אין אתה אומר כן אפי' כלתה מדתו באמצע תחומי העיר ואלכסוני ולא משכחת לה כלתה מדתו בחצי העיר.

א"ר אידי אין אלו דברי נביאות. פרש"י ז"ל דברים של תימא ולא נדע להם טעם כדברי הנביא שאינו נותן טעם וראיה לדבריו מ"מ דבריו אמת כדברי הנביא דאי לאו דגמיר לה מרביה לא הוה אמר הכי אמר רבא תרוייהו תננהי אנשי עיר גדולה מהלכין כו' ורב אידי

דמחמה אדרבי יהושע בן לוי אנשי ואנשי תני ומוקים לה בנותן כלומ' דר' אידי גורס במשנתנו אנשי עיר גדולה מהלכין את עיר קטנה ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את עיר גדולה ומפ' מתני' בנותן את עירובו בעיר אחת דבין שנתן עירובו בעיר גדולה ובין שנתן אותו בעיר קטנה מהלך את כלה וחוצה לה אלפים אמה וא"ת ולמאן דתני אנשי ואנשי למה לי למתני מי שהיה בעיר גדולה או מי שהיה בעיר קטנה ליתני הנותן את עירובו בין בעיר גדולה בין בעיר קטנה מהלך את כלה דמאי נפקא לן מינה אם הוא שובת בעיר גדולה או בעיר קטנה וי"ל דדילמא הוה ס"ד כי השובת בעיר קטנה ונתן את עירובו בעיר גדולה שלא יקנה שם אלא כשיעור העיר שהוא שובת בתוכה כי די לעירובו שיקנה לו במקום שביתתו ופרכי' אבל במדד לה והא אנן תנן למדד שאמרו כו' כך גרס' הספרים סוף העיר אצטריכא ליה דלא תנן והלשון הזה קשה ואלו הוה אמר רבי אידי דההיא דריב"ל פשיט שייך למימר דסוף העיר אצטריכא ליה אבל ר' אידי אינו אומר דפשיט אדרבה תמה על דברי ריב"ל והיה אומר שצריכין טעם וראיה ורשב"ם ז"ל כתב דל"ג אצטריכא ליה אלא ה"ג סוף העיר לא תנן ור"ת ז"ל קיים גרס' הספרים דהכא אדרבא קיימינן דקאמר שאין לר' אידי לתמוה על דברי ריב"ל דאדרבה תיקשי לן דלא אשמעי' מידי דהא תרוייהו תננהי ומהדרי' דודאי ריב"ל טובא קמ"ל דר' אידי אנשי ואנשי תני במתני' דקס"ד דבעינן למימר דלא תנן במתני' מידי ממאי דאמר ריב"ל ופרכי' דהא תנן למודד שאמרו ומסדרי' הכי קא מהדר ליה לרבא דקאמרת תרוייהו תננהי הא ליתא דהא ודאי סוף העיר איצטריכא ליה לרי"בל למימר דלא תנן ליה במתני' ולא עוד אלא כי מה שאמר בזה הם דברי נביאות ונכון הוא זה עי"ל דאדרב אידי קיימינן דלרב אידי סוף העיר אצטריך ליה למילף ביה טעמא וראיה מהיכן אתיא ליה לריב"ל דהא לא תנן במתני' דמסתמא משמע שאין לחלק בין חצי העיר לסוף העיר ולעולם היה לנו לומר כי העיר נטלה לו מן המנין וא"ת והיכי קאמרי' דסוף העיר לא תנן והלא שנינו במשנתינו כי מה שנשכר הוא מפסיד בלבד והא ע"כ לא אתי' בשכלתה מדתו בסוף העיר ומפני שכל העיר נמדדת לו בד' אמות כדקאמר ריב"ל תירץ ה"ר יהודא ז"ל דמתני' בשלן בתוך העיר דבהא ודאי מודה ר' אידי דכל העיר אצלו כד' אמות ואע"פ שנתן ערובו חוצה לה שאל"כ מי שלן בעיר גדולה שיש מביתו עד סוף העיר אלפים אמה לא יוכל לבטלם לתת עירובו חוץ לעיר כי אם הוא חוץ לעיר לא יוכל לשוב לביתו ואם בביתו לא יוכל ללכת שם שהרי חוץ לתחום היא אלא ודאי כשכלתה מדתו בסוף העיר שלן בה מהלך את כלה מיהת אלא שאין משלימין לו כלום חוצה לה ולא קא מתמה ר' אידי אלא למי שלא לן בתוך העיר ובהא קאמר דלא תנן עי"ל דלא מתמה ר' אידי אלא במי שכלתה מדתו

בעיר דמ"ל שכלתה לו בחצי העיר או בסופה אלא במי שכלתה מדתו בחצי חוץ לעיר מודה הוא שאין חושבין לו כל העיר אלא בד' אמות ומאי דתריץ תלמודא לעיל מתני' כשכלת' מדתו בסוף העיר לרבותא נקט לה דס"ל שאף בזו קי"ל ודאי כריב"ל דליכא אמורא דפליג עליה ורבא קאמר תרוייהו תננהו ורב נחמן נמי הכי סבי' ליה ואפי' לר' אידי לא פליג בעיקר דינא אלא דבעי לה טעמא וכדפרש"י ז"ל ור"ת ז"ל:

דף סא.

חסורי מחסרא וה"ק. פי' ואיצטריך לומר דחסורי מחסרא וה"ק מסוף סיפא דקתני כיצד ובירו' לא מחסרי לה למתני' אלא שאמרו דלית כיצד כאן עיר היושבת פרש"י ז"ל כי עיר היושבת על שפת הנחל בעיתא תשמישתיה כי לזמנין הנחל גדל ושטף כל העיר ואין דירת העיר קבועה אלא כיושבי צריפין שהם עתידין ללכת מכאן ולפי' אין מודדין להם מקיר העיר אלא כל א' וא' מודדין לו מפתח ביתו אבל אם נעשו סמוך לכתלי העיר מבחוץ קיר עבה לבצר את העיר להיות לה כחומה להגין מן המים הרי דירת העיר קבועה ומודדין לה מן הדקה עצמה שהיא בשפת הנחל. והא דקאמר אם יש לה דקה ד' אמות לאו ד' אמות בגובה קאמר כדפרש"י ז"ל. חדא דהא מדמינן לה לדק' דעלמ' דבעיר ד' טפחים וכדפרכי' בסמוך ומ"ש מכל דקה דעלמ' ד' טפחים והכא ד' אמות וכי היכי דד' טפחים דהתם אינם אלא ברחב ה"ה דד' אמות דהכא ברחב נינהו ועוד כי לענין גובה הדקה א"א לתת שיעור מסויים כי הכל הוא כפי גודל הנהר וקטנו וכפי מה שדרכו לעלות למעלה כשהוא גדל אלא ודאי דהכא ד' אמות ברחב קאמ' וכן פי' רבותי ולהאי פירושא דרש"י ז"ל קשה אמאי נקט מודדין לה משפת הנחל ולא קאמר משפת הדקה ור"ח ז"ל והריי"ף ז"ל פי' כי רוב העתי' הנחל מתייבש ומשתמשין בו שאינו מתמל' אלא בזמן הגשמי' וכיון שמשתמשין בו נעשה מכלל העיר ומודדין משפתו הראשון כשעשו לו דקה ד' אמות אבל בשלא עשו לו דקה אינו חשוב מכלל העיר ומודדין לה מפתח בתיהם דהיינו מחומת העיר. וא"ת ואפילו עשו שם דקה היאך חושבין אותו מכלל העיר שהרי אין מעברין העיר אלא בית דירה או מקום לבית דירה והנחל אינו ראוי לדירה. וי"ל דהתם הוא כשבאין לעבר את העיר מפני מקום מסויים שחוצה לו אבל הנחל הזה שהוא לפני כל העיר וראויין להשתמש בו כל בני העיר אע"פ שאינו ראוי לדירה מעברין בו את העיר. ומ"מ לישנא דמודדין להם מפתח בתיהם לא דייק להאי פירושא דהאי לישנא לא משמע מפתח בתיהם ממש כמו שאמר לעיל גבי יושבי צריפין וי"ל דהכא איידי דנקט ברישא שמודדין להם משפת הנחל שהוא חוץ לחומת העיר קרי לחומת

העיר מפתח בתיהם כלומר אותו שהוא פתח לכל בתיהם דהיינו פתח העיר כנ"ל אבל בתו' פי' כדפרש"י ז"ל: ועוד זאת התיר ר' הא דקתני ועוד זאת דמשמע שהתיר התם רבי שיהו בני גדר כו'. פי' בני גדר וחמתן בני שתי עיינות או שני כפרים שהיו עומדין בשפוע ההר בני חמתן בשפוע ההר למטה ובני הגדר למעלה וקא סלקא דעתך כי שתיהן עומדי זו סמוכה לזו ובתוך התחום ואפילו הכי בני הגדר יש להם רשות לירד לבני חמתן ואין בני חמתן רשאין לעלות למעלה ולהכי הוא דייקי' דהא מ"ט לאו משום דבני הגדר עבד להו דקה לבצר חומתם ודירתם קבועה ומודדין להם מפתחי העיר ובני חמתן לא ערבו להו דקה ואין דירתן קבועה והוו להו כבני צריפין ואין מודדין להם אלא מפתח ביתו של כל אחד ואחד ולפי' אין בני חמתן עולין לה בהר זולתי אותם הדרים בתוך לחומה:

רב ספרא כו'. פרש"י ז"ל כי חמתן היתה עיר עשויה כקשת ובין שני ראשי' הקשת ד' אלפים או יותר ולפי' אין מודדין לבני הקשת מן היתר אלא מן הקשת ומן היתר לחמתן היה אלף אמה וחמתן עיר קטנה שאין בכלה אלא אלף אמה הילכך בני גדר שמודדין להם מחומתן הרי כל חומתן מובלעות בתחומין וכלתה מדתם בסוף העיר ולפי' יכולין לירד לחמתן ולהלך את כלה ומשלימין להם את השאר אבל בני חמתן היושבין בקשת אין מודדין להם אלא מן הקש' ונמצ' כי תחומין כל' לאמצע העיר שעל הגדר וכל שכלת' מדתו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר ע"כ תורף פרש"י ז"ל. והקשו בתוספו' דא"כ היינו פרוקא דרב דימי דאמר אנשי עיר גדולה ואנשי עיר קטנה הואי וי"ל דמ"מ אתא לאשמועי' הא דרב הונא דלעיל דכל שיש בראש הקש' ד' אלפי' מודדין להם מן היתר. ור"ח פי' כי גדר היתה עיר העשויה כקשת ובין ב' ראשי הקש' פחו' מד' אלפים ומודדין להם מן היתר וחמתן מובלע' תוך אלפי' אמה של היתר. ולפי' בני הגדר יורדין לחמתן שהרי כלה מובלעת בתוך תחומן אבל בני חמתן אין עולין לגדר כי חמתן היתה כנגד היתר ולהם ודאי אין מודדין אלא לקשת ומחמתן עד קשת של גדר היו אלפים אמה או יותר. וא"ת יעלו ויכנסו להגדר דרך ראשי הקשת לא היו יכולין לעשות כן כי אף מראשי הקשת היו רחוקים אלפים אמה מפני האלכסון ועל הפי' כזה הסכימו בתוס'. רב דימי כו' פרש"י ז"ל ובתוס' כי חמתן עיר קטנה וכלה נכנסת בתוך התחום של בני הגדר ולפי' יורדין אליה ומהלכין את כלה ומחשבין את העיר כד' אמות ומשלימין להם את השאר וגדר היתה עיר גדולה ותחומן של בני חמתן היה כלה באמצע גדר ולפי' אין בני חמתן עולין לגדר כדי להלך את כלה דכיון דכלתה מדתן באמצע העיר אין להם אלא עד מדתן והיינו דאתא ר' לאשמעי' דכיון שכלת' מדתן בסוף העיר מהלכין את כלה וחוצה לה לתשלום התחום כדפרש"י ז"ל בעיר העשויה כקשת. והראב"ד ז"ל פי' כי

עיר אחרת קטנה היתה בין גדר לחמתן שהיא אלף אמו' וממנה לגדר אלף אמה פחות מדי אמות. ולצד חמתן יש ממנה עד חמתן אלף אמה הילכך בני גדר יורדין לחמתן לפי שהכפר האמצעי כלה להם בתוך מדתן כי תחומין נמשך די אמו' חוץ לכפר וכיון שכן הרי כל הכפר נחשב להם כדי אמות בלבד וכאלו אין מגדר עד סוף הכפר אלא אלף אמה נשלם התחום בחמתן אבל בני חמתן שיש מהם עד הכפר אלף אמה היתה מדת אלפים שלהם כלה בתוך הכפר ושוב אינם יכולין לצאת מן הכפר ולרדת לעיר ואם תאמר אם כן מאי עיר גדולה ועיר קטנה דקאמרי יש לומר מה שאין מגדר עד הכפר האמצעי אלא פחות מחלף אמה ומחמתן עד הכפר היו אלף אמה שלמין היה זה מחמה גדולה של גדר שהיתה נמשכת הרבה כלפי הכפר. ואין פירש זה נכון חדא שלא הזכיר התלמוד אותו הכפר שהוא עיקר האיסור וההיתר ועוד שהי"לל עיר קרובה ועיר רחוקה הוא אמר רב יהודה כו' פרש"י ז"ל ה"ה לר"ע דע"כ לא פליגי ר"ע אלא בנותן עירובו בעיר אחר' אבל בנותן עירובו בעיר ששובת כרבנן ממש ס"ל דלא אשכחן להו דפליגי בהא כלל. הילכך הא דנקט הכא לרבנן משום סיפא דמימרא דמיירי בנותן את עירובו בעיר חרבה נקט ליה לומר דמודו רבנן לר"ע בעיר חרבה שאינו מהלך בה אלא בד' אמות ור"א בן פדת פליג אדשמואל וס"ל דאף בעיר חרבה פליג רבנן וס"ל דכל העיר כלה כדי אמות ובלבד שתהא ראויה לדירה כלומר שיהו לה מחיצות ואע"פ שאין בה דיורין כלל. ופסק הראב"ד ז"ל הלכה כשמואל דרביה דר' אליעזר הוה. ועוד דלדידיה מתני' כפשטה ור' אליעזר משני ליה בשנוייא דחיקא ולא סמכי' אשנויי אבל יש שפסקו כרבי אליעזר מפני שהלכה כדברי המקל בעירוב. וטעמא דשבת אבל נותן לה פי' דהיינו מאי דקמ"ל דאלו בשובת פשי' ולית בה פלוגתא דהא לא גרעא מתל ונקט וע"כ מיירי בשיש בה מחיצות דאי אפי' בשובת נמי אינה אלא כדי אמות. לית דחש לה להא דכ"ע פי' דאע"ג דהוה מסתבר טעמ' דאי לא פשי' דהא יחידאה הוא.

דף סא:

פרק ששי הדר עם העכמו"ז

הדר עם העכמו"ז בחצר או מי שאינו מודה בעירוב. פי' דהיינו כותי כדמפרש בש"ס בפרק בכל מערבין הרי זה אוסר עליו. פירש אוסר עליו להכניס ולהוציא מביתו לחצר שישכור ממנו רשותו ואסיק בש"ס דשכירות איתיה אפי' בפחות משי"פ דברי ר' מאיר ר' אליעזר בן יעקב אומר כו' בש"ס מפרש טעמא דכ"ע דירת עכומ"ז לא שמה דירה ושורת הדין היה שלא יאסור כלל אלא דרבנן תקנו שיאסור כדי שלא יהא ישראל רגיל לדור עם

העכמו"ז כדי בלא ילמד ממעשיו וסבר ר' אליעזר דתרי ישראלים שכיחי דדיירי אהדדי בהדי עכמו"ז אבל חד ישראל לא שכיחי דדיירי בהדי עכמו"ז ולא צריך למעבד ביה תקנתא והלכתא כר' אליעזר בן יעקב דשמואל פסק כוותיה. ועוד דהלכה כדברי המקל בעירוב. ועוד דמשנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי. אמר ר"ג פרכינן בש"ס צדוקי מאן דכר שמיה ופרקי' במתני' חסורי מחסרה וה"ק. צדוקי הרי הוא כעכומ"ז ר"ג אומר צדוקי' אינו כעכומ"ז ומעשה כו' והא דאמר ר' ות"ק סבר צדוקי הרי הוא כעכומ"ז היינו לר' אליעזר בן יעקב דאלו ר' מאיר לא קאמר אלא מי שאינו מודה בעירוב וצדוקי מודה היה בעירוב לכ"ע. תדע דבש"ס אמרינן צדוקי מאן דכר שמיה ואם איתא דצדוקי אינו מודה בעירוב מאי קושיא דהא ר' מאיר דכר שמיה ועוד דבפרק בכל מערבין דאמרי' מאן אינו מודה בעירוב כותי ואלו צדוקי לא קאמרי' ש"מ דצדוקי מודה הוא בעירוב הילכך כי אמרי' ת"ק סבר צדוקי הרי הוא כעכו"מז לאו לר' מאיר אמרינן אלא לר' אליעזר בן יעקב: **אמר לנו אבא כו'**. ופי' דס"ל דצדוקי אינו כעכו"מז ובבטול רשותו סגי והצדוקי ההוא בטל להם רשותו ומיהו אלו חזר הצדוקי והחזיק להוציא מביתו למבוי עד שלא יחזיקו הם היה נפקע בטולו ולפי' אמר להם שימהרו להחזיק בחצר אחרי בין השמשו' כדי שלא יוכל לחזור מבטולו ואף ר' יהודה סבר דצדוקי אינו כעכומ"ז ובבטול רשותו סגי אלא שהוא סובר כי יכול הוא לחזור בו אפילו לאחר שיחזיק הם במבוי ולפי' אמר להם שיוציאו כל כליהם למבוי מבעוד יום שמא יוציא הוא משחשכה ויחזור בו מן הביטול. ופרש"י במשנתינו סבר צדוקי אינו כעכו"מז כדאי' בש"ס ולא דמי לכותיים דגרי אריות הם ולפי' הוא כעכומ"ז אבל צדוקי הוא ישראל אלא שנהפך למינות כיון דישראל הוא יכול לבטל רשותו בלא שום שכירו' עכ"ל. ונראה מדבריו כי מודה רבינו בכותי שהוא כעכומ"ז מפני שהם גרי אריות. והקשו עליו בתוספו' דהא ר"ג מסבר סבר דכותיים גרי אמת הם כדאי' בפ"ק דחולין דאמרינן התם כי ר"ג ובית דינו נמנו על שחיטת כותי ואסרוה לפי שמצאו להם דמות יונה וסברי לה כר' מאיר דחייש למעוטא וגזר רובא אטו מעוטא ואלו ס"ל לר"ג דכותיים גרי אריות הם מה היה צריך לגזר עליהם הרי הם אסורין מעצמן ואע"פ שרש"י ז"ל פי' דר"ג דהתם אינו ר"ג הזקן אלא ר"ג בנו של רבי' הקדוש וזה שהוזכר כאן הוא ר"ג שהיה מחכמי המשנה והביא ראיה מדאמרינן התם דסבר לה כר"מ דחייש למעוטי דעלמא ואלו ר"ג הזקן קשיש מר' מאיר א"א לומר כן דא"כ דר"ג דהתם היינו ר"ג זוטא דהוה בתריה דר' מאיר טובא היאך גזר ר' מאיר על יינם של כותיים שהוא דרבנן ולא גזר על שחיטתם שהוא איסור תורה אלא שהוצרך ר"ג לגזור אח"כ על שחיטתן ולא גזר על יינם שהוא מדרבנן וכשחזרו וקלקלו יותר בדורו של ר"מ גזר אף על

יינם. והא דאמרינן דסבר לה כר' מאיר ה"ק דסבר לה כסברא דאשכחן דסבר ר' מאיר בתריה ויש כיוצא בזה בש"ס וכיון דכן הדרא קושיין לדוכתה דע"כ ר"ג הזקן מסבר סבר דכותיים גרי אמת הם. ועוד קשה על פרש"י ז"ל כי מי הכריחו לומר דר"ג מודה בכותי שהוא כעכומ"ז דהא ר' מאיר שאומר דכותי כעכו"מז מסבר סבי' ליה דכותיים גרי אמת הם כדאי' בפרק שור שוגח וכדמוכח מההיא דפ"ק דחולין שגזר על יינם. ועוד קשה עליו דא"כ כלהו תנאי ס"ל דכותי כעכומ"ז וצריך לשכור ואלו בפ"ק דחולין אמרינן ר' אמי ור' אסי נמנו על הכותיים וגזרו עליהם שיהיו כעכומ"ז גמורים לכל דבריהם ואמרי' עלה מאי עכומ"ז גמורי' ליתן רשו' ולבטל רשו' כלומר דלא סגי להו בביטול וצריך שכירות ומה הוצרכו לגזירה זו דהא לכלהו תנאי דינם כעכו"מז לפי' הנכון כמו שפר"י ז"ל דלר"ג צדוקי אינו כעכו"מז וה"ה לכותי דס"ל דכותיים גרי אמת הם ואע"פ ואינו מודה בעירוב נותן רשות ומבטל רשות והיו נוהגין העולם כר"ג מפני שהלכה כדברי המקל בעירוב והיה הכותי נותן רשות ומבטל רשות וכשנתקלקלו מעשיהן הרבה בימי ר' אמי ור' אסי גזרו עליהם שיהו בעכו"מז גמורים אף לענין עירוב וכן הלכ':

דף סב.

גמ' והתני' חצרו ואוקימנ' לקמן למימר' דכי איתי' בעיר אוסר כי ליתי' אינו אוסר כשם שהישראל אוס' אע"ג דליתיה אליב' דר' מאיר ואם איתא דסבר ר' מאיר דדירת עובד כוכבי' ומזלו' שמיה דירה כי ליתיה נמי ליסר כיון דכעובד כוכבי' ומזלו' חשוב כו' וא"ת תינח עובד כוכבי' ומזלו' דחשוד על שפיכו' דמי' אבל כותי אינו חשוד על שפ"ד כדאי' בפ"ק דעובד כוכבי' ומזלו' דתניא מוסרין להם תינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות וא"כ בחד דהוה לן למגזר שיהא אוסר כדי שלא ידור עמו וילמוד ממעשיו. י"ל דעיקר גזרה משום עובד כוכבי' ומזלו' שהיתה וכיון שכן לא רצה ר' אליעזר בן יעקב להחמיר בכותי טפי מעובד כוכבים ומזלות:

היו יודעין דאמר ר' יוחנן כו'. פרש"י ז"ל נהרג על פחות מש"פ ולא מתקין לאויה בהשבון דבשלמא ישראל מתקין לאויה בחזרה דכתיב בהו והשיב את הגזלה אבל בבן נח לא כתיבא השבה וכיון שכן שעבר נהרג ולא משלם ע"כ. ונראה מדברי רבינו ז"ל דהא בבן נח הגוזל מחבירו מיירי דלא מחיל לה לפחוי משי"פ אלא דרחמנא לא כתב ביה השבה וכשגוזל מחבירו נהרג ולא משל' דלא כתיב ביה השבה וסוגיין דייק הכי לכאור' בגוזל מן העכו"מז מיירי דהא מייתי מינה ראיה דעכו"מז חשיבא ליה פחות משוה פרוטה. והקשו בתוס' דהא במס' בכורות אתי למידק דעכו"מז קונה במשיכה

מהא דא"ר יוחנן בן נח נהרג פחו' משוה פרוט' דאי אינו קונה אמאי נהרג ולא דייקי' ממה שהם חייבין על הגזל כדאי' בפ' ד' מיתות. משום דהתם הוא דמוקמי' לה בגזל גמור שיש בו שוה פרוטה יותר דכיון דדבר חשוב גזל דין הוא שיהא נהרג דלא קנה ליה אבל בפחות מש"פ דלא חשוב ולא קפיד נגזל עליה ליכא למקטלי' דלהיכא דאמרת דלא קנו ליה והשתא דאתי' להכי ליכא למימר דהא דר' יוחנן בגוזל מחבירו בלחוד מיירי דהא לדידהו אפי' פחו' מש"פ חשיב להו וקפדי עלי' ודינו כגזל גמו' דאע"ג דלא קני לי' איכ' למקטלי' על מה שהקניט לחבירו בגזלו וא"כ הכי מוכח מיני' התי' דעכו"מז קנה במשיכ'. אלא ע"כ סבירא להו דהכא בגזל מישראל נמי מיירי דאע"ג דלא קפיד נהרג עליה ולהכי דייקי' דאי אינו קונה במשיכה אמאי נהרג ומיהו איכא למידק מהכא משמע להו דבישראל מיירי עד דדייקי הכי דדילמא בעכו"מז מיירי ועל קפידתו הוא נהרג ואע"ג דלא קני במשיכה אלא ודאי נפקא להו מדקאמר ולא נתן להשבון דמשמע דלא שייך ביה השבון מפני שהוא פחות משוה פרוטה הוא. הא כשגוזל לישראל שוה פרוטה אי נמי שגזל לעכו"מז חברו שוה פרוטה נהרג ומשלם דבישראל הוא דחדשה תורה שאינו מת ומשלם ושמעי' מההיא דשני דברים שלא כדברי רש"י ז"ל דהא בגוזל מישראל אע"פ שנהרג משום דלא אמרו נהרג ואינו משלם אלא בגוזל מישראל פחו' מש"פ ומיהו להכי מתחייב מיתה על שגוזל פחו' מש"פ מישראל דאע"ג דישראל נגזל לא קפיד ומחיל ליה כיון דלגזלן גופיה חשיבא ליה כש"פ וקני ליה דיני הוא דמחייב עלה מיתה כמו על ש"פ והיינו דמייתי' הכא ראיה מינה דעכו"מז חשיבא ליה פחות מש"פ. **אלא בריאה במוסרקי ואבורגני**. פרש"י ז"ל שהתנה עמו למלאתו כלים וחפצים. ור"ת ז"ל פי' וכן בעל הערוך ז"ל ששכרו ממנו בשטר וחתימת אדון ומוהרקי היינו שטר כדאמרי' התם מוהרקי דהני אטפסי דמלכא מנח כלומר שטר עבודתם. ואבורגני חתימת אדון. כדאמרי' התם אבורנגי ישראל. אפ"ה עכו"מז חייש לכשפים ולא מוגר פי' וצדוקי וכותי נמי אפשר דחיישי לכשפים אי נמי כיון דכל עיקרא דמילתא משום עכו"מז נתקנה תקנ' בכלן כדרך שתקנו בעכו"מז.

גופא חצרו של עובד' כוכבי' ומזלו' הרי הוא כדיר של בהמ' ומותר ישראל להוציא מן החצר לבתים ומן הבתים לחצר [ואם יש שם ישראל אחר אוסר. פי' שלא להוציא מן הבתים לחצר] ושלא להכניסו מן החצר לבתים מפני שהוא כחצרו של ישראל והרי יש כאן הוצאה והכנס' מרשו' שהיא מיוחד' לאחר לרשות שהיא מיוחדת לאחר. ודוקא ישראל אוסר בתי העכו"מז עם החצר אבל העכו"מז אינו אוסר ביתו של ישראל עם החצר דכלה חד רשות חשיב ואין דירתו בחצר כדאי לאוסרה על ביתו של ישראל והיינו

דפרכי' עלה בסמוך דהא תנן הדר עם העכו"מז בחצר הרי זה אוסר עליו דאלמא עכו"מז אוסר על ישראל בחצר. ומשנינן דלא קשיא דמתני' היכא דאיתיה לעכו"מז בעיר אי נמי דליתיה בעיר ואתא ביומיה ומתני' בדליתיה עכומ"ז בעיר ולא אתי ביומיה ה"ג דכ"ע דירה בלא בעלים שמה דירה. פי' דכל היכ' דדירה בבעלים חשיבא דירה ה"ה דירה שלא בבעלים. אמר רב יהודה כו'. הלכה מפורש במס' תעניות דמ"ד דהלכה דרשי' לה בפירקא ומ"ד מנהג לא דרשי' לה בפרקא אבל אורויי מורינן ומ"ד נהוג אורויי נמי לא מורינן ואי עבד לא מחי' והכא קי"ל כמ"ד הלכה דהא אביי כשמואל ס"ל כדאמרי' בסמוך ועוד דקי"ל משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי. ועוד דקי"ל כדברי המיקל בעירוב.

דף סב:

ביעת' בכותח' כו'. פר"י ז"ל דלא ביעת' ממש דהא לא צריכ' הורא' כלל אלא ביצי' גמורו' במעי אמן והא דחשבינן לה להלכה פסוקה ופשוט' משו' דליכ' מאן דפליג עלה. ודבר פשוט היה להם שאין בהם משו' בשר בחלב והא דגזור בה רבנן לענין ביצת נבל'. שאפי' כיוצא בה נמכרת בשוק אסור' סתם באיסור נבלה שהוא מן התור' גזרו אטו ביצים של אשכול שהם איסור תורה מה שאין כן בבשר בני עוף בחלב האיסור דרבנן ואפילו למאן דסבר שהוא מן התורה הקלו בו לגבי ביצים אלו שלא לגזור בהם משום דבשר בחלב חדוש הוא כדאי' בפרק כל הבשר וכבר הארכתי בזה במס' חולין ובמסכ' י"ט:
מגלת תענית דכתיבא ומנחה קמיה. פי' נקט מגלת תענית מפני ששאר ספרים לא היו נכתבין בימי חכמי התלמוד ופר"י ז"ל דלא מתסר דלא בששואלין ממנו הלכה למעשה אלא כשאין שואלין ממנו אלא פסק הלכה בלבד שלא לעשות מעשה באותה שעה מותר דהא לא חשיבא הוראה והכין משמע בפ"ק דהוריות:

דף סג.

אע"פ שהאש יורד מן השמי' כו'. פי' הראב"ד ז"ל כי טועי' היו בהורא' זו שלא אמר הכתו' כן אלא לענין מזבת החצון אבל להקטי' קטר' במזבח הפנימי אין להביא ראי' מן ההדיוט כדמפורש במס' יומא ובמס' תמיד דמערכ' בפני עצמ' היו עושין על מזבח החצון שממנ' נוטלין אש לקטרת והם טעו שהשוו מזבח הפנימי למזבח החיצון. ומ"מ לא נענשו משו' טעות' כיון שהיו שוגגין אלא משו' הוראת'. וליטעמיך כו' פירש ולטעמיך דסבירא לך דמתני' כפשוטה ומעשה שהיה כך היה למ' לי למתני שמו ושם אביו כדי שלא תאמ' דמשל היה וכיון דהוצרך להזכירו מפני כן כסה עליו קצת לומר דחוץ לג'

פרסאו' היה. ודקדק ר"י ז"ל דכיון דלא קשיי לן הכא עליי דרבא אלא משו' דקאמר שלא בפניו אינו חייב מיתה ופרכיי לה מההיא מתניי' דאפיי חוץ לג' פרסאות חייב מיתה מכלל דלכ"ע מפשט פשיטא לן דכל שלא בפניו אסור ואפיי חוץ לג' פרסאות וכיון שכן ה"ה אפיי רחוק כלו' דשלא בפניו אין לו שיעור ובפניו דקאמר רבא היינו תוך ג' פרסאו' כל שלא בפניו היינו חוץ לג' פרסאות ואפיי בסוף העולם. ותדע דהא דחשביי בבני אהרן שהורו הלכה בפני משה לא בפניו ממש היה אלא דכל שהיה משה תוך המתנ' לא היה להם להורות ושיעור מחנה ישראל הוא ג' פרסאות כדאי' בכמה דוכתי. ע"כ תורף דברי רביי ז"ל. ואיברא דבפניו לאו בפניו ממש כדמוכח מהאי דבני אהרן ומההיא דאלדד ומידד כדאי' בסנהדרין. ומיהו משמעתין ליכא ראיה דלעולם אימא לך דכל שלא בפניו דאמר רבא היינו תוך ג' פרסאות ובדין הוא דמציי למיפרך ליה מהא מתנייתא דאסרה חוץ לג' פרסאות אלא דעדיפא מינה פרכיי דאפיי מיחה נמי מחייב. ועוד שהרי לא נתפרש לדברי רבא כמה שיעור שלא בפניו והיכי מציי למיפרך אההוא שיעורא גם מה שכתב ר' ז"ל דכל שלא בפניו כגון דהוא חוץ לג' פרסאות שוב אין לו שיעור ואסור הוא בסוף העולם. זה דבר קשה דהא בפ"ק דסנהדרין אמרי' דר' גזר משום מעשה שהיה דתלמיד אל יורה הלכה אלא א"כ נטל רשות מרבו והא דרבא לא משמע דא"ל מההיא גזרה דא"כ הוה מדכר לה וש"מ דליכא איסורא בסוף העולם ומ"מ הדבר צריך בירור כמה יהא שיעור דשלא בפניו שהוא אסור ואין בו מיתה דהא תוך ג' פרסאות חיוב מיתה איכא. והנכון בעיני דכל שהוא באותה אפרכיא שרבו דר איכא איסורא וחוץ לאותה האפרכיא היה מותר עד שבא ר' וגזר אפילו בסוף העולם. והא דתניא תלמיד אל יורה הלכה אלא א"כ רחוק ממנו ג' פרסאו' דמשמע דחוץ לג' פרסאו' מותר כבר תרגמ' ר"י ז"ל דההיא משום תלמיד חבר נקט לה וה"ק שום תלמיד בעולם ואפיי תלמיד חבר אל יורה הלכי אלא א"כ רחוק ממנו ג' פרסאות ואפיי הוא עומד על התחום של הפרכיא אחרת והא דאמרי' דרבינא סר סכינא בבבל ופרישנא טעמא משום דתלמיד חבר חוץ לג' פרסאות הוה: זהו הנר' לי בשטת ר"י ז"ל הזקן. והיא הנכונה בעיני אבל י"א דכל בפניו אסור וחייב מיתה מן התורה כלומר מיתה בידי שמים כעובדא דר' אליעזר והיינו תוך ג' פרסאות וחוץ לג' פרסות מותר מן התורה אלא שאסור משום גזרתו של רבינו הקדוש והיינו דתניא תלמיד אל יורה הלכה במקום רבו אלא א"כ רחוק שלש פרסאות והא דקתני סתמא תלמיד משמע דלאו בתלמיד חבר מיירי וש"מ דכל תלמיד מותר להורות מן הדין חוץ לג' פרסאות ואם הוא תלמיד חבר אפיי תוך ג' פרסאות מותר ואינו אסור אלא בפניו ממש ואפילו בפניו ליכא חיוב מיתה וזה דעת הראב"ד ז"ל ולזה

הסכימו רבותי. ומה שנ"ל כתבתי. ומיהו בהא מודינא דכל שהוא תלמיד חבר אין בו חיוב מיתה אפי' בפניו שאין לנו אלא דומי' דבני אהרן או דומיא דאלדד ומידד דלא הוה חד מינייהו תלמיד (חבר) ותו מסתברא לן דכל שאינו אסור אלא משום גזרתו של ר' די לו שיטול רשות מרב אחד ואע"פ שיש לו כמה רבנים אחרים שלא נטל רשות מהם ולאפרושי מאיסורא מותר ואפילו בפניו ממש ואפילו לתלמיד שאינו חבר דנקיט טעמא משום דאין חכמה ואין תבונ' לנגד יי' וכבר כתבתי יות' מזה בפ"ק דסנהדרין בס"ד:

דף סג:

לא נענש יהושע כו'. וק"ל ומנלן דמשו' הא נענש דילמ' משום ענין ביטול תור' או משו' הקרבת תמידין דלקמן. וי"ל דכיון דענשו היה שלא הי' לו בן משמע דמשו' עון פריה ורבי' הוא מדה כנגד מדה ולמאי דס"ד דמשו' שהור' הלכ' בפני ר' נענש. י"ל דהא נמי מדה כנגד מדה שלא היה לו בן תלמיד וממל' מקומו אמש בטלת' תמיד של בין הערבי' כו' פירשתיה בפ"ק דמגלה וגם במס' סנהדרין בס"ד.

דכל זמן דארון ושכינה שלא במקומם ישראל אסורין בתשמיש המטה. והקשו בתוספו' א"כ היאך אמר ליה דוד לאוריה לך לביתך ורחץ רגליך. ודוד נמי היאך שמש מטתו ואנו רואין שלא תפסוהו חכמים בכך אלא מפני שהפך מטתו של לילה ליום ותירץ ר"י ז"ל כי שני ארונות היו ארון עץ שעשה משה דכתיב ועשית לך ארון עץ וארון שעשה בצלאל וכל זמן שלא נעשה ארונו של בצלאל היו לוחות ושברי לוחות מונחות בארון שעשה משה. ומיד שהוקם המשכן נתנו לוחות אחרונות בארון שעשה בצלאל כדכתיב ואת הארון תתן את העדות אשר אתן אליך ובארונו של משה היו מונחים שברי לוחות והוא היה יוצא עמהם למלחמה ואז לא היו אסורין בתשמיש המטה אבל ארון של בצלאל שהיו מונחים בו לוחות שניות לא היה יוצא עמהם למלחמה אלא לעתים על פי הדבור וזהו שנענשו עליו בימי עלי כשהוציאוהו ועליו חרדו פלשתי' ואמרו אוי לנו מי יצילנו מיד האלהים האדירים כו' ועכשיו בימי יהושע על פי הדבור היה שם והא דאמרי' בבבא בתרא אין בארון רק אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות שברי לוחות מונחות בארון. י"ל כי כשנכנס בית עולמים נגנז ארון שעשה משה והיו לוחות ושברי לוחות מונחות בארון שעשה בצלאל. כל הלן בקעילה יש שפי' קעילה בקעה ויש שפי' עליים והוא הנכון והטעם בטל הבית מפריה ורביה אמר רב יוסף כו' דאפי' בהא אית ליה צער כשאינה ישנה עמו בבית.

ההוא מבואה כו'. דס"ל יחיד כו' פי' אליבא דר' אליעזר דהלכתא כוותיה פרש"י ז"ל דאע"ג שהמבטלין אסורין להכניס ולהוציא מבתיהם לחצר כדתנן הנותן רשותו הוא מותר והן אסורין מ"מ אהני להו ביטול זה להוציא ולטלטל בכל המבוי כלים ששבתו בתוכו וכלים ששבתו בחצר ושיוכלו להוציא לחצר כלים ששבתו בתוך בית היחיד שבטלו לו רשותן דאי לאו הכי הוו אסירי לטלטולי ביה כדאמרינן בפרק רבי אלעזר דמילה ע"כ. ופי' בתוס' דההיא דר' אליעזר היינו הא דאמרי' התם אמר רב מבוי שלא נשתתפו בו חצרות עם בתים אין מטלטלין בו אלא בד' אמות לא ערבו חצרות עם בתים מותר לטלטל בכלו וטעמא דמילתא דכי ערבו חצרות עם בתי' מאני דבתי שכיחי בחצר ואי שרית לטלטוליה בכל המבוי אתו לאפוקי כלים ששבתו בבתים לתוך המבוי הילכך אסור להוציא שם אפילו כלים ששבתו בחצר וכיון שכן נעשה מבוי כאלו אין לו חצרות שדינו ככרמלית ואינו ניתר בלחי וקורה אלא כשלא עירבו חצרות עם בתים ליתא להאי גזרה דהא לא שכיחי מאני דבתים לחצר. ומותר להוציא למבוי כלים ששבתו בחצר כר"ש דאמר רשות אחת הם ומותר לטלטל ג"כ כל המבוי. וכוונת רש"י ז"ל דהכא נמי מסתמא ערבו חצרות עם בתים דאי לא למה להו שתוף במבוי אלא משום דליפקו מאני דבתים למבוי הילכך אם לא בטלו רשותם אצלו הם אסורים להוציא ולהכניס למבוי ולטלטל בכלו דהוו להו ערבו אבל עכשיו שבטלו רשותם אצלו מסתמא אף רשות חצרם בטלו אצלו וה"ל כמי שלא ערבו חצרות עם בתים והם מותרין בכל המבוי ולהכניס ולהוציי אליו כלים ששבתו בחצר. וא"ת א"כ יותר היה הפסדם משכרם כשבטלו עירובן שבחצי י"ל כי יות' היו צריכין תשמיש שבמבוי מתשמיש שבחצר כן פי' בתוספו' שטתו של רש"י ז"ל. והקשו עליו חדא דהיאך אפשר דניחא להו טפי בהיתר מבוי ואיסור חצרות מהיתר חצרות עם בתים ואיסור מבוי. ועוד דהא דמפליג לענין מבוי בין ערבו ללא ערבו אינו אלא אליבא דרב אבל רבי יוחנן פליג עליה וסבר דבין ערבו בין לא ערבו מטלטלין בכלו. והלכתא כרבי יוחנן גם מה שפי' רבינו ז"ל דאהני להו שיוכלו להוציא מביתו של אותו היחיד לחצר הא ליתא דהא בלאו הכי נמי היו מותרין כיון דערבו ואפילו תימא דאקני להו להוציאם למבוי הא נמי ליתא דאם איתא היינו מטעמא שנעשו אורחין אצלו ולקמן אמרי' דחד לגבי חמש' הוי אורח חמש' לגבי חד לא הוו אורחין. ובתוס' פירשו דודאי לא אהני בטול שלה' אלא לאותו היחיד בלבד. וכ"ת והיאך יבטלו כלם מפני הנאת היחיד. י"ל דמ"מ לשנה הבאה יבטלו יחיד אחר וכן חוזרין חלילה בכל שבת ולמ"ד מבטלין וחוזרין ומבטלין כדלקמן. אפשר דאפי' בו ביום מחזירין חלילה אצל כלם:

דף סד.

א"כ בטלת תורת עירוב מאותו מבוי. כתבו בתוס' מעשה בא לפני רש"י ז"ל בחופה שלא עירוב בעל החופה עם שכנו והיה פתח א' ביניהם והוצרכו להביא כלים מבית השכן לבית החתן וצוה רש"י ז"ל שיבטל השכן רשו' ביתו אל החתן ויהא בעל החופ' מותר להוציא מזו לזו ושכנו אסור להוציא ולהכניס שנרא' כמחזיק ברשותו וכיון שהשכן אסור נסמוך אביטול דליכא למימר ביטלת תורת עירוב מביניהן ור"י ז"ל אמר כי אם החתן מותר אף שכנו מותר דלא אמרי' שנראה כחוזר ומחזיק אלא בחמשה שכנים ששרויין בחצר ובטלו רשותם לגבי חד שלא ערב יוציאו מבתיהם לחצר נראה כמחזקים ברשותם שבחצר אבל הכא במה הוא מחזיק אם בביתו של חתן הרי אין לו בה כלום ואם בביתו הרי לא ביטל להם ביתו שלא יוכלו לו לטלטל בתוכו שהרי אף חמשה השרויים בחצר שבטלו רשותם לגבי חד אינם אסורים לטלטל בחצר ואין איסורם אלא שלא להוציאו ולהכניס מבתיהם לחצר אבל לטלטל בחצ' מותרין וגם מביתו של אותו שבטלו אצלו מותרין להכניס ולהוציי' לחצר לדעת רש"י ז"ל כדכתי' לעיל שנעשו כאורחים אצלו וכ"ש יחיד אצל יחיד שנעשה כאורח אצלו וכיון שאם החתן מותר אף שכנו היה מותר אין לעשות כן דא"כ בטלת תורת ערוב מביניהן ואין להם לעשות כן ביטול זה אלא ע"י שיור שביטלו הכל חוץ מחדר דהשתא לא ביטלת תורת עירוב מביניהן שהרי יהיה זה אסור להוציא ולהכניס מאותו חדר ויהיה רחוק לערב כדי שיהיה הכל מותר והר"מ ז"ל מקוצי היה תופס עיקר כדברי רש"י ז"ל ואומ' דכללא דמילתא דכל המטלטל מרשות לרשות נראה דחוזר בו מן הביטול ואין זה דומה למה שהמבטלין מותרין לטלטל בחצר דליכא טלטול מרשות לרשות ולא דמי למאי דאמרי' שמותר המבטיל לטלטל מביתו של אותו שביטל אצלו לחצר דהתם איכא אכתי אסורא להוציא מביתו של מבטל לחצר אבל כשאין לו אסור אחר כגון זה שהיה שכן לצד אחד הוא מוציא מרשות לרשות והם כמחזיקו אלא אמר רבא כו' וכי היכי דהתם גבי ישראל שכירו ולקיטו כמותו לתת ערובו בחצר ה"נ שכירו ולקיטו של עכו"מז חשוב כבעל הבית ויש שפי' דה"ק שנעשה הישראל כשכירו ולקיטו שהוא חשוב כבעל הבית ונותן עירוב עם בני חצר ושוב אין חוששין לרשותו של עכו"מז כאידך דאמר שמואל דשכירו ולקיטו של ישראל נותן עירוב במקומו ודיו ואיכא למידק דהא אינו נותן עירוב אלא שכירו ולקיטו דאיכא בבית פיתא או מקום לינה כפלוגתא דרב ושמואל לקמן בפרקין והכא לא קאמר אלא דלותיב מידי התם וה"ל כשכירו ולקיטו של עכו"מז ששוכרין ממנו כאלו הוא בעל הבית ואע"ג דליכא מקום פיתא ולינה אלא במי שנותן את ערובו בחצר ולדוגמא נקט דשכירו ולקיטו של

עכו"מז חשיב לגבי שכירות רשות בלא מקום פיתא ולינה כדחשיב לשמואל שכירו שלו ליתן עירוב כשיש לו מקום פיתא ולינה וזהו הנכון:

א"ל אביי לרב יוסף. פי' גבי עכו"מז קיימינן דומיא דעובדא דאתיא עלה דאי אשכנו של ישראל קיימי' ואמימרא דשמואל הוה לן למבעי לה לקמן כדאמרי' גופא דמימרא דשמואל וכן פרש"י ז"ל דבעי' בשהיה כל א' וא' מהם שרוי בעלייה או חדר בפני עצמו בענין שאלו היה רשות שלהם היה כל א' מהם צריך לערב כדתנן במתני' ומודים חכמים בזמן שהיו מקצתן שרויים בחדרים עכ"ל. וכתבו בתוס' בשם ר"י הזקן ז"ל דבעל הבית שהכניס לביתו סופרים או בחורים ללמוד מע"פ שייחד להם בית לפתן ולינתן אין צריכין ערוב ואינם אוסרין על בעל הבית ואפי' יש להם פתח ברשות הרבים לפי שלא הכניסן לביתו ולא השאיל להם מקום בחצרו לאסור עליו והביא ראיה מהא דאמרי' הכא היו חמשה שכירו ולקיטו מהו ומהדרינן אם אמרו שכירו ולקיטו להקל יאמרו שכירו ולקיטו להחמיר והכא כשמוחלקין בדיורין ועליות מיירי דאי לא פשיט שהאחד נותן ע"י כלם וכ"ש הכא דהשתא ומה התם דדירת עכו"מז לא שמה דירה אפ"ה אין השכירים הישראלים חולקין רשו' לעצמן לאסור כ"ש גבי ישראל שיש לו דירה שאין השכירין והלקיטין איסרין ולפי שטה זו מה ששנינו לקמן בפרקין אחים הישנים בבתיהם שצריכין ערוב היינו בשאין אותם בתים פתוחין לרשות אביהם שאם היו הבתים סמוכין לבית אביהם ופתוחין לו אין צריכין עירוב ואע"פ שאינם מקבלים פרס מאביהם. ואין זה נכון בעיני רבותי דהא עבדים דקאסרי לדברי ר' יהודה בן בתירא וסתמא דמילתא דרים הם בבית אדוניהם אלא שמיחד להם דירה בתוך ביתו: עד כאן לא התיר ר' יהודה בן בתירא אלא במקבלי פרס הא בשאינם מקבלים פרס כולי עלמא מודו דאסרי ובישראל המקבל פרס מאחר שאינו לא אביו ולא רבו אוסר הוא לכ"ע דהא בתלמיד אצל רבו הוא דמבעיא להו הא באחר שאינו רבו פשיטא להו. ועוד דלקמן בפ' כיצד משתתפין שבנו בית התבן ובית הבקר ובית האוצרות הדר שם אוסר עליו ר' יהודה אומר אם יש שם תפיסת יד של בעל הבית אינו אוסר עליו אלמא כל שאין לבעל הבית תפיסת יד בהם הרי זה אוסר.

חמשה שכירו ולקיטו שאמרו בכאן אינ' ראיה דהא פירשנו דהא מיירי בשאין להם בכאן לא מקום פיתא ולא מקום לינה וקולא הוא שהקלו חכמים אצל שכירו ולקיטו של עכומ"ז ומשלך נתנו לך אבל בישראל דעלמא כל ששרויין לעצמן ויחד להם מקום פיתן או לינתם אוסרים הם על בעל הבית אלא א"כ יש לו לבעל הבית שם תפיסת יד בהנחת כלים שא"א לטלטל בשבת כדאי' לקמן. וכן כתבו מקצת רבותינו הצרפתים ז"ל. אמר

רב יהודה אמר רב נחמן כו' פי' וידע היה רב נחמן שאין זה מפני שנוי המזג שלו אלא דה"ה לשאר כל אדם. והקשו בתוס' דהא לקמן אמרי' דרך מיל ושינה כל שהוא מפיגין את היין אמר רב נחמן לא שנו אלא ששתה רביעית דאלמא ס"ל דרביעית יין מבלבל הדעת וצריך להפיג אותו ותירצו דהא דהכא בדמזוג והתם בדלא מזוג וק"ל דא"כ אמאי קאמר הכא לא מעליא האי שמעתתא כיון דהא דשמואל נקט השותה רביעי' יין מסתמא בדלא מזוג משמע וי"ל דרב נחמן קים ליה דשמואל בכל שותה רביעית אפי' במזוג קאמר והנכון בעיני דרב נחמן ה"ק לא מעליא האי שמעתתא דיהיב שיעור רביעית בני אדם שזה אין שיעורו שוה בכל אדם אלא הכל לפי מה שהוא אדם והרבה בני אדם יש כמותי דרביעית יין ציל דעתייהו ומיהו מודה הוא שיש בני אדם שמבלבל דעתם ובדידהו דרך מיל שינה מפיגו וא"כ בדידהו לא אמרו אלא בשות' אותו חי אבל בשותה אותו מזוג אין בו שיעור ברביעית לכל בני אדם אלא הכל לפי המזוג ולפי האדם שתוי אל יתפלל כו' פירשתיה במקום אחר בס"ד:

דף סד:

הא כמ"ד כו'. פרש"י ז"ל דמ"ד פותחין בחרטה צריך לחכם למצא פתח לשאול שיהא לו פתחון פה לומר על דעת כן נדרתי כדי שתהא חרטה מעליא ולא סגי ליה דלימרו כדו תהית ומ"ד אין פותחין סבר אין צריך לבקש לו פתח אחר בחרטה שלו אלא שיאמר לו כדו תהית ועוד דא"כ קשיא דרב נחמן אדרב נחמן דהתם אמר רב נחמן פותחין בחרטה תחלה ואלו הכא ס"ל אין פותחין בחרטה ולפי' הקלו להיות בין רוכב בין יושב לכך פירשו בהכך דמ"ד פותחין בחרטה מקל דסגי ליה דלימרו ליה כדו תהית ומ"ה סבר שמתירין לו בין עומד בין רוכב. ור"ג סבר אין פותחין בחרטה ולפי' מחמיר שלא להתיר אלא יושב שדעתו מיושבת עליו למצוא פתח מעליא להתירו ולישנא דפותחין כמו מתחילין וכן מתפרשין כלם במס' נדרים:

דף סה.

כל המפיק מגן בשעת גאוה. פרש"י ז"ל בשעת שכרו' שהיין מתגאה על האדם ומגן היינו יין וקאמרי' דמפיק לישנא דעבורי הוא וה"ק כל המעבי' את יינו בשע' שכרו שלא יתפלל עד שיסור יינו מעליו ר' יוחנן אמר כל שאינו מפיק איתמר ולישנא דגלויי הוא כלומר שאינו מגלה יינו בשעת שכרות כלומר שאינו מתפלל ולהכי אמרי' דמאי בינייהו דהא תרוייהו קאמרי שלא יתפלל ואמרי' דאיכא בינייהו דרב ששת שמסר שיניתיה לשמעיה

שיעירנו משנתו אחר שישן מ"ד מפיק איתמר וצריך להעביר התפלה זמן מרובה עד שישן וינער משנתו מעצמו כי אז סר יינו מעליו לגמרי ומאן דסבר שאינו מפיק איתמ' אית ליה דרב ששת והיינו דקאמר שלא יגלה יינו בשע' שכרות (ומאן דסב' דאינו מפיק) מיד עד שישן מעט ויעירנו אחר דבמעט שמעביר יינו די לו זו שטת רש"י ז"ל ונכון הוא ומיהו מגן היינו תפלה שהוא מגן לאדם א"נ מפני שתחלת ברכותיה מגן אברהם:

אמר רב כו'. שנא' בצר אל יורה לא מצי' מקרא זה בכל התורה ורש"י ז"ל כתב שהוא בספר בן סירא ואע"ג דבמס' סנהדרין כללוהו בכלל ספרים החיצוניי' מצי' כי חכמים מביאין ראיה מדבריו בהרבה מקומות וכדכתי' בבבא בתרא ור"ת ז"ל פי' דהאי קרא קא דריש העירוך שועך לא בצר כלו' אין לך לערוך תפלתך ובהרב' מקומו' רגיל התלמוד לקצר המקראו' כמו ונתן הכסף וקם לו ועדיין פי' כזה אינו מחוור חדא שהי"לל אל יתפלל ועוד שלא מצאנו בתלמוד המקרא כן שלא יתפוס ממנו אלא מלה אחת ויעשה לשון אחר דהאי שנא' הפי' שכבר נאמר בכתובים כי האדם בצר אל יורה כדכתי' שמעי נא זאת ענייה ושכורו' ולא מיין הרי שמדמה הצרה לשכורת ושכור אל יורה וכן אמרי' בריש פ' אין עומדין בירושלמי הבא מן דרך אל יתפלל מה טעם לכן שמעינא זאת ענייה כלומר דימה ענוי הדרך לשכרות. וכדי שלא להאריך הניח התלמוד שלנו המקרא ותפס הענין.

אנן פועלי דיממ' אנן. כלומר ואין משנתנו אלא ביום כלומר ודי לו לאדם שיקבע עת כל שהוא לתורה בלילה כדכתיב והגית בו יומם ולילה. רב אחא בר יעקב יזיף ופרע גרסי' בירושלמי אנן אגירו דיממא אנן מה דיזפי' ביממא פרעי' בלילא. ואמרי רבנן דלא איתמר הא אלא בלילה תקופת תמוז שהלילות קצרת אבל מכאן ואילך דמוסיף יוסיף כדאי' בפ"ק דתעניות. והא דאמרי' שאין רנה של תורה אלא בלילה:

כל המתפת' ביינו. כלומ' שמתרצ' לחברו ע"י שמחת יין שעושין עמו יש בו מדעת קונו שמתרצ' לבני אדם ע"י דבר קל שמתרצין לפניו שנא' וירח יי' את ריח הניחוח והא דאמרי' הבא מן דרך שלא יתפלל ג' ימים אמרו רבותי ז"ל שלא נאמרו דברים אלו אלא בדורת ההם שהיה לבם נכון אבל עכשיו בין כך ובין כך אין מתכוונין ומוטב שלא תתבטל התפלה:

דף סה:

אמר רב יהודה וכו'. ואסר עד שישכי' העכו"מז רשותו ולא פי' רב במה אסר אם בחיצונה לבדם דאיכא דריסת שני ישראלים או אפי' בפנימית דליכא אלא דריסת ישראל

א' וכר' מאיר ורב ששת ורבה הוו סברי דאף בפנימי' אסר והיינו דאמרי' דרב כר' מאיר אמרו ואמר רב יוסף דהא טיעות' דאי ר"מ למה לי ישראל בחיצונה כלומר למה ליה לרב למנקט חיצוני כלל לישמועינן עכו"מז אסר בפנימית דליכא אלא ישראל חד וכ"ש דאסר בחיצונה דאיכא ישראל אחר דהא כפי לשונו של רב איהו מימרי קאמר אלא שמביא מעשה מן הדין והי"ק כשעכו"מז וישראל בפנימית וישראל בחיצונה כבר בא מעשה כיוצא בזה לפני ר' ואסר וא"כ דיו שיאמר כשישראל ועכו"מז דרין בחצר. כבר בא מעשה לפני ר' ואסר והיינו דאמרי' בתר הכי וכ"ת מעשה שהיה כך היה כלומר וכשתמצא לומר דליכא הכא לישנא דמימרא כלל אלא המעשה שהיה ובא לו אמ' רב מעשה בישראל ועכו"מז בפנימית וישראל בחיצונה ובא לפני ר' ואסר והוצרכתי לפרש כן משום לשון וכ"ת דמשמ' כי יותר היה קרוב לומר דהא מימרא היא הא בעו מיניה דרב פפא דאלמא רב לית ליה דר' מאיר ע"כ דברי רב יוסף. ומאי דהדר אמרי' ואלא כר' אליעזר בן יעקב אינו מדברי רב יוסף דהא רב יוסף לא בא לשבש המימרא אלא לומ' דהני רבנן דאמרי דר' מאיר היא טעו וכבר בירר דבריו דלאו רבי מאיר היא אלא תלמודא הוא דאתי לברורה ואלא כרבי אליעזר בן יעקב דאמר עד שיהו שני ישראלים אוסרים זה על זה פי' והכא אין הישראל הפנימי אוסר על החצון אליבא דרבנן דהא פנימי מותר במקומו ורגל המתרת במקומ' אינה אוסרת שלא במקומה. ואלא כרבי עקיבא כו' כלומר דמימרא דרב משמע שלא אסרו על החיצונה אלא מפני העכו"מז שצריכין לשכור ממנו ואלו לרבי עקיבא כי ליכא העכו"מז נמי אוסר ישראל הפנימי על החצון ומשתכח דהא דרב מימרא פריכא הוא. ומהדרי' לעולם כרבי אליעזר בן יעקב אליבא דרבי עקיבא ודקאמרת למה לי עכו"מז. הב"ע בשערבו פנימי וחצון דאי לאו עכומ"ז שרי והשתא דאיכא עכו"מז אסירי עד שישכור.

בעא מיניה כו'. כלומר כלום העכו"מז אוסר על החיצונה משום דשכיח ישראל דדיירי בפנימית דסבר דמרתת עכו"מז וסבר. אמר לי' ישראל דחיצונה ישראל דהוה בדרך בפנימית היכן הוא דהא לא נפק לברא וכיון דשכיח דדייר קנסי' להו דליסר עכו"מז עלה. וק"ל דאי מהאי טעמא היה לו לרב לאסור על הפנימית דאיהו הוא דדייר ועביד איסורא. וי"ל דכיון שהגורם לפנימי דדייר סתם היינו ישראל החיצון לדידיה בעי למקנס דלאו עכברא גנב אלא חורא גנב ואפילו למ"ד התם דהיכא דשכיח אסורא התם קנסי' שאני הכא דכל היכא דאפשר למקנס במקום שני ישראלים הכי עדיף טפי שלא לחלוק בדברי רבי אליעזר בן יעקב. או דילמא כו' פי' וכיון דמרתת עכו"מז שכיח ישראל דדייר וקנסינן ליה דליסר עכו"מז עליה:

א"ל תן לחכם ויחכם עוד כלומר דבהאי נמי עכו"מז אוסר על החצונה דבהא איכא לאיסורא קנסי' ולא על הגורם והיינו מטעמא דאמרן דכל היכא דאפשר למקנס במקום שני ישראלים התם קנסי' וליכא למימר בהו דסתרן אהדדי דלעיל קנסי' על הגורם והכא קנסי' על העובר כנ"ל: ולפום פשטא דשמעתא משמ' דליתנהו להני תרי עובדי ואין העכו"מז אוסר אפי' על החיצונה דהא מאי דאסרי בהו היינו לר' עקיבא. אבל אין כרבנן קי"ל דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה: והראב"ד ז"ל הקשה איך אפשר לדחותם כיון דגברי רברבי ור' חייא עבדו בהו עובדא ואדרבה אי שמעתא כר"ע אזלא ולמוד מהם דהלכה כר' עקיבא כ"ש שי"ל דלעולם אפי' כרבנן אמרוה דר' אליעזר דבעי שני ישראלים בחצר אוסרין זה על זה לא סוף דבר שיהו אוסרין זה על זה ממש אלא אפי' אינם אוסרים זה על זה כל היכא דשכיח ישראל דדייר בהדי עכו"מז והא דנקט אוסרין זה על זה לא נקט ליה לאפוקי דבשתי חצרות זו לפנים מזו כיוצא בזה שאין העכו"מז אוסר על הישראלים לרבנן אלא נקטה אליבא דר' עקיבא דס"ל שהם אסורין ממש נקטה אליבא דרבנן לאו לאפוקי מיהא אלא לאפוקי שתי חצרות ופתח א' ביניהם שאינם אוסרים וגם לא שכיחי דדיירי הא כל היכא דשכיחי דדיירי אפי' אינם אוסרים זה על זה אוס' העכו"מז לר' אליעזר בן יעקב והא דאוקמה רב הונא בריש דר' יהושע כר' עקיבא בדין הוא דיכול לאוקומה אפי' אליבא דרבנן אלא דלרוחא דמילתא הוא דתירצה הכין משום דאתיא למימר דאי כר' עקיבא למה לי עכו"מז בפנימית להכי שני ליה דמהאי קושיא ליכא למדחייה מר' עקיבא דלעול' איצטריך עכו"מז בפנימי' ואפי' לר' עקיבא ובשערבו זה תורף דבריו ז"ל. ואין הדבר מתחוור לי עדיין כל הצורך דהא תלמודא להדיא פריך לעיל ואלא כר' אליעזר הא אמר עד שיהו שני ישראלים אוסרין זה על זה אלמא מפשט פשיטא ליה דר"א אוסרי' ממש בעי'. ועוד מאי רווחא דמילתא איכא במאי דאוקמתא כר' עקיבא ובשערבו ומאי חדוש השמיענו בזה דמשכח' לי' דאיצטריך עכו"מז לאסו' אדרבה טפי הוי רבותא ורווחא דשמעתא דלוקמה אפי' לרבנן ולשמעי' דלר' אליעזר אוסרין זה על זה לאו דוקא: ומ"מ קושיתו של רבי' קושיא גדולה היא. ועוד ק"ל דהא לעיל בעובדא דהמן בר רסתק ס"ל לאביי ורבא בהדיא דלא בעי' אוסרין ממש אלא כל היכא דשכיח ישראל דדייר בהדי עכו"מז קנסי' ואפי' היכא דליכא שני ישראלי' דאסרי. וכדפרכי' בהדיא מידי הוא טעמ' אלא משו' דלא שכיחי דדיירי הכא שכיחי דדיירי ושנינן דשאני התם דהויא מילתא דלא שכיחא ולא גזרו בה רבנן ורב הונא בריה דרב יהושע גופיה אמרה לעיל קמיה דרבא ולא פריך להו רבא אלא משום דא"כ בטלת תורת עירוב. ולכך נר' לקיים דברי רבי' אברהם ז"ל דודאי הלכתא

כהני תרי ערובי ושמעתא דהכא פליגא אסוגיא דלעיל דהיכי משמע דר' אליעזר לא קניס כלל חסר ואע"ג דשכיח דדיירי וכן היה דעתו של רב יוסף ולפי דברי של אמוראי דלעיל סבי להו דכל היכא דשכיח ישראל דדיירינן ואפי' לר' אליעזר ואפי' בישראל חד ולפי דבריהם אתו הני עובדי כהלכתא ואפי' לרבנן ואנן אאמוראי בתראי סמכינן ורב הונא בריא דרב יהושע גופיה קבלה לעיל ואפשר כי לפי דבריהם אוסרין ר' ורבי חייא ואפילו על הפנימי כיון דשכיח דדייר ואתי אפי' כר"א. ורב שהתיר בפנימי משום דבעי שני ישראלים אוסרין ממש שלא נתן ר"א דבריו לשיעורין אבל אנן דסבי' לן דלא בעי ר' אליעזר אוסרין ממש קנסינן אפילו בישראל חד כיון דשכיח דדייר אלא שבזו יש לי לומר דכיון דכי קנסינן על החיצונה שיש שם שני ישראלים ומסתלק בעל החיצונה ממילא מסתלק בעל הפנימית דלא לידור התם בהכי סגי לן שלא לחלוק כ"כ בדברי ר' אליעזר בן יעקב וכן עיקר. רשב"ל כו' פי' בפונדק זה היו דרים שני ישראלים והיה שם עכו"מז א' בבית ששכר ואותו העכו"מז השוכר לא היה בעיר והי"ה שלא היה שם שכירו ולקיטו וגם אשתו לא היתה שם דאי לא היו שוכרים מאח' מהם דשכירו ולקיטו משכירין וכ"ש אשתו והמשכיר היה שם ומ"מ לא היה לו תפיסת יד בבית זה שהשכיר שאלו כן לא גרע משכירו ולקיטו אמרי מהו למגיר מן המשכיר פי' כי תבעי לך לפי מנהג עירינו דמצי מסלק ליה כיון דמצי מסלק כל זמן שירצה אין לך תפיסת יד גדול מזה ואגרי מיניה או דילמא השתא מיהת לא סלקי איכא דמקשי ולמה להו כולי האי דהא כיון דליתיה לשוכר הכא אינו אוסר עליהם דקי"ל כר' יהודי דאמר דעכו"מז דליתיה אינו אוסר דהלכה כדברי המקל בעירוב והלכי כר' יהודה בעירובין וא"כ יערבו ביניהם ואם יבא עכו"מז בשבי' ישכרו ממנו דהא קי"ל לקמן דשוכרין מן העכו"מז אפילו בשבת ולאו קושיא היא כלל ואפי' כשת"ל דהלכתא כר' יהודה חדא דאינון בעי למעבד תקנת' שאם יבא העכו"מז השוכר לא היו אסורים בעוד שאינם שוכרין ממנו וכ"ש אם ת"ל דעכו"מז הבא בשבי' מבטל העירוב וצריך שיבטלו רשותם זה לזה אחרי השכירות דלא ניחא להו למעבד הכי. ועוד דדילמא לא קים להו שפיר שיהא אפשר לשכור מן העכו"מז בשבי' דהא רבנן דבסמוך בעובדא דאידך פונדק דמספקא להו מילת' ומ"מ נראין הדברי' דהלכה כר' יהודה דעכו"מז היכא דליכא התי' אינו אוסר ואפי' היכא דאפשר דאתי ביומיה דר' מאיר דאסר אין הלכה כמותו במקום ר' יהודה בשום מקום ואע"פ שר' יוסי אוסר וקי"ל דר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי אין סומכין על הכלל ההוא בעירובין ובעלמא הוא דאתמר דאלו בעירובין הלכה כר' יהודה והלכה כדברי המקל בעירובין. אבל רש"י ז"ל כתב לקמן בעובדא דאידך פונדק דעכו"מז אע"ג דליתיה אסר וכן פסק

הרמב"ם ז"ל. נראה שפוסקין הלכה כרי' יוסי מפני שהלכה כמותו במקום ר' יהודה וכ"ש הכא דר' מאיר אזיל בשטתיה דר' יוסי וה"ל ר' יהודה יחידאה ואין זה נכון: ומ"מ לפי דברי רש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל נסתלקה הקושיא שהקשו בכאן מאליה.

אמר להו ריש לקיש נשכור. פי' דבספיקא דעירוב לקולא עבד' ואפילו לכתחלה אתא לקמיה דר' אפס אמר להו יפה עשיתם ששכרתם וכן הלכה. אקלעו להההוא פונדק דאתא עכומ"ז בשבתא פרש"י ז"ל ומבעוד יום לא ערבו בני הפונדק עכו"מז אע"ג דליתיה אסר אמרי מהו למיגר בשבתא פרש"י ז"ל מהו למיגר מעכו"מז בשבתא והדר נבטל רשותנו לגבי חד ולפי שטתו שסובר דמבעוד יום לא עירבו על כרחין יש לפ' דשכירות וביטול בעי' הא אלו ערבו מבעוד יום לפום מאי דסבי' לן דהלכה כרי' יהודה דעכו"מז אינו אוסר היכא דליתיא בזה נחלקו המפרשים ז"ל יש מי שסובר דאפי' בהא נמי כיון שבא העכו"מז נתבטל העירוב לגמרי כאלו לא וכשחזרו ושכרו ממנו אינו חוזר וניעור וצריך שכירות וביטול. ויש מי שסובר דכיון דאפשר בשכירות העירוב תלוי ועומד היה כשבא העכו"מז וכיון ששכרו ממנו חוזר וניעור וגדולה מזו אחד מבני חצר ששכח ולא עירב מבעוד יום דכיון שביטל להם רשותו בשבת שהעירוב קיים להם ואע"פ שלא היה עירוב כל בין השמשות ועוד הא אמרינן גבי ספינו' קשורות זו בזו הותרו נאסרו חזרו ונתקשרו חזרו להתרן הראשון הרי שהעירוב שעשה על הספינות חוזר וניעור בשבת אע"פ שנתבטל כשהותרו וזה דעת הראב"ד ז"ל אבל ר"י ז"ל סובר דצריך בטול אחר השכירות ולא דמי להההוא דספינות דהתם עירובן היה עירוב גמור וצריך להיות קיים כל השבת כי קשורות היו יפה ומה שנפסקו מקרה הוא היה להם אבל כאן לא היה העירוב ראוי לכל השבת שהרי מצפים היו שיבא העכו"מז בשבת ואסר עליהם. וההיא דאחד מבני חצר ששכח ולא עירב אינו דומה לזו דשאני התם דאף זה שביטל הוא בר עירוב וראוי לערב עמהם ומסתמא ניחא ליה ויבטל רשותו להם אבל כיון דעכו"מז לאו בר עירוב הוא מבטל את העירוב לגמרי יפה עשיתם ששכרתם וכן הלכה. ואפשי' שאין זה אלא בשלא היה אפשר להם לשכור מבעוד יום כמעשה שהיה וכיוצא בו: לא שוכר כמערב. פי' דכי א"ר יוחנן שוכר כמערב להקל בעירוב אמר כן ולא להחמיר.

דף סו.

אף שוכר אפי' שכירו ולקיטו הקשו בתוספו' דבירושלמי א"ר יוחנן ישראל ועכו"מז הדרי' בבית אחי' שבחצר ישראל צריך לערב והעכו"מז צריך להשכיר ואמאי לא סגי בעירוב הישראל מי גרע משכירו ולקיטו של זה: ותירצו דשאני התם שהעכו"מז

והישראל אין שותפין ורשו' של כל אחד מהם מיוחד לעצמו ואין מעשהו של זה עושה כלום ברשותו של זה אבל שכירו ולקיטו שהוא בא מכח העכו"מז הרי הוא כאלו כל הרשות קנויה לו וס"ה אם ייחד חדר לשכירו ואינו יכול לסלקו משם דלא סגי בשכירו כיון שהם רשויות חלוקות. וק"ל דהא אמרינן לעיל לימרו ליה לעכו"מז דלישאל מיניה דוכתא וליתיב מידי התם דה"ל כשכירו ולקיטו לכך י"ל דכל שלגבי שכירו ולקיטו שבא מכחו אפילו ייחד לו מקום סגי בשכירות עוד כתבו בתוספו' בשם רבינו שמשון מקוצי ז"ל כי העכומ"ז הדרים בבית א' שבחצר א"צ לשכור אלא מאחד מהם כמו ה' ששבתו בטרקלין שהא' מערב לכלם ולא דמי להההיא דירו' דשאני התם דישראל ועכו"מז שני דינין חלוקין הם זה לערב וזה להשכיר:

תהי בה ר"א: פי' בההוא עובדא דלעיל ששכרו ובטלו בשבת דס"ל דכל היכא דא"א לערב עירוב גמור מבעוד יום כגון התם דלא הוה עכו"מז בעיר אין לשכור ולבטל בשב' כדמפ' ואזיל מהא דאמר שמואל רביה דכל מקום שאוסרין ואין מערבין. ולפי זו הקושיא נראה כי במעשה הזה הוצרכו לעשות ביטול בשבת כדפרש"י ז"ל דהא הכא מבטול בשבת תהי ר' אליעזר מ"מ אין כאן ראיה לדון שלא היו יכולין לערב מבעוד יום כר' יוסי דאפילו בשערבו אין ערובן עירוב גמור וכמי שאין יכולין לערב דמי וצריכין היו לעשות ביטול לאחר השכירות כדפר"י ז"ל. ולמ"ד שאם ערבו מבעוד יום אם לא היו צריכין לבטל בשבת מפרש לה להאי עובדא שלא ערבו מפני שלא היה להם פנאי ולפי' הוצרכו לשכור ולבטל א"נ אפי' השכירות דעכו"מז בשבת תהי ר' זירא דכיון דאמרת מה ביטול בשבת אף שכירו' בשבת א"א לשכור במקום שאין מערבין מבעוד יום כשם שאין מבטלין כל מקום שאוסרין ומערבין מבטלין. פי' כל מקום שהישראלים הדרים שם אוסרין זה על זה ואלו רצו לערב מבעוד יום מערבין יכולין לבטל בשבת אם לא ערבו. ופרישנא כגון שתי חצרו' זו לפנים מזו שהפנימי' אוסר על החיצון לרבנן בשלא ערבה חצר פנימית לעצמה דהויא לה רגל האוסרת במקומה. לרבי עקיבא אפי' כשערבה לעצמה דרגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה. והא ודאי דשמואל לא כייל כללא דכל מקום שאוסרין ומערבין ומבטלין דהא איהו דאמר לקמן בשמעתין שאין ביטול בחרבה ואע"פ שהם אוסרין ומערבין ובשתי חצרות זו לפנים מזו דקאמר דכיון דאוסרין ומערבין מבטלין פליגי בה אביי ורבא לקמן דאביי סבר מבטלין לעולם ורבא סבר פעמים מבטלין ופעמים אין מבטלין כדאי' לקמן:

אוסרין ואין מערבין לאתויי מאי לאו לאתויי עכו"מז. פי' שהישראלים הדרים שם אוסרין זה על זה א"א להם לערב עד שישכרו מן העכו"מז ואי דאתא עכו"מז מאתמול

איבעי ליה למיגר מיניה. פרש"י ז"ל כיון דמצי למיגר מיניה ליכא למקרינהו שאין מערבין דהא אפשר לשכור ולערב מבעוד יום. פי' דמסתמא לא קפיד עכומ"ז על שכירו' רעועה ושפיר מיגר להו דכלהו לאו כהמן בר רסתק נינהו דלא בעי לאגור. ויש לפרש ואי דאתא עכו"מז מאתמל והיה אפשר להם לשכור ולא שכרו איבעי להו למיגר. וכיון שפשעו או הזידו ליכא למ"ד דליגרו בשבת' או שיבטלו. והא דאמרינן אלא לאו דאתא בשבתא אורחא דמילתא נקט דאלו אתא מבעוד יום מסתמא היו שוכרין. כנ"ל. ואע"פ כן הדין צ"ע:

דף סו:

אלא לאו דאתא עכומ"ז בשבת כו'. פרש"י ז"ל אלמא לא תקון רבנן בטול רשו' אלא היכא דחזו לעירוב מאתמל ואיכא דדייק מהכא דכששכרו מן העכו"מז בשבי' אין העירו' חוזר וניעור דאי ס"ד חוזר וניעור היכי קרי להו שאין מערבין דהא יכולין לערב מבעוד יום אע"ג דליתיה עכו"מז וכי אתי עכו"מז מבטל עירוב' כי הדר אגרי מיני' חזר העירוב לחזקתו וכי תימא דמשו' דחוזר וניעור לא קרינן להו מערבין אמאי אוקמ' בעכומ"ז לוקמ' בישראל שהיה מבני חצר ושכח ולא עירב ונימא דהתם נמי כיון שאין מערבין אע"פ שאוסרין אין מבטלין וכי תימא דאין הכי נמי וחדא מינייהו נקט זה דבר רחוק שיאמר שמואל כן אלא ודאי להכי נקנס' עכומ"ז וקרי להו שאין מערבין מפני שאין העירוב חוזר וניעור. זה תורף דבריהם וראיה זו היא לפי פסק ר"י ז"ל והפוסקי' הלכ' כרי' יהודה דעכומ"ז היכא דליתיה לא אסר. ועכ"ז אינה ראיה בעיני דלעולם אמ' לך שהעירוב חוזר וניעור ואין צריך ביטול ואפ"ה כל לגבי עכומ"ז דלאו בני עירוב וכיון דאתי עכומ"ז מיד מתבטל הערוב ואפשר דלא לבעי למיגר לן שפיר קרינא להו שאין מערבין מה שאין כן בישראל שהוא בר עירוב אלא ששכח ולא עירב.

לא שמיעא ליך. פי' הא דשמואל דשתי חצרות זו לפנים מזו כיון שאוסרין ומערבין מבטלין. והאמר שמואל אין לנו אלא כלשון משנתנו פי' עד כאן דברי שמואל ומאי דאמרי' בתר הכין אנשי חצר ולא אנשי חצרות אינו מדברי שמואל דאם כן היכי קאמר אביי דאמתני' שהמבוי לחצרות כחצרות לבתים אתמרא אלא ודאי אין כל זה מעקר דברי שמואל אלא פירושא דרב יוסף דקא מפרש השתא דברי שמואל ולפי' הזכירו אביי כי לא כן פי' להם כשהיה בריא ואהא הוא דאמר שהמבוי לחצרות כחצרות לבתים. אין מבטלין מחצר לחצר. פי' ס"ל דלא תקון רבנן ביטול אלא בחצר דשכיחי בה דיורין דאקילו רבנן

התם משום דהוי עקרי תשמישייהו התם ולהיות להם הרוחה לצורך תשמישי שבת. ואין הלכה כשמואל בשתיהן אלא כרי יוחנן דפליג עליה:

אמר אביי כו'. רבא אמר כו'. כדמפ' ואזיל כיצד נתנו עירובן בחיצונה. פרש"י ז"ל כן דרך כשמערבין שתי חצרות שלא לעשות שתיהן שתוף אחד אלא שנותנת א' מהם בחצר חברתה אותו עירוב שעירבה היא לעצמה ע"כ פי' והוא שמניחין שתיהן עירובן בבית א' או אפי' בכלי א' לפום מאי דאמרי' במכלתין לעיל ולקמן כל היכא דאמר רבא שתיהן אסורות ר"ל דאסורה לגמרי ולא יועיל להם שום ביטול והא דקאמר בסופה פנימית מותרת וחיצונה אסורה ה"פ שהפנימי' מותר' ע"י ביטול שיבטלו לה בני החיצונה והחיצונה אסורה אף לאחר ביטול וכדבעי' לפרושי לקמן לפי שטת רש"י ז"ל והשתא מפ' תלמודא ואזיל נתנו עירובן בחיצונה כו' ליבטיל לבני פנימית פי' דהוי ביטול לאותה חצר עצמה ותשתרי פנימית וחצונה אסורה כי המבטל שהוא אסור בפנימי' אוסר על החיצונה דרגל האסורה במקומה אוסר' שלא במקומה ואפי' לרבנן:

ליתי לעירובייהו גבייהו. פרש"י ז"ל דכי אחדא דשא פנימית ותבדל מן החצונה הרי אין עירבה גבה ובמאי תשתרי בחצרה הא בני חצרה עצמה אוסרין זה על זה בחצרן כאנשי חצר שלא עירבו פי' לפי' דכיון שהניחו עירובן בחיצונה הרי נעשו כלן בני חצר אחת וכיון שלא ביטל זה לכלן הרי אף בני פנימית שביטל להן אסורין הם בחיצונה דסבירא לן שהמבטל צריך לבטל לכל אחת ואחת וכדאסיק רבא בסוף שמעתי' וא"כ א"א לבני פנימי' להיותן מותרין לעצמן אלא כשיבדילו מן החיצונה וחזרו להיתר חצרות ובהא דקאמר תלמודא דלא אפשי להו להבדל כיון דליתי לעירובייהו גבייהו וכי תימא דלשקלו לעירובייהו בהדייהו ולעיל זה לחצרן הא לא אפשר דכיון שהם אסורי' עם החיצונה א"א להם להביא העירוב לחצרן והקשו בתוס' ומ"ש מהא דאמרי' בפ' מי שהוציאוהו עכומ"ז משתמשת רשות אחת ופר"ח שהאמצעי יכולה להוציא ולהכניס לחצונות כלים ששבתו באמצעית והא אוקימנא התם בחד לישנא דמיירי בשנתנה אמצעית ערובה בזו וערובה בזו ואמאי לא אמרי' נמי החם דליתה לעירוב' גבה וכיון שאסור' להוצי' לרשותה כלים ששבתו בחיצונה במאי תשתרי איהי לעצמ' ובחיצונו' ותירצו דשאני התי' שהחצונו' מותרו' כל אח' לעצמן ואין תרוץ זה מספיק אבל הנכון דשאני התי' החיצוני' שהי' מותר' עם החיצוני' לכלי' ששבתו בחצרה מיהת והויין כלו לדירה כאלו הן חצר אחת ומה שלא הותרה להוצי' לחצרות כלים ששבתו בתוכן אינו אלא משום גזר' דחצרות שלא יבאו להוציא כלים ששבתו באחת מהן לחיצונה חברתה וכיון דכן לגבי אמצעית הרי זה כאלו ערבה גבה כנ"ל. ולקמן יש לי בזה שטה אחר' בהא דאמרינן ליתיה לעירובייהו

גבייהו לבטיל לבני חצונה פי' שיבטל אף לבני חיצונה דאלו לבני חיצונ' לחודה לא מהני שהמבטל צריך לבטל לכל אחת ואחת אלא ה"ק דליבטיל אף לבני חיצונה ונסתלק לגמרי משתי החצרות ושוב אינו אוסר עליהם:

אין ביטול רשות מחצר לחצר. פי' ואע"פ שיש לפנימי' דריסת רגל על החיצונה אינו יכול לבטל רשותו אצלם אליבא דשמואל וא"ת מ"מ יבטלו בני פנימית רשותן לפנימי שלא עירב ויהא הוא מות' בפנימית וכי תימא שאין אנו מחזרין למצוא היתר לאותו שלא עירב אלא לאותן שערבו מ"מ הרי בהיתר פנימי יהא היתר לבני חיצונה דאלו זה שלא עירב לא יאסור עליהן דהויא לה רגל המותרת במקומה שאינה אוסרת שלא במקומה כרבנן דהלכתא כרבנן דבהא מסתמא שמואל כרבנן ס"ל ואע"ג דלענין סיפא דהאי מימרא ס"ל כר"ע כדבעי' למימ' כדפרש"י ז"ל מה בכך דהא ב' ענייני' חלוקי' הם ושאר בני הפנימי' אע"פ שהם אוסרים בפנימית אינם אוסרים על החצונה כיון שכבר ערבי עמה תירץ רש"י ז"ל דכיון דבטלו בני הפנימית רשותן לפנימית שבאם שלא ערבו עמהם מיד נתבטל ונסתלק עירובן מן החיצונ' כלו' שהרי ממה ערבו עם החיצונה מן הרשות שהיה להם בחצרם הפנימי' וכיון שעכשיו אין להם בו כלום שכבר בטלו רשותם לאותו שלא עירב הוי כמי שלא ערבו עם החצונ' כלל וא"ת יבטלו דריסת רגלה לחיצונ' ושוב לא יאסרו עליה זה אי אפשר דהא אמרי' דאין ביטול רשות מחצר לחצר זה תורף דברי רש"י ז"ל. אבל ר"י ז"ל סובר דמשום דליבטלו בני פנימית רשות' לפנימי שלא עירב עמהם לא יבטל העירוב שערבו עם החיצונה ועדיין יועיל ערובם שלא לאסור עליהם בדריס' רגלם והא דלא מבטלי ליה לפנימי להתירו בפנימי משום שתהא החיצונה מותרת לבני החיצונה משום דלא אירי' לתקוני אלא בדבר ההוא שהיחיד מבטל אצל המרובין ולא שיבטלו המרובין שערבו אצל היחי' שלא ערבו:

האי בר חיצונה למאן ליבטיל ליבטיל לבני חיצונה. פי' שהוא בני חצר אחת אבל בני פנימית אסרי עליה פי' שהרי צריך לבטל לכל א' ואחד והרי בני הפנימית אסורין בשתיהן ואוסרין על החיצונה וליבטל אף לבני פנימית אין בטול רשות מחצר לחצר פי' שאפילו בר פנימית דאית ליה דריסת הרגל על החיצונה לא מצי מבטיל לבני החצונה כדאמרי' לעיל וכ"ש בזה דבר החיצונה לא מצי מבטל לבני פנימי' שאין לו עמהם לא דריסת הרגל ולא הרגל עירוב שהרי לא עירב עמהם.

נתנו ערובן בפנימית כו'. דהאי בר פנימית כו' ותשתרי איהי לעצמ' ותאסר החיצונה כדכתיבי לעיל איכא חיצונה דאסרה עלה פי' דכיון שעירבו שתיהן הרי נעשו כאלו כלן בני חצר אחת וכיון שבני חיצונה אסורות על הפנימית ואע"ג דעירובייהו גבייהו וא"ת

למה הוצרך למר לעיל ליתיה לעירובייהו גבייהו דהא הכא דאיתיה לעירובייהו גבייהו ואפילו הכי לית ליה תקנתא ובתוס' פי' כי בחנם תפס לעיל ליתיה לעירובייהו גבייהו שכבר נשתתפו עם החיצוני א"א לזה לבני הפנימית לבדם שהמבטל צריך לבטל לכל א' ואחד ורב הונא בריה דרב יהושע פריך לקמן דליבטיל לבני פנימית ותהא חיצונה ותשתרי ואמאי אמרי' דמשום דליתיה לעירובייהו גבייהו לא מצי מיבטיל להו על הפנימית לימרו לה בני פנימי' בעינן לאסתלוקי מינך וניחוד דשא באפך דהא לאתקוני שדרתיך ולא לעוותה כדאמרי' לקמן בפרקין ותו נימא אם אמרו עירוב להקל לא אמרו עירוב ששכח אח' ולא עירב ליכא למימר שלתקוני שדרתיך לא לעוותי ומהאי טעמא נמי ליכא למימר שלא אמרו עירוב להחמיר כדאמרינן גבי ג' חצירות ונתנו ערובן באמצעית בעצמה כלל אדרבה החצונות הן שגרמו האיסור לעצמן מה שאין כן בזו שהפנימית עוותה על עצמה.

שכח אחד כו'. פרש"י ז"ל פנימית מותרת בשיבטלו להם בני חיצונה רשותן דבלא בטול חצונה א"א להו לאשתרויי דכיון דשתפיה לחיצונה בהדייהו הוו להו כבני חצר אחת ואתיא כר' עקיבא דאמר הכי לקמן גבי הא דתנן נתנו עירובן בפנימית ושכח אחד מן הפנימית ולא ערב שתיהן אסורות דברי ר' עקיבא וחכמים אומרים בזו פנימית מותר' וחצונה אסורה: ומפרש טעמא לקמן דלרבנן פנימית מותרת בלא שום ביטול דאחדא דשא ומשתמשא בעירובה דאמר להו לחצונה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי אבל ר' עקיבא אומר שתיהן אסורות בלא בטול אבל כי מבטלה חצונה לפנימי' משתריא פנימי' דאחדא דשא ומשתמשא ואמר' לחצונה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ואהני ליה טעמא דאחדא דשא ומשתמשא וטעמא דאמרה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי דיכלה חיצונה לבטל רשותה אצלה ואע"פ שאין ביטול מחצר לחצר אבל לאשתרויי פנימית בדלא בטילי א"א דכיון דשתפיה לבני חיצונה בהדה אית לה בהדה הרגל עירוב. והא דשמואל אתיא כר' עקיבא שא"א לפרש אותה כרבנן דא"כ דלא צריך ביטול הא דאמר רבא פעמים מבטלין היכי משכחת לה דהא בכלהו בבי איכא ביטול רשות מחצר לחצר אלא בזו בלבד. ומיהו ק"ל עד שהוצרך לומר בזו דשמואל ס"ל כר' עקיבא. ונ"ל דמשום דמשכח רבא לשמואל דאמר דאפילו בחרבה שהן בני חצר אחת אין מבטלין ואע"פ שאוסרין ומערבין משמע ליה דאיכא מידי דלימא שמואל מבטלין מחצר לחצר זולתי בזו אליבא דר' עקיבא דאיכא טעמא דאחדא דשא ומשתמשי ויכלה נמי למימ' לתקוני שדרתיך ולא לעוותי כי בא העוות מחמת החיצונה. תו ק"ל ואם איתא דהא אליבא דר' עקיבא נסיב לה ה"ל למנקט לישנא דר' עקיבא גופיה דקתני לקמן שתיהן אסורות והיכי נקט לישנא דרבנן דקתני

פנימית מותרת וחיצונה אסורה. וי"ל דכלפי שהוצרך רבא להאריך ולפרש במה מבטלין ובמה אין מבטלין וכל היכא דאין מבטלין נקט בלישניה שהן אסורות לומר שהן אסורות לגמרי ואין להם תקון כי קאמר דמהני תקון ובטול אצטריך למנקט לישניה לישנא דהיתירא וקאמר פנימית מותרת כלומר מותרת ע"י ביטול כנ"ל. ויש לראב"ד בזה שטה אחרת ואף עליה יש קושיו' ולכך אין לנו אלא שטת רש"י ז"ל כי עליה הסכימו בתוספו' וליכא למיגרע מינה והא דאמרינן חיצונה אסורה. תמיהא מילתא אמאי דהא לא אסרי עלה בני פנימית דפנימי' מותרין בפנימית ודכ"ע רגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה ואי משום בר חיצונה שלא עירב דאסר עלייהו לבטיל רשותי' לגבייהו וכי תימא דבטול בר חיצונה אינו מועיל לבני חיצונה לפי שכבר בטלו הם רשותם לפנימית ואיבדו זכותם הניחא לרבי עקיבא דלא שרי לבני פנימית אלא ע"י ביטול חיצונה אבל לרבנן דאמרי לקמן פנימית מותרת בלא ביטול וחיצונ' אסורה מאי איכא למימר לבטיל בר חיצונה לבני חיצונה ולישתרו וכי תימא דכיון שאינו יכול לבטל לבני פנימית לפי שלא עירוב עמהם ואין ביטול מחצר לחצר אף לבני חיצונה אינו יכול לבטל דכרבנן ס"ל דצריך לבטל לכל אחד ואחד הא ליתה דכיון דנסתלקה פנימית לעצמה ונבדלה מן החיצונה מפני שמתרת אותה יכול הוא זה לבטל לבני חיצונה חבריו. וי"ל דכיון דנתנה חיצונה ערובה בפנימית והתר הפנימית הוא משום דחזינן כאלו אחדא דשא משתמשא הרי זה כאלו אין לבני חיצונה שום עירוב כלל דהא ליתה לעירבייהו גבייהו ובמאי תשתרי כנ"ל. ומיהו ק"ל אמאי לא אמרינן דלבטיל בר חיצונה לבני חיצונה ותשתרי חיצונ' באנפי נפשה ותשתרי פנימית בהדה מפני שהם כבני חצר אחת ולא צריכא פנימי' דאחדא דשא ומשתמשא כי היחיד לא יאסור על הפנימי' כיון שאין לו עמה לא דריסת הרגל ולא הרגל עירוב וי"ל דהא לא אפשר כיון דסבירא לן שהמבטל רשות צריך לבטל לכל אחד ואי והכא בלי פנימית ובני חיצונה כלה כבני חצר אחי כיון שנתנה חיצונ' עירובה בפנימית וכיון דבר חיצונה לא מצי לבטל לבני פנימית דאין ביטול מחצר לחצר אף לבני חיצונה אינו יכול לבטל וכדכתיבנא לעיל. והא דאקשי ליה רב הונ' בריה דרב יהושע לרבא כי שכח א' מן הפנימי' ולא עירב דלבטל בר פנימית לבני פנימית ותשתרי חיצונה בהדה הא נמי הוה מצי לאקשויי גבי שכח א' מבני החיצונ' ולא ערב דלבטיל לבני חיצונה ותשתרי ותיתי פנימית ותשתרי בהדה אלא דחדא מינייהו נקט.

דף סז.

אנן כרבנן ס"ל. פי' דס"ל שצריך לבטל לכ"א ואחד מבני חצר ולכאורה נראה דהא פליגא אדרב אשי דאמר לקמן בפרקין גבי הא דאפלייגו רב ושמואל במבטלין וחוזרין ומבטלין דרב אמ' כרבנן ושמואל אמר כר' אליעזר ואלו הכא דמפרש רבא מילתא דשמואל מפרש לה אליבא דרבנן אלא ודאי דרבא לית ליה דרב אשי ואיהו סבר דרב ושמואל במילתא אתריתי פליגי וכדבעי' לפרושי לקמן. וי"ל עוד דמאי דמפ' רבא בהא אליבא דרבנן לאו דשמואל הוא אלא במאי דשייך לענין בטול מחצר לחצר דהא נקט לה אליבא דשמואל דאילו איהו גופיה כר' יוחנן ס"ל כדאמר לקמן אלא כר' יוחנן סבי' לי. אבל לגבי הא דלא שייך בענין ביטול מחצר לחצר אלא בענין אם צריך לבטל לכ"א ואחד אליבא דנפשיה מפרש לה. עי"ל דלא אמר רבא הא אלא לגבי כי הא דהכא דבני חיצונה ובני פנימית אינם בני חצר אחת ממש ודיורין חלוקין הם ואין לאלו עם אלו אלא או דריסת רגל או הרגל עירוב דכיון דישתתפו שתיהן וזה שכח ולא עירב הא ודאי צריך לבטל לכ"א ואחד כנ"ל.

בעא מיניה כו'. פי' דהא קי"ל דכל מחיצה שנעשית בשבת בין בשוגג בין במזיד שמה מחיצה ואפילו לרב נחמן דאמר דבמזיד לא הוי' מחיצ' לטלטל הכא בשוגג ואונס הוה כיון דע"י עכו"מז הוה והוה להו שני בתים אלו לגבי רחבה זו כבני חצר מהו שיבטל כו'. ואסיקנא דאין מבטלין כיון דמבעוד יום לא היו אוסרין ולא מערבין:

ואמרינן מת עכומ"ז בשבת מהו אליבא דמ"ד לעיל כו'. פי' השתא תרתי עבדי בשבת שכירו' וביטול ביטול לחודיה מבעי' ומכאן ראיה לפר"י ז"ל שפי' לעיל גבי ההוא פונדק דאתא עכומ"ז בשבתא כי אע"פ שערבו מבעוד יום כי ליתיה לעכו"מז וכסברא דר' יהודה כי אתא עכו"מז בשבתא צריכין שכירות וביטול ולא סגיא בשכירות לחודיה דא"כ מ"ל דעבדי' תרתי לעיל וליכא למימר דמיירי בשלא עירבו דכיון דאמרה דהלכתא כר' יהודה דאמר דאע"ג דליתיה לעכו"מז יכולין לערב כל היכא דליתיה מנא תיתי לן דלא עירבו או דילמא ל"ש פי' דכיון דלא אפשר למעבד שכירות בשבת ביטול נמי לא עבדי' בשבת דכי הא דהוה ביה מאתמול רשות עכו"מז:

א"ל אני אומר מבטלין ולא דמיא להה"י דלעיל דהכא אי בעי' למיגר ולערובי מאתמול מצי ערבי רב המנונ' אמ' אין מבטלין דכיון דמאתמול לא מצו לערובי בלא שכירו' אין זה חשוב מקום עירוב ואין בטול אלא במקום עירוב עכ"ל ז"ל. והקשו בתוס' כי נראה מדבריו דמיירי כדאיתיה עכו"מז בעיר מאתמול וא"כ היכי אפש' דלימ' רב המנונא שאין מבטלין דהא שמואל שהוא מחמיר בבטול יותר מכל האמוראין אמרי' לעיל אליבא

דידיה דהיכא דאתא עכו"מז מאתמול מבטלין דהא אבעי להו למיגר מיניה וכדפרש"י ז"ל לעיל ולפי' פירש בתוספו' דהכא מיירי בדאתא עכו"מז בשבתא ומית בשבתא ורב המנונא ס"ל דכיון דאתמול ליתיה לעכו"מז ולא היו יכולין לערב עירוב שלם אפי' לר' יהודה ה"ל מקום שאין אוסרין ואין מערבין שאין מבטלין וכסברא דשמואל דלעיל וכן מוכיח מן הלשון שאמר בש"ס כי תבעי לך אליבא דמ"ד שוכרין וגבי אתא עכו"מז בשבתא הוא דאפליגו לעיל ועל זה איבעיא לן אי עבדי' תרתי או חדא וזה באמת הוכח' לפירוש התו' דאלו מההיא דלעיל לא קש' כלום לפי מה שפירשנו אנו לעיל בהא דאמרי' איבעי להו למיגר מיניה. ולענין פסק ודאי קי"ל כמ"ד מבטלין דהא קי"ל כמ"ד לעיל שוכרין ואנן אמרינן הכא דלמ"ד שוכרין לא תבעי לך דודאי מבטלין והא דתניא לקמן זה הכלל כל שנאסר לאות' שבת נאסר לכל השבת ואמרינן עלה זה הכלל לאתויי מאי לאתויי מת עכו"מז בשבת ההיא למאי דסב' ליה דרישא קאי אסיפא נמי קא מפרש הכי אליבא דשמואל וכרב המנונא דלית הלכתא כוותייהו דהכי נמי מפרש זה הכלל דרישא דלאו כהלכתא דקאמר הותר למקצת שב' הותר לכל השבת כגון שנטלה קורתו או לחייו ונקיט לה כר' יהודה ואנן קי"ל כר' יוסי דאסר אבל לרבי יוחנן דהלכתא כוותיה מפרשינן דמת עכו"מז בשבת מבטלין וזה הכלל דרישא לא קאי אסיפא ונאסר למקצת שבת נאסר לכל השבת כגון שני בתים בשני צדי רשות הרבי' דבההיא כ"ע מודו דאין מבטלין דהכי נמי א"ל אביי לרבא לקמן בש"ס מאימתי נותנין רשות מת עכומ"ז בשבת מאי נלך אצל יפות' איכא דאלמא מת עכומ"ז בשבת פשיט' להו דמבטלין וכן הלכה:

אמר רב יהודה כו'. עד בההוא ניחא ליה טפי. פי' וכיון שכן ה"ל כאלו נסתלק מזרות שיש לו במבוי וכאלו אסתלק אינו שם אלא כאורח בעלמא. איבעיא להו פתוח לקרפף. פי' וקרפף ההוא פתוח לבקעה מהו ת"ש כו' משמא דאולפנא פי' משמע דש"ס אפילו פתוח לקרפף אם הקרפף עד בית סאתים כיון דאוירא דקרפף לא נפיש טובא לא מיתר ליה ואוסר על בני המבוי לפי שמרבה במשואות ואינו מסלק עצמו אלא א"כ יש לו מקום רחב אבל חשיב ליה כבקעה דרויחא ונפישא אוירא ואינו אוסר על המבוי.

דף סז:

ישראל יותר מבית סאתים כו'. פרש"י ז"ל עד בי' סאתי' כיון דשרי לטלטוליה בכלה מסלק עצמו מפתחו שבמבוי ואינו אוסר עליה דאע"ג דב"ה לא השיב לגבי עכו"מז הא לא חשיב לגבי ישראל שאין לו בשבת הוצאת משאות וסגי ליה בהכין אבל כשהוא יותר מב"ס כיון שאסור הוא לטלטל בו אלא בד' אמות דמיירי בשלא הוקף לדירה שדינו

ככרמלית לא ניחא ליה ביה ואוסר על בני מבוי ע"כ תורף דבריו ז"ל ונראה מדבריו שאם הוקף לדירה אפי' יותר מב"ס אינו אוסר דכיון דמותר לו להשתמש בכלו כל דרווח טפי מעלי אבל בתו' פי' שלא התירו ב"ס אלא בשלא הוקף לדירה אבל אם הוקף לדירה לעולם הוא אסור דה"ל כחצר דאטו אם יש לכ"א חצר לפני ביתו מאידך גיסא ה"א נמי דלא אסרי על המבוי הא ודאי ליתא דבהא לא איירי כלל ולא נקט אלא קרפף דהוי כעין מבוי וכיון שיש לו אויר כיוצא במבוי מסתלק ממנו ונראין דבריהם. וכן נ"ל שלא התירו אפילו בשיש לו קרפף אלא בקרפף דומיא דבקעה שהוא פתוח למקום אחר דאלו בשאין לו פתח אלא כלפי ביתו היאך יסתלק מן המבוי והרי אינו יכול לצאת לשוק ולעשות צרכיו חוץ לביתו אלא בדרך מבוי הא ודאי לא מסתברא וכתב הראב"ד ז"ל שלא חלקו בין עכו"מז לישראל אלא בין בית סאתים ליותר מב"ס אלא בפתח של ד' על ד' שאינו ראוי לצאת ולבא בו אלא ע"י הדחק אבל בפתח גדול בין בקרפף בין בבקעה בין בבי' סאתים בין ביותר מב"ס בין בעכו"מז בין בישראל אינו אוסר במבוי דה"ל כשתי חצרות פתוחות זו לזו ע"כ ואין הנדון דומה לראיה כלל דשאני התם שאין לשתי חצרות דריסת הרגל זו על זו כלל מה שאין כן בזו שיש לו דריסת רגל על המבוי אדרבה יותר זה דומה לחצר שהיא פתוחה לשתי מבואות ורגילה בשתיהן שהיא אוסרת על שתיהן ומיהו בעיקר הדין אפשר היה לומר דכיון שפתח לו פתח גדול לבקעה זו או לקרפף דמיחדי ליה גלי אדעתיה דבהא ניחי ליה טפי וסלק רשותו מכאן ועשה הפתח ההוא ברגיל ואידך בשאינו רגיל. ומיהו עדיין הדין הזה צריך לראיה דאי משום דנקט ש"ס ד' על ד' אינו אלא משום דבפחות מכאן לא חשיב לא פתח ולא חלון וכמאן דליתיה דמי ובענין משנתינו דחלון שבין שתי חצרות דנקט ד' על ד' וה"ה ליתר מכאן כדמוכח בפרק פסין ובלבד כל שרואה ממנו תוך מחיצות כדכתי' התם בס"ד:

ה"ג אמר רבא כל דלא ידע לתרוצי הא מתניית' תיובת' מותיב לר' יוחנן ה"ק הא בתוכו מטלטלין ול"ג לעולם ארישא והי"ק כו' דא"כ מאי האי דהדר. רב אשי אמר לעולם ארישא אלא ודאי ל"ג ליה ומשום דלהאי תירוצא לא מפרשי' עד כמה דקאי ארישא גופיה אלא אדיוקא דרישא דלא אתפרש במתנייתא מ"ה לא פריש רבא לומר ארישא אלא סתם דבריו ואמר דה"ק אבל רב אשי דאוקמיה ארישא ממש להי"ק לעולם ארישא כלומר לעולם אגופא דרישא ממש. והם אמרו והם אמרו. פי' דאסור טלטול ביותר מב"ס שלא הוקף לדירה אינו אלא מדרבנן וכן מה שאסור להכניס ולהוציא מן הים שהוא כרמלית לרשות היחיד אינו אלא מדבריהם ולפי' כל קרפף שהוא יות' מב"ס אע"פ שהוא רשות הרבים גמורה אם הוא סמוך לים לא רצו לגזור בו אלא גזירה שיהא אסור לטלטל בכלו

כדין כרמלית אבל לא אסרו שלא להוציא ולהכניס ממנו לים שהוא כרמלית ופרישנא טעמא כי לפי' הקלו בדברים אלו משום דאי אסרת להו אמרי רשות היחיד גמורה הוא ואתו לטלטל בכולו. ואמרי' ומ"ש כלומר למה העמידו דבריהם בו לענין אסור שבתוכו ולא העמידו דבריהם לענין הוצאה והכנסה דממנו ליה ולא אמרו בהפך. ומהדרי' דתוכו שכיח ומתוכו לים ומן הים לתוכו לא שכיח ומילתא דשכיח גזרו ומילתא דלא שכיח לא גזרו. ולכאורה היה נראה שלא אמרו כן אלא דוקא בסמוך לים דהא לא שכיח שיהא קרפף יות' מב"ס סמוך לים וכי שכיח נמי בעיתא תשמישתיה להוציא ולהכניס מזו לזו אבל כשהו' סמוך לכרמלי' בעלמא הא ודאי שכיח ואסור להוציא ולהכניס מזו לזה וכן נר' דעת הראב"ד ז"ל אבל בתוס' כתבו בשם ר"ת ז"ל דה"ה לכל קרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה הסמוך לבקעה או לכרמלית דעלמא דבההוא נמי איכא טעמא דלא לימרו רשות היחיד גמורה היא ואתו לטלטולי בכוליה ומכאן התיר ר"ת ז"ל בגנה יותר מב"ס שלא הוקפה לדירה והוא פתיחה לכרמלית להטמין המפתח בתיך הגנה אע"פ שעומד מבחוץ או לתת אותה מתוכה לחוץ ואע"פ שבברייתא הזכירו התירו סלע הסמוך לים ה"ה בקרפף הסמוך לבקעה דמ"ל סלע הסמוך לים או קרפף הסמוך לבקעה בדידהו נמי איכ' למגז' דילמא אתו לימא רשות היחיד גמורה ויותר ראוי לומר כן בקרפף. ולזה הסכים מורינו הרב ז"ל. וגם מורי הרשב"א שיחיה. אבל הראב"ד ז"ל סובר כלשון הראשון:

ההוא ינוקא. פי' קודם המילה וקי"ל משום דמכשירי מילה אינם דוחין את השבת הא אלו לשפרו אחר המילה מצוה היא לו ומחמין לו ע"י גדולי ישראל. והזריז הרי זה משובח וכדאי' בפ' מילה במס' שבת: נסמוך אשתוף דמבוי דתנן במתני' אם נשתתפו במבוי מותרין כאן וכאן וכתבו עליו בתוס' כי לא היה לו להביא מאותה משנה דהא לקמן בש"ס מוקמי לה כר' מאיר דבעי עירב ובעי עירוב ובעי שתוף וה"ק אם נשתתפו נמי מותרין כאן וכאן אבל היה לו להבי' הברייתא דקתני בהדיא וחכמים אומרים או מערבין או משתתפין. ויש שפירש דרבא לדברי הכל אמר לה וכמ"ד לקמן דכל היכא דנשתתפו בפת דכ"ע לא פליגי דסגי לן או בשתוף או בעירוב ואין זה מחוור דהא סתם שתוף כן הוא כדאי' לקמן בפרקין ומהיכן ידע רבא דנשתתפו בפת עד דילמא בהדיה נסמוך אשתוף:

ליתו ליה מגו ביתאי פרש"י ז"ל מביתו של רבא והתינוק היה בבית של אותו חצר והקשו עליו בתוס' דא"כ למה לי למדחי אמירה עכו"מ שבות יבטל רשותו לפי' פירשו כי בחצר אחרת היה וס"ל שאין ביטול רשות מחצר לחצר וכן פירשו הגאוני' ז"ל.

דתנא הזאה שבות ואמירה עכו"מז שבות. פי' אביי הוא דמדמי לה דהא דתניא הזאי שבות כדאי' בפסח שני וה"ה דאמיר' עכו"מז שבות כדאי' בכמה דוכתי וכי הא דאשכחן דהזאה שבות ואינה דוחה את השבת והעמידו בה חכמים דבריהם אפי' במקום כרת ה"נ אית לן למימ' דאמירה לעכומ"ז שהי' שבו' אינה דוחה את השב' אפי' במקום מילה שיש בה כרת:

דף סח.

א"ל ולא שאני לך כו'. פי' בה"ג ז"ל בין שבות דהזאה שיש בו מעשה ע"י ישראל לשבות דאמירה לעכו"מז שאין בו מעשה ע"י ישראל כי אם דבור בעלמא ולא גריס דהא מר לא אמר ליה זיל אחים לי אלא זיל. והתיר הרב ז"ל מכאן כי מותר לומר לעכו"מז בשבת לעשות כל מכשירי מילה אפי' בדבר שהוא מלאכה גמורה. ולדבריו ז"ל הא דאמרינן ביבמות גבי ערל הזאה ומילה העמידו בה חכמים דבריה' במקום כרת היינו שאין עושין מכשירי מילה ע"י ישראל שיש בו מעשה והא דאמרינן לקמן לישיילוה לאימיה אי צריכא ליחיימו ליה אגב אימיה ליחיימו ליה ע"י ישראל קאמר דאלו ע"י עכו"מז אפי' בלא אמירה נמי מחמינן ליה וא"ת והיאך מחמין לאימיה ע"י ישראל דהא אמרינן התם דחיה שלשה שבעה ושלשים יום שלשה אפי' אמרה אינה צריכה עושין לה ע"י ישראל שבעה אי אמרה צריכה אני אין עושין לה אלא וכו'. והכא כבר עברו ז' כי יום מילה הוא לשמנה י"ל דשבעה דחיה מעת לעת הם ואפשר לשמיני של מילה שיהא תוך ז' כגון שנולד בערב כן תירצו בתוס'. ומיהו עדיין הדבר קשה אי ע"י ישראל היאך מחמינן ליה אגב אימיה דהא כל שהוסיף במלאכ' חולה לצורך הבריא אפילו בקדרה איסור תורה הוא כדאמרינן התם המבשל לחולה בשבת אסור לבריא גזרה שמא ירבה בשבילו והיינו שמא ירבה באותה קדרה דאלו בקדרה אחרת ליכא למיחש כדפרישנא בדוכתה ואע"פ שאמרו בי"ט ממלאה אשה קדרה בשר אע"פ שאינה צריכ' אלא לחתיכה אחת התם מפני שהבשר מתבשם יותר וצורך י"ט דומה למ"ש רשב"א ז"ל גבי פת מפני שהפת יפה בשעה שהתנור מלא. ומור"י ז"ל היה אומר כי אולי שאני חמום מים שהכל גוף אחד וענין אחד וכשם שהתירו בי"ט למלא נחתום חביות של מים אע"פ שאינו צריך אלא לקיתון אחד והתם אין שבח לקיתון בחמום מים מרובים אלא ודאי לא התירו אלא מפני שהמים כלם כגוף אחד ואין זה מחוור דאתוספות בישול ותוספת מלאכה קפדי' מה לי אם הכל גוף אחד או ב' גופים וכי יש הפרש בין מבשל חתיכה אחת גדולה למבשל שתי חתיכות קטנות. ועוד שהרי אמרו במנחות אמדו לשתי גרוגרו' ויש שתים בשני עוקצין

וג' בעוקץ א' שתים מייתי' לה דחזו לי' או תלתא מייתינן דקא ממעט בקצירה ואלו בשתים בעוקץ אחד וג' בעוקץ א' פשיטא לן דשתי' מייתינן דאסור להרבות כלל ממה שצריך לחולה ואע"פ שהכל קצירה אחת ומה שהתירו בי"ט שיהא נחתום מחמם חבית מים אע"פ שאינו צריך אלא לקיתון אחד שאני התם שכן דרך נחתום לחמם הרבה ביחד וליטול הצריך לו שאם ישאירו מן המים שישאר שם כדי הצורך ולא יצטרך לחמם פעם אחרת וכן במלאכת י"ט לכבוד היום התירה תור' לעשות צרכיהם בריוח ובשופע שאלו אמרה תורה לעשות מלאכת אוכל נפש בצמצום ימנע משמחת י"ט. ועוד קשה לשטה זו שהרי בכל הספרים גורסין בכאן דהא מר לא א"ל זיל אחים לי אלא זיל אייתי מגו ביתאי וכבר השיב על פי' זה הרי"ף ז"ל כדאיתא בהלכות שבת ופי' הר"ז ז"ל דה"ק ולא שני לך מן שבות דאמירה לפי שיש בו צווי מלאכ' של תורה לשבות אמירת אסור א"ל לימא ליה לעכומ"ז דלחים ליה שהיא מלאכה של תורה אלא זיל אייתי לי מגו ביתאי דרך חצר ומבוי שאין בו אלא שבות דרבנן לומר שאין לדמות להזאה שהיא ע"י אמירה לעכומ"ז אלא כשהאמירה במלאכ' של תורה אבל אמירה שהיא באיסורין דרבנן קיל טפי דה"ל שבות דשבו' ולקמן גרסינן לישיילוה לאימ' ואי אמר' צריכ' אני ליחיימו לה אגב אימי' ודוקא אגב אימיה הא לאו הכי לא אמרי' לעכומ"ז דלחים ליה ואפי' אגב אימיה דוקא עכו"מז אבל לא ישראל ומיהו עדיין קשה קצת לשטה זו למה ליה למנקט ולא שני לך בין שבות לשבות דשבות ולישנא דמעשה לא משמע מלאכה אלא כל מעשה. ומ"ש הרב ז"ל שהוא כמו ששת ימי המעשה אף שם בין למלאכה של תורה ולשאר מעשים קורא ימי המעשה ועוד למה ליה למימר דהא מר לא אמר זיל אחים לי. הכי ה"ל למימר דהא מר לא אמר זיל אייתי לי מרשות הרבים אלא זיל אייתי לי מגו ביתאי. כל זה יש לגמגם לשטה זו ובשם הרב החסיד ז"ל מצאתי שהוא מפרש דכל שאנו עושין ע"י עכו"מז בדבר שמתחדש שום תקון בגופו של דבר נקרא דבר שיש בו מעשה בין שהוא של תורה או של דבריהם כמו חמום מים או בישול ואפיה וכיוצא בו. ובזה החמירו לומר לעכו"מז עשה אבל בדבר שאין מתחדש שום תקון אלא הבאה ממקום למקום בזה התירו אמירה לעכו"מז ואפי' במלאכה של תורה והיינו דאמרינן דהא מר לא א"ל זיל אחים לי אלא זיל אייתי מגו ביתאי וכבר הארכתי בזה במקומו בפרק מילה בס"ד.

מבואה דדיירינן ביה כו'. מהא שמעינן דלא מבעי ליה לצורבא מרבנן למידר במבוי וחצר שאינם מעורבים. לעביד מר דהיינו רבה לאו ארחיה כלומ' אין כבודו לחזר על בני חצר ועל בני המבוי ולגבות את העירוב או את השתוף ולעביד אנא טריחנא בגופאי אינהו לא משגחי אקני להו ריפתא בסלא פי' שאזכה להם פת בסל שלי דליכ' טרח'.

גרש"י ז"ל זמנין דבעו ליה מינאי ולא אפשר למיהב להו ולא הוי שתוף ופי' הוא ז"ל כיון שאם אחד מהם היה צריך לאכול מן השתוף והיה שואלו ממני אין יכולת בידי יותר את שלי ולתת לו נמצא שאין בלבי להיות להם בפת השתוף חלק גמור ובטל השתוף דתניא אחד מבני המבוי שבקש יין ושמן משל שתוף ולא נתנו לו בטל השתוף ע"כ ומסתברא בהא דאביי אפילו לר' חנינא דאמ' בפרק מי שהוציאוהו שהמקפיד על ערובו עירובו עירוב אלא שנראה דהתם הוא בעירוב שיגבו אותו מבני החצר אבל הכא דמוכח בני המבוי כל היכא דקפיד עליה אינו זכוי גמור ולפי' בטול השתוף ויש גורסין כיון דאבני ליה מינאי מאתמול ולא אפשר למיהב להו לא הוי שתוף וכן גורס הראב"ד ז"ל. ופי' הוא ז"ל כיון דאי בעו מינאי מאתמול ולא יהיבנא להו השתא נמי אין הזכוי זכוי גמור ובטל השתוף דתניא אחד מבני מבוי שבקשו יין ושמן משל חבירו ולא נתנו לו בטל השתוף שזיכה להם משלו דגלי דעתיה דלא הוה זכוי גמור וכן נראה שגורס הרמב"ם ז"ל כי הוא ז"ל כתב שאם השכנים מקפידים בחול שלא לתת אחד לחבירו משלו פת או דברים אחרים אין שתופן שתוף דמקפידין הם ע"כ. ואפילו לפי גרסא זו לא דקדק יפה שלא אמרו בש"ס אלא לענין המזכה עירוב משלו ובפירושו של הראב"ד ז"ל אבל בעירוב שגובין מכל בני המבוי אין לנו לחוש לקפידתו דמה לנו אם מקפידין בחול שלא לתת אחד מהם כלום לחבירו כיון שעכשיו ערבו ולא הקפידו ואפילו באין להקפיד עירובן מכאן ואילך אין בכך כלום דקי"ל כר' חנינא שהמקפיד על עירובו הרי זה עירוב:

ולקני להו מר רביעתא דחמרא בחביתא. פי' שהרי אתה יכול לזכות להם באחת מחביותיך רביעית חומץ דהוי מידי דלית ביה קפידא ועיקר שתוף ביין הוא דברביעית א' סגי לכל בני המבוי דהא קי"ל בפ' חלון דבשיעור ב' סעודות סגי לכל בני המבוי ואע"פ שהם מרובין וברביעית חומץ יש לבשל שתי סעודות ובהכי סגי לעירוב וכדאי' לעיל בפ' בכל מערבין יש ספרים שגורסין א"ל תניא אין משתתפין באוצר כלומר אביי השיב לו שא"א לעשות כן:

הא ב"ש הא ב"ה. פרש"י ז"ל דהא דתני' שאין משתתפין באוצר ב"ש היא דלית להו ברירי' ברית' ואידך ב"ה דאית לכו ברירי'. ויש מקשי' דהיכי איפשר לאוקומי דאביי כב"ש ולפי' יש מוחקין דלא גרסי' ותלמודא הוא דמסדר ורמי מתנייתא אהדדי ולעולם אביי ס"ל כמ"ד משתתפין באוצר ומאי דלא מקני להו רביעתא דחלא בחביתא אפשר דה"ל שום סברי דלא הוה מצי למעבד הכי והיינו דלא מהדר ליה אביי בהא ולא מידי אלא דשתק ליה. ואין צריך לכל זה דהא לפום פרש"י ז"ל הא מילתא תליא בפלוגתא דיש ברירה ואין ברירה והא לא הוי פלוגתי' דב"ש וב"ה בלחוד דהא לא תליא ברירה אשלי

רברבי דסבי' להו דאין ברירה ואביי דסבר כוותייהו: והנהו תנאי סבי' להו דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה וכ"ע אין ברירה ולא אפליגו בזה אלא לרבא כדפריש ר' אושעיא במס' י"ט בחד לישנא גרסינן א"ל אביי ואפילו למאן דלא גריס ליה יש לפרש דאביי הוא דמתניא אין משתתפין באוצר אלא שקצר הש"ס דלא קאמר א"ל ויש כיוצא בזה ותדע דאי תלמודא הוא דמייתי תלמודא למרמינהו אהדדי לא ה"ל למנקט האי לישני והכי ה"ל למימר:

תני חדא משתתפין ותניא אידך כו'. פרש"י ז"ל הא דתניא אין משתתפין ס"ל דאין ברירה וכשהוא מזרה רביעית בחבית לבני המבוי אינו מסויים. וכשישתה מן החבי' שמא ישתה אותו רביעית וביטל השתוף והא דתני' משתתפין דב"ה ס"ל דיש ברירה הילכך כל ששותה והולך מן החבי' ומשייר ממנו רביעית אמרי' הוברר הדבר למפרע שזהו הרביעית שיזכה לעירוב וכדתניא כו' פירשתיה במסכ' י"ט בס"ד.

ב"ש אומ' כו'. וב"ה אומר כו'. והשתא סברי' כמ"ד סתם דפלוגתייהו ביש ברירי או אין ברירי דב"ש סברי שאם לא חשב עליו אלא לאחר שמת המת ונחתא טומאה אפתחים אין מחשבתו בזה כלום להציל על שאר פתחים למפרע דלא אמרי' הוברר הדבר למפרע שבזה היה עתיד לצאת וב"ה סברי יש ברירה הילכך אף למפרע מציל על שאר פתחים דאמרינן הוברר הדבר שבזה היה עתיד לצאת. והקשו בתוספו' דהא רב אושעיא אוקים פלוגתא דב"ש וב"ה התם במס' י"ט דבלטהר פתחי' מכאן ולהבא פליגי דב"ש סברי דכיון דנחת' להו טומאה לא נפקא אלא בשנוי מעשה. וב"ה סברי דנפקי אפילו במחשבה אבל למפרע לכ"ע לא מהניא מחשבה ולא מעשה דכ"ע אין ברירה ותירצו דהתם ר' אושעיא גרסי' והכא רב אושעי'. ועוד קשה למה לא הביא רב אושעיא כמה תנאים אחרים דפליגי דיש ברירה. וי"ל דארחי' דתלמוד' סוא בהכי דלא דייק ומייתי הכי' מתנייתא דאלימי' ליה טפי. ומעתה שפיר גרסי' הכא והתם רב אושעיא והכא נקיט לה רב אושעיא לדוגמא בעלמא אליבא דמאן דס"ל התם דפליגי בלטהר פתחים למפרע כדין ברירה דהא לכשת"ל דלא פליגי בהא אלא באוקמתא דאוקים איהו התם הא איכ' תנאי טובא דפליגי בהא כנ"ל. ובתוס' פי' בשם הרב ר' מנחם ז"ל דהני מתנייתא לאו בפלוגת' דיש ברירה ואין מוקים להו רב אושעיא אלא למאן דתני אין משתתפין באוצר סבר דבעי' שיניחוהו העירוב בכלי לשם ערוב דמחשבה דלבתר הנחה לא מהניא ואתא כב"ש דאמרי' התם דמחשבה דלאחר מיתה לא מהניא לסלק הטומאה אפי' מכאן ולהבא ומאן דתני משתתפין סב' דמחשבה דלאחר הנחה מהניא כב"ה דאמרי דמחשבה דלאחר טומאה מהניא ואין לפי' הזה טעם דלגבי עירוב למה לנו לעשות הנחה לשום עירוב

והלא משנה שלימה שנינו שאם היה שותף לחבירו לזה ביין ולזה בשמן אין צריך שותף ואע"פ שלא הונח לשום שתוף כלל ועוד דא"כ אביי דאמר כב"ש לפום נסחי דגרסי א"ל דהא ליכא תנא בעלמ' דס"ל כב"ש ופרש"י ז"להוא הנכון ועליו הסכימו כל המפרשים ז"ל וקי"ל דמשתתפין באוצר דהא קי"ל כמ"ד דבדרבנן יש ברירה כדפסיק ר' אושעיא במס' י"ט בס"ד:

ההוא ינוקא דאשתפוך חמימי. פי' קודם מילה או לאחר מילה דאע"ג דלאחר מילה סכנה היא ומחללין עליה את השבת כל היכא דאפשר בלא חלול עדיף טפי אם אין שהה בדבר וכדאי' בפר' ר' אליעזר דמילה דמאי דאפשר לשנויי משנינן. אמר רבא ומבטל להו חצר פי' כי התינוק היה בחצר אחת סמוך לחצרו של רבא והיו מחמין בחצרו של רבא ואמר רבא שיפנו כליו לאחד מן החדרים של בית הנשים שהיו בחצרו שלא היה פתוח כלפי החצר כדי שיבטל לבני חצר האחרת זכות שיש לו בחצרו ויהיו מותרין להוליך החמין מחצרו. והוא דאצטריך לפנויי מני לבי נשי. פרש"י ז"ל כי היה ירא אם ישב בבית' דגברי שבחצר שמא ימטע להו כלים מאותו הבית לחצר כמנהגם ויפה פי' ואתיא כההיא דתניא בפרק חלון נוטל ומבטל דמפרש טעמא התם דכיון דדש ביה אם אינו נעול חיישינן דילמא אתי לאשתמושי ביה והיינו דא"ל רבינא דנניח (בגופיה) בדוכתיה וליבטיל להו דהא אמר רב מבטלין וחוזרין ומבטלין פי' ותכף שיוליכנו החמין לחצרם יכולין לחזור ולבטל לך רשות שנתת להם וכיון שאין בזה שהות כ"כ ליכא למיגזר מידי ואינך צריך לפנות כליך מן הבית. התם כי היכי דלא ליהוו מילי דרבנן כי חוכא הלשון מוכיח כי רבא טעמא דשמואל שאין חוזרין ומבטלין אפי' למ"ד יש ביטול מחצר לחצר אחר ומשום דלא להוו מילי דרבנן כי חוכא כלומר כי כשזה מבטל לחבירו וחוזר חבירו ומבטל בו ביום נר' כדבר של שחוק. ויש שפי' דודאי טעמא דשמואל משום דאין ביטול מחצר לחצר וכדאמרי' לקמן בשמעתין כדאוקמ' פלוגתייהו בפלוגתא דר' אליעזר ורבנן כפי פרש"י ז"ל ורבא הוא דאמ' הכא דס"ל כשמואל כהלכתיה ולא מטעמיה אלא משום דלא להוו מילי דרבנן כי חוכא טלולא. ואין לשון בש"ס מסכים לפי' זה.

דף סח:

לימא רב ושמואל כו'. פרש"י ז"ל ודכ"ע בין לרב בין לשמואל סבי' להו דאין ביטול מחצר לחצר ורב דאמר מבטלין וחוזרין ומבטלין סבירי לי' כרבנן וכיון שלא ביטל רשו' ביתו לא הוי כבר חצר אחריתי ושוב אינו חוזר ומבטל שאין ביטול מחצר לחצר ודחי' לה דלאו תנאי היא דרב אמר אפילו נר' אליעזר ושמואל אמר אפילו לרבנן. ולפי פי'

זה תהיה זו הסוגיא הפך דברי רבא ורבינא דלעיל דאלו לעיל בין לרבא בין לרבינא רב סבר דיש ביטול רשות מחצר לחצר וזה דבר של תימ' ועוד מאן אכרחינן לאוקומי לרב דלא כהלכתא כיון דאפשר לפרושי טעמא דידיה שפיר דס"ל בין כר' אליעזר בין כרבנן וס"ל כר' יוחנן דיש ביטול מחצר לחצר כדאוקמא רבינא ורבא אין זה דרך התלמוד בשום מקום. לכך נראה לפרש דהשתא נמי סבי' לן כדאסיק רבא לעיל דטעמא דשמואל משום דלא להוי מילי דרבנן כי חוכא ורב סבר דמשו' דחוזרין ומבטלין לא מיחזי כחוכא. והיינו דאמרינן דרב דאמ' כרבנן דסבי' להו שהמבטל רשות חצירו לא ביטל רשות ביתו וכיון דכן לא אסתלק ליה לגמרי ומאן דיהיב אינו אלא כמתנ' וע"מ להחזיר וכי הדר ומהדרינן ליה ליכא חוכא ושמואל סבר כר' אליעזר שביטל רשות ביתו ואסתלק לגמרי בעין יפה וכיון דכן אי הדרי וערבי ויהיב ליה להוי כחוכא כמי שנותן לחבירו מתנה סתם והלה חוזר ונותנה לו בחצי היום שזה מעשה הנערים ודחי' דלעולם רב דאמר אפילו לר' אליעזר דע"כ לא קאמר ר' אליעזר שנותן רשות לביתו אלא דבית בלא חצר לא מהדר אבל לענין אסתלוקי ודאי מודה הוא דלא אסתלק לגמרי ומאי דבטל ויהיב לא היה אלא מתנה לפי שעה ובמתנה ע"מ להחזיר. ושמואל אמר דאפילו לרבנן התם הוא מסתמא אין אדם מוותר ומבטל רשות ביתו אלא במאי דמבטל מסתלק הוא לגמרי דאלו בטל אף רשו' (ביתו) בפי' הוי מבטל וכיון דמסתלק ממאי דיהיב אי הדרי ויהבי ליה מיחזי כחוכא:

והא דאמר רב ששת כתנאי מי שנתן רשות והוציא כו'. פרש"י ז"ל דמ"ד שאם הוציא בשוגג אוסר ס"ל דמעיקרא לא אסתלק ליה לגמרי ומ"ה אפי' כשהוצי' בשוגג חוזר לחזקת רשותו ואוסר וכיון דלא אסתלק לגמרי מעיקרא לא הוי כבני חצר אחריתי ולפי' חוזרין ומבטלין ומ"ד דבשוגג אינו אוסר ס"ל דמעיקרא לגמרי נסתלק ולפי' אינו חוזר לחזקתו עד שיחזור ויחזיק ברשותו במזיד והיא הנותנת דהויא לה כבר חצר אחריתי ולפי' אין מבטלין וחוזרין ומבטלין דבשוגג אינו אוס' וס"ל דמעיקר' לגמרי נסתלקו ולפי' (אין מבטלין וחוזרין ומבטלין דבר) אינו חוזר לחזקתו עד שיחזו' ויחזיק בזכותו במזיד והיא הנותנת דהויא ליה כבר חצר אחריתי ולפי' אין מבטלין וחוזרין ומבטלין דאין ביטל מחצר לחצר. ולפי השטה שכתבתי יש לפרש דהא דרב ששת בשיטתא דרבא דלעיל דמ"ד שאם הוציא בשוגג חוזר לחזקתו ס"ל דלא אסתלק מעיקרא מרשותיה אלא בקל ולפי שעה ולפי' חוזרת רשותו אליו בקל והיא הנותנת כשחוזרין ומבטלין לו לא מחזי כחוכא ומאן דסבר בשוגג אינו חוזר לחזקת ביתו ס"ל דאסתלק לגמרי וכיון דכן אי הדרי ומבטלי ליה מחזי כחוכא כנ"ל.

מר סבר קנסו בשוגג אטו מזיד מסתברא דקנסו לאו דוקא להכא למאן קנסו אי לדידיה בין הכי ובין הכי אסור הוא בחצר ואי לדידהו אמאי קנסינן להו דהא לא עביד מידי אלא ה"ק שגזרו שוגג אטו מזיד שאם אתה אומר שאינו אוסר כשהוציא בשוגג יבאו לומר דאף במזיד אינו אוסר וכלה חדא גזירה הוא. ואיידי דנקטי' בעלמא האי לישנא דקנסו שוגג אטו מזיד בפ' הניזקין ודוכתי אחריתי נקטוה הכא באשגרת לישן דעלמא וכן פי' בתו' וגם רבותי כך פירשו:

רב אשי כו'. פי' לא ניתא ליה לרב אשי במאי דדחי לעיל דע"כ לא אמר ר' אליעזר אלא משום דבית בלא חצר לא דיירי אינשי וההיא סברא אתיא כמ"ד דלא כר' אליעזר אפי' פרש ואמר שלא בטל רשות ביתו לאו כל כמיניה. ואנן אסקי' בפ' עושין פסין דבין לר' אליעזר בין לרבנן אי גלי גלי.

ולענין פסק י"א דהלכתא אין חוזרין ומבטלין כסברא דרבא דהו' בתרא ואע"ג דרב אשי אסקה לפלוגתייהו כפלוגתא דר' אליעזר ורבנן דרב דאמר כרבנן ואנן הא ק"ל כרבנן י"ל דהכא לא בדוק' לאו אלא לומר דאם איתא דבתנאי אמרו' למלתייהו לא כפלוגת' דתנאי דרב ששת היא אלא כתנאי דר' אליעזר ורבנן ומיהו אפשר הוא דלא פליגי בהא ואפילו רבנן סבי' להו דכשחוזרין ומבטלין מחזי מילי דרבנן כי חוכא וכיון דכן לית לן למשבק.

פשיטותא דרבא משום הא דרב אשי ועוד דסוגיין בעלמ' כשמואל דאמר בפ' חלון חלון שבין שתי חצרות ומלאו תבן עד הא קמ"ל דאין מבטלין וחוזרין ומבטלי' ודוחק הוא לאוקומה כר' אליעזר וכן פסק הראב"ד ז"ל והוא הנראה נכון אבל הרי"ף ז"ל פסק כרב משום דלאוקומה דרב אשי דאמר כרבנן ואנן קי"ל כרבנן ובודאי כי לפרש"י ז"ל הלכה כרב דהא כלה פלוגתא דרב ושמואל תלינן כדברי שמואל דאין בטול מחצר לחצר אבל אין הפי' הזה נכון כפי מה שכתבו גם הרי"ף ז"ל לא פסק כרב מן הטעם ההוא נראה שאינו סובר כפירושו של רש"י ז"ל:

צדוקי מאן דכר שמיה כבר פירשנו במשנתנו כי התוספת הזו אינה אלא בדברי רבי אליעזר בן יעקב וה"ק ר' אליעזר אומר לעולם אינם אוסרים עד שיהו שני ישראלים אוסרים זה על זה וצדוקי הרי כעובד כוכבים ומזלות ומשום דשמעוה לר"מ שאינו אוסר אלא במי שאינו מודה בעירוב קאמר אינו כצדוקי אע"פ שמודה בעירוב הרי הוא כעובד כוכבים ומזלות ובא ר"ג ואמר צדוקי אינו כעובד כוכבים ומזלות.

ג"ה והתניא הדר עם נכרי צדוק וביתוס הרי אלו אוסרין עליו ומעשה בצדוקי ובודאי דלפום האי נסחא ברייתא חסורי מחסרא וה"ק ר"ג אומר צדוקי אינו כעובדי כוכבים ומזלות ומעשה בצדוקי וא"ת א"כ היאך מאי קא מייתי' סייעתא מהא מתניית' למאי

דתריצנ למתניי יי"ל דמ"מ מתניית' פשיטא טפי דקתני בה בהדיא כדברי ת"ק דצדוק וביתוס הרי הוא כעובד כוכבים ומזלות ואיכא דגרסי בהדיא במתניית' ר"ג אומר צדוקי אינו כעובד כוכבים ומזלות ומעשה בצדוקי כו' אמר להם ר"ג לבני מבוי כו' פי' או הכניסו מה שאתם מכניסים דבחדא מינייהו סגיא דכיון דאחזוק בחצר משחשכה בדבר שהיה נאסור להם בלא ביטל הרי זו חזקה ר' יהודה אומר כו' פי' דס"ל דצדוקים דינו כעובד כוכבים ומזלות אפי' לר"ג דלא פליג ר"ג עם ת"ק בצדוקי והיינו דלא תלי מילתא בשיוציא הצדוקי אלא כשתחשך היום כלומר דמכוין שחשכה שוב אין להם תקנ' בבטול וחזק' דאפי' למ"ד ששוכרין מן העובד כוכבים ומזלות בשבת מ"מ לא שכיח למיגר בשבת ובמתני' דתני ר' יהודה עד שלא יוציא התועב הזה ויאסור עליכם משמע לפום פשטא דאלו לא הוצא התועב הזה לא היה אוסר דסבי' ליה דצדוקי אינו כעובד כוכבים ומזלות ובבטול סגי ליה אלא שהוא סובר דאפי' קדמו בני מבוי והחזיקו לאחר ביטולו יכול לחזור בו וחוזר ומחזיק ואוסר ולקמן רמי' לה אהדדי ומתרצי' להו דלא קשיין אמר מר כו' וכי מפקי כו' עד אמר רב יוסף תני אינו אוסר תמיהא מילת' אמאי איצטריך רב יוסף לשבושי מתניית' ומקשי גופיה מאי קשי' ליה דהא מצי לתרוצי כדתריץ אביי בסמוך דמתני' בשקדם הוא והחזיק וליכא למיחש דאיהו ס"ל דליכא לאפלוגי בין שקדם והחזיק הוא לשקדמו הם והחזיקו והא מדנקט בלישנא למימרא דכי מפיק אינהו מכלל דפשיט' ליה דלכ"ע כי לא מפקו אינהו פשיטא מילתא דכי מפיק איהו אוסר וכ"ת דמשמע ליה דמתני' סתמא קתני בין שקדם הוא ובין שקדמו הם והא כי תריץ רב יוסף תני אוסר הא ודאי לאו בכל אנפה מוקים לה דהא כ"ע מודו דכשקדם הוא והוציא אוסר עליהם לפי' תרצו בתוס' דמקשי משמע ליה דכיון דקתני מי שנתן רשותו ולא קתני מי שביטל רשותו דהא נתינה מעליית' משמע שנגמרה מתנתו בשקדמו והחזיקו כמי שאומר לחבירו לך חזק וקנה והלך והחזיק דאז נגמרה מתנתו ומ"ה שבשה רב יוסף למתני' ואמר תני אוסר ואביי אמר דמשום הא ליכא לשבושה דאשכחן לשון נתינה ואפי' בשלא החזיקו וכדתניא כו' והא תניא פי' סייעתא היא אם עד שלא נתן כו' פרש"י ז"ל דר' יהודה סבר דכיון שהוציא במזיד ה"ל מומר לחלל שבתות ודינו כעובד כוכבים ומזלות ורבי מאיר סבר מומר לחלל שבתות אינו כעובד כוכבים ומזלות ויכול לבטל והקשו עליו בתוספות דא"כ ה"ל למתני בשהוציא במזיד בפרהסיא דהא אפי' לר' יהודה לא קאמר אלא במומר לחלל שבתות בפרהסיא כדאי' לקמן. ועוד דמשום דחלל שבת פעם אחת אין אדם נעשה מומר דא"כ כל העושה עבירה במזיד יהיה מומר לאותו דבר והא ליתא שאין מומר אלא הפורק עול הדבר ההוא מעליו ורגיל לעבור בו תמיד. ועוד

לכאורה לא משמע דפליגי אלא לאותו שבת בלבד ואם הו' מומר לעול' אוסר עד שיחזור בחשובה לכך פרי"י ז"ל והוא הנכון דטעמא דר' יהודה משום דכיון דקתני והוציא במזיד אלים חזקתיה בחצר לגלויי דעתא שאינו רוצה להסתלק משם כל אותו היום וכשהו' מבטל אינו מבטל בלב שלם שכבר מסר מודעא על בטולו ור' מאיר סבר דהא לאו גלויי דעת' הוא ואינו אוסר אלא בשהחזיק לאחר בטולו דגלי דעתיה דמאי דיהיב שקל:

דף סט.

בד"א בשל' החזיק כו'. פרש"י ז"ל דהא לר' מאיר היא דאלו לר' יהוד' הא קתני במתני' שאפי' קדמו והחזיקו יכול לחזור בו וזה אפשר לאוקמ' לפו' לישנ' דמתני' כפשוט' אבל לפו' לישנ' דבריית' דקתני עד שלא תחשך וס"ל דצדוקי כעובדי כוכבים ומזלות אפשר דמודי ר' יהודה דלגבי ישראל דמהני ביטול שאם קדמו והחזיקו לא מצי למהדר ביה ומתני' נמי הא תריצנ' בחד לישנא דעד שלא יוציא היום קאמר וצדוקי הרי הוא כעובדי כוכבים ומזלות ולההיא לישנא שפיר קתני בד"א אפילו לר' יהודה אבל למאי דפרישנא בלישנא בתרא דמתני' עד שלא יוציא מומר לחלל שבתות בצנעא שאינו כעובדי כוכבים ומזלות משמע דר' יהודה קאמר כל שמוציא הצדוקי אפילו לאחר שהחזיקו הרי הוא אוסר וכי קתני הכא בד"א כו' לר' מאיר הוא כדפרש"י ז"ל וכן פירש בתוספות ובודאי שלשון הברייתא קשה אי לר' מאיר בלחוד קאי היכי קתני לה בתר דברי ר' יהודה דמשמע דדברי הכל היא ומצי' בירושל' דמפרש לה שפיר דאפילו ללישנא דמתני' אתיא הא אפי' לר' יהודה דעד כאן לא קאמר ר' יהודה במשנתינו ואפי' קדמו והחזיקו יכול לחזור מן הביטול אלא בצדוקי דאע"ג דמבטל כישראל לא אלים ביטולה ולא גמר ומבטל כ"כ אבל בישראל גמור אלים ביטוליה וכיון דאחזיקו בני מבוי במבוי תו לא מצי למהדר ביה.

ההוא דנפק כו'. כסייה כו' פי' וגלי דעתיה שאינו מחלל שבתות בפרהסיא אמר כגון זה יכול לבטל רשות לר' יהוד' פי' אפי' לר' יהודה דאמר מומר לחלל שבתות דינו כעובד כוכבים ומזלות דשאני הכא דעביד בצער וזה היה רגיל בכך דאל"כ אפי' עבר בפרהסיא אינו מומר לדעת ר"י ז"ל. ויש גורסין ההוא דנפק לקרייתא בחומרתא. כלומר דנפיק זימני טובא ושמעינן מהכא מומר לחלל שבתות מקרי אפי' בעבר על איסורא דרבנן דהכא דרך מלבוש הוציאה כדמשמע לישנא דנפיק בחומרתא הילכך אפילו הוציאה לרשות הרבים. ובתו' הקשו דהכא משמע דר' יהודה נשיאה אוסר לצאת בחומרתא דמבושא ואלו אין אמריי במועד קטן דאיהו גופיה נפק ביה. ויי"ל דהכא בדנפק' ביה

לכרמלית והתם בדנפיק ביה לחצר וכדאמרי' עלה דשמע ר' אמי ואיקפד ואמרי' דמאי איקפד דהא תני עולא הנזמים והטבעות הרי הם ככל הכלים דנטלין בחצר אלמא ההיא בחצר הוה ור"ת ז"ל פי' דהא והא בחצר והכא נפק דרך מלבוש שאסרו חכמים שמא יצא בו לכרמלית או לרשו' הרבים והתם לא נפק ביה דרך מלבוש אלא שהוציאו בידו ובנך לא גזרו חכמים דהא מסתמא לא אתי למיפק ביה לרשות הרבים והיינו דכי איקפיד ר' דהא מסתמא לא אתי למיפק ביה לרשות הרבים אקשי' ליה מדתני עולא הנזמים והטבעות הרי הם ככל הכלים הניטלים בחצר דאלמא דרך טלטול הוה ואינו נכון בעיני דמדקאמר נפיק בחומרא דרך מלבוש משמע כי הכא:

דף סט:

דתניא מכם כו' במסכ' חולין בס"ד. ולענין פסק נחלקו הגאונים והפוסקים ז"ל בדין צדוקי והמחוור בכלם דהלכה כדברי המיקל בעירוב וצדוקי אינו כעובד כוכבים ומזלות כר"ג ור' מאיר ור' יהודה דאפילו ר' יהודה לא עשאו כעובד כוכבי' ומזלות אלא כשמחלל שבתות בפרהסיא כמומר בעלמ' לפום איבעית אימ' דאמרי' בש"ס דהוא לישנא בתרא ומיהו מודה ר"ג בבייתוסי שהוא אוסר כעובד כוכבים ומזלות כדקאמר ת"ק דלא חזי דפליג עליה אלא בצדוקי וטעמא דמילתא משום דצדוקי מתייראין הם מן החכמים כדאי' בריש פרק בנות כותיים אבל בייתוסים אינם כעובד כוכבים ומזלות ולענין ישראל שנטל רשו' קי"ל שאם קדמו בני מבוי והחזיקו שוב אינו אוסר עליהם כדקאמ' ר' מאיר והלכה כדברי המיקל בעירוב. והא עדיפא מכללא דכייל שמואל שהלכה כדברי ר' יהודה בעירובו דכללה דהלכה כדברי המיקל בעירוב. ור' יהושע ב"ל דהלכה כמותו במקום שמואל ועוד דאפילו ר' יהודה מודה הוא בדין זה לגבי ישראל לפי הפי' הנכון שפירשנו למעלה לדעת הירושלמי וכדמוכח לן פשוטה דברייתא דסיפא דברי הכל היא. ומיהו לפי זה בצדוקי מיהת אף לאחר שהחזיקו בני מבוי חוזר ואוסר כר' יהודה דמתני'.

אנשי חצר בש"ס מפרש מתני' בשמבטל להם רשותו וקסבר האי תנ' שהמבטל לרשות חצרו רשות ביתו לא ביטול הילכך ביתו אסור לו ולהם שאם הוא מוציא מביתו לחצר ה"ל מוציא מרשות שלו לרשות שאינו שלו ואם הם מוצאי' הוה להו מוצאים מרשות שאינה שלהם לרשותם ואם הוצי' הוא שהחזיקו הם הרי זה אוסר עליהם אף את החצר שלא להוציא לתוכו אפילו מבתיהם ושלהם מותר לו ולהם פי' בשלא קדם והוציא דאינהו מפקי מרשותם לרשותם שהרי אף החצר שלהם הוא ואיהו נמי נעשה כאורח אצלם נתנו לו רשותם הוא מותר בשלו והם אסורין אפילו בשלו דרבי לגבי יחיד אינם

נעשים כאורחים וכיון שכן ה"ל כמוציאין מרשות היחיד לחצר המשותפת דאע"ג דבטלו לו רשותם אסורין הם בו אפילו לגבי דידיה כיון שלא נעשו לו כאורחים.

שמעת מינה כו'. פי' דאע"ג דהכי קי"ל לדעת קצת הפוסקים אפ"ה מתמהי' עלה למימר דאי הויא מתני' תיובתא דשמואל ורבא דאנן דחי' דמהא ליכ' ראיה דדלמא מתני' ה"ק נתנו לו רשותם כו' והכין אורחא דתלמודא דהכין בכמה דוכתי. קמ"ל כיון דבעיתא צרי שהרי הם עצמם היו אוסרין זה על זה כיון שלא עירבו לא הדר ומבטיל לגבי חבריה פרש"י ז"ל דכיון דמעיקרא כשבטל לא הוה להו שריותא שוב אינו יכול לבטל לחבירו זכות שנתנו לו אחרים. ויפה כיון דמשום טעמא דלא הוה להו שריות' מעיקרי' יכול לבטל לא הוה לן למיסר דא"כ בני חצר המבטלים זכותם לא' מהם צריכין לבטל רשותם כלם בבית אחד דאי בזה אחר זה נימ' דכיון דלא הוה ליה שריות' בראשונים הרי אין ביטלו של אחרון כלום אלא ודאי דטעמא נמי משום דאיהו לא מצי מקני לחבריה מאי דאקני ליה ושמעינן נמי מלישנא דאמר דכל היכא דה"ל שריותא מעיקרא יכול הוא לבטל לאחרים זכות שנתנו לו הילכך אחד מבני חצר שנתנו לו חבריו רשותם יכול הוא לבטל אותו לבני חצר הסמוכה לה וכן דקדק הרב ב"ר שניאור ז"ל:

נותנין רשו' למה לי מהו דתימא כו'. פי' דאע"ג דהא קתני נותנין לו רשותן דמשמע שהשנים נותנין רשו' התם הוא מפני שערבו וכי מבטל ליה שפיר דמי הילכך ליכא למגזר אבל הכא מיירי בשנים שלא ערבו שא"א להם לבטל רשות כי שניהם אוסרין זה על זה וכיון דכן הוה ס"ד דנימא שאין נותנין רשות גזירה דילמא אתו למיתן להו קמ"ל דלא גזרינן ואין נוטלין רשות למה לי פי' דהא פשיטא דהא קתני שהשנים אוסרין זה על זה. ומהדרינן לא צריכא כו' פירש אשמעינן משנה יתירא שאפילו נתנו רשותם לאחד מהם ע"מ שיחזור ויבטלהו לחבירו דסד"א דשליחא שויה ומסני קמ"ל דכיון דאיהו לא קנה מעיקרא לאשתהויי כי חברו אסר עליו שאין יכול לחזור ולהקנות לו מאי דאקנו ליה ובהא אצטריך למתני שהשנים שלא ערבו אינם נוטלין רשות.

דף ע.

בעא מיני' אביי כו'. פי' ואע"ג דבשלהי פ' פסין תניא מתניית' שאין צריך לבטל רשות לכל אא' אפשר דאביי לא שמעא ליה ההיא מתנייתא ורבי לא פשיטא ליה מינה ואע"ג דשמעא ליה מינה ותלמודא כמי לא אותיב מינה לרבה משו' דההיא כר' אליעזר אוקימנה ורבה דאמר כרבנן וכי אותביה לרבה מברייתא דלקמן לא מצי לדחויי דההיא ר' אליעזר היא דקושטא דמילתא תריץ לה דהב"ע דהוה ומת כדאכרח' מסיפא דרישא

עוד אפשר לומר דאביי שמיעא ליה מתניתא דפרק פסין אלא דאיהו לרבנן מבעיא ליה אי פליגי בההיא על ר' אליעזר או לא ומשום דהלכתא כרבנן סתים ליה לבעייה סתומי ומאי דלא דחי רבה ברייתא דלקמן לאוקומה כר' אליעזר היינו מטעמא דאמרן דסיפי דרישא מכרחא ליה דרבנן היא ובדהוה ומת מיירי.

איתיביה כו'. כלה מפרש לה לקמן. ורבה הב"ע דהוה ומת פי' דהוה בהדיה אחרינא בבין השמשות ומת בשבת. פרש"י ז"ל ועל כרחין מיירי בשיירא שחנתה בבקעה והקיפום מחיצה ונטה שם כל אחד אהלו דכי מתפקע רשותיה ואין ליורשים שם כלום דאי בחצר ממש הא איכא יורשים וכי היכי דאיהו אסר אינהו נמי אסרי ע"כ. ורבי' ז"ל כתב כן לטעמיה שכתב לקמן בכמה מקומות דישראל אע"ג דליתיה אוסר דס"ל כבית התבן וכבית האוצרו' שהוא אוסר. ולפי שטה זו יכול הוא עדיין להעמידה בחצר ובגר שאין' לו יורשים וכדתניא לקמן בישראל וגר שהיו דרין במגורה אחת ומת הגר משחשכ' כי אע"פ שמחזיק ישראל אחר בנכסיו אינו אוסר אלא דניחא ליה לפרושא בגר מדלא קתני גר כדקתני לקמן. ולא היה רבי' צריך לכל זה דאנן הא קי"ל כר"ש דאמר שאפילו הולך לשבות אצל בתו אינו אוסר שכבר השיאן מדעתו וכבר אמר רב הלכה כר"ש. ועוד דהלכה כדברי המקל בעירוב הילכך מתנייתא אתיא אפילו בחצר ובישראל וכן פר"י ז"ל: לשנים אין לא לא. פי' דלהכי ודאי תנייה לאשמעי' דצריך לבטל לשניהם ומתנייתא רבנן היא דס"ל דצריך לבטל לכ"א ואחד. אי הכי ליתני לאחד שערב פי' דהא פשיטא דאחרי' הוה בהדיה דאי לא בהדיה מאן ערב והוה שמעי' דקתני לא' לאשמעי' דמבטל א' סגי וכיון דקתני להדיא לשנים ודאי לא קני ליה אלא משום דס"ל דלשניהם צריך לבטל ורבנן היא קשיא. ומהאי טעמא לא מצי לשנויי רבה דהא ר' אליעזר הא ולא כמו שפי' הראב"ד ז"ל דבדין הוא דמצי לדחויי דר' אליעזר היא ושנים שערבו נותנין רשות לא' שלא ערב למה לי. פרש"י ז"ל דליכא למימר דקמ"ל דלא גזרינן דילמא אתי לבטולי להו דהכא שפיר מצי לבעילי להו כיון דערבו וכי אמרינן שאין שנים נוטלין רשות היינו בשלא ערבו ומשום דאינהו גופייהו אסרי אהדדי אימא נקטינהו כו' פי' קמ"ל דלהא ליכא למיחש דכיון שהמבטלין עדיין הם אסורין מביתם לחצר לכל הפחות לא סגיא שלא יערבו.

בעא מיניה כו'. פרש"י ז"ל יורש ששכח אביו ולא ערב ומת בשב' מהו שיבטל היורש רשותו לאותן שערבו ויפה כיון ז"ל דאי בשעירב אביהם ומת בשבת אינם צריכין ביטול דכיון שהותרו למקצ' שבת הותרו בכלה וכדאמרינן לקמן בשמעתי' בא' מבני חצר שמת משחשכה והניח רשותו לא' מן השוק שאינו אוסר. ואיכא למידק היורש הזה היכן היה

דר שאם היה דר עם אביו בבית הזה פשיט' דמצי מבטל דהא אבעי לערובו מאתמל מצי מערב דלא גרע משכירו ולקיטו שנותן את עירובו ודיו וההיא אפי' בישראל היא לענין נתינת ערוב מיהת כל שיש לו שם מקום פיאה או מקום לינה ועוד דהא תנן לקמן גבי חמשה ששבתו בטרקלין דא' מערב לכלן וגדולה מזו חמש' שגבו את ערובן כלומ' שעירבו ביניהן שמולך עירוב א' ע"י כלם אם רוצין לערב עם שאר בני חצר או עם בני חצר אחרת. ואם כשהיורש אינו דר בכאן למה לי ביטול דהאי קי"ל כר"ש דאמר כל היכא דליתיה אינו אוסר ואע"פ שהלך לשבות בעיר אצל בתו: תירצו בתוס' דמשכחת לה בשהיה דר בחצר בבית אחר ולא היה דר עם אביו דאפי' ערוב עם בני חצר על ביתו שלא מבעוד יום עכשו שמת מורישו מבעיא לן אם יכול לבטל על הבית שיירש כיון שלא היה דר עם אביו ולא היה יכול לערב עליו מבעוד יום ואלו משום דערוב עם בני חצר לא מעלה ולא מוריד לגבי בית זה שהרי לא עירב אלא על רשות שהיה לו באותה שעה אי נמי משכחת לה שלא היה דר בחצר כלל ובא בשבת לבית ירושתו לדור ולפי' אוסר עליהם כיון שלא עירב אביו מבע"י ומסתברא דאע"ג שהיורש דר בחצר אחרת ולא בא לכאן בשבת זו וקא מבעיא ליה דכי אמרי' שאם הלך לשבות אצל בתו אינו אוסר דוקא שהולך לשבות שם מבע"י אבל אם היה בכאן מקצ' היום ואסור עליהם אע"פ שהלך מקצת היום הנשאר לשבות אצל בתו אוסר הוא עליהם דהואיל ונאסרו ע"י נאסרו ולא נעקרה דירתו מכאן מכיון שקנה בו שביתה לאחר שקדש היום מפני שהלך לשבות מקצת שבת אצל בתו בעיר. ואע"ג דגבי עכו"מז שמת בשב' אמרי' דנסתלק והותר להם שאני התם דדירת עכו"מז לא שמה דירה ומשום קנסא בעלמ' הוא דעשאוה כדירה וכיון שמת נסתלק לאותה שבת ולא גזרו בו כל שאין היורש דר שם אבל בישראל אינו כן וזה טעם כעיק' וכן דעת רבותי. ומיהו מה שכתבו בתוס' שאם היורש היה דר באחד מן הבתים שבחצר כי צריך הוא לבטל מפני בית ירושתו זה ודאי דין אמת או דילמ' יורש כרעא דאבוה הוא פי' לאו דוקא משום דהוי יורש ממש דחשבי' ליה בכל דוכתא דהא לקמן אקשי' למ"ד מבטלין מההוא דגר שמת ובא אחר והחזיק בנכסיו אלא כל שעמד ברשותו וזכה בביתו ואמרי' שהוא כיורש וקם בחריקיה וכתב הראב"ד דבעיא דרבא אליבא דשמואל ורב המנונא הוא דס"ל לעיל דאין שוכרין מן העכומ"ז בשבת ואין מבטלין כיון שאין מערבין מבע"י אבל לר' יוחנן דס"ל ששוכרין ומבטלין בשבת הכא דעבדי חדא ומבטלין ותדע דהא לקמן בסוגיין אמרי' זה הכלל דסיפא לאתויי מת עכומ"ז בשבת שהוא אוסר לכלו שבת וההיא על כרחין לאו לר' יוחנן היא דהא לעיל אמרי' בהדיא דאליבא דמ"ד שוכרין לא תבעי לך דודאי מת עכומ"ז בשבת מבטלין אלא

ודאי דסוגיין הכא לשמואל ורב המנונא היא ומאי דתריץ ר' יוחנן מתנייתא לקמן אפי' אליבא דידהו תרתי להו דהכא מיהת מבטלין דיורש כרעא דאבוה הוא והא דא"ל רב נחמן אני אומ' מבטלין והני דכי שמואל תנא אין מבטלין ה"פ אני אומר דאפי' אליבא דשמואל מבטלין והני דבי שמואל אמרי אין מבטלין זו שטת הראב"ד ז"ל ומקצת רבותי שיחיו אבל בתוס' פי' דרבא לדברי הכל בעי לה ואפי' לר' יוחנן ורב ששת דאמר דשוכרין ומבטלין דילמ' שאני סתם שלגבי רשות זה שהם מבטלין יכולין היו לערב כי שלהם היה אלא דאריא דעכומ"ז רבוע עליה ומבטלי עריבו עד שישכיר מה שאין כן בזו שהרשות שנפל ליורש סיום לא היה לו בו שום רשות מבעוד יום ולא היה בר ערוב כלל:

דף ע:

או דילמא דאדרבא שאני הכא דיורש כרעא דאבו' הוא ובמקומו עומד ואפי' שמואל ורב המנונא מודים הכא דמבטלין והא דמפי' המקשה לקמן זה הכלל לאתויי מת עכומ"ז בשבת נקיט ליה בשטתא דשמואל לרוחא דמילת' ור' יוחנן מוקים לה במלה אוחרי א"נ דלר' יוחנן זה הכלל דרישא לא קאי אסיפא כלל וכל שנאסר למקצ' שבת נאסר לכלה אינו אלא לענין הקיפוהו עכומ"ז מחיצה בשבת שאין מבטלין לר' יוחנן וכדכתיב לעיל וזו השטה היא הנכונה בעיני דוק ותשכח ס"ג והיא גרסת רש"י ז"ל כל שהותר למקצת שב' הותר לכלה שבת כגון בני חצרות שערבו דרך הפתח ונסתם הפתח דרך חלון ונסת' חלון זה הכלל לאתויי מבוי שנטלה קורתו או לחייו ויש ספרים שגורסין בהפך אבל אינה נכונה דע"כ מאי דפשיט' טפי מייתי מגופא דברייתא ומאי דלא פשיט טפי שהותרו לכל השבת והכין נמי קי"ל אבל אידך דנטלה קורתו לא לחייו לא פשי' כולו האי והא איכ' רבי יוסי בר יהודה דאסר כיון דליתנהו למחיצות וקיימ' לן כוותיה אלא ודאי גרש"י ז"ל עיקר וה"ה שהיה יכול לומר כל שהותר למקצת שבת הותר לכלו כגון שערב עם בני חצר ומת בשבת והניח את ביתו לאחד מן השוק כי אע"פ שלא ערב היורש עמהם מותרין בחצר הואיל והיו מותרין עד עכשיו וכדאי' בברייתא דלקמן אלא דחדא מינייהו נקט ומשמע ליה דהא דנקט הוי רבות' טפי זה הכלל לאתויי מת עכומ"ז בשבת פי' דס"ל דזה הכלל דרישא קאי אסיפא וכדפרש"י ז"ל ולית ליה הא דאמרי' לעיל דלמ"ד שוכרין בשבת לא תבעי לך א"נ דאליבא דשמואל בלחוד נקיט לה ולא דקנה השתא וכדפרישי' לעיל וקתני חוץ מן המבטל רשות פרש"י ז"ל דכיון דלא קתני חוץ מן המבטל רשות והיורש מכלל דיורש אינו מבטל וקשי' לרב נחמן דאמר מבטלין ופריק אימא חוץ מתור' ביטול רשות כלומר כל שיש לו תורת ביטול ויורש בכלל דכרעא דאבוה

הוא ותורת בטול נוהגת בו ולפי שטה זו כיון דהאי מקשה ס"ל למידק מהא מתנייתא דמת ישראל אין היורש מבטל הא דקתני סיפא בזה הכלל דפרי' לה כגון שמת עכומ"ז בשבת יכול הוא לפרשה בישראל נמי אלא דכיון דאכתי לא קא"ל הא מילתא עד סיפא דברייתא דקתני חוץ מן המבטל רשות דלא נתנו מעיקרא בפשיטותא אלא מאי דמשמע ליה דהוי הלכתא טפי ושאינו מן המחלוקת שבכאן ומיהו בתר דפרי' חוץ מן המבטל רשות ולא היורש יכול היה לפרושי זה הכלל כגון ישראל שלא ערב ומת בשבת כנ"ל ובתוספ' הקשו על פרש"י ז"ל דמשום דקתני חוץ מן המבטל רשות ולא קתני היורש מה ראיה יש למקשה שאין היורש מבטל אטו תנא כי רוכלא לחשוב וליזיל כל המבטלין אדרבה כי קתני חוץ מן המבטל רשות כולל כל המבטלין לכך הנכון כמו שפר"ח ז"ל שקושיין להנהו דבי שמואל דתנו אין מבטלין ואלו הכא קתני ויש במשמע אפי' היורש שהרי רשות שלו הוא מבטל ותנא בביטול רשות תני לה לכלה מילתא ופרקי' אימ' חוץ מתורת ביטול כלומר כל שתורת ביטול נוהגת בו משעת ערוב מפני שלא עירב והיינו האב מה שאין כן ביורש שלא היה יכול לערוב מבע"י והפי' הזה נכון ואע"ג דאידך תיובתא דמותב תלמודא בסמוך היא על רב נחמן והא מפרשה לה לדבי שמואל אורחא דתלמודא הוא בהכין דפריך פרכי סתם חדא להאי גיסא וחדא להי"ג ויש מבעלי התוס' ז"ל שאפי' לפי שטה זו ומטו בה משמי' דר"ת ז"ל שהמקשה היה סבור דכי קתני חוץ מן המבטל רשות אגופא דברייתא קאי וה"ק דכל שנאסר למקצת שבת נאסר לכלה שבת כדאמרן אלא א"כ בטלו רשותן אלמא אפי' במת עכומ"ז מהני ביטול וה"ה דמהני ביורש ישראל ופרקי' אימא חוץ מתורת ביטול ולא קאי אסיפא אלא דמילתא באנפי נפשה:

באחד מן החצר ששכח א' מהם ולא ערבו ולעול' אמר לך דמת ישראל בשבת אין היורש מבטל וה"ה למת עכומ"ז ואין הפי' הזה נכון בעיני כלל חדא דלישנא דחוץ מן המבטל לא הוה אפשר ליה לפרושי דאמתנייתא גופא קאי דא"כ ה"ל למתני אלא א"כ בטלו ועוד דאי משמע ליה דאמתנייתא גופא קאי כיון דמשמע ליה דקאי על מת עכו"מז בשבת דאתיא בזה הכלל כ"ש דקאי על הקיפוהו עכו"מז מחיצה בשבת דאתיא מגופא דמתנייתא. והת' דכ"ע לא מהני ביטול ואפי' לרי יוחנן וכדאי' לעיל בפרקין לדידהו ועוד דא"כ כי קתני בזה הכלל כל שנאסר למקצת שבת נאסר לשבת כלה כגון מת עכו"מז בשב' היינו בשלא בטלו וא"כ פשיט' ומאי קא מרבה בזה הכלל אלא ודאי א"א לפרש כן וגם ר"ח ז"ל אינו מפרש כמו שכתבנו:

והניח רשותו א' מן השוק כו'. פרש"י ז"ל אע"פ שהמתערב עמהם קודם שימות אינו מועיל שאין הערוב חל אלא בבין השמשות וכבר מת הוא קודם לכן ונתבטל עירובו.

ופרש"י ז"ל שאותו היורש שהוא מן השוק אוסר עליהם ואע"ג דליתיה דתניא בהאי פרקא בית התבן ובית האוצרות הרי זה אוסר עליהם ע"כ אע"פ שאינו דר שם וא"כ אתיא מתנייתא דלאו כהלכתא דהא קי"ל כר"ש לפי פר"י ז"ל דמיירי שבא היורש לדור בכאן בבית ירושתו בשבת והראב"ד ז"ל פי' דאחד מן השוק לאו דוקא כי המוריש והיורש כלן דרין בחצר דהאי תנא קורא למי שערב שהוא מבני חצר דכי קתני אחד מבני חצר על כרחין בבני חצר שערבו מיירי משום הכי מי שלא עירב עם בני חצר שכניו קורא אותו אחד מן השוק שנהג עמהם כאחד מן השוק שדרכן של בני חצר לערב ונכון הוא:

ישראל וגר ששבתו במגורה אחת. פי' בחצר אחת מלשון ארץ מגוריהם ומשום גר נקט האי לישנא. ורש"י ז"ל פי' בגורן א' שהיא חלוק בחדרים. וכ"א פתחו לחצר ואין צריך לכך. אמר רב פפא אימא כו' ובדין הוא דהוה לן למפרך אם לא החזיק שם ישראל למה זה אסו' דהא יחיד הוא מבעוד יום אלא דניחא ליה טפי למפרך מגופה דמתנייתא דהא החזיק קתני ולא אפשר דטעי תנא כולי האי דיאמר על הן לאו ועל לאו הן דבהא ודאי דייק. ואע"ג דזמנין דמתני' חסורי מחסרא וכדפרישי' בכמה דוכתי. הכי קאמר אע"פ שלא החזיק מבעוד יום אלא משחשכה פי' ולא אמרי' הואיל והותרה למקצ' יום קודם שבא זה והחזיק מותר לכל' שבת כדמפ' טעמא דהתרו של זה אינו היתר של עיקר שהיה לו לזה להחזיק מבע"י אוסר משחשכה. ולענין מי שיש לו בית בחצר היו שם עד שחשכה אם אוסר עליהם בבואו אליבא דר"ש פלוגתא דרבוותא ז"ל היא ודעת הראב"ד זה שהוא אוסר ולקמן נפרשנה בפ' כיצד משתתפין גבי מי שהלך לשבות אצל ביתו בס"ד.

דף עא.

אדרב' כי החזיק הוא דאסר. פירשו רבותי כי שורת הדין דכל שמת גר משחשיכה אע"פ שבא ושראל והחזיק אינו אוסר באותו שבת אפי' לא עירב עמה' כיון שמת ואין לו יורשין ס"ל כשמת כמבטל רשותו לבני החצר. והכא הפי' אדרב' אלו היינו אומרי' שאוסר כשהחזיק. ר' יוחנן אמר הני מתנייתא מני ב"ש היא פי' מתניית' דאחד מן החצר שמת והא דישראל וגר דלא ניחא ליה לרי' יוחנן לשויי כדשנינן לדידיה האוסר לגמרי משמע ולא עד שיבטל ולהכי ניחא ליה טפי למדחינהו דב"ש נינהו הילכך קי"ל כרב נחמן דאמר מבטלין. נעשה כאו' נלך אצל יפות פי' דגלי דעתיה דניחא ליה במאי דעביד ולפי' תרומתו תרומה הכא נמי כשבטל להם רשותו גלי דעתיה דניחא ליה בעירובו שעשו וכאלו עשאוהו בשליחותו דמי לגבי הא שלא יאסור עליהם ואע"פ שלא אמרו

כלך אצל יפות אלא בשעשאו שליח סתם כדפרישׁ בפי אלו מציאות הכא לגבי ערובי חצרות דרבנן דיו לנו בגלויי דעתא דהשתא.

מת עובדי כוכבים ומזלות בשבת מאי כלך אצל יפות איכא. פי' דהתם לא ערבו מבע"י כלל. וקמ"ל דמת עובדי כוכבים ומזלות מבטלין וסתמא נקיט לה אע"ג דאתא עובדי כוכבים ומזלות בשבת דקים ליה לאביי דבהאי נמי קי"ל כמ"ד מבטלין כיון דק"ל ששוכרין בשבת וכדכתיבני לעיל. ומקני רשות אסור פי' ואפי' לצורך עירוב שיש בו צורך שבת ולא התירו קנין בשבת אלא גבי שכיב מרע כדי שלא תטרוף דעתו עליו כדאי' בפ' מי שמת וכן בפרק הזורק בההוא שכיב מרע דתקיף ליה עלמא טובא ואסתלוקי בשבת שפיר דמי לפום פשטה משמע דשפיר דמי בכל דוכתא וא"כ מותר לעשות מחיצה בשבת מיהו אפשר לחוש ולומר דה"ק שפיר דמי לצורך עירוב קאמר מפני שיש בו צד מצוה שיש בו תקון לצרכי שבת.

א"ר ובכלי א'. פי' ואפי' לב"ה דשאני בחולקין את עירובן כשני כלים או בב' כלים ממש כדעת רב ששת בפ' מי שהוציאוהו ואי נמי או בדמלא מנא ואייתר כסברא דרב יהודה דהתם שאני התם דמעיקרא נתנו לשם עירוב אבל אלו שלא נשתתפו לשם עירוב דוקא בכלי א' ממש. וכן פרש"י ז"ל:

אמר רבא מתני' נמי דייקא כו'. פי' דהא קתני סיפא יין ושמן לאו דוקא משום רבוי מנין אלא משום חלוק כלים וה"ה ליין ויין בשני כלים אלא דתנא ארחא דמילתא נקט דסתם יין ויין בכלי א' וסתם יין ושמן בשני כלים: אלא אי אמרת בשני כלים מה לי יין ומה לי יין ושמן פי' דהא על כרחין אי אמרי יין ויין אפי' בשני כלים טעמא דידך משום דאמצעי מחברן כאילו נשתתפו שלשתן ביחד וכיון דכן אפי' ביין ושמן נימא לאמצעי מצטרפן ומחברן כנ"ל.

אמר אביי כו'. פי' אביי לא פליג עליה דרב בעיקר דינא ממש אלא דאתי לדחויי דממתני' ליכא למידק מיניה דלעולם אימא לך רישא וסיפא בשני כלים הילכך יין ויין כיון דראוי לערב בכלי א' אין בילה מעכבת בו אבל יין ושמן שאין ראוי לערבן ערוב מערב בו דלמאי דקס"ד השתא יין ושמן נמי בכלי א' כיון שמערבין הם הוי עירוב דלא גרעי הני מיין ויין בשני כלים לפי שראויין לערבין ולעיל נמי דמתמהי' בסמוך עליה דר"ש ואפילו לזה ביין ולזה בשמן היינו משום דבין לרב בין לאביי סתם יין ושמן בשני כלים מיירי כדמוכח מסוגיין וכן פרש"י ז"ל ואפי' לזה ביין ולזה ביין והא לא חזי לאיערובי הא בשהן בכלי א' ניחי' לן לכ"ע שאין צריכין לערב עד לקמן דאוקימנא לרבנן כרבנן דר' יוחנן בן נורי אבל יש שפי' דכיון דמתמהי בסמוך על ר"ש להדיא ואפי' יין ושמן דהיינו משום דסבי'

לן השתא נמי דאפי' בכלי אחד נמי אין לומר כן ונראה ג"כ דאם איתא דלאביי דשרי יין ויין. בשני כלים דאפי' בדלא מלא מנא ואייתר שריי' ואפי' לרב יהודי דהתם היא דכיון דלשם ערוב נתנוהו וחלקוהו מדעת' הרי הם נראין כמקפידין על עירובן שלא יתערב ומה שמו עירוב שמו ואין זה מערב אבל אלו שלא חלקוהו מדעת שהרי לא נשתתפו מעיקרא על דעת עירוב אע"פ שהוא בשני כלים אין כאן הפקדה ולא חיישי' וכן פי' רבותי. ומיהו אנן כרב קי"ל דאפי' ביין ויין בעי כלי א' ממש דאביי לא פליג עליה דרב ממש בעיקר דינא וכדפרישנא והכי דייק לישניס בש"ס.

אמר רבה כו'. פי' דמתני' לאו בשתוף במבוי א' פליגי אלא בחצר שבין שתי מבואו' ונשתתף עם המבוי הא' כולו ביין ועם המבוי השני בשמן ואלו שני מבואו' גופייהו דכ"ע אוסרין ואפי' לר"ש שהרי לא נשתתפו במין אח' וכי פליגי לענין בעל החצר אם הוא מותר עם כ"א מהמבואות דר"ש סבר שהוא מותר עמהם שהרי עם כ"א מהם משותף הוא כראוי במין א'. וכי תימ' דנגזור דילמא אתי להוציא כלים ממבוי למבוי דרך חצר זו קסבר ר"ש דלא גזרי' ואזדא לטעמיה דאמר התם גבי ג' חצרי' דלא גזרי' אמצעית עם החיצונה אטו חיצונות גופייהו ורבנן סברי דגזרינן. וא"ת אם כן לרבנן אפי' ביין ויין נמי דהא התם אפי' ביין ויין אסרי: י"ל דהתם אסרי רבנן מפני שאין עירוב א' לשלשתן דמיירי בשנתנה אמצעית ערובה בזו וערובה בזו אי נמי אפי' לתנו ערובן החיצונות באמצעית מיירי שנתנוהו בשני בתי' או בשני כלים אבל הכא דמיירי בשנשתתפו בכלי א' במקום א' זה ערוב גמור הוא לכלן. ובכה"ג שלשתן מותרו' התם לדברי הכל וכן פרש"י ז"ל בכאן בקוצר כמנהגו הטוב. והא דאוקימנא הכא בחצר שבין שתי מבואות ולא נקט בג' חצרות ממש כההיא דהתם. י"ל משום דמתני' קתני שמתערבין ביין או בשמן ואלו אנן קי"ל דערוב חצרות בפת. ואי נמי אתייא למימר דאפילו במבואות דאושי דיורין טפי ושכיחי כלים במבואו' טוב' בחצר שבנתים לא גזר ר"ש והראשון יותר נכון והא אפסיק' הלכ' כר"ש בההיא כדאי' בפי' מי שהוציאו.

דף עא:

רב יוסף כו'. פי' ולעולם בהכשר מבוי א' פליגי כדס"ד מעיקרא ודכ"ע כלי א' בעי' והכא כשהיין והשמן בכלי א' ר"ש סבר לה כר' יוחנן בן נורי דאמר שניהם חבורין זה לזה הכא נמי חשיבי ערוב גמור ורבנן דהכי סברי לה כרבנן דהת' דלא הוו חבורין זה לזה ולפי' לא הוי ערוב. והקשו בתוס' ולרבנן כי לא הוי חבורין זה לזה מאי הוי דהא תכף למעיל' (ומייתי) לה לעיל בפ' בכל מערבין כל האוכלין מצטרפין למזון שתי סעודו' לערוב וה"ה

לכל המשקין וכ"ש הוא דמקשין מערבין טפי ותירצו דהתי הוא בשנשתתפו בהם לשם ערוב. אבל הראב"ד ז"ל סובר דהא לא קשיא כלל שלא אמרו כל האוכלין מצטרפין אלא בערובי תחומין דמערב לעצמו וליכא קפידא לא בשני מינין ולא בשני כלים אבל בערובי חצרות ושתופי מבואו' כי היכי דאיכא קפידא בשני כלי' איכ' קפיד' בשני מינין ותדע לך דבערובי תחומין מיירי מדפסיק ונקיט שעורה כמזון שתי סעודות לערוב דהיינו שיעורא דכל ערובי תחומין דאלו ערובי חצרו' ושותפי מבואות ושיתופי מבוי בבציר מהכי סגיא כיון דאיכא גרוגרת לכ"א וא' מן הבתים אלא דכי נפישי דיורין אמר להקל דסגי בשתי סעודות והרמב"ם ז"ל וכל הגאונים ז"ל כלם סוברין כדברי התוספת' דאפילו לערובי חצרות ושתופי מבואות כל האוכלין מצטרפין והא דנקט בשתי סעודות משום שזה השיעור מספיק דסגי לעולם ומשום דכייל ביה נמי לערובי תחומין כנ"ל. ומיהו מהא דתנן בכל משתתפין ליכא ראיה דהתם לא לצרוף אמרו אלא לומר שכל המינין כשרים בו. והני אמוראי דשמעתין לא פליגי אלא דמר מוקים מתני' הכי ומר מוקים מתניתן הכי ורבנן אפילו ביין ושמן בכלי א' אסרי וקי"ל כותייהו ואע"פי שהלכה כדברי המקל בערוב ואפי' יחיד במקום רבים שאני הכא דתליא פלוגתייהו בפלוגתא דהתם דגבי טבול יום והתם כרבנן קי"ל כי פליגי כו' פי' שלקחוה במעות אלעזר בן תראי סבר אין ברירה ורבנן סברי יש ברירה פי' ברירה דהכא לאו כברירה דעלמ' דהתם הוא בדבר שנתברר בסיפא ולא היה מבורר בתחלתו שנחלקו בו אם דנין למפרע כתחלתו במה שנתברר בסופו אם לאו והכא עדיין לא נתברר כלום ואין כאן דין ברירה למפרע אלא הכא ענין אחר הוא דאנן קי"ל שאין משתתפין במבוי ור' אלעזר בן תראי דהכא אין ברירה לומר שנדון כאלו כבר חלקו וחזור ושפך בחבית בלגינו וקי"ל כרבנן. וזה מן הלשונות שבתלמוד שהלשון א' וענינם מתחלף: ועוד יש במס' סנהדרין ובבא קמא יש ברירי ואין ברירה (שלישי) כדפרישנ' התם בס"ד. ויפה נשמר רש"י ז"ל שפי' לבן תראי אין ברירה והוו להו כמי שנשתתפו במבוי במעו' שלא הוברר עדיין יין לכל א' וא' עכ"ל: **רב יוסף אמר בסומכין כו'**. פי' דלגבי שתוף במבוי עצמו כ"ע לא פליגי דכיון שהיה א' מבני המבוי שותף לזה ביין ולזה בשמן והם בכלי א' דהוי שתוף ולא קא מפלגי אלא לענין חצרות שיש במבוי שהם פתוחות למבוי ופתוחות ג"כ זה לזה אי מהני האי שותפו' לערב החצירו' ג"כ שיוכלו להוציא ולהכניס מזו לזו דרך פתחין וחלונות וחורין וסדיקים שביניה' דאלעזר בן תראי סבר שאין סומכין לא על שתוף מבוי במקום עירוב ולא על עירוב במקום שיתוף ורבנן סברי דסומכין על עירוב במקום שיתוף וכיון שנשתתפו במבוי אין צריך לערב חצרות זו עם זו שכבר נתערבו ונעשו כאחת ע"י שתוף של מבוי

ומיהו כשנשתתפו עם זה ביין ועם זה בשמן אפי' שתוף אין כאן ואפי' הם בכלי א' ור"ש סבר דאפי' לזה ביין ולזה בשמן שניהם חבורין זה לזה הרי שתוף גמור וכיון דכן עולה להם אף לערוב למ"ד דסומכין על שתוף במקום ערוב וג' מחלוקות בדבר אלעזר בן תראי ורבנן ור"ש.

אמר רב יוסף מנא אמינ' לה דהיינו טעמא דאלעזר בן תדאי ובהא הוא דפליג על רבנן דאמר רב יהודה אמר רב לקמן הלכה כר' מאיר דסבר שאין סומכין על שתוף במקום ערוב כדלקמן ואמר רב ברונא אמר רב הלכה כר' אלעזר בן תראי מ"ט לאו משום דחד טעמא הוא. פרש"י ז"ל מ"ט פסק כתרוייהו מ"ט לאו משום דסבי' להו דמילתא חדא וטעמא חדא אמרי'. וק"ל טובא וכי אין דרך האמורין לפסוק בשתי הלכות תלוקות לגמרי פעמים כזה ופעמים כזה ואפי' בשני בעלי מחלוקות עצמן בהא וכ"ש דלא אפליגו בחדא כלל ר"מ ור' אלעזר בן תראי וי"ל דהכי אמרי' כי מה ראה רב לפסוק בשתי אלו הלכה כר' אלעזר בן תראי וכר' מאיר ואע"ג דהוו כל חד יחיד במקום רבים ולא עוד אלא שפוסק בזה להחמיר דהא לא מסתבר טעמא דהני יחידאי כלו האי לפסוק הלכה כמות' במקום רבים ולהחמיר בעירובין שאנו הולכין בהם להקל אלא ודאי משום דחד טעמ' קאמרי וכיון ששניהם הסכימו לדעת א' רבים נינהו ורבנן דפליגי עלייהו בהא ובהא חד נינהו.

א"ל אביי כו'. כלומר יפסוק הלכה כא' מהם וממילא שמעינן לאידך ואי משום דלשמועי' דבחדא סברא קיימו לימא ר' אלעזר בן תראי ור"מ אמרו דבר אחד או שהולכין בשטה אחת כדאמרי' בעלמא. פרש"י ז"ל ובשלמ' למפסק הלכת' כר' אלעזר בן תראי לחוד לא סגי לן דא"כ עדיין הייתי אומר שאין הלכה כר' מאיר דשאני התם שערבו בפת דחשיב טפי וכדפריש רב גידל אמר רב לקמן והוה אמינא דבהא הלכת' כרבנן דאמרי שסומכין על עירוב במקום שתוף אבל אנן הכי קאמרי דילמא דהלכה כר' מאיר וכיון דבמקום שתוף דפת אין סומכין על ערוב במקום שתוף כ"ש בהא דפליגי ר' אלעזר בן תראי ורבנן שנשתתפו ביין שהלכה כר' אלעזר בן תראי שאין סומכין על עירוב במקום שתוף ותרתי הלכתא למה לי. א"ל רב יוסף הא קמ"ל דלא עבדי' תרי חומרו' בעירובן כך גרש"י ז"ל פי' דאי פסק הלכה כר"מ לבדו שהוא מחמיר תרי חומרי שאין סומכין על שתוף במקום עירוב ואע"פ שנשתתפו בפת הרי יש כאן תרי חומרו' חדא דאפי' נשתתפו וביין סברי רבנן הכא דסומכין והוא אוסר ומוסיף עוד להחמיר דאפי' נשתתפו בפת נמי אין סומכין ואנן כחד תנא לא עבדי' תרי חומרי בעירובין ומ"ה פסק כר' אלעזר בן תראי בחדא חומרא דהיינו בשנשתתפו כי היכי דלא ליתי פסיקיא דר' מאיר אלא לחומרא

דפת הא לאו הכי לא עבדי' בעירובין תרי חומרו' כחד תנא כן פרש"י ז"ל ובתו' ור"ח גורס הא קמ"ל דעבדי תרי חומרי בעירובין כלו' אליבא דתרי תנאי מיהת כי הכא ולאו אליבא דחד תנא ויוצא בדרך א' ואעפ"כ גרש"י ז"ל היא יותר מחוורת והיא בכל הספרים שלנו. וי"מ דתרי חומרי דאיכא בדר' מאיר האחת היא שהוא אומר שאין סומכין על שתוף במקום ערוב ואפי' בשעשאו לדעת שתוף לגמרי דאלו ר' אלעזר בן תראי לא איירי אלא בשהיו שותפין ביין ולא בשעשאו כלום לשם שתוף והשטה שמחמיר ר' מאיר לאסור אפי' בשנשתתפו בפת ונכון הוא זה.

מאי ר' מאיר כו'. פרש"י ז"ל דערוב חצרו' משום דירה הוא כדאמרי' בפ' מי שהוציאוהו ואין אדם נמשך בדירתו אלא אחר פיתו משתתפין במבוי ביין דשתוף אמבוי אינו אלא לשתוף רשות החצרות שבמבוי ולא רשות הבתים וחצר לאו בית דירה הוא:

מערבין בחצרות ומשתתפין במבוי. פרש"י ז"ל מערבין בין שתי חצרו' הפתוחו' זו לזו להתי' תשמישן זו עם זו ואע"פ שערבו דרך פתחיה' צריכין להשתתף במבוי להתיר המבוי ואם לאו חצרו' מותר מזו לזו והמבוי אסור שאין סומכין על שתוף במקו' ערוב כדי שלא תשתכח תורת ערוב מן התנוקות ודוקא בשלא ערבו כל חצר לעצמה להתיר דיורין שבה אבל אם ערבו כל חצר לעצמה ונשתתפו במבוי סומכין על שתוף וא"צ לערב החצרו' זו עם זו שהשתוף מחברן ומטלטלין מזו לזו בין דרך מבוי בין דרך פתחיהן דתנן שהמבוי לחצרו' כחצרו' לבתי' מה עירוב חצרות משוינן כלהו בתים כחד אף שתוף מבוי משוה כל החצרות כחדא עכ"ל ז"ל. ובתוס' הקשו עליו דמתני' דהתם לא איירי בענין זה כלל אלא לענין שכירות עירוב כדמוכחא מגופה ולומר כשם שהחצרות אם שכח א' מהם ולא עירב ולא ביטל אוסר על כל המבוי. ומיהא בעיקר דינא נראין דבריו ז"ל דכיון דטעמא דר' מאיר כדי שלא תשתכח תורת עירוב מן התנוקות דכל שערבו חצרות כל אחת לעצמן ליכא למיחש לשכחת תורת עירוב דחצרות זו עם זו וסומכין על שתוף במקום ערוב ואפשר דרש"י ז"ל לסניפין נקטיה דכי היכי לענין שכחה שוו להאי נמי ולפום סברא הוה משמע דע"כ לא אמרו רבנן שסומכין על שתוף במקום עירוב אלא לענין היתר חצירי' הפתוחי' זו לזו שזה דומה בענין שתופן במבוי אלא שהשתוף בא לחברן במבוי והערוב בא להשתמש מזו לזו דרך פתחים אבל לענין ערובי חצרות שעושין בני החצר שיש בו דיורין להתיר החצר לעצמה דכ"ע צריך עירובי חצרות וצריך שתוף מבוי וכן בדין שהרי ענין חלוק הוא כל א' לעצמו הילכך מבוי שבאין להשתתף בו בני החצרות ויש בחצרו' דיורין אע"פ שנשתתפו במבוי אסורות בני החצר להכניס ולהוציי' מן הבתים לחצרות עד שייערבו כראוי והכין רהטא שמעתין דעל כרחין שמעתין

בעירובי חצרות זו עם זו מיירי כדפרש"י ז"ל ולא בעירוב חצרות עם הבתים שלהם דא"כ היאך יעלה על הדעת שיאמרו חכמים מערבין ומשתתפין הא ודאי לדברי הכל אין עירוב חצרות בעצמן מציל מן השתוף וזה פשוט א"כ היא הנותנת דכי קתני משתתפין ולא מערבין בהכין מיירי ולדברי הכל אע"פ שנשתתפו במבוי צריך לערב החצרות לעצמן וה"ה לשתוף שעושין בני עיירות שאין סומכין עליו לערובי חצרות ואע"פ שנשתתפו בפת אבל הרמב"ם ז"ל נר' שהוא סובר דאפי' לענין ערוב חצר לעצמה פליגי: ופסקי ז"ל דכל שנשתתפו במבוי בפת אין צריכין לערב החצרות והוא סומך לפסוק כן כמ"ד בסמוך דבפת כ"ע לא פליגי דבחדא סגיא ונר' שזה מדבר אפי' שלא להצריך ערוב בחצרו' כלל להתיר את עצמן וכן נר' לקמן בפרקין קצת כדבעי' למימר בס"ד. ודעת רבותי ז"ל שלא נמנו שאין סומכין על שתוף במקום ערוב אלא בשהניחוהו לשם שתוף סתם הא הניחו בפי' משום שתוף ומשום ערוב סומכין עליו אף משום שתוף ומניחין אותו באחד מן הבתים דכיון שהניחוהו בפי' לכך ליכא משום שמא תשתכח תורת עירוב ודוקא בשהניחוהו בבי' שבחצר דאלו עשאוהו לשם שתוף דערוב והניחוהו בחצר כדין שתוף אינו עולה לעירוב כלל דהא קי"ל דשתופי מבוי בחצר שבמבוי ועירובי חצרו' בבית שבחצ' וכ"ת א"כ כשהניחוהו בבית שבחצר לא יועיל לשתוף כלל דהא שתופי מבוי בחצר שבמבוי הוא הא ליתה דהתם לרבותא שרו לאנוחי בחצר שבמבוי וכ"ש שאם הניחוהו בבית דעדיף ומנכר טפי מעלי וכן מוכיח בירוש' בפי' ושלא כדברי מקצת רבותי שכתבו שאין מניחין שתוף אלא בחצר דוקא שיהא ניכר שהוא שתוף הבאה להתיר חצרו' ומשמעותינו אתה למד כן שאם לא כן לרבנן דאמרי' שסומכין על ערוב במקו' שתוף ועל שתוף במקו' ערוב היכן מניחין אותו אם בבית שבחצר הרי אין כאן שתוף ואם בחצר אין כאן ערוב וליכא למימר דמגו דמהני לערב מהני לשתוף דהא ודאי כיון להתירה אמור רבנן להניחו במבוי כ"ש דהשת' דהוה בעי היכרא וישתכח תורת שתוף אלא ודאי דכ"ע אם הכניסוה בבית יוצא בין משום עירוב ובין משום שתוף והכא בשהניחוהו בבית: ועל סברא זו סומכין בהרבה מקומות שעושין שתוף אחד שיהא בפי' אף לשם עירוב ועולה להם לכאן ולכאן ומניחין אותו באחד מן הבתים.

חד אמר בפת כ"ע כו'. פרש"י ז"ל שאם ערבו בחצרות שהוא לעולם בפת דכ"ע לא פליגי שעול' להם בין לחצרות בין למבוי לפי שהפת מועיל אף לשתוף מבוי כדתניא בהדי' כי פליגי ביין כלומר שנשתתפו במבוי דהיינו ביין מן הסתם דר' מאיר סבר שאינו עולה לחצרות משום דגרועי גרעי לעירוב החצרות שאין מערבי' אלא בפת. ורבנן סברי דה"מ כשערבו בחצרות ממש ביין אבל ע"י שתוף במבוי מהני דמגו דמהני לשתוף מהני

נמי לערובי חצרות וכן פי' הראב"ד ז"ל והקשו בתוס' דהא בהדי' קתני מערבין בחצרות ומשתתפין במבוי אלמא לר' מאיר אע"פ שמערבין בחצרות כדינם דהיינו בפת צריכין להשתתף במבוי: ויש דוחין דה"ק מערבין בחצרות אע"פ שמשתתפין במבוי וזה דוחק. ומדהקשו והתנן חמש חצרות הפתוחות זו לזו ופתוחות למבוי ערבו חצרות ולא נשתתפו במבוי מותרין בחצרות ואסורין במבוי וסתם ערובי חצרות בפת היא כדינו ולמ"ד בפת דלכ"ע לא פליגי הא מתני' מני לא ר' מאיר ולא רבנן לכך פר"י ז"ל דה"ק אם נשתתפו במבוי בפת דכ"ע לא פליגי דמהני אף לעירובי חצרות דכיון דעלויי עלויי למבוי מהני אף לחצר שדינו בפת וליכא למיחש שמא תשתכח תורת ערוב דמימר אמרי לכך טרחו להשתתף במבוי בפת כדי שיעל' להם במקום ערוב כי פליגי בשנשתתפו במבוי ביין כדינו דר' מאיר סבר דלא מהני לעירוב שהרי דינו של ערוב בפת אפי' בפני עצמו וכ"ש בזה שאתה טופלו לשתוף וישתכח תורת ערוב ורבנן סברי דכי אמרין שאין מערבין ביין ה"מ במערב בחצרות ממש אבל סומכין עליו במקו' שתוף דמגו דמהני לשתוף מהני לעירוב ושמא תשתכח תורת עירוב לא חיישי' וחד אמר נשתתפו במבוי ביין דכ"ע לא פליגי דבעי' תרתי כי פליגי בנשתתפו בפת דר' מאיר סבר דעלייה לשתוף וטרח למעבדיה בפת אין סומכין עליו לערוב דהא אכתי איכ' למיחש שתשתכח תורת עירוב ורבנן סברי דלא חיישי' דהא ידעי דלהכי טרחי' למעבד שתוף בפת כדי שיעלה לנו לעירוב ובודאי דשורת הדין שיהא ערוב עולה לשתוף ושתוף עולה לערוב דאמאי לא כיון שהכל ענין אחד לשתוף החצרות ולעשותן כאחת. וכי השם של ערוב או שתוף גור' מה לי ערוב ומה לי שתוף אלא שחשש ר' מאיר שמא ישתכח תורת ערוב בלא שתוף בחצרו' הפתוחו' זו לזו ואינן פתוחו' למבוי ומשתכח' שתוף בלא עירוב בשפתוחו' למבוי ואינן פתוחו' זו לזו חששו היכא דהוו תרוייהו כחדא שאם אתה מתיר הכל בשתוף לבדו או בעירוב לבדו שיהא נשכח חבירו בעלמא. וכן פי' רבי' ז"ל והוא האמת:

דף עב.

מיתיבי וחכמים אומרים. פי' וקשייא למ"ד דכיון דכ"ע בעי' תרתי ואלו הכא חזי' לרבנן דלא בעי אלא שתוף אבל למ"ד בפת כ"ע לא פליגי הכא כך אמרו לו חכמי' לר' מאיר כשם שאתה מודה שאם מערבין בפת אין צריך להשתתף כך אנו אומרים שאם משתתפין ביין אין מערבין. אמר רב יהודה כו' מפורש במס' תעניות דלמ"ד הלכה דרשי' לה בפרקא ולמ"ד מנהג ארויי מורינן מדרש לא דרשי' לה בפרקא: ולמ"ד נהגו אפי' אורויי נמי לא מורינן אלא דאי עבוד לא מחי'. והקשו בתוס' א"כ מאי אשמעי' הכא ר' יוחנן

לומר נהגו פשיטא דלא מחינן דהא מחמירין ולמה לנו למחות בחומרא. ותירצו משום דאיכא ברכה לבטלה. א"נ אפי' הוצרכו להביא חמין לצורך מילה דרך מבוי ולא רצו לסמוך על ערוב במקום שתוף ואיכא דחויי מצוה לא מחי' להו. וא"ת והיאך אומר ר' יוחנן שאין הלכה כר' מאיר לגמרי דהא איהו דאמר הלכה כסתם משנה והתם מתני' דחמש חצרות הפתוחות זו לזו כדלקמן בפרקין לית ליה אוקמתא אלא ר' מאיר דאמר בעי' ערוב ובעי' שתוף וליכא למימר דר' יוחנן לא תני פתוחות זו לזו כדאמרינן לקמן אליבא דרב ואתיא סתמא אף לרבנן כדבעינן למימר התם בס"ד. דהא ליתא דהא טעמא דרב התם משום דסבר שאין המבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהיו בתים וחצרות פתוחות לתוכו ואלו ר' יוחנן ס"ל דסגי בחצר וחורבה לא גריעי חמש חצרות הפתוחות למבוי ופתוחות זו לזו מדאמ' ר' יוחנן נהגו כר' מאיר והכין אורחא דתלמודא. ומתוך הדחק יש לי לומר כי אולי ר' יוחנן לא תני לה סתמא אלא כר' מאיר או כר' אלעזר בן תראי מתני לה וכאותה שתירצו במס' שבת ההיא ר' יוחנן בן חכינאי מתני לה. ולענין פסק נראין דברים כדברי הפוסקים ז"ל כמ"ד דבית כ"ע לא פליגי דפשטא דמתנייתא דקתני או מערבין או משתתפין לדידיה אתיא כפשוטה ולמ"ד לא פליגי אצטריכא לדחוקה דאו משתתפין בפת קאמר ורב גידל אמר רב דטרח לשנוייה בהכין דחויי הוא דקא מדחי' ולאו משום דסבי' להו הכין כדכתב הראב"ד ז"ל ואפי' תימא דרב גידל אמר רב דהכין ס"ל אנן אכלל דר' יהושע ב"ל סמכי' בהא דאמר הלכה כדברי המקל בעירוב הילכך כל שנשתתפו במבוי בפת אין צריך לערב חצרות זו עם זו ואפי' נשתתפו סתם. ולענין אם נשתתפו במבוי ביין או שערבו בחצרות בפת קי"ל כר' יוחנן דמקל טפי בדר' מאיר ואמר נהגו העם כר' מאיר וכן עיקר:

חמש חבורות כו'. פי' טרקלין זה היה מתחלתו בית א' גדול ועכשו חלקוהו להי' בתי' או במפספס או במחיצה י' כדפליגי בה בש"ס ומיירי שכ"א מאלו החבורו' יש להם פתח לחצ' כדפרש"י ז"ל שאלו אין להם לחצר אלא פתח אחד פנימי נותן את עירובו ודיו דכלהו אידך הוו להו כבית שער. וכן פי' בתוס' ומפני שחלוקין בדיורין או בפתחים אומ' ב"ש שהם כמחולקין לגמרי וצריך עירוב לכ"א ואח' אם באין לערב עם חצרו' אחרו' או באין לערב בחצר עם דיורי' אחרים שיש בחצר וכדמפ' במתנייתא בש"ס וב"ה אומר דכיון שאין החלוק אלא במחיצות גרועו' עדיין הטרקלין מחברין ונדון כבית גדול אחד ודי להם בעירוב אחד. וכתב רש"י ז"ל דה"ה לענין אינהו גופייהו אם באין להוציא ולהכניס מחבורה לחבורה דלב"ה כחד' חבורה חשיבי ואינ' צריכין ערוב ביניה'. וזה א"א לאומרו אלא למאן דמוקים מתני' דמחולקין במחיצה עשרה אבל למאן דמוקים

לה במסיפס בעלמא מסתברא דלכ"ע מותרין הם אלו עם אלו כמו שהיו קודם חלוק הטרלקין. ולא עוד אלא שאם אי אתה אומר כן הרי הם אוסרין זה על זה ואסורין לטלטל כל חבורה וחבורה מהם אלא בד' אמות שהרי כל א' ואי פרוץ במלואו למקום האסור לו אליבא דב"ש וא"כ היה לו לתנא לומר כדברי ב"ש לומר שהם אסורין עד שיערבו דהא עדיפא טפי מלומר צריכין ערוב לכל חבורה וחבורה דמאידך שמעי' לה אלא ודאי כדאמרן וכן פי' הרשב"א שיחי"ה וש"ם נפרש יותר בס"ד:

ומודים שאם היו וכו'. פרישנא בש"ס דלא סוף דבר בחדרים ובעליות ממש אלא כעין חדרים וכעין עליות שהמחיצות הגרועות הללו סותמות לגמרי ומגיעות לתקרה ולכאור' היה נראה דלהכי קתני מקצתן שרויים בחדרים ובעליות לומר דכיון שמקצתן כן הרי גלו דעתם דחלוקה גמורה עבדו כלהו ואפילו באותם שחלוקין במחיצות עשרה או במסיפס צריכין ערוב לכ"א ואחד ומיהו א"א לפרש כן מדאמרינן בש"ס מאי חדרים ומאי עליות אילימא חדרים ועליות ממש פשיטא ומאי קמ"ל ואם איתא מאי פשטותא דהא טובא קמ"ל כי ע"י החלוקין בחדרים משוינן להו אפילו לאידך כמחולקין לגמרי אלא ודאי דמתני' לא קתני שצריכין עירוב לכל א' ואחד אלא לאותן שהן חלוקין בחדרים ובעליות והא דנקט לה במקצתן בלחוד רבותא קמ"ל שאע"פ שעדיין מקצת החבורות חלוקין במסיפס או במחיצה עשרה וגם אלו אינם אלא כעין חדרים ועליות במחיצות רעועות לא אמרינן שיהו החלוקין במסיפס או במחיצה עשרה הוכחה אף על אלו שאין חלוקין חלוק גמור:

גמרא מחלקת כו'. פי' והם מחיצות גרועות של יריעות או של דבר אחר דאי במחיצו' גמורות היינו חדרים ועליות וכן פירשו בתוס': גרש"י ז"ל אמר ר' יהודה הסבר ופי' הוא ז"ל שעל ידי חורפיה קרי ליה הכי מלשון סברא: ור"ח ז"ל גורס הסבך כלומר אומן של סבכות:

דף עב:

ונפלגו כו'. פי' לאו למימרא דלשביק כאן דב"ה דהלכה כמותן משום כחן דב"ש אלא לתנייה במסיפס נמי אף להודיעך כחן דב"ש כי כדאי הם לאשמועינן כחו ופרקי' כח דהיתירא עדיף כלו' כח דהיתרא הוא טוב להשמיענו אפי' לב"ש אבל בזה שהו' כח דאיסורא אין בו שום רבותא להאריך בו מפני ב"ש ובמסכת יבמות בפרק כיצד יש לשון עדיף שפירשו:

גרסינן הכי אמר רב נחמן אמר רב הלכה כרי' יהודה הסבר אף על גב דלישנא קמא דרב נחמן פליג עלה דרי' יהודה הסבר אתיא הא כלישנא בתרא דרב נחמן אי נמי הא דידיה הא דרביה. ויש ספרים שגורסין אמר רב יהודה אמר רב תנא בד"א כו' ואף על גב דמהא לא ילפינן מידי אלא לב"ש כדאי הם לפרש דבריהם ותו דאשמעי' אגב ארחיה דאפי' במוליכן את ערובן למקום אחר אמרי' ב"ה עירוב אחד לכלן. ופרש"י ז"ל דאליבא דהאי תנא לא פליגי ב"ש וב"ה במחיצות ודכ"ע טרקלין מחברן ומותי' לטלטל מזו לזו בלא עירוב דאי במחיצות פליגי וסברי ב"ש דאין טרקלין מחברן כי עירוב בא אצלן מאי הוי אלא ודאי כדאמרן ולא פליגי אלא בחמשה שגבו את עירובן כשהן מוליכין עירובן לחצר אחרת אם צריך עירוב לכ"א ואחד או ערוב א' לכלן דהני נמי כמי שגבו את עירובן כמו שהטרקלין מחברן. והיינו דאמרי' כמאן אזלא הא דתניא כו' דאלמא פלוגתא דהכא בההיא תליא והקשו עליו ז"ל דאי לא פליגי במחיצות אליבא דהאי תנא אם הויא דלא כסברא דרי' יהודה הסבר וכלהו אמוראי דלעיל והוה לן למרמי מיהא למתניית' דרי' יהודה הסבר ולאקשויי מינה לאמוראי דלעיל ולומ' דאינהו דאמרי כרי' יהוד' הסבר ורבותי פירשו דאתיא הא מתנייתא כלישנא קמא דרב נחמן דאמ' דפליגי במסיפס דהתם לכ"ע מותרין החבורו' זו עם זו וכדפרישי' לעיל והוו להו כמי שגבו את עירובן לדברי הכל ואפ"ה פליגי ב"ש וב"ה כשמוליכין את ערובן למקום אחר וסבר ב"ש דכיון דמברר להוציא לחוץ והם חלוקין בדיורין קצת דצריך ערוב לכל חבור' ודכותה קאמרי' חמשה שגבו את ערובן (באו) להבי' ערוב אצלן דמכנפי וקיימי ערוב א' לכלן וס"ה בחמשה שגבו את ערובן. וגם זה הפי' אינו מחוור בעיני דא"כ הוה לן למימר הכא דלישנ' קמא אזלא בהאי ברייתא ודלא כאידך אמוראי דלעיל וכי היכי דאמרי' לעיל במתנייתא דרי' יהודה הסבר לפי' הנכון בעיני דהאי תנא אשמעינן דלכ"ע אפילו למאן דמוקים לה (עשרה) במחיצה מודו ב"ש דלגבי דין חבורות עצמן זו עם זו טרקלין מחברן ואינן צריכין ערוב ביניהם וכמי שגבו את ערובן דמו וה"ה לענין ערוב בא אצלן ולא נחלקו אלא להוליך ערוב למקום אחר והכי נמי הוו פליגי בחמשה שגבו את ערובן והא דאמרי' ערוב אחד לכלן לאו דוקא דהא מקום שמניחין בו ערוב אינו נותן בו אלא לומר דכבית אחד הם נדונין כלם ואלו היו צריכין לתת בעירוב לא היה להם לתת אלא ערוב אחד כמאן דלא כחד פי' לפום האי שטתא דמדמי' הא דטרקלין לחמשה שגבו את עירובן ומיהו אפשר היה לומר דשאני מתני' שלא ערבו והם חלוקין בדיורין קצת למאן דמוקי' מתני' במחיצו' עשרה אבל למאן דאוקמה במסיפס הויא ודאי דלא כחד ולהכי פסיק ואומר הכין וק"ל אמאי לא מתרצינן דחמשה שגבו את ערובן משום דליכא דיורין אחרים

ומתנייתא דהכא בדאיכא דיורין אחרינ דמגו דאינהו אסרי הכי נמי אסרי דהא לקמן דרמיין אמתני' דהאחין שהיו אוכלין על שלחן אביהם מהא מתנייתא דחמשה שגבו את ערובן הכין תרצה רבה וי"ל דהא מתנייתא פי' דרישא דמתני' היא ואמתני' קיימא בד"א כו' וכיון דבמתני' לא חלק התנא בין דאיכא דיורין אחרים לדליכא דיורין אחרים כמו שחלק במתני' דהאחין דלקמן מכלל דמתני' דטרקלין בין הכי ובין הכי אתניא כן תרצו רבותי:

האחין כו'. לא' השותפין שאין עסק לשותפו' בכאן דכלה מילתא כשאוכלין על שלחן אביהם ממש אלא שמקבלין ממנו פרס ומתני' אליבא דהלכתא דקי"ל כרב במקבלי פרס מאביהם מתוקמא שאלו היו אוכלין ממש על שלחן אביהם מקום פיתא גורם ועירוב א' לכלם והא דקתני וישנים בבתיהם פרש"י ז"ל בבתיהם שיש להם באותה חצר עצמה ומשמע דבהא הוא דאהני להו מה שמקבלין פרס מאביהם שאם אין עמהם דיורין אחרים בחצר שאינם צריכין לערב ואינם אוסרין זה על זה ולא על אביהם כדקתני סיפא ונראה מדבריו ז"ל שאם הם דרין בחצר אחרת אע"פ שבחצר אחת הם דרין וישנים כ"א בביתו לא אהני להו פרס מאביהם ואוסרין זה על זה וכן פירשו המפרשי' ז"ל ומיהו ק"ל לישנא השי"ס דאמרי' לקמן על הא דאמרי' שהרב ותלמידיו כאחין עם אביהם דמו דהא בי ר' חייא אמר אנו צריכין לערב שהרי אין אנו סומכין על שלחנו של ר' חייא וכיון דקאמר אנו אין אנו צריכין לערב משמע דרב אמר כן לחבריו על דיורין שלהם ולא על חצרו דר' חייא שהיו ישנים בבתיהם בחצרו דא"כ לא הוה להו למנקט האי לישנא אלא ודאי היה נראה שאפי' הם דרין באנפי נפשייהו בבית מיוחד לכל א' בחצר אחד ושלא בחצרו של ר' חייא כיון שמקבלין כלם פרס מר' תייא הוו להו כיחידים שאינם צריכין לערב כי שולחן רבי חייא מחברן לענין זה כאלו אוכלין על שלחנו ממש כיון דמקום פתא גורס ואינו אוסר אלא בית שיש בו מקום פתן מה דין חדש ולכן הצ"תיי:

גמרא שמעת מינה. פי' קס"ד דאוכלין על שלחן אביהם ממש קתני ואפ"ה לפי שאינם ישנים שם קתני שצריכין עירוב לכ"א וא' וק"ל ואי מקום לינה בלחוד גורם כי אם דיורין אחרים עמהם בחצר למה אין צריכין לערב דהא מקום לינה גורם וחלוקין הם בדיורין שכ"א ישן בביתו וי"ל דאפי' למ"ד מקום לינה גורם אע"פ שהוא עיקר מודה הוא דכי אוכלין על שלחן אחד אהני להו דאם אין עמהם דיורין אחרים בחצר שאין צריכין לערב אבל מפני שאין ישנים במקום הפסידו בשיש שם דיורין אחרים שצריכין לערב והפסידו ג"כ כשמוליכין ערובן למקום אחר דלא גרע פתא ממש למ"ד מקום לינה גורם ממקבל

פרס למ"ד מקום פתא גורם דאהני להו קבלת פרס אחי שאם הם חלוקין בדיורין אין צריכין לערב כדמפרש בסמוך אליבא דרב וזה נר' לי ברור.

אמר רב יהודה כו'. פי' דמתני' לאו באוכלין על שלחנו ממש דא"כ אע"פ שישני' בבתיה' עירוב א' לכלם כשמוליכין עירובן למקום אחר ולענין חצים ג"כ אין צריכין לערב אלא שנטפלין לערוב שנותן אביהם ואע"פ שיש עמכם דיורין אבל מתני' בשאוכלין וישנים כ"א בביתו אלא שמקבלין כ"א פרס מאביהם ואהני להו קבלת פרס למאי דקתני סיפא דמתני' שאם אין עמהם דיורין אחרים בחצר אין צריכין לערב וכן אם ערוב בא אצלן דערוב א' לכלן. וקי"ל כהאי אוקמת' דהכי רהטא כל הסוגיא ופי' קבלת פרש"י ז"ל ובתוספו' שמקבלין הוצאתן מבית אביהם וכן פירשו רבות': והרמב"ם ז"ל פי' שאינם אוכלים על שלחנו תמיד אבל אוכלים ימים ידועים על שלחנו בשכר מלאכה שעושין לו אז בטובה כמו שהועד אצל חברו שבוע או חדש:

ת"ר מי שיש לו וכו' פי' ואע"פ שדרים בו וכדאי' בהדיא בפ' כיצד משתתפין. ואם הוא בית שער דבית נותן בעל הבית את ערובו אבל הדר בבית שער אינו נותן כלום. רב אמר כו' ושמואל אמר כו' פי' הר"א ז"ל אף מקום לינה גורם וה"ה דמודה במקום פתא גורם לדבריו קושיין דמתנייתא דהרועים בין לרב בין לשמואל והנכון דברים כפשוטן דלשמואל אף מקום פתא גורם לגמרי אלא דאהני ליה מאי דאהני קבלת פרס אליבא דרב כדפרישית במתני' וקשיין דבסמוך לרב בלחוד היא וכדאי' במקצת פרש"י ז"ל והלכת' כרב דהלכת' כוותיה באיסורי במאי דפליג בהדי שמואל ומיהו אפשר דמודה שמואל בדין מקבלי פרס משום מתנייתא דבסמוך:

דף עג.

מי שיש לו חמשה נשים כו'. כרש"י ז"ל ויש לכל א' ואי' דיור בעצמה עמו בחצר שאוכלים וישנים שם ר' יהודה בן בתירא כו' דקסבר שהנשים נגררות אחר בעליהן שמקבלת ממנו פרס שהן כמותו כגופו וגם נגררות זו עם זו שלא לאסור זו על זו הבעל מצרפין ולא עוד אלא שביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה וכן תי' הראב"ד ז"ל. אבל עבדי' לא שייכי כולי האי בתר אדון ולא זה עם זה. ר' יהודה בן בבא פי' דס"ל דעבדים ככיסו הם מה שאין כן בנשים. ורב מפ' טעמא דכתיב ודניאל בתרע מלכא לומר שאע"פ שלא היה יושב כל היום בשער עשה אותו הכתוב כמי שיושב שם כיון שמקבל פרס ממנו והוא משרתו ועבדו כן פרש"י ז"ל והוסיף ר"ח ז"ל עד דיהיב סימנ' מי הוא המתיר עבדים תרע מלכ' דהיינו ר' יהודה בן בבא דבב' היינו שער ותרע תרגומו של שער

ועבדי׳ דנקטי׳ לאו עבדי׳ ממש אלא כל שמשרתים אותו ודעת כל הפוסקים ז״ל דהלכתא כר׳ יהודה בן בבא מדפריש רב טעמיה. ותימה על הרמב״ם ז״ל שפסק כדברי שניהם להקל ואסיקנא דהרב ותלמידו דינים כאב ובנו לענין מקבלי פרס ולמדנו משמועתינו דלא מהני קבלת פרס אלא למי שיש להם צד שטח וחבור כעין אב ובניו או נשים ועבדיו והרב ותלמידו אבל לא לאיניש דעלמא. ומכאן אתה למד למה שכתבנו לעיל בשם ר״י ז״ל לענין בעל הבית שהכניס בחורים לביתו ללמוד וייחד להם בית לדירת׳ ופתם שאינן צריכין ערוב ואין אוסרין עליו ואע״פ שפתוחין בתיהם לחצר כיון שרשותם הוא שלו שהשאיל להם וזה אינו דהא מסתמא נשים ועבדים אותם בתים שישנים ואוכלין בחצר שלו הם ואע״פ כן אוסרין עליו כשיש דיורין אחרי׳ ואע״פ שמקבלי׳ פרס וכשאין מקבלין פרס אוסרין אע״פ שאין דיורין ואלו לגבי בחורים אלו לא מהני קבלת אלא ודאי דאין דינו מחוור וכן השיב עליו רבי׳ מקוצי והראיה שהביא ז״ל משכירו ולקיטו כבר חריט׳ לעיל: **בעא מיניה אביי כו׳**. פי׳ חמשה שדרין בחצר וערבו ביניהם. כשהן מוליכין עירובן למקום אחר פי׳ לחצר אחרת שרוצין לערב עמהם ערוב א׳ לכלם או צריכין עירוב לכ״א ואי. והא דתניא לעיל שערבו א׳ לכלם פרש״י ז״ל דאביי לא שמיעא ליה ההיא מתניית׳ א״נ דהוא בעי הלכת׳ מאי. ולא דק דהא בפ׳ מי שהוציאוהו אותיב מיניה אביי גופיה. ועוד היכי לא פשוט ליה דבעא מיניה. ודקאמר מרן ז״ל דקא בעי הלכתא מאי כיון דליכא עלה פלוגת׳ אמאי מדחיא ואי משום דבחד לישנא דלעיל מוקמי לה דלא כחד הא ודאי פשיט׳ דלא סמכי׳ אההוא לישנ׳ דדחי מתנייתא ולישנא קמא עיקר דמוקים לה כב״ה אבל הנכון דשפיר ידע אביי עיקר דינא אלא דעביד לה בעיא כהצעא בעלמא משום דבעי למרמי עלה ממתני׳ ודכותה בתלמודא: ה״נ מסתברא כו׳ ק״ל דהא הכרחא הוא ועוד אפ״ה לא חזי האי דיוקא דמתני׳ וכי תימ׳ דאיהו סבר דמתני׳ דחמשה שגבו את עירובן מיירי אפילו בדאיכא דיורין בחצר א״כ מאי אהני לן אכתי דיוקא דמתני׳ והנכון בעיני דלישנא סיפא לא מיחוור כולי האי דהא קתני או שאין עמהם דיורין אחרים אין צריכין לערב וה״ל למנקט לישנא דרישא דלימא ערוב א׳ לכלן ומ״ה הוה משמע ליה לאביי דלא מפליג תנא בין שיש דיורין בחצר או שאין דיורין בחצר אלא לענין צורך עירוב בחצר עצמה שדרין בה אבל לא לענין מוליכין עירוב למקום אחר. ורבה סבר דמסתברא דכלה חדא דכיון דקתני אבל אם היה עירוב בא אצלן דבעי לומר דעירוב א׳ לכלן וקתני בהדיא או שהיו דיורין אחרי׳ בחצר אחר עמהם דרבותא נקיט לה דערוב א׳ לכלן אלא דשני הכא בלישניה לאשמעי׳ אגב ארחין כי היא הנותנת דבחצרם אינם צריכים לערב דכלה חד טעמא הוא כנ״ל. כי משוינן להו כו׳ פרש״י ז״ל והוא הנכון דהא מבעיא ליה לגבי

הא מילתא אי אזלי' בתר מקום פתן או בתר מקום לינתן ואין בזה ענין לתלמיד המקבל פרס מרבו ואפשר דרבו נמי הוה דייר ולא בבי מדרשא. א"ל כו' כלומר אלמא לענין מדידת תחומין מבחוץ היא עיקר מדידתן דהתם ניחא ליה טפי א"ל התם אנן סהדי כו' ושמעי' מכלה שמעתין כי לגבי הא לא סוף דבר גורם מקום פיתן או מקום לינתן אלא היכא דידעי' דניחא להו עפי דלהוי מקום פתן או מקום לינתן וכדתריצא נמי לעיל גבי מתנייתא דהרועים והקייצים.

בעא מיניה רמי כו'. כיחידים דמי פי' לענין הא דתנן לקמן בשתי חצרות זו לפנים מזו שאם הם יחידים שתיהן מותרות אם דרים הרב ותלמידו או האב ובנו בחצר הפנימית כל א' אוכל וישן בביתו אלא שמקבל פרס אם הם חשובין כיחידים שלא לאסור על החיצונה דהוו להו רגל המותרות במקומה או לא והא ודאי דהא תליא באידך בעיא אם צריכין או לא וכיון דכן אין אלו עיקר שאלתו של רמי בר חמא דאלו אב ובנו מתני' היא שאין צריכין לערב והרב ותלמידו הא ברירנא לה לעיל אלא עיקר השאלה היא השאלה ה"ג שאם הם דרים במבוי כאחד בחצרו אם נדונין כשתי חצרו' לענין שיהא המבוי ניתר בלחי וקורה או לא ומשום דפשיטא ליה דינא דשתי שאלות ראשונות שהם חשובים כיחידים ושאין צריכין לערב קא מבעיא ליה אם נאמר דכיון שכן אין כאן שתי חצרות או לא ופשט ליה ממתנייתא דאע"ג דכיחידים דמי להני תרתי שתי חצרות חשבי' להו להיות המבוי ניתר בלחי או קורה ואין צריך לחיים או פס ד' דמכל מקום חשיבות מבוי יש כאן שאלו היו דרים שם אחרי' צריכין ערוב ואפי' הם בעצמם אם אינם מקבלין פרס וכן פירשו רבותי.

דף עג:

הא לא קשיא ואם נשתתפו נמי קאמ' פי'. ואע"ג דהא פשיט' קמ"ל דכי לא עירבו אע"ג דנשתתפו אסורין בחצר שאין סומכין על שתוף במקום ערוב לרבי מאיר ולמ"ד לעיל בפת כ"ע לא פליגי יכול היה לתרץ התלמוד כאן בנשתתפו בפת קאמר דמודה בה ר' מאיר אלא דכיון דסת' שתוף ביין הוא ניחא ליה לתרוצי הכי דסליק תירוצ' אף למ"ד ביין כ"ע לא פליגי.

שכח א' מהם מבני חצר ולא עירוב. פרש"י ז"ל שלא ערב עם בני חצרו והכין ודאי משמע האי לישנא והא דאקשי' היכי דמי אי לא בטיל אמאי מותרין כאן וכאן דהא לר' מאיר אין סומכין על שתוף במקום ערוב אבל לרבנן ניחא והכין מוכח מהא דאמרי' בסמוך רישׁ וסיפא ר' מאיר מציעתא רבנן כלו' דהאי מציעתא רבנן היא דכי שכח אחד

מבני חצר ולא ערוב עמהם אע"פ שאין הערוב כלום לא איכפת לן אליבא דרבנן דסבירא להו דסומכין על שתוף במקום ערוב ושמעי' מהכי דלרבנן כשם שסומכין על שתוף במקום ערוב דחצרו' זו עם זו כך סומכין על שתוף במקו' עירוב חצר בעצמה כי אע"פ שלא ערבו החצרו' בעצמן שתוף המבוי מותרין כאן וכאן וכדברי הרמב"ם ז"ל שכתבנו למעלה. ואע"ג דלכ"ע אין עירוב החצרות בעצמן מידי שתוף מבוי והוא ודאי דבר קשה מה ענין שתוף הכא מן החצרו' למבוי להציל מיד ערוב בתים עם חצרות בעצמן להציל שתוף במקום ערוב דהא כל א' ענין חלוק לעצמו אלא א"כ בשפרשו כפי שיעלה לכאן ולכאן. ואפשר שלא אמרו כאן דלרבנן סומכין על שתוף במקום ערוב החצר אלא לענין שכחת היחיד בלבד דכיון דמסתמא ניחי' ליה במאי דעבדו וה"ל כלך אצל יפות שנסמוך על שתוף במקום בטול שלו ומן מה שאמרו בסמוך אליבא דר"מ אלא דמעיקרא ס"ד דדוקא לרבנן שמקילין לסמוך בעלמא על שתוף במקום ערובי חצרות שסומכין על שתוף במקום ביטול היחיד אבל לא לר' מאיר ואסיק תלמודא דאפי' לר' מאיר נמי כנ"ל והכא כיון דרובא ערוב לא משתכח. וק"ל א"כ שכח א' מבני מבוי ולא נשתתף נימא הכי. וי"ל שלא אמרו כיון דרובא ערוב לא משתכח אלא לענין שכחת יחיד אבל לענין שכחת חצר אחת שלא נשתתפה לא אמרי' הכי וכן פי' רבי' ז"ל:

רב לא תני פתוחות זו לזו. פי' דלא תני במתני' חמש חצרות פתוחות זו לזו אלא חמש חצרו' פתוחות למבוי וערבו בחצרות דקתני היינו שערבה כל חצר לעצמה ואסורין במבוי דקתני אתיא אפי' לרבנן דהא לכ"ע אין סומכין על ערוב החצרו' שערבו עצמן במקמו' שתוף וסיפא אם נשתתפו נמי קאמר לפי סברתנו. מ"ט דרבנן כו' פי' כל שתוף שאין מכניסין אותו לחצר שמניחין אותו בו דרך פתחי החצרות המשתתפות בו כלומר שיוציא כל חצר חלקה בשתוף דרך חצרה למבוי והכניסו אחרי כן למקום שמכניסין בו השתוף לא שמיה שתוף דבעי' דליהוי היכרא דלהתיר תשמיש חצרות עם המבוי דרך פתחים הוא בא ומשום הכי לא תני רב פתוחות זו לזו פרש"י ז"ל דס"ל דכל שהחצרות פתוחות זו לזו אע"פ שהכניסו השתוף בחצר דרך פתחים של מבוי אינו שתוף משום גזירה דגזרינן שמא יכניסוהו דרך פתחים שביניהן. והקשו בתוס' דהתניא לעיל או מערבין או משתתפין ועל כרחין או מערבין או בחצרות זו עם זו קאמר דאי לא אפי' לרבנן אין סומכין על עירוב במקום ערוב כדכתיב לעיל ואין מערבין חצרות זו עם זו אלא כשיש פתחים ביניהם ואפ"ה קתני או משתתפין דאלמא מהני ביה שתוף ותקשי ליה לרב. ותירצו דמתניתא דלעיל מיירי בשערבו דרך חלונות שביניהן ולא גזר רב אלא בשיש פתחים ביניהם שרגילין להשתמש דרך אותן פתחים.

איתיביה אביי כו'. יפה פרש"י ז"ל דקושיין מהכא דלקחו חבית בשותפות דהתם לא נכנסה אלא לחצר לבדה מן הסתם והוצרך לפ' כן דאילו בשותפות דעלמא שזה בא בלגינו ושפך למה לא יכניס כל א' חלקו דרך פתחים למבוי ואע"ג דבמתני' לא קתני שלקחו חבית בשותפו' מ"מ סתמא קתני שהיה שותף עם שכניו ואפי' בשלקחו חבית במשמע ובהא אוקימנא פלוגת' דבן תראי ורבנן בחד לישנא ולא פליג בה בן תראי אלא משום דאין ברירה והא דפרקי' ועיליה פרש"י זיל דאפקוה ועיילוה לאותה חבית בכל החצרות ומהם למבוי ושנוייא רחוקה הוא כדדחיק נמי תלמודא לאוקומי בהכי מתני' דכיצד משתתפין במבוי. ומיהו אפשר לפ' בזו דהא קא משנינן דמתני' דשותפות מיירי אליבא דרב בדאפקוה ועילו' שזה בא בלגינו ושפך וזה בא בלגינו ושפך:

אלא מעתה כו'. מעיקרא אקשי ליה מסבר' דוודאי לא מסתבר לומ' כן וכ"ת ה"נ ותחלוק על הסברא. והא אמר רב יהודה וכולי פת שעל גבי וכולי וזה בענין שאין להם פנאי להכניס ולהוציא אותו פת דרך פתחים למבוי בין בבני חבורה שיזדמנו לאכול כל אח' משלו או בשהזמינן בעל הבי' דומי' דהקנה להם פת בסלו דאיירי' ביה כי אע"פ שאינו מקנה להם בפי' פת שעל גבי השלחן מ"מ הרי יש להם בו זכות כיון שזמנה לאכול ויכולין לאכול לדעתם והרי הוא כאלו נשתתפו בו עמו: ולא פליגי כו' מסובין בבית סומכין עליו משום ערוב דהא קי"ל דערובי חצרות בבי' דמנטר ולדעת רבותי יכולין לסמוך עליו משום שתוף לדברי הכל אם פרשו ובמסובין בחצר אין סומכין עליו אלא משום שתוף דהא קי"ל חצרות בבית ולא בחצר כלל:

אלא היינו טעמיה דרב כו'. פי' ומשום הכי לא תני במתני' פתוחו' זו לזו כלהו כחד חצר (משמע) דמיין ולא מהני ביה שתוף והא דתניא לעיל או מערבין או משתתפין מיירי בשערבו דרך חלונות דהשתא לא חשבי' כחצר אחת וכתב רש"י ז"ל דרב לית ליה הא דתניא לעיל האב ובנו הרב ותלמידו מבוי שלהם ניתר בלחי דכל היכא דלא בעו לעירובי כחד חצר חשיב לרב. והקשו בתו' דהיכי אפשר דרב פליג אההיא ברייתי' דהא קי"ל כרב וקי"ל נמי כההיא מתני' כדמשמע לעיל מבעיא דרמי בר חמא לרב חסדא ולא עוד אלא דכל כה"ג ה"ל לתלמודא לאותובי מיניה לרב ולימא דרב תנא הוא ופליג. לכך פירשו בתוס' דלא אמר רב אלא דוקא בחצרות פתוחות זו לזו שנראין לעולם שהן כחצר אחת אלא בשהחצרות סתומו' אע"פ שיש שם ענין שהדרים שם הם כיחידים ואינם צריכין לערב לא קאמר ומתנייתא דהאב ובנו הרב ותלמידו מיירי בשהן סתומות בין שהן קרובות זו לזו או שהן רחוקין זו מזו. והקשה ר"ת ז"ל היכי אמרינן דרב לא תני פתוחות זו לזו לאו משום דנתקו חצרות והוי להו כחד חצר דהא אסיקנא בפרק ר'

אליעזר דמילה דלא אמרינן נתקו הבתים ונעשו חצרות ואע"ג דבתים פתוחו' לחצרות ולפי פר"ח ז"ל דלהכי לא תני פתוחות משום דלא נטעו לומר שאינם פתוחות למבוי אלא אחת מן החצרות בלבד ואע"ג דקתני פתוחות למבוי הוה ס"ד דהיינו שהאחרונה פתוחה למבוי וחשוב כאלו כלם פתוחות שם. וא"כ אין לפי' הזה טעם דמאן הוא דטעי בהכי דהא פתוחות למבוי כלם פתוחות למבוי משמע וכדתנן לעיל גבי שלש חצרות ופתוחות לרשות הרבים דעל כרחין מיירי שכלן פתוחות לרשות הרבים. וההיא דפרקי' ר' אליעזר דלא אמרינן נתקו חצרות ונעשו בתים התם הוא בבתים עם החצרות שהם דיורין חלוקין ושמות חלוקין מה שאין כן בחצרות זו עם זו. ופרש"י ז"ל הוא הנכון ועליו רבותי וכל המפרשים:

גופא אמר רב כו'. וצריך לחיים או פס ד' על ד' שיהיו בתים וחצרות עיקר הפי' כדפרש"י ז"ל שיהיו שני בתים בכל אחת ואח' משתי חצרות וכן מוכיח בפרק ר' אליעזר דמילה כדכתיבנ' התם. וכן אמר בירושלמי בפרק אין מבוי פחות משתי חצרות ואין חצר פחותה משני בתים והכי נמי משמע קצת לקמן בעובדא דאבוה דאבוה בר איסי ושלא כדברי הראב"ד ז"ל שפי' בשני בתים בשתי החצרות:

דף עד.

הגרש"י ז"ל אפילו בית אחת וחצר אחת ור' יוחנן אפי' חורבה ה"ק אפי' חורבה אחת וחצר אחת וכי בעי' שביל של כרמים מהו בשיש שם עוד חצר אחת קאמרי' וזה פשוט. ר' יוחנן לטעמיה דתנן כו' עד ולא גזרי' כו' פי' דילמא אתי לאפוקי כלים ששבתו בבתים דרך החצר שערבה לחצר אחרת כיון דמאני דבתים שכיחי בחצר ע"י ערוב שערבו:

הכא נמי לא גזרינן כו'. פי' דרך מבוי פרש"י ז"ל דהא ודאי אף לר' יוחנן אסור להוציא מן החצר לחורבה שהרי החורבה לא נשתתפה במבוי מכיון שאינה אוסר' במבוי שאינו אוסר אלא בית דירה וכיון דכן אלו ס"ל לר' יוחנן כההי' דרב דגזר היכ' דערבו ה"ל למגזר הכל שלא לשתוף המבוי הוה שיש לו חורבה כדי שלא יבאו להוציא מאני דחצר לחורבה דרך המבוי שהוא משותף אלא ודאי כי היכי דלא גזר התם לא גזר הכא. והקשו עליו בתוס' דהא אפי' ס"ל לר' יוחנן כגזירה דרב דהתם לא ה"ל למיגזר הכא שלא להוציא מאני דבתים וחצרות למבוי דהא אפי' רב לא גזר התם שלא לערב הבתים עם החצר שלא להוציא מאני דבתים לחצר אלא דגזר בכל שערבו שלא להוציא מן החצר לחצר אבל מן הבתים לחצר לא גזר כלום שמא יבא להוציא מחצר לחצר. וא"כ מאי אזדא ר' יוחנן לטעמיה איכא הכא. לכך פר"י ואזדא ר' יוחנן לטעמיה דכיון הכא דאפי' חורבה

מותרת ומכשרת המבוי בלחי וקורה מכלל שאף היא בכלל השתוף ומותרת היא להכניס ולהוציא כלים דמבוי לחורבה ולא גזרינן דילמא אתי לאפוקי מאני דבתים שהובאו למבוי אל החורבה ואלו ס"ל הגזרה דרב דהתם ה"ל למיסר שלא להכניס מן המבוי לחורבה ומהאי גזרה דאמרן. וכי תימא אה"נ הא לא אפשר דכיון שהיא מתרת את המבוי בלחי וקורה על כרחין היא נתרת עליו אלא ודאי דלא גזרו היינו דאזדא לטעמיה דלא גזר התם בשערבו והא דאמרי' דילמא אתי לאפוקי מאני דחצר לחורבה לאו דוקא אלא כלומר מאני דבתים לחצר כן פי' בתוספות:

דף עד:

אלמא לא קבלה מיניה. פי' דהא ודאי כיון דשריי' רב ענן לא היו בו בתי' וחצרו' ואפ"ה שריה שמואל כל ימיו ופרקי' לעולם קבלה מיני' והת' חזנא כו' פי' וכשמת שמואל נסתלק חזנא מהת' אבוה בר איהי סבר מקום פתא גורם פי' וההיא חזנא לא הוה מעלה ולא מוריד כלו' ושמואל לטעמי' דאמר מקו' לינה גור' כלומר דרב ענן סבר דשמואל כי שרא היינו משום חזנא דהוה מצטרף דשמואל לטעמיה דאמר מקום לינה גורם ואפשר דרב ענן לית ליה דשמואל אלא שבימיו לא רצה או לא היה יכול לסתר דבריו ויש ללמוד מן המעשה הזה דלרב דבעי בתים וחצרות שני בתים בכל חצר הוא צריך דהכי הכא למאי דסבי' לן מעיקרא דלא קבלה מיניה לא הוה סליק אדעתין דיור' דחזנא כלל ובלאו דידיה הוה בההיא מבואה בית וחצר בסברא דשמואל ואם כן על כרחין בהאי בי כנישתא בית דירה אחד היה בו שאל"כ חצר יש כאן דאבוה בר איהי אבל בית אין כאן. ואי משום דאיכא בית בבי כנשתא דחזיא לדירה דירה בלא בעלים לאו שמה דירה ואינה אלא כחורבה דאי לא מ"ש אי נייח התם חזנא או לא ואם הוא מקום פיתא או מקום לינה אלא ודאי דבתים דאית בהו דיורין בעי' הילכך הכא מלבד ביתא דחזנ' הוה בית דירה א' בבי כנישתא. וקס"ד דלית ביה בית דירה אחרינ' ושמואל לטעמיה דאמר דסגי לן בבית א' וחצר אחת והכא הא איכ' חצר אחת דאבוה בר איהי וזה הבית של בי כנישת' ודחי' דלא היא דמעיקרא לא שרי שמואל אלא משום חזנא דהוה נייח התם דסבר מקום לינה גורם והוה בבי כנישתא שני בתים ואשתכ' דאיכא שתי חצרות ושני בתים וכל אחת ואחת ובחצר דאבוה בר איהי הוו שני בתים דכיון דקפדינן בהאי חצר דבי כנישתא דלהוו שני בתי' ודאי ה"ה באידך וכן הביא ראיה מכאן מורי הרשב"א שיחיה שפי' שני בתים בכל אחת מן החצרות והסכימו רוב הפוסקי' ז"ל דהלכתא כרב בעי בתים וחצרות ואע"ג דר' יוחנן פלוג עליה והכא מ"ד דהלכ' כדברי המקל בערוב ואפילו בדברי האמוראין שאני

הכא דרב נחמן דהוה בתרא פסיק הכי בהדיא בפ"ק דאמר נקטינן אין המבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהיו בתים וחצרות פתוחין לתוכו וכן דאמ' נקטינן אין המבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהיו בתים ותצרות פתוחים לתוכו וכיון דאמר נקטינן משמע דהכין פשיטא להו אבל ר"ת ז"ל פסק כרי יוחנן ואינו נכון ולענין מאי דלא תנא רב פתוחות זו לזו וס"ל דפתוחוי זו לזו כחצר א' חשיבי דעת רבותי ז"ל דהא קיימא לן כוותיה דהא כ"ע תנו פתוחות והכין פסקו' במשניות וכן פסק הראב"ד ז"ל אלא שהראיה שלו צריכה תלמוד דוק ותשכח.

מבוי שצדו אחד עובדי כוכבים ומזלות וצדו א' ישראל. פרש"י ז"ל כי מן הצד הא' יש חצר של עובדי כוכבים ומזלות ומן הצד האחר דרום שני ישראלים חצרו של א' מהם פתוח למבוי וחצרו של שני אינו פתוח למבוי אלא שיש חלון בין שתי החצרות האלו אין מערבין אותו דרך חלונות להתיר דרך פתחים למבוי כלומר שאסורין לערב ביניהם דרך חלונות כדי להוציא מן החצר שאינו פתוח למבוי כלים שבו לחצר הפתוח למבוי ושישתתפו בזה את המבוי להוציא אותם כלי' למבוי דרך הפתחים ולקמן מפ' טעמא והא דקאמר שאין מערבין אותו דרך חלונות פרש"י ז"ל דה"ה דרך פתחים שבין חצר לחצר אלא דארחא דמילתא נקט לפי שאין דרך בני אדם לעשות פתחים גדולים מבית לבית. אבל ר"י ז"ל פי' דדוקא נקט חלונות וכדבעי' לפרושי בסמוך בס"ד. וא"ת והיאך יוכלו להוצי' כלים מן החצר למבוי שהרי העובדי כוכבים ומזלות אוסר עליהם י"ל כגון ששוכרין ממנו א"נ דהכא כרי אליעזר בן יעקב דבעי שני ישראלים אוסרין זה על זה כיון שאין לאחד מהם דריסת רגל בחצר א' טעמיה דרבה כו' פי' והכא (אינו) אלא חצר אחת דחצרו של עובדי כוכבים ומזלות אינו עולה למנין דדירת עובדי כוכבים ומזלות לא שמה דירה וק"ל אי משום הא אמאי נקטה בכה"ג לימ' בהדי' מבוי שאין בו אלא חצר אחת של ישראל וחצר אחת של עובדי כוכבים ומזלות אין מערבין אותו תירצו בתוספות דמילתא אגב אורחיה אשמעינן דאלו היתה מצר של ישראל במקום חצרו של עובדי כוכבים ומזלות שהיו מערבין אותו ואף על פי שאין בחצרו של זה הישראל האחר אלא בית אחד היו מערבין הוא ושכנו דרך חלונות ויצטרף לעירוב ההוא לעשות שני בתים לחצר הזאת ויוכלו לערב עמו את המבוי להתירו דרך פתחים ולהכי נקט דהשתא שהחצר האחת עובדי כוכבים ומזלות ודירתו אינה דירה אין יכולין לערב אותו דרך חלונות להתירו דרך פתחים למבוי כמו שהיו עושין אלו היה ישראל במקום עובדי כוכבים ומזלות והשתא דאתי' להכי מתיישב הלשון שאמרו להתירו דרך פתחים ואלו בכאן אין למבוי אלא פתח א' ואמאי נקט פתחים אלא ודאי ה"ק שאינו ניתר ע"י הפתחי'

שיש לישראל לעובדי כוכבים ומזלות למבוי כמו שהיה ניתר דרך אותם פתחים אלו היה הישראל במקומו ע"י צירוף הישראל השלישי שיצטרף אלינו דרך עירוב (חצרות) חלונות מעתה לרבותא נקט חלונות דלא מבעיא אם היה פתח בין ישראל לחבירו שהוא מצטרף לדון שיש בתים לחצר אלא אפי' בשערבו דרך חלונו' חשבי' ליה כאלו היה פתוח לחצר כיון דמאני דידיה שכיחי בחצר ע"י העירוב. גרש"י ז"ל ואי מהכא ה"א בתים לא ידענא כמה פי' דמהאי עובדא שפיר שמעי' דסגי בשתי חצרו' מדנקט צדו אחד עובדי כוכבים ומזלות הא תרוייהו ישראל שרי. אבל אכתי לא ידענא כמה בתים יש לכל חצר קמ"ל אידך מימרא דאמר בתים וחצרו' סתם בתים שתים וסתם חצרות שתים:

דף עה.

והשתא דאמ' רב אפי' חצר. פי' והת' ליתי למייתי עלה מהאי טעמ' היינו טעמיה דרב דקסבר אסור לעשו' יחיד במקום עובדי כובבים ומזלות כלומר אסו' לעשו' יחיד כמקו' עובדי כוכבים ומזלות לעשו' שידור ישראל במקו' עובדי כוכבים ומזלות כדי שלא ילמד ממעשיו לפי' אסור לשכנו זה לערב עמו כדי שלא ימשמש עמו במבוי או בחצר שאין מערבין עמהם ויירא מן העובדי כוכבים ומזלות ויצא כדי שלא יהרגנו. ולפום האי טעמא הא דקתני שאין מערבין אותו דרך חלונות להתירו דרך פתחים למבוי אפילו בלא התר הוצאה דרך פתחים למבוי אלא לערב החצרות לבדם הוא אסור אלא דנקט הכי לאשמועינן אגב אורחיה שאלמלא הטעם הזה היה מותר לערבן אפילו להתיר להוציא כליו דרך פתחים למבוי ואע"פ שאינם פתוחים למבוי ממש דדירת עובדי כוכבים שמה דירה ואפשר דנקט חלונות מטעמא דכתיבנא לעיל דההוא טעמא נמי אתא לאשמעינן הכא ולהכי נמי נקט להתירו דרך פתחי' למבוי ור"י ז"ל פי' דלהכי נקט חלונו' שאז אסו' לעשות יחיד במקום עובדי כוכבים ומזלות כי כיון (שאינו) אלא חלון אם לא יערב עמו יברח משם ולא ידור עם העובדי כוכבים ומזלות אבל אם היה פתח ביניהם מותר לערב דרך פתח שאפילו בלא ערוב אינו חשוב בעצמו שהוא יחידי ולא יברח כי הוא בטוח בישראל חברו זה דעובדי כוכבים ומזלות מרתת להזיקו ואמר השתא נפיק ואתי וחזי ליה וכן נראה עיקר ולפי זה אנו למדים שאם יש שם בחצר או במבוי שני ישראלים בשני בתים אע"פ שיש שם עובדי כוכבים ומזלות מותר לערב עמו דרך חלונות דהא ליכא ישראל יחיד במקום עובדי כוכבים ומזלות ומיהו אפילו יש אנשים הרבה בבית אחד לעולם חשיבי דהוי יחיד במקום עובדי כוכבים ומזלות. דהא ודאי לא מיירי רב בישראל שדר יחיד בלי אשה ובנים אלא ודאי כיון שכלם דרין כאחת בחבורה אחת

כיחיד דייניגן להו שמא ייראנו שם יחידים לפעמים אבל בשני בעלי בתים לא חשו לזה ולא חשיב יחידי דכל שיש בעל הבית אחר לא מרתת לדור עמו וכן דעת מורי ז"ל וכן כתב הראב"ד ז"ל היינו דשמעינן ליה לרי טבלא דאמר עובדי כוכבים ומזלות תרי זמני פי' חד בחצר וחד במבוי ולא הוה ידענ' אמאי נקט תרתי אבל השתא ידענא דאצטריך למקטינהו תרוייהו. ויש שפי' עובדי כוכבים ומזלות עובדי כוכבים ומזלות תרי זמני אחד מבוי שצדו אחד עובדי כוכבים ומזלות ואחר שאסור לעשות יחידי במקום עובדי כוכבים ומזלות. ורש"י ז"ל כתב שם הפירושים. ויש מקשים על הפי' האחרון ומנא ידעי' דמשום האי הוא דקאמר עובדי כוכבים ומזלות זימנא אחרי דילמא שהעובדי כוכבים ומזלות השני היינו דדירת עובדי כוכבים לא שמה דירה ולכיי מה שפירשנו ל"ק דאיהו בהדיא שמע מבוי שצדו אתד עובדי כוכבים ומזלות ואסור לעשות יחיד שלא במקום עובדי כוכבים ומזלות' אלא שלא היה יודע למה טרח להאריך לומר טעם זו דהא פשיטא דליכא טעמא אחרינא אבל השתא ידעי' שהוצרך לומר כן לאפוקי שאין הטעם משום בתים וחצרות כנ"ל וגם דוחק הוא לפרש דהא קאמר דשמע עובדי כוכבים ומזלות עובדי כוכבים ומזלות תרי זמני שלא שמע אלא עובדי כוכבים ומזלות א' בלחוד וכדמשמע לכאורה מפשוטו של לשונו של רש"י ז"ל דמשום דשמע דאמר עובדי כוכבים ומזלות עובדי כוכבים ומזלות תרי זמני מ"ל דבהא איירי דילמא במילתא אחריני איירי אבל חכמים אמרו כן: הקשו בתוספו' מ"ל לרב דימי א"ר ינאי הא מילתא דהא רבנן לא איירי במתני' אלא ברגל המותרת ועלה אפליגו עליה דר' עקיבא ולקמן נמי דאסיקנא דג' מחלוקות בדבר מנלן זה הדעת השלישי לרבנן דסברי אף רגל האסורה אינה אוסרת מסתיין דנימא כי שתי מחלוקות בדבר ר' עקיבא אף רגל המותרת אוסרת דסברי רגל המותרת אינה אוסרת רגל האסורה אוסרת ותירצו דלישנא דמתני' אכרחן לומר כן מדקתני וחכמים אומרים אין דריס' רגל אוסרת דס"ל למתני וחכמים אומרים אינה אוסרת אלא ודאי ה"ק אין דריסת הרגל אוסר' כלל ואפי' כשהיא אסורה והיינו דאכרחיה לרב דימי ואכרחן לדידן נמי לומר ג' מחלוקות בדבר ר' עקיבא דאסר אף ברגל המותרת ורבנן דפליגי עליה במתני' ושרו אף ברגל האסורה ותנא בתרא דקתני שכח א' מבני חצר עד סיפא דס"ל דרגל המותר' אינה אוסר' ורגל האסורה אוסרת לא זו אף זו קתני תמיה' מילתא דה"ל למימר זו ואצ"ל זו קתני דהא ברישא אסור ברגל המותרת דקתני ערבה הפנימית ואעפ"כ החיצונה אסורה והשתא נמי בהאי בבא קתני שהרגל האסורה אוסר' וכה"ג זו ואצ"ל זו היא וי"ל דלא דקאי נמי אסיפא דמתני' קיימי' דקתני ערבה זו לעצמה וזו לעצמה דאסר רבי עקיבא ברגל המותרת וההיא עבדי' בתרייתא

ולגבי ההיא הוא דאמרי' לא זו אף זו קתני וכן פרש"י ז"ל ובדין הוא דהל"ל זו ואצ"ל זו דהא רישא ר"ע היא על כרחין אלא דלא דייק' ונקטי' לא זו אף זו דמרגלא בפומין טפי: שעשתה רקה והיה נר' לכאורה דלר' עקיבא לא מהני רקה אלא לרגל המותרת במקומה דאי לא אמאי נקטה בשערבה הפנימית לינקט אפי' בשלא ערבה ועוד דכיון דסיפא בשעשתה רקה קמייתא נמי בשעשתה רקה וקתני חיצונה ולא פנימית שתיהן אסורות אבל א"א לומר כן דכיון דרקה משום סליק הוא דנסתלקו מכאן אפי' ברגל האסור נמי אלא ודאי קמייתא בדלא ערבה רקה והא דנקט הא בשערבה לא שמעי' דכי לא עשתה רקה אוסרת אע"ג דערבה והויא רגל המותרת במקומה ולהוציא מדברי חכמים החולקים עליו בבבא זו וכן פי' בתו'.

ג' מחלוקות בדבר כו'. וקי"ל כמ"ד רגל המותרת אינה אוסרת רגל האסורה אוסרות דסוגיין דכל' מכלתין כוותיה והכי אסקה שמואל לקמן לעולם מותרין עד שיהו שני' בפנימית וא' בחיצונה וש"מ דרגל האסור' אוסרות רגל המותרת אינה אוסרת וכן פסקו הראב"ד והר"ז ז"ל אבל הגאונים ז"ל פוסקין כרבנן דאפי' רגל האסורה אינה אוסרת.

דף עה:

תניא נמי הכי כו'. עד כאן לא קאמר רבי עקיבא התם כו' פרש"י ז"ל עד כאן לא קאמר רבי עקיבא אלא בשתי חצרות זו לפנים מזו דאסרין אהדדי ע"י הרגל עירוב וכי אמרי אלא בשתי חצרות זו בצד זו ופתח ביניהן ולא ערבו והפי' הזה נכון הולך לפי שטת רבא דקאמר לעיל בפרקין אליבא דשמואל פעמים מבטלין ופעמים אין מבטלין ולדבריו לא אמרו בברייתא זו דמבטלין אלא בסיפא דאמר רבי עקיבא שתיהן אסורות כלומר אסורות עד שתבטל החיצונה לפנימית דלא אסרה לפנימית אלא ע"י הרגל עירוב ופנימית אחדא דשא ומשתמשין וכדאי' לעיל ובהא הוא דאיפשי' בבטול אבל פנימית לחיצונה דאסרה בדריסת הרגל לא מבטל שאין ביטול מחצר לחצר ולפי שטה זו יפה פי' רבי ז"ל שלא אמר רבי עקיבא אלא בשתי חצרות דלא אסרן אהדדי אפילו ע"י הרגל עירוב לא אמר וכ"ש שלא אמר כן בשתי חצרות דאסרן ע"י דריסת הרגל כגון פנימי' לחיצונה אבל הסוגיא הזאת דאביי היא ואליבא דידיה הוא דשקלי' וטרי' השתא ולאביי כל מאי דתני במתנייתא אסורו' סגי להו ביטול אפי' אליבא דשמואל דבכל שתי חצרות זו לפנים מזו מודה שמואל דמבטלא ומהני לה ביטול כל היכא דערובה וא"כ לפי שטתו יכולנו לפרש בכאן עד כאן לא קאמר רבי עקיבא אלא בשתי חצרות זו דאסרן אהדדי הן ע"י דריסת רגל הן ע"י הרגל העירוב אבל שתי חצרות זו לפנים מזו דלא ערבו ולא אסרן אהדדי כלל

לא וכן פי' בתוספות ומיהו עדיין אפשר לומר דאפילו לפי שטתו של אביי נפרש כמו שפרש"י ז"ל דאע"ג דלאביי הכי נמי דלשמואל מבטלא פנימית לחיצונה כיון דהשתא דר' עקיבא ורבנן שקלי' וטרי' ופלוגתייהו אינו אלא בביטול חיצונה לפנימית שאוסרן ע"י הרגל עירוב נקטי' מאי דאמר ר"ע בהא כנ"ל.

ורבי יוחנן אמר אנא דאמרי. פרש"י ז"ל מי אוסרה חצר על חברתה בפתח שביניהן בלא עירוב דאי אמרת להוי עוות עכ"ל ולפי פשוטו כן מוכיח לשון הש"ס כפירושו ומיהו קשה דמשמע מהכא דלא אמרי' מבטלין מחצר לחצר אלא בשתי חצרות זו בצד זו ופתח אחי' ביניהן ולא ערבו אבל לא בשתי חצרות זו לפנים מזו דאסרן אהדדי וזה אינו אפילו לשטתו של רבא שלא מצינו שחלק הוא לרבי יוחנן בזה וכ"ש לאביי דאמר דאפילו לשמואל מבטלין שתי חצרות זו לפנים מזו והכא ה"פ אבל הכא מי אסרה עליה שיהא האיסור בא מחמת הביטול דאלו במשנתינו אם אתה אומר שאין מבטלין אינה אוסרת על הפנימית דפנימית אחדא דשא ומשתמשא ואמר לה לתקוני שדרתיך עמי ולא לעוותי וכסברא דרבנן אלא שר"ע קאמר דכיון דערובה מרגילה ואפשר בביטול תיבטל נמצא שהעובדי כוכבים ומזלות איסורה על הפנימית הוא מפני שאתה מצריכה ביטול אבל בעלמא אין הביטול גורם האיסור דאלו בשתי חצרות זו לפנים מזו והרי הפנימית מדינא אוסרת על החיצונה מפני דריסת סרגל ואם לא תבטל כ"ש שתהא החיצונה אסורה ובשתי חצרות זו בצד זו אס ערבו הרי הן מוסרות זו על זו מן הדין אם שכח אחד מהם ולא עירב ואם לא ערבו בין שתבטל ובין שלא תבטל אינם אוסרות זו על זו וזה ברור וכן פירי' בתוספות ואף פרש"י ז"ל יש להלום לשטה זו ולאו דוקא נקט חצרות שפתח אחד ביניהן אלא חדא מינייהו נקט והיינו דאמר מר"ן ז"ל דהכא ליכא למומר דאי אמרת תבטל להוי עוות וזה עולה למה שפירשנו. פרש"י ז"ל וכן בתוספו' אמר רב יוסף תני ר' אם היו ג' אוסרין זה על זה. ופי' הוא ז"ל אם היו ג' בשתי החצרות אוסרין הפנימיי' על החיצונה ולא מבעיא בשהשנים בפנימי' שאוסרין זה על זה וה"ל רגל האוסרת במקומה שאוסרת שלא במקומה אלא אפילו אחד בפנימית ושתים בחיצונה שהפנימי מותר במקומה אפ"ה אוסר על החיצוני ואפילו להאי תנא דס"ל דרגל המותר' אינה אוסרת מ"ט גזירה שנים בחיצונה אטו שנים בפנימית. ושמואל א"א ולא גזרי'. ולעולם מותרין עד שיהו שנים בפנימית שהוא רגל האסורה במקומה א"ר אלעא עובדי כוכבי' ומזלות הרי הוא כרבים כלומר שאם היה עובדי כוכבי' ומזלות דר בפנימית אפי' יחיד ושני ישראלים בחיצונה הרי הוא אוסר עליהם כדי שישכרו ממנו דחשבינן ליה כאלו דר עמה בחיצוני כיון שדריסת רגלו עליהם. אבל כשאין שני ישראלי' בחיצונה אינו אוסר עליהי'

דקי"ל כר' אליעזר בן יעקב דאמר דבעי' שני ישראלי' אוסרין זה על זה. והא דר' אלעא בשטת שמואל היא דאמר דישראל א' בפנימית ושנים בחיצונה אינו אוסר עובדי כוכבי' ומזלות יחיד אוסר כדי שלא ידור עמו וילמדנו ממעשיו. דאילו לרב יוסף מאי אירי' עובדי כוכבי' ומזלות בפנימי' אפי' ישראל נמי כיון שיש שנים בחיצונה וכיון דכן שמעי' מינה דהלכת' כשמואל זו היא שטתו של רש"י ז"ל ורבותינו בעלי התוספו' ז"ל. ויש שסוברין לדקדק מכאן דלית' להההוא עובדא דאמרי' בפרקין גבי ישראל עובדי כוכבי' ומזלות בפנימית ואחר בחיצוני' ובעיא דישראל ועובדי כוכבי' ומזלות בחיצונה דישראל בפנימית ואסרו התם ר' חייא דהא הכא אין העובדי כוכבי' ומזלות אוסר אלא בשיש שני ישראלים אוסרין זה על זה וי"ל שזו אינה ראיה כלל דלעול' אימא לך דה"ה להנהו דהתם כיון דאיכא טעמא דדייר התם ישראל עם העובדי כוכבים ומזלות משום דעובדי כוכבי' ומזלות מרתת דאוסרין זה על זה לאו דוקא והא דנקטה הכא ר' אלעא בשיש שני ישראלים בחיצונה משום דרבותא דההיא דלעיל דשרי שמואל בישראל אחת בפנימית ושנים בחיצונה נקטה ולעולם לאשמעי' דכה"ג עובדי כוכבים ומזלות הרי הוא כרבים דאע"ג שאין ישראל דר עמו בחצר כאחת כדי שילמוד ממעשיו. אפ"ה אסור אבל לעולם אימא לך דה"ה בהנהו התם ויש ספרים שגורסין כאן אמר רב יוסף אס היו ג' אוסרין ויש שגורסין אם היו ג' אסורות כלומר אסורות החצרות ואף לפרש"י ז"ל יש לפרש כן ואסורות דקתני לאו דוקא אלא לומר שהחיצוני' אסורה ור"ח והר"ף ז"ל פי' בע"א כמו שהיו באלנות ואינו נכון.

מ"ש ישראל דלא וכו' פי' דאי ידע מאן דחזו להו לישראל אחד בפנימית אינו אוסר כיון דהוי רגל המותרת במקומה ניחא ואי לא ידע יאמר דעירוב עירוב כלהו עובדי כוכבי' ומזלות נמי כולי כלומר אי דידע הרואה שאין העובדי כוכבי' ומזלות ראוי לאסור כיון שאינו דר עמהם בתצר ולא ילמדו ממעשיו ידע ואי לא ידע אלא שהוא סבור שאף זו היה לו לאסור מ"מ הרי הוא אומר מגר אגריה מיניה ופרקי' דסתם עובדי כוכבי' ומזלות דמגר מבעיא בעי ומפרסם הדבר. במאי קמפלגי כו' פרש"י ז"ל דדוקא בהאי שהוא בית עשוי לדיר' אבל בבית שער בעלמ' שאינו עשוי לדירה דכ"ע אינו אוסר ואע"פ שדרין שם וכדתניא לעיל בבית שער אכסדרה ומפרסת אינו אוסר וסתם בית שער דיחיד הוא מעתה הא דאמר רב יהודה אמר רב בפ' כיצד משתתפין חוץ מבי' שער דיחיד דאלמא בית שער דיחיד אינו אוסר אפי' כר' יוחנן היא ולאו משום דס"ל כשמואל דדעת רבים. הילכך אפי' תימא דכי פליג ר' יוחנן על רב ושמואל תרוייהו אין הלכ' כר' יוחנן כמו

שסובר הראב"ד ז"ל הלכה כרי' יוחנן דלא קאי רב עם שמואל וכ"ש לדעת הגאונים ז"ל שאומרי' דהלכה כרי' יוחנן אפי' לגבי רב ושמואל תרוייהו:

אמר רב. פי' והבתי' הם פתוחי' זה לזה ופתוחי' לחצרות והם לתשמיש החצרות ושתי חצרות אלו באו לערב ביחד ונתנו עירובן באמצעית וכלה פשוטה היא. בדיק להו רחבה לרבנן פי' הא מיירי בשערבה כל חצר לעצמה ויש לכל אחת זכות בבתים ההם שפתוחי' להו כל אחת מהן נותנה העירוב בבית הסמוך לחברתי' ועוש' מן הבית הסמוך לה בית שער נמצא כל בית ובית מהם שזו עוש' אות' בית שער וזו עושה אותו בית שמניחין בה עירוב דבעי' דלא להוי בית שער ובודאי כל שאתה עושה אותו בית אסור לטלטל ולהכניס ולהוציא לשם שהרי לא ערבו אותו ואם אתה אומר לזה שהביא הסמוכ' לא נידונית כבית נמצא שערובו רחוק ממנו שהרי הבית האסו' מפסיק בינו ובין עירובו וא"א לו להביאו אצלו ודוק:

דף עו.

אמר רבה כו'. שניה' עירוב ואפי' מי שעירוב בין השמשו' ואתי' כי הא דתנן בפ' במה מדליקין דספק חשכ' מערבין וטומנין את החמין וסתם רמינן לה בהדי מתני' דתנן התם שלשה דברים צריך אדם לומ' בתוך ביתו ע"ש עם חשכה עשרתן ערבתן הא ספק חשכה אין מערבין ופרקי' כאן בעירובי תחומין כאן בעירובי חצרות והנכון כמו שפר"י ז"ל דבערובי תחומין ספק חשכה אין מערבין דה"ל מאני ביתא אבל בעירובי חצרות דאערוב רשותייהו בעלמא הוא מערבי ולא כמו שפרשנו בהפך דהא בכלה מכלתין מחמרין בערובי תחומי יותר מערובי חצרות וכן בדין מטעמא דכתיבנא ומעש' הא דהכא בעירובי חצרות ואע"פ שהלכה כרי' יוסי דאמר ספק ערובי תחומין כשר הא אוקימנא בשערב בתרומה טהורה מבעוד יום ספק נטמאה משחשכה ספק לא נטמא' אלא מבעוד יום אבל ערב ספק בטהורה ספק בטמאה אינו כשר. וכ"ש שאם ערב בבין השמשות ממש שאינו עירוב דגריע ממערב מבע"י ספק בטומאה ספק בטהרה הילכך לגבי ערובי תחומין לא קנה עירוב אלא אותו שערב מבעוד יום ונאכל בין השמשות דה"ל כערב בתרומה טהורה ונטמא' אבל בעירובי חצרות הקלו לערב אפי' בבין השמשות והתירו בו אפ"ה תרי דמחזי כמאן דסתרי אהדדי והא דקאמר צא וערב עלינו צא וגבה את העירוב קאמר כדאמרינן בעלמא צא ושכור פועלים צא תן לו ודבר הלמד מענינו הוא דכל שמעתין ופרקי' בערובי חצרות הוא וכן פירשו בתוס' בכאן ובמס' שבת אבל רש"י ז"ל פירש' לזו בפ' במה מדליקין בעירובי תחומין ואינו מחוור מן הטעמים שכתבנו וכבר כתבנוה

שם בס"ד. ספק יממא ספק ליליא פירש ואפשר לתלות בשניהם ג"כ כי מקצתו מן היום ומקצתו מן הלילה. אבל הכא אי אפשר לדון בית דירה בשני דינין שהוא בית דירה גמור ושיהא בית שער:

פרק שביעי חלון

כותל שבין שתי חצרו' גבו' עשר' ורחב ד' מערבין שני' ואין מערבין אחד פרש"י ז"ל דהא דקתני ורחב ד' משו' סיפ' נקט' דקתני אלו עולין מכאן. ואוכלין ואלו עולין מכאן ואוכלין שאין הדין הזה אלא כשהו' כותל ד' אבל בפחות מד' דין אחר יש לו ובפלוגתא דרב ור' יוחנן בש"ס אבל לענין שאין מערבין אחד אפי' כשאין רחב ד' אלא משהו ויפה כיון דודאי כיון שהוא גבוה עשרה וחשוב מחיצה שלימה ואין לנו להקפיד על רוחב המחיצה ואין אנו מקפידין בו בשום מקום והיינו דכי שיילינן בש"ס אין בו ד' מאי לא אמרו כלל דפחו' מד' מערבין אחד אלא שנחלקו בו לענין דין הסיפא בלבד דאלמא לדינא דרישא לא נפקא לן מיניה מידי וכן מפורש בירושלמי דגרסי' התם למה לי רחב ד' בגין דמתני' דבתרא אלו עולין מכאן כו' הרי זה מבורר כדברי רש"י ז"ל וכן פיר' בתוס': ובלבד שלא יורידו למטה פי' לפי שהכותל הזה כיון שהוא גבוה י' ורחב ד' חולק רשות לעצמו וה"ה שאין מעלין לשם כלום וכדאמרינן בש"ס עולין אין מעלין לא אלא דחדא מינייהו נקט משום דאיירי בשיש בראשו פירות ופשוט הוא. ובפרק כל גגות נחלקו על משנה זו איכא מ"ד דלאו שלא יורידו למטה ממש לחצרות אלא שלא יורידו לבתים ושלא יעלו שם מאני דבתים אבל מאני דחצר שרי דהא קי"ל כר"ש דאמר אחד גגות ואחד חצרות ואחד קרפפו' לכלים ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית ומקום כתל זה היינו גג וכן פירשה שם ר' יוחנן ואתיא אפי' בשערבו ואיכא מ"ד התם שלא יורידו למטה ממש ואפילו לחצרות ואליבא דרב איכא לאוקומה אפלו כר"ש וכגון שערבו דגזרינן דילמא אתו לאתויי התם כלים דבתים דשכיחי בחצר אבל למאן דלית ליה ההיא גזרה א"א לומר כן אליבא דר"ש ולרבנן נמי לא אתיא דהא אמרינן התם דגג וחצר שהם רשות אחת ומיהו אפשר דאתיא כר' מאיר דאפילו גג וחצר שתי רשויות הן וזה עולה לדברי המפרשים שם. דלא אסר ר' מאיר אלא בכתל וחצר דתרי גברי ולא ערבו דהכא ודאי לא אייריי אלא בהכי דאלו בכתל וחצר דחד גבר' א"נ דתרי וערבו מותר להוריד ולהעלות אבל רש"י ז"ל פירש דאפילו בגג וחצר דחד גברא אסר ר' מאיר גזירה משום תל ברשות הרבים ולדבריו ז"ל לא אתיא ההיא אוקמתא כר' מאיר ושם נפרש יותר בס"ד:

גמרא אמר ר' יוחנן כו'. פרש"י ז"ל שיהא מתחתית הממל שני טפחים ומשהו מן ההיקף בתוך עשרה מאמצעו ולכאן טפח ומשהו כי כשתעשה מרובע מתוכו יחסר מן ההיקף

שני טפחים לכל רוח ורוח ונמצא כי אותו משהו הנשאר יהא בתוך עשרה ואינו נכון כלל דע"כ כשתעש' סלע המרובע בתוכו קודם שיגיע לסלע התחתון יעלה מן ההיקף ג' טפחים לפי מה שאמרו דייני דקסרי דרבועא מגו עגולא פלגא וכדבעי' למימר קמן וגם בדרך האמת יעלה הסלע יותר משני טפחים של הקף כמו שהו' נראה למראי' העין : אבל הפיר' הנכון כמו שפירשו בתוספו' שיהא מרחב העיגול ארך שני טפחי' ומשהו בתוך עשרה וכך הוא החשבון שהרי עגול זה שיש בהקיפו כד' יש ברחבו ח' טפחים לפי מה שאמרו דכל שיש ברחבו טפח יש בהקפו ג' טפחים וכשתרבע בתוכו ד' על ד' ישאר לכל צד עכ"פ שני טפחים חלל מצלעו של העיגול עד צלעו של המרובע ולפיכך הצריכו להניח ב' טפחים חלל מצלעו של העיגול עד צלעו של המרובע ומשהו שיהא אותו משהו בתוך י' טפחים כגון זה מכדי כו' פירשתיה בפ"ק דסוכה בס"ד. ר' יוחנן דאמר פי' שהמרובע יותר על העיגול שבתוכו רביע וכדאמרינן אנן נמי ע"גולא מגו ריבועא פלגא פרש"י ז"ל שהמרובע שבתוך העיגול יותר על המרובע שבתוכו כשיעו' חצי המרובע דס"ל תילת' מלבר וחלון שיש בו ד' על ד' יש בהקפו ששה עשר כשתעשה עליו עגולו עולה וה"ל הקפו בד' טפחים: ואחרים פירשו דמרובע שהוא בתוך העיגול הוא אלכסונו של מרובעו החקוק בתוכו וסברי דייני דקסרי דכל אמתא ברבועא תרי אמין באלכסונה הילכך ע"גול זה צריך שיהא בהקפו עשרים ד' טפחים כדי שיהא ברחבו ח' טפחים דכל שיש בע"גולו ג' טפחים יש ברחבו טפח ואז תוכל לרבע בתוכו ד' על ד' טפחים וכל זה אינו שוה ופשוע הוא דאמה מרובעת אין באלכסונה שתי אמות גם פשוט הוא שאין בעיגול של המרובע עודף חצי המרובע וזה נראה ונמדד למראית העין. ובתשובת הגאונים ז"ל פי' דדייני דקסרי הכי קאמרי עגולא בגו רבועא רבעא ורבועא דמגו ההוא עגולא פלגא דרבועא קמא כלומר שאם תעשה מרובע אחד ותקיפנו בעגול מבחוץ ותעשה מרובע על העיגול יהא המרובע שבאמצע חצי המרובע מבחוץ וזה אמת וכבר ציירנו אותו בסוכה. ומן הצורה ההיא ניכר דהא דאמרי' כל אמתא ברבועא אמתא ותרי חומשה באלכסונה שאינו בדוקא ובעלי הפי' הזה אומרים כי דייני דקסרי כדין אמרו אלא שר' יוחנן לא הבין דבריהם. ואינו יודע מה הרווחנו לתלות הטעות בר' יוחנן ועוד תמה על עצמך שלא הבין ר' יוחנן מה שאנו מבינים בהם והנכון בעיני כי דברי דייני דקסרי ודברי ר' יוחנן אמת אלא שאמרו במליצה וחידה שכן דרך בעלי החשבון לדבר והגע עצמך שאם תעשה מרובע מד' על ד' ותעש' בכל צלע וצלע מהם ע"גול בפני עצמו שיהא רחב העיגול ד' בארך הצלע יהא בהקפו של עיגול י"ב דכל שיש ברחבו טפח יש בהקפו ד' והרי חצי העיגול הבולט לחוץ ששה ונמצ' שיהא בארבעת חצי העיגולי'

הקוטפים הסובבי' למרובע מבחוץ כד' טפחים והם עודפין על צלעות המרובע שבתוכן חצי המרובע י"ו טפחים ואלו העגולים כד' טפחים ועל זה הדרך אמרו דייני דקיסרי רבועא רבועא מגו עיגול פלגא וע"ז הדרך אמר ר' יוחנן כי חלון עגול שאנו צריכין לרבע בתוכו חלון שיש בו ד' על ד' צריך שיהא בהקיפו עשרים וד' טפחים כשיהא עגולו על הדרך שאמרנו שכל צלע וצלע עגיל בפני עצמו ודרך חידה ומליצה אמרו כן. אבל יודעים הם בודאי כי כשהעיגול היוצא על המרובע הוא עגול א' שאין העגול ההוא עולי כ"כ ובשיבסר נכי חומשי סגי כנ"ל:

דף עו:

צריך סול. פי' מי אמרי' דבאמצ' ולא אמרי' כמאן דמלי דמי וכיון שגבו' עשר' שלמיי' אין מערבין ביניה' אלא ע"י סולם קבוע שיהא נדון כפתח גמור ואסיקנ' דאינו צריך לא סול' קבוע ולא סולם עראי.

אין בו ד' מאי ג' פי' בתוס' דכל פורתא הוה ליה כמי שמוצי' מחצר לחצר ומיירי בשעירב' ואביי לטעמי' דאמר דערבו בתים עם חצר אסור להוציא מחצר לחצר ואפי' כלים ששבתו בחצר ואפי' לר"ש דליכא למימר דהכא בשלא ערבו לגבי כלי בית קאמר שלא יזוז בו דא"כ אפי' כתל שיש בו ד' נמי ואמאי קתני מתני' כתל ד' אלא ודאי כדאמרן ונקיט לה סתמא משום דמשמע מתני' בשערבו שנים מיירי כדקתני רישא מערבין שנים כנ"ל. ור' יוחנן אמר כו' פירש אפילו כלי בית דאלו כלי חצר אפי' כשהוא רחב ג' מעלין ואפי' בשערבו אליבא דר' יוחנן ואלו בסמוך אמרי' דיש בו ד' עולין אין מועלין לא א"ו כדאמרן.

דף עז.

תנן אלו עולין מכאן כו'. ופרקי' ה"ק יש בו ד' עולין אין מעלין לא. והקשו בתוספו' דקארי לה מאי קארי לה וכי לא ס"ל דהפרשא איכ' בין רחב ד' לשאינו רחב ד' וא"כ אמאי נקט במתני' רחב ד' דהא אי משו' רישא ה"ה שאינו רחב ד': ועוד דהא לרב מפליג בין רחב ד' לשאין רחב ד' ואמאי לא מותבינן ממתני' לרב כדמותבינן לר' יוחנן ותרצו דאנן ס"ל דטעמ' דר' יוחנן דאמ' שאין אויר שתי רשויו' שולט' בו היינו משום דגבוה עשרה לא ניחא תשמישתיה לשלוט בו אויר שתי רשויות ולהכי פרכינן דאי מהאי טעמא מה לי רחב ד' או שאין רחב ד' ופרקינן דטעמא דר' יוחנן אינו אלא משום דאזדא לטעמיה דהתם דכל שאין בו רחב ד' אפילו הוא גובה עשרה ה"ל מקום פטור ובטיל

הכא ובטיל התם דא"ר יוחנן מקום כו' פי' והוא שגבוה שלשה דאי לא ה"ל כרשות הרבים וכדאיתא בפ"ק וכדפרש"י ז"ל ופרכי' ורב לית ליה ההיא דר' יוחנן פרש"י ז"ל והא מתנייתא היא בפ"ק דשבת אדם עומד על האסקופה נוטל מבעל הבית ונותן לו מן העני ונותן לו ואוקימנא באסקופה מקום פטור ופרקי' אי ברשויות דאורייתא ה"נ פירש דהתם ודאי מזהר זהירי דלא חיישי' לחלופי אבל הכא ברשויות דרבנן פירש דלא זהירי בהו כולי האי וחיישי' דאתי לאפוקי מחצר לחצר ולפי' עשו חכמים חזוק לדבריהם יותר משל תורה והקשו בתוס' דהא בפ"ק אמר רב תוך הפתח צריך לחי אחר להתירו ואע"פ שאין בו ד' ופרישנא טעמא דפתוח לכרמלית דרבנן וחכמים עשו חזוק לדבריהם יותר משל תורה ותירצו דליכא למימר דאתו לזלזולי אלא בששתיהן רשויות דרבנן כגון הכא דשתי חצרות רשות אחת מן התורה דהא שתיהן רשו' היחיד אבל התם דחד מינייהו רשות היחיד גמור' ואידך הוי כרמלי' שדומה לרשות הרבים אינם צריכים חזוק ולהכי איצטריך טעמא דמצא מין את מינו וניעור:

כותל שבין שתי חצרו' גבוה עשרה. פי' ולר' יוחנן מיירי בשהוא רחב ד' דאי לא אפי' לשניהם מותר להשתמש בו כדאיתא לעיל. וצדו אחד שוה לארץ פרש"י ז"ל דלאו שוה לארץ ממש אלא שהוא גבוה מן הצד האחד עשרה ונמוך מן הצד השני וכל כמה לא גבוה עשרה קרי ליה שוה לארץ וכן פי' בתוס' דאי שוה לארץ ממש מאי כתל שבין שתי חצרות דקאמר. בא למעטו פי' כותל שהוא גבוה עשרה ורחבה ד' ובא למעט גבהו כדי שיוכל להשתמש בו אם יש במיעוטו ד' על ד' דהוי דבר חשוב ומותר להם להשתמש בו שניהם ומערבין אחד:

מה נפשך אי אהני מיעוטא. פירש דקס"ד דמיירי שמיעטו בקרקע הבית שעשה תל עפר למטה בקרקע סמוך לכותל או בנה אצטבא. ולהכי פרכי' מה נפשך אי אהני מיעוט דאע"ג דלית ביה ד' על ד' חשיב כפתחא או בסולם אפילו בכלו כותל נמי לישתריה אי לא אהני מיעוטא דתל שהוא פחות מד' לא חשיב פתחא אפילו כנגד המיעוט אסור דהא לא בטיל ליה. ומהדרי' אמר רבי בשעקר חוליא מראשו דהשתא אע"ג דלית ביה במיעוט ד' מ"מ הרי הוא יכול לעמוד בקרקעתו ולהשתמש בו. ומיהו בשאר הכותל אסור דכל דלא הוו ביה ד' לא חשיב כפתחא להתיר כל הכתל. ויש מקשים והשתא נמי היאך מותר באותו מיעוט שהרי הוא פרוץ במלואו לשאר הכתל שהוא מקום האסור לו כיון דגבוה עשרה ורחב ד'. וי"ל דכל כה"ג ששאר הכתל הוא חלוק מעצמו וגבוה עשרה מרשות חברו ואותו המעוט אין נח חשמישו לא חיישי' למה שפרוץ במלואו וכן פי' הרמב"ם ז"ל: אמר רב נחמן כפל ספל פירי' סמוך לכותל ואינו ממנו עד ראש

הכתל עשרה ממעט ומיירי בשיש בו ד' על ד' ואוקימנא בדחבריה בארעא בענין שצריך מרה וחצינא דהשת' ודאי אינו ניטל בשבת דס"ל כחופר ולא חיישינן שמת יחפור בשבת ויטלנו שלא נחשדו ישראל לחלל שבתות והא קמ"ל דאע"ג דכפל איני ממעט לפי שאין ממעטינן בכלי' ואפילו ייחדם לכך דכי חבריה ממעט ולא גזרי' חבריה אטו לא חבריה ומיהו נראה בירושלמי דדוקא בכלים אין ממעטין אע"פ שייחדם לכך אבל בשאר דברים שאינם כלים ממעטין כיון שייחדם לכך דגרסינן התם תנא בכל ממעטין באבנים ובלבנים ובסולם מצרי שקבעו ור' אבא בשם ר' יהודה אמר אפילו לא קבעו והא תני והוא שקבעו אמר רבא והוא שייחדו לכן הורה ר' אילא והוא שקבעו ע"כ ומשמע דהלכה כר' אבא דהלכה כדברי המקל בעירוב והא דבעינן קביעות בסולם או בייחוד אסולם מצרי קאי דסליק מיניה דאלו בצורי כובדו קובעו כדאמרינן בש"ס דילן והא דאמרי' לעיל גבי סולם קבוע להתירו י"ל דלמיוחד קרי קבוע ובסולם המצרי איירי א"נ דה"ק סולם שהוא קבוע מאליו כסולם הצורי דכובדו קובעו או סולם המצרי שייחדו לכך ועשאו קבוע והא דאמרינן והמצרי אינו מתמעט וכשלא ייחדו לכך כן פירי רבותי ומסתברא לפום הש"ס דילן דסולם המצרי כיון שדרכו לינטל ממקו' למקום דינו ככלים ואינו ממעט אע"פ שייחדו לכך עד שיקבענו שם ממש וח"א דהוא סדין לאבנים ולבנים דקביעות גמור בעינן וכסברא דר' אילא ברישא וסכין רהטא ש"ס דילן בכלה שמעתין דכל דבר שניטל בשבת אינו ממעט אלא בשהוא קבוע ממש או בשכבדו קובעו ועשאו קבוע לא צריכא דתבריה בארע' וקס"ד דבעי לומר שנתן עליו סביבו עפר וברגבי אדמה כדי לקובעו שם ולהכי פרכינן דאכתי ניטל בשב' דכיון שנשאר בו שום מגולה נוטלו משם והעפר והרגבים נופלים דטלטול מן הצד לצורך שבת לא שמיה טלטול דהא תנן פגה שטמנה כו' פירשתיה במקומה במסכת שבת בס"ד:

ופרקי' הכא במ"ע בספל שיש לו אוגנים. פי' שהאוגנים הם נכנסים והוקבע וטמונים שם וקס"ד דבכי הא אסור ליטלו משום דה"ל כחופר ולהכי פרכינן מדתנן הטומן לפת וצנונות תחת הגפן דכיון דמקצת עליו מגולין ליטלו ניטלין בשב' ואע"פ שטמונין בקרקע ופרקינן דלא צריכא אלא דצריכא מרה וחצינא פי' דס"ל חבור גמור וכשנוטלו משם ה"ל חופר גמור וי"א דאפילו בהא ליכא בנטילתו אלא איסורא דרבנן דהא כשחופרו לצורך הספל מלאכה שאינה צריכה לגופה הוא ומקצת רבותי פי' דמלאכה דאורייתא היא דכיון דארעא דיניה הוא וכי שקיל ליה ס"ל מתקן קרקע הבי' כנוטל גבשושית ס"ל שאין מתכוין כמתכוין ונכון הוא.

והא מתני' דהטומן לפת ה"ג בכל הספרים שלנו אם מקצת עליו מגולין פרש"י ז"ל דמשום שבת נקיט לה דאלו משם כלאים ושביעית ומעשר אפי' אינם מגולין כלל. ועל כרחין לענין שבת מיירי בשלא השרישו ס"ל תלוש (שאינה) מלאכה גמורה אבל לענין כלאים מיהת דהא קי"ל זרוע מעיקרו בהשרשה וי"ל דהא כבר פירשנוה בירו' דמיירי בשטמנו אגודה שאין דרך זריעה בכך ואינו נכון לאוקומי מתני' דצדדין והנכון בשלא השרישו ואף על פי ששבתו מחמת לחלוחית הקרקע עד שהוסיפו אחד ממאתים או יותר ואעפ"כ אינו חושש אף משום כלאים דאע"ג דקי"ל דזרוע ובא בתוספת אע"פ שלא השריש שם וכדקי"ל במעביר עציץ נקוב בכרם שאני הכא שטמנו אגודה כדברי הירושל' שאין דרך זריעה בכך אבל בשמעתין חופש ואין הגרסא הזאת בשום ספר אלא שרבינו האיי גורס כן. והא כתיבנא לה בפרק במה טומנין:

דף עז:

וכל דבר שניטל בשבי אפשי' דהיינו כשמלאכתו להיתר שניטל אפי' מחמה לצל אבל י"א אפילו בשמלאכתו לאסור כיון שיכול ליטלו לצורך גופו ולצורך מקומו ויותר נראה כלשון הראשון:

התם כבדו קובעו. פרש"י ז"ל דסתם אף על פי שהוא ניטל בשבת אין דרך בני אדם ליטלו מפני כבדו וכובדו עושהו כקבוע ולפי' ממעט. והקשו בתוספו' דהא משמע בפ"ק דיום טוב דסול' של עלי' אסור לטלטלו דס"ל וכו' שכבדן קובען ואסור ליטלן בשבת ואע"ג דבפרוטות של בית ר' מותרין ואע"פ שניטלין כשני בני אדם וכן לקמן במכלתין גבי שרותא דשקלי לה בי עשרה התם בשתורי כלי עליה ממש וצריכין להשתמש בהם גם בשבת אבל בכלים שעומדין לדבר שאין תשמישו בשבת נוהג כובדו קובעו ואוסרו ואין פי' זה נכון דהא תלמודא להדיא ס"ל דאפילו סולם הצורי ניטל בשבת מדפריך להדיא א"ה אפילו צורי נמי ואם כן אי ס"ל לרב אשי דסולם הצורי אינו ניטל בשבת ה"ל לפרושי בהדיא סתם כובדו קובעו ואינו ניטל ומדלא קאמ' אלא סתם כובדו קובעו כדפרש"י ז"ל כלומר סתם אע"ג דניטל טעמא אחרינ' איכא שהוא ממעט משום כבדו קובעו וההיא דמסכת י"ט כבר תרגמה ר"ת ז"ל דהתם בסולמו' גדולות שעושין לעלות בהן אל הגגות שהם כמו מדרגות והם ראויים להטיח בהם גגות אבל הא דשמעתין בסולמות קטנים שמטלטלין מזיית לזוית: ואחרים תרצו דגבי י"ט דאפילו להוציא לרשות הרבי והרואה הוא אומר להטיח גגו הוא צריך גזרו בו אפילו בחצר ובחדרי חדרים אבל בשבת שאין יכול להוציאן לרשות הרבים לא גזרו בחצר. ולעולם אפילו סולמות קטנים אסור

לטלטלין בי"ט ואפי' בחצר ודברי ר"ת ז"ל נכונים יותר. אמר אביי כו'. פי' ואע"פ שאינו רחב ד' טפחים וכדאוקים לה בסיפא ושמעינן דלענין שאין מערבין אחד ברחב כל שהוא סגי כדפרישׁ במשנתינו ומכאן ראיה ברורה לפירושנו. פרש"י ז"ל והניח שם סולם רחב ד' מכאן פי' לצד הבית האחד וסולם רחב מכאן לבית השני והם נתונים זה שלא כנגד זה אם אין בין זה לזה ג' טפחים ס"ל כלבוד. וממעטו פי' ויכולין לערב אחד ולא אמרן אלא שאין בו ד' פי' שאין ברחב הכתל ד' טפחים אבל יש בכתל ד' טפחים רחב אפילו מופלגין טובא נמי פרש"י ז"ל שהרי כל אחד מהם עולה בסולם שלו ומהלך בכתל שהוא רחב ד' עד שמגיע לסולם חבירו והוי להו שתי הסולמות כפתח גמור שיכולין לערב אחד והוא שיהיו קבועים שם ובהא נמי כבדן קובעין מדלא פירשו בש"ס ויש שפירשו הטעם דכל שרחב הכתל ד' טפחים הוו להו כשני פתחים שהם פתוחים לגג שבין שתי חצרות שהן יכולין דרך הגג כיון שיש בו פתח לכ"א מן החצרות ואין אנו חוששין אם הפתחי' מכוונין זה כנגד זה אם לאו. ושני הפירושים נכונים:

אמר רב ביבי בר אביי כו'. פרש"י ז"ל שבנה סמוך לכתל אצטבא של עץ ע"ג אצטבא ויש אויר מפסיק מזו לזו כגון שהיו לעליונה רגלים אם יש בתחתונה ארך ד' לית לן בה דחשבי' לעליונה כמאן דליתה א"נ אין בה ד' ויש בעליונה ד' ואין בין זה לזה ג' חשבינן להו כחד אע"פ שהמיעוט הזה קצר מלמטה הואיל ונתמלא מלמעלה שיעור' שפיר דמי אבל יש ביניהן ג' טפחים תרי נינהו ומיעוט באויר לא שמה מיעוט ועל הדרך הזה פי' ז"ל אידך דאמר רבה בר אבוה סולם ששלבותיו פורחות שהשליבות יש באוירן ג' טפחים אע"פ שאין ברחבן ג' טפחים וכאותן סולמות של מקלות שאנו נוהגין לעשו' וקרי להו פורחות לפי שיש אויר בין שליבה לשליבה להם פורחו' זו על זו כדבר הפורח באויר. ותירצו בתוספו' דהכא משמע דסגי במיעוט ולקמן אמרינן דבעי' שיגיע הסולם לראש הכותל או לכל היותר שלא יהא רחוק מראש הכותל אלא פחות מג' טפחים כדאמרינן לקמן כתל עשרה צריך סולם י"ד כו'. והרמב"ם ז"ל פי' דמיעוט כזה לא מהני אלא להתירו להשתמש בראש הכתל לזה שמיעט כנגדו אבל לערב יחד ערוב אחד אינו מועיל עד שיגיע סולם לראש הכתל דלא מערבין ביחד עד שיהא נח לעלות ויהא חשוב כפתח מעליא וכל שאינו מגיע לראש הכתל אין נח לעלות ונכון הוא זה. ועכ"ז עדיין קשה לפרש"י ז"ל דהא אף למיעוט משמע לעיל דבעי' ד' על ד' וכדאמרינן לעיל אם יש במיעוט ד' על ד' ולגבי זיז נמי בעינן ד' על ד' וכן פרש"י ז"ל לכך פרי"י ז"ל דהכא בשיש באצטבא ד' על ד' שראוי לעמוד עליו ולעלות לכתל או להשתמש בו מעל האצטבא וסולם ששליבותיו פורחות הוא כעין מדרגות ממש ששלובותיהן רחבות ד' אלא שאין

פורחות ויש אויר וביניהן כפרש"י ז"ל לפי פירושו נראה בשהיה פורח על אמה יסוד ואמה סובב ומפני שרחבין ד' ממעטין וסובר רבינו ז"ל דכיון שרחבין ד' אף לעשותו פתח לערב ביחד מהני אם יש כן מצדו ומצד חברו ולא בעינן לקמן סולם מגיע לכותל אלא בסולם שאינו רחב ד' טפחים ובזה לדברי הר"ם ז"ל מכוונין יותר דלקמן סתם קאמר ולא קאמר סולם כל דהוא כדאמרינן בדוכתי אחריני בשמעתין גם לפי' התוספות עדין סבורין כפרש"י ז"ל דמיעוט באויר אינו מיעוט וק"ל הא דאמרי' בסמוך לכתל י"ט זיז אחד מתירו וכתל עשרים שני זיזין מתירין אותו והתם הא איכא אויר תחתיו מיהו רש"י ז"ל פי' שם דמיירי שנותן שם סולם כל שהוא שאין החווקים רחוקים זה מזה ג' טפחים דה"ל כלבוד ואיניו נכון מדלא פריש תלמודא הכין ולכך נראה לפרש דמיעוט באויר מיעוט הוא והא דבעי' שאין בין זו לזו ג' טפחי' ה"ק שאם אין בתחתונה רחב ד' טפחים ויש בצירוף העליונה ד' טפחים מאחר שאין ביניהם אויר ג' טפחים ה"ל כלבוד וכאלו נצטרפו כא' ויש באצטבא או בשליבה אחת רחב ד' דפחות מרחב ד' לא הוי מיעוט וכדפר"י ז"ל הא כל שיש בעליוני לבדה רחב ד' תו לא קפדינן על אויר שתחתיה דמ"מ הא חזי למיקם עליה ולאשתמושי בכתל או למיסק על הכתל לאשתמושי ביה וכן פירשו רבותי. אבל אם אומרים כדפר"י ז"ל דכל שמגיע הסולם לראש הכתל לא בעינן שיהא ברחב השליבה ד' טפחים וליכא למבעי למה לי הני תרתי דאצטבא וסולמות דכיון דתרי אמוראי אמרינהו כל חד וחד נקיט מאי דבעי והי"ה דמודה בדחברי' ולעיל עבדי' צריכות' לתלמודא משום דתרוייהו משמיה דרב נחמן וזה ברור: ויש שטורחין לעשות בשתי אלו צריכות ואין צריך לדחוק בכך.

דף עח.

ואמר רב נחמן כו'. פי' שאין ברחב ד' ממעטו פרש"י ז"ל הרי זה מיעוט לגבי הכתל ומתירו ולא אמרן אלא דאותביה עילויה כלומר שסמוך ראש הסולם על הזיז ואין חווקי' הסולם מרוחקין זה מזה שלשה טפחים אבל אותביה בהדיה כלו' שסמוך ראש הסולם מן הצד אורוחי ארוח לזיז ולא מיעט לאויר שתחתיו ומיעוט באויר מינו מיעוט וזה עולה לפי פירושו שלמעלה ולפי פירושינו יש לפי כמו שפירשו אחרי' זיז היוצא מן הכתל רחב ד' על ד' והניח עליו סולם כל שהוי מיעט את הזיז וגרע כחו שהסולם אינו ממעט כיון שהוא צר וכן הזיז אינו ממעט כיון שהסולם מונח עליו דהא ממעט תשמישתיה שהניחוהו בצד הזיז ולא עליו ממש לא גרע כחו של זיז בכך דאדרבה כל שהוא נתנו בצדו הרחיב לזיז להשתמש בו: כתל י"ט צריך זיז אחר להתירו לפי פירושינו אפי' בשאין

בו סולם כלל וכשהם שני זיזין בעי' זה שלא כנגד זה דבהכי נח לעלות מזה לזה אבל רש"י ז"ל פי' כי צריך ליתן סולם תחת הזיז ומזיז לזיז למעט אוירו על ידי החווקים שהם קרובים זה לזה בפחות מג' טפחים ולהכי בעי' שלא יהו הזיזין זה כנגד זה כדי שיוכל להעמיד סולם מזה לזה והא דאמרי' דכתל עשרים צריך שני זיזין מיירי בכתל עשרים שוחקות כי כשתניח הזיז האחד בנתים לא סגיא שלא ישארו עוד שלשה טפחים וגובה עשרה למעלה הא אלו היו מצומצמים בזיז כל שהוא בנתים הוה סגי וזה ברור:

לא שמיעא לך. פי' שיכול ליתן דף ע"פ הבור ומשתמש עליו וק"ל למה אנו צריכין לטעם זה תיפוק לי' דבור וחולייתיה מצטרפין לעשרה הרי בור עצמו חשוב רשות היחיד גמורה ויכול להשתמש בתוכו כענין חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ד' שהוא רשו' היחיד גמורה כדאי' בפ"ק דשבת והנכון בזה מה שפרש"י ז"ל דאנן לא מפשטא דמימרא דר' יוחנן מייתי לה הכא אלא מן הדומה לדברי ר' יוחנן והתם בפ' הזורק קיימי' דתנן חוליי' הבור והסלע בזמן שגבוהין עשרה ורחבין ד' הנוטל מהן והנותן על גבן והוינן בה למה לי' למתני חוליית הבור והסלע לתני הבור והסלע וא"ר יוחנן הא קמ"ל בור וחוליית' מצטרפין לעשרה וה"ה ודאי דמצטרפין להשלי' לרחב ד' וכן מפו' בירוש' ולא עוד אלא דכיון דתנן בזמן שגבוהין ורחבין ד' (חייב) ותרוייהו קתני חוליי' הבור והסלע שהחוליי' משלמת בין לגובה ובין לרחב ועלה אמרי' דכי משלים לרחב מאי הוי דהא כיון שיש חלל בנתים לא מצי משתמש באותן ד' טפחים ולא חשיב רה"י אלא ודאי דמנח מידי ומשתמש וכן פי' בתוס' וזה מוכרח הוא לפום שמעתין אלא דתלמודא נקיט לישנא קלילא: א"ת עוד למה לי' בפ' הזורק לאחרים עושה מחיצה לעצמו כ"ש. י"ל שאין זה קשה כלל דהכא בשאין הבור רחב ד' אייריי דבור עצמו לא חשיב רשות היחיד דהא בעינן חוליית הבור להשלים לרחב ארבע טפחים וכי אמרינן דחוליית הבור מצטרף לרחב ד' שיהא הנוטל מתוכן והנותן על גבן חייב מיירי בשהחוליא גבוה מן הקרקע עשרה טפחים שיש בו גובה שיעור רשות היחיד ברחוב ד' וכן פי' בתוספות ומיהו כל שיש בחלל הבור ד' חוליית הבור מצטרפת לעשרה והנוטל מתוך החוליא והנותן על גבה חייב כדקתני בהדיא ואפשר דמיירי בשחוליא גבוה ג' טפחים שיצאת מתורת לבוד דאי לא אויר רשות הרבים שולטת בה כלל וזה יותר נכון מדפסיק ותני ולא יהב שיעורא ואי ק"ל הא דאמרי' התם על ההיא מתני' בור ברשות הרבים עמוקה עשרה ורחבה ד' אין ממלאין ממנה בשבת אלא א"כ עשו לה מחיצה גבוה עשרה טפחים ואין שותין ממנה בשבת אלא א"כ הכניס ראשו ורובו למקום שהוא ואמאי צריך לעשות מחיצה גבוהה עשרה על שפת הבור והא אמרת דחוליית הבור אע"פ שאינה גבוה ג' טפחים מן

הקרקע דין רשות היחיד יש לה וסתם בור יש עליו חוליא וא"כ למה לא ימלא ויתן על החוליא וישתה עליה דהא מרשות היחיד לרשות היחיד מפיק אלא לאו ש"מ דלא חשיב רשות היחיד עד שיהא גבוה עשרה טפחי' וזו אינה קושיא שאע"פ שהחוליא לא חשיבא רשות היחיד גמורה ואפי' אינה גבוה ג' טפחים כיון שעושה מחיצה לבור מ"מ לא שרינן למלאתו לתת על החולי' דילמא לא משתמיש התם שפיר ומנח לה מחוץ לחוליא מפיק מרשות היחיד לרשות הרבים ולפי' צריך לעשות מחיצה עשרה מחוץ לבור סביבותיו שיהא מה שבנתים רשות היחיד ג"כ וזו מחיצה עשרה דקאמר ולא שיגביה החוליא עשרה טפחים וזה ברור ופשוט כנ"ל.

אמר רב יהודה אמר שמואל. פי' כדי שיהא ראש הסולם מגיעו לראשו של כותל ולא יהא עומד זקוף דסולם זקוף אין תשמישו נח ופרש"י ז"ל דצריך שימשוך ראש הסולם מן הכותל ד' טפחים ולהכי בעי' י"ד טפחים לגבה כתל ודי' למשיכה ולא דק דכל שיש בו י"ד יכול למשכו עשרה טפחי' מן הכתל ויגיע ראשו לראש הכותל דהא הוו להו עשר על עשר וכל אמתא בריבועו אמתא ותרי חומשי באלכסונה וה"ל באלכסון י"ד טפחים ורב יוסף אמר אפי' י"ג פי' דס"ל דיכול להרחיק ראש הסולם מראש הכותל פחות מג' טפחים פחות משהו ואביי אמר דסגי ליה באחד עשר כי יכול הוא להרחיק ראש הסולם מראש הכותל פחות מג' טפחים שהוא כלבוד והוה כאלו מגיע לראשו ולפי הפירי' הנכון שפרשנו לשמואל רגלי הסולם מן הכותל בשיעור גובה הכותל הא דנקט י"ג (לרב יוסף) י"א לאביי לסימנא בעלמא שויו ולאו דוקא אלא שיזהר שלא ישייר למעלה לרב יוסף טפח שלם ולרב יוסף י"ג טפחי' שלמים וירחיק רגלי הסולם מן הכותל למטה כשיעור מה שנוטל מגובה הכתל ובהכי לא הוי זקוף והוא בשטת שמואל. רב הונא בריה דרב יהושע אמר אפילו ז' ומשהו. פרש"י ז"ל דס"ל דסולם זקוף ממש ואף לפירושנו ז"ל כן שהרי אי אתה מעמידו באלכסון תעמידנו להי' טפחים של גבה הכותל ותרחיקנו מן הכתל חמשה וה"ל אלכסונו ז' לחשבון כל אמתא ברבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונה וישאר מן הכותל למעלה מראש הסולם ה' פחו' משהו וזה לא יתיר רב הוא דהא לא נפק ליה מתורת לבוד ולמה יתיר השיעור הזה בצמצום א"ו כדאמרן דזקוף מנח ליה וכל פחות מג' כלבוד דמי וה"ל כאלו מגיע לראש הכותל.

אמר רב סולם זקוף ממעט ולא ידענא מ"ט כלומר דינא גמירנא ולא ידענא מ"ט אמר שמואל כו'. יש שפירשו דשמואל מפרש טעמא דמ"ד אבל איהו לא סבר לה דהא בעי סולם י"ד אלמא לדידיה סולם זקוף אינו ממעט וכן פירש בתוספות ואחרים פי' דמודה שמואל בסולם זקוף ממעט בעיקר הדין אלא דקאמר כי לעשות שיהא נח תשמישתו

צריך סולם י"ד ולא נהיר: ולי נראה דלא קשיין דההיא דלעיל להיתר הכתל שיהו מערבין אחד ובהא בעי' שיהא נח תשמישתו והכי' מיירי לענין מיעוט הכתלכדילהשתמש בו וכעין מה שפירש לעיל הר"ם ז"ל. אמר רבה אמר ר' חייא דקלים שבבבל אין צריכין קבע פרש"י ז"ל פסקי דקלים של בבל ודברי הניטל בשבת הוא דתורת כלי עליהם דראויין למושב אם הניחן סמוך לכתל. כדי למעטו אין צריך לקבען בקרקע דכבדן קבען ורב יוסף כו' פר"י ז"ל ואע"פ שאין בהם ד' חווקים דאי ביש בהם ד' חווקים היינו חלון המצרי שממעט בכל מקום וא"כ מאי אריא סולמות שבבבל ולא עוד הלא דבסולם המצרי ליכא מאן דפליג שדרון לבני בבל לקבוע להם מקום מחמת כבדן ובסולמות אלו פליג וכדאמרי' בסמוך דמ"ד דקלים אבל סולמות לא. והילכתא כר' אושעיא לקולא.

בעא מיניה רב יוסף. פרש"י ז"ל אם העמיד בכתל סולם כל דהו מכאן כלפי צפון וסולם כל דהו מכאן כלפי דרום ואין באי' מהם ג' טפחים וקבע ביניהן קשיין של תבואה כעין חווקים מזה לזה להשלימן לד' מהו א"ל אין כף סרגל עולה להם כלומר שסתם עליית סולם הוא שאדם נותן רגלו באמצע הסולם וזו אינה ראיה לכך קשיין מכאן פי' שהסולם אין בו ד' טפחים רחב והשלימו לד' ע"י קשיין שנתן בו מכאן ומכאן מהו א"ל הרי כף עולה הרגל בהן כי ראויין הקשין לאחוז בהן מיד ולעלות הסולם ע"כ. והגאונים והרמב"ם ז"ל פירש סולם מכאן וקשיין באמצע כי המחיצה החוצצת בין החצרות היתה של קשיין וסולם מכאן בחצר ראובן סמוך עליה וסולם מכאן בחצר שמעון סמוך עליה מאי מי אזלינן בתר סולמות והרי הן ראויין לעלות בהן או דילמא אין הולכין אחר המחיצה והיא אינה ראויה לעלות בה שאם יבא לעלות עליה תפול מחיצה ופשיטא ליה שאין הולכין אחר המחיצה כי מה הנייה יש בסולם מאחר שאין כף הרגל עליה הדר בעי קשין מכאן וקשין מכאן וסולם באמצען כלו' שהמחיצה כלו של קשין זולת מקום קביעות ראשי הסולמות שהוא עשוי שראוי לעלות בהן ויעמדו מהו ופשיט ליה דמחיצ' קשין מחיצה היא והסולם ג"כ ראוי לעלות ולא יפול וכן פי' הראב"ד ז"ל פי' רבותי.

דף עח:

חקק להשלי' בכתל. בכמ'. פרש"י ז"ל כגון סול' צר וחקק בכתל מכאן ומכאן כנגדו להשלי' רחבו לד' בכמ' צריך להשלים הרחב בגוב' הכותל ואינו נכון. דאפי' בסול' זקוף לא יצטרך יותר חקק הכותל להשלי' רחב הסול' ואפי' הוא זקוף בסוף הכתל בקרן זוי' וכ"ש בסול' שאינו זקוף אלא ה"פ כגון שאין הסול' גדול שיספיק למעט את הכתל ובא לחוק חווקי' בכתל למעלה מן הסולם עד כמה הוא צריך לחוק בגובה הכתל. א"ל

בעשרה פרש"י ז"ל עד עשרה בגובה הכתל דכיון דאיכא גובה עשרה ברחב ד' הוה ביה שיעור פתח ואע"ג דגבי כותל טובא לית לן בה. ולא נהיר דהא ודאי לכ"ע צריך שלא ישתייר עד גובה הכחל עשרה מלמעלה דא"כ לא מסתלק ליה וכדאמרינן לעיל בכתל י"ט או בכתל עשרים וכדפרש"י ז"ל גופיה לעיל לפי' פר"ת ז"ל דבעשרה היינו שיהא החקק בתוך העשרה העליונים שלא ישאר למעלה עשרה. חקקו כלו בכתל פי' שלא היה לו סולם כלל אלא שחקק בכתל כעין חוקקים בכמה א"ל מלא קומתו של כותל וכדמפרש טעמא משום דהכי לא מסתלק ליה כי מה שנשא' מן הכותל שנוגע לצדדיו מעכבו מלעלו'.

בעא מיניה רב יוסף מרבה עשאו לאילן סולם מהו. פי' דאילן אסור לעלות בו בשבת מדרבנן שגזרו בו משום משום שבות תבעי לר' שאמר שהנותן את ערובו באילן קנה ערוב ע"כ לא קאמר ר' אלא בעירוב דסגי ליה דליקני ליה בין השמשות וכל דבר שמשום שבות לא גזרו עליו בין השמשות הילכך רואין כאלו יכול לעלות וליטלו בין השמשות אבל הכא דלכלו יומא שבתא בעי' פתחא הילכך אפי' תימ' דבערובי חצרות איכא צד מצוה ודרכי שלום כדאיתא בירושלמי מ"מ כשעולה בו כל היום אפילו לדבר הרשות עולה או דילמא אפי' לרבנן פתחא הוא ואריא הוא דרביע עליה פירי' דאין פתחא בעינן והא איכא שהרי האילן הזה ראוי הוא לעלות בו בחול אלא דאסורא דשבת הוא דרביע עליה הילכך לא נפיק מתורת פתחא כדי שיכולו לערב אחד להשתמש דרך חורין. עשאו לאשרה סולם מהו פירש ואשרה אסורי הנאה ואפילו בחול אסור לעלות בה.

ותבעי לר' יהודה דשרי להניח ערובו בקבר דאסור בהנאה ותבעי לרבנן דאסרי תבעי לר' יהודה כו'. פי' דבשעת העירוב לא מתהני דסבר אין מערבין אלא לדבר מצוה וקסבר מצו' לאו ליהנו' נתנו והכין אסקי' התם טעמא דר' יהוד' או דילמ' כו' פרש"י ז"ל דאע"ג דאסו' לעלו בו ארי' הוא דרביע עלי' ומ"מ פתחא שמיה והחצרו' מחוברין ומסתברי' דבאשר' דעובדי כוכבים ומזלות עסקי' דאפשר לידי היתי' בבטול עובדי כוכבים ומזלות דאי באשרה דמשה הא כתותי מכתת שיעורא ועוד היכי א"ר יוחנן בסמוך דאילן דאיסו' שבת גורם לו אשרה דאסו' דבר גור' לה מות' השת' ומה אילן דאיסו' שב' שאין איסו' אלא ליומו לא אמרי' אריא דרביע עליה ופתחא הוא אשרה דאיסורא בין בחול ובין בשבת ולא מתהני מינה לא כ"ש אלא וודאי דבאשרה דעובדי כוכבים ומזלות עסקי' ומפני שיש לה ביטול ואפשר שיבא לה היתר בשבת וכן פי' רבותי:

א"ל אילן מותר ואשרה אסור. פי' וסתמא נקט לה דאילן מותר ואפי' לרבנן דאמרי פתחי' הוא ואריא הוא דרביע עלי' דהא חזי לימות החול ואשרה אסור ואפילו לר' יהודה דשאני

התם דניחא ליה דלינטר: מתקיף לה כו' וק"ל מי גרעא אשרה מאילן דעלמא דאית ביה נמי איסור שבת והכא ליכ' למימ' דמדין אשרה הוא דקאמר מותר וכדפרש"י ז"ל לעיל בבעיא דרב יוסף מרבה דהכא דינין קאמרי רב חסדא והני אמוראי וי"ל דאשרה לאו דוק' ממש מחוברת אלא עץ של עובדי כוכבי' שהיה נעבד רב נחמן כו' כלו' דלרבנן אסורה ולא אמרינן אריא הוא דרביע עליה ולר' יהודה מותר דס"ל מותר לקנות בית באיסורי הנאה והא דרב נחמן בר יצחק פליגא אמסקנא דסוגיין בפרק בכל מערבין דאסיקנא אפילו לר' יהודה אסור לקנות בית באסורי הנאה וטעמא דר' יהודה משום דבתר דאנחיה לא ניחא ליה דלינטר ואסוגיא דהת' סמכי' וה"נ נקטה רב יוסף בבעי' כסוגיא דהתם וכדפרי' לעיל בסמוך ולענין פסק יש שפסקו הלכה כרבה ויש שפסקו הלכה כרב חסדא דר' יוחנן ואידך אמוראי קיימי כוותיה הילכך אילן מותר ואשרה אסורה וסברא דרב נחמן בר יצחק באילן הכין הוא דהא קאמר דהוי פלוגת' דר' ורבנן ואנן הא קי"ל כר' דבדוכתי טובא סתם לן תנא כוותיה אבל במאי דקאמר אשרה פלוגתא דר' יהודה ורבנן לית לן למפסק כר' יהודה לקולא ואע"ג דהלכה כדברי המקל בעירוב ועוד דהלכה כר' יהודה בעירובין משום דטעמא דר' יהודה מפרש רב נחמן הכא לא הוי כמסקנא דפ' בכל מערבין ואפשר דבהא דהכא מודה ר' יהודה לאיסורא ביון דניחא ליה דלינטר. גרסינן בירושל' מפני מה אמרו מערבין בחצרות מפני דרכי שלום ומעשה באשה אחת שהיתה רדופה עם חברתה ושלחה עירובה ביד בנה ונסבתיה וגפפתיה ונשקתיה אתא א"ל לאימיה אמרה הכין רחמא ליך מתוך כך עשו שלום והדא הוא דכתיב וכל נתיבותיה שלום.

מתני' חרוץ שבין שתי כו'. פי' הא כל שאינו גבוה עשרה אי נמי כל שאינו רחב ד' טפחים לא מחיצה היא כלל ופתחא נמי לא הוי דמפסע פסעו ליה ומערבין אחד ואין מערבין שנים ואין זה דומה לכתל גבוה עשרה דאע"ג שאינו רחב ד' מערבין שנים ואין מערבין א' וכדפריש לעיל דהתם כל שגבוה עשרה אע"פ שרחבה ד' דלא פסעי ליה כלל ומחיצה שלימה היא והיכא שמקצת החרוץ עמוק עשרה ורחב ד' ומקצת אינו גבוה עשרה או שאינו רחב יש לנו לדון הרחב והעומק כמחיצה ואידך כאלו אין שם מחיצה אלא שהוא פרוץ ואם הפרוץ הוא פרוץ ברובו שהוא כפרוץ במלואו או שהוא ביותר מעשר מערבין אחד ואין מערבין שנים ואם אין בפרוץ ד' טפחים הוי כמאן דליתיה ומערבין אחד או שנים אפילו מלא קש או תבן פירש ואפילו נתנו שם סתם כל זמן שלא בטלו כדאית' בש"ס מלא עפר או צרורות הרי הוא כסתם ומערבין א' ואין מערבין ב' אע"פ שנתנו סתם כדאיתא בש"ס ולא סוף דבר שהוא כלו מלא עפר או צרורות אפי' מקצתו כל שנתמעט כל שאין בו גובה עשרה או רחב ד' ואיידי דנקט גבי תבן שאפילו

מלא או סותם כפתוח דמי נקט בסיפא מלא נתן עליו נסר פירש חריץ המפסיק בין שתי חצרות גבוה עשרה ורחבה ד' ונתן עליו נסר שהוא רחב ד' טפחים פירש ונתנו לרחבו של חריץ כדאיתא בש"ס דה"ל כעין גשר כיון שהוא רחב ד' טפחים ס"ל כפתחא ואם רצו מערבין אחד או שנים כדמפרש בסיפא וכן שתי גזוזטראות כו' פירש רש"י ז"ל שתי גזוזטראות אחת מהן במזרח ותחת למערב ורחב רשות הרבים ביניהם ויש בין זו לזו ד' טפחים ונתנו נסר רחב מזו לזו מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד דה"ל כפתחא והקשה ר"ת ז"ל דהא בש"ס דייקינן ודוקא זו כנגד זו אבל זו שלא כנגד זו כלומר שהאחת נוטה כלפי צפון והאחת כלפי דרום א"נ בזו למעלה מזו כלומר האחת נמוכה מחברתי לא אמרינן מערבין שנים או אחד ואם איתא דמתני' בשנתן נסר רחב בין זו לזו מה לי הכא ומ"ל הכא דהא איכא פתחא מעליא שאפי' בכתל שבין שתי חצרות ינתן סולם מכאן וסולם מכאן אמר אביי דכיון דאיכא סולם ד' טפחים אע"ג דמפלגי טובא ה"ל כפתחא מכיון שהכתל רחב ד' טפחים והתם ודאי לא מסתגו להדיא שפיר ואפ"ה חשיב כפתח גמור ועוד הקשו אחרים דכי הוו זו למעלה מזו מאי הוי כיון דאיכא נסר ד' דהא לא גרע מסולם שבין חצר לעלייה וא"כ הוא קבוע וה"ל כפתחא ואע"ג דקאי באלכסון ובתוס' תרצו כפי שטת רש"י ז"ל דלגבי גזוזטראות שהמהלך בנסר שביניהן מהלך ע"ג אויר בעת תשמישתיה טפי וכל שהוא זו שלא כנגד זו שצריך לתת הנסר באלכסון אפי' תימא דפתח' בקרן זוית עבדי אינשי מ"מ בעית תשמישתיה טפי' ולא מסתגי ליה כיון שיש ביניהם ארבע טפחים וה"ה בזו למעלה וזו למטה וצריך לעלות בנסר כעולה בסולם דבעית תשמישתיה מה שאין כן בסולם שבין חצר לעלייה דלא בעית ובהא דאביי נמי לא בעית כולי האי כשהוא מהלך עליו בכתל רחבה ד' טפחים ע"כ ולפי הפי' הב' שכתבנו לעיל כדברי אביי אינה קושיא כלל דהתם כיון שהכתל רחב ד' טפחים ה"ל כגג משותף שמערבין בו וכן עיקר אבל ר"ת פי' דכל היכא דאיכא נסר ד' טפחים אפילו זו שלא כנגד זו וזו למעלה מזו מערבין אחד אם רצו והכא בשלא נתן שם נסר רחב ד' דכשאינו זו כנגד זו ממש בעיתא תשמישתא ואדלעיל דחריץ קאי וה"ק וכן שתי גזוזטראות שיש בין זו לזו ד' טפחים ולא נתן ביניהם נסר ד' הרי זה כחריץ ד' טפחים ואין מערבין אחד ואם אין ביניהם ד' טפחים מערבין אחד ואין מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד נותן עליה נסר קאי וזה ודאי דבר קשה מאד דא"כ אמאי קתני הא דגזוזטראו' דהכי' מקמי נתן עליה נסר ה"ל למתנייה ויותר נראה לפי שטת ר"ת ז"ל דתנא שרי' של אלו הגזוזטראות בשאין ביניהם ד' טפחים ואין שם נסר כדין חריץ שיש בו ד' טפחים ונתן עליו נסר ד' שבשתיהן אם רצו מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד ואין אומר בזה דכיון שאין בין זה

לזה ד' טפחים שמערבין אחד ולא שנים כדין חריץ דשאני הכא שהן גזוזטראות חלוקות ובעיתא תשמישתייהו קצת ולפי זה גם הא דקתני פחות מהן מערבין שנים ואין מערבין אחד לא קאי אלא על נתן עליה נסר והשתא להכי קתני זו כנגד זו דכשאין זו כנגד זו לעולם מערבין שנים כשאין ביניהו ארבע דכיון דליכא נסר ואינן זו כנגד זו לא מפסעי להו ובאמת כי כן הדין שנוי בתוספתא כדברי ר"ת ז"ל ברוב הנסחאות דתניא התם בפרק בתרא דמכלתין שתי גזוזטראות זו כנגד זו ואין בין זו לזו ד' טפחים מערבין שנים ואין מערבין א' (יתר) מכן מערבין א' ואין מערבין שנים ע"כ הרי שדין גזוזטראות זו כנגד זו שאין ביניהם נסר כדין חריץ ממש שאין עליו נסר אבל א"א לפרש כן לפי לשון משנתינו דערביה תנא ותניי' בתר דקתני נתן נסר וקתני בתרייהו מערבין שנים ואין מערבין אחד או שנים ועולה כפי פירושנו ועכ"ז פרש"י ז"ל הוא הנכון מתבן שבין שתי חצרות פי' אפילו עומד וראוי למאכל בהמה כדקתני סיפא חשוב מחיצה מטעמא דמפרש בש"ס אלו מאכילין מכאן פירשה רב הונא (דאוקמיא) באנפי בהמתו ואזלה ואכלה אבל אסור להעמיד בהמתו שם וכ"ש שאסור ליטול בידו וליחן לפניה וכדאית' בש"ס פרש"י ז"ל ולא חיישינן שמא התמעט מעשרה ואסרי אהדדי ולא מסקי אדעתייהו ומשתמשי בחצר דהאחד לא אסרי עד שיתמעט ביותר מעשר דלא שכיח נתמעט התבן. פירש דכל שאינו גבוה עשרה אינה מחיצה כלל וכמאן דליתה דמי ומערבין אחד והוא שנתמעט על פני כל החצר או בעשר אמות ועוד שהוא כפרוץ במלואו וכפרש"י ז"ל ואפשר דדוקא חריץ שבין שתי חצרות אבל חצר אחת שיש חריץ באמצע רחב ד' וגבוה עשרה אין מערבין אלא אחד ולהכי נקט בין שתי חצרות או אפשר דה"ה בחצר אחת וכדאיתא גבי מתבן גבוה עשרה ושתי חצרות דנקט לאו דוקא וכן דעת המפרשים ז"ל.

מתבן לא חייץ כו'. מלא עפר או צרורות אפילו בסתמא והתניא כו' פירש לענין טומאה שיהא ממעט סבית דהויא טומאה רצוצה ובוקעות ועולה. ויש גורסין והתנן כו' ובודאי דבמתני' ליתיה להאי לישנא והכי תנן התם בית שמלאה עפר או צרורות ובטלו וכן כרי של תבואה ט' אפילו טומאה בצד הכלים טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת פי' לפי שהם בעלי' ומיהו שפיר גרסינן הכא והתנן ואע"פ שאינו לשון המשנה דהתם לא גרסי' תבן מ"מ הא גרסי' התי כרי של תבואה ועוד דכיון דבעפר מצרכי ביטול כ"ש באבן ודרך התלמוד הוא לפעמים לשנות לשון המשניות שמביא לשון הקל ותופס הענין ואינו חושש על הלשון וגם פעמי' שמביא ברייתא שהיא תלויה במשנה וגורס והתנן וכדאפרש בבבא בתרא בסייעתא דשמיא.

דף עט.

מאן תנא אהלו' ר' יוסא היא. פי' משום דידע דר' יוסא איירי בההוא ענינ' תלי לה בדר' יוסא תבן ואין עתיד לפנותו פרש"י ז"ל שאנו יודעין שאינו עתיד לפנותו משם לעולם אלא שלא בטלו בפי' והנכון שאין עתיד לפנותו עד זמן מרובה וכבר פירשנו בפ"ק דסוכ' הרי הוא כסת' עפר אגב ארחי' קמ"ל דין סתם עפר ודין סתם תבן מאן תנא ערובין דלא מצריך ביטול בעפר ר' יוסא היא כלומר ר' יוסי דאהלות: רב הונא בריה דרב יהושע כו' פי' אנדילו ארנקי שאין מבטלן שם אלא ליום השבת מפני איסורו הוי ביטול לענין זה של משנתינו וכ"ש עפר וא"כ מתני' דקתני דתבן לא הוי ביטול מיירי בשהוא ניטל בשבת דחזי לבהמה דאי בשעומד לא גרע מארנקי ואם תאמ' ואפילו חזי לאכילה וניטל בשבת למה אינו חוצץ וסותם דהא אמרי' בפרק הזורק גבי בור עמוק עשרה ורחב ד' ברשות הרבים דאם הוא מלא פירות הזורק שם פטור דפירי מבטלי מחיצתא וי"ל דהתם נמי בפירות של טבל וכדכתיבנא החם בס"ד. ובתוספות תירצו דהתם בדינא דאורייתא אבל הכא בדינא דרבנן החמירו טפי שאינו סותם אלא דבר שאינו ניטל דאע"ג דלעיל פרכי' על מתני' דהכא ממתני' דבית שמלאו תבן או צרורות דלענין אהל דאורייתא ותירצו דבכל דרך פריך כיון דסתם עפר סתם אינו סותם כל שכן הכא בדינא דרבנן דניזל לחומרא ולא יסתום א"נ דלענין עפר וצרורו' שאינו ניטלין (אינו) לחלק בין דינא דאורייתא לדינא דרבנן.

אבל לארכו אפי' כל שהוא כו'. פי' דכיון שנתן הנסר כל שהוא לארכו של חריץ הרי מיעט רחבו של חריץ שאין ארבע טפחים ולפיכך מערבין א' ואין מערבין שנים גזוזטרא מעוקם היא פי' רואין הנסר ההוא והבא באלכסון או מדרון כאלו הוא גזוזטרא נעמקה והלשון הזה עולה יפה לפרש"י ז"ל דלפר"ת ז"ל כיון שאין ביניהן אלא אויר הל"ל דכל פחות מד' כלבוד דמי:

אמר רב הונא ובלבד וכו' פרש"י ז"ל דחיישינן פן יטול הרבה וימעט גוב' המחיצ' מעשר' ולאו אדעתייהו ואין קי"ל שאם נתמעט שהם אסורין עד שיערבו ביחד אבל בבהמה ליכא למיחש להכי דקלי קלי הוא דשקלה א"נ משום דס"ל מוקצה מאתמול למחיצה זו וה"ל אהל ומחיצה וכיון שכן ה"ל מוקצה מחמת איסור והיינו דפרכי' ליה דא"כ אפי' להעמיד בהמתו עליו היה לנו לאסור באידך דרב הונא ואלו במתני' קתני מאכילין זה מכאן וזה מכאן ומהדרי' דמתני' לא שרי אלא לאוקמי' באנפא דאזלא ואכלה ולהא קרי מאכילין. וא"ת א"כ היכי קאמר רב הונא לא יתן בתוך קופתו דמשמע דנתינה אסורה אבל העמדה שריא וי"ל דרב הונא סוף טעמ' נקט כי הנתינה בידים אסורה דה"ל מוקצה וממילא

שמעינן דכל שהנתינה אסור' ה"ה להעמדה שמא יתן בידים וכאידך מימר' דהתם וא"ת למה לא יתן לתוך קופתו בתוך השבת שהרי לרב הונא אע"פ שנתמעט' המחיצ' בשבת אין בכך כלום דהא אמר רבה בפ"ק דשבת דהואיל והותרה הותרה וי"ל דחיישי' לשבתו' אחרים דלא מסקי אדעתייהו א"נ כיון דאתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא ואפי' לר"ש דלית ליה מגו אלא בדבר שהוקצ' למצותו והוקצה לאיסורו וא"נ בגרוגרות וצמוקים כדאי' בפ' פרה שאני הכא דכיון דאיתסר בין השמשות משום סתיר' מחיצה הרי חל עליה בבין השמשות שם מחיצה ושם אהל וכיון שכן כשסותר ממנה בשבת ה"ל כסות' אהל ומחיצה דאיסור אהל שבו להיכן הלך כן תירץ מורינו הרשב"א שיחיה נתמעט התבן מעשרה שניהם אסורין פי' דכיון שאין כאן מחיצה עשרה ה"ל כחצר אחת ואוסרין זה על זה דמיירי שהבית הזה אין בו מחיצות של תקרה ולמאן דגריס לקמן כיון דאיכא מחיצת ותקרה מיירי שהמחיצות פרצות ביותר מעשר דה"ל פרץ במלואו ויש שפירשו התבן רחב ואין כלו מלא תבן אלא התבן נתנן באמצעיתו כעין מחיצה מכותל לכתל בארך הבית והבית יש בו רשות לשתי המחיצת וכשנתמעט התבן אוסרין בבית מכאן שהן אוסרין זה על זה ואפשר שלכך פרש"י ז"ל בית שבין שתי חצרות ושני בתים משני החצרות פתוחין לו כי הבתי' פחוחין ופרוצים לבית התבן במלואם ונשפלה המחיצה נאסרו הבתים ההם והיינו דקתני כיצד עושה נועל את ביתו או מבטל את רשוחו כלומר נועל ביתו הפתוח לבית התבן ששם נאסרין שניהם ויהיה כל אחד ואחד מותר בחצרו כנ"ל לפי לשון רש"י ז"ל כיון דאיכא מחיצות ותקרה מנכרא מילתא אפי' לפי גרסא זו עיקר ההיכרא בתקרה היא ומחיצות כדי נסבה: ורש"י ז"ל לא גריס מחיצות. וכן אתה אומר בניב שבין שני תחומי שבת כן גרש"י ז"ל ופירושו בור שבין שני תחומי שבת שחצי הבור בתחום עיר זו וחצי הבור בתחום עיר זו כל א' מן העיירות נוטל מן התבן שבצדו ולא חיישינן שמא יטלו אלו מתחומן של אלו והראב"ד ז"ל גורס וכן אתה אומר בניב שבין שני תחומי שבת וכן הגירס' במקצת הספרי' ופי' הוא ז"ל דניב לישנא קיטא הוא כמו עניב והוא מלשון עניבי שדרך עושה מתבן לענוב אותו ולעשות אגודות. ש"מ דיורין הבאין בשבת אוסרין פירש דהא הכא עד שלא נתמעט המתבן היו שתי רשויות ולא היו אוסרין זה על זה מפני שנעשו רשות אחת ונתוספו דיורין בכל אחת מן החצרות וקשיא למ"ד בפ"ק כי אע"פ שנתוספו דיורין בשבת מותרין בשבת הואיל והותרו: כיצד הוא עושה נועל את ביתו ומבטל את רשותו ופרכי' תרתי מסתברא דה"פ למה לי תרתי דהא בביטול לחוד סגי כדתנינן בכמה דוכתי אבל לא פרכי' דבנעילה או ביטול סגי דהא מהיכא נפקא לן דנפרוך הכי להדיא ופרקי' דה"ק או נועל את ביתו

או מבטל פי' דנעילת דלת הוא עומד במקום ביטל דהא גלי דעתיה דמסתלק מהכא וכדפרש"י ז"ל כלומר שזה בכלל הביטול דתנינן בכל דוכתא: אי בעית אימא לעולם תרתי כיון דדש ביה אתי לבטולי. פי' דלהתיר את חבירו בביטול בלחוד סגי והא דבעינן נעילת דלת אינו אלא משום איסורא דידיה דעבדי' ליה הרחקה דלא ליתי לטלטלי בחצר פרש"י ז"ל והי"ה דס"ל להאי תנא דכל מבטלין רשות בעי לנעול והקשו עליו בתוספות אחד מבני חצר ששכח ולא עירוב היאך ינעל ביתו לפניו ולא יצא מביתו שהרי אין לו דרך לצאת אלא בחצר ופנימית דאחדא דשא ומשתמשא דאמרי' לעיל לאו למימרי' דאחדא דשא ממש כולי יומא דהא לא אפשר אלא לומר דאחדא דשא שלא תשמש בחיצונה לומר שמסלקת רשו' מן החיצוני' אלא מיהו יוצאה ונכנסת ותנעול אחרים שלא להוציא כלים לכך פרי"י ז"ל דודאי בשאר מבטלין דעלמא שאין להם היתר בחצר אלא ע"י עירוב ולא חיישינן שיבא הוא לטלטל באיסור כמו שעושין מי שבטל להם אבל הכא דהוה משתמש מעיקרא בחצר בהיתרא בזה חששו דכיון דדש ביה להשתמש אף בשבת בהיתרא דאתי לטלטולי כדמעיקרא ואומר ר"י ז"ל דאפילו בהא נמי לא חיישי' להכי אלא לאותה שבת ושבת הבא' בלבד דמכאן ואילך סדר לאסוריה ומיזהר זהיר ונראין דבריו ז"ל ועובדא דרבי' דאמר לעיל פנו לי מאני ה"נ הוה משום דדש ביה לטלטל בהיתרא ומסתברי' דליתיה ללישנא קמא דאמר או נועל את ביתו או מבעל את רשותו דנעילת דלת בלחוד לא מעלה ולא מוריד כסוגיין דכלה פרקין. וכלישנא בתרא דנועל ומבטל קאמר קי"ל דפליג אלישנא קמא דאי לא הא סגי ליה בנעילת דלת להתיר לחבירו ולעשות גדר לעצמו ולמה לי ביטול אלא ודאי דלהאי לישנא לא מהני נעילת דלת לחוד להתיר לחבירו וכן הלכה. והא קא משמע לן דאין מבטלין וחוזרין ומבטלין פי' וכדסבר שמואל בפ' הדר ואפי"ה לא קשיא לרב דאמר מבטלין דאליבא דרב דאמר התם דתנאי היא הא מני רבנן היא והא דאמר כר' אליעזר ולמאן דסבר התם דלאו תנאי היא אמר לך דהכא נמי בדין הוא דלא הוה צריך למתני וחברו מותר אלא דלישני' יתירא קתני אגב דמפרש כלהו דיני ומיהו מדנקט תלמודא האי שנויא בהדיא משמע דס"ל דהכין הלכתא וכדסבר רבא דהוא בתר' וכדכתי' בפרק הדר בס"ד:

דף עט:

לא צריכא לר' עקיבא דאמר תחומין דאורייתא מ"ד נגזר דילמא אתי לאחלופי קמ"ל כן גרש"י ז"ל. ופירי הוא ז"ל מהו דתימא נגזור דילמא אתי לאחלופי וליקח מתחום שאינו שלהם וקא עברי אדאורייתי' ע"כ וק"ל דאפי' לר' עקיבא ליכא איסורא דאורייתא אלא

כשיוצא חוץ לתחום אבל לעומד תוך התחום ולהביא מחוץ לתחום תוך ד' אמות אין בו איסור לר' עקיבא יותר מלרבנן לכך נראה לפרש מהו דתימא ליחוש דילמא אתי לאחלופי להביא מחוץ לתתום ולא ראמי אנפשיה ונפיק מחוץ לתחום כדי להביא אצלו וקא עברי אדאורייתא:

מתני' כיצד משתתפין במבוי. פי' חדא מינייהו נקט וה"ה לערובי חצרות ואין ביניהי' אלא שזה בפת וזה אפילו בשאר אוכלין כדלקמן ומ"ה לא חשוב בגמר' לעירובי חצרות אם צריך לזכות אם לא כמו שעשו בתחומין וערובי תבשילין דפשיטא להו דמה שאמרו במבואות בזה ה"ה לחצרות ובש"ס אמרינן זאת אומרת חולקין עליו חביריו על ר' יהודה דקאמר עירובי חצרות אינם צריכים דעת דאלמא חצר ומבוי חדא דינא אית להו וכן פירשו הראב"ד ז"ל ושאר המפרשים ז"ל. ומוכח כו' ובפ"ק דמציעא תנן גבי מציאת בנו ובתו הגדולים הרי אלו שלהם אבל מציאת בנו ובתו הקטנים הרי אלו שלו נחלקו שם שמואל ור' יוחנן דשמואל אמר גדול גדול ממש וקטן קטן ממש. ור' יוחנן אמר לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא כל שסמוך על שלחן אביו אפילו הוא גדול זהו קטן וקטן שאינו סמוך על שלחן אביו זהו גדול וקי"ל התם כר' יוחנן דשמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וכתבו בתוספו' משמו של ר"ת ז"ל דמשנתינו נמי על ידו וקטן שאינו סמוך על שלחן אביו שמזכה על ידו ומיהו עבדו ושפחתו העבריים אע"פ שסמוכין על שלחנו מזכה על ידה משו' דהנהו אוכלין בידם נינהו וכשם שמציאתן לעצמן כך מזכה על ידם וה"ה מי שמגדל יתום בתוך ביתו אע"פ שסמוך על שלחנו מזכה על ידו שהרי מציאתו לעצמו וא"ת והרי אשתו דמציאתה של בעל וסמוכה על שלחנו מסתמ' ואפ"ה קתני שמזכה על ידה י"ל דההיא נמי כאוכלת בשכרה דמי. ואין תרתי בעינן שאוכלת משלו ומציאתן שלו. ומיהו בפרק בתר' דנדרי' אוקמה רב בשיש לה בית בחצר מגו דזכיא לנפשה זכיא נמי לאחריני ולדבריו מתני' בשאינה נזונות משלו דאי לא כי אית לה בית בחצר מאי הוי דהא לא בעיא לעירובי דיוצאה בה בעירוב בעלה וכדאי' לעיל בפרק הדר גבי האחין שאוכלין על שלחן אביהם שאם עירוב בא אצלם עירוב אחד לכלם ואפילו לשמואל וכ"ש לרב דאמר מקום פיתא גורס דלדידיה אפי' במקבלי פרס מאביהן יוצאין בערובו כל שעירוב בא אצלו ומשנתינו העירוב בא אצלו כי הוא מזכה לכלם אלא ודאי דמתני' בשאינה סמוכה על שלחנו. ואליבא דר' יהודה בן בתירא שהוא מתיר בנשי' המקבלות פרס מבעליהן מתני' אף כשאינם מקבלת פרס מבעלה אבל לר' יהודה בן בבא שהלכה כמותו שהוא אוסר בנשי' אתיא מתני' אף במקבלת פרס וצריכה עירוב לעצמה ומגו דזכיא לנפשה זכיא נמי לאחריני אבל בנו ובתו ועבדו ושפחתו הכנעניי'

שהם סמוכין על שלחנו אע"פ שיש להם בית בחצר אינם צריכם עירוב ולית בהו מגו ולפי' אינו מזכה על ידם כל זה מיסודם של רבותי בעלי התו' ז"ל אבל רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל סובר דמשנתינו כפשוטה גדול ממש וקטן קטן ממש ואפילו לר' יוחנן לא נחלק ר' יוחנן אלא התם גבי מציאה דכל הסמוך על שלחנו אם אין מציאתו שלו איכ' איבה אבל במה שהאב רוצה לזכות לאחרים ע"י בניו וזוכי' הם לאחרים כאיניש דעלמ' וזה שלא הוזכרה שם מחלוקתם של שמואל ור' יוחנן כלל וכן דעת מורי הרב ז"ל והוא הנכון וכן דעת הגאוני' ז"ל. נתמעט האוכל מוסיף ומזכי' פירש דס"ל לת"ק דאפילו סוף עירוב בעי שיעור אבל אנן כר' יוסי קי"ל דאמר בסיפא דמתני' דסוף עירוב אפילו בכל שהוא והא דקתני מוסיף ומזכה י"ל כשבא לערב להם משלו ואין צריך להודיע ואפילו בשמערב משלהם דחזקה הוא דניחא להו כיון שידעו בתחלת העירוב. נתוספו עליהם דיורין מוסיף ומזכה וצריך להודיע פירש דלגבי תחל' עירוב דס"ל להאי הוא דתחלת עירוב צריך דעת אבל אנן כר' יהודה קי"ל דאמר דמערבין שלא לדעת כתב רבי' כי עכשו שמערבין בתחלת השנה לכל שבתו' השנה ואע"פ שניתוספו דיורין בעיר אין צריך להוסיף בשבילה. שמתחלה מתכוונין לזכות לכל הבא ואע"פ שאין מזכין להן בפי' דכל הצבור מתנה עליהם שיהנו בו אפילו העתידים לבא ומיהו אם ניתוספו' דיורין לאחר שנתמעט העירוב מן השיעור דהיינו שתי סעודות אפשר שצריך להוסיף מחמתן שהרי הם לא היו בתחלת הערוב עד עכשיו ולדידהו תחלת עירוב הוא ולכן צריך לשמרו תמיד שיהיה בו שיעור ב' סעודות: ובש"ס מפרש דשיעור שתי סעודות היינו פחות משיעור י"ח גרוגרות:

גמרא וצריך להגביה מן הקרקע טפח. פירשוהו הגאונים והרמב"ם ז"ל דאפי' בשמערב משלהם קאמר וכדתניא לקמן ומשלהם צריך להודיע. ומגביה מן הקרקע טפח וטעמ' דמילתא משום הכרה שתהא נכרת בין החביות שהוא לשם עירוב ולדבריהם כשהן שותפין בחבית ששנינו בפרק הדר שאין צריכין לערב כ"ש שצריך שתהא גבוה משאר החביות להיכרא. ואין זה במשמע גם אין הטעם מחוור בעצמו ולפיכך הנכון כדפרש"י ז"ל דהא דשמואל במערב משלו על אחרים כי כשהוא מזכה להם ע"י אחר צריך הזוכה להגביה מן הקרקע טפח כדי לקנותם בהגבה כי ההגבהה קונה בכל מקום ואפילו בדברים גסים וכבדים כדאיתא בבבא בתרא דמשיכה ברשותו של מוכר וכי קתני לקמן בבריית' ומגביה מן הקרקע אירשא קאי כשהוא מזכה להם משלו וכן הוא בתוספתא בפי' אם היתה שלהם אין צריך לזכות ואם היתה משלו מגביה מן הארץ כל שהו' ואומ' זכותו לכם לכל מי שנוספו עליכם ע"כ ואע"פ שרש"י ז"ל כתב בפ"ק דקדושין שאין

הגבהה קונה בפחות מג' טפחים כדכתב הוא שם דהכא בעירוב דרבנן הקלו דסגי בטפח. אבל הנכון כדברי ר"ת ז"ל שכתב דבכל מקום סגי להגבהה בטפח וכן מוכיח בפ"ק גבי ההופך את הגלל ואמר עליה בירושלמי הדא אמרה כל המטלטלין נקנין בהפיכה וליכא למימר דהתם ככזוכה מן ההפקר זוכה בקל וכמו שכתבו דאדרבה כל שיש דעת אחרת מקנה עדיף טפי לקנות בקל כדמוכח בבבא מציעא: הא דאמרי' המקדש וטעם מלא לוגמיו יצא איכ' למידק דהא בפ' בתרא דיומ' מוכ' דמל' לוגמיו טפי מרביעי' ואלו כוס של קדוש שעורו ברביעית כדמוכח מד' כוסות של פסח ומורי ז"ל אומר בשם רבו ז"ל דמל' לוגמיו לאו דוקא אלא מלא לוגמא שמסלקו לצדדין ונראה כמלא לוגמיו וכל היכא שטעם א' מהם מלא לוגמיו שאמרנו יצאו כלם ואע"פ שלא טעמו כלום ואם באו לטעום ממנו השאר למצוה בכל שהו סגי להו: ומורי ז"ל היה מסופק אם לא טעם אחד מהם מלא לוגמיו שטעמו בין כלם כשיעור ההוא אם יצאו אבל בתוס' כתבו דיצאו דכלם מצטרפין למלא לוגמיו. ומיהו בד' כוסות של פסח צריך שיטעום כל אחד מהם רובא דכסא דהיינו רוב רביעית.

דף פ.

איתמר שתופי מבוי רב אמר אין צריך לזכות ושמואל אמר צריך לזכו'.. ואמרינן בשלמא לשמואל הכא גבי ערובי חצרות צריך לזכו' והכא גבי ערובי תחומין לא תנן שיהא צריך לזכו' כדפריש תנא לקמן כיצד מערבין בתחומין ומסתמ' כיון דלא תנן צריך לזכות כדתנן הכא איכא למימר דס"ל שאינו צריך אלא לרב מ"ט ופרקינן תנאי היא דתניא דאמר רב יהודה וערבה לה חמותה ובא מעשה לפני ר' חייא ואסר ור' ישמעאל בר יוסי בשם אביו מתיר ומיירי משום דערבה לה חמות' משל חמותה אלא דלא איכפ' לן כדמפ' ואזיל ופרש"י ז"ל דפלוגתא בערובי תחומין ורב כר' חייא רביה דאסר דקסבר צריך לזכות. ואע"ג דמתני' דהכא בעירובי חצרות פליגא עליהם רב תנא הוא ופליג והקשו בתוס' דהא ודאי מתני' דהכא דקתני בהדיא צריך לזכות הוה קשיא טפי לרב ממתניתין דלקמן דתחומים שהיא סתימה ולא תנן בה בהדיא והא דהכא הוה צריך תלמודא לפרושי שנויא דמשני אליבא דרב לומר רב תנא הוא ופליג לכך פירש דפלוגתא דר' חייא ור' ישמעאל בעירובי חצרו' היא ורב דאמ' כר' ישמעאל בר' יוסי ומסתמ' כי היכי דאיכ' תנאי בהא איכ' תנאי בההיא דלקמן ולא עוד אלא דאפשי' דמתני' דלקמן צריך לזכו' ס"ל ופריש הכ' וה"ה לסתם: והשתי צריכי לפרושי מ"ט דרב ושמואל בפלוגתייהו. וי"ל דרב ס"ל דבשתופי מבוי כיון דאיכא הנאה למערב שהוא מותר במבוי אין צריך לזכות

בפירש דודאי גמר ומקני להו וכי תימא במאי אקני ליה י"ל בהנאה דמקבל דחשיב ככסף ואקני להו מקום בחצרו אבל בעירובי תחומין דליכא הנאה למערב צריך לזכות בפי' ושמואל סבר דאדרבא (דדוקא) בעירובי תחומין כיון דמפיק ליה מרשותיה ומנח ליה א"צ לזכות דהא ודאי גמר ומקני וכיון שהוא מחזיק באותו מקום לקנות שביתה לזה זכה לחבריה במקום העירוב וקנה ליה מקומו של עירוב אבל בעירובי חצרות דלא מפיק ליה מרשותיה דילמא לא גמר ומקנה ובעינן נמי היכרא ולפיכך צריך לזכות וכן הלכה ואסיקנא דאף ערובי תבשילין צריך לזכות וקמ"ל כחומרי דמר וחומרי דמר פי' ולא הוו סתרן אהדדי דהא בכל חד איכא טעמא וכדפרישנא וליכא בהא משום והכסיל בחשך הלך:

אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו. פירש וה"ה שמשכרת ולא תימא שלא מדעתו בלבד אלא אפילו בעל כרחו וכדאמרינן לקמן להההיא דתניא בני מבוי נכנסין לתוך ביתו ונוטלין ממנו שתופו בעל כרחו וכהא דתניא כופין בני מבוי זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי והכא נמי כיון דלא בעו לאגורי להו כעל כרחין דמי ומיהו אינו מערבת משלו על אחרים שלא מדעתו ונראין דברים דאשתו לאו דוקא אלא ה"ה לשאר בני ביתו וכההיא דתניא לקמן שנכנסין לתוך ביתו אבל בתו' כתבו דדוקא אשתו ובברייתא דלקמן קיים להו דמדעת אשתו קתני.

הא דאסר הא דלא אסר. פי' דכי אסר על בני מבוי נוטלין שלא מדעתו אבל היכא דלא אסר עליהם כגון בית שבין שתי חצרות או שני מבואות ורגילה עם זו ולא עם זו אין נוטלין שלא מדעתו אלא כשהיה רגל לערב או לשתף עמהם גרש"י ז"ל שאני התם דליכא מחיצות פרש"י ז"ל ומבוי מגונה הוא ואין נוח לשמרו הילכך כופין אותו אבל להתיר בטלטול לעולם אימא לך דבעי דעתיה ע"כ ואין זה נכון דמאי גנות איכא בלא לחי ומאי שמירה איכא בלחי וקורה והנכון כגרסת רוב הספרים דגרסי שאני סתם דאיכא מחיצות כלומר דאע"ג דנעשו בעל כרחו מחיצות הן להתיר המבוי וכיון שכן וראוי לכופו כופין אותו אבל ערובי חצרות דבעינן קנין או דירה הוה כבעל כרחו אימא לך דלא מהני דאין כאן קנין ולא דירה וכן פי' בתוספת.

דף פ:

אבל כתותי מכתת שיעורא. פי' ומיירי באשרה דמשה ולא דמיא להההיא דלעיל דאילן וכי תימא לחי נמי הא בעי' שיעורא בגובהה שיהא גובה עשרה טפחים י"ל דכיון דברחבו ליכא שיעורא אקילו בדרבנן ולא חששו לכתותי שיעורא דגובהה והלכתא כרב חייא בר

אשי משמיה דרב ואע"ג דריש לקיש מקל והלכה כדברי המקל בעירובי הא אמרי לקמן בפרקין דבעירוב אמרו ולא במחיצות:

מאי אריא נתמעט אפי' כלה נמי ליכא לפרושי כלה לגמרי כדפרש"י ז"ל חדא דאמרינן לקמן מאי נתמעט נתמוטט והיינו דאמרי' כלה ואלו נתמוטט לא משמע שכל' לגמרי כדפרש"י ז"ל נתמוטט לגמרי ועוד דהא מפרשי' דנתמטט דמתני' היינו כלה ואם כלה לגמרי היכין קתני מוסיף עליו אין זה מוסיף אלא מערב לכתחלה אלא פי' כלה שנתמוטט רובו דאלו נתמעט הוה משמע שכלה מעוטו.

ממין אחד צריך להודיע משני מינין אין צריך להודיע. פרש"י ז"ל ממין אחד שמוסיף עליו מן המין הראשון עצמו ומשני מינין שמוסיף עליו ממין אחר ונראה כמערב לכתחלה והשתא קס"ד דהא דקתני רישא כלה אריש בלחוד קאי דאלו בסיפא אפילו לא כלה נמי והיינו דפרכי' ואלו בשני מינין אפי' נתמעט נמי:

ה"מ בחצר של שני מבואות. פי' דלא ידעי' בהו מינייהו ניחא ליה לערובי טפי אבל בחצר של מבוי אחד מודו ליה לרבי יהודה דלא בעי' דעת קמ"ל רב שזבי דמתני' סתמ' היא ואפי' בחצר של מבוי אחד וש"מ דחלוקין חכמים על רבי יהודה ס"ל לרב שזבי דהאי בד"א לחלוק הוא וכדסבר ר' יוחנן לקמן ואפשר דר' יהודה אפילו בחצר של שני מבואו' פליג וס"ל דהת' נמי זכות הוא לו אבל יש שפירשו דבההיא מודה רבי יהודה דחוב הוא לו וצריך להודיע דהא אמרינן בפרק מי שהוציאוהו ערבה עם שתיהן אסור' וההיא דר' יהודה תני לה וכדאמ' בההוא פרקא הילכך אע"ג דקי"ל כר' יהודה שהלכה כמותו משום דילמא מערבי עליה בשתיהן ונמצא אסור בשתיהן ונמצא שהוא חיוב לו בעירובין בחצר שבין שני מבואו' וכן פסק הרב אלפס ז"ל דבחצר שבין שתי מבואות צריך להודיע לר' יהודה כי מתוך שאתה מתירו בזה אתה אוסרו במבוי האחר ומיהו לא דק ז"ל דהא אנן כר"ש קי"ל שלשה חצרות שעירבו שניהם עם האמצעית שהיא מותרת עמהן והן מותרת עמה ומה לי חצר שבמבוי אחד או שבין שני מבואות תרווייהו זכות הוא לו ולא חובה הילכך בין בזו ובין בזו אין צריך להודיע דזכות הוא לו:

שמנה עשר ותו לא. פי' דאע"ג דבעלמא אמרינן דשלשה הוו רבים כ"ש למעלה מג' שאני הכא דאקילו רבנן במרובין לערבן בשתי סעודות ואע"ג דלא הוי כגרוגרת לכל חד וחד וכיון דכן שמא יהא סבור השומע לומר כי דוקא במרובין עד י"ח הקלו אבל לא ביותר מי"ח וכל כיוצא בזה אין לו לאמורא לסתום דבריו אלא לפרש:

כל שאלו מחלקן ואין גרוגרת לכל א' וא' מן הבתים הוו להו מרובי' וסגיא להו בשתי סעודות ואידך מועטין כלומר וכל שאין מניינם עולה לשתי סעודות כשאתה נותן גרוגר'

לכל אחד ואחד אז הוו להו מועטין ושניהם להקל כי לעולם תופסין השיעור המועט אי גרוגרת לכל חד וחד נפיש משתי סעודות משערין בשתי סעודות ואי שתי סעודות נפישי משערין בגרוגרת לכל חד וחד וכדפרש"י ז"ל גרש"י ז"ל ואגב ארחיה קמ"ל שתי סעודות כמה הוו שמנה עשר גרוגרו' ולא נהיר' דהא אמרינן די"ח הוו מרובין והא תניא דמרובין משערין שתי סעודות ואלו בשתי סעודות ליכא בגרוגר' לכל חד וחד כדקאמר רב יהודה לפי' הגרסא הנכונא והא קמ"ל די"ח גרוגרות לא הוויין שתי סעודות פי' דלאשמועי' הא דנקט שמואל ההוא לישנא ולא נקט כדאמר רב יהודה כל שאלו מחלקן כולי הילכך שיעור תחל' עירוב עד י"ז בעלי בתים כגרוגרת לכל א' ואי וי"ח ולמעלה ואפי' הם ששי' רבוא שיעור' בשתי סעודות של אדם א' וסוף עירוב בכל שהו כרבי יוסי וכל שהיה מקצת העירוב קיים בבין השמשות אע"פ שכלה לגמרי לאחר שחשכה אין בכך כלום לאותה שבת והיכא שבאו לשתוף במבוי במשקי' כתב הראב"ד ז"ל דבעי' רביעית לכ"א ואי' כשיעור הוצא' בשב' וכשם ששיערו באוכל בגרוגרת והיינו דקתני במתני' דגרוגרת לכ"א ואחד להוצאת שבת דאלמא שיעור עירוב תלוי בשיעור הוצאת שבת והא דקאמר רבה בפ' הדר ליקני מר רביעתא דחלא בחביתא רביעתא לכל חד וחד קאמר ומיהו אם ערובו ביין שיעורו לכ"א ואי' ברובע רביעית בחמרא דדרי על חד תלתא מיא שאם ימזגנו יעמוד על רביעית ואי לא דרי הכי צריך יותר עד כדי מזיגת רביעית ע"כ תורף דבריו ז"ל ויש תימא גדול בדבריו ז"ל שנר' שאינו מחלק בזה בין מועטין למרובין וזה למה והלא אע"פ ששנינו כגרוגר' לכ"א ואי' להוצא' שבת לא נאמר אלא למועטין אבל כשהן מרובין די לכלם בשתי סעודות ואפי' הם ששי' רבוא והנכון בעיני רבותי שאם ערבו במשקין אם יש בו כדי שיספיק לשתי סעודות של אדם א' משתתפין בו אפילו לאלף והילכך ביין שתי רביעית יספיק לכלם שכן שיעורו לשתי סעודות כדאיתא בפרק בכל מערבין לענין ערובי תחומין וכל שהבעלי בתים הם מעוטין נוטלין לכ"א כשיעור הוצא' שבת כל זמן שלא יעלה הסך לשתי סעודות כעין שאמר באוכלין כי שנו חכמים באוכלין וה"ה למשקין ומ"מ כיון דשיעור חומץ להוצאת שבת הוא רביעית ויש ברביעית שיעור שתי סעודות לעולם יהא שיעור עירוב בחומץ רביעית ואין חלוק בזה לא' או לששים רבוא.

מתני' בכל מערבין ומשתתפין בש"ס מפ' פלוגתייהו ורבי יהושע אערובי חצרות בלחוד הוא דפליג וסבר שאין מערבין אלא בפת שלימה והלכתא כוותיה ואע"ג דקי"ל הלכה כדברי המקל בעירוב שאני הכא דסוגיא דאמוראי כרבי יהושע כדמוכח בש"ס ועוד דר' אליעזר שמותי הוא וכן פסקו הגאונים ז"ל באיסור והוא שלם מערבין בו וצ"ע אם איסור דוקא.

דף פא.

תנינא חדא זימנא בכל מערבין ומשתתפין. פירש דהא סתם משנה היא בפ' בכל מערבין וקס"ד דהסיח דהת' והא דהכא כלהו בחדא גוונא מיירי בין בעירובי תחומין בין בערובי חצרות וא"ת ואכתי מאי קושיא דהא סתם ואח"כ מחלוקת הוא וטובא איכא דכוותה בש"ס יש שתירצו בתוס' דלאו קושיא גמורה היא אלא משום דידע בה טעמא שקיל וטרי בה בדרך קושיין ותירוץ ונ"ל עוד לומר דהיינו מאי דקשיא ליה דאי סתם ואח"כ מחלוקת היא א"כ אין הלכה כסתם ואלו סוגיין התם בפרק בכל מערבין רהטא דהלכתא כההיא דסתמא אמר רבא לאפוקי מדר' יהושע דאמר פת אין מידי אחריני לא פרש"י ז"ל דתרווייהו אצטריכו דההיא דהתם לא מיירי אלא בעירובי תחומין והתם אפילו ר' יהושע מודה דהא טעמא דידיה משום איבה ובתחומין לא שייך טעמא דאיבה ואלו הכא אפליגי בעירובי חצרות ויש גורסין לאפוקי מדר' מאיר פי' דאית ליה לעיל בפרק הדר דעירובי חצרות אין מערבין אלא בפת והכל יוצא לענין אחד ואעפ"כ הגירסא הראשונה יותר נכונה כיון דר' יהושע איירי במתני':

גרש"י ז"ל איתיביה אביי בכל מערבין עירובי חצרות ובכל משתתפין שתופי מבואות וכו'. אבל ברוב הנסחאות גורסין בכל מערבין ערובי תחומין ורש"י ז"ל פי' לפי גרסתנו מאן שמעת ליה דאמר פת אין מידי אחרינא לא ר' יהושע פי' דלפי שטתך ליכא דשרי הכי אלא ר' יהושע או ר' מאיר וקתני בכל כלומר וקתני בכל מערבין ערובי חצרות וא"כ על כרחין בכל לא בעי למימר בכל דבר אלא בכל מיני פת וכיון דכן הוא הכין אית לן למימר דהא דתנן במתני' לר' אליעזר בכל מערבין בכל מיני פת דאמר דכיון דאפשר לפרושי הכי מפרשי' לה דלא לאפושי פלוגתי' בינייהו: ואע"ג דבכל משתתפין דקתני התם והכא בכל דכר בעי לומר וכדקתני חוץ מן המים ומן המלח הא לא קשי' האי כדאיתא והאי כדאיתא וה"ק בכל מיני פת מערבין ובכל משתתפין חוץ מן המים ומן המלח: אלא אמר רבא בר רב חנן לאפוקי מדר' יהושע דאמר שלימה אין פרוסה לא כלומר דלעולם מודה ר' אליעזר שאין מערבין בחצרות אלא בפת ולא נחלקו אלא בפרוסה והשתא דאתית להכי ברייתא דקתני בכל מערבין אפילו כר' אליעזר אתיא ובפת פרוסה מיירי סיפא: ורישא קתני בכל מיני פת מערבין ולמדנו דלא פליג ר' יהושע אלא בעירובי חצרו' אבל לא בשתופי מבואו' דהא אתינן לאוקומה להא ברייתא כר' יהושע דקתני דבכל משתתפין ולא אמרו לערב בפת אלא בחצר ולאיבה דחצרות חשש ר' יהושע ולא לאיבה דבני מבוי זו שטת רש"י ז"ל. וזה הפי' עול' לפי גרסתו אבל למאן דגריס בכל מערבין ערובי תחומין אינו עולה כלל דההוא בכל דבר מערבין קתני ואפי' לר' יהושע

ולפיכך מחק רש"י הגרסא ההיא ויש שפיי לפי אותה גרס' דכי פרכי' תנינ' חדא זימנא קושיין מדקתני ובכל משתתפין אמאי תנינ' דסבי' לן דבההוא אפי' ר' יהושע מודה וכיון דכן לא ה"ל למתנייתא וליכא למימר דתני ליה אגב דקתני דבכל מערבין כיון דאיכא למטעי דפליג עליה ר' יהושע. ופריק רבא דהא נמי תני לאפוקי מדר' יהושע דאפילו בשתופי מבוי פליג ולהכי הדר תני לה דס"ל דהלכ' כר' יהושע בזו ולהכי סדרה סתם ואח"כ מחלוק' שאין הלכ' כסתם דהא חדא מסכתא היא ובחדא מסכתא יש סדר ולהכי ר' יהושע גרסינן ול"ג ר' מאיר:

איתיביה אביי בכל מערבין כו'. מאן שמעת ליה דאמר פת אין מידי אחרינא לא כדקתני סיפא דהכא. ר' יהושע וקתני בכל משתתפין אלמא מודה ר' יהושע בשתופי מבואות כי היכי דמודה ודאי בעירובי תחומין אלא אמר רבא בר רב חנן לאפוקי מדרבי יהושע דאמר שלימה אין פרוסה לא כלומר דר' יהושע מודה דבכל דבר משתתפין במבוי אלא דקסבר שאם באו להשתתף בפת צריך שלימה משום איבה ור' אליעזר פליג דאפילו אם באו לערב בפת מערבין אפילו בפרוסה ולא חיישינן לאיבה לא בחצרות ולא במבוי. ויש שפיי לפי שטה זו תנינא חדא זימנא וקס"ד דהא והא בין בעירובי תחומין בין בעירובי חצרות וכדפר"י ז"ל. ופרקי' לאפוקי מדר' יהושע פי' אתא לאשמעי' דבכלהו פליגי דר' אליעזר שרי כל מידי אפי' בעירובי חצרות ור' יהושע בעי פת ואפילו בתחומין ולאשמועינן הא הדר תנייה הכא ואם תאמר אם כן לתנייה לדר' יהושע התם י"ל למתנייה הכא סתמא כי היכי דלהוי הלכה כר' יהושע דהא סתם ואחר כך מחלוקת היא שאין הלכה כסתם.

איתיביה אביי בכל מערבין עירובי תחומין כו'. אלמא מודה ר' יהושע בתחומין אלא אמר רבא בר רב חנן לאפוקי מדר' יהושע דאמר שלימה אין פרוסה לא. כלומר דלעולם מודה ר' יהושע בתחומין ושתופי מבוי ולא נחלקו אלא בחצר בלבד דאלו לר' יהושע בעי' פת ושיהא שלם ור' אליעזר סבר דפת בעינן שלם לא בעי' ומתני' ה"ק בכל מיני פת מערבין ואפי' פרוס ובכל דבר משתתפין חוץ מן המים ומן המלח ואע"ג דלא אתי בכל מערבין דומיא דבכל משתתפין. וק"ל להאי פירושא מי הכריחנו לומר דר' אליעזר מוד' שאין מערבין בחצרות אלא בפת הן שלם הן פרוס ולשבושי לישנא דמתני' דלא ליתנא בכל ובכל בחדא גונא דהא אנן לא קשיא לן באוקמתא דרבא אלא במאי דקאמר דפליג ר' יהושע אפילו בתחומין וכיון דכן ה"ל למימר הכא לאפוקי מדר' יהושע בחצרות דאמר פת אין מידי אחרינא לא קמ"ל בכל. וי"ל דכיון דממעטין דפלוגתייהו דלא פליגי בתחומין כלל ניחא לן למעוטי טפי ולומר דלא פליגי בחצרות אלא בפת שלימה וזה דוחק גם לפרש"י ז"ל קשה דמשבשי' לישנ' דמתני' דלא תני בכל ובחדא גוונא. וכ"ש

דברובא דנסחי גרסי׳ בברייתא בכל מערבין ערובי תחומין לפי׳ נ״ל דאמצע משובח והראב״ד ז״ל פירש ע״א שאינו נכון ואפילו להני פירושי למדנו דמודה ר׳ יהושע בשתופי מבוי וכדכתבי׳ לעיל:

ואמרי׳ ופרוסה מ״ט לא א״ר יוסי בן שאול א״ר משום איבה. פרש״י ז״ל שלא יבאו לידי מחלוקת אני נתתי שלימה ואתה נותן פרוסה ואפי׳ כלן בפרוסת אסרו שמא יחזור דבר לקלקולו לתת זה פרוס׳ וזה שלימה וכן הלכת׳ ויש תמהין על מה שנהגו שנותן כ״א ואי׳ קמח ואע״פ שהגובה עושה ממנו עוגה מ״מ אין דעת הנותנין להתערב אלא בקמח וקי״ל שאין מערבין אלא בפת. וי״ל כי כלם יודעין שהגובה עושה ממנו פת ועל דעת כן נתנו לו והרי הוא כשלוחם וכשהוא חוזר ואופה הרי הוא כאלו כלן אופין. והקשה הראב״ד ז״ל מה היה המנהג שמתערבין בקמח זה במעט וזה במעט ולשין אותו כאחת והלא צריך ככר שלם לכ״א ואחד וכשהם משתתפין לככר אחד אין לכ״א בו אלא פרוסה מועטת ונמצא שערבו כלן בפרוסת. ותירץ דהא אמרינן גבי לחמי תודה דאע״ג דאפאן ד׳ חלות יצא ואע״ג דכתי׳ והקריב ממנו אחד מכל קרבן ודרשי׳ שלא יטול פרוס כי אפרישינהו בלישייהו לא חשיב פרוס הילכך הכא נמי עיקר נתיני׳ הקמח לא חשיב פרוס וסוף ככר נמי לא חשיב פרוס לכ״א ואי כיון שהוא עתה ככר א׳ שלם דא״כ כי אפאם התם ד׳ חלת למי׳ יצא נימ׳ דכיון דכל חד וחד בעי למהוי עשר חלות דהשתא חשיב כאלו הוי חלוק לעשר פתיתין תחלתו כסופו וקי״ל שאם נפרר לחמה קודם זריקת דמים הלחם פסול כדאי׳ בפ׳ התכלת אלא ודאי לכ״א ואי קרי׳ שלימה הכא נמי לא שנא. ואין ראיה זו מחוורת דהתם מכיון שאפאם ד׳ חלות אינו צריך לפרוס כל חלה מהם לעשר פתיתין דלא בעי׳ ארבעים חלות אלא למצוה לכתחלה וכדאי׳ סתם וכיון דכן אין לנו לחשבן מעתה כפרוסות אבל כאן שכל אחד ואחד נוטל חלקו לבסוף ונמצא חלקו של כ״א ואי׳ פרוס בידו דילמ׳ אף מעתה חשוב הככר כפרוס תחלתו כסופו אבל הנכון דקושיא מעיקרא ליתא כיון דטעמא דהכא אינו אלא משום איבה וכלן בפרוסו׳ ליכא איבה אלא שחששו שמא יחזור דבר לקלקולו בפרוסות ממש גזרו אבל בקמח לא גזרו וזה ברור מאד:

נטלה הימנה כדי חלתה או כדי דימועה מערבין לו בה. פרש״י ז״ל שניטלה הימנה חלתה ממש או דימועה ממש כגון שאפה פחות מכשיעור והסל מצטרפן לחלה ונטל מככר אחת חלתה או שנפלה תרומה בחולין במאה ואפה הכל ביחד ועכשיו נוטל ממנה שיעור התרומה וקתני דמערבין לו בה דכיון דנתקנת בכך לאכילה ואין החסרון מרובה לא חשבינן לה כפרוסה ואוקי׳ בחלת נחתום שהוא חלק א׳ ממ״ח וכיון דשרי׳ בהא כ״ש דשרינן בכדי דמועה שהוא אחד ממאה אלא דאתיא לומר דאפילו דמוע דרבנן

תקון ככר חשיב ולא קפדינן כך יש לפרש לפי שטתו ז"ל. והקפו בתוס' דלישנא דכדי חלתה וכדי דימועה לא משמע שניטל ממנה משום חלה או משום דמוע דא"כ ה"ל למימר שנטל' ממנה תלתה ודמועה אלא ודאי דה"ק דאפילו ככר שהוא מתוקן וראוי לאכול כל שניטל ממנו כשיעור חלה או כשיעור דמוע אין לו חסרון ולא קפדינן עליה וקשה לפי' זה דכיון דכשיעור חלה קתני דלא חשיב חסרון כ"ש שיעור דמוע שהוא א' ממאה ולמה לי למתנייה כלל ודחק הוא לומ' דזו ואצ"ל קאמ' כי מי הכריחו להאריך בענין זה כיון דלא אתי אלא למיתן שיעורא בחסרון וי"ל דהכא לתרומה עצמה קרי דמוע כלישנא דקרא מלאתך ודמעך לא תאחר. והא קתני שנטלה ממנו שיעור חלתה דהיינו אחד ממ"ח כדאוקימנא בחלת נחתום או כשיעור תרומה שהוא א' מחמשים וכיון שהשיעורי' קרובים וחלה ותרומה שם אחד הוא נקטינהו תרוייהו ויש לנו כלשון הזה בפ' בכל מערבין אימא ספק נידמעו ספק לא נדמעו שפי' ספק נתערב בטבל שלא נתקן וכדכתיב' התם בס"ד: ואסקינן דמערבין בפת ארז אבל לא בפת דוחן ומערבין בפת עדשים אבל אין מערבין בפת שיהא מעורבת ממינין הרבה כההיא דיחזקאל ומערבין בפת פרוסה שתפרה בקיסם כל היכא דלא מינכר תפירה הא דאמרי' ההיא דשאר מינין הוא דכתיב ואת' קח לך חטים ושעורים וגו' ופרש"י ז"ל וכתי' עליו אנשי' לא תאכל ולא דק דלא כתי' ההוי' ענינ' בההוי' קרא. ומיהו ענין הפרש' מוכיח דלשנוי גמור ולגריעו' אמר הכתוב שיעש' כן.

מתני' נותן אדם וכו' פרש"י ז"ל נותן אדם מעה לחנוני שהוא מוכר יין ודר עמו במבוי או לנחתום שהוא מוכר ככרות ודר עמו בחצר שיזכה לו עירוב עם בני חצרו שאם יבאו בני המבוי או בני החצר לקנות ממך יין או ככר לערוב יהא לי חלק בו לא קנו לו מעותיו שאין מעות קונות לו עד שימשוך ואפי' ערוב זה החנוני לכל האחרים משלו וזכה גם לזה אינו עירוב שלא נתכוון לזכות לו במתנ' חנם כשאר סמוכין בערוב אלא לקנות לו במעה שלו והרי הוא אינה קונה לו דכיון דמעות אין קונות לא סמכא דעתיה דהאי ולא הוה דעתיה ונמצא מערב לו במעותיו שלא מדעתו עכ"ל. ונר' מדברי רב"י ז"ל דמתני' אפי' בעירובי חצרו' ושתופי מבואו' ויש שהקשו דהא בש"ס אתי לאוקומי פלוגתא דר' אליעזר ורבנן דעשאוה בד' פרקים ופרישנא בחד לישנא דטעמא דד' פרקים במזכה להם ע"י אחר דהכא נמי פליגא דר' אלעזר חשיב לה זכות ורבנן לא חשבי לה זכות כלל ואלו לקמן א"ר יהושע ב"ל דר' יהודה לפ' בא ומודים חכמים בערובי חצרות ושתופי מבואו' דזכו' הוא לו ומה יעשה ר' יהושע ב"ל במשנה זו אלא ודאי דלר' יהושע ב"ל משנתנו בעירובי תחומין ובהא הוא דסברי רבנן לאו זכו' הוא לו דדילמ' לא ניחא ליה למיזל

להההוא רוחא. כן פי' מורי הרשב"א נר"ו וליכא לאקשויי דכיון דריש דמתני' וכולה פרקין מיירי בעירובי חצרות ושתופי מובאות היכי נקיט הא מתני' סתמא בעירובי תחומין דהא לר' יהושע ב"ל מתני' בעירובי תחומין היא כדקאמר ר' יהודה בד"א בעירובי תחומין ומיהו למאן דסבר דר' יהודה לחלוק בא אפשר לפ' משנתינו כדפרש"י ז"ל ודקאמר מר"ן דאוקים מתני' בש"ס במזכה לו ע"י אחר כבר נשמר מזה רש"י ז"ל דכי אמרינן בש"ס עשאוה בד' פרקים לא אמר כן אלא משום אוקמתא בתרייתא דהתם דעבד ר' אלעא דאלו לאידך אוקמתא דסתם דאוקימנא דמיירי במזכה ע"י אחר לא אוקימנא כלל. וכן בדין דאלו במתני' הא קתני שנתן מעה לחנוני ואמר שיזכה לו והיכי אפשר לאוקומה במזכה ע"י אחר כי התם שלא נתן לו כלום אלא ודאי לא קאמרי' אלא דמתני' באוקימנא דר' אלעא דר"א סבר דאף בזו העמידו חכמי' דבריה' על דין תור' לצור' עירוב ורבנן סברי שלא העמידו וכן עיקר ומיהו מה שכתב רש"י ז"ל שהחנוני דר עמו בחצר זה אינו נכון דא"כ לכ"ע מעות קונות דהכי אמרי' הת' בפ' הזהב דכל שהלוקח דר בחצרו של מוכר מעות קונות לו דליכא למיחש שמא יאמ' לו נשרפו חיטך בעליה דהא אי איתיה דליק' חזיא חזי ואזיל ומציל. גם מה שתפש רבי' ז"ל בלשונו ואפילו עירוב החנוני לכל בני החצר וזיכה לשם אינו עירוב שהרי לא נתנוין לזכוי לו במתנת חנם כשאר מזכין בעירוב לאו דוקא שאפי' נתכון לזכות במתנת חנם אין כוונתו של זה אלא שיערב לו במעות שלו ועליה הוא סומך ונמצא זה מערב עליו שלא מדעתו. ומר"ן ז"ל לאו דוקא נקט האי לישנא אלא קושטא דמילתא נקט דמסתמא אף המזכה דעתו להקנות לזה במעה שלו. לפי שזכין לאדם שלא בפניו. פי' שלא בפניו ושלא מדעתו ומיהו ה"מ בסתמא אבל אם שמע וצווח מעיקרו לא זכו לו וכדאיתא בהדיא בפ' יש נוחלין דאין חבין לאדם שלא מדעתו ואף על גב דכי שמע שתק וניחא ליה וכדכתיבנ' התם בס"ד ומיהו הלכתא כר' יהודה דאפי' למאן דסבר דבמה לחלוק וכדכתיב' לעיל בס"ד.

דף פא:

גמ' מ"ט דר' אליעזר דהא לא משך עשאו' כד' וכו' פירשתי' במקומ' בס"ד. והא תנן ומודי' חכמי' בשאר כל אדם והוינן בה מאן שאר כל אד' אמר רב כולי. פי' בעל הבי' שאינו עשוי למכו' לכל אד' והילכך כי נתן לו מעה וא"ל זכה לי אין דעתו שימכור לו אלא שיערב לו ושליחא שוי כאלו אמר לו ערב לי וזכה לי ע"י אחר דאלו בערב לי בלחוד לא סגי ליה כל כמה דלא קנו ליה דהא קי"ל דבכלהו ערובין צריך לזכות. והא דאמרי' אבל אמר לו ערב לי קונה היינו נמי טעמא דכל אומר ערב לי שליחא שויה לכל מאי

דצריך לתקוני בעירוב והרי זה כאומר לו ערב לי וזכה לי וכן פירש הראב"ד ז"ל. וכלו האי סוגיא אליבא דרבנן היא ושמעי' מינה דהלכתא כוותייהו דלא אמרינן בהא הלכה כדברי המקל בעירוב. לא שנו כו' פי' שנתן לו כלי בתורת חליפין עסקינן וקונה הככר בכל מקום שהוא דבחליפין כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין אבל אם לא נתנו אלא בתורת משכון לא קונה כלום דמנה אין כאן משכון אין כאן כדאמרי' בפ"ק דקדושין.

דף פב.

גופא א"ר יהושע כולי ומסתברי' דבהאי פלוגתי' הלכתי' כר' יוחנן אפי' לדברי ר"ת ז"ל שכתב במס' מגל' ובכמ' מקומו' דר' יוחנן ור' יהושע ב"ל הלכ' כר' יהושע ב"ל שאני הכא דשמואל ורב חסדא קיימי כר' יוחנן וה"ל ר' יהושע ב"ל יחיד לגבי רבי' ולענין פלוגתי' דר' יהודה ורבנן הלכה כר' יהודה חדא דהלכה כדברי המקל בעירוב ועוד דהלכה כר' יהודה בעירובין הילכך קי"ל דאפילו בחצר של שני מבואות אין צריך להודיע דהא קי"ל כר"ש בחצר שבין שתי מבואות שאם ערבה עם שתיהן. וכיון דכן אף בזה זכות הוא לו ומערבין שלא מדעתו כשם שמערבן בחצר שבמבוי א' לר' יהודה וכדכתיבנ' לעיל וכן הסכימו בתוספת לענין פסק משנתנו אלא שהם פוסקים במחלוקת ר' יהושע ב"ל ור' יוחנן הלכה כר' יהושע ב"ל דאפי' בד"א אינו אלא לפר' ונפקא מינה לענין מילי דעלמ'. והתנן אלו הן הפסולין וכו' פירשתי במס' סוכה בס"ד. והלכתא דכל שיש לו אומנות אחרת כשר הוא לעדות דבכה"ג לאו אסמכתא כיון שהוא תולה בדעת אחרי' וכדכתיב' התם בס"ד:

פרק שמיני כיצד משתתפין

כיצד משתתפין בתחומין מניח את החבי' פי' בין של אוכל בין של משק' כדברירנ' בפי"נ. ואומר הרי זו לכל בני עירי. וקי"ל לעיל בפרק חלון דצריך לזכוי לכל מי שילך לבית האבל או לבי' המשתה פי' שהוא דבר מצוה דקסבר שאין מערבין אלא לדבר מצוה כדאית' בש"ס והקדים אבל לבית המשתה משו' דכתיב טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית המשתה: והא דאמרינן במכלתין לעיל אם באו עובדי כוכבים ומזלות למזרח עירובי למזרח מיירי שהולך שם לדבר מצוה לפקח על עסקי רבים או יחיד או כגון דאתי בהדיהו מותיב פרקי או מקריאת שמע או שום חכם שאין מערבין משתחשך פי' ואפילו בבין השמשות כדאית' בפרק במה מדליקין וכדאיתא וכדפרישי' סתם ובשלטי פרק הדר לדעת ר"י ז"ל:

אמר רב יוסף וכו' פי' והא מדרבנן דאלו בדאורייתא לא שאני לן תדע דר' נחמן דאית ליה תחומין דחשיב ליה מקומו והרי הוא כעירו ככל שבעירו אפילו לדבר הרשות יכול לילך ולצאת אלא ודאי מדרבנן היא דאמור הכי משום כבוד שבת כנ"ל.

מאי קמ"ל תנינא הו' ולא אמרינן מאן דפליג עלה וההוא פלוגתא דרבנן ור' יהודה במערבין בבית הקברות שהוא בפרק בכל מערבין הא אסיקנא התם אליבא דרב יוסף דלכ"ע אין מערבין אלא לדבר מצוה ואפילו הוו פליגי בהא כדס"ד התם מעיקר' הלכה כסתם מתני' דהכא וא"כ מאי קמ"ל: מהו דתימא כו' פי' שאין דרכן של רוב בני אדם לערב עירובי תחומין אלא לדבר מצוה אבל ה"ה דשרי לדבר הרשות קמ"ל וכן הלכה:

כל שקבל עליו מבעוד יום מותר ושלא קבל עליו אסור ש"מ דאין ברירה. פי' דס"ד דה"ק שאע"פ ששמע חבירו שזה עירוב לכל מי שירצה אם לא קבל עליו אלא משתחשך לא קנה עירוב דאמרינן דילמא לא הוה ניחא ליה מבע"י אלמא אין ברירה אפי' בדרבנן דאי ס"ד יש ברירה נימ' מדהשת' ניחי' ליה מבע"י נמי הוה ניחא ליה וקנה עירוב ומהדרינן דלעולם אימ' לך יש ברירה והודיעוהו פירש דבהא דקתני קבל עליו לא סוף דבר קבל עליו ממש אלא אפילו הודיעיהו מבעוד יום בהכי סגי ואע"פ שקבל משתחשך דאמרינן יש ברירה ומיהו על כרחך בעינן הודעה מבעוד יום לפי שאין מערבין ערובי תחומין אלא לדעת ולגבי מאי דלא ידע מבעוד יום ליכא למימ' ברירה עד שיהא הערוב לדעת מבעוד יום וזה ברור כן פרש"י ז"ל והוא הנכון וכן הלכה דהא קי"ל במס' י"ט דבדרבנן יש ברירה ועירובי תחומין דרבנן היא. והראב"ד ז"ל פי' בענין אחר דאנן הוה ס"ד דכי קתני כל שקבל עליו מבעוד יום אמערב קאי שאם לא קבל לזה מבע"י אפילו אע"פ שאמר סתם הריני מערב לכל מי שירצה אין עירוב קונה לזה דלא אמרי' הוברר הדבר שכיון לערב על זה ומהדרי' דלא קאי אלא על מי שערבו עליו דבעינן שיודיעוהו מבעוד יום וקבל עליו כדי שיהא ערוב לדעת ואם לא הודיעוהו וקבל עליו מבע"י הוי ערוב שלא לדעת ואין חבין לאדם שלא בפניו דעירובי תחומין חוב הוא ופרש"י ז"ל יותר נכון:

אמר רב אסי ה"ג ר"ל אמר כל שנעור משנתו ואינו קורא אימא. פירש שאינו קורא כן ואפילו פעם אחת ואז חשוב שאינו צריך לאמו. ופרכינן אימא גדול נמי הכי קרי פירש שאפילו הבן הגדול קורא פעם אחת אימא כשנעור משנתו והיאך יהא זה ראיה לדון בקטן שאין צריך לאמו כל מי שאינו קורא אימא אלא כל שנעור משנתו ואינו קורא אימא פירש דקטן הצריך לאמו כל שניער משנתו קורא הרבה פעמים אימא אימא עד שיהא באה לפניו. וכמה כלומר כמה חשוב שאינו צריך לאמו כבר ארבע וכבר חמש כלומר לכל חד וחד כפום חורפיה. מ"מ כל שהוא בן חמש אינו צריך לאמו כלל והיכי אמר

רב אסי דקטן בן שש יוצא בעירוב אמו ואנן בעינן קטן הצריך לאמו. א"ר יהושע בריה דרב אידי הב"ע כגון שעירב עליו אביו לצפון ואימיה לדרום כלומר דלעולם אינו יוצא בעירוב אמו מן הסתם בשלא ערבה עליו בפי' אלא כל שהוא פחו' מבן ד' או מבן ה' והא דרב אסי בשערב' עליו בפי' והא קמ"ל דאע"ג דערב עליו אביו לרוח אחרת אינו נגרר כל שהוא בן שש שנים אלא אחר אמו דבצוותא דאמה ניחא ליה טפי ומשם ואילך נגרר אחר אביו:

מתיבי. פי' דלא מצינן לאוקמה להא בשערב עליו אביו ג"כ דהא בהא קתני עד בן שש כלומר מיום לידתו עד בן שש ואלו בן ד' לא בעי זכוי ופעמים אינו צריך וכו'. וא"ת והא לקמן דתרוצ' דמיירי דליתיה לאבוי במתא ומשם ואילך עד בן שש בדליתיה לאבוה במתא דוקא. י"ל דהא לא חשיב לצדדין כיון שלא חלקנו בגופו של עירוב דבכלהו שש שנים מיירי בשלא זיכתה עליו. כן פי' בתוספות.

דף פב:

לימא תהוי דרב אסי. פירש דהוה משמע ליה דעד ולא עד בכלל קאמר מכיון שסתם דבריו דתפסת מרובה לא תפסת ופרכינן דעד ועד בכלל הוא. ואמרינן ליהוי תיובתיה דר' ינאי: ות"ל פי' דהכא ודאי כיון שיוצא בעירוב אמו היינו משום דחשיב צריך לאמו עד בן שש הילכך אפילו תימא עד ולא עד בכלל קשי' להו דאמרין דבן ד' ובן ה' אינו צריך לאמו ופרקינן דלא קשיא דההיא דמס' סוכה בשישנו לאביו במתא דהכין סתמא דמילתא דאם לא כן מי הוא שחייב לחנכו בסוכה הילכך מבן ד' ומבן ה' חשוב שאינו צריך לאמו והא דגבי ערוב מיירי בליתיה לאבוה במתא והכין סתמא דמילתא כיון שהאם היא המערבת וכיון דכן נגרר אחר אמו עד בן ה' ועד בכלל ויוצא בערובה אע"פ שלא זיכה לו והא דלא מתרצי' הכי אליבא דרב יהושע פרש"י ז"ל דאם איתא דרב יהושע אית ליה האי סברא הכי הוה משני לה לדרב אסי בדליתיה לאבוי במתא אע"פ שלא זיכה לו ולא הוה דחיק נפשיה לתרוצה בשערב' עליו לצפון וערב עליו אביו לדרום:

ת"ר. פי' מערב אדם בשביל בנו ובתו הקטנים ושלא מדעתם וקאמר אפי' מיחו בפירש או שערבו לעצמן שהוא כמחוי דאלו בשלא מיחו ולא ערבו לעצמן אפילו באידך דסיפא נמי וכדאסקי' להדיא בשמעתין ומיהו אפי' בעבדו ושפחתו הכנעני' דדוקא בשערב עליהם בפירש ואע"ג דקי"ל שהבהמה והכלים כרגלי הבעלים שאני הני דשייכי במצות וקטנים וגדולים האמורים כאן קטנים ממש וגדולים ממש ואפילו לדברי ר"ת ז"ל שכתב גבי זכוי לעיל בפרק חלון סתם הוא דכל שמזכה לאחרים ע"י בנו הסמוך לשלחנו אפילו הגדול

נרא' כאלו לא יצא העירוב מרשותו אבל לענין שיהא מערב על בן הגדול בעל כרחו אין לומר כן ואע"פ שהוא סמוך על שלחנו כיון שהוא גדול ובר מצוה וכן דעת כל רבותינו. **אמר רבה אשם וכל דכוותה**. פירש וסיפא לא אתא לאשמעי' אלא דכל שערבו לעצמן חשוב שלא מדעתן אע"פ שלא מיחו שאין לך מיחוי גדול מזה.

מתני' כמה הוא כולי לכ"א ואחד. פי' בין מרובין בין מועטין מזונו לחול כולי והא מתני' איתא במס' כלים דתנן ויש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם מלא חפניו קטרת מלא קמצו מנחות מלא לגמיו ליום הכפורי' ומזון שתי סעודות לעירוב מזונו לחול ולא לשבת דברי ר' מאיר כו' ובפרקין בכל מערבין מייתי' לה למשנת כלים ואוקימנא דלהקל אמר כן לענין חולה או זקן שמשערין בו לפי מה שהוא אבל רעבתן דינו כשא' כל אדם ועל רעבתן ושאר כל הדם שאלו לקמן בש"ס אליבא דר' מאיר ור' יהודה כמה מזון שתי סעודו' ומיהו כי קתני פלוגת' דמזונו לחול ולא לשבת דבין רבי מאיר ור' יהודה אכלהו קאי ואפילו לחולה או זקן דקתני רישא הכל לפי מה שהוא אדם דבדידהו נמי שייך לפלוגי בין חול לשבת וזה ברור ר' יוחנן בן ברוקה אומר ככר בפונדיון ואמר בש"ס מהם מחצה לחנוני ה"ל ככר זה רובע הקב דהיינו לוג שהוא ששה ביצי' ר"ש כולי פירש שיש בככר לוג ושליש דהוו ליה שמנה ביצים חציה פירש חצי הככר דר' יוחנן או דר"ש לבית המנוגע וזו היא אכילת פרס המוזכרת בכל מקום כלומר חצי ככר ולר' יוחנן ס"ל אכילת פרס שלשה ביצים ולר"ש ד' ביצים וחצי חצייה לפסול את הגויה פירש שאם אכל אוכלין טמאין נפסל גופו מלאכול בתרומה עד שיטביל או מדאורייתא או מדרבנן וכדאיתא במסכת חגיגה והשיעור הזה הוא לר' יוחנן בן ברוקה מחצה ומחצה לר' שמעון שני ביצים ומסתברא דהלכתא כר' יוחנן בן ברוקה דרב פפא ב"ג קרי ליה בלשון חכמי' למימרא דהלכתא כוותיה וכבר הארכתי בזה במקום אחר.

גמרא וכמה מזון כולי. פי' לר' מאיר ור' יהודה. דאלו לר' יוחנן ור"ש מפורש הוא במשנתנו אלא אמר רב חסדא כולי פירש לאו דסתרי' לאידך דרב חסדא ולומר דלא אמר רב חסדא אלא כך דא"כ היכי מקשי' ומתרצי' בסמוך מדרב חסדא אלא ודאי ה"ק דמתני' לא אתיא אנא כאידך מימרא דרב חסדא ואתיא מתני' באתרא דלא יהיב ציבי לחנוני שהוא משתכר חציה תנא כולי פירש דהוי שמינית הככר לטמא טומאת אוכלין פרש"י ז"ל דלר' יוחנן הוי ביצה חסר רביע ולר"ש ביצה שלימה משמע דס"ל דהא נמי בפלוגתא דר' יוחנן ור"ש וכדאוקי' לקמן פלוגתא בינייהו בחצי חצייה של פסול גויה ואינו מחוור דסוגיין בכלה תלמודא דביצה לטמא טומאת (אהלים) אוכלין ולא אתיא דלא כר' יוחנן בן ברוקה אלא ודאי דהא לענין טומאת אוכלין אתיא לר' יוחנן בן ברוקה

היא שהוא מודה דשמינית הככר לחם לטומאת אוכלין. וכן פירש בתוספות משום דלא שוו שיעורייהו אהדדי פי' שאין שיעור טומאת אוכלין חצי חצי חצייה בצמצום וכדמפרש ואזיל דאלו פסול גויה לר"ש הוא או שיעור שתי ביצים שוחקות לר' יוסי וא"כ הוה לן למימר לטומאת אוכלין פלגא דהאי ונימא שהוא ביצה חסר קימעא או ביצה שוחקת ואלו אנן לא תנינן הכי אלא ביצה חסר קליפה לרבנן והרי היא חסרה מקימעא או ביצה וקליפה לר' דוסא דהיינו ביצה מצומצמת לא חסרה כלום אלא שוחקת גרש"י ז"ל וכמה ועוד א' מעשרים בביצה וכן הגרסא בנוסחאות מדיוקות ופירושו אחד מעשרים לכל ביצה וביצה דהוה ליה לשתי הביצים אחד מעשרה ויש שהיו גורסין כמה ועוד אחד מארבעים בביצה שהיו מפרשין אותה גירסא אחד מארבעים בביצה לשתי הביצים דה"ל אחד משמונים בביצה הוצרכו לפרש כן משום סוגיא דלקמן וכבר דחאה רש"י ז"ל וכדבעי' למימר קמן בסמוך בס"ד:

דף פג.

קצטרסא כולי. פי' מדת סאה שלהם לפי שהיו מוחזקין בה שהיתה מדוייק' מימות הראשנים שיער ד' ואשכח בה האי סאה דהיכא פירש לאיזו מן המדות נעשית אי לפי חשבון סאה מדברית מאה וארבעין הויא פירש שהסאה ששה קבין ובכל קב כד' בצים שהרי הקב ד' לוגין ולוג ד' רביעית וכל רביעית ביצה ומחצה נמצא הלוג ששת ביצים ובכל קב כ"ד ביצים וכ"ד ששה פעמים הרי קמ"ד.

אי דירושלמי. פירש שהוסיפו עליה שתות מלבר כדאי' לקמן מאה ושבעין ותלת הויא פירש דשתות מאה הוא עשרים ושתות הארבעים הוא ח' ושתות הד' ביצה חסר חומש הוי להו כלהו קע"ג חסר חומש ולא דייקינן בחושבנה ונקטינן להו קע"ג שלמים ואי דצפורי פירש שהוסיפו בה על הירו' שתות מלבר כדלקמן מאתן ושבע הויין פירש כי המאה הוסיפו כ' והשבעים הוסיפו ג' חומשים הוו להו כלהו מאתין ושבע וג' חומשים ולא דייקינן בחושבנא ומבצרי' השלשה חומשים דל לך החומש שהוספנו פשו להו בכאן שני חומשים יותר מן הראוי דלא דייקינן בהו:

לעולם דצפורי אייתי חלתה ושדי עליהו. פירש כי הסאה הזאת היו בה שיעור החלה הראויה לבעל הבית שהוא חלק אתד מעשרים ודי כדאי' בדוכתה ולעיל בפרק חלון והוינן בה חלתה כמה הוי תמניא בצים פירש כשתוסיף עליו חלק אחד מעשרים וארבעה יעלו הקצ"ב ביצים לשמנה בצים ומה שיש מקצ"ב ועד מאתן ושבע דהיינו ט"ו ביצים

לא מחשבי' ליה משום דלא הוי כביצה ואם כן טול תמניא ביצים ושדי על מאתן ושבע ואכתי מאתן וחמסר בלחוד הוא דהויין:

גרש"י ז"ל אלא אייתי ועוד ושדי עלייהו כלו' לא תימ' אייתי חלתה ושדי עליהו אלא אימא אייתי ועוד דר' חייא ושדי עליהו. פיר' כי סאה דמן נאנסה היתה של מידת צפורי אלא שהיתה שוחקת מאד שהוסיפו עליה כשיעו' ועוד דר' חייא ושדי להו על סאה של צפורי וסליק לך לחושבנ' כיצד סאה של צפורי מאתן ושבע כשתטול מן המאתן אחד מעשרים יעלו בידך עשרה ביצים כי במאתים יש עשר פעמים עשרים תן עשר' על מאתן ושבע הרי מאתן ושיבסרי ופרכינן דאם כן פשו להו ועודת דשבע ופשו להוי נמי שני חומשים העודפים למעלה ופרקינן דכיון דלא הוי כביצה לא חשיב להו. ויש נסחאות דלא גרסי' אלא אייתי ועוד דר' וגרסי הכי אייתי ועוד דר' חייא ושדי עלייהו וה"ק מלבד השמנה שהוספת מתחלתן הוסיפו עוד ועודת דר' חייא ועודת דר' חייא הם שני ביצים לפי הגרסא שגורסין למעלה א' מארבעים בביצה לשתי ביצים שהוא אחד משמנים תוסיף למאה וששי' שתי ביצים פשו להו עד מאתן וז' מז' ביצים ואין בהם ועוד שלם ולא חשבינן ליה מ"מ כשתוסיף על מאתן ושבע דצפורי שמנ' דביצים וחולתן ושני ביצים של ועדות דר' חייא הוו להו מאתן ושבע ופרכי' דאי הכי טפי הוו כלומר שיש לנו להוסיף ועודת של מ"ז ביצים ופרקינן דכיון דלא הוו כביצה לא קחשיב ליה ורש"י ז"ל דחה פירש זה דהא ודאי איכא טפי מכביצה שהרי עודפין למעלה שני חומשין ועודפין משיעור החלה הראוי לט"ו ביצים שהוא יותר מחצי ביצה ועודפין ועודת של מ"ז ביצי' שהוא יותר מחצי ביצה לפי' אין לנו אלא כגרש"י ז"ל שגורס לעיל וכן בכאן.

ת"ר כילי. פירש שהוסיפו בירושלם על המדות שתות מלבר וכן בצפורי הוסיפו עוד על ירושלמית היא מאה ושבעים ותלת חסר חומש בדברירנא לעיל ואלו היו קע"ד היה שליש יותר חמשין ותמני בצרו מינה ביצה וחומש דלא דייקי' בה ולרבותא נקטיה דלכל היותר אין בשליש דידה אלא חמשין ותמני וע"ד האמת אפילו חמשין ותמני לא הוי אלא אמר רבא כולי פירש סאה מדברי קמ"ד מחציתם ע"ב ביצים וסאה של צפורי בועודת דר' דהיינו סאה קונטרסא של נאנסה מאתן ושבסרי ושלישיתם ע"ב ושליש. מכאן אמר' פי' ז' רביעם מרובים הקב דהיינו ז' לוגין שהם מ"ב ביצים והועד הוא ביצה וחומש כי האיפת ג' סאין שהם י"ח קבין שהם ע"ב לוגין טול מהם חד מן עשר מן ה"ט תטול ז' לוגין ומן השני לוגין שהם י"ב ביצי' ביצה וחומש ביצ' והכל מפורש יפה כפרש"י ז"ל:

דף פג:

הרי זה ברור ומבורך ורש"י גורי הרי הוא בריא ומבורך ומפריש רבינו תם ז"ל דלישנא דייק שהנשאר מעיסתו אחר שהפריש החלה שיהא כשיעור הזה ואתיא כמ"ד חמשה פטורי חמשה ועוד חייבין והועוד הוא שיעור החלה דהיינו חלק אחד מכ"ד ובהלכות חלה כתבנו יותר בס"ד:

מתני' ה"ג וכן גרש"י ז"ל אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו ולא ערבו פירש. ועולין מן החצר למרפסת בסולם הקבוע בחצר והעליות פתוחות למרפסת שלפניהם ויורדין אל החצר דרך הסולם ומן החצר יוצאים לרשות הרבים. והא דקתני ששכחו ולא ערבו פירש שלא ערבו אלו עם אלו אבל ערבו בני חצר לעצמן ובני מרפסת לעצמן שאם לא כן מאי האי דקתני כל שגבוה עשרה טפחים למרפסת פחות מכן לחצר והלא הם עצמם אוסרים זה על זה אלא ודאי כדאמרן וכן פרש"י ז"ל. כל שגבוה עשרה טפחים למרפסת פי' שאם היה שם תל או עמוד גבוה י' טפחי' בני מרפסת משתמשין בו בלבד ולא בני החצר מפני שהוי נדון עם המרפס' שתשמישו להם בנחת ולבני החצר בקושה ואם הוא פחות מעשר' הרי תשמישו בנחת גם לבני החצר ולפי' הוא לחצר ופירש' רב בש"ס דאף לחצר קאמר לומר שבני החצר ראויין להשתמש בו כמו בני המרפסת וכיון שלא ערבו אלו עם אלו אסורים להשתמש בו ופירשו בתוספות בכאן וכן פרש"י ז"ל בש"ס דהא מיירי בשהוא רחב ד' על ד' שאם לא כן מקו' פטור הוא ואחד זה ואחד זה מותר להשתמש כו והכין מוכח' בפ' חלון גבי כותל שבין שתי חצרות ואין בו ד' שאע"פ שהוא גבוה עשרה אלו עולין מכאן ואוכלין ואלו עולין מכאן ואוכלין ואליבא דר' יוחנן דהלכת' כותיה ואפי' רב לא פליג אלא בכתל עשרה והא דקתני למרפסת דאסור לבני החצר ה"מ לכלים ששבתו בבתים אבל כלי' ששבתו בחצר מותרין במרפס' אליבא דר"ש דאמר גגות וחצרות וקרפפות רשות אחת הם והלכתא כוותיה וה"ה לחצ' ומרפסת. והכא לבני חיצונות בעי' למימר ושמעי' ממתני' דאע"ג דלא ערבו בני חצר ובני מרפסת בני חצר מותרין בחצר ובכל הטפל לה ובני מרפסת מותרין במרפסת להוציא מן העליות למרפסת ולכל הטפל לו ואין אלו אוסרין על אלו להוציא מן הבתי' לשם ואע"פ שכלן נכנסין בפתח אחד ומשתמשין בחול אלו באלו: ופרש"י ז"ל הטעם משום דהתם מרפסת גבוה עשרה טפחים וכיון שכן הסולם שעולין בו למרפסת הרי היא כמחיצה גבוה עשרה טפחים שאם רצו מערבין שנים והכין אמרינן בפרק כיצד מעברין סולם תורת פתח עליו ותורת מחיצ' עליו ושניהם להקל והכא יהבינן לה תורת מחיצה לענין זה וה"ה שאם רצו היו מערבין אחד ותורת פתח אלא ששכחו ולא ערבו וקש' לפירושו למה לי האי

טעמ' תיפוק לי דכיון שערבו אלו לעצמן ואלו לעצמן הא קי"ל דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה ואפילו בשתי חצרות זו לפנים. מזו תרצו בתוספות שתפס רבינו ז"ל הטעם הזה לאוקומי סתם משנה אפי' כר' עקיב' דאמר רגל המותרת אוסרת ועוד הקשו בתוספות דאפילו גבוה המרפסת מן החצר עשרה היאך אפשר שלא יאסרו אלו על אלו ואפילו בשערבו אלו לעצמן ואלו לעצמן כיון שבאין אלו על אלו להשתמש בדרך סולמות דהא שתי גזוזטראות זו למעלה מזו ועשו לעליונה ולא עשו לתחתונה דקתני שתיהן אסורות פרישנא בש"ס טעמא דאסרו אהדדי אפילו בגבוה עשרה בבאין בני התחתונה דרך עליונה למלאת שאוסר' התחתונה על העליונה וסתם אפילו בשערבו אלו לעצמן ואלו לעצמן מיירי ותרצו דהתם הוא בשעשו סולם מחיצ' העליו' בשותפו' כדפרשי' בפרקין לקמן אבל הכא המרפס' של בני העליונה והחצר של בני החצ' וכיון שגבוהין עשרה זו מזו אינ' אוסרין אלו על אלו דרך סולם והיינו אפילו לרב נמי דאמר בש"ס לזה בשלשול ולזה בזריקה לפי המרפסת של בני העליונת ואין זריקת בני החצר אוסרתה עליהם והני תל ועמוד ובור וסלע הן של בני החצר ובני מרפסת בשותפות שאם היה כלו לאחד מהם לדידיה יהבינן ליה דיש דין גזל בשבת כדאי' בסוף פרקין ע"כ תורף דבריהם.

חוליית הבור והסלע כולי היינו דינא דרישא כלו אלא דכייל תנא והדר פריט. בד"א דגבוה עשרה למרפסת בסמוכה אבל במופלג'. פי' שהחול או הסלע או הסל רחוקי' מן המרפסת ד' טפחים אפילו גובהים עשרה לחצר. ובש"ס ל"פ אי לחצר דווקא או כיוצא בו שעומד בין שתי חצרות ולכ"א מהם תשמישו בנחת שאינו גבוה לאחד מהם עשרה טפחים פשי' לן דיניה שהרי אסורין להשתמש בו דכלהו אסרי ביה אהדדי דנפקא לן מהא דתנן לעיל חלון שבין שתי חצרות רצו מערבין אי פרש"י ז"ל ואם לא ערבו ביחד שניהם אסורין להשתמש בו בעוביו של חלון אם יש בו ד' טפחים. וא"ל דאסרי אהדדי מההיא דכתל שבין שתי חצרות שהוא רחב ד' דקתני ובלבד שלא יורידו למט' דאלמא כל מקום שהוא שוה לשניהם אסרי אהדדי ותמיהא לן אמאי נקיט היינו חלון דהא הכא לא נפקא לן דינא מחלון אלא מכתל וה"נ ה"ל למימר היינו כתל כדאמרי' בסמוך באידך: וי"ל דהכי קאמרינן דהא פשי' לן ולא אצטרכינן לפרושה כדלא אצטריך תנא לפרושי הא גבי חלון שהוא בתוך עשרה וגבי כותל שגבוה עשרה שנר' כחולק רשו' לעצמו אצטריך לפרושי שלא יורידו למטה דאסרי ביה אהדדי דאלו גבי חלון לא מצטריך למימר אלא שמערבין אחד דכיון דכן פשיט לן דאסרי ביה אהדדי אם יש בו ד' טפחים. לזה בזריקה ולזה בזריקה. פירש שהוא גבוה עשרה לכאן ולכאן ואין משתמשין בו אלא בזריקה

גובה. הא נמי פשיטא דאסרי אהדדי דהיינו כתל שבין שתי חצרות. לזה בשלשול ולזה בשלשול. פירש שיש בין שתי חצרות מקום שהוא נמוך לשתיהם עשרה טפחים שאין משתמשין בו אלא בשלשול עשרה טפחים היינו חריץ כו' לזה בשלשול ולזה בזריקה שהכתל שהוא עומד באמצע הוא גבוה עשרה ונמוך עשרה לאחד מהם.

אמר רב שניהם אסורים דקסבר דשלשול וזריקה תשמישתן שוה ואסרי ביה אהדדי. ושמואל וכו' כדמפרש טעמא ואזיל. וכלו מיירי בשהמקום הזה משותף לשניהן דאי הוו לחד מינייהו לדידיה יהבינן ליה לעולם דהא קי"ל שיש דין גזל בשבת. תנן כו' פירש קס"ד דתנא מילתא פסיקתא נקט ואפילו במרפסת שעולין ממנו לעליות בסולם גבוה י' דה"ל תל שבחצר הגבוה נמוך עשרה לבני עליות דה"ל לבני חצר בזריקה ולבני מרפסת הדרים בעליות בשלשול ואפ"ה קתני שהוא נדון לבני עליות ואין בני חצר אוסרין עליה דאלמי לזה בשלשול ולזה בזריקה נותנין אותו לזה שבשלשול כדקאמר שמואל. וקשיא לרב. והקשו בתוספות מאי קושיא והלא בני עליות כשבאין להשתמש בתל הזה יורדין דרך עליות למרפסת וכשהן שם התל להם בפחות מעשרה שהוא כפתח. וכדאמרינן לקמן דבאין בני תחתונה למלאת דרך עליונה. ויש שתרצו דמתני' מילתא פסיקתא נקט ואפילו בשהמרפסת אינה אלא מרוח אחת. וקתני מתני' דכל שגבוה עשר' טפחים למרפסת דהיינו לבעל העליות ואפילו בשעומדת תל מצדדי' אחרים שאין משתמשין בו אלא מן העליות. ומקצת רבותי ז"ל שזה נכון ואמת הוא כדבעינן למימר אבל בלאו הכי נמי לא קשיא כלל דודאי מ"ש התנא כל שגבוה עשרה טפחים למרפסת והם אוסרין אותו בתשמישן על בני חצר אינו מפני תשמיש שעושין מן המרפסת דהא מרפסת וחצר רשות אחת הם אליבא דר"ש דקי"ל כוותיה ולקמן נמי תנן שאין המרפסת אוסרת על החצר ועל כרחין אין האיסור בכאן אלא מפני תשמיש הדיורין שהן פתוחין למרפסת וכיון דס"ד דמרפסת היינו בני עליות ס"ל לזה בשלשול ולזה בזריקה וקשיא לרב ומיהו עדיין אנו צריכין לתירוץ הראשון דמתני' מיירי אפי' בתל שהוא מן הצדדין דאלו לא תימא הכי תקשי לן דאפילו לשמואל היכי ניחא מתני' דהא כיון דמאי מרפסת בני עליות ס"ל תל שבחצר לבני חצר בזריקת גובה ולבני עליות בשלשול וזריקת אויר דהאי מופלג מהם כדי רוחב המרפסת וכל שהוא מופלגת הרי הוא לחצר כדקתני סיפא דמתני' אלא על כרחין כשעומד מן הצד. כדאמר רב הונא כו' פרש"י ז"ל הדרים במרפס' כגון שיש שם דיורין ואיכא למידק דהא קי"ל שהדר במרפסת אינו אוס' כדאי' לקמן וי"ל דה"ק דמתני' בשהעליות פתוחות למרפסת בהדיא בלא סולם ואפילו מאותן דיורין קרובים לתל שבחצ' בפחות מעשרה והשתא קרו ליה שפיר בני מרפסת מפני שפתוחין לו ממש

ואפשר שאף רש"י ז"ל לזה כיון בפירושו אי הכי וכו' דמסתמא אין המרפסת גובה כ"כ שיהא ממנה עשרה טפחים עד ראש התל ולא מן הדיורין הפתוחין לה אבל לשמואל דאמר מאי מרפסת בני עליות אתיא שפיר דה"ל לבני עליות בשלשול ולבני חצר בפתח ופרקי' אליבא דרב מאי לחצר אף לחצר ושתיהן אסורין בו דה"ל לזה ולזה כפתח:

דף פד.

אילימא לחצר דהיתרא. פירש שמותר לחצר ולא אסרי עלייהו בני מרפסת אמאי רשותא דתרוייהו הוא פרש"י ז"ל דאפילו לשמואל רשותא דתרוייהו הוא דאע"ג דלשמואל מאי מרפסת בני עלי' וה"ל תל זה לבני חצר בזריקה ולבני עליו' בשלשול וזריק' הפלגה ונראה כאלו היא לבני חצר בנחת ולבני עליו' בקוש' אפ"ה כיון דלשמואל חשוב שלשול שהוא נחת לגבי זריקת גובה השתא דאיכא שלשול וזריק' הפלגא שוים הם לזריקת גובה של בני החצר ואסרי אהדדי ויפה דקדק אבל בתוס' אמרו שלא היה צריך לכך שאפילו לרב שהוא משום שלשול לזריקה כל שיצא מתורת פתח לשניה' לא שני לן בין כח אחד לב' כחות ושלשול וזריקה דחד גיסא וזריקה דאידך גיסא שוים הם וכדרהטא סוגיין לקמן גבי חוליית הבור והסלע ודוכתי אחריני כדבעי' לומר בכל חד וחד אלא מאי לחצר אף לחצר ושניהם אסורים בו פי' דשוים הם בתשמישן ואסרי אהדדי והקשו בתו' דהא אנן אליבא דרב מתרצי' וא"כ היאך אוסרין בני המרפסת על בני החצר במה שהוא מופלג ד' דהא ה"ל תשמיש אויר כדלקמן וסבר רב שאין אדם אוסר על חבירו דרך אויר כדאי' לקמן. ותירץ ר"י ז"ל דהכא מתרץ לה רב אליבא דשמואל דסבר אדם אוסר על חבירו דרך אויר והכין קאמר ליה דעל כרחין סיפא לשמואל מאי לחצר אף לחצר וא"כ אל תתמה לדידי דאמינ' דלחצ' דרישא אף לחצר קאמר וקשיא לי היכי שייך לומר הכי נמי מסתברא ולאכרוחי רישא מסיפא דלהוו בחדא גוונא לפום מאי דאמרן וי"ל דרב ה"ק דלשמואל ה"נ מסתברא דלודי ברישא דאף לחצר קאמר כיון דסיפא לדידיה על כרחין אף לחצר קאמר ועדיין הוא דחוק. ומקצת רבותי תירצו דאפילו לרב מפרשי הכא דאף לחצר קתני דע"כ לא קאמר רב אין אדם אוסר על חבירו דרך אויר אלא בדב' שאינו משותף ממש ביניהם כגון ההיא דג' חורבות שבין שתי חצרות אבל הכא התל והעמוד משותף הוא ממש בין החצר ומרפסת דאי לא לא אסרי ליה בני מפרסת על בני החצר דיש דין גזל בשבת וחורבה מחזיר לבעלים וכיון שהם בשותפות ומשתמשין שם בחול בעמוד בשותפו' לאו תשמיש אויר הוא חשוב אלא תשמיש גמור וכאותה שדחו לקמן גבי גג הסמוך לרשות הרבים דילמ' כדרב פפא דאמר בשרבי' מכתפין עליו בכומת' וסודרא

והתירוץ הזה נכון. אלא דקשיא לי עליה דהא לקמן אתי' למידק והא דרב דסבר שאין אדם אוסר לחבירו דרך תשמיש אויר מדאמ' רב גבי גזוזטראות לא שנו אלא בסמוכה אבל במופלגת ד' טפחים עליונה מותרת והא סתם שותפו' יש בין שתיהן דהא אוקימ' בשעשו מחיצה בשותפות ואפי"ה ס"ד דטעמ' דעליונה מותרת מפני שאין אדם אוסר על חבירו דרך אויר. וי"ל דאין הכי נמי לפום מאי דס"ד למידק לה מהתם אבל ההיא כבר אדחיא לה ולא נפק' לן סבר' דרב אלא מההיא דגי' חורבת שאינן משותפות ממש להשתמש לבני חצרות כנ"ל לתרץ לפי תירוץ זה של רב"י שיחיה. אבל אין זה דעת ר"י ז"ל כי הוא כתב לקמן דמאי דדחי' התם דילמא שאני סתם דכיון דלוה בשלשול וכו' דחוי' בעלמא הוא ואין טעמו של רב אלא כמסקנא דשמעתין לפי שאין אדם אוסר על חבירו דרך אויר ולדברי רב"י ז"ל אפילו בדבר שעשו בשותפות סובר רב דאין אדם אוסרו לחבירו בתשמיש אויר.

ת"ש חוליית וכו' פירש וקושיין הכא כקושיין דלעיל דקס"ד דמאי מרפסת בני עליות ומפני שהזכרנו זה למעל' קצרו בכאן והא אתמרא מעיקרא בבי מדרשא מדאמרינן לעיל כדאמר רב הונא אלא שרבינא ורב אשי כשחברו התלמוד סדרו הקושיות כסדר המשנה ויש כיוצא בזה הרבה בתלמוד.

התינח סלע בור בור מאי איכא למימר. פירש דהא סתם בור עמוק עשרה טפחים ואפילו לאותם הדרים במרפסת צריך שלשול עשר' טפחי' וה"ל לזה בגוב' ולזה בשלשול ואפילו הכי קתני למרפסת וקשיא לרב ואע"ג דלבני מרפס' צריך שלשול וזריקת אויר דהפלגה מקשי' מינה משום טעמא דכתיבני לעיל דאפילו לרב לא שני לן בין כח א' לשתי כחות. תירץ ר"י ז"ל דהתם בדחוייא בעלמא איתמ' דהא למסקנ' טעמ' דרב לפי שאין אדם אוס' על חברו בדרך אויר ואין זה מחוור דכיון דהת' איתמ' כל ההוא טעמ' ולא איפוך היכי פרכי' הכא להדי' לרב ולא דחי' כדדחי' התם אבל הנכון בתירוץ קושיא זו מה שפרש"י ז"ל שם דהתם ג' כחות איכא מחד גיסא דלבני תחתונה צריך שלשול וזריקת גובה וזריקת הפלג' ולבני עליונה בשלשול לחודיה ודכ"ע כל שהוא לזה בכח אחד ולזה בשלש כחות ה"ל כלזה בפתח ולזה בזריקה אבל כח אחד ושתי כחות שוים הם כדאמרי' הכא והכין נמי מוכח התם ואיכא למידק טובא מאי מקשי' הכא מקרקעיתו של בור שהוא עמוק עשרה לבני מפרסת דהא אנן במאני' בחוליית של בור עסקינן כדקתני בהדיא דה"ל חולית הבור כפתח לאותם סדרים במרפסת ולפיכך אוסרין אותו על בני החצר ומצאתי שהקשו כן בתו' ותירצו דסתם חוליית הבור אינה רחבה ד' טפחי' וכל שהוא פחות מד' בטל הכא והכא ולא אסרי ביה אהדדי. וא"כ מתני' לגבי גופו של בור קתני דהוי למפרסת

ועוד תירצו דחוליא טפילה היא לבור ועיקר תשמישו של בור אינו אלא למילוי לא חשיב תשמיש לדונו כפתח לאלו ולאלו.

בבור מליאת מים עמוקי' פירש והמים העליוני' שיש בבור קרובים לבני מרפסת בפחות מעשרה דה"ל כפתח. הקשה ר"י ז"ל דמשמע מכאן דלשמואל בבור עסקינן משום דס"ל כשילשול לבני מפרסת וא"כ על כרחין כי קתני פחות מכן לחצר היינו אף לחצר דהא רשותא דתרוייהו היא ואסרי אהדדי כי אע"פ שהחוליא פחותה מעשרה לחצר מ"מ הבור הוא עמוק עשרה וה"ל לזה ולזה כשלשול ואין הפרש בין שלשול גדול לשלשול קטן כל שיש בו שלשול עשרה טפחים וא"כ כי אמרינן לעיל הכי נמי מסתברא דאף לחצר קאמר ומייתי לה מסיפי דסיפי הוה לן לאתויי מהא מציעתא ותירץ ז"ל דכיון דלגבי סלע ולגבי חוליא דבור איכא לפרושי דלחצר דוקא קאמר דה"ל לזה בפתח ולזה בשלשול ניחא לן לאתוייה מסיפא.

והא חסרה. פירש וכי חסרה הויא לן למפרסת בשלשול ולחצר בזריקה וקשיא לרב ופרכינן כיון דכי לא מסרה שריא כי חסרה נמי שריא אדרבא כיון דכי חסרה אסורה כי לא חסרה נמי אסורה ומסתבר לי דבהא פלגינן דאנן פרקי' דכיון דכי לא חסרה בבין השמשות שריא לבני מרפסת כי חסר' נמי שריא דאמרי' דשבת כיון דהותרה הותרה ואפילו למאן דפליג בהא לעיל במכלתין לענין מחיצות שבת הכא לגבי תשמיש בני חצר ובני מרפסת בדבר המשותף בין שניהם מודה הוא דלמאן דשרי ליה בבין השמשות לדידיה יהבי' ליה בכוליה שבת ופרכינן דאדרבא אפילו למ"ד בעלמא דשבת הואיל והותר' הותרה שאני הכא דהכא דחסרה ולהכי נמי קיימ' וכיון שכן מעתה חשבינן ליה כמחוסר ורשות שניהם שולטות בו ואסרי אהדדי:

כטבלא. פי' שהם מוקצים מלטלטל ולאו לחצר קיימי ואע"ג שעבד ותקנן מתוקן הילכך כמלא דייניינן ליה וכיון דהותרה הותרה אפילו עבר ותקנו וא"ת והא בפרק חלון אמרינן דאפילו עבר והותיר לפנותו לא חייץ ולא מבטל מחיצה דחריץ שבין שתי חצרות וי"ל דשאני הכא דלמעט עומק הבור ולעשותו תשמיש נוח לבני מרפס' דכיון דאינו ניטל בשבת והוא תשמיש נוח להם לדידהו יהבי' ליה כן תרצו בתו' דייקא נמי דקתני דומיא דבור וסלע פירש לאו דיוקת' גמו' הוא דהא איכא למימר דבור ריקן הוא ותנא בור לעומקה ותנא סלע לגובהה כדאמרי' בעלמא למה לי ליתני סלע ולא ליתני בור דהא סוף סוף בור דומיא דסלע הוא דקתני וקושיין אמאי קתני בור והיינו דלא עבדינן צריכותא אלא לבור דאלו סלע איצטריך לפרושי בור דומיא דסלע כדפרש"י ז"ל הא דביני ביני אסור פירש ואע"ג דלבני עלייה בשלשול ולבני חצר בזריקה אסירי אהדדי וקשיא

לשמואל וא"ת ולמה ליה למידק דביני ביני אסור אדרבה קתני למעלה מעשרה בני עליה משתמשין בו ומשמע כל למעלה מעשרה מן הארץ ואפילו יש ממנו עד בני עליה שלשול גדול דהא ליתה דהא ברישא קתני אנשי עליה משתמשין כעשרה עליונים אלמא דביני ביני אסור וכי קתני סיפא למעלה מעשרה איו מודדין מן הקרקע אלא מעשרה עליונים קאמר וכן פרש"י ז"ל אמר רב נחמן וכו' פי' דהשתא כי מוקים לה ביני ביני ה"ל בתשעה ומחצה לזה בט' ומחצה לזה דה"ל לזה בפתח ולזה בפתח ולפי' אסור וק"ל אמאי לא אוקמה בכותל עשרים דהתם נמי כי מוקמת ליה באמצע הוה פחות מעשרה לכל צד כי הזיז ממעט מכאן וי"ל שהוא בא לשער הכתל בלא מקומו של זיז דהשתא ודאי אי מוקמת ליה בכתל עשרים ומוקמת ליה לזיז באמצע ס"ל לחצר בזריקה ולבני עליה בשלשול והדרן קושיין לשמואל וכן תירץ רש"י ז"ל אלא שצריך פי' לפירושי כמו שכתבנו.

דף פד:

ת"ש וכן שתי גזוזטראו' זו למעלה מזו ושתיהן בדיוט' אחת ועשו לעליונה מחיצה כדתנן גזוזטרא שהיא למעלה מן המים אין ממלאין ממנה בשבת אא"כ עשו לה מחיצה גבוהה י' טפחים בין מלמעלן בין מלמטן ולא עשו מחיצה זו לתחתונה שתיהן אסורות עד שיערבו פירש לפי שבני תחתונ' דולין בחול בדרך העליונה ועשו מחיצות עליונה בשותפו' דאי לא יש גזל בשבת וחורב' חוזר' לבעלי' וכיון שבני תחתונה משתמשין בה אוסרי' על בני העליונה והא הכא דלבני עליונה בשלשול ולבני תחתונה בזריק' ושלשול ואפ"ה אסרו עלייהו וכ"ש כשהו' לזה בשלשול ולזה בזריקה לבד וקשיא לשמואל ופרקינן אמר רב אדא כו' פרש"י ז"ל שעולין לעליונה דרך סולמות למלאת דה"ל לתרוייהו בשלשול ולפום האי פירוקא דרב אדא כי קתני שעשו לעליונה היינו כשעשו לה מחיצה מלמטה דאי בשעשו למעלה האיך עולין שם דרך סולם שהניחו מקום מן הצד כנ"ל לפי מה שפרש"י ז"ל לקמן במחיצה שהיא למעלה מן הגזוזטרא אביי אמר וכו' פירש דקיימן בגו עשרה דהדדי שאין העליונ' גבוה עשרה מן התחתונה ואע"ג דאכתי לזה בנחת ולזה בקשה שהרי יש מקצת זריקה עם השלשול ושמואל כל שהוא נחת לזה מזה נותנין לזה שבנחת ואעפ"י שיצא מדין פתח כגון שלשול וזריקה לא תקשי דטעמא דהכא לא משום תשמיש הוא אלא משום דכל דקיימי בגו עשרה אין רשות שלישי לזו מזו ואפילו לזו בפתח ולזו בזריקה כיון שאין חלוק רשויות ביניהן דכי אמרינן רשות שלישי הסמוך לשתים נותנין אותו לזה שבפתח ה"מ כגון ששתי רשויו' עצמן חלוקין בגובה כגון חצר ועליה או שהן חלוקין במחיצה כגון כותל שבין שתי חצרות

עכ"ל רש"י ז"ל ולא מבעיא קאמר כלומר וכי תימא הואיל ובגו עשרה קיימי וטעמא משום דאין לזו רשות בלא זו ולאו לאשמעינן דלזה בשלשול ולזה בזריקה אין נותנין אותו לזה שבשלשול מה לי עשו לתחתונה ומה לי עשו לעליונה לא מבעיא קאמר לא מבעיא עשו לתחתונה ולא עשו לעליונה דאיכא לאו ומי טעמא דאיסורא משום תשמיש השוה דהא חתורות הן בתוך כותל בתוך ד' טפחים כדאוקימנא לן לקמן וגובהה נמי בגו עשרה דהדדי אלא אפי' עשו לעליונה דה"ל לזה בשלשול ומקצת זריקה ולאו בשלשול לחוד ויש נחת לזה מזה קמ"ל דאסרי אהדדי בלא שום תשמיש כיון דבגו י' קיימן וגם זה מלשון רש"י ז"ל ונר' מדברי רבי ז"ל שהוא סובר דאביי מוקים לה למתני' דשתי גזוזטראו' בסמוכה תוך ד' טפחים וכדאוקמה רב לקמן ותמה למה הוצרך אביי להאריך כ"כ לאשמעינן דכל היכא דבגו עשרה דהדדי קיימי אסרי אהדדי והביא ראיה לדבריו מההוא דגו דרב נחמן דהא כל סוגיין הכי היא דתנן פחות מכן לחצר ואפי' הוא למרפסת בטפח או טפחים ולחצר בט' טפחים ומחצה שיש נחת לזה מזה ועוד מאי דאמרינן לא מבעיא עשו לתחתונה דכיון דבגו עשרה דהדדי קיימי אסרי אהדדי דהא ודאי אע"ג דלא קיימי בגו עשרה דינא הוא דאסרי אהדדי דהא לזה ולזה בשלשול לחודיה הוא ואין הפרש בכלה שמעתין בין שלשול עשרה לשלשול עשרים או יותר לפירש הנכון דאביי מתרץ לה למתני' אליבא דשמואל אפי' במופלגת התחתונה מן העליונה והיינו דחוית לן דאפי' בהא כל היכא דבגו עשרה קיימי אסרי אהדדי ואע"ג דאיכ' לתחתונה זריקת הפלגה ושלשול ומקצת זריקת גובה. והינו נמי דאיצטרך לומר דכיון דבגו עשרה קיימי אסרי אהדדי ואע"ג דמופלגי ארבע טפחים או יותר וצריך לבני העליונה שלשול גדול וזריקת הפלגה גדולה והא דמייתי ראיה מדרב נחמן בגג הסמוך לרשו' הרבים התם נמי זריקת הפלגה איכא לבני רשות הרבים דסתם רשות הרבים אית תמן חפופי וכדפרש"י לקמן כדאיתא לקמן למידק מינה לשמואל סבר אדם אוסר לחבירו דרך אויר א"נ מטעמא דלקמן אבל לשמואל אפי' במפלגת מיירי דאדם אוסר לחבירו דרך זריקה ואנן לשמואל מתרצינן הכא א"נ דאפי' רבי לא קאמר אלא בשגבוה עשרה דהשתא בעינן שתהא סמוכה אבל בשאין גבוה עשרה אפי' במופלגת. וכן פירש בתוס' האחרונות.

דאמר רב נחמן כו'. פרש"י ז"ל גג שאינו מוקף חצר בכל צדדיו אלא צד אחד רשות הרבים וסתם גג גבוה עשרה טפחים ויש שם מרפסת דלא גבוה עשרה טפחים מרשות הרבים ועולין ממנה לגג והגג הוא בפחות מעשרה למרפסת דכי עבד ליה הסולם קבוע גלי אדעתיה דסלקיה לגג מרשות הרבי' ואיהו ניחא ליה לאשתמושי ביה וכגון שהמרפסת הזו מגופפת למעלה ויש לה פתח בעשר אמות לרשת הרבים דאי לאו מגופפת היא סביב

הא כיון דלא גבוה עשרה כרמלית היא וסולם קבוע לא מהני בה ואפי' בהאי סולם קבוע אין סולם עראי לא מ"ט לאו משום דכיון דגבוה עשרה דהדדי קיימי אסרי אהדדי פי' אביי הוא דקאמר מ"ט מצי' למימר דסולם עראי לא מהני להתירו לאו משום דבהכי עסקינן דלא גבוה מרפסת עשרה לרשות הרבים ואסרי אהדדי בני רשות הרבי' על המרפסת שאסור לישתמש מן הגג למרפסת ומן המרפסת לגג דאי לאו האי טעמא מאיזה טעם ליתסר עכ"ל רש"י ז"ל אלא שטרחנו מעט לישבו לפי לשון התלמיד והקשו בתוספות דהא כל דינא דגג ואיסורו הוא מפני המרפסת שהי' לו תוך עשרה ושהיא ג"כ בתוך עשרה לרשות הרבים ואם כן היאך לא הזכירה רב נחמן בדבריו כלל וכי לא סגי לגג הסמוך לרשות הרבים בלא מרפסת לפיכך פירשו הם והוא הנכון דהכא ליכא מרפסת כלל אלא שבגג הוא בתוך עשרה לרשות הרבים ואע"פ שהוא גבוה עשרה לבית כסתם גג כגון שרשות הרבים גבוה קצת ובהא קאמר דכי ליכא סולם קבוע אסרי' עליה בני רשו' הרבי' ומיירי בגג שהוא מגופף כדפרש"י ז"ל במרפס' שלו ולכלהו פירושי היינו סייעתא דמייתי אביי מדרב נחמן דהאי גג ודאי יותר הוא נוח לבני החצר מלבני רשות הרבים דאיכא קצת גובה והפלגה ואפ"ה אסרי על בני החצר משום דכיון דבגו עשרה קיימי אסרי אהדדי. ואיכא למידק לכלהו פירושי היאך יאסרו בני רשות הרבים בכאן כלום דהא אמרי' בשלהי פרקין דיש דין גזל בשבת ועוד דא"כ כל מבוי או חצר שהוא סמוך לרשות הרבים לא להני ליה הכשר דהא אסר ליה בני רשות הרבים ואנן קי"ל דלא מחסרי אלא בשיש שם פרצה ביותר מעשר וי"ל דשאני לתשמיש גג או מרפסת לא חשיב כולי האי לחצר וכי משתמשי ביה בני רשות בחול לא קפדי עלייהו וה"ל כחצר שהחזיק בו רבים ברשות שאסור לקלקלו משא"כ בחצר ומבוי שמשתמשין שם תדי' מן הדיורין הסמוכין להם וכי משתמשי בהו בני רשות הרבים אנן סהדי דקפדי ולא מחלי וכיון שכן אין נוח להם לאסור עליהם דגזל הוא וחוזר לבעליו בשבת והיינו טעמ' נמי דכי עשה לגג סולי' קבוע דאחשבי לתשמישי למעבדי תשמיש תדיר וחשוב לבני חצר וסלקיה מבני רשות הרבים ומ"ה לא אסרי עליה וכן תירצו בתו':

מתקיף לה וכו'. כרש"י ז"ל לעולם אימא לך דכל שהוא תשמיש נוח לזה מזה אע"פ דבגו י' קיימי לא אסרי אהדדי ושאני הכי דאפי' לבני רה"ר תשמיש נח והגון להם שמשתמשין בו לחול ולתת שם קובעי' וסודרים כ"א באי' עיפין בימות החמה ולתשמיש קל היה תשמיש נוח הוא ואע"ג דבפ"ק דשבת מוכח דלא חזי לכתוף הרבים אלא עמוד שהוא גבוה תשעה מצומצמות התם הוא לכתוף משא כבד אבל לכתוף דברים קלים ככומתא וסודרא חזי אפי' ביותר מתשעה ואפי' לאוקימא מרפסת בגו עשרה ולא דמי לרשות

שבין שתי חצרות לזה בפתח ולזה בזריק' דקי"ל שנותנין אותו לזה שבפתח ואע"ג דחזי ליה שבזריק' ככומתא וסודרא דשאני התם דחצר לאו תשמישיה בדברים קלים אלא בכלים כבדים וכי גבוה עשרה לא חזי לתשמיש דהאי חצר ונותנין לזה שבפתח ע"כ ואין התירוץ שתירץ רב"י ז"ל בההיא דכותל שבין שתי חצרות מחוור והנכון שלא אמר רב פפא דתשמיש כומתא וסודרא חשוב תשמיש נחת אלא לגבי הא דגג דלכלהו פרושי תשמיש בני רשו' הרבים הוא בפחות מעשרה אבל למה שהוא גבוה עשרה טפחים לא חשיב תשמיש. ה"ג וכן גרש"י ז"ל אמר רב יהודה אמר שמואל בור שבין שתי חצרות בור שברשות הרבים והנכון בזה מה שפרש"י ז"ל וכן פי' בתו': בור שבין שתי חצרות הפרודות מזו לזו ומפסיק ביניהן כעין מבוי קטן ואין דיורין פתוחין לו והבור באותו הפסק מופלג מכתל זו ד' טפחים ומן הכתל של חצר האחרת ובני החצרו' דולין מן הבור ההוא דרך חלונות ואלו בבור שבין שתי חצרות ממש שתשמישן נוח ופתוח לבור קי"ל דכתל שלא ערבו בני החצרות אוסר למלאת ממנו בשבת אלא א"כ עשו בתוך הבור מחיצה עשרה וכדאיתא לקמן והכא נמי אלו דלא היה הבור הזה מופלגת מן החצרות היה תשמישו נוח והיה דינו כבור שבין שתי חצרו' ממש אבל עכשיו שהוא מופלגת ד' טפחים לא שלטי בה אויר חצרות אלא כדי לאסור ואי משום שיש לשניהם רשות למבוי הזה הא ליתה דהא אין דיורין פתוחין לו ובדין הוא דכל כה"ג מותר לדלות ממנו בשבת בלא שום זיז כל שהוא משום היכרא שלא ישתמשו בחצר אחרת של שנים בלא עירוב וכההיא דאמרי' בפרק הזורק גבי ספינה דאמר רב הונא מוציא זיז כל שהוא וממלא ופרישנא התם דהם מקום פטור הוא דכרמלית מארעא משחי' אלא דעבדינן זיז להיכרא בעלמא הכא נמי לא שנא כל זה פרש"י ז"ל:

דף פה.

וזיז כל שהוא דקאמר שמואל י"א דלאו דוקא דכ"ש אם הוא גדול יותר דהוי היכרא טפי וכן נרא' מלשון רש"י ז"ל ויש שפירשו דדוק' נקט זיז כל שהוא דאלו יש בו רחב ד' הרי הוא כחלון עצמו וכאלו מוצי' מרשות שניהם לרשות היחיד וליכא היכר' ודיקא נמי דלא קאמר מוציא ממנו אפי' זיז כל שהוא:

ורב יהודה אמר אפי' קניא. וא"ת ומה הוסיף רב יהודה בזה על דברי שמואל תירץ מורי הרשב"א דאנן דילמא הוה ס"ד דזיז כל שהוא היינו שיש בו טפח דחשיב קצת ועביד היכרא וכאותה שאמר בפרק חלון וכמה כל שהוא קמ"ל דאפי' קניא בעלמא וכל שהוא ממש קאמר ואינו מחוור בעיני דכיון דשינה לשונו מזיז דקניא משמע שהשנוי

הוא בגופם ולא בשעורם לכך נראה לי דזיז כל שהוא משמע דבר קבוע כעין סתם זיז ורב יהודה פירש אפי' קניא שנתנו שם עראי לפי שעה כסתם קניא א"ל אביי כו' פי' אין אדם אוסר לחבירו בדבר שאין תשמישו אלא בדרך אויר כלומר בהפלגת אויר ד' טפחים כי הכא שמפלגת החלון מן הכתל ד' אבל בזריקת גובה אויר ודאי אוסר כשאינה מופלגת ואפי' לזה בשלשול ולזה בזריקה אוסר לרב אלא ודאי כדאמרן ופשוט הוא אלא שראיתי לאי' מן הגדולים שהוקשה לו כתל שבין שתי חצרו' גבוה עשרה ורחב ד' ששניהם אסורין ואע"פ שהם משתמשים בו דרך זריקה ולפום חורפיה לא דק בה מרן דהתם זריקת גניבה והכא זריקת הפלגה וכדמוכח' סוגיין כלה דשמואל מאי היא פרש"י ז"ל כי כשנאמרו דברי רב יהודה לפני אביי ורב יוסף לא נאמרו עם דברי שמואל אלא באנפי נפשייהו בלחוד.

אילמא מהא וכו' פי' וקס"ד דטעמא משום דאסרי עלייהו בני רשות הרבים בתשמישם פרש"י ז"ל ואע"ג דאיכא זריקת אויר דהא איכא חפופי ד' סמוך לכתלים ומתרחקים על כרחם אלמא אדם אוסר על חבירו דרך אויר ומהדרינן ודילמא התם כדרב פפא דכיון דמכתפי עלה בכומתי' וסודרא תשמיש נוח והגון הוא ולא תשיב תשמיש אויר:

אלא מהא וכו' ואלו לרב אין צריך כלום דאין אדם אוסר על חבירו דרך אויר אלימא וכו' ואמר רב וכו'. פירש דכיון דמופלגת ד' טפחים ה"ל תחתונה שבעליונה בדרך זריקת הפלג' אויר ואין אדם אוסר בכך על חבירו ודילמא שאני התם כו' פירשנו לעיל הפי' הנכון שפרש"י ז"ל דה"ק דכיון דלבני תחתונה בזריקת גובה וזריקת הפלגת אויר וגם בשלשולו לעליונה בשלשול לחודיה ה"ל לזה כפתח ולזה בזריקה דמי:

אלא מהא דאמר רבה כו'. והראי' שאנו מביאין מכאן לומר דרב סבר אין אדם אוסר על חבירו בדרך אויר הוא מן המסקנא דאוקימיא משום דעבידא כחצובא דאי עבידא כשור' אפילו אמצעי מות' לפי שתשמיש שניהם בדרך אויר הוא והיינו דאמרי' ויתיב בר ברונא וכלה גרסי' לה בווין עד סיפא והא דקאמר ב' בתי' וג' חורבות ביניהם מיירי בשאין הבתים פתוחים שם אלא שמשתמשין בהן מן הבתים האלו דרך חלונות ופרש"י ז"ל כי החורבו' האלו מחיצותיהן פרוצות זו לזו ואין בהם דיורין ואין להם בעלים אלא בני הבתים האלה שמשתמשין בהם דרך חלונות ודקדקו בתוספו' כי נר' מדבריו שאלו היה להם בעלים היה אסור לאלו להשתמש בהם בשבת כלל כשם שאסור להוציא מרשות חבירו לרשותו כל זמן שלא ערבו דאע"ג דחורבא אינה אוסרת דגריעא מבית התבן דקי"ל שאינו אוסר מ"מ אסורה היא ויש מביאין ראיה לדברי רש"י ז"ל דהא קי"ל שאפי' הלך לשבות אצל ביתו בעיר אינו אוסר ולא מסתברא שתהא ביתו מותרת להם אלמ' פעמים

אינו אוסר מפני שאין בה דיורין ואעפ"כ היא אסורה וזו אינה ראיה דהתם נמי דילמ' כשם שאינו אוסר קאמר כך אין ביתו אסורה כיון שאין בה דיורין היום ועוד הביאו ראיה מדאמרינן פרק הדר דלר' מאיר אע"ג דעובד כוכבי' ומזלות כי ליתיה אינו אוסר ביתו אסור להוציא ולהכניס וגם זו אינה ראיה דההיא אליבא דר"מ דס"ל דדירה בלא בעלים שמה דירה אלא דבעובדי כוכבים ומזלות האלו היכא דליתיה מפני שהיא כדיר של בהמה שלא יאסור וביתו אסורה דסוף סוף דירה הוא אבל אנן דקיי"ל כר' יוסי ור' שמעון דדירה בלא בעלים לא שמה דירה שאינו אוסר כך אינה אסורה בין בעובד כוכבים ומזלות בין בישראל ועוד הביאו ראיה מדאמרינן בפרק הדר גבי מבוי ורבי יוחנן אמר אפילו בית וחרבה ושקלינן וטרינן עליה ואמרינן דרבי יוחנן לא גזר דילמא אתי לאפוקי מאני דבתים לחורבה מפני השתוף דאלמא אסור להכניס ולהוציא כלי ביתו לחורבתו של חבירו וזו ראיה מחוורת אבל ר"י ז"ל דחה אותם דהתם בשיש לבעל החורבה בית סמוך לה והוא משתמש בה ולפיכך היא אסורה וא"ת וא"כ תיפוק לי שמכשירין המבוי בלתי וקורה משום אותו בית והיינו דשמואל דאמר אפילו בית אחד וחצר אחת י"ל בשהיתה בית פתוח למבוי אחד ואינו רגיל לצאת ולבא בפתח שבחורבה ולעולם חורבה בעלמא וכן כל שאינו אוסר בחצר או במבוי מפני שאין בו דירה כך אינו אוסר להם שלא אסרו חכמים אלא רשות חבירו שיש בו דירה ובירושלמי יש בכאן קצת סיוע לסברא זו של ר"י ז"ל דבכל ההיא דפרק הדר דש"ס דילן נדחקת מאד לפר"י ז"ל ויש מקשים על דברי רש"י ז"ל מדאמרינן בשלהי פ' הדר עשרה בתים זו לפנים מזו אינו אוסר ונותן את ערובו אלא הפנימי בלבד ואידך הוו להו כבי' שער שאינו אוסר וע"י עירובי הפנימי משתמשין בשאר הבתים דאלמא כשם שאין בית שער אוסר כך אינו אסור להם ולאו קשיא היא כלל דשאני התם שנתנו כלם בערובו של פנימי כיון שהם לו כבית שער.

זה משתמש בסמוך לו ע"י זריקה. פרש"י ז"ל משום דלדידיה תשמישו בחול בשלשול לחוד כיון שהוא סמוך לו ולגבי חצרו אין משתמש שם אלא בזריקת הפלגה שהרי מופלגת ממנו הרבה וה"ל לדידיה בנחת ולחבירו בקשה וכאלו לזה בפתח ולחברו בזריקה והיינו דפריך ליה ר' אליעזר בסמוך משום דשרי בהא והא את הוא דאמרת לזה בשלשול ולזה בזריקה שניהם אוסרין וא"כ הא דקאמר זה משתמש בסמוך לו ע"י זריקה ברבותא נקט שמשתמש בכל אותה חורבה ואפי' בצד שהוא רחוק ומופלג ממנו ולא דמי לבור שבין שתי חצרות ומופלגו' מכתל זה בד' דסתם אינו משתמש בבור כלל אלא בזריקה ומבוי שלפניו מקום אחר הוא אבל הכא כיון שהותרה לו החורבה כשורה כלומר שהשלש חרבות בשורה אחת שנמצאת האמצע מופלגות משניהם ואין משתמשין בה

בזריקת אויר וה"ל לזה בזריקה ולזה בזריקה וש"מ דלרב כך הוא זריקת אויר דהפלגה כזריקת אויר בגובה למיסר אהדדי וא"כ היא הנותנת שיהא כל אחד אסור אפי' בסמוך לו דאע"ג דלדידיה בשלשול ולחברי' בזריקת אויר הא מר הוא דאמר לזה בשלשול ולזה בזריקה שניהם אסורים ואף על גב דההוא בזריקת גובה איתמרא מאמצעי אסור דייק לן דזריקא משך כזריקת גובה והראיה דהיינו קושיא דר' אליעזר מדאהדר ליה רב מי סברת דעבידי כשורה לא בחצובה כלומר דלדידי זריקת משך אויר אינה אוסרת כלל וכל דעבידי כשורה אפילו אמצעי מותר והא דאמר אמצעי אסור' דעבידה כחצובה שהאמצעי סמוך לשניהם ומשתמשין בו בשלשול ולפי' אוסרין זה על זה ומדקא דייקי' לעיל דס"ל לרב שאין אדם אוסר על חבירו בדרך אויר דהפלגה ופירושא דעבידא כחצובה לומר שהם כעין שלשת רגלי קנקן שני' כשור' ואחת למטה בין שניהם כעין סגול כגון זה והבתים האלו ראיתי לאחד מרבותי שיחי' שמצייר אותה שהם תחת החורב' הג' כגון זה ולפי צורה זו אף החורבות השתים הם מופלגות מכל אחד מהם ודין אחד מהם משתמש בה אלא בדרך אויר וקשיא ליה דא"כ למה אין שניהם משתמשים בהם לרב דאמר אדם אוסר על חבירו דרך אויר שהוא דבור המופלגות מכתל זה בד' ומכתל זה בד' ותירץ הוא נראה דמיירי בשחרבה שבימין מיוחדת לראובן ושל שמאל מיוחד' לשמעון ולא אמר רב שאין אדם אוסר על חבירו דרך אויר אלא באויר משותף כההיא דבור וחורבה אמצעית ואויר רשות הרבים אבל באויר שהוא מיוחד בהם ודאי אוסר אפי' לרב ע"כ ולא ירדתי לסוף דעתו כי המימרא פשוטה היא לפנינו כי השני בתים עומדים משני צדי החרבה האמצעית ונמצאו שתיהן סמוכות לאמצעי והאחד סמוך לחרבה שבצדו ומופלג מן החרבה שהיא סמוכ' לבית חבירו וכדקאמר זה משתמש בסמוך לו בשלשול כמו שפירשנו למעלה וחבירו משתמש שם בזריקה ולפיכך הוא אוסר על חבירו ואין חברו אוסר עליו כגון זה ואע"פ שהגי' בתים בנתים מ"מ השלש' חרבו' בחצבה הם והם נראין לי פשוט וכן נראה מפרש"י ז"ל והא דפרכינן לעיל והא לזה בשלשול ולזה בזריקה הא לאו דוקא לזה בזריקה לחוד דהא אין חבירו משתמש בסמוך לו אלא בשלשול וזריקת אויר אלא דס"ל שאין הפרש לרב בין שתי כחות לכח א' כיון שאינו כפתח לא' מהם וכדפרישנ' לעיל:

דף פה:

לימא שמואל לית ליה דרב דימי. פרש"י ז"ל דהא תשמיש שאין בו ד' על ד' כיון שאין בו הנחה גמורה הרי הוא תשמיש גרוע וכתשמיש אויר חשוב ואפ"ה אשכחן שהוא מותר

לזה ולזה בלא הכירא דזיז וקניא שאני הכא וכו' ורב למה הוא מתיר בלא היכרא דלא אשכחן ליה כי האי סברא בריש פרק חלון דרב דימי ברשויות דאורייתא אבל ברשויות דרבנן חכמים עשו חזוק י"ל דרב סבר דתשמיש אויר גריע טובא ולא חשיב תשמיש כלל ולא בעי היכרא וחזוק מי אמר רבה שאין אדם אוסר לחבירו דרך אויר והא איתמר וכו' פירש ושניהם לאדם אחד רב אמר אסור לזרוק מזו לזו פירש והשתא משמע לן דכיון דמרשותו לרשות שלו הוא זורק ודרך מקום פטור שהוא למעלה מעשרה לרשות הרבים ע"כ ליכא טעמא למיסר אלא משום דאויר רשות הרבים שולט ביניהם כי בני רשות הרבים משתמשין באותו אויר לפעמים ואוסרין אותו עליו וכאלו זורק בדרך חצר המשותפת ומ"ה פרכי' מינה לרב בכל דכן דכיון דתשמיש אויר כזה אוסר עליו כ"ש תשמיש אויר דלעיל דחשיב טפי והיינו דלא פרכינן מינה דשמואל אדשמואל דלעיל אסר והכא שרי א"ל ולאו מי אוקימנא כגון דמדלי חד ומחתי חד ושמואל דלא גזר בהכין לטעמיה דאמר רב רשויות דאורייתא לא גזרינן וכן פרש"י ז"ל והלכתא כרב דהלכתא כרב באסורי והא לאו מהלכות עירוב הוא דנימא הלכה כדברי המקל וכן שהוגנין משופעין ביום כאלו מדלי חד ומחתי חד נראין דברי הראב"ד ז"ל שסובר שלא אמר רב אלא בכלים שאם נופלין בארץ אינם נשברין דאלו בכלים הנשברים ליכא למיחש דאי נפלי ומתברו דאתי לאתויי הנשברים דהתם כלים הנשברים הם כלי חרס כלי סרית דלא חייש על הנשברים וקי"ל נמי שאין אדם אוסר על חבירו דרך אויר הילכך א"צ אפילו קנה בבור שבין שתי חצרות כדלעיל. וק"ל נמי כרב דאויר דלזה בשלשול ולזה בזריקה שניהם אסורים אפי' בשני כחות וכח אחד וכדכתיבנ' לעיל: חוץ מבית שער דיחיד פי' שאע"פ שאינו אוסר ראוי הוא להניח בו עירוב כיון שאינו בית שער לרבים וכן הלכה אבל מניחין בו שתוף פי' דערובי חצרות לעירובי בתים הוא בא וכאלו כלם דרים בבית שהעירוב שם ולפיכך בעינן בית דירה אבל שתוף שאינו אלא לערב החצרות לא בעינן אלא שיניחוהו במקום המשתמר ושאר כל הסוגיא כבר פירשנוה בפר' הדר בס"ד.

כגון חצרו של בן בונינוס. פי' שהיה עשיר גדול וכשהיה משאיל או משכיר בתים היה מניח שם כליו בדרך קבע כל השנה וכאלו לא נתרוקנה רשותו משם דמי ולפיכך הדר שם עמו בחצר אינו אוסר ואסיקנא דאפי' לא הניח שם אלא יתד של מחרישה או כיוצ' בו מדבר שאינו ניטל בשבת שוב אין הדר שם אוסר עליה ואסיקנ' דהלכתא כר"ש דאפי' הלך אצל בתו בעיר אינו אוס' ודוק' אצל בתו אבל הלך אצל בנו וכ"ש שאר הקרובי' שבעיר הרי זה אוס' ובהולך אצל בתו וחזר אצל בתו בשבת נחלקו המפרשים ז"ל אם הוא אוסר עליהם באותו יום או אמרי' כיון שהותר' שבת הותרה וי"א שהיא אוסר דהא עובדי

כוכבים ומזלות כי ליתיה לא אסר ואם בשבת אוסר וכן המבטל רשו' דקי"ל שאם הוציא במזיד אוס' ואחרי' פירשו דאינו אוס' דשאני הכ' שהסיע דירתו מדעתו לגמרי באותו שבת משא"כ בעובדי כוכבים ומזלות דלא הסיע מלבו דכיון דאפשר ליה דאתי ביומיה ומבטל רשות כיון שחזר בו הרי גלה דעתו שלא הסיע דירתו מלבו. והטעם הראשון נ"ל יותר נכון:

דף פו.

מתני' בור שבין כו'. ה"ג בין מלמט' בין מתוך הוגנו פיר' בין מתוך שפתיו של בור ולאפוקי מחיצה שהוא על שפת הבור דליכא היכרא ודלא כר' יהודה דאמר לא תהא מחיצה גדולה מן הכותל שביניהי' אמר רשב"ג אמר ר' יהודה ולית הלכתא כר' יהודה דבעירובין אמרו הלכ' כר' יהוד' ולא במחיצ' כדאי' בשלהי פרק חלון. אמר רב הונ' כו' פירש אדרשב"ג קאי דלמטה דקאמרי ב"ש למטה ממש בסוף הבור סמוך למים אלא דלא בעינן שתהא משוקעת במים כלל אבל אם אינ' סמוכה למים ממש לא מהניא לב"ש ולמעלה דקאמרי ב"ה למעל' ממש אפי' גבוה הרבה מן המים ובלבד שתהא תוך שפתו של בור ובין לב"ש ובין לב"ה לא חיישי למאי דמערבי מיא דבבור מחיצה בעלמא סגי לן ובהא פליגי דב"ש סברי דלא הוי היכרא אלא למטה. וב"ה סברי דאפי' למעלה איכא היכרא ולפום סברא דרב הונא לא פליגי רשב"א ות"ק אלא ה"ק דבר זה מחלוקת ב"ש וב"ה היא וב"ה בלחוד הוא דשרו מתוך הוגנו הלכה כמותם.

ורב יהודה אמר למטה למטה מן המים כו'. פרש"י ז"ל למטה דב"ש למטה מן המים שתהי' נתוני' בקרקעיתו של בור כי היכי דלא ערבי מיא דידיה וחבריה ולמעלה למעלה מן המים כלומר סמוך לשפת המים דומיא דלמט' דקאמר רב הונא ופרכינן לרב יהודה מ"ש למטה ממש כדקאמר רב הונא דלא דעריבי מיא מלתחת למעל' מן המים נמי אכתי עריבי מלעיל ופרקינן לא שמיע לך כו' כלומר דלמ"ד למטה מן המים דחייש לערובי מיא צריך שתהא המחיצה תחובה מקרקעית של בור ועל' למעלה מן המי' טפח ולאו למימרא דאכתי לא עריבי מיא כלל דהא ודאי אפי' מחיצ' של ברזל אינה מצלת בכך כדאמרינן במתני' לעיל גבי חרם שבין שני תחומי שבת אלא דמ"מ עבדי' מאי דאיפשר להדיא שיהא נראה כאלו נחלקו המי' ואין אחד מהם דולה משל חבירו היינו טעמייהו דב"ש אבל ב"ה סבר כי די לנו במחיצה עשרה למעלה ושתהא משוקעת במי' טפח וכדפריש יעקב קדונאה ולדברי רב יהודה רשב"ג ות"ק פליגי דאלו לרשב"ג לא שרי בדברי ב"ה ות"ק שרי בשתהא מחיצה למעלה ממש מתוך סוגנו זו שטת רש"י ז"ל והקשו עליו דהיכי

אפשר דלרב יהודה אליבא דב"ש דבעי למטה מן המים צריך מחיצה מקרקעיתו של בור עד למעלה מן המים טפח דא"כ אין למחיצה זו שיעור ידוע אליבא דב"ש והכל לפי עומק המים פעמים הוא פחות מעשרה ופעמים תהא יותר מעשרה ואלו במתני' משמע דלכ"ע במחיצה עשרה סגי ולא נחלקו אלא במקום המחיצה וי"ל לפי שטה זו דרשב"ג לאו אשיעור מחיצה קאי אלא אמקום מחיצה קאי וה"ק רשב"ג אומר ב"ש אומר למטה מן המים צריך לעשות מחיצה כפי מה שתהא וב"ה אומר למעלה כנ"ל. ומקצת רבותי פירשו וכן בתוספות דאפי' לרב יהודה דאמר למטה למטה מן המים היינו שישקענה בתוך המים בתחלתם ופרכינן מ"ש למטה ממש דלא כדקאמר רב הונא למעלה מן המים נמי ערובי מיא כלו' מה שתחת המחיצה א"ל האמר רב ומטו ביה משמיה דר' חייא צריך שיראו ראשי קינים למעלה מן המים טפח ולהאי פירושא קשה מאי פרקי' אכתו דנהי דעולים קנים טפח למעלה מן המים אכתי עריבי מיא מתחת המחיצה והקושיא במקומה עומדת. וי"ל דאנן הכי פרכינן למטה מן המים נמי עריבי מיא אשתכח שלא הועלנו כלום לענין תערובת המים וחלוק מים אין כאן והיכר מחיצה אין כאן ופרקינן דהא אמר רב יהודה צריך שיראו ראשי קנים טפח והא סגי לן להיכרא ואהני לן חלוק מחיצה למטה מן המים שלא יהא כלה משל חבירו להביא שהרי אין הכלי יורד למטה מן המחיצה ואע"פ שכל המים מעורבין הם מ"מ האי איכא היכרא לחלוק מים כנ"ל ולהאי שטתא בין לב"ש ובין לב"ה חיישינן דלעביד היכר מחיצה ודנעביד חלוק מים קצת שיהא נראה כאלו היה כלו משל חבירו להדיא אלא לב"ה בעירוב ההיכר למעל' סגי להו בטפח לחלוק המים וב"ה אמרי איפכא דבעי' חלוק המים במחיצ' טובא וסגי לן למעלה מן המים בהיכר טפח וגם לשטה זו רשב"ג ות"ק מפלג פליגי ודע' מקצ' רבותי בעלי התוספות שאותו טפח שצריך לעלות למטה מן המים לב"ש והטפח שצריך לפקע בתוך המים לב"ה הוא מלבד המחיצה עשרה ולכ"ע צריך מחיצה גבוה אחד עשר ולפי דבריה' לא מנה התנ' הטפח למעלה או המשוקע ולא נהיר מדקתני מחיצה עשרה ולא קתני מחיצה אחד עשר אלא ש"מ שהטפח ההוא ממנין העשרה וכן פי' הרי"ף ז"ל ושאר כל המפרשים: ויש לדקדק למה הוזכר בדברי רב הונא למטה ממש כי יותר היה הגון זה הלשון בדברי רב יהודה שמשפיל המחיצה למטה הרבה ואלו הקדים למעלה למעלה ממש היינו אומרים דאיידי דקאמר למעלה ממש נקט למטה ממש אבל עכשיו שהקדים למטה מה נאמר. וי"ל דכיון דדברי רב הונא נאמרו קודם דברי רב יהודה תפס למטה ממש ולמעלה ממש שלא נאמר למעלה היינו על הוגנו מלמעלה דכיון שנעשית לשם כן עדיפא מן הכתל שבחצר וא"כ למטה היינו למטה מהוגנו ולהכי קאמר למטה למטה

ממה מחללו של בור סמוך למים ולמעלה למעלה בחללו של בור ממש ואפי' הוא רחוק הרבה מן המים שלא תאמר עכשיו כי למעלה היינו למימרא שאינה מגעת במים ובלבד שתהא סמוכה לו כדברי ההולך למעלה קמ"ל למעלה ממש אפי' בתוך הוגנו ממש כנ"ל ואקשי' לרב יהודה דאפי' לב"ה דאמר למעלה צריך לשקע המחיצה בחוך המים טפח אלא הא דאמר רב יהודה קורה ד' מתרת בחורבה ורב נחמן וכו' וקושיין לרב יהוד' מדרב' בר אבוה דקשיש מיניה ולא חייש לערובי מיא כלל:

וקים לה דרבה בר אבוה להכי נקטה סתם לומר דבין לת"ק בין לב"ה אליבא דרשב"ג קורה זו מתרת במים דאי לא מאי קושיא נימא דאיהו דאמר כת"ק דרשב"ג אלא ודאי כדאמרן כנ"ל גרש"י ז"ל תותי קורה מיהא עריבי מיא אלא קל הוא שהקלו חכמים ופירש הוא ז"ל אלא ודאי ליתא לדרב יהודה דהכא פליג עליה ורב הונ' קי"ל דלא חייש לערובי מיא כלל וקל הוא שהקלו חכמים במים דסגי בהיכר מחיצה או במחיצה גבוה עשרה למעלה ממש או בקורה רחבה ד' שתהא נתונה על שפתו של בור לרחבה דאמרינן פי תקרה יורד וסותם וכדבעא מינה ר' טבלא מרב מחיצה תלייה מהו שתתיר בחרבה א"ל אין מחיצ' תלויה מתרת אלא במים קל הוא שהקלו חכמים במים ובמים מתרת אפי' היא תלויה לגמרי שאינה נוגעת במים דקל הוא שהקלו חכמים ולפי זה נדחית מילת' דדב יהודה וקיימא לן כרב יהודה וכתבו בתוספות כי על זה סומכין העולם שיש להם בתי כסאות על המים ושופכין שם ושופכין בשבת ואע"פ דאמרינן לקמן גבי גזוזטרא שעשו לה מחיצה לא שנו אלא למלאת אבל לשפוך אסור כלישנא בתר' קי"ל דמחיר אפי' לשפוך דבשל סופרים הלך אחר המיקל והשתא להאי שטתא מתני' דגזוזטרא דלא בעי' מחיצה נוגעת במים אתיא אליבא דהלכתא אפי' כרשב"ג ואליבא דב"ה נמי דאנו לדברי רב יהודה לא אתיא אליבא דרשב"ג ולא פרכי' ליה מיניה לעיל משו' דמוקי' לה כתנא קמא דרשב"ג והגאונים ז"ל כלם פסקו כרב יהודה דסוגייא דשמעתא כוותיה דהא רב ורבי חייא ייעקב קדונא כוותיה קיימי ואי משום הא דא"ל רב לרבי טבלא ההיא מוקים לה רב יהודה במשוקע חיך המים בטפח ובזה הקלו בה במים דאי לא תימא הכי קשיא דרב אדרב דהא רב אמר לעיל בחד לישנא צריך שיראו ראשי קנים ואזיל בשטתא דרב יהודה והכא ה"ג קל הוא שהקלו חכמים במים ול"ג אלא ולא סתרי' לדרב יהודה כלל וה"פ דאנן פרכי' מעיקר' מדרבה בר אבוה דלא חייש לערובי מיא ופרקי' דהתם נמי כיון דאיכ' קורה נמי רחבה ד' נתונה על הבור הא כדשקיל לאו מחבריה שקיל' שאין דלי הולך יותר מד' טפחים וחלק המיוחד לבדו הוא מחודו החיצון של קורה שעל פי הבור דחודו פי יורד וסותם ופרכי' דסוף סוף מיא דתותי קורה עריבי והם משותפים

בין שניהם וכ"א מהם דולה משם ופרקי' קל הוא שהקלו חכמים במים דמסתיין שאינו דולה להדיא מן החלק המיוחד לחבירו ואע"פ שדולי ממה שתחת הקורי שנראי כמשותף לא חיישינן להכי כיון דאיכא היכר קורה שרחבה ד' שנראה כאלו שני חודיה יורדין וסותמין דהא איכא היתר מחיצה שאינו דולה להדיא משל חבירו ולפי הפסק הזה אין לנו להתיר אותן בתי כסאות שהן למעלה מן המים שאין המחיצות נוגעת במים אלא א"כ הניח קורה שעל צדי הנקב שתהא רחבה טפח דנימא חודיה יורדין וסותמין ויהא הכלי דולה מתותי תקרה וכסברא דרבה בר אבוה ומיהו קשה לספק בה שתהא ההיא דגזוזטרא דלא כרשב"ג וסוגיין כולה ריהטא כרשב"ג דהא עליה שקלי וטרו בכלה סוגיין וראינו לרמב"ם ז"ל שפסק הלכה כההיא דגזוזטרא שאם היתה יורדת כנגד המים רואין אותה כאלו נוגעת ויורדה עד המים ובמחיצות בור פסק כרב יהודי דצריך לשקע ראשי הקנים במים טפח ומורי הרשב"א נראה לתרץ כי שמא נאמר שלא הוצרך רב יהודה שקוע אלא בבור וכיוצא בזה שמן המחיצה ולהלן לאחד ומן המחיצה ולצד האחד לאחר וכדי שלא ידלה משל חבירו ממש להדיא אבל גזוזטרי שעל הים שאפי' חוץ לגזוזטרא יש לבעל הגזוזטרי שותפות בי כיון דאיכא היכר מחיצי שרי ואפילו לרב יהודה דה"ל כלים ואפילו מה שחוץ לגזוזטרא כמים שתחת הקורה דערבי מיא ואפ"ה כיון דמחד לחד מינייהו ויד שניהם שוה בהם הקלו בהם חכמים והתירו והכא נמי רבותא היא ולפי זה אף לשטת הגאונים ז"ל יש להתיר אותם בתי כסאות שעל המים ואע"פי שאינם מגיעות מחיצות עד המים ובלבד שיהו להם מחיצות גבוהות עשרה למטה מהם כנגד המים בין למעלה סמוך להם כנגד המים ובין למטה ממש סמוך למים כדברי רב הונא ע"כ לשון רבי נר"ו ועוד י"ל דגבי בור שהוא משותף ממש ואויר. שביניהם שולטות בו ונראי כחצר של שותפין החמירו להצריך משוקעת במים ואפילו בזה הקלו בקורה רחבה ע"פ הבור שנראה כאלו חודיה סותמין ועביד היכרא אבל במים דרבים שהם ככרמלית ואינם נראין כמשותפין כ"כ ועבדי' גזוזטרא של ארבע מחיצות דעבדא היכרא רבא לא גריע האי היכרא לשם מקורה רחבה ד' טפחים שעל שפת הבור כנ"ל וכן דנתי לפני מורינו הרב המובהק הר"ז הלוי ז"ל.

והא דאמר רב יהודה קורה ד' מתרת בחורבה. פרש"י ז"ל דרך חורבות הנופלים נשארים בהם קורות עומדות על שיורי כתלים ויש ברחבה ד' טפחים והיא מוטל' על רחבה מותר לטלטל תחתיה דאמרינן שני חוריה יורדין וסותמין וסבר לה כרבי ישמעאל ברי יוסי דאמר מחיצה תלויה מתרת בכל מקום ולית הלכתא כוותי' ולהכי נקט רחבה ד' טפחים דכי אמרינן חודיה יורדין וסותמין יהא בין חלל המחיצות ד' טפחים שכל מחיצה

העשויה לפחות מחלל ד' אינה מחיצה ע"כ והקשו עליו בתו' דאתיא הא כרבי ישמעאל ברי' יוסי ליתה דע"כ מאן דשרי הכא לא שרי מטעם מחיצה תלויה אלא מטעם פי תקרה יורד וסותם דהא הכא ליכא מחיצה וענין פי תקרה יורד וסותם לחוד וענין מחיצה תלויה לחוד ותדע במחיצה תלויה ליכא מאן דשרי אלא רבי ישמעאל ברבי יוסי ואלו בפי תקרה ליכא מאן דפליג והרי רב דאמר הכא אין מחיצה תלויה אלא במים ואיהו ס"ל לקמן גבי אכסדרה בבקעה שפי תקרה יורד וסותם כדאיתא בפרק כל גגות. גם מה שכתב רבינו ז"ל דלהכי נקט רחבי' ד' כדי שתהא מחיצ' לחלל ד' א"כ כל שנשאר ברחבה חלל ד' בכתלים תו לא בעינן קורה ד' וליתה שהרי בבור אין קורה פחותה מד' מתר' והתם הא איכא מחיצות וכי תימא שהתם כדי שיהא דלי מהלך תותי קורה. והא לפי שטת רש"י ז"ל שכתבנו למעלה אדחי ליה ההוא טעמא ואין קורה באה אלא לעשות מחיצות בלבד ועוד א"כ דבכל קורה אמרינן פי תקרה יורד וסותם תהא קורה מתרת בכל מבוי ואע"פ שארכו כרחבו ואע"פ שאין בתים וחצרות פחותות לתוכו ותהא מתרת ג"כ בחצר לכך פירש בתוספו' דהא דרב יהודה אתיא לדברי הכל ואפילו למאן דסבר שאין מחיצה תלויה מתרת ברחבה ולהכי בעינן רחבה ד' דקים להו דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם אלא בשרחבה ד' טפחים דהויא לה תקרה חשובה ופי תקרה אמרינן פי תקרה לא אמרינן ואפילו לאביי דאמ' בפ"ק בחד מן לישני דקורה (משום דקורה) משום מחיצה וחודו יורד וסותם לאו מדאורייתא קאמר אלא שהקלו בה חכמים שתהא סותמת בקורה טפח כשם שסותמות מדאורייתא קורה רחבה ד' והכין מוכח בפרק כל גגות גבי ההיא דיתר על כן אמר רבי יהודה. א"ר יוחנן רבי יהודה בשטת רבי יוסי אמרה פי' כשם שהקל רבי יוסי להתי' מחיצה תלויסה ברחבה דחמירא ואיכא בקיעת גדיים הקל הוא להתיר מחיצה תלויה בבור אפילו מכחל שעליו:

דף פו:

ע"כ לא קאמר רבי יוסי כו'. לפום האי טעמא מחיצ' תלויה מתרת היא דבר תורה דכיון דשם מחיצה אחת היא היכי פליג בדאורייתא בין מצות עשה לאיסור סקיל' א"ו דאין זה אלא מדרבנן דגבי סוכ' אוקמוה אדאורייתא ג"ה לא ע"פ ר' יוסי ולא ע"פ ר' יהודה שהם הביאו ס"ת דרך רה"ר ור' יהודה לא שרי אלא בדרבנן ואע"פ שאין צפורי מקומו של רבי יהודה דרך התלמוד לומר כן לומר שלא נעשה ברצונו ובדעתו. ורש"י ז"ל מוחק דלא גרסינן ולא ע"פ ר' יהודה שאין צפורי מקומו ועוד דהתם בדרך חצר שאינה מעורבת הביאוהו וכדברי ר' יהודה. וה"ג לא ע"פ ר' יוסי שהיה מקומו בצפורי

אלא ע"פ ר' ישמעאל בנו לאחר מיתת אביו. ג"ה וכן גרש"י ז"ל בכאן פורסו ואפילו לכתחלה היכי פרסי כלומר דהא עשיית אהל עראי הוא לכתחלה והא אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן הכל מודים שאין עושין אהל עראי אבל במס' סוכה יש לרבי' ז"ל גרס' אחרת ופירוש אחר ושם פירשתי שאינו נוטלת וכדכתיבנ' נמי במס' שבת ולעיל במכלתין בס"ד גזוזטרא שיש בה ד' אמות על ד' אמות שהם כ"ד טפחים על כ"ד טפחים באמת ו' טפחים חוקק בה ד' על ד' פירש באמציעתה לפי שאין מחיצה לפחות מחלל ארבע טפחים. וממלא פי' דאמרינן בכל מה שהוא חוץ לנקב מכל צד נוף וגוד והרי יש מחיצות י' מכל צד ואמרינן גוד אחית מחיצת' ומפני שזו קולא גדולה ודברי רבי יהודא ג"כ קולא גדולה דהא בחדא מינייהו ליכא היכר מחיצות כלל מ"ה קאמר אמרו דבר אחד כלומר דודאי דמקל בהא מקל בהא ואף על פי שאין זו דומה לזו בצורת הענין כלל כנ"ל:

דף פז.

עד כאן וכו' פי' דהכי תניא לקמן: אמר אביי וכו' פי' שיש בתל על שפת הים או הנהר בפחו' מג' צריך שיהא בארכה ד' אמות ורחבה אחד עשר טפחים ומשהו. פי' ונותנה לאורכה ע"ג זיזן שיש בין זה לזה ד' טפחים ארך ברחב טפח ומשהו וכשנאמר כוף לכל רישיה סביב הנקב ממש כופו כלפי למטה עשרה טפחי' לכ"א ואחד מג' צדדין וישאר מרחבה טפח ומשהו לאותו שהו' נקוב כלפי הכותל ובפחו' מג' שיש מן הנסר עד הכתל הוו להו ד' טפחי' של חקק ומחיצותיה שמכאן ומכאן כנגי צדי הכתל כשתכוף אות' ג"כ לא יהא בהם ברחבם אלא טפח ומחצה ותשלים אותם לד' על ידי לבוד פחות מג' שיש מהם עד הכתל כזה היתה זקופה וכו' פי' ויעמידנה זקופה כנגד הכתל ברחוק ד' טפחים רחב' כנגד רחב הכתל וכשתאמר לכל אחד משני צדדיה שיכוף מהם טפח ומשהו כלפי הכותל ישאר מהם עד הכתל פחות מג' שהם כלבוד וישאר מרחב' כנגד הכתל ד' טפחים והרי כאן ד' טפחים לכל צד בגוב' עשרה היתי' עומד' בקרן זוית כלומר שיש סמוך לים שני כתלים כמין גם צריך שיהא בגבהה עשרה ורחבה שני טפחים ושני משהויין פירש ויעמידנה זקופה כנגד היוצא תוך ג' טפחים לכתל הא' וברחוק ד' טפחים לכתל האחר וכשנאמר בה שתכוף ותהא כעין דיומד תכוף כלפי ראש הכתל האחד טפח ומחצה לאותו כתל שהיא רחוקה ממנו ד' טפחים ונמצא שיש ממני טפח ומשהו כלפי כתל זה וטפח ומחצה כלפי כתל זה ועל ידי לבוד פחות מג' הא בכל אחד מהם ד' טפחים בגובה עשרה:

אלא דר' חייא כו'. פירש שהכתל שעל שפת הים היא רחוקה מן הנהר ואז צריך גזוזטרא של כ"ד על כ"ד ולחוק בה ד' על ד' ותהא נקובה באמצע ממש כעין אסיתא והיא נתונה ע"ג יתדות או זיזין ודולין מתוכה מן החלונות ע"י זריק' או שעושין מהלך מן החלונו' עד הגזוזטרא ללכת ולשאוב ואיכא למידק למה לי למימר בגזוזטרא הזאת נוף וגוף והלא בכל שהוא רחבה ד' טפחים אמרינן פי תקרה יורד וסותם ולפי מה שכתב ר"ת ז"ל לקמן בפרק גגות גבי אכסדרה בבקעה דאפילו לרב לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם אלא כשיש כאן לכל הפחות שתי מחיצות דעריבן ניחא. דהא גבי גזוזטרא הסמוכה לכתל ליכא אלא מחיצות הכתל בלבד שתהא שלמה. אבל רש"י ז"ל שכתב דלרב אמרינן פי תקרה יורד וסותם אפילו בד' רוחות קשיא טובא הא בר' חנינא בן עקיבא וכן מתני' דגזוזטרא דלקמן דטרחינן למעבד מחיצות עשרה לכל רוח ורוח וי"ל דלדבריו ז"ל מיירי כגון דעבידא כי ארזילא שפירש הוא ז"ל שהיא עשויה במדרון וכל שהוא משופע אין אומרים בו פי תקר' יורד וסותם: א"נ י"ל דגזוזטרא דהכ' ודמתני' מיירי בשאין פיה חלוק אלא פנימות פנימות שאין לומר בה פי תקרה יורד וסותם אבל אין זה נכון דא"כ ליתני אין ממלאין ממנה אלא בשפיה חלוק או שעשו לה מחיצה עשרה: ול"נ דתנא מיירי בפירש שהחלון גבוה יותר מעשרים אמה על שפת הים וקי"ל שאין אומרים פי תקרה יורד וסותם במה שיש תחתיו חלל יותר מעשרי' אמה וכמו שכתבו מקצת רבותי ז"ל בפ"ק דמכלתין.

מתני' אמת המים שעוברת בחצר. פירש ונכנסת בחצד מן הצד האחד ויוצאת משם מן האחר בנקבים שיש תחת הכתלים ולפי' כל שהיא עמוקה י' ורחבה ד' אין ממלאין ממנה בשבת אלא א"כ עשו לה מחיצה בחצר דנכנסת ויוצא' בתוך האמה שתהא גבוה עשרה טפחים דהוה ליה במטלטל מכרמלית לרשות היחיד ואין זה דומה ללשון ים הנכנס לחצר ואין לו מוצא מן הצד הא' לצאת וכדפרישנא בפ"ק דמכלתין: ומיהו כל שאינה עמוקה עשרה ורחבה ד' אינה חולקת רשות לעצמה ובטיל לה לגבי החצר ומותר למלאת ממנה וה"ה אם אין הנקבים שנכנסת ויוצא' בהם רחבי' ג' טפחים דכל פחות מג' כלבוד דמי ומותר למלאת ממנה בלא עשיית מחיצה:

גמרא אלימא באמת המים. פירש דלרבנן כל שרחבה ג' טפחים חשיבא כרמלית ולרשב"ג לא הוה כרמלית עד שתהא רחבה ד' אלא הא דכי כו' לימא כתנאי אמרה לשמעתיה כלומ' דרשב"ג בלחוד היא ודלא כרבנן ואלא באגפיה ולהחליף פירש ודכ"ע צריך שיהא ברחבה ד' טפחים ולענין אגפיה שעשה לה מכאן ומכאן פליגי רבנן ורשב"ג דרבנן סברי דאם יש ברחבה פחות מג' בטלה לכאן ולכאן ומותר למלאת מן האמה

ולהניח באגפים ואח"כ להכניס מן האגפים לחצר או לחלון אבל אם יש בה ג' טפחים אסור ורשב"ג סבר דפחות מד' מותר ובארבע אסור ואע"ג דאשכחן בעלמא לרבנן דכל פחות מד' טפחים חשוב מקום פטור וכדאשכחן מהא דרב דימי תי' רש"י ז"ל דגבי רשויות דאורייתא דחשיבי הוי פחות מד' הסמוך להם בטל אצלה אבל הכא גבי כרמלי' לא בטיל (אי) הוי רחב ג' ועי"ל דהכא כיון דתוך רשות היחיד קיימי והם מוקפין מחיצות דסבירו להו לרבנן דכל שיש בהם ג' טפחים שיצאה מתורת לבוד נופלים לגבי רשות היחיד ואסור לטלטל מהם לכרמלי'. והא כי אתא רב דימי אמי' עובדי כוכבים ומזלות ובלבד שלא יחליפו. פירש ואלו בהא מתנייתא בין לרבנן ובין לרשב"ג מותר להחליף כל היכא דאית ביה שיעורא למהוי הכא מקום פטו' וא"כ ההיא דרב דימי א"ר יוחנן לא רבנן ולא רשב"ג. ופרקי' דאמר לך רב דימי דהתם הוא ברשויות חלוקות דאורייתא הקלו וברשויו' דרבן עשו חזוק יותר וכדאמרי' לרב בריש פי' חלון ואמרי' לשמואל לעיל בשמעתא דבור שבין שתי חצרו' ופרכי' והא ר' יוחנן בדרבנן נמי אסור להחליף:

דף פז:

דתנן כתל וכו' ור' יוחנן אמר ואלו וכו' פירש מעלין מכאן ומכאן אין אבל לחלופי מחצר לחצר בדרך הכתל לא. וכדאמרינן עלה ואימא ר' יוחנן לטעמיה וכו' ופרקינן דההיא דפרק חלון דאמרינן לר' יוחנן דאסו' להחליף ברשויו' דרבנן זעירי תלמידו של ר' יוחנן אמרה ורב דימי פליג עלה דסבר דברשויות דרבנן מותר להחליף לר' יוחנן ואמוראי נינהו ואליבא דר"י ואמרינן מ"מ דזעירי גופה תקשה הא מתנייתא לר"י דהא הכא קתני דלכ"ע מותר להחליף ברשיוות דרבנן ופרקינן דהא מתנייתא לאו באנפי נפש' ולהחליף מוקי' לה זעירי דבהא דכ"ע אסור להחליף ומתנייתא ברחב אמת המים גופה פליגי רבנן ורשב"ג בכמה תהא חשובה כרמלית ורב דימי דאמר לעיל אין כרמלית פחותה מד' טפחי' תנאי היא ורשב"ג היא:

ופרכי' ותהוי כחורי כרמלית כלו' לזעירי דמוקים לה באמת המים גופה פחות מג' לרבנן ופחות מד' לרשב"ג למה מותר למלאת נהי דלית באמה שיעור כרמלית במה שנכנס ממנה לחצר מ"מ הרי היא חוץ לחצר לרחבה הרבה ודינה ככרמלית דקס"ד דכי היכי דחורי רשות היחיד כרשות היחיד וחורי רשות הרבים כרשות הרבים הכי נמי חורי כרמלית ככרמלית גופה אמרינן אין חורין לכרמלית שלא גזרו חכמים אלא בכרמלית גופה ולא בחורין שלה. רב אשי אמר וכו' דכל דתקון רבנן כעין דאורייתי' תקון התם בסמוכה הכא במופלגת פי' דלא אמרי' חורין רשות כרשות עצמה אלא בשסמוכין לה

תוך ד' טפחי' מן הכתל ולישנא משמע שאלו היתה סמוכה הכי נמי דהוו ככרמלית ואע"פ שאין ברחבה ד' בחצר ומשום דרוב אמת המים הנכנסת לחצר היא מופלגת נקט' תנא סתם ויש שפירש דכיון דרובה מופלגת לא פליגי רבנן ואפילו בסמוכה מותר ומסתברא דרב אשי רבותא אתא למימר דאפי' תימ' דיש חורין בכרמלית דעלמא הכא במופלגת אין חורין אבל שור' הדין דאין חורין לכרמלית בשו' מקום ואפילו רב אשי הכין ס"ל ואי נמי מספק ליה הא פשיטא להו לאביי בר אבין ורב חיננא בר אבין והלכת' כוותי' וכן פסקו רבותי ויש שפסקו כרב אשי דיש חורין לכרמלי' בסמוכה דרב אשי מפלג פליג והלכתא כוותיה דבתרא הוא. והראשון הוא יותר נכון.

רבינא אמר כגון דעבד לה נפקי אפומא כן גורס רש"י ז"ל ולג' דנפקי דהכל דרך א'. ורבי חזר לפי עיקר הברייתא דלא פליגי באמת המים ולא באגפיה אלא מילתא אחרית היא שעשתה בכניסה ויציאה של האמה הזאת בתוך האמה שני גפופין מכאן ומכאן והניח ריוח ביניהם כדי שיכנסו המים ויצאו ביניהם. ואזדו רבנן לטעמייהו ורשב"ג לטעמיה דאפליגו בפ"ק בדין לבוד דרבנן סברי דכל פחות מג' הוי כלבוד ורשב"ג סבר דכל פחות מד' הוי לבוד. וי"א דכיון דאיתיה להא דרבינא אידחיא לה סוגיא דלעיל דאוקימנא שיעור כרמלי' דרב דימי כתנאי ואוקימנ' פלוגת' בין דרב דימי לזעירי והדרינן לקושטא דמילתא דלכ"ע אין כרמלית פתוחה מד' ואפילו לרב כיון שאסור להחליף ברשויות דאורייתא כ"ש שאסור להחליף ברשויות דרבנן כדאמרי' לר' יוחנן בריש פ' חלון וכדאמרי' נמי אליבא דר' ושמואל דלית לן לטפויי פלוגתא בכדי וכל מאי דשקלינן וטרינן לעיל היינו משום דלא הוו משתכחי למתנייתא פתרי אחריני וכיון דאתא רב נחמן ואשכח להני פתרי לא משבשי' ומוקמי' פלוגתא בין אמוראי ולאוקומי דר' יוחנן בפלוגתא דהוה עבדי' לעיל הילכך אפילו לרב דמי אסור להחליף ברשויות דרבנן. והר"ז הלוי ז"ל הביא ראיה לזה מהא דאמרי' בפרק בתרא ש"מ איתי לרב דימי דאמר שלא יחליפו וההיא גבי רשויות דרבנן אמרינן לה דאלמא דרב דימי אוסר להחליף ברשויות דרבנן אבל הרי"ף ז"ל ומקצ' בעלי התוס' סברין דלא אידחיא סוגיא דלעיל משום הא דרבינ' דמאי דאמרי' לעי' בדוק' איתמר והכין קים להו וכדאמרינן להדיא ההיא זעירי אמרה דאלמא הכי קים להו וכיון דזעירי ורב דימי פליגי בה קי"ל כרב דימי שהוא מקל והילכך מותר להחליף ברשויות דרבנן ואע"ג דרב ושמואל סבי' להו דבשל דבריהם עשו חוזק הא ק"ל כדברי המקל בעירוב. ועוד דלית הלכתא כרב ושמואל לגבי דר' יוחנן והא דאמרי' בפרק בתרא איתא לדזעירי דאמ' ובלבד שלא. הכי קאמרי' ש"מ דהא ברייתא סוברת כרב דימי ודאי שאסור להחליף דהא עדיפא מדידיה דאפי' ברשויות דרבנן קתני

לה והא דלא קאמרי ש"מ איתיה לדרב זעירי משום דלא אשכחן לזעירי דאמר להדיא הכי בש"ס ויש להם על מה שיסמוכו קצת במסכת שבת בפרק הזורק גבי פלוגתא דר' יהודי ורבנן דתניא אנן מטלטלין מן הספינה לים ועם כל זה האמת מורי דרכו כי השטה הראשוני עיקר ונכונה וליכא למנדא מינא וכן דעת רבותי ותו לא מידי:

מתני' גזוזטרא שהיא למעלה מן המים. פירש ושיהא בין חלל המחיצות ד' על ד' כדי שתהא כרשות היחיד וכדפרש"י ז"ל לעיל גבי גזוזטרא דר' חנינא בן עקיבא והא דבעי מחיצות ולא סגי לן בתקרה רחבה ד' דנימא פי תקרה יורד וסותם. כבר פירשנו הטע' למעל'. בין מלמעלן ובין מלמטן פרש"י ז"ל למעלה על הגזוזטר'. ולמטה למטה מן הגזוזטרא מחוברת לה מתחתיה דאמרי' גוד אחית מחיצתא והקשו עליו בתוספות דהא כשהוי למעלה הן המים הגזוזטר' אינה נכרת שיהא עשויה לשם המים אלא להשתמש בחללה למעלה ולכלהו תנאי בעינן שתהא מחיצה נכרת לשם המים חוץ מר' יהודה שמכשיר גבי בור במחיצת הכתל ואין הלכה כמותו ותירצו דהכא כיון שהמחיצות הם סביבו' הנקב וכדפרש"י ז"ל ואין שם חלל אחר להשתמש בו הא איכא היכרא שלא נעשו אלא בשביל המים שנאמר גוד אחית מחיצתא ובתוס' פירשו למעלה שיהא מחוברת בגזוזטרא מתחתיה שרואין כאלו יורדת עד המים ועושה הכל רשות אחת ולמטה שהיא משוקעת במים ועולה כנגד הגזוזטרא ואמרי' גוד אסיק וכאלו מגעת עד הגזוזטרא וזה נראה יותר נכון. והקשו בתוס' מ"ש מהא דאמרינן בפרק הזורק ספינה שעל המים רב הונא אמר מוציא זיז כל שהוא וממלא ורבה בר רב הונא אמר עושה מקום ד' על ד' וממלא דכ"ע מיהת לא בעינן מחיצה ותרצו דהתם הא אמרינן לרב פפא טעמא דס"ל דכרמלית מארעא משחי' וכי שקיל ממקום פטור קא שקיל ואפי' זיז לא הוה צריך אלא להיכר' בעלמא עביד ליה וכיון שאין ספינ' מהלכת בפחות מי' איכא למימר דכי שקיל ממקו' פטו' קא שקיל אבל הכא פעמי' שהמי' שתחת הגזוזטרא אין בהם י' והוו להו כרמלי' ורובם כך הם על שפתו וכיון דכן הצריכו בכלם מחיצה עשרה ולרבה בר רב הונא דס"ל דלעולם המים רדונון ככרמלית הא דאמר התם עושה מקום ד' על ד' כדינא קאמר כלומר מקום חקק ד' על ד' במחיצותיה אלא שקצר לשונו דסמך אמתני' דהכא: ע"ל לדעת רש"י ז"ל דהתם משום דהוי תוך עשרים אמה ואיכא למימר פי תקרה יורד וכותם דכרב סבי' להו דאמרינן פי תקרה יורד וסותם. ג"ה וכן שתי גזווטראות כו' ורש"י ז"ל לא גריס וכן דהא מילתא אחריתי קאמר. וי"ל דה"ק כשם שאמרתי לך דגזוזטרא יחידה שאם לא עשו לה מחיצה אסור למלאת ממנה כן שתי גזוזטרות שלא עשו לאחרונה

גם כן אסור למלאת ממנה ושתיהן אסורות. ואוקימנא בשעשו בשותפות ולעיל פירשו בש"ס טעמא.

גמרא מתני' דלא וכו' וטומנין בעצה. פי' טומנין פירותיהן בספל של קטני' ואע"פ שהטל נופל בהם אינו מכשיר' לקבל טומאה ומסתפגין באלונטית ולא חיישינן דאתי לידי סחיטה שהוא תולדה של מלבן כדפרי' במסכת שבת ואיסורא דאורייתא הוא. וסתרי אינשי כו' פרש"י ז"ל כי בעלי מלאכה היו ולא היו משכימי' משום דניחא להוי כטל אלא כדי שלא יבטלו ממלאכתן ואינו מחוור בעיני רבותי דא"כ מאי כשבשביל אלא ה"ק שהיו אנשים מעונגין ולדרך תענוג היו משכימי' דקים לן כי פירותיהן היו רטובי' ולא היו צריכין טל. מסתפג כו' פי' בי"ט כדרכו ובשבת דרך חצרות וקרפפות אמר רבה בר רב הונא לא שנו כלומר דשאני בגזוזטרא ומחיצותיה אלא למלאת דכיון דאיכא מחיצה עשרה ואמרי' גודא נעשה הים והגזוזטרא ר"הי וכי ממלא מר"הי לרה"י קא ממלא אבל לשפוך כו' פי' מפני שהנהר מוליך שופכין חוץ לגזוזטר' שהיא כרמלי' ואע"ג דאיהי לתחת הגזוזטרא שפיך להו דה"ל רשות היחיד מ"מ הא אזיל מכחו לכרמלית.

דף פח.

מתקיף להו כו'. פי' דאמרי' לקמן דמותר לשפוך מים לגומ' שבחצר ואע"ג שנתמלא' בע"ש ומה ששופך שם בשב' שופע ויוצא לרשו' הרבים דה"ל כחו ברשות הרבי' דחמיר טפי ופרקינן התם תיימי מיא פי' דהתם גבי עוקה רוב הפעמים נבלעין במקומן שעל דעת כן נותנין וכי נפקי שלא לרצונו נפקי ואין דעתו לכך וכיון שהוא דבר שאין מתכוין אפי' כשהוא פסיק רישיה ולא ימות מותר שהרי אסרו בכחו כדבר שאין מתכוין אבל סכא לא תיימי לעולם תחת הגזוזטרא וא"א שיתערבו שם כלל ולפיכך אסור: איכא דאמרי כו' אפי' לשפוך שרי וכן הלכה דבשל סופרים הלך אחר המקל בכל שתי לשונו' שבתלמוד וכדכתיב' במסכת עובדי כוכבי' פשיט' היינו עוקא פי' מהו דתימ' וכו' פרש"י ז"ל משום דאיהו לא איכפת לה דליפקו לברא הקשו בתוס' דהא בפרק הזורק תניא ספיני' שבים אין מטלטלין לא מתוכה לים ולא מן הים לתוכה ר' יהודה אומר עמוקה עשרה ואינה גבוהה עשרה מטלטלין מתוכה לים אבל לא מן הים לתוכה ואמרי' מ"ש מתוכה ליה דשרי ופרישנא דאחורה שפיך להו והם יורדין מאיליהן לים דה"ל כחו בכרמלית וכחו בכרמלית לא גזרו ביה רבנן דאלמא אפי' בשיודע ודאי דלפלגו בכרמלית ושופכן על דעת כן לא גזרו כח בכרמלי' וקשיא אפי' ללישנא בתרא דהכא וכ"ש ללישנ' קמא וי"ל דההיא דהתם אתיא כלישנא בתרא דהכא דקי"ל כוותיה והכא ה"פ מהו דתימא

התי קיימי מיא הכא לא קיימי מיא קמ"ל דאפ"ה שרי משום דכחו בכרמלית לא גזרו ביה רבנן וכן פירשו מקצת רבותי י"א ועדיין אינו מחוור בעיני דכל כה"ג ה"ל לפרושי האי טעמא דכחו ככרמלית לא גזרו ביה רבנן וכדקא מפרשינן בפרקי חבית ובתוספת תרצו דהתם גבי ספינה לא גזרו בכחו בכרמלית לפי שאין דרכה להיות סמוכה לרשות הרבים אבל בגזוזטרא שבבית לרשות הרבים גזרי כחו בצד זה שעל הכרמלית אטו הצד האחר שעל היבשה דהוי כחו ברשות הרבים. והקשו על זה מהא דאמרינן בפרק חבית האי מאן דסחי מיא בנהרא לנגיב נפשיה והדר ליסק פי' דילמא אתי לאפוקי מיא די אמות בכרמלית ופרכינן אי הכי כי נחית נמי קא דחי מיא ופרקינן כחו בכרמלית היא וכחו בכרמלית לא גזרו ביה רבנן. ותרצו דשאני התם דדחיית המים בגופו כח גרוע הוא וכלאחר יד וכחו בכרמלית כלאחר יד לא גזרו והא דנקיט מילתא פסיקתא כחו בכרמלית לא גזרו הכי פרושה כחו כה"ג בכרמלית לא גזרו ביה רבנן ולישנא קלילא נקט כוותיה בתלמודא לא שנו אלא בסמוכה כו' פירשנוה למעלה הא גופא קשיא אמרת יש גזל בשבת דאלמא אע"פ שמשתמש בשל חברו בחול שלא ברשות אוסר עליו בשבת עד שיערבו והדר אמרת וחורבה מחזיר לבעלים דאלמא אינו אסור עליו ופרקינן דה"ק יש דין גזל בשבת כלומר שעושין דין השבת גזל בשבת. הא כיצד שהחרבה מחזיר לבעלים ואינו אוסר וכן הלכה וההיא דגג הסמוך לרשו' הרבים דאמרי' לעיל כבר פירשנו' שם בס"ד.

ואי אמרת יש דין גזל בשבת אמאי אסורות. פי' דבשלמא אי אמרת יש גזל בשבת ניחא. אמר רב ששת כו' פי' דאפי' בחול בדידהו משתמשי א"ה כו' פי' דבשלמא לדידי מתני' בשלא עשו מחיצה עליונה בשותפות וטעמא דרישא משום דיש גזל בשבת ומיהו סיפא כיון דעשו מחיצה לתחתונה שוב אינם רוצים לגזול לעליונה ונסתלקו אבל לדידך דאמרת כיון דשותפות יש להם בעליונה כי עבדי תחתונה אמאי לא אסרי בעליונה ופרקינן דכיון דעובדא תחתונה גליי' אדעתא דסלק נפשה מן העליונה וכאותה שאמרו בחצר שבין שני מבואות בא' רגיל ובשני אינו רגיל:

מתני' חצר שהיא פתוחה וכו'. בש"ס מפ' טעמא דכל היכא דליכ' עוקה אדם שופכן ונפקי לרשות הרבים וה"ל כחו ברשות הרבים ואסור מן הנקב ולמטה. פירש באותן שהן קמורין שיחזיק סאתים בחללה דהיינו מן הנקב שהוי פתוחה למטה אלא שמבחוץ צריך לקמור פי' צריך לכסות כדאמרינן בספרי שיש עגלות צב קמורות כלומר מכוסות כתרגומו. ופרש"י ז"ל כי לכך צריך לכסות כשהביב מבחוץ כדי שיפלו המים מידיו למקום פטור פירש לפירושו כי כשהוא ברשו' הרבים אם הוא מגולה פעמים שיעלה בקרקעות העוקה טיט ורפש וכיוצא בו ויתמעט גובהו מעשרה ונמצא שהוא כרמלית

ואולי יפחת עד פחות משלשה שהוא רשות הרבים וכי זריק התם הרי הוא שופך מרשות היחיד לכרמלית או לרשות הרבים אבל כשהוא מכוסה כלו מבחוץ ויעשו פיו ברשות היחיד לעולם דינו כרשות היחיד דחורי רשות היחיד הוא וכי שופך מרשות היחיד לרשות היחיד שפך וזה הטעם בעצמו פירש הראב"ד ז"ל אבל בתוספות פירשו בשם רשב"ם ז"ל דטעמא משום חשדא דמראי העין שלא יאמרו בית של פלוי מקלח מים בשבת. ולפי זה הטעם פירשו הא דקתני סיפא ר' אליעזר אומר ביב שהוא קמור ד' אמות לרשות הרבים שופכין לתוכו מים בשבת דכיון שהיא מכוסה ד' אמות סמוך לביתו וראשו רחוק מן החצ' תו ליכא חשדא שהרי אינו ניכר שיוצאין מחצרו ואין זה נכון דהא בש"ס אתיא למימר להדיא דטעמא דר' אליעזר משום דס"ל וימיתם תיימי מיא לכך הנכון כדפרש"י ז"ל דה"ק ביב שהוא קמור ד' אמות על ד' אמות אפי' ברשות הרבים שופכין בתוכו מים בשבת ולא חיישינן שמא יצאו המים מכחו לרה"ר דכיון שיש בו ד"א על ד' אמות מיתם תיימי מיא של בית סאתים התם וכן הכריעו בתוס':

וחכמים אומרי' אפי' גג או חצר מאה אמה פירש ועשה שם ביב לארך כל הגג או כל החצר לא ישפוך ע"פ הביב. פי' דסברי רבנן דכל ששופך לתוך הביב נראה כמתכוון לשפיכה ושיצאו לחוץ הילכך אע"פ דתימי מיא התם אסור ולא התירו אלא כששופכן ברשות הראוי לזילוף שנראה כנראה אין דעתו לזלף וז"ש אבל שופך הוא לתוך הגג והן יורדין לביב דהשתא נר' כמזלף והכי פריש לא בש"ס החצר ואכסדרה מצטרפין לד' אמות בש"ס מפרש ליה:

גמרא מ"ט וכו' פירש וכי מסתפק טפי מילתא דלא שכיחא הוא ולא גזרינן בה:

בד' אמות. אדם רוצה לזלפן פירש דחצר שיש בה ד' אמות על ד' אמות ראויה היה לזלוף מפני שמשתמשין בה דרך כבוד ושלא יעלה האיבה הילכך אפי' בשנותנן שם דרך שפיכה וסמיך לרשות הרבים אנן סהדי שאין דעתו אלא שיתפשטו בחצר וימנעו האיבה ועוד בשפיכתם לא שכיחא ואין דרך אלא לזלף וכיון דכן לא גזור בה רבנן ואפי' לשפוך שופך במקום שירצה. פחות מכאן אין אדם רוצה לזלפן פי' שהרי אינ' ראוי' לזילוף כי אינ' ראוי' לתשמיש של כבוד וכיון שכן אין מזלפן אלא שופכן במקום שיצאו לחוץ כדי שלא יטנפו חצרו ולפי' אסרו אפי' לזלפן שם דזלופן מלתא דלא שכיח' היא ומסתמ' דעתו שיצאו לחוץ ומתכוון לכך והרי הוא כאלו שופכן ממש כדי שילכו מכחו וכחו כי הא גזרו ברשות הרבים ושוב לא חלקו חכמים בין כרמלי' לרשות הרבים:

דף פח:

מאי בינייהו כו'. עיקר הפי' כפרש"י ז"ל שהיה החצר ארוך וקצור והוא שתי אמו' על ח' דהשת' יש בו מדת ד' אמו' על ד' אמו' אלא שאינו כצורתו. לר' זירא אינו צריך עוק' דהכא נמי לא תיימי מיא לרבה צריך עוק' שאין דרך לזלף חצר כזה שאין משתמשין בו תשמיש של עיקר וכן הלשון מתפרש בפרק פסין וכדפרישנ' בס"ד ולא כמו שפירשו בכאן ר"ח והראב"ד ז"ל שיש בו ארך אמו' (ח') אלא שאין בו רחב ד' אמו' בשלמ' לר' זירא ניחא אלא לרבה קשיא פירש דקס"ד שהאכסדרה הוא מן הצד הא' והשלים החצר למדת שני אמות על שמנה. וכיוצא בו כגון שהיתה כו' פירש שהשלים החצר לד' אמות על ד' אמות. הא מני רבנן היא פירש דסבי' להו טעמא דזלוף וכדפרי' במתני' ואהא דאמרינן לר' אליעזר בן יעקב דרישא דמתני' נמי כר' אליעזר בן יעקב היא.

ואקשי' ומאי דוחקיה דר' זירא לאוקומי רישא כר' אליעזר בן יעקב. וא"ת ומאי קושיא דהא אמרי' משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי ויש למדין מכאן דההיא לאו כללא היא ותדע דהא ר' יוחנן ורב יהודה סבי' להו הכין דאמרי' בפרק הדר ר' יוחנן אמר נהגו העם כר' אליעזר בן יעקב ורב יהוד' אמר מנהג ולית להו שנאמר הלכ' כר' אליעזר בן יעקב אבל הגאונים ז"ל כתבו דההוא כללא דוקא הוא וסומכין עליו בכל מקום שאין סוגיית התלמוד כנגדו. ותדע שהרי אמר אביי בריש פי' הדר והשתא דאמר שמואל הלכה כר' אליעזר בן יעקב דקי"ל משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי דאלמא כללא דוק' הוא ומיהו לא נאמרו הכללות אלא על הרוב ולפיכך ומנין שהלכה כיחיד במקום רבים והוצרכו ג"כ לפעמים לפסוק הלכה כרבים משום דהוה מסתבר טעמא דיחידאה דפליג עלי' וכיוצא בזה פעמי' שאומ' התלמוד שאין הלכה כר' אליעזר בן יעקב ופעמים שהוצרכנו לפסוק הלכה כמותו כדפסק שמואל בפרק הדר וכדפסקי' במס' נדרים ובמקומות אחרים והא דהכא להכי קשיא לן מאי דמוקים לה כר' אליעזר משום דכיון דסיפא ר' אליעזר צריכינן לדחוקה ולמימר דחסורי מחסרא וכדפרשינן תלמודא בסמוך: ופרקינן דמתני' קשיתיה דא"כ איתא דאינה חסרה אלא רבוע ליתני חצר שאין בה ד' אמו' על ד' אמו' אבל כיון דקתני חצר שפחות' משמע האי לישנא שהיא חסרה שיעור בה מדת ד' אמות על ד' אמות וזהו האמת הילכך בהא נמי הלכה כר' אליעזר ב"י וכדברי ר' זירא ועוד דהא קי"ל הלכה כדברי המקל בעירוב והא מילת' דחצרו' היא וכן פסקו בתו': מתני' דלא כחנניא יש שפירשו כי מתני' דנקט אפי' חצר ואפי' גג דלא כחנני' דלא קאמ' אלא בגג לפי שאין הגג עשוי אלא לזלף ואין זה נכון כלל. אלא הפירש מתני' דקתני דשרו רבנן לשפוך לגג

והם יורדי לביב דלא כחנניה דאיהו סובר שאין שופכין אפי' לגג לפי שאינו עשוי לבלע אלא לקלח וכן פירש"י ז"ל.

תנא בד"א כו'. פירש"י ז"ל דארישא דמתני' קאי וה"ק בד"א דחצר שאין בה ד' אמות צריך עוקה בימות החמה שאיהו רוצה שלא תטנף חצרו במים והוא שופכן כדי שיצאו לחוץ אבל בימות הגשמים שאין אדם מקפיד אין צריך עוקה ופרכינן והרי שופכין שאדם רוצה שיבלעו מים במקומן וקתני לא ישפוך דאלמא אין הפרש בזה בין ימות החמה לימות הגשמים ומהדרינן סתם למאי ניחוש לה כלומר דאם איתא דבימות הגשמים אסרו לשפוך למאי חששו אלא על כרחין אף היא אינה אלא בימות החמה שאין דרך צנורות לקלח בימי גשמים ויאמר העולם צנורו של פלוי מקלח מים לחוץ ואיכא מפני מראית העין וסבורין לומר דליכא הפרשה בין שופך דרך צנור לשופך דרך ידיו ממש לרשות הרבים אבל בימות הגשמים ודאי שרי: וקשה קצת לפי זה למה הביאוה לזו בכאן בש"ס ולא הביאוה על רישא דמתני' לכך כר"ת ז"ל דאסיפא דמתני' שלא ישפוך קאי והא דא"ל אביי והא שופכין לאו דמייתי לה מתני' אחריתי אלא ה"ק והא כל שופכין שאדם שופך בבית אפילו בימות החמה אדם רוצה שיבלעו במקומן וקתני לא ישפוך ומה לי ימות החמה או ימות הגשמים. ופרקינן שנא ושנא דהתם בימות הגשמים למאי ניחוש לה ולעולם משנתינו דוקא בימות החמה מטעמא דפרישנא ויש מקשים על פירש זה דא"כ מאי קא מפרש רבא טעמיה לפי שאדם רוצה שיבלעו מים במקומן דהא אפי' בימות החמה איתא להההוא אעמא וה"ל לרבא למימר מ"ט משו' דסתם צנורות מקלחין מים בימות הגשמים דהכי היינו טעמ' דשריות' בימות הגשמים והיינו טעמא דאסור בימות החמה:

לשון והרי שופכין כו'. יבא דחוק ומשונה לפי זה והנכון כמו שפי' הראב"ד ז"ל דיכולה קאי בין אחצר פחותה מד' אמות או אביב קמור ולהכי מסדר לה בתר כלה מתני' והכא דפרכינן והרי שופכין וכו' אתי שפיר כלומר דהאי טעמא אינו מספיק לגבי סיפא דמתני'.

אמר רב נחמן כו'. פרש"י ז"ל דסאתים דנקט דוקא הוא בין בימות החמה בין בימות הגשמים ואע"ג דתניא לעיל דבימות הגשמים שופך ושונה ואינו נמנע שופך ושונה כדי מדתה האמו' דס"ל לרב נחמן דברייתא בעוקה קטנה מחזקת סאה ושופך ושונה עד כדי סאה ואביי אמר דכיון דמחזקת סאתים כשיעור מים שאדם מסתפק מהם בכל יום שופך אפי' כור ואפי' כוריים ולאביי מתנייתא לעיל במחזקת סאתים ושופך ושונה עד כדי שירצה ואפי' כור ואפי' כורים ואין פי' זה נכון חדא דדחיקא מתנייתא דלעיל לרב נחמן ולישנא לא משמע הכין וכל כהי"ג ה"ל לתלמוד' לאקשויי ולתרוצי הכין ועוד דא"כ הא

דתניא לקמן אחת עוקה ואחי גסטרא ברכה וערבה אע"פ שנתמלאו מים מע"ש שופכין מים לתוכן בשבת לא אתיא אפי' לאביי אלא בימת הגשמים וא"כ היכי מותיב מינה אביי לרבא על מאי דפריש במתני' דהא מתני' בימות החמ' היא כדתני' לעיל והנכון כמו שפירשו דבמחזק' סאתים מודה רבי נחמן ששופך כל צרכו דטפי מסאתים מילתא דלא שכיחא היא ולא גזרו בה כלום וסאתים דנקט לאו דוק' אלא שמן הסתם אין אדם מסתפק יותר ומחזקת סאה נותנין שם סאה דוקא ואפילו בימות הגשמים לא נתן שם כל עיקר גזירה שמא יתן סאתים שהוא השיעור שאדם מסתפק בכל יום ואי שרית ליה מקצת אתי לשפוך כל שיעורו.

אביי אמר הילכך כל בימות הגשמים אפי' מחזקת סאה בלבד נותנין שם אפי' כור ואפי' כוריים ולאביי מתניתא דלעיל מיירי אפילו בעוקה קטנה אבל לרב נחמן אתיא במחזקת סאתים ודכ"ע שופך ושונה כמו שירצה קתני והלכה אביי דבתרי' הוא ומסתבי' טעמיה ודברי הרמב"ם ז"ל נוטין לפרש"י ז"ל דוק ותשכח הא דאמרי' דסתם צנורות מקלחין מים בימות הגשמים פירש שמקלחין כן מפני הגשמים שאפי' שלא בשעת הגשמים מתמצין והולכין אחר הגשמים: וכן שתי דיוטות. פירש כגון שתי עליות ולפניהם חצר שהיא פחותה מד' אמות על ד' אמות ועשתה אחת מן העליות עוקה לעצמי' סמוכי' לעלייתה והאחרת לא עשתה כלום אותה שעשת' עוקה מותרת לשפוך מים ואותה שלא עשתה אסורה וכטעמא דפרישנא בש"ס והא דנקט' תנא בדיוטות לאשמעי' דאפי' בהא חיישינן דילמא אתי לאפוקי מאני דעליות למטה בחצר וכן פירשו כל המפרשים ז"ל. וקשה לפי זה הא דנקט מקצתן עשו עוקה דה"ל למתני עשו לאחי ולא עשו לשניה' וכדקתני גבי שתי גזוזטראות ומיהו טעמים שאין התנא מדקדק בכך והראב"ד ז"ל פירש דהא מתני' תרתי מילי קתני והא דקתני וכן שתי דיוטות קאי אמאי דקתני חצר ואכסדרה מצטרפין לד' אמות ועלה קתני דה"ה אם היו שתי דיוטו' לפני עליה אחת והיו הדיוטו' זו כנגד זו שלא היו זו למעלה מזו ופתח אחד של העליה פתוח לדיוטא זו ופתח אחר פתוח לדיוטא השניה אע"פ שאין בזו ד' אמו' ולא בזו ד' אמות כיון שיש לפני עליה שתי דיוטות שבין שתיהן ד' אמות מזלף כאן וכאן ואינו שופכן בחוץ אבל אלו לא היו זו כנגד זו פעמים שיראה האחת מתקלקלת במים ויצטרך לחזור על האחרת ויכבוד עליו וישפוך בחוץ הדר קתני דינא אחרינא מקצתן עשו עוקה ועכשיו חזר לדין החצר דאירי ביה מעיקרא דחצר פחותה שאמרו שהיא צריכה עוקה ומקצת בני החצר עשו עוקה לפניה' ומקצתן לא עשו אותן שעשו מותרין לשפוך ואותן שלא עשו אסורין מטעמא דמפרש בש"ס והפי' הזה דחוק מאד מטעמא דמפרש בש"ס ופרש"י ז"ל מחוור ממנו:

מ"ט אלימא משום דנפישי מיא. פירש דהתם עוקה זו אינה אלא סאתים כדינא דלעיל ושתי הדיוטות יש להן ד' סאין לשפוך כל אחת בית סאתים ויצאו המים לחוץ והתניא אחת לי עוקה כו' אלא אי איתמר וכו' ופרכי' כי לא ערבו אמאי אסורין הקשו בתוס' אדרבה תקשי לן כי לא ערבו אמאי מותרין אפי' אותם שעשו עוקה דהא קא שפכי מרשותם לחצר המשותפת בלא עירוב ותרצו דקים לן דמתני' דקתני את שעשו מותרין היינו שישפכו בפנים בבתיהם או בדיוטא שלהם ויורדין מעצמן לעוקה דכחו בחצר המעורבת לא גזרו חכמים ומשום הכי פרכי' דכי לא ערבו אמאי לא נתיר לעשות כן אפי' לאותן שלא עשו העוקה ואמרי' אמר רב אשי גזירי דילמא אתו לאפוקי מאני דבתים לחצר פי' דכיון שהעוקה רחוקה מהם אם באים לשפוך בדיוטא שלהם לא ילכו המים מאיליהן יפה לעוקה ונתקלקל דירתם ויוצאין המים בכליהם מחוץ לעלייתם אל החצר שאינה משותפות כדי לשופכם לעוקה יפה והא דאמרי' מאני דבתים בלאו מאני נמי איכא למיחש משום מיא גופייהו אלא דלאו ארחא לשפוך מים ולהוציא' אלא בכלים.

דף פט.

פרק תשיעי כל גגות העיר

העיר רשו' אחת הן. פי' ואע"פ שהם של בעלי' הרב' ולא ערבו למט' מותר להוצי' מזה לזה כלי' ששבתו בתוכם כי אע"פ שדיורין חלוקין למט' אינם חלוקין למעל' ופרש"י ז"ל הטע' דכיון דאין תשמישן תדיר אין בהן חלוק רשות ופירשו בש"ס דלר' מאיר ה"ה שהחצרות רשות אחת וכן הקרפפות ולא מיעט ר' מאיר אלא שלא לטלטל מגג לחצר או לקרפף שהן דיורין חלוקין וכבר אפסיקא הלכתי כר"ש דאפילו גג וחצר וקרפף ומבוי כלם רשות אחת הם לכלים ששבתו בתוכם מיהת:

גמרא אומר היה רבי מאיר כו'. פרש"י ז"ל כגון עמוד שהוא בחצר וכן פירש הרב ר' אושעיא האזכנזי ופירש ז"ל דלאפוקי עמוד שהוא בבית מקורה דהשתא לא דמי לתל ברשות הרבים שאינו מקורה וליכא למיגזר ביה ומסתברא דדוקא נקט עמוד וכיוצא בו שאינו רשות חשוב לתשמיש וכיוצא בו מצוי תל ברשות הרבים ואתו למיחש כשם שזה מתבטל ברשות היחיד שעומד בו אבל עליה שבחצר וכיוצא בה שחשוב לתשמיש לא גזרי' בה משום תל ברשו' הרבים ולא אמרו כן אלא עמוד או אמת הרחים א"כ למאי דס"ד במכחשת או גרגרת אנשים ודעת רבותי שיחיו וה"ה דאפי' בעמוד לא אסרו אלא בששתי הרשויו' דשני אנשי' ולא ערבו דהשתא דמי לתל ברה"ר שאם הרשויות דחד גברא אי נמי דרבים וערבו ליכי למטעי בהא כלל דהכי נשתמש מרשותו לרשותו

ובתל זה בא להשתמש מרשות לרשות ומיהו מדברי רש"י ז"ל נראה שהוא סובר שאפי' בששתי הרשויות דחד גבר' גזר רבי מאיר וכן דעת מקצת בעלי התוספות ומה ששאלו היאך מטלטלין ספרים מן התיבה לחוצה לה אינו קשה אפילו היה הלכה כר' מאיר לפי מה שכתבנו ואפי' לפרש"י ז"ל וכ"ש שאין הלכה כרבי מאיר אלא בעמוד ואמת המים וכיוצא בו שזה דומה לתל ברשות הרבים שתשמישו ג"כ בגובה וניחא תשמישתי' ומילתא דשכיחא לאשתמושי ביה אבל בור ברשות היחיד מותר ולא גזרינן אטו תל חדא דבור לא שכיח ברשות הרבים משום היזקא ובמילתא דלא שכיחא לא גזרינן. ועוד דבור לא שכיח תשמישתיה לבני רשות הרבים משום דלא ניחא תשמישתיה כולי האי. והא כתל וכו' כי' אעיקר טעמא דפרישׁ במתני' פרכינן דהיאך אפשר לומר דטעמא דרבי מאיר במשנתנו משום ההיא דרב יצחק בר אבדימי דהא כתל שבין שתי חצרות דקביע ואמר רב יהודה לדברי רבי מאיר וכו' אלמא לר' מאיר מותר לטלטל מחצר לחצר שיש כותל גבוה עשרה ביניהן ואע"פ שלא ערבו. מ"ט לאו משום כו' ואע"ג דסתם כתל היא גבוה עשרה ורחב ד' טפחים כשיעור רשות היחיד והרי כתל זה לגבי החצר הסמוכה לה כשני גגין שהאחד נמוך עשרה ואפ"ה שרי אלמא בכה"ג לא גזר רבי מאיר משום תל ברשות הרבים וא"ת ולדידיה היכי ניחא דהא לכ"ע גג וחצר לר' מאי' שתי רשויות וכדדייקא נמי הא דרב יהודה וא"כ היאך אפשר לטלטולי בחצרות דרך כותל דה' קא מטלטל מגג של כתל זה לחצר וי"ל דסבירי להו דלא אסר רבי מאיר גג עם החצר אלא גג יותר מבית סאתי' דהוי כרמלית לדידיה וכדסבר שמואל לקמן ודקס"ד דמקשה לקמן דקא מקשׁ לרב אליבא דרבי מאיר לטלטל מגג לחצר דקסבר דלא שייכא גזירה דרב יצחק בר אבדימי דאפילו בחצר וגג שייכא. ע"ל דבדין הוא דיכול למימר ולטעמיך מי ניחא אלא דלא חש ודכותא בתלמודא כדכתיבנ' בפ"ק בס"ד ותדע דהא מצי לשנויי ליה דהכא בכתל שאינו רחב ד' טפחים שהוא מקום פטור ולית ביה משום גזרה דרב יצחק אלא דניחא ליה לתרוצי ליה לפום דעתיה דמקשׁ דהא דאמר רב יהודה היינו להכניס ולהוציא דרך פתחים והא דתנן וחכמים אומרים כל גג וגג רשות בפני עצמו הוינן בה ורב אמר אין מטלטלין בו אלא בד' אמות וטעמא מפרש בסמוך דכיון שאין כאן מחיצות ניכרות לא אמרינן גוד אסיק מחיצתא וה"ל פרוץ במלואו למקום האסור לו ואע"ג דהא איתמר אליבא דרבנן דלית הלכתא כוותייהו דהא קי"ל כר"ש כדפסקו רב ושמואל לקמן. נפקא לן מהאי פלוגתא אליבא דהלכתא לענין כלים ששבתו בבתים דאפילו ר"ש מודה שהם אסורים בגג וחצר של חבירו וכיון שכן אליבא דרב אין מטלטלין אותם בגג זה שלו מפני שהוא פרוץ במלואו לגג חבירו שהוא אסור לו לענין כלים אלא ששבתו בבית. וכן

כתבו בתוספו' וברור הוא והלכתא כרב דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי ואע"פ שאמרו שהלכה כדברי המקל בעירוב אמר ולא במחיצות וכדאמרי' על מה שאמר הלכה כדברי רבי יהודה בעירובין. ושמואל אמר מות' לטלטל בכלו פי' דאמרי' גוד אסיק מחיצתא ונמצא פרוץ במחיצות הניכרות פרש"י ז"ל בכאן דבמחיצות ניכרות היינו כשיש אויר בין גג לגג שהעומד על שפת הגג רואה שיש תחתיו מחיצה עשרה ומחיצות שאינן ניכרות כשהגגין מחוברין שאין אויר ביניהן. ונראה מדבריו ז"ל אפי' המחיצו' המחוברו' למטה עודפות ונכרו' למעלה כיון שאין שם גובה מחיצה י' לא אמרינן גוד אסיק שהרי אינו מכיר שעומד על מחיצה עשרה אבל י"א דכל כה"ג מחיצה ניכרת היא ואמרינן בה גוד אסיק ואפילו לרב וכל שיש אויר בין הגגין אלא שנותנין בסופו שום דבר שהוא בולט לחוץ ואין הכתל נראה כעין שאנו נוהגין לעשות בגג של רעפים כתבו בתו' שזו מחיצ' שאינה נכרת וכן דעת רש"י ז"ל לקמן גבי גג גדול הסמוך לקמן. איני והאמר רבי אליעזר כו' וקושיין מדתנא דבי שמואל דפליגא אדרב ואע"ג דרב תנא הוא ופליג אנן לא שבקינן למפרך לה ממתנייתא עד דמתרץ תלמודא הכין ותלמוד' נמי לא מתרץ הכין אלא היכא דלא משכח פרוק' אחרינא מי אלימא ממתני' כו' ובדין הוא דמצי לשנויי מתני' והא דרבי אליעזר בשיש בין הגגין מחיצות הנכרו' דמודה בהו רב דאמרי' גוד אסיק כדאמרינן לעיל אלא דניחא לן לתירוצה לפום דעתיה דמקשה דמשמע ליה דמיירי אפילו בשאין שם מחיצו' נכרו' לא שמיעא ליה הא שמעתא כלומר דלא אמר שמואל דמחיצות שאינן ניכרות אמרינן גוד אסיק דהויא לה דקטן מחיצה נדרסת פי' ונעשי' כקרקע עולם לדרוס בה ואפילו לשמואל ליכא למימר בה גוד אסיק:

דף פט:

אבל אין דיורין לא על זה ולא על זה שניהם שאף הקטן אינו חשוב פרוץ דאמרינן גוד אסיק ואע"פ שאין המחיצה נכרת אבל כשהמחיצה נדרסת הגדול מותר דאמרינן מצדדיו גוד אסיק ומשתרי בגפופי וכגון שאין כאן אלא רחב עשר אמות בנתים דה"ל פתחא והקטן אסור מפני שהוא פרוץ במלואו למקום האסור לו וא"ת ולמ"ד נראה בחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי קטן נמי לשתרי בגפופי גדול י"ל דכיון דגפופי גדול אינם אלא ע"י גוד אסיק מחיצתא לדידיה מצילי אבל לגבי קטן לא מצילי ולמאי דפרישנא בסמוך שיש מחיצה בגדול למעלה להיות לו לגפופי הא דלא משתרי גדול באותן גפופי למ"ד נראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משו' לחי יש שפי' דהתם לאו מחיצ' גבוה עשר' קאמר אלא מחיצה כל דהו דכיון דנכרת אמרינן גוד לגבי גדול אבל לא לגבי קטן ואת"ל

דמחיצה עשרה קאמר צריכינן לפרושא בשכתלי גג קטן נכנסין לתוך הגדול וכדאוקימנא בפ"ק סופא דההיא מתני' דלקמן דחצר גדולה שנכנסת לקטנה אבל אין מחיצה לא על זה ולא על זה שניהם אסורים פי' דאפי' גדול נמי פרוץ במלואו הוא ואע"ג דאמרינן לעיל דבמחיצות הנכרות כ"ע לא פליגי דאמרינן בהוא גוד אסיק ועמוד גבוה עשרה ורחב ד' חשיב רשו' היחיד מטעם גוד אסיק שאני הכ' דעל כרחין ישאר פרצה בין גג גדול לקטן דליכא למימר גוד אסיק אלא דלגבי גדול בעי' למעבדיה כפתח בעשר ע"י גפופין אלו וכיון דכן לא אמרינן גוד אסיק לעשות גפופין לשויה פתחא כן פרש"י ז"ל. וכתב הראב"ד ז"ל שאלו היתה מחיצה נכרת באמצעיתן אע"פ שאין בסביבו' ג"כ אלא מחיצו' מלמטה שהן נכרו' די בכך לומ' גוד אסיק ולשווינהו למעל' רשות היחיד גמורה ואע"פ שאינם עולות על הגג כלל די לה' בראיית המחיצות לעמדן על שפתו וכדאמרינן לעיל גבי תל ועמוד שברשות הרבים לא שנו ועל זה פירש שיש חוץ למקום חבורין בכל אחד מהם מחיצה קיימת וקבוע' דתרוייהו גלו דעתייהו דבעי לאשתמושי כל חד בדידיה הילכך גדול מותר בשלו דפתחא דעשר הוא וקטן לא אסר עליה וקטן אסור לשניה' מפני שנפרץ במלואו לגדול ואסרי עליה בני גדול ולדידהו נמי לא משתרי כיון דעבד ליה מאריה מחיצה קבוע לא סליק נפשיה ולא אחליה לגבייהו אבל יש מחיצה ראויה (לדידה) על הגדול ואין מחיצה ראויה על הקטן אין הקטן אסור לבני גדול משום דבני קטן סליקו נפשייהו מגגין ואחליה לבני גדול וכאלו שניהם רשות של בני גדול:

וכי הא דאמר רב נחמן כו'. דכיון דאיהו עבד סולם קבוע ואינהו לא עבוד סליקו נפשייהו ואחליה לגבי ורש"י ז"ל פרשה להא דרב נחמן דאליבא דרבנן אתיא דאמרינן דגגות רשויות חלוקו' הם אלא שהותרו לזה ע"י סולם קבוע מן הטעם שאמרנו. ואינו נכון דאמאי מוקמינן מימרא דרב נחמן דלא כהלכתא אלא ודאי אפילו לר"ש אתיא וה"ק הותר בכל הגגות כלם ואפילו לענין כלים ששבתו בביתו והוא מותר בכלן כאלו כלם שלו ובעלי הגגין אסורין כ"א בשלו אפילו להוציא שם מביתו משום טעמא דפרישנא דסליקו נפשייהו מהכא וכן הלכה וכן אמר בירושלמי מתני' בשכלן עולין בסולם מצרי או סולם צורי אבל אם היו כלם עולין בסולם מצרי ואחד עולה בסולם צורי של צורי נעשה כפתח והשאר נעשה כמטפס ועולה מטפס ויורד ע"כ. גרש"י ז"ל אמר אביי בנה עליה ע"ג ביתו ועשה עליה ריקה ד' אמות בכל הגגות כלם וכן הגרסא בכל הספרים היינו ופרש"י ז"ל בנה עליה ע"ג ביתו שהקיף כל גגו מחיצות לעליה ועשה פתח קטן רחב ד' אמות שהוא פתוח לצד הגגין הותר בכלן דהא גלי אדעתיה דקא מחזיק בהו והם לא הקפידו לעשות כן וכיון דכן אחלינהו לגבי:

אמר רבא פעמים כו'. פי' פעמים שהרקה לאסור שאפילו לר"ע דמשוי כל הגגות רשות אחת אסור בהם דעבדא להההיא רקה לגבי גגתו ומחיצה של שאר הגגין הניחה סתומה דאמרינן לנטורי תרביציה עבידא להאי רקה וסלק עצמו מן הגגין ור"ת ז"ל גורם אמר אביי בנה עליה ע"ג ביתו ועשה לפניה רקה ד' הותרו כל הגגות וה"פ אם עשה אחד מבני הגגין עליה על ביתו ונמצא שהיה מותר בכל הגגות כלם וכל הגגות אסורין לבעליהן כההיא דרב נחמן דלעולם עשה בעל העליה הזאת אצטבע רחבה ד' טפחים לפני העליה הזאת הותרו כל בעלי הגגין כ"א בגגו כדינו דהא סליק האי נפשיה מינייהו והדרו גגין למארייהו. אמר רבה כו' כלומר שיעמדו בעלי הגגין באיסור שהיו עומדין מחמת עלייתו של זה דלא אמרינן דלסלוק נפשי' עבדיה להאי ריקה אלא לנטור תרביציה הוא דעבד דכיון דאיכי למתלי בהכי לא תלינן לומר דלסלוקי נפשיה נמי עבדא:

דף צ.

בעא רמי בר חמא כו'. פרש"י ז"ל כרב ס"ל דאמר לעיל בגג בין הגגין אין מטלטלין בו אלא בד' אמות דאסרי אהדדי מהו לטלטל מאחד מהם לעמוד גבוה עשרה העומד ברשות הרבים סמוך לו. והיינו דאמרי' וכי כרמלית ורשות הרבים קא מבעיא ליה כלומר פשיטא דאסור דהא גג כרמלית היא כדאמרינן שאין מטלטלין בו אלא בד' אמו' ועמוד רשות היחיד אע"ג דאמרינן לקמן דלרבנן גג וחצר רשות אמת ואע"ג דגג כרמלית וחצר רשות היחיד שמותר בכלה כלים ששבתו בתוכה אע"פ שלא ערבו. י"ל דדילמא ההיא בגג יחידי שיש לו מחיצו' ניכרות דלא הוי רשות כרמלית ואפילו לרבין ואליבא דרב וא"ת ודילמא רמי בר חמא בעמוד שאינו גבוה עשרה קא מבעיא דהוי כרמלית י"ל דאפ"ה ניחא ליה דהא תלמוד הגג רה"י הוא מן התורה כיון דגבוה עשרה ורחב ד' והזורק לתוכו מרשות הרבים חייב אלא שעשאוהו חכמי' ככרמלית שלא לטלטל בו אלא בד' אמות כמו שעשו בקרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה להחמיר עשאוהו ככרמלית ולא להקל וכיון שכן אף בעמוד ברשות הרבים רחב ד' שאינו גבוה עשרה הוו להו הגג והעמוד רשות היחיד וכרמלית.

אגב חורפיה כלומר מיהר בשאלה זו ולא עיין בה והכי הוא דמבעיא ליה שתי אמו' בגג ושתי אמו' באכסדר' מהו פרש"י ז"ל באכסדרה של בעלים אחרים ואין לה מחיצה ואין לה פי תקרה דנימא יורד וסותם. דעבידא ביה אורזילא דהשתא הוי כרמלית וק"ל דאכתי רשו' היחיד וכרמלית קא מבעיא ליה לפום מאי דפרישנא שהגג רשות היחיד הוא מן התורה ולהחמיר הוא שעשאוהו ככרמלית ולא להקל להתירו עם כרמלית גמורה.

והנכון שהאכסדרה הזאת יש לה ג' מחיצות שכן סתם אכסדרה כדבעינן למימר קמן לדעת ר"ת ז"ל שהוא הנכון אלא שהיא פרוצה לרוח רביעית לרשות הרבים או לכרמלית ואין שם פי תקרה שיהא יורד וסותם דהשתא הוי' לה רשות היחיד מן התורה וכרמלית מדרבנן שנפרצה במלואה למקום האסור לה וכעין הגג הזה דה"ל גג ואכסדרה כשני גגין לרבנן אליבא דרב אלא דקא מבעיא ליה מדאמרינן כיון דחד מינייהו לא חזי לדירה כלו' כיון שהן שווין בתשמישן ועניינ' חדא רשות' היא ואע"ג דאיכ' שינוי בעלים ולא דמי לגגין מטעמא דפרש"י ז"ל דסתם איכא דיורין חלוקין למטה משניהם ואמור רבנן כשם שהחלוקים למטה כך יהו חלוקין למעלה או דילמא כיון דמגג לגג אסור מגג לאכסדרה נמי אסור וא"ת ואמאי לא פשטיה בעיא מהא דתניא לקמן גג וחצר אכסדרה ומרפסת רשות אחת הם ואוקימנא לרבנן ואפילו תימא דרמי בר חמא לא שמיעא ליה היאך אפשר דלא שמיעא להו לבעלי הש"ס וסלקא בתיקו. וי"ל דלעולם לא שמיע להו כדאבעיא ליה לרמי בר חמא וטובא איכא בתלמודא דסלקא בתיקו בחד דוכתא ומפשטי בדוכתא אחרינא וכדכתיבנא בכמה דוכתי בס"ד. ובתוספו' פירשו דברייתא דלקמן באכסדרה של שותפין דכיון דאית ליה לבעל הגג שותפו' בגויה ועוד דקרובין תשמישתן להיות שוים הרי הם רשות אחת לטלטל מזה לזה והא דהכא באכסדרה של בעלים אחרים וכדפרש"י ז"ל ולקמן ג"כ פרש"י ז"ל בהא דאמר רב יהודה לדברי חכמים גגים וחצרות רשות אחת הם בחצר שיש לו בה שותפות דוקא ושתי אמות בחורבה מהו פי' והחורבה פרוצה לרשות הרבים ודינא כגג שהוא רשות היחיד מדאורייתא וככרמלית מדרבנן וכשת"ל דגג ואכסדרה מותרין קא מבעיא ליה מטעמא דמפרש ואזיל דלא ידע אי דיינינן לה לחורבה כגג שאין בה דיורין כיון דהשתא לא חזיא לדירה והויא לה בהדי גג חדא תשמישתא וליכא אלא שינוי בעלים בלחוד ושריא הכא כדשרי' בגג ואכסדרה משום דתשמישתן שוה או דילמא דכיון דחזיא לדירה אין תשמישתן שוה עס הגג דלא חזי לדירה וכיון דאיכא שינוי תשמישתן ושינוי בעלים שתי רשויות הם ולא אפשיטא. גגין השוין פי' שאין אחד מהם גבוה עשרה מחבירו. לר' מאיר פירש דחשיב ליה רשות אחת וגג יחידי פירש שאינו סמוך לאחרים לרבנן פירש דאפילו לרבנן ליכא גג דליתסר עליה. **רב אמר כו'**. ושמואל אמר כו' בד' אמות כדין כרמלית ואמרינן קשיא דרב אדרב פרש"י ז"ל דאע"ג דטעמא דרב דלעיל הוה אליבא דרבנן דחשבי גגין כל אחד רשות לעצמו ונמצא שכל אחד מהם פרוץ במלואו הוא למקום האסור לו ואלו הכא אינו פרוץ למקו' האסור לו דהא גג יחידי הוא לרבנן וגגין השוין לר' מאיר כלן רשות אחת מ"מ לא סגיא שלא תהא רשות הרבים או כרמלית עוברת בגגין הללו לפניהם ולאחריהם ולצדי

הגגין החיצוניים ואם כן אמאי לא אסרי עלייהו דהא ליכא מחיצות לגגין אלא לשם. פי' לפירושו דמסתמא כל שהוא גג יחידי וכן בגגין השוין נותנין בסוף הגג היוצא לרשות הרבים או לכרמלית שום כסוי הבולט כעין גגין של רעפים שלנו וכה"ג מחיצות שאינן נכרות הם חשיבי מחיצות למימר גוד אסיק ואליבא דרב כדאיתא לעיל ופרקינן דהתם ליכא מחיצתא אבל הכא מיירי בדאיכא מחיצתא שאין שום כסוי בולט על שפתם. והקשו בתו' וכי ליכא מחיצתא נמי היאך רשות הרבים או רשות כרמלית אוסרת שם שהרי אין כרמלית למעלה מי' ולא רשות הרבים. ויש שתרצו שהתם הוא שכרמלית אין אוירה עולה ותופסת אלא עד עשרה דלמעל' מעשר' רשות הרבים או דכרמלית הוי מקום פטור אבל זיז או נסר שבולטין שם ואין להם מחיצות המגיעות לארץ ודאי אסו'. והשר מקוצי ז"ל הקש' שאין זה טעם שאין אויר רשות הרבים או כרמלית למעלה מי' והוא אויר המותר מאיזה טעם נאסר זיז הבולט שם או גג הסמוך שם והרי אינו יוצא למקום האסור. ועוד תל שהוא מד' אמות עד ב"ס שהוא ברשות הרבים קי"ל שמותר לטלטל בכלו אם הוא גבוה עשרה ורחב ד'. ואע"פ שהוא פרוץ במלואו לרשות הרבים והתם אין מחיצו' נכרו' סביב ואפי"ה דינו כד' אמות ופירש הוא ז"ל דהא דהכא בגג יחידי שהוא יותר מב"ס משמע לתלמודא דהכין קים להו וכדאמר שמואל לקמן הא איכא יותר מב"ס ומעיקרא נמי הכי הוי סבירא לן אלא דאתיא לשמואל בין ב"ס ליותר מב"ס ולהכי פרכינן קשיא דרב אדרב דהיכי שרי לטלטל בכלו כיון שהוא יותר מב"ס ולית ליה גוד אסיק מחיצתא כדאיתא לעיל דהכא נמי שפתם מכוסה לחוץ ואין כאן מחיצות נכרות מן הסתם וכדפרישי' לעיל ופרכי' דהכא בדאיכא מחיצתא הניכרת עסקינן וכיון דכן אע"פ שהוא יותר מב"ס אינו ככרמלית דאמרי גוד אסיק וכיון דמחיצות דלמטה לדידן עבידן הרי הוא מוקף לדירה הא אלו ליכא מחיצתא ס"ל כאקרפף יותר מב"ס של הוקף לדירה שאין מטלטלין בו אלא בד' אמות אבל בגג ב"ס לא בעי' מחיצתא קשיא דשמואל אדשמואל פירש דאפילו בדליכא מחיצות הנכרת קאמר לעיל דאמרינן גוד אסיק וכ"ש הכא דאוקימנא דאיכא מחיצתא ופרקי' דהתם ליכא ב"ס וכי אמרינן גוד אסיק אפילו תימא דמחיצות כיון דלמטה עבידן למעלה לא חשיבא הוקף לדירה וס"ל קרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה שאין מטלטלין בו אלא בד' אמות ורב סובר דכיון דלמטה לדירה עבידן למעלה נמי לדירה עשאן וכתבו בתו' שלא דן שמואל להיו' גג כקרפף משום מחיצ' דלמטה עבידן אלא בגג יותר מב"ס אבל יות' מב"ס אינו דן אותו כקרפף אלא כחצר ותדע דהא אמרינן לקמן דלרבנן גג וחצר רשות אחת וחצר וקרפף שתי רשויות ואם איתא דגג דינו כקרפף אפילו בב"ס היה להם לאסור גג וחצר כמו קרפף

וחצר אלא ודאי כדאמרן וטעמא דמילתא משום דגג לדירה חשוב קצת לענין דכשאינו יותר על ב"ס לאחשביה בקרפף ואע"ג דמחיצות התחתונה לאו למעלה עבידן והלכתא כרב באיסורי דאפילו ביותר מב"ס חשבי' ליה מוקף לדירה.

ספינה רב וכו' ושמואל וכו' פירש לאו למימרא דלהבריח מים עשויות ולא חשיבי מחיצות כלל ולאסור אפילו בספינה דב"ס דהא ליתא דא"כ תקשי דשמואל אדשמואל דהא איהו דפסק בפרק מי שהוציאוהו הלכה כר"ג בספינה דכלה כד' אמות דמיא ומהלך את כלה ולאפוקי מדרבי זירא דאמר התם מחיצות להבריח מים עשויות ולא חשיבי מחיצות כלל והיוצא מחוץ לתחום אינו מהלך שם אלא ד' אמות אלא הכא בספינה יותר מב"ס היא כדפרש"י ז"ל דבעינן מחיצות לשם דירה וסבר שמואל דכיון דלהבריח מים עשויות אין תשמישו חשוב להיות היקפו היקף לשם דיר' והויא לה כקרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדיר' הא לאו הכי ודאי מחיצות שמם אליבא דב"ס להתיר לטלטל בכלה כשאינה יתירה יותר מב"ס ולהתיר ליוצא חוץ לתחו' להלך בכלה ואפילו היא יתירה על ב"ס ובלבד שלא יטלטל בה אלא בד' אמות ומודה רב שאם כפאה על פיה שאין מטלטלין בה אלא בד' אמות.

דף צ:

והוינן בה כפאה למאי אי לימא לדור תחתיה מ"ש מגג יחידי. פירש דס"ל לרב שאפילו הוא יותר מב"ס אמרינן גוד אסיק וחשבינן ליה מוקף לדירה וכי תימא דשאני התם דלמטה מיהת לדירה עבידן פרש"י ז"ל דהכא נמי כפייתה זו היא עשיית' וא"כ נימא גוד אסיק ויהא מותר לטלטל בכלה ואפילו על גבה אלא כפאה ליפאתה דהשתא ליכא כפייה לדירה כלל הילכך אפילו תחתיה אין משתמשין בו אלא בד' אמות דהא אין מחיצותיה עשויות לדור תחתיה והכא נמי דהפכה לאו להשתמש תחתיה הפכה ומיהו בשאינה יתירה על בית סאתים מטלטלין בכלה בין למעלה בין למטה דהא איכא מחיצו' והא איכא היקף לדירה אלא ביותר מב"ס כן נראה דעת רש"י ז"ל:

מתני לה אכסדר' פרש"י ז"ל דמתני לה להא דרב חייא בר יוסף אכסדרה פי' קמייתא דרב חייא בר יוסף דאמר שמואל הלכתא כוותיה דרב דאלו בתרייתא דרב חייא בר יוסף לא שייכא בהא דאכסדרה כלל:

אכסדרה בבקעה. פרש"י ז"ל אכסדרה שהיא פרוצה מכל צד עמוד קרויה ע"ג עמודים ויש בה בכל רוח תקרה רחבה ד' ולפי פירש זה ר"י סובר דאפילו מד' רוחות אמרי' פי תקרה יורד וסותם והקשה עליו ר"ת ז"ל דהא סתם לאכסדרה סתומה היא מג' צדדין

וכדאמרי' בפ' לא יחפור העולם דומה לאכסדרי' ועוד הקשה ה"ר ישעיה ז"ל מדאמרינן במנחות אכסדרה פטורה מן המזוזה ואי בשפרוצה לכל צד פשיטא אלא ודאי בשסתומה לג' רוחות ואשמעינן דאפילו הכי פטורה מן המזוזה כיון שאין לה פצימין ברוח רביעית ולהאי פירושא לשמואל לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם אפי' לרוח אחת ולרב נמי אפשר דלא אמרינן לה בשתים וג' רוחות וכבר כתבנו מקצת בפ"ק ולקמן בפרק נכתב בס"ד והלכתא כרב.

ולרב אליבא דרבי מאיר לטלטל מגג לחצר. פירש ואפילו מגג יותר מב"ס היכא דמינכרא מחיצ' דהא ס"ל לעיל דאפי' בהאי מטלטלין בכלו וכיון שכן בחצ' נמי מטלטלין בכלו לדברי הכל ואע"פ שלא ערב' וכדאי' בפרק רבי אליעזר דמילה. א"כ יהא מותר לטלטל מזה לזה דהא מרשות היחיד לרה"י קא מטלטל וכי תימא הכי נמי הא אמרי' לקמן לדברי ר' מאיר גג וחצר שתי רשויות הם והיינו דפרכינן לה אליבא דרב ולא פרכי' לה אליבא דשמואל משום דלדידיה דינו ככרמלי' הוא ואי מגג שהוא ב"ס אמר לך שמואל אה"נ והא דאמרינן לקמן גג וחצר שתי רשויות מיירי בגג יותר מב"ס והוא גופה קמ"ל דגג יותר מב"ס כרמלית הוא הילכך ליכא למיפרך הכי אלא אליבא דרב דשרי לטלטל אפילו בגג יותר מב"ס ואליבא דרב נמי ליכא למפרך לה אלא אליבא דרבי מאיר דאלו לרבנן לא קשיא דהא אמרינן בסמוך לדברי חכמים גגין וחצרות רשות אחת הן ומוקים לה רב אפילו בגג יותר מב"ס כיון דמנכרי מחיצתא והא דפרכינן מגג לחצר ולא פרכינן מגג לקרפף של ב"ס דכל חד באפי נפשיה שרי לטלטולי ביה משום דאמר לך רב דאע"ג דכל חד וחד שרי לטלטולי ביה מכל מקום אין תשמישן שוה כי הקרפף תשמישו מוקצה הוא לתשמיש שאינו תדיר כ"כ כמו גג וחצר וכיון שאין תשמישן שוה ויש שם שנוי בעלים חשיב להו רבי מאיר שתי רשויות. אבל פרכינן מגג לחצר לפי שדומין קצת לתשמישן ופרקי' גזרה משום דרב יצחק בר אבדימי פי' דאפי' בהא נמי שייכא ההוא גזרה כדאסיקנא לעיל והמקשה יודע היה דהיינו טעמא דמתני' אלא דקסבר דבגג וחצר לא שייכא ההיא גזירה לשמואל אליבא דרבנן. לטלטל מגג לקרפף פרש"י ז"ל לטלטל מגג שהוא יותר מב"ס שתי אמות בזה ושתי אמו' בזה דהא תרוייהו לשמואל דינא ככרמלית וקרפף נמי משוה לגג יותר מב"ס ליכא למפרך דאלו גג דינו ככרמלית אלא ודאי כדאמרן וקושיין משום דאשכחן בסמוך דאמר רב יהודה לדברי חכמים גג וקרפף שתי רשויות הם והא דלא פרכינן לה לרב אליבא דרבנן משום דלרב אפילו גג יותר מב"ס דינו ככרמלית וכן נמי ליכא למיפרך לשמואל אליבא דרבי מאיר דאמר לך דלרבי מאיר אסור גזירה משום תל ברשות הרבים ומגג לכרמלית דאלמא ליא

קשיא ליה דהתם כרמלית גמורה מדאורייתא וגג רשות היחיד מדאורייתא הילכך ליכא למפרך אלא לשמואל ואליבא דרבנן ומגג לקרפף ופרכינן גזרה שמא יפחת הגג כלומר שמא יפחת הגג משיעורו ולא ישאר בו אלא ב"ס ומותר לטלטל בכלו ויבא לטלטל ממנו כדרכו לקרפף זה וקא מטלטל מרשות היחיד לכרמלית:

ופרכינן א"כ מקרפף יותר מב"ס לקרפף יותר מב"ס לא נטלטל דילמא מפחית חד מינייהו לב"ס וקא מטלטל מרשות היחיד לכרמלית ופרקינן דהתם כי מפחית מינכרא מילתא ולא טעי בה אבל הכא לא מנכרא פחתא כל זה שטת רש"י ז"ל ובתוס' הקשו על פי' זה דאי מגג לקרפף יותר מב"ס מקשי תלמודא לימא ליה דאה"נ דמטלטלין מגג לקרפף לרבנן ואי משום הא דאמרי' בסמוך לדברי חכמים גגין וחצרות רשות בפני עצמן וקרפפות רשות בפני עצמן ההיא על כרחין לאו מקרפף יותר מב"ס מיירי היכי קאמר ר"ש דחצר וקרפף יותר מב"ס שהם רשות אחת דהא חצר רשות היחיד ומותר לטלטל בכלה ולדברי הכל יותר מב"ס כרמלית גמורה אף לדברי ר"ש וכדמוכח בהדיא בפרק עושין פסין גבי קרפף יותר מב"ס שהוקף לדירה נזרע רובו הרי הוא כגנה וכדברירנא סתם בס"ד ואף רש"י ז"ל עצמו כן כתב בפירש במאי דאמרינן לקמן לר"ש כלם רשות אחת בקרפף ב"ס הוא דקאמר דאלו יותר מב"ס כרמלית היא לר"ש ועוד דאכתי קשיא לשמואל אליבא דרבנן לטלטל מגג ב"ס לקרפף ב"ס דהא תרווייהו רשות היחיד גמורה נינהו וליכא למימר בהא גזירה שמא יפחת דכי מפחית חד מינייהו או תרווייהו בדינייהו קיימי כדמעיקרא:

ומיהו בזו י"ל כי המקשה היה סבור דהא ליכא למקשי דדילמא אה"נ דהא אמרי לקמן גגות לדברי חכמים רשות לעצמן וקרפפות רשו' לעצמן מוקמי' לה בגג יותר מב"ס לדר"מ דאמר גגות רשות אחד לעצמן וקרפפו' רשות לעצמן להכי לא פרכינן מינה לשמואל אליבא דר"מ כדפרכינן מינה אליבא דרב משום דשמואל מוקים לה להיא בגג יותר מב"ס שהוא כרמלית כדפרי' לעיל ומיהו הקושיא הראשונה קושיא חזקה על רש"י ז"ל לכך פירש בתו' דאנן הכי פרכינן לשמואל אליבא דרבנן לטלטל מגג בית סאתים לקרפף ב"ס דסא לשמואל חזינן דעבד גג יותר משום דמחיצות למטה עבידן וכיון שכן לדידיה אפילו גג ב"ס לדידיה יותר דומה לקרפף מלחצר וכיון דאמר רבין דגג וחצר רשות אחת הוה להו למימר נמי דגג וקרפף רשות אחת ואלו אנן אמרינן כי לדברי חכמים קרפפו' רשות לעצמן ומשמע שהן רשות לעצמן ואפילו לגג ב"ס דאי לא כי היכי דקאמרינן גגין וחצרין לעצמן נימא דגג וקרפפו' רשות לעצמן אלא ודאי דאפילו גג ב"ס אינו רשות אחת ואפילו עם הקרפף ב"ס והיינו דלא פרכינן לה אליבא

דרב דלדידיה אפילו גג יותר מב"ס אינו נדון כקרפף דמוקף לדירה חשיב ליה וכ"ש גג ב"ס ולחצר הוא דדמי ולא לקרפף ולא פרכינן נמי לשמואל ליטלטל מגג ב"ס לחצר משום דלדידיה גג כקרפף דהא ודאי מודינן דגג אינו קרפף ממש להאסר עם החצר אלא אמרינן דשייך בתרווייהו והדין שיהו מותר לשניהם דכל מאי דאפשר להשוות רשויות משוינן וכדפרש"י ופרקינן שמא יפחת הגג וזה מלשון בית שנפחות וסכך על הגג כלומר שמא יפחת הגג באמצעיתו וישתמשו דרך ארובה מן הבי' לגג ואז יחשב הגג כמוקף לדירה ותור' חצר עליו ולא תורת קרפף והוא אסור עם הקרפף ואע"פ שאם יפחת הגג ה"ל כהוקף ולבסוף פתח דקי"ל דלא חשיב מוקף לדירה גג שאנו דאפילו בלא פתח חשיב קצת כמוקף לדירה כיון דאיכא מחיצות לדירה למטה דהא שריא ליה עם החצר ופרכינן אפ"ה מקרפף ב"ס לקרפף ב"ס לא לטלטלו שמא יפחת אחד מהם כלומר שיהא נפרץ במלואו או ביותר מעשר לרשות הרבים או לכרמלי' וה"ל למנקט שמא יפרוץ אלא דאיידי דנקט יפחת גבי גג נקט הכא ההוא לישנא ופרקי' דהתם אי מפחית מנכרא מילתא וידעי נמי לאלתר שהוא אסור עם הקרפף האחר אבל אי מפחית הגג לא מינכרא מילתא לעומדין בקרפף ואפילו לעומדין על הגג מינכרא להו פחתא לא ידעו בכך על הקרפף כשת"ל לדברי רבי מאיר גגות רשות לעצמן ואפילו הם של בעלים הרבה כדאיתא לקמן במתני' ומינה שמעי' לחצרות ולקרפפות דהא חזי' דלא קפיד רבי מאיר בגגין לשנוי בעלים כיון שתשמישן שוה ואין תשמישן לדירה ממש ובבתים בלחוד הוא דקפיד לשנוי בעלים מפני שתשמישן חשובה וה"ה דקפיד מגג לחצר ומחצר לקרפף לפי שאין תשמישן שוה וכתב רש"י ז"ל דמגג לחצר לרבי מאיר ומקרפף לחצר שאוסר אפילו כשהם של איש אחד גזרה משום תל ברשות הרבים כלומר כשזה גבוה מזה עשרה טפחים ואין זה כפי פירושנו שכתבנו בריש פרקין דההיא דגזרה ליתה אלא כשהם של שני בני אדם ולא ערבו ולדברי חכמים גגות וחצרות רשות אח' נפקא לן מהא דתניא לקמן גבי חצר אכסדר' ומרפס' רשות אח' ומשמע לן דההיא רבנן היא וכדאוקימנא לקמן וטעמא דרבנן משום דדמי תשמיש בגג לחצר ולהכי שרו אהדדי ואע"ג דגג דיחיד וחצ' דשותפין ומאי דאסרו בגגין דשויי טפי מפני שדיורין חלוקין למטה ומיהו גג וקרפף או חצר וקרפף הם שתי רשויות כשהם של שני בעלים לפי שאינם דומין בתשמישין ואיכא שנוי בעלים ושנוי תשמיש והיינו דלא קתני בברייתא דלקמן אלא גג וחצר אכסדרה ומרפסת ולא קתני קרפף ומבוי וכדדייקי' לקמן לדברי ר"ש כלם רשות אחת פירש בקרפפו' של ב"ס דוקא כדפרש"י ז"ל לעיל ומשמע לן דהא דתנן במתני' ר"ש אומר א' גגות ואחד קרפפות רשות אחת אפי' למשרי חצר וגג וקרפף ב"ס בהדדי

היא ומשום דאיכא לבעל דין לחלוק דלא קאמר אלא דגגו רשו' אחת וחצרות רשו' אחת וקרפפו' רשות אחת ונימא דרבנן ור' מאיר פליגי בהא.

דף צא.

סייעיי' לרב יהוד' מהא דתני' להדי' לקמן דלר"ש כלם רשו' אחת וכל זה מיסודו של רש"י ז"ל אלא שפירשנו הענין בקוצ' תני' כוותיה דרב. פי' דאמ' לעיל בגגי' השוי' לרבנן שאין מטלטלין בהן אלא בד' אמות ותניא כוותיה של רב יהודה פירש דלר"ש כלם רשות אח' א"ר וכו' פי' שאף ר"ש לא התיר אלא בשלא ערבו ושמואל אמר דבין ערבו ובין לא ערבו התיר ר"ש והלכה כמותו והיינו דפרכי' לקמן בין לרב בין לשמואל ממתני' דר"ש דאלמא אינהו לר"ש קאמרי יש במקצת הספרי' וכן א"ר יוחנן הלכ' כר"ש בין עירבו בין לא עירבו (והאי מלחשך סימן הלבנה):

לשמואל ור' יוחנן יאמרו שני כלים בחצר אחת זה אסור וזה מותר כלומר הא ודאי אי שרינן כלים ששבתו בחצר אתו לאפוקי כלים ששבתו בבתים כיון דשכיחי בחצר ופרקינן ר"ש לטעמיה ולא גזר דתנן פירש דר"ש לא גזר באמצעי' אטו חצרות דילמא אתי מביתיה לאחד מן החצונות כלים דחברתה דשכיחי ברשותה הכא נמי לא גזר. וא"ת א"כ תהוי הא מתני' תיובתא לרב דקאמר הכא דר"ש גזר דהא ברירנא דרב אליבא דר"ש אמר לה וי"ל דאמר לך רב דשאני התם דאשה בקיאה בכליה וכלים דידה בכלים דחברתה לא מחלפא ומדע ידעה דכלי' מותרין עם חברתה לפי שערבה עמה אבל לא בכלי דחיצונה שלא עירבה עם חברתה וא"ת עוד מ"מ קשיא דשמואל אדשמואל דהא התם פסק שמואל הלכה כרבנן דאמרי שאף אמצעית אסורה משום גזרה דחצונות ואלו הכא פסק כר"ש דלא גזר. י"ל דשמואל סבר דהתם שייך למגזר טפי משום דבין כלים דידה ובין כלים דחברתה כלהו כלים דבתים או דחצרות נינהו וליכא היכרא ומחלפי לה אבל הכא כלים דבתים ידיעי ולא מחלפי בכלים דחצר ועוד דהתם משום גזרה לא מבטלי' היתי' שבא לה ע"י עירוב אבל הכא שאין ההיתי' מחמת עירוב מבטלי' ליה משום גזרה וא"ת דכיון דטעמיה דפליגן נינהו מאי הוי דאמרינן הכא ר"ש לטעמיה דלא גזר. י"ל דה"ק שמואל דר"ש לטעמיה דלא גזר אפילו התם וכיון דהתם לא גזר כ"ש דהכא לא גזר אבל אליבא דהלכתא בהא דהכא סבי' לן כרב ולא כההיא דהתם היכי משכחת לה והוא מפ' לה בכומתא וסודרא פי' שהוציאן לחצ' דרך מלבוש והפשיטם שם ובאו להוציאם משם לחצ' (דרך) אחר' דהא אסור כיון ששבתו בבתים: ומיהו משום הא לית לר"ש אליבא דרב למיגז' בכלים ששבתו בחצר כדגזרינן בשערבו דהא בכומתא וסודר'

וחבירו שיוציאו' לחצר דרך מלבוש ויפשיטום שם מילתא דלא שכיחא היא ולא גזרינן כלים אמטולתא. והקשו בתוספות דהכא פסק שמואל הלכה כר"ש ואלו במסכת גטין אמר שלא יעמד אדם בגגו ויקלוט מימי גשמים מגגו של חבירו דאלמא סבר לה כרבנן דגגין אינם רשות אחת ותירצו ה"ק שלא יקלוט אדם מימי גשמים מגגו של חבירו כדי להביא לביתו וקמ"ל דאע"ג דמן האויר קלטם הרי הוא כאלו נתן בקרקע וכאלו הבי' מגגו של חבירו לבית וא"ת א"כ אפילו מגגו שלו דלגבי הא פרוץ במלואו למקום האסור לו וי"ל דשמואל לטעמיה דסבר דאפילו מחיצו' שאינם נכרות אמרי' גוד אסיק מחיצתא ולפי' מגגו מותר לקלוט ולהביא לביתו ובמקומה פירשתיה בס"ד:

דף צא:

הא מני רבנן היא. פי' דאינהו ודאי גזרו הכא בשערבו כי היכי דגזרי התם גבי אמצעי' חמש חצרו' כו' להכי נקט פתוחה זו לזו משום דהך רישא ר' מאיר היא דאמר גג וחצר שתי רשויו' ולדברו א"א להוציא מחצר לחצר כשלא ערבו דרך כתל גזרה משו' תל ברשו' הרבי' אלא צריך לשכנים ולהוצי' דרך פתחי' וכדאמרי' לעיל בריש פרקין ואלו בהא מתניית' לא אסר ר' מאיר אלא שלא להוצי' ולהכניס מחצר למבוי וממבוי לחצר הא מחצר לחצר שרי ולפיכך צריך לומר שהן פתוחו' זו לזו דלא שרי מחצר לחצר אלא בדרך פתחים כן פירש הראב"ד ז"ל:

טעמא דלא ערבו הא ערבו לא. פי' דהא בהדיא קתני ר"ש בזמן שהיו של רבים ושכחו ולא ערבו גג וחצר כו' רשות אחת היא הא ערבו אסורין זה עם זה וקשיא לשמואל ורבי יוחנן ופרקינן מאי לא ערבו שלא ערבו חצרות בהדי אהדדי פירש ור"ש ה"ק דאפילו בזמן שהם של רבי' ושכחו ולא ערבו חצרות זו עם זו גג וחצ' ואכסדר' ואידך כלם רשות אחת והא לא ערבו קתני פרש"י ולא ערבו משמ' שלא ערבו כלל לא חצרות עם בתים ולא חצרות בהדי הדדי ופרקינן תני לא נשתתפו כלומר דלא ערבו לא נשתתפו הוא ור"ת ז"ל פירש והוא שלא ערבו קתני ולא קרינן עירוב אלא לחצרות עם בתים דאלו אחצרו' בהדי הדדי שתוף קרינן ליה כיון שפתוחו' למבוי והם מתערבו' דרך בתים עם מבוי מסתמא ופרקינן תני בברייתא לא נשתתפו כלו' דלא דקתני ולשתוף קרי ערוב:

לימא מסייע ליה כו'. לר' זירא אמר רב והקשו בתוספות ולמאי דקס"ד דמתנייתא קתני שלא ערבו חצרו' עם בתים היכי מסייע ליה לרבי זירא אמר רב דהא אמרי' התם בפ' רבי אליעזר דמילה שלא אמר רב אלא בשערבו חצרות עם בתים אבל לא ערבו מטלטלין בכלו ואלו הכא קתני דאע"ג דלא ערבו במבוי אסו'. ומורי הרשב"א שיחיה היה אומ'

שאין זו קושיא דדילמא אנן לא מסייעינן ליה ממתנייתא אלא לבתר דאוקימנא דמאי לא ערבו חצרות בהדי הדדי ולא דק בה מרן נר"ו דהא אנן אליבא דשמואל ור' יוחנן הוא דפרישנא שלא ערבו חצרות בהדי הדדי. אבל לרב אמרינן שלא ערבו חצרות עם בתים וכיון דלר' זירא אמר רב אתא לסיועי מתנייתא בשלא ערבו חצרות עם בתים היא אליבא דרב וקושית התספות קושיא נכונה מאד והרבה תרצו בה ומה שנרא' לי נכון דמאי דאמרינן התם שלא אמר רב שאין מטלטלין אלא בד' אמו' אלא בשערבו אבל לא עירבו מטלטלין בכלו היינו אליבא דר"ש דס"ל אילביא דרב שאם לא ערבו הויין חצר ומבוי רשות אחת ויש למבוי הזה חצרות ומותר לטלטל בכלם דמי גרס לחצרות שיאסרו בבתים ואינם ואם ערבו חצ' ומבוי שתי רשויות ואין מוציאין ומכניסין מזה לזה ה"ל מבוי בלא חצרות ודינו בכרמלית אבל רישא דמתנייתא דהכא רבנן היא או ר"מ דסבי' להו דבין ערבו ובין לא ערבו חצר ומבוי שהיא שתי רשויות ולא ערבו לרבנן ור' מאיר ערבו לר"ש אליבא דרב שנסתלקו חצרות ממבוי ואין מטלטלין בו אלא בד' אמות.

מהו דתימ' כי פליגי רבנן כו'. ויש מקשים הא ניחא לשמואל ורבי יוחנן אלא לרב דאמר שאף רבי שמעון לא התיר אלא בשלא ערבו ובלא ערבו בלחוד פליגי רבנן מאי איכא למימר וזו אינה קשיא דאנן מתרצינן לה השתא לאפוקה מדרב דאלו לרב מתני' קתני מבוי עצמו אסור כאידך דר' זירא אמר רב וזה פשוט.

דף צב.

ומי אמר ר' יוחנן הכי. פרש"י ז"ל ומי אמר ר' יוחנן דאפילו בשערבו הלכ' כר"ש והא תנן סת' משנ' כתל שבין שתי חצרו' וכו' עד ובלבד שלא יורידו למט' דלא שרי אלא בשלא ערבו מוקמי' לסתם משנה זו בשערבו ומ"ה לא יורידו מגג הכתל לחצר אלא אי אמרת שאף בשערבו גג וחצר רשות אחת א"כ לא אתיא האי סתמא כר"ש ואלו כר' יוחנן פס' הלכה כסתם משנה וסתם משנה זו דכתל דלא כר"ש היא מדקתני שלא יורידו למטה וא"ת ומאי קושיא דהא לא אמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה בכגון זו דהא סתם ואח"כ מחלק' היא ואין הלכה כסתם. וי"ל דבדין היא דמצי לשנויי הכין אלא דניחא לן כדשנין דמאי למטה דבתים ודקארי לה לא דק בהא ומקשי מדאמר ר' יוחנן מילתא פסיקתא הלכה כסתם משנה ויש שהיו מתרצים שזו מחלקת ואח"כ סתם הוא לפי שכבר נחלקו בפרק מי שהוציאוהו במשנת שלש חצרות ולא נהירא לי חדא שאין הגזרו' דומות זו לזו כדכתי' לעיל ועוד דהא אפליגי נמי התם אף בשלא ערבו דליכא גזירה ואין עיק' מחלוקת' אלא בדין גג וחצר וקרפף אם הם ג' רשויות או אחת. וכי רבי לא שנאה רבי

חייא מנין לו פירש דכל כה"ג אלו סבר לה רבי לא סגיא דלא מפי לה במתניי ואע"ג דאיכא מילי טובא דמאי דלא פירש במתני' פירש בברייתא.

אתמר כו'. אחת עירבה פירי עם בתים שלה. אמר רב הונא וכו' פירש שמות' להכניס ולהוציא לחורבה כלים ששבתו בחצר שלא ערבה אבל לא אותם ששבתו בחצר שערבה דילמא אתו לאפוקי מאני דבתים לחרבה פירש דחצר שערבה כלים דבתים שכיחי בה ורב הונא תלמידיה דרב הוא דסבר לעיל דאפילו לר"ש לא שרי' אלא בשלא ערבו והא דאמרי' הכא דכלים דבתים דכלים אסורין עם החרבה לא תקשי לר"י ז"ל שפירש דהרבה כשם שאינה אוסרת כך אינה אסורה דשאני הכא שהיא חרבה שלפני החצרו' שרגילי' להשתמש בהם כלים דחצרות והויא לה כחרבה שאחורי בתי' והויא לה כעין חצר לאסור בה כלים דבתים בלא ערוב וכדכתי' התם לדעת רבי' ז"ל.

חייא בר רב אמר. פרש"י ז"ל דחייא בר רב אמר אני שמעתי מאבא שהוא רב שנותנין אותה אף לשערבה לאיסורא קאמר לה לומר שרשות שתיהן שולטות בו ואסרי אהדדי שאם אותה אומ' דלהיתר' קאמר לה ולהתיר אף כלים ששבתו בחצר שערבה להוציא לחרבה ולא גזרינן אטו כלים דבתי' יש לבעל הדין לחלוק שהם כן למה אין נותנין חצר שלא ערבה לחצר שערבה כלומר שיהא מותר להוציא לחצר שלא ערבה כלים ששבתו בחצר שערבה ולא נגזר דילמא אתו לאפוקי מאני דבתים וכי תימא הכי נמי והא רב סבר דלא שרינן אלא כשלא ערבו והא דלא קאמר מפני מה אין נותנין חצר שערבה לחצר שלא עירבה משום דהתם אימא לך דאה"נ דנותנין דמותר להוציא כלים ששבתו בחצר שלא עירבה לא שכיחי מאני דבתי' דנגזור בה וליכא למיחש שמא תחזור ותביא מן החצר שערבה מאני דבתים דשכיחי בה דבא ליתא דבכלי דידה משמשא בכלים דחברתה לא משתמשא. ואמרינן לעולם אימא לך דרב שתיהן מותרות קאמר ודקאמרת מה לי חרבה וחצר שערבה דלא גזרינן ומה לי חצר שלא ערבה לגבי חצר שערבה דגזרינן לא דמי דהתם כיון דמנטר יבחצר שלא ערבה מאני דבתים דחצר שערבה חישינן דילמא מפיק להו התם אבל הכא בחרבה לא מנטרי בה כלים דבתים ולא אתי לאפוקי התם:

א"ד כו'. וכל האי סוגיא אליבא דרב הא דאמ' אבל אנן הא קי"ל כשמואל ורבי יוחנן דאמרי בין ערבו ובין לא ערבו מוחר להוציא כלים ששבתו בחצר לחצר אחרת או לגג וקרפף ומבוי ואפילו חצר שלא ערבה נותנין אותה על חצר שלא ערבה דרב ורבי יוחנן הלכ' כר' יוחנן כ"ש הכא דשמואל קאי כר' יוחנן ואע"ג דרב הונא וחייא בר רב אזלי בשטחיה דרב אפ"ה לא חיישינן להו דתלמידי דרב נינהו ובדוקא דהדרי אפי ולא גמרי לבטולי סברא דשמואל ורבי יוחנן וכן פסקו רבי' האי והרי"ף ז"ל.

הא דתנן גג גדול הסמוך לגג קטן דגדול מותר והקטן אסור. פי' שהגדול מותר להכניס ולהוציא לו אפילו כלים ששבתו בבתים כיון דכלהו בחד גברא והקטן אסור וטעמא דמילתא דגדול משתרי בגפופי דידיה וקטן נפרץ במלואו למקום האסור לו דהיינו גג של גדול שהם דתרי גברי ומתני' דברי הכל היא דלרבי מאיר דאמ' דגגים רשות אחת מ"מ הרי אסור להוציא מחצרו לגג חבירו והיה הקטן אסור להוציא לו כלים בחצרו שהרי נפרץ הגג במלואו למקום האסור עם חצרו ולר"ש דאמ' גג וחצר רשות אחת הקטן אסור להוציא לו כלים דבתים שהרי הגג נפרץ במליאו למקום שאסור לו עם הבתים הללו והא דלא משתרו גג קטן בגפופי גג גדול למ"ד נראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי דקי"ל כוותיה י"ל שאת"ל דגפופי גדול הם מחיצות התחתונות דאמרינן גוד אסיק מחיצתא. כי אמרינן גוד אסיק למתני לגג גדול עצמו אבל לא להציל גג הקטן בגפופין דגדול ואת"ל שיש מחיצות גמורו' לגג הגדול למעלה לגפופין מיירי בשנכנסין כתלי גג הקטן לכתלי גג גדול וכדאמרינן בפ"ק גבי סיפא דמתני' דחצר גדולה שנפרצה לקטנה לשמואל קתני גג דומיא דחצר פירש ואתיא כלישנא דתלמודא דלעיל וכלישנא דאביי ודלא כרב יוסף דאמר לא שמיעא לי הא שמעתא ולרב יוסף טעמא דמתני' לשמואל כטעמא דרב.

ש"מ ממתני' כו'. פי' מדקתני מתני' מפני שהיא כפתחא של גדולה ופרש"י ז"ל דיורי גדולה בקטנה שדיוריה שולטן בקטנה וממשכת אותה אצלה ואין דיורי קטנה שולטן בגדולה למשכה אצלה ע"כ. ולקמן בשמעתין גבי ג' קרפפות זו בצד זו לא משמע כן אלא שדיורי גדולה בקטנה וחושבין כאלו הגדולה נכנסת בקטנה וכן פרש"י ז"ל שם. וכתבו בתוספו' דהכא נמי כך יש לנו לפרש כמו לקמן ומסתברא שהכל ענין אחד כי הכוונה שהקטנה נגררת אחר הגדולה וכל שנגררת אחרים אין יכולין לומר שנדון כאלו הגדולה יצאה לתוך הקטנה בבני בתים היוצאים לחצרם הטפל להם אלא שנדון כאלו גררו הקטנה אצלם ולכך לא דקדק רש"י ז"ל בדבר. כיצד גפנים בגדולה אסור לזרוע בקטנה פרש"י ז"ל ואפילו הרחיק ד' אמות כדי עבדת הכרם דכלו קטנה בפתחא של גדולה חשיבא. וכתבו בתוספו' ומיהו אם הרחיק ד' אמות בגדולה גופה עד פתחה מותר לזרוע בקטנה כשם שמותר לזרוע בגדולה גופה בהרחקת ד' אמות ואם זרע זרעים אסורין וגפנים מותרין פירש זרעים אסורים דהא באיסור זרעים כי דיורי גדולה שולטין בקטנה וגפנים מותרין שאין נגררים אחרי' כיון שבהיתר נזרעו בגדולה. ואין דיורי קטנה בגדולה. **גפנים בקטנה מותר לזרוע בגדולה**. פירש רש"י זכרונו לברכה מותר לזרוע לגדולה ואפילו סמוך לפתחה דלגבי גדולה פתח הוא ולענין זרעים פתח כמחיצה דקי"ל זה

סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן ויפה פי' ז"ל ועוד כתב ז"ל ולכשיגדלו הזרעים אין אוסרין הזרעים שבגדולה את הגפנים דאמרינן במנחות פרק שני מעשה באחד שזרע כרמו של חבירו ובא מעשה לפני חכמים ואסרו את הזרעים והתירו את הגפנים ואמרי' מ"ט קנסות ולא אסרה תורה שאר זרעים דרבנן אסירי האי דעבד איסורא קנסוה והאי דלא עבד איסורא לא קנסי והכא נמי הואיל וכשזרע את הגדולה בהיתר זרעה אפילו שתיהן שלו ליכא למקנסיה וכ"ש אם קטנה של אחרים וגפנים שלו קדמו ע"כ. ולפי פירש זה שמעתין בשאר זרעים ובתוספות הקשו דאע"ג דבהיתרא זרע היכי שרי' להניח זרעים אצל הגפנים לכשיגדלו הזרעים דאפילו עלו מאיליהן תנן במסכת כלאים היה עובר בכרם וראה ירק בתוך הכרם ואמר לכשאחזור אלקטנו אם הוסיף מאתים אסו' פי' לפי שנתייאש מללוקטו ועל כרחין לא שרינן התם במנחות אלא בשלא היה יודע בעל הכרם כי הזרעים שם אי נמי דהתם לא היו הזרעים שלו ולא היה בידו לעקור את הזרעי' ודכות' הא דשמעתין כשהקטנה של אחרים וגפנים שלו קדמו וכיון שאין בידו לעקור את הזרעים הגפנים מותרים והזרעים ג"כ מותרים כיון שהוא זורע בגדולה בהיתרא שאין דיורי קטנה בנדולה והוי לדידה כאלו יש ביניהן גדר והראב"ד ז"ל פירש דהא דאמרינן הכא גפנים בקטנה מותר לזרוע בגדולה היינו שיהא מותר לזרוע ולקיימם שם עד שיעשו ענבים כפול הלבן ומשיגיעו ענבים לפול הלבן שיעקור את הזרעים דכל שנזרעו בהיתר והאיסור בא מאליו אינו אוסר אלא לאחר שהגדיל התבואה באיסור עד שתשליש וענבים עד שיעשו כפול הלבן אבל בזמן הזה אוסר וכדתנן בפרק אחרון דכלאים הרוח שטלטלה הגפנים ע"ג התבואה יגרור מיד ואם אירעו אונס מותר. תבואה שהיתה נוטה תחת הגפן וכן ירק מחזיר למקומו ואינו מקדש מאימתי תבואה מתקדש' משתשליש וענבים משיעשו כפול הלבן ע"כ דאלמא כל שזרע בהיתרא ואח"כ גדלה התבואה ונכנסת תחת הגפן שאוסרת מפני מראית העין ומיהו אינו אוסר אלא בתבואה משתשליש ובענבים משיגיעו כפול הלבן והכא נמי מוחר לזרוע ולקיים עד השיעור ההוא קאמר אבל ברישא שזרע באיסו' מיד נאסרים הזרעים בהשרשתם. והיינו דקאמרי התם ואם זרע זרעים אסורים כלומר אסורין לאלתר בהשרשה.

דף צב:

אשה בגדולה וגט בקטנה מתגרשת. פירש לפי שהיא כעומדת בתוך הקטנה היא בקטנה וזרק לה בעלה גט בגדולה אינה מתגרש' שאין הקטנה מושלת בגדולה. וא"ת מ"מ תמשוך הגדולה את הקטנה ותהיה האש' בצד גטה תירצו בתוס' דכיון שהאשה

שהיא העיקר היא בקטנ' אין כח בגדולה שאין בה אלא הגט שאינו עיקר למשוך לה את האשה שהיא העיקר והכין רהטא סוגיין כדבעינן למימר בסמוך בס"ד: והא דגט פרשה רש"י ז"ל והראב"ד ז"ל אפילו בששתי החצרות של אשה אלא דאנן בעינן שתהא עומדת בתוך ביתה כדתנן בפרק הזורק ומאי דאמרינן התם בש"ס אי עומדת בצד ביתה אין ואי לא לא לאו דווקא בתוך ביתה בעי למימר ותדע שהוא כן שאל"כ אפילו אשה בקטנה וגט בגדולה למה אינה מגורשת שהרי עומדת בצד ביתה וכבר כתבנו במקומו דמאי דקתני במתני' דהתם בתוך ביתה אורחא דמילתא נקט וה"ה בעומדת בצדו כדאמר בש"ס והא דהכא פירשו כשהשאילו לה חצר גדולה או חצר קטנ' וה"ק שאם האשה בגדול' שהשאילו לה וגט בקטנה מתגרשת כי דיורי גדול' בקטנה וכאלו קטנה ג"כ הושאלה להאשה השאיל את הקטנה וגט בגדול' אינה מתגרש' שאין דיורי גדולה בקטנה ונמצ' שאין הגט בחצ' כלל הא בששתיהן שלה בין בזו בין בזו מתגרש' דהא עומדת בצדי ביתה. צבור בגדולה וש"צ בקטנה יוצאין ידי חובתן שהרי שם הגדולה על הקטנה והרי זה כאלו ש"צ עומד עמהם אבל צבור בקטנה וש"צ בגדולה אינם יוצאין ידי חובתן כי הקטנה אינה גוררת את הגדולה כדי לצרפם וא"ת מ"מ תגרור הגדולה ששם ש"צ את הקטנה לצרף הצבו' עמו י"ל דהא ליתא דכיון שאין בגדולה דבר של עיקר כי הצבור הוא העיקר שבאין לצאת ידי חובה ולא השליח כי הוא המוציא והוא שלוחם וטפל להם. ורש"י ז"ל כתב וצבור דקיימי בקטנה לא מצי' למימר דשייכי בתריה דרובא בתר מיעוט לא משתרי וקרובין דבריו לדברי התו':

תשעה בגדולה כו'. פי' שהרי יש בגדולה דבר של עיקר תשעה בקטנה ואחד בגדולה אין מצטרפין דליכא דבר של עיקר בגדולה והיינו דקאמ' רישא תשעה בגדולה ומיהו אפשר דתשעה לאו דוקא אלא מסתיין דאיכא רובה בגדולה והא דקאמר סיפא תשעה בקטנה ואחד בגדולה אין מצטרפין משום דבעי לאשמעינן דאע"ג דתשעה בקטנה אינה מושכת את הגדולה שאין בה אלא אחד והקשו בתו' מהא דאמרינן בפסח שני מן האגף ולפנים כלפנים ומן האגף ולחוץ כלחוץ אמר רב וכן לתפלה ורבי יהושע ב"ל אמר אין מחיצה של ברזל מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים וקי"ל כרבי יהושע ב"ל דסוגיית התלמוד במסכת סוכה כוותיה דמייתי ראיה לענין בנות כהנים וההיא על כרחין לענין צרוף לעשרה איירי דאי לענין לצאת ידי חובה מן האגף ולחוץ אינו יוצא ידי חובה והתנן במסכת ר"ה היה עובר אחורי בית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגלה אם כיון לבו יצא אלא ודאי לענין צרוף היא וא"כ שמעתין דלא כרבי יהושע ב"ל דקי"ל כוותיה כדאמרן תירצו בתו' דפלוגתא דרב ורי יהושע ב"ל דסתם לאו לענין צרוף איירי אלא לענין לענות

קדושה או ברכו דקיימא במס' מגלה דאין דבר שבקדושה בפחות מי' וקסבר רב שאינו רשאי לענות כשהוא מן האגף ולחוץ מאחר דלא הוי בכלל הצבור שבפנים ור' יהושע ב"ל סבר דרשאי לענות וישנו בכלל הצבור לענין לשבח ולברך את השם ולענות בכל דבר שבקדושה וכן להיות נכלל בברכת כהנים שאין מחיצה של ברזל מפסקת. וא"ת מ"מ צבור בקטנה וש"צ בגדולה למה אין יוצאין ידי חובתן נהי דאין דיורי קטנה בגדולה ויש מחיצה ביניהן הרי אין מחיצה של ברזל מפסקי בין ישראל לאביהם שבשמים. י"ל שזה אינו כלום דכל שאין שם עשרה ראויין לקדש את השם אין שכינה ביניהם לענין זה שאין השכינה לענין דבר שבקדושה אלא בתוך בני ישראל דהיינו עשרה. צואה אסור כו' ואפי' הרחיק ד' אמות בקטנה עצמה מפני שהיא כפתחה של גדולה ובעינן שירחיק ד' אמות בתוך הגדולה וכדפרישנא לעיל לענין זרעים. צואה בקטנה מותר כו' פירש כשהרחיק ד' אמות וגם שאינו רוא' אותה וגם שאין כאן ריח לפירוש שפירשנו בברכות שאין הפסק מחיצה ודיורין מועלין לענין ריח אלא שמקצת רבותי הצרפתים ז"ל חולקים בזה ושמעתי כי באשכנז מורים בזה להיתרא והא דצואה דעבדי' (הרחקה) מן הצואה עיקי' הדב' שהוי עיקי' האיסו' שהזהי' עליו הכתוב לפרוש ממנו וכדפר"י ז"ל אמר להו אביי א"כ מצינו מחיצה לאיסור פירש שאלו לא היה שום מחיצה בין הגדולה לקטנה אע"פ שגפנים בגדולה היה מותר לזרוע בקטנה בהרחקת ד' אמות ועכשיו שיש שם מחיצה נעשי' קטנה כפתחה ולא מהני שום הרחקה בקטנה ולא מצי' מחיצה לאיסור. והתנן כו' פירשנוה במקומה יפה בס"ד.

דף צג.

ואלו השווה את פצימיה. פירש שעשו מחיצות אחרות כנגד פצימיה בענין שאין שם היכר פצימין בין מחיצה למחיצה פסולה שאין כאן אלא שתי דפנות ולא אמרינן פי תקרה יורד וסותם סלוקי מחיצת' הוא פירש כי הפסול בא לכאן מפני שבמחיצות הללו האחרונו' נסתלקו הדפנות הראשונו' שהיו מכשירו' אותה ושאר כל הסוגיא מפורשת יפה כפרש"י ז"ל.

אמר רב יהודה שלש קרפפות כו'. פירש כגון ג' שהיו מהלכין בדרך ועשו ג' מחיצות של שתי או של ערב כגון של חבלים או כיוצא בו וקי"ל בפ"ק דבמחיצות כיוצא באלו לא התירו ליחידי' אלא ב"ס לכל אחד ואם היו ג' נעשו מרובים והם שיירה שהתירו להם כל צרכם ובלבד שלא ישאר שם ב"ס פנוי ועכשיו ג' בני אדם הללו עושין ג' קרפפות אלו פחוחות זו לזו והחצונים הם גדולים ועודפין מכל צד על האמצעי שביניהם

שהאמצעי פרוץ להם במלואו מכאן ומכאן ואין הפרצה אלא בעשר דלגבי חצונים הוא פתח והרי האמצעי כפתחיהם של חצונים דומיא דחצר גדולה וקטנה וקאמרי דאע"ג דאין באי' מהם אלא אדם אחד נעשו שיירה ונותנין להם כל צרכן והוא שערבו מבעוד יום ופרש"י ז"ל שנותנין להם כל צרכן באמצעי קאמר לפי שהאמצעי מצרפן דדיורי גדולה בקטנה ונמצאו שלשתן באמצעי ואחרים פירשו דכיון דקאמר סתמא נותנין להם כל צרכה אף בחצונים נותנין לשם כל צרכם דכיון דנעשו שיירה באמצע למה להו אידך כחצר לאמצעי ונותנין להם בתים כל צרכם וכן דעת מורי הרשב"א נר"ו אמצעי מגופף ושנים החיצונים אינם מגופפין פירש שהקרפף האמצעי הוא הגדול והחצונים הם קטנים ופתוחים לאמצעי במלואם פתח עד עשר ויחיד בזה ויחיד בזה אין נותנין להם כל צרכן שהרי דיורי אמצעי בחצונים ואין דיורי החיצוני' באמצעי וא"כ זיל הכא איכ' תרי וזיל הכא איכ' תרי וליכ' שייריה הילכך אם א' מן החצוני' יש בו יותר מב"ס הרי הוא אסו' ואם האמצעי יותר מב"ס כולם אסורין שהרי חצונים במלואם למקום האסור להם שהרי לא נעשו שיירה להיות מותרין באמצעי:

אבעיא להו שנים. פירש אסיפא קאי שהאמצעי מגופף והחצוני' אינם מגופפין אי להכא נפקי הוו להו תלתא פירש ושרי' בשני החצונים יות' מב"ס שהרי נעשו שיירה בכל אחד מהם כי דעתם היה מבע"י להשתמש בכל אחד מהם ולקנותם שם שביתה כיון שהם כפתח לאמצעי או דילמא כו' פירש דמסתמא יותר היה דעת השנים להפרד כדי שיהא לכ"א הרווחה בקטן הסמוך לו ואשתכח דליכא בחד מינייהו אלא תרי כי כ"א מהם נכון לקנו' שבית' באמצעי ובסמוך לו ונסתלק מן החיצון האח' דהא בקניית שביתה תליא מילתא ובסלוק דעת' נמי תליא מילתא וכדאמרי' בריש פרקין בני קטן סלוקי נפשייהו מהכא שנים מה שנים בזה ויחיד באמצע מהו פי' את"ל דאמרינן חד להכא וחד להכא נפיק שנים בזה כו' והלכתא בעיין לקולא פיר' שתי הבעיו' הללו לקולא תלינן להו ונותנין בהם כל צרכם על הדרך שפירשנו וכלו בשערבו. וכלה שמעתין בשכתלי קטנה נכנסין לגדולה דאי לא קי"ל נראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משו' לחי וכלם חשובין מזופפין וכאלו אין אחד מהם נפרץ לחבירו ואין נותנין להם באי' מהם אלא ב"ס:

דף צג:

א"ר חסדא גדר כו'. מאי דפרש"י ז"ל במסכ' גיטין כגון חריץ עמוק חמשה והשלימו ועשו על שפתו מחיצה חמשה שאין מצטרפין לעשותו רשות היחיד כבר דחאה ר"ת ז"ל מהם דבור וחולייתא מצטרפין לעשרה דדייקי' לה מלישנא דמתני' בדוכתא ומההיא

דפ"ק דשבת בבית שאין בתוכו עשרה וקריו משלימו לעשרה וכדכתיב' התם בס"ד והנכון כמו שפרש"י ז"ל בכאן כגון שתי חצרו' זו בצד זו וקרקעית' של אחת מהן גבוה משל חברת' חמשה טפחים ועשו עוד חמשה טפחים על העליונה אין מצטרפין להיות כשתי חצרות שיש ביניהן כתל עשרה ומערבין שנים:

ומודה רב חסדא. פירש דלגבי דידהו מחיצה עשרה חשיבא ויכולין לערב לעצמן מפני שרואין פני כתל עשרה וכי קאמר דאין מצטרפין היינו לגבי עליונה שאין רואין פני עשרה דאלו בשיש גדר עשרה עומדין על שפתו ורואין פני עשרה אבל השתא דליכא אלא גדר חמשה והיה אסורין אם אתה מכשירן עכשיו שהשלימו עליו מחיצה עשרה סבורין לומר דבמחיצה חמשה סגי שהרי עכשיו אינם רואין פני עשרה ופרכי' א"ה תחתונה תערב הרי כלומר שתוכל לערב לעצמ' כדקאמרת דלדידהו חשיבא מחיצה עשרה ועליונה לא חדא תערב ולא תרי תערב פירש לא חדא תערב שתערב עם התחתונה שהרי תחתונה חלוקה ממנה לגבי דידה מיהת במחיצ' עשרה ולא תרי תערב כלומר שלא תערב לעצמה דהא לגבי דידה אין כאן מחיצה ותחתונה אוסרת עליה וא"ת ולישני ליה דאה"נ וכי קתני מערבין שני' אבני תחתונה קאי וכדשנינן לקמן גבי סיפא דקתני פחות מכאן מערבין א' י וי"ל דברישא ליכ' למימ' הכין דהא קתני בהדיא ועליונ' גבוה מן התחתונה י' דכל המחיצה בגדר ובין בתחתונ' ובין בעליונ' מערבין שנים ואין מערבין אחד אבל בסיפא דקתני פחות מכאן מצי לשנוי הכין דה"ק ופעמים שהאחד מהם מערבין אחד ואין מערבין שנים ואבני תחתונה כגון שהיתה עליונה מגופפות והולכ' עד עשר אמות פירש כי מלבד החמש' שעשו מחיצה בעליונה על הגדר הוסיפו מכאן ומכאן גפופין לתשלום גבוה המחיצה עשרה ושיירו בין הגפופין פתח עד עשר דהשתא הוי כפתח שבין שתי חצרות שמערבין שנים. ומיהו בזו אין מערבין אחד כי התם כיון דמפתח זו איכא גובה עשרה לבני התחתונה דלדידהו גדר חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין.

ופרכינן אי הכי אימא היכא פחות מכאן כלומר פחות ממחיצה חמשה מערבין אחד ואין מערבין שנים. ואמאי איבעיא חדא תערב ואיבעיא תרי הערב כלומר דהשתא ליכא ביניהם אלא פתח דקי"ל מערבין אחד או שנים ופרקינן דהכא במאי עסקינן שהתחתונה פרוצה במלואה לפתח של עליונה וכלה שמעתא פשוטה מכאן ואילך וליתיה להאי שקלא וטריא דהא קי"ל גדר חמשה ומחיצ' חמש' מצטרפין וקא"ל כלה מתנייתא כפשוטה.

דיורין הבאין בשבת מהו שיאסרו כלומר כתל שבין שתי חצרות שנפרצה בשבת אוסרין זו על זו או לא מי אמרינן שבת כיון דהותרה הותרה או לא. ת"ש כו'. קס"ד

דסתמא קתני ואפילו נפרצה בשבת. אמר רבה אימור כו' א"ל אביי כו' עד ואמר לי שבת כיון דהותרת הותרה והקשו בתו' מאי קושיא שאני התם דאיתנהו למחיצות אבל הכא דליתנהו למחיצות שנפרצה הכתל שביניהן דילמא לא אמרינן הכי דהא רבותא אמרינן בפ"ק אמר לך רב הונא אנא דאמרי אפילו לרבי יוסי עד כאן לא קאמר ר' יוסי סתם דלא אמרינן שבת כיון דהותר' הותרה אלא משום דליתנהו למחיצות אבל הכא דאיתנהו למחיצות ותירצו דההיא דר' יוסי איכא מחיצות שעושות רשות כגון חצר שנפרצה לשתי רוחותיה ומבוי שנטל' קורתו או לחיו והא חשיב חסרון אבל כתל שבין שתי חצרו' דלא עביד רשות אלא לחלק רשויות שלא יתערבו בהא ודאי כי נפל לא חשיב חסרון וכמאן דאיתנהו למחיצות דמי וראוי לומר שבת כיון שהותרה הותרה והשתא אע"ג דקי"ל בההיא כרבי יוסי בהא דהכא קי"ל כשמואל דשרי בסמוך דהא רבא ואביי כוותיה סבי' להו וכן רב הונא ורב יהוד' ולא תקשי הלכתא אהלכתא לפום האי טעמא דאמרן: איתמר כתל שבין שתי חצרות כלומר שלא ערבו זו עם זו. ונפל בשבת רב אמר כו' פי' דקסבר דלא אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה. ופרש"י ז"ל דסתמא קאמר שאין מטלטלין אפילו כלים ששבתו בחצר ואע"ג דקי"ל כר"ש דכלם רשות אחת הם לכלים ששבתו בחצר ומיירי בשערבה כל חצר לעצמה ורב לטעמיה דאמר דערוב גזרינן מאני דחצ' אטו מאני דבתים. וק"ל דהכא ליתא להההיא גזירה דהא כיון שסב' רב דלא אמרינן שבת הואיל והותרה אסור להוציא כלים דבתי' לחצר דחצר אחת אוסרת עליה וא"כ ליכא גזירה דמאני דבתים וי"ל דהכא במאי עסקי' כגון שהוציאו כלים דבתי' קודם שנפרץ הכתל שאם אתה מתיר לטלטל כלים ששבתו בחצ' יאמרו שני כלים במקום אחד זה אסו' וזה מותר.

דף צד.

ושמואל אמר זה כו'. פי' אפילו כלים דבתים דאמרינן שבת הואיל והותרה והרי החצ' הזו שערבה לעצמה מותרת כבתחלה להכניס ולהוציא מן הבתים לחצר ואלו כלים דחצר אפילו לחצר אחרת מותר ואליבא דר"ש דאמר כלם רשו' אחת הם ואפי' ערבו לסברא דשמואל כדאי' לעיל והלכתא כשמואל אפילו בזו מטעמא דכתיבנא לעיל דאידך אמוראי דלעיל קיימי כוותיה והקשו בתוסי' דהא רבה ס"ל בהא דשמואל לעיל לקולא כדאי' לעיל ואלו התם בפרק במה מדליקין אמרי' דכל מילי עביד כרב בר מהנהו תלת זימני סתם דעביד כשמואל וכי תימא דשניא הא דאיכא אמוראי כשמואל ואפ"ה הוצרכנו להוציאה מן הכלל. ותרצו בתוספות דהלכות עירוב שאני דכיון דקי"ל דהלכה כדברי

המקל בעירוב ליתא משום כללא בהלכותיהם וכדאי' לעיל במכלתין וכן ליתיה להההיא כללא באבלות כיון דקי"ל דהלכה כדברי המקל בערוב ואבל ויפה כיוונו במנהגם:

אדרינהו רב לאפיה. פרש"י ז"ל דקסבר אסור לטלטל הסדין עד לשם וכטעמיה דאמר שאין מטלטלין בו אלא בד' אמות ולפי זה לא הוליכו דסדין בדרך מלבוש והוצרך לפרש כן ולא פרשו דאיסורא משום עשיית אהל דסבר מר"ן ז"ל שאין משום עשיית אהל עראי במחיצות אלא בגג וכבר ביררנו במסכ' שבת וגם במכלתין לעיל בס"ד שיש משום עשיית אהל אף במחיצות ושם פרכינן דכל מחיצה שהיא עושה הכשר בדבי' האיסו' אע"פ שהיא מחיצה שלישית או רביעית חשובה כעושה אהל עראי לכתחלה ומחיצה זו אליבא דרב עושה הכשר ומ"ה אהדרינהו לאפיה דלפום טעמים עושין היו אהל עראי לכתחלה בשבת שהוא אסור מה שאין כן לשמואל דלדידיה בלא מחיצה מותר לטלטל בה דשבת הואיל והותרה הותרה ופרכינן והיכי עביד שמואל הכי כלומר למה ליה למעבד הכי ומה היה צריך לכך ולא דק תלמודא בלישנא אי נמי דהכי פרכינן דאי שמואל להחמיר על עצמו עושה שחושש לדברי רב שמצריך שם מחיצה א"כ היאך הוא עושה אותה בשב' דהא חשיבא עשיית אהל. ופרקינן דשמואל לצניעותא בעלמא עבד וכה"ג חשוב תוספת אהל עראי דשרי לרבנן דפליגי עליה דרבי אליעזר בפקק החלון אתרא דשמואל הוה פי' ושמעינן מינה דבאתרא דגברא רבה לא תבעי ליה לאיניש לאורויי מעשה ואפילו להחמי' כיון שאינו גדול ממנו ואין איסור אלא בדבר התלוי בשקול הדעת שאלו בדבר משנה אין לו לשתוק כלל ולא יניחו לעשות מעשה ואפילו הוא רבו. הא דתנן וחכמים אומרים המכניס מתוכה לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכה פטור מפני שהוא כרמלית. הקשו בתוס' אמאי לא קתני המכניס מתוכה לרשות היחיד ומר"ה לתוכה פטו' כדקאמ' רבי אליעז' ותירצו דאי אמר הכי הוה אמינא דלרבנן רשות היחיד גמורה היא מן התורה והזורק לתוכה מרשות הרבים או לרשות הרבים מתוכה חייב אלא שלהחמי' עשאוה חכמים כרמלית לאוסרה עם רשות היחיד קמ"ל דכרמלית גמורה היא אף מן התורה והזורק לתוכה מרשות הרבים או מתוכה לרשות הרבים פטו':

ולרבי אליעז' אטו כו'. פי' והא אינה שלהם וכל שאין הדרך מסור לרבים אפילו הוא מסלה גמורה אין לה דין רשות הרבים וכדאיתא בפ"ק והראיה דהיינו קושיין מן התשובה שהשיבו דרבי אליעזר לטעמיה דאמ' רבים שביררו דרך לעצמן מה שאין כן ביחיד וכדכתיבנא בדוכתה בס"ד. וכי תימא דהכא נמי בשאבדה להם דרך פרש"י ז"ל שהם מחולקין עם בעל החצ' במקום המחיצה הראשונה שאינה נכרת עכשיו ובעל החצ' אמר שהן מהלכין לפנים ממחיצתם כלומ' דכיון שאין לבעל החצ' ראיה ויש להם בו

דרך (שהחזיקו) קנו הואיל ורבים נינהו והאמ' רבי חנינא כו' כלומ' עד מקום מחיצה מחלוקת רבי אליעז' ורבנן דמשמע דבכל החצ' עד מקום מחיצה פליגי ולאפוקי חוץ למחיצה דמודו רבנן והא ודאי לא אבדה להם דרך בכל החצ' גזלני נינהו ולא קנו וק"ל אפילו תימא שיקנו אותה והיא שלהם כיון דתוך מחיצות קיימא היאך הויא רשות הרבים ואמאי עדיפא מקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים דהויא כרמלית כדאי' בפ"ק. וי"ל דלמאי דקס"ד השתא ההיא דלא כר"א ולא אמרינן לה סתם משום דאיכא לאוקמי דרבי אליעזר כאוקמתא דלקמן א"נ דהכא במאי עסקינן כשהרבי' היו נושאין ונותנין שם תדיר כמו בסרטיא ולא דמיא לקרן זוית דלא משתמשי בה אלא הנכנסין שם אבל הכא דמשתמשי בה תדיר הויא כחור רשות הרבים דכרשות הרבים דמי היכא דניחא תשמשתי' ורבנן פליגי עליה כי היכי דפליגי בההיא דרבים שבררו דרך לעצמן כנ"ל:

אי אימא בצדי רשות הרבים פליגי. פירש דלית כאן גזל כלל אלא בצידי רשות הרבים פליגי וק"ל א"כ היכי אמר רבי חנינא עד מקום מחיצה מחלוקת או על מקום מחיצה מחלוקת: וי"ל דהכא במאי עסקינן שהרבי' מהלכין לפעמים במקום שהיתה שם המחיצה שהחזיקו בה ברשות נפקא לן מצד שהחזיקו בו רבים ברשות אסור לקלקלו ומקום המחיצה הוא עכשיו צדי רשות הרבים ואימא על מקום המחיצה מחלוק' כדשניין לעיל כנ"ל:

ה"ג וכן הגרסא בנסחי דוקני אי פליגי בצדי רשות הרבים דעלמא היא עד כאן לא פליגי רבנן עליה דר"א אלא היכא דאיכא חפופי אבל הכא דליכא חפופי לא קמ"ל. פירש קמ"ל דאף בדליכא חפופי פליגי והיינו לסברא דרב פפא דפ"ק דשבת אבל לרב אחא בר יעקב דאמ' התם דלא פליג רבי אליעז' אלא היכא וכו' ה"פ קמ"ל דאדרבה בדליכא חפופי בלחוד פליגי ויש גורסין ע"ב לא פליג רבי אליעז' אלא היכא דליכא חפופי אבל הכא דאיכא חפופי לא קמ"ל: ואין רגלים לגרסא זו דהא בהא דהכא ליכא חפופי לפי שנפרצה הכתל דאלו בעלמא דאיכא כתלים איכא חפופי ולשון חפופי פרש"י ז"ל יתדות תקועות בארץ שלא יקרבו לכתלים: ורבותי פירשו כי כל מקום שיש שם כתל בני אדם מתרחקים מהם שלא יתחברו ויתחפפו שם וכדפריש במסכת שבת בס"ד:

מי לא מודית הקשו בתוספות דהכא אמרי' דחצ' זו שנפרצה בכתל רביעית לרשות הרבים אע"פ שעדיין יש לה ג' מחיצו' הויא כרמלי' מתוכה לדברי הכל ואלו בפ"ק אמרי' דג' מחיצו' דאורייתי' ואפילו לב"ש נמי אמרינן דלזרוק ב"ג הוא דמחייב ומדאורייתא מבוי שרי בלא לחי וקורה ולחי וקורה מדרבנן בעלמא ויש מי שתירץ דהתי' במבוי הפתוח לכרמלית אבל הפתוח לרשות הרבים בחצ' הזאת ג' מחיצות לאו דאורייתא. ויש

מקשים על זה דא"כ מבוי הפתוח לרשות הרבים אין הכשרו בקורה דהא קי"ל קורה משום היכרא ובעי' לחי דק"ל כאביי דאמ' משום מחיצה או צורת פתח או תקרה רחבה ד' טפחים לומר פי תקרה יורד וסותם וכי תימא ה"נ א"כ היכי פסיק ותני התם בפ"ק דהכשר מבוי לב"ה בלחי או קורה דהא כמה מבואות שפתוחי' לרשות הרבים ואין הכשרם בקורה וגם לא בלחי לרב' דאמ' לחי משום היכר' וי"ל דאפילו פתוח לרשות הרבים נמי כיון דמדאורייתא דינו ככרמלית ומן התורה מותר לטלטל בכלו ומות' הוא עם החצרות והבתים ואין אסורו אלא מדבריהם תו לא פליג רבנן והכשירוהו בלחי או קורה. ובתוספות אמר דודאי אפי' במבוי הפתוח לרשות הרבים ג' מחיצות דאורייתא דסתמא אמרינן לה בכל דוכתא ורבי יהודה דאמ' שתי מחיצות דאורייתא אפילו היכא דבקעי לה רבים קאמ' לה וכדאיתא לקמן בפרקין והכא ה"ק תלמודא מי לא מודית דמתוכה דחצ' כלו שהוא רחוק הרבה מרשות הרבים שאינו חשוב רשות הרבים ואפילו לא נשארו שם מחיצות כלל דומיא דמחיצה זו שנפרצה ופרקינן דהתם לא דרסי לה רבים בהדייא אבל הכא דרסי לה רבים להדיא וזה יותר נכון:

במאי עסקינן אי לימא בעשר. פירש ונשארו גפופי מכאן ומכאן כסתם פרצה מ"ש מרוח אחת. דאמרינן פתחא הוא משני רוחות נמי לימא פתחא הוא ואלא ביותר מעשר ברוח אחת נמי אמר רב לעולם בעשר וכגון שנפרץ בקרן זוית והיינו משתי רוחות דקתני כלומ' פרצה אחת שנראת בשתי רוחות וכיות' מעש' דמי או כנפרץ במלואו דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי והקשו בתו' למה ליה לרב לאוקומה הכי לוקמה כפשוטה שנפרצ' בשתי רוחות ממש ולעולם בעשר אלא שהיה הפרוץ מרובה על העומד הילכך מרוח אחת מות' בגפופי דהא ג' מחיצות דאורייתא ורביעי' נתרה בפס ד' או בלחי משהו מכחן ולחי משהו מכאן וכדאי' בפ"ק דמכלתין אבל משתי רוחות אסורה דהא ליכא אלא שתי מחיצות ואנן בעינן ג' מחיצות וצריך לרוח אחת לכל הפחות ג"פ דאפילו לת"ק דחנניא דמקל במבואות המפולשין לרשות הרבים לחי או קורה מכאן וצ"פ מכאן בעי וכן לכ"ע במפולשין לכרמלית וכדאיתא בפ"ק. ותרצו דהא דלא משני הכי משום דאיירי רבי יהודה במתני דס"ל שתי מחיצות דאורייתא כדאיתא בסוף פרקין ולדידיה אפילו מבוי מפולש משתרי בלחי מכאן ומכאן או קורה מכאן ומכאן והי"ה דחצ' לדידיה משתריא בגפופי ואפי' הפרוץ בשתי רוחות מרובה על העומד וא"ת אי לרבי יהודה פרכינן ומתרצינן מאי האי דנקטינן עשר ויות' מעש' דהא לרבי יהודה עד י"ג אמה ושליש הוי פתחא. וי"ל דהכא נקטינן שיעו' פתח אליבא דר' יוסי וכהלכתא ועשר ויות' מעש'. אלא פתח ויות' מפתחא קאמרי והי"פ במאי עסקינן אי לימא בפרצ' שהוא כשיעור פתח

כגון עשר אמות לרבי יוסי וי"ג אמה ושליש לרבי יהודה מ"ש מרוח אחת דאמרינן פתחא הוא משתי רוחות נמי נימא פתחא הוא בר' יוסי בעומד מרובה על הפרוץ ולרבי יהודה אפילו בפרוץ מרובה על העומד אלא ביות' מעש' לרבי יוסי או ביות' מי"ג אמה ושליש לרבי יהודה דלאו פתחא הוא ולא משתרי בגפופי כלל וכנפרץ במלואו חשיב אפילו מרוח אחת נמי. אמר רב לעולם בעש' וכגון שנפרץ בקרן אזוית הילכך אפי' לרבי יהודה דשרי אפילו בשתי מחיצות דלא עריבן כל היכא דאיכא לחי מכאן ולחי מכאן הכא לא שרי אע"ג דאיכא שתי מחיצות דעריבן מ"ט דפתח בקרן זוית לא עבדי אינשי הילכך אפילו בעש' לא חשיב פתחא אלא פרצה וכיון דפרצה היא אין שום לחי וקורה מתיר את הפרצה לא לרבי יהודה ולא לרבנן ה"ל כמבוי שהוא רחב יותר מי"ג אמה ושליש שאינו נכש' בקורה ולא בלחיים כלל ואפילו לר' יהודה.

דף צד:

מ"ש מרוח אחת דאמרי' פי תקר' יורד וסות'. פי' דסתם בית מקור' הוא ואפי' שנפרץ הכתל נשאר שם מן הסת' תקר' רחב' ד' טבחי' ואמרי' פי תקר' יורד וסות' ואפי' ביות' מעשר כיון דאיכ' גפופי מיה' משתי רוחו' כו' ופרקינן אמרי בי רב כו' ושמעינן מהכא דפשיט' להו דאליבא דרב אפי' בשתי רוחו' אמרינן פי תקר' יורד וסות' מיהו על כרחין דוקא בשתי רוחו' דעריבן אבל בדב' שהוא מפולש לא וכדאמרי' בסוף פרקין גבי גשרי' המפולשין שר' יהודה מתיר וחכמים אוסרין ולא אמרינן פי תקרה יורד וסותם והכי נמי מוכח מפלוגתא דאביי ורבא במסכת סוכה גבי סכך ע"ג אכסדרה שאין לה פצימין דאביי אמר כשרה דאמרינן פי תקרה יורד וסותם וא"ל רבא לדידך אפילו נפחתה דופן האמצעית נמי ת"ל בההיא מודינא לך משום דהוי כמבוי המפולש ולקמן אמרינן דאביי כרב ס"ל א"כ הא דהכא בשתי מחיצות שהם כמין גם קאמרינן והא דאוקמה כגון שנפרץ בקרן זוית וקרויו באלכסון דליכ' למימר פי תקרה יורד וסותם בדין הוא דיכול לאוקומ' כשנפרצה בשתי רוחות ממש וכגון שנפרצו זו כוגד זו דנעשה כמבוי מפולש דבהא לא אמרי' פי תקרה יורד וסותם והא דלא שני ליה הכין משום דניחא ליה לפרושה בכל ענין אפילו כשנפרצה בשתי רוחות דעריבן כן פר"ת ז"ל ובתוספות. ולפי דברי רבותי ז"ל כל שנפרצה במבוי מפולש לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם ואע"ג דאיכא גפופי אפילו כשהן משולשין אמרי' (לא) פי תקרה יורד וסותם ואפילו ביות' מעשר והא דלקמן דגשרי' וההיא דמס' סוכה משום ליכא גפופי ונכון הוא ולפי פירש זה לא סגיא לאוקמה

אלא בשנפרצה בקרן זוית כגון שנפרץ בקרן זוית פי' דאפילו הוא בעשר לאו פתחא הוא לרבינו כדאיתי לעיל:

וקרויו באלכסון דליכא למימ' פי תקרה יורד וסות'. פרש"י ז"ל כי קרוי הבית הזה היה בשפוע כגגין שלנו דהיינו כארזילא דאמרינן בפרק עושין פסין וכל שקרויו בשפוע אין אומר בו פי תקרה יורד וסותם בשום מקום וכן פירש הגאון רבי ישעיה ז"ל ונתן טעם בדבר דכל שקרויו באלכסון בולט פי התקרה חוץ לכתלים וליכא למימר בה שיהא יורד וסותם ואינו נכון: חדא דא"כ לימא דעביד לאורזילא כדאורזילא כדאמרי' התם ועוד דא"כ אפילו מרוח אחת נמי ומיהו בזו ז"ל דאי מרוח אח' הוה משתרי מדין פתחא כדמשתרי בחצר והא דקתני תנא וכן בית היא גופה קמ"ל דבתקרה לא משתרי כלל כיון דעבידא באלכסון ובתוספו' פירשו כגון שנפרץ בקרן זוית ונפרץ קרויו ג"כ באלכסון עם המחיצות דכה"ג לא אמרי' פי תקרה יורד וסותם והראב"ד ז"ל פירש כגון שנפלו המחיצות בקרן זוית ונמצא הקרוי שלם על מקום התקרה באלכסון הבית ופי תקרה יורד וסותם אמרינן אמצע תקרה לא אמרינן ושמואל אמר אפילו ביות' מעש' פי' דמתני' אפשר לן לאוקומה בין בעש' כדאמרינן ואפילו ביות' מעשר נמי ודקאמרת גבי חצר דאי ביות' מעש' אפילו ברוח אחת מתסרא אה"נ והא דנקט משתי רוחו' משתי בתי נקט לה דהתם מתכש' אפילו ביות' מעש' כשהוא מרוח אחת דאמרינן פי תקרה יורד וסותם כיון דאיכא גפופי מיהת.

שם ופרכי' דגבי בית מ"ש מרוח אחת ואפי' ברוח אחת והא איתמ' אכסדרה וכו' ומוקמי' הא לא קשיא כי לית ליה פי תקרה יורד וסותם בד' רוחות כגון זו של אכסדרה שהיא פרוצה מכל רוחותי' אבל מג' רוחו' אית ליה וכ"ש משתי רוחו' ואינו נכון חדא דסתם אכסדרה אינו פרוצה מכל רוחותיה כדכתיב' ועוד דהא רבנן לא אמרי אפילו בשתי רוחות מפולשין כדמוכח בסוף פרקין וכדכתי' לעיל לכך נכון כגר"ת ז"ל כי לית ליה בשלש אבל בד' אית ליה וה"פ כי לית ליה לשמואל פי תקרה יורד וסותם במקום שיש לו ג' דפנות בלבד כי הרביעית פרוצ' במלואו לגמרי וכל שנפרץ במלואו לית ליה פי תקר' יורד וסותם ואפילו ברוח אחת אבל בכל שלא נפרץ במלואו ויש לו שם ד' מחיצות אית ליה פי תקרה יורד וסותם ואפילו בשתי רוחות. ופרכי' מ"מ קשיא קמייתא דא"כ אפילו משתי רוחות נמי נימא פי תקרה יורד וסותם כיון דאיכא גפופי ככל סתם פרצ' ופרקי' בדאמר בי רב משמיה דרב כל שנפרץ בקרן זוית וקרויו באלכסון כלו' דדחקא ומוקמי' לה בהכי ואע"ג דלא משמע הכי מפשוט' הכא נמי כגון שנפרץ בקרן זוית ונפרץ הקרון ג"כ למעלה ברחב ד' טפחים לכל ארך הפרצ' מכאן ומכאן דהשתא צריכים לומ'

פי תקרה יורד וסותם בד' מקומות ובד' לא אמרינן והא דקאמ' מרן ז"ל שנפרץ הקרוי ברחב ד' טפחים משום דס"ל דבפחות מכאן לא היה צריך לומ' פי תקרה יורד וסותם בפרצת הרחב ודיינו לומ' פי תקרה יורד וסותם בפרצת הדרך וזו היא צורתה ואין פירש זה נכון חדא דלישנא דאמרינן וקרויו בד' לא משמע שנפרץ קרויו ועוד דכל כה"ג כיון שה"ד פרצות של תקרה לשתי רוחות הבית ואיכא שתי מחיצות שלימות לא חמירו מג' רוחות דמודה שמואל דאמרי' פי תקרה יורד וסותם לפי פירושו ז"ל הא ודאי אין כאן אלא פרצת שתי רוחות פירש ר"ת ז"ל כגון שנפרץ הכתל בקרן זוית ומיהו לא נפרץ הקרוי כלל ועדיין הוא עומד כמו שהיה בד' הכתלים וכל כה"ג ליכא למימ' פי תקרה יורד וסותם לשמואל דלית ליה פי תקרה יורד וסותם אלא היכא דאיכ' שם ד' מחיצות ולא חשיב שם ד' מחיצות לומ' כן אפילו משתי רוחות אלא בשיש בכל פרצה גפופי מכאן ומכאן שנאמר פי תקרה יורד וסותם בין הגפופים. ומיהו עדיין גמגמו בתוספות על פי' זה משום דה"ל למימ' וקרויו בד' כתלים או בד' דפנות והראב"ד ז"ל פי' בדרך אחרת שאינה מחוורת:

שמואל לא אמר וכו' ולפי'. פרש"י ז"ל ה"ל למתני כן בפיר' כיון דסתם גגין שלהם לא היו בשפיע כדכתו' איהו ז"ל ולפר"ת כ"ש דה"ל למתני שנפרץ הקרוי באלכסון דהא מסתמ' משום שנפרצו הכתלים בקרן זוית אין דרכו של קרוי להיות נפרך שם אלא עומד הוא על הכתלים הנשארים:

רב לא אמרי כשמואל כו'. פי' דא"כ היינו אכסדרה דאמרינן פי תקרה יורד וסותם אליבא דרב בין לפרש"י ז"ל בין לפר"ת ז"ל וכה"ג לא הוה תני תנא שהחצי אסורה כלל דאתמ' אכסדרה בבקע' כו' פירשנוה לעיל בס"ד ואמרינן בעשר דכ"ע לא פליגי פרש"י ז"ל דאפילו דלא נימא פי תקרה יורד וסותם לא מתסרא דהא פתחא בעלמא הוא פירש לפירושו כי אע"פ שפרוצה במלואה כיון דבעלמא חשיבא פרצה בגפופי הכא נמי אע"ג דליכא גפופי חשבינן לה פחתא כיון דאיכא תקרה כי פלגי ביות' מעש' פירש שיצא מדין פתח וצ"ל פי תקרה יורד וסותם ושמואל סבר לא אמרי':

א"ד ביות' מעש' כ"ע לא פליגי. פי' שאסור לטלטל בכלה כיון דיות' מעש' וליכא גפופי לא אמרו פי תקרה יורד וסות' אפי' ברוח אחת האכסדרה לפר"ת ז"ל. כי פליגי בעש' פי' כי פליגי בעשר ודליכא גפופי באכסדרה דאי בדאיכא גפופי בלא סתימת פי התקר' נמי מתכשרא דהא פתחא בעלמא הוא אלא על כרחין בדליכא גפופי קאמר דלא חשיב פתחא וה"ה בכל שנפרץ בקרן זוית. ודכותא נמי כי אמרינן דביות' מעש' דכ"ע לא פליגי בכה"ג מיירי דליכא גיפופי דאיכא תרתי לגריעותא דפתח שהוא ביותר מעש' ושאין

לה גפופי הנעשין בעלמא פתח בעש' מיהת ושמעי' מינה דאפילו ביות' מעש' אמרי' לרב פי תקרה יורד וסותם ואפילו להא לישנא כל שלא נפרצה בקרן זוית ויש לה גפופי דכיון דאיכא גפופי הא איכא חדא למעליותא וכדמכש' נמי בעש' אפילו בלא גפופי כיון דאיכא חדא למעליותא וכן פירש הר"ז הלוי ז"ל זקנו של מורי הר"א ז"ל וכן עיקר ופסק הוא ז"ל הלכה כלישנא בתרא דביות' מעש' לא רומרינן פי תקר' יורד וסותם בכל שהוא בקרן זוית או נפרץ במלואו: אלא הא דאמ' רב יהודה כו' פי' דאמרינן פי תקרה יורד וסותם להך לישנא דאמרת דאפילו בעשר פליגי כרב כלומ' מתוקמה כרב ולא כשמואל וזו קשה על רש"י ז"ל שכתב דמוד' שמואל דאמרינן בג' מחיצות פי תקרה יורד וסותם אלא שהוא ז"ל נשמר מזה ודחק עצמו דהכא מיירי שהקורה הזאת ראשיה נתונים על גבי יתדות ורב יהודה דשרי משו' דאמרינן פי תקרה יורד וסות' זו קשה לרש"י ז"ל דאמאי פסולה לשמואל דהא מודה שמואל דאמרי' פי תקרה יורד וסותם בד' רוחותיה משני צדיה ומשני ראשיה.

דף צה.

לימא אביי וכו' פירשתי' במקומ' בס"ד. אליבא דשמואל כ"ע לא פליגי פי' דאפי' אביי מודה דאליבא דשמואל פסולה לא אמרי' פי תקרה יורד וסותם זו קשה לרש"י ז"ל דאמאי פסולה לשמואל דהא מודה שמואל דאמרי' פי תקרה יורד וסותם בשלש מחיצות והכא דאפילו תימא דע"ג אכסדרה ממש ואכסדרה פרוצה היא מ"מ בשתי דפנות כהלכתן ושלישית אפילו טפח סגי ואין אנו צריכין לומר פי תקרה יורד וסותם אלא בג' וכ"ש דהכא מסתמא בשיש לה שתי דפנות שלמות אירי דומיא דיש לה פצימין דאיירו בה. ורש"י ז"ל פי' אליבא דשמואל כ"ע לא פליגי דפסולה דכיון דגבי אכסדרה דפנות תקרה לאכסדרה נעשו לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם כ"ש דלא מהני לענין סוכה לומר פי תקרה יורד וסותם כלומ' ואפי' לרוח אחת ואין זה מספיק. אבל הכא דהני מחיצות לאו לסוכה עבידן לא. פי' דאע"ג דלא בעינן בסוכה דפנות דעבידן לסוכה מ"מ לענין דנימא פי תקרה יורד וסות' בעינן דעבדינן להכי כאן שנפרצ' כו' פי' דכשנפרצ' לר"ה הלכה כר' יוסי דאי אתי לאפוקי אתי לידי איסורא דאורייתא וכן הלכה:

איתיביה אביי כו'. והא לא אותביה מסיפא דמתני' דקתני מערבין במבואות המפולשין משום דאיכא לאוקומה במבואות המקורין דאיכא פי תקרה יורד וסותם אמר רב אפי' מתני' נמי דיקא יש שגורסין שתי מחיצות דאורייתא היינו דקתני ועוד אלא אי אמרת פי תקר' יורד וסותם מאי ועוד ומפרש"י הכא מתני' נמי דיקא טעמ' דרבי יהודה משום

דשתי מחיצות דאורייתא דאי לא היכי שרי במבוי המפולש דהא ליכא פי תקרה יורד וסותם כלומ' דסתם מבוי אינו מקורה ומיהו אין זה מחוור דמשמע מלישנא בש"ס דכלה דיקותא מלישנא דקתני ועוד אלא או אמרת פי תקרה יורד וסותם מאי ועוד. והפירש דסיפא דמתני' דיקא כדאמ' רבה דקמייתא משום פי תקרה מדקתני בסיפא ועוד דאלמא בסיפא אמר רבי יהודה מילתה דרבותא טפי אא"כ סבי' ליה משום דקמייתא פי תקרה מדקתני בסיפא ועוד רבותא שהתיר רבי יהודה אפילו במבוי המפולש דמסתמא ליכא פי תקרה אלא אי אמרת דלר' יהודה שתי מחיצות דאוריית' היינו טעמ' דידי' בקמייתא מאי ועוד הא לא שמעי' טפי ברישא והיא היא ולית הלכתא כוותיה דבערובין הלכה כר' יהודה ולא במחיצות:

פרק עשירי המוציא תפילין

המוציא תפילין מכניסין זוג זוג. פי' המוציא תפילין במקום שאינם נשמרים מחמת כלבים או מחמת גנבים כדאיתא במסכ' י"ט חייב להכניסן זוג זוג כדי שלא יתבזו והראי' דחוב' קתני מדקתני סיפא אבל בחדשו' פטור ולא עוד אלא דהתם ה"ל למתני אסור וכדתניא בברייתא רבי יהודה אוסר בחדשות אלא דאיידי דקתני הכא מכניסן בחיוב תנא סיפא בחדשות דפטור והא דשריתא להכניסן אתיא למ"ד שבת זמן תפילין הוא ורבנן גזרו בהו. וכן למ"ד שבת לאו זמן תפילין הוא דאפילו לדידיה ליכא חיוב חטאת כיון שמוציאין דרך מלבוש כדרכו בחול כדאי' בש"ס ופלוגתא דר"ג ורבנן ושאר מתני' כלה מפורש בש"ס.

דף צה:

גמרא טפי לא. וא"ת והיאך אפשר לומר דאתיא דלא כרבי מאיר דהא בהדיא תניא בברייתא מכניסן זוג זוג דברי רבי מאיר. י"ל דלא שמיעא להו ההיא ברייתא לא למקשה וגם לרבא נמי מדנקט בלישניה אפילו תימא רבי מאיר דמשמע דלא קים לן ודאי דתהוי ר"מ. ועי"ל דשמיע להו ברייתי' כיון דלקמן חזינן דשקיל וטרי בה תלמודא כולי האי והכא לאו דוקא נקטי האי לישנא אלא כאלו אמרי יש לנו לומר שתהא משנתינו דלא כרבי מאיר דהא למאי דתניא בברייתא דרבי מאיר תני הכי קש' מתניתין אהדדי ופריק רבא דאפילו תימא דרישא דמתני' רבי מאיר היא וכדתניא בברייתא לא קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר ומיהו רישא דמתני' הוא דמתוקמא כרבי מאיר דאלו בסיפא מיפלג פלוג דהא קתני בברייתא אחד חדשות ואחד ישנות.

לובש וכו'. גבי הצלת דלקה וא"ת מאי קושיא דשאני התם דמפיק ליה לרשות היחיד כגון חצר מעורבת מה שאין כן בזו דמייתי ליה דרך רשות הרבי' ועוד אמאי לא רמ' מהא דתנן התם בתפילין גופיהו שמצילין תיק וגם התפילין ואפילו שיש בתוכה מעות ואין צריך לומר שמציל כמה תפילין ביחד ואפילו בדרך משוי וי"ל דקושיא קמיית' אע"ג דליתה דההיא לרשות היחיד היא משום דלהצלת ממון לא התירו להוציא לרשו' הרבים וגם לא התירו לרשות היחיד אלא בדרך מלבוש: מ"מ חזינן דכיון דשרו בדרך מלבוש שרו לגמרי ולא חלקו בין רב למעט הכא נמי כיון דמשום כבוד תפילין ראוי להתי' בדרך מלבוש אין להתיר בין רב למעט ומההיא דמצילן תיק של תפילין ליכא למימר כלל דהתם כיון דאיכא דליקה א"א להמתין לו להוציא דרך מלבוש ולא להוצי' בזה אחר זה דילמ' קדמה ואתיא דליקה ולפיכך הוצרכו להתי' דרך משוי וכל שבדרך משוי ודאי ממעטי' בהלוכה ועבדי' בשעה אחת ולהכי לא רמיא אלא מההיא דכלו שריותא לא הוה אלא בדרך מלבוש וזה ברור.

וההיא סתמא ממאי דרבי מאיר היא. פירש דאע"ג דסתם מתני' רבי מאיר שאני הכא דאיכא סתמא דפליגא אהאי ותלי' לה להההיא בתנא אחרינא דלא לקשו אהדדי. אמר רבא אפילו תימא פי' דליכא אסורא במילתא ועוד כי לעתים אדם לובש בחול אפילו יותר מי"ח כלו' משום הצלה נמי שרי ליה. הכא דבחול נמי זוג אחד אין טפי לא. פירש דאפילו למ"ד שבת לאו זמן תפילין הוא דבשתי זוגות ליכא משום בל תוסיף דשלא בזמנו לעבור בעי כוונה אפי"ה לא שרו ליה אלא בדרך. שמותר בחול: ובדין הוא דבלאו הכי נמי מצי לשנויי דשאני הכא משום דס"ל דשבת זמן תפילין ואי לבוש טפי מזוג אחד איכא משום בל תוסיף דכל בזמנו לעבר לא בעי כוונה אלא דניחא ליה לתרוצה אפילו למ"ד שבת (לאו) זמן תפילין הוא מאי קעבר כו' פי' דכל בזמנו לעבור נמי לא בעי כוונה. ואי קסבר שבת לאו זמן תפילין הוא פי' וכל שלא בזמנו לעבר בעי כוונה וליכ' משוי בל תוסיף ומשום הצלה שרו ליה רבנן דרך מלבוש כלומר ואפילו יותר ממה שדרכו בחול אפילו טפי נמי שרי ליה ואמאי שתי זוגו' ותו לא ופרקינן דלעולם שבת לאו זמן תפילין ומיהו לא שרו ליה דרך מלבוש אלא מאי דמצי לבוש: וסבר לה כו' וכן בזרוע. וכתבו בתוספות דמדקאמר מקום יש בראש להניח שני תפילין מכלל דשיעור יש בתפילין ולא ידעינן מאי קאמר משום יש בראש להניח שני תפילין דהא יש גדולים ויש קטנים אלא על כרחין דאיכא שיעור ולא נתפרש שיעור זה אבל במדרש נתנו להם שיעור שתי אצבעות וסמך לזה ציץ שהוא רחב שתי אצבעות כדאיתא בפי"ק דסוכה ונחלקו הגדולים ז"ל אם השיעור הזה למעלה או למטה: והנה נראה לרבותי בעלי התוספות ז"ל

כי שיעור למטה הוא מדקתני מקום יש בראש להניח שני תפילין אבל טפי משני תפילין ליכא והיינו נמי דקתני שתי זוגות ולפי זה ראוי שלא לפחות מרחב שתי אצבעות ואין להוסיף על רחב ד' אצבעו' כשיעור המקום וי"א כי השיעור למעלה הוא אבל למטה אין להם שיעו' ולפיכך נהגו לעשותם פחות משתי אצבעות והפירש הראשון נראה עיקר. וכתבו בתוספות שנראה שאין השיעור הזה אלא למטה ואם פחות לא נפסלו ואפשר שהמעברתא בכלל כיון שהוא הלכה למשה מסיני ולפי זה כל התפילין יש להם שיעור ירך או קנבורת פי' לשון קנבורא דאהיני כלומר מקום קבורת בשר ויש מן הראשונים ז"ל שהיו סבורים שהמקום הזה הוא קבוצת הבשר שיש תחת המנפק הנקרא קובדו בלע"ז ואינו נכון אלא כמו שנהגו לתתם בקצובת הבשר שעל הקובדו ור"ח ז"ל הביא ראיות ברורות על זה כי בכל התלמוד תפילין של יד בזרוע וכדאמרי' הכא בשמעתין ואותו שלמטה מן הקובדו הוא ולא זרוע וכדמוכח במסכת אהלות שהוא מונח שם רמ"ח אברים שיש באדם וקתני שנים בקנס שנים במרפק אחד בזרוע ואחד בכתף ולפי הסדר מונה והולך כי הקנ' הוא עצם היד והמרפק הוא הקנבו' שעליו וכדאמרי'. בערכין האומר משקל ידי עליו מכניס ידו עד מרפקו והיינו עד הקובדו וכדקתני בברייתי' על העצל והעצל הוא הקובדו כדאמרי' במסכת סופרים לא ישמיע אדם ס"ת מחיקו ולא יתן אציליו על הספר היינו הקובדו שדרך להשען עליו ואע"פ שיש מקומות שקורין לאציל לא שי"לייש ש"ובקו בלע"ז מ"מ בכאן מוכרח שהוא הקובדו ואין בזה בית מיחוש וכבר האריכו בזה בתוספות ומנהגן של ישראל בכיוצא בזה תורה היא ולא עוד אלא דבעי שתהא שומא כנגד הלב ואין זה אלא על הקובדו וזה ברור:

והכא בשבת זמן כו'. פירי' ת"ק סבר שבת זמן תפילין וכל בזמנו לא בעי כונה לעבור הילכך אי לביש שתי זוגות עובר משום בל תוסיף ואידך דהיינו ר"ג סבר שב' לאו זמן תפילין ושלא בזמנו בעי כוונה לעבור ואי בעית אימא דכ"ע שבת זמן תפילין והכא כו' פירש דר"ג סבר דבעי' כוונה לצאת ואם לא נתכוון לצאת לא יצא אינו עוב' על בל תוסיף שאין בל תוסיף אלא כשיוציא באחר והוא מוסיף זוג שני אבל זה שמתכוון להציל ולא יצא באי' מהם אין כאן בל תוסיף ואידך דהיינו ת"ק סבר דלצאת לא בעי כוונה וכיון שכן אע"פ שנתכוון זה להציל בעלמא יצא בזוג אחד ועובר על בל תוסיף בזוג שני: וא"ת כו' ת"ק סבר לא בעי כוונה ואי בעית אימ' כו' אנא דכ"ע שבת לאו זמן תפילין הוא וס"ל שלא בזמנו ולעבור שלא בזמנו פליגי איבעי כונה אי לא ר"ג סובר בעי כוונה ור' יהודה סבר לא בעי כוונה ואף בלא כוונה עובר על בל תוסיף ופרכי' לרבי מאיר חד נמי לא פירש דהא שלא בזמנו חד נמי בל תוסיף איכא שהוא מוסיף על זמן תפילין

שאמרה תורה ואמאי שרי להכניס ולהוציא זוג אחד דאם איתא דשלא בזמנו לא בעי כוונה לר' מאיר.

דף צו.

הישן בשמיני בסוכ' ילקה לרבי מאיר ואנן קיי"ל דלא לקי והני תרי פרכי חדא ועוד דלא צריכין להדדי. אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא כלומר דפליגי בחד מאידך אוקמת' וקשיא להו לרבנן דהכא משמע שהמניח שני זוגות בתפילין עובר משום בל תוסיף או בכוונה או אפילו שלא בכוונה למאן דסבר דבזמנו לא בעי כוונה ומ"ש מד' מינין שבלולב דיהיב רחמנא שיעורא אתרוג א' ולולב א' ולרבי עקיבא הדס אחד וערבה אחי ולרבנן ג' הדסים ושתי ערבו' ומות' להוסיף עליהם וכדמוכח מההיא דאמרינן התם אשוו זיבינייכו ואי לא דרשי' לכו כרבי עקיבא וכן נהגו העולם ויש מתרצים מרבותי דכל שמוסיף בהדס וערבה לנוי הוא וכל שהוא נותן לנוי אין בו משום בל תוסיף ואין צריך לכל זה דהת' קים להו כי שיעורין שנתנה תורה בד' מינין אינם אלא למטה אבל למעלה אין לו שיעור וגבי תפילין קים לן שהתור' נתנה שיעור בין למעלה בין למטה ולא עוד אלא שנראה כשתי רשויות וזה ברור כנ"ל:

רבי עקיבא אומר לא נאמרה חוקה אלא כנגד הפסח הכתוב מדבר וסכין הלכתא כדאיתא בפסח שני ונפקא מינה שאין לברך כשחוצץ תפילין לשמור חוקיו כדמברכי בני מערבי' דההיא כמ"ד בחוקת תפילין הכתוב מדבר כדאיתא בירוש' וכבר כתבתיה במס' ברכות ובמס' נדה בס"ד.

ואלא הא דתנן במס' כריתות הפסח והמילה מצות עשה ועומדים עליהם בהכרת. פירש ואעפ"כ אין בשגגתן חטאת שאין מביאין חטאת על שגגת כרת אלא כשיש בו לאו כדאיתא התם. אפילו תימא רבי עקיבא השמר בעשה עשה הקשו בתו' דהא אמרינן במנחות דלמ"ד בחוקת תפילין הכתוב מדבר המניח תפילין בלילה עובר בלאו מדכתיב ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה אלמא השמר דעשה נמי לאו הוא. ותרצו דלא דמי דכל דדרשי' קרא בחקת הפסח פשיט' שלא בא הכתוב אלא לזרז על העשה עצמו כלומר שישמור שיעשה הפסח בזמנו וה"ל השמר דעשה אבל כל היכא דדרשי' קרא בחקת תפילין כוונת המקרא לזרז שלא להניחן אלא בזמנו וכאלו אמר הכתוב השמר שלא תעשה מצוה זו אלא ביום ולא בלילה וה"ל השמר דלאו וכיוצא בזה הא דאמרינן בפרק מילה דאזהרה שלא יקוץ בהרתו מדכתיב השמר בנגע הצרעת ואמאי דהא לשמור ולעשות כתיב אלא ודאי דההיא נמי השמר דלאו חשוב שאין הכתוב בא לזרז לעשות

במראות נגעי' בדברי הכהן אלא לזרז בכל אשר יורו ולא בעי' אחר כלומר שלא יקוץ בהרתו והויא לה אזהרה דלאו.

יצאו שבתות כו'. פירש דהא גבי שבת כתי' אות וה"ה לימים טובים דכלהו שבתון נינהו כדכתיב תשבתו שבתכם ונחלקו המפרשים ז"ל אם חולו של מועד כנגד ימים טובים או לאו י"א שאין זמן תפילין שאף בחולו של מועד יש אות דבפסח איכא איסור אכילת חמץ ובחג חובת סוכה. ואחרים כתבו שהוא זמן תפילין דאשכחן בירוש' שכותב אדם תפילין לעצמן במועד ואם לא היה זמן תפילין במועד היה אסור כדמוכח התם במכילתן: וליכא למימ' דההיא אתיא כמ"ד שבתות וי"ט זמן תפילין דדוחק הוא לאוקומי כל הנהו אמוראי דשרי לכתוב תפילין במועד דשרי תפילין במועד דלא כהלכת' דהא קי"ל כר"ע דאמר שבתו' וימי' טובים לאו זמן תפילין וכדעת הזה נ"ל חדא דבכל דוכתא דאמרינן בש"ס בכמה דוכתי שבתות וימי' טובי' אין חולו של מועד לא וכדמוכח נמי בפ' כיצד מברכין ובפרק שלשה שאכלו לאחת דמני שבתות וימים טובים לחוד וראשי חדשים וחולו של מועד ועוד דהא אות דכתיב גבי שבת בשמירת מלאכ' היא ודכות' אות דימים טובים היינו מפני שהם עצורי' ממלאכה וכדתנן אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ואלו חולו של מועד מותר מן התורה בכל מלאכת דבר האבד ובכל שהוא לצורך המועד ואפי' בפרהסיא ושלא בשנוי וכל מה שאסרו בו אינו אלא מדברי סופרי' וכדברי' בדוכת' ואעפ"כ ראוי לחוש לדברי האומרים שאין זמן תפילין במועד ומניחן בלא ברכה מפני הספק וליכא למימר דשמא אינו זמנן ועובר משום בל תוסיף דכל שעושה מפני הספק אין בו משום בל תוסיף כדברי' במסכת ר"ה ותדע דהא קי"ל דכל שלא בזמנו בעי כוונה והכא כן דעתו שאם היינו זמנן שלא תהא הנחה למצות כלל וקי"ל כרבי עקיבא וכדאידך תנאי דסבי' להו דשבתו' וימים טובים אינם זמן תפילין וקי"ל נמי כרבי עקיבא דלילה זמן תפילין דהא דכתיב ושמרת את החקה הזאת בחקת הפסח הכתוב מדבר והכין אפסיק הלכתא בהנחו' דתפילין בלילה הלכה ואין מורין כן דרבנן גזרו בהו בלילה שהוא זמן שינה גזרה שמא יפיח בהם ולא עוד אלא שאסור להניחם בשחר עד שיראה את חבירו ברחוק ד' אמו' ויכירנו כדאמרי' בפי"ק דברכות אמ' אביי תפילין באחרי' מפני שעד הזמן ההוא זמן שינה שגזרו חכמי' וכן פסק רבי' ז"ל בסלוקן כרב אשי ובהנחתן כאביי וכן עיקר מדלא מחו בהם כו' כלומר דקים לן כי לכך לא מיחו בהם לפי שהיו עושות ברשות חכמים ולא כאותה ששנינו בפרק מקום שנהגו בדברי' שעשו אנשי יריחו דקא תני התם וגודשין לפני העומר שלא ברצון ולא מיחו בהם חכמים ויש מקשים ודילמא הא דסברי רבנן שהנשים מניחות תפילין לאו משום דהויא מצות

עשה שלא הזמן גרמא אלא משום דאתקוש תפיילין למזוזה שהנשים חייבו' ונ"ל דהא לא קשי' דהא אתקיש נמי תפילין לתלמוד תורה וכיון דאיכא היקשה הכא והכא אין לנו לסתור הכלל שבידנו דכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות על כרחין אין חיובן אלא שהיא מצות עשה שלא הזמן גרמא (נשים פטורות) ובירו' נחלקו אמוראין על ברייתא זו ואיכא מאן דתני אשתו של יונה הושבה ובתו של כוש ומיחו בידה חכמים ובש"ס דלן קים להו דהא מתרצא וקושטא ולהכי אקשו מינה להדיא.

מיכל בת כוש. פרש"י ז"ל מיכל בת שאול דכתי' ביה על דברי כוש בן ימיני. אבל באשה לא פליגי. פירש אלמא נשים חייבו' בתפילין בחול וה"ל שבת דרך מלבוש בחול ושרי דאי ס"ד נשים פטורות מתפילין הא אינו דרך מלבושן כלל ומשוי הוא להם כיון שהוא מלבוש לאיש ולא לאשה וכמו ששנינו בפרק במה אשה יוצאה גבי טבעת וחלופיהן באיש. ודילמא סבר לה כמ"ד נשים סומכות רשות כלומר דבכל מצות עשה שהנשים פטורות אם רצו לעשות הרשות בידן וכיון דכן אף לדידהו הוו נמי תפילין בשבת כדרך מלבושן בחול ולא משוי הוא ומשום הכי שרו להכניסן להצלת תפילין. ואין בנות ישראל סומכות. נראה מדברי רש"י ז"ל כי לדברי רבי יהודה אם עושות עוברו' על בל תוסיף והקשו בתוספות דהא סוכה שהנשים פטורות ממנה ואשכחן לר' יהודה דסב' שהנשים יושבות בה דקאמר בפ"ק דסוכ' מעשה בהילני המלכה שהית' יושבת בסוכה ושבעה בניה עמה: ויש שתרצו דהתם לא היתה יושבת אלא בשביל בניה וכה"ג אין בל תוסיף. ור"י ז"ל אומר דבכל המצות כיון שהאנשים חייבים אף הנשים שאינ' חייבות אין לו משום בל תוסיף דקל הוא שהקנה תורה בנשים דומיא דסומא שפטור מכל מצות ואין בו משום בל תוסיף ולא אסר רבי יהודה אלא במצות שיש שם חשש נדנוד איסור כגון תקיעת שופר שיש בו משום שבות והנחת תפילין לפי שצריכין גוף נקי ולשמור מהסח הדעת ועולת ראייה מפני שנרא' כמביאה חולין לעזרה כשמביאה עולת ראיה א"נ משום ראיית פנים בעזרה שאין נשים נכנסות לעזרה שלא לצורך ועד ירושלם באה משו' שמחה אבל להר הבית אינה צריכה לעלות מפני כן וסמיכה מפני שנראה כמשתמש בקדשים ואפילו למ"ד דסמיכה באקפיית יד אבל בסוכה וכיוצא בה דליכא שום נדנוד איסור בעשייתה לא אסר רבי יהודה כלל והא כתיבנא לי' במסכת סוכה ובמסכת ר"ה בס"ד בשם רבי' הרמב"ן ז"ל וכן עיקר ומיהו הא קי"ל דנשים סומכות רשות כרבי יוסי ורבי שמעון. דרבי יהודה יחידאה הוא ועוד דרבי יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי.

דף צו:

בשזורין ושמעי' מהכא דחורי ציצית צריכין להיות שזורין. וכי אדם טורח לעשות כו' פי' דקס"ד דבין חדשות בין ישנות חינם מקושרו' אלא שבישנות נרא' רושם הכשר וניכר בו שהם תפילין והחדשו' אין רושם הכשר ניכר בהם וכדפרישי"י ז"ל ולפי' היה אוס' דחיישי' דילמ' קמעו' נינהו דהא לא טרח איניש אלא בהכין אלא טעמא דידיה מפני שהחדשות אינם מקושרות ואסור לקושרו בשבת ואם מניחן בלא קשר אין זה כדרך מלבוש בחול והי"ל משוי ורבי מאיר דשרי בחדשות משום דסבר דמות' לקשרן בשבת קשר שאינו של קיימא כלומר קשר מרופה וא"ת ולאבוה דשמואל כיון דלא מספקינן להו בקמיע נסי דאינו מניחן יחשיך עליהם כדעבדי גבי צבתין וכסתות וי"ל דכיון שלא נגמרה מלאכתן לא חשו להם כ"כ דהא אפילו במקושרות צריכין הם בדיקה כל זמן שאינו יודע בהם שהם מן המומחה אלא שלענין הצלה לא חששו כ"כ ואמרו להציל על הספק אכל כשאינו מקושרות חששו כנ"ל ומינה כל שחסרות מעברתא או תקנתא ושום דבר המעכב בתפילין שא"א לעשותו בשבת אין מכניסין אותם ולא מחשיך עליהם וכדמוכחא שמעתין דוק.

דף צז.

ופרכי' ולרבי יהוד' עבדינהו מערב ומהדרי' אמר רב חסדא כו'. אביי אמר פירש וכדאיתא בהדיא בפרק אלו קשרים וקשה לי דקארי לה מאי קארי לה ורב חסדא נמי איכא למידק מהא דעניבה פסולה בתפילין כיון דאשכחן לרבי יהודה דסבר דעניבה קשירה היא וי"ל דאינהו סבי' להו דכי אמ' רב יהודה דעניבה קשירה היא ה"מ בעניבה שאפשר שתתקיי' כן אבל עניבה דהכא שאינה אלא לשעה כי למחר מתירה ועושה קשר שלהם גריעא טובא ולאו קשר הוא ואביי אמר דעניבה לרבי יהודה קשירה היא וכיון דלדידיה קשר שאינן של קיימא ממש אלא שהוא של קיימא קצת אסור כדאי' בפרק אלו קשרים אף עניבים כן. ולרבי מאיר דשרי הכא בחדשות לאו משו' דעניב להו מענב דהא בפרק אלו קשרים אבעיא להו עניבה לרבי מאיר קשירה היא או לא וסלקא בתיקו אלא טעמא דרבי מאיר משום דשרי לעשות שם קשר מרופה א"נ דלרבי מאיר דשרי לעשות עניבה שאינה מהודקת ודאי כיון דשרי בקשר מרופה וכי איבעיא לן התם היינו בעניבי מהודקי וכן פי' בתוס' ואנן קי"ל דעניבה אפילו מהודקת לאו קשירה היא ושריא וקי"ל נמי דקשר מרופה שרי וכיון שכן קי"ל דאפילו חדשות מותר להכניס דקי"ל כי הא דתני אבוה דשמואל אבויה דרב יצחק דחדשו' כל שאינן מקושרות. ולקמיען לא חיישינן דלא

טרח דהא כולהו אמוראי דשמעתין הכי סבי' להו ובריית' דמתני' ר' זירא לאתבא בריה הכי אתיא ורבא דפליג בהא דאמר דטרח ולא טרח תנאי היא יחידאה הוא לא סמכינן עלה וזה ברור הוא ושלא כדברי הרי"ף ז"ל הילכך המוציא תכלת לשונות פסולה חוטין כשרה כרבי אליעזר וכמתנייתא דתני רבי חייא משמעתין הביא ר"ת ז"ל ראיה שאין צריך לקשר בכל יום בשעת הנחה קשר של תפילין כמו שהיה אומר רבינו אליהו מפריש ז"ל דאם כדבריו ז"ל שצריך לקשור ולהתיר בכל יום אין זה קשר של קיימ' כלל ולכ"ע היה מותר לקושרן ועוד הביא ר"ת ז"ל לדבריו ראיות אחרו' והא דאמרי' במסכת ברכות שמברכין על התפילין על שעת קשירה להדוק קרי קשירה ורבי' שמשון ז"ל היה רוצה להכריע דשל יד קושר ומתיר בכל יום אבל לא של ראש ואחרי כן חזר בו מפני משנה ששנינו במסכ' מקואות וכן עיקר ואין זה מקומו להאריך יותר:

קשר של תפילין הלכה למשה מסיני. פרש"י ז"ל שיעשה קשר לראש כעין דלת ובקשר של יד רצועה קטנה וראשה כפוף כמין יו"ד ועם השי"ן של קמט תפלה של ראש יהא עולה לשם שד"י ונוייהן לבר פרש"י ז"ל דשי"ן של קמט תפלה של ראש שיעשה אותה כלפי חוץ ושם נראית למראית העין ולא שיעשה אותה בין הבתים בתוס' הקשו עליו דהא אמרינן במנחות דמר זוטרא איתהפיכה ליה רצועה.

א"ל רב אשי ולא סבר לה מר ונוייהן לבר דאלמא מודו דרצועה היא ובמסכת מנחות פרש"י ז"ל השחרו' שברצועו' שהוא הלכה למשה מסיני שיהא לבר ובהפוך פי' רש"י נוי הקשר כלומר שיהא הצד הנראה כמין דל"ת לחוץ וכן הכריעו בתוספו' דכיון דמייתי לה הכא גבי קשר מכלל דמידי דקשר הוא וגם לזה פרש"י ז"ל במס' מנחות.

הלוקח תפילין ממי שאינו מומחה פי' בתוס' דאע"ג דתניא במנחות דתפילין אינן נקחין אלא מן המומחה הא אמר לכתחלה דילמא לא טרח לבדקן ועוד מפני שנראה כבזיון תפילין כשהוא קורע התפר ומוציא התפילין לבדקן אבל בדיעבד כשרין בבדיקה ואפילו לכתחלה נמי כל היכא דלא משכ' מן המומחה ליקח ממי שאינו מומחה ובודק ודיו והא תני רב כהנא בתפילין בודק שתים בשל יד ושל ראש כלומר אחת של יד ואחת של ראש ופרקינן הא מני רבי הוא דאמר בתרי זמני הויא חזקה. ופרכי' אי רבי פי' בשלמא לדידי רשב"ג היא ומיהו גבי תפילין הקל דמסמך על תרי משום דסתם מצויין אצל תפילין מומחין הן ובתרי זימני הויא חזקה אלא שבצבתין בעי תלת' להחזיק כל הצבתין ופרקינן לעולם רבי ומודה רבי בצבתין אחד מתרי תלתא זבין ובדין הוא דאפילו רביעי ואפילו חמישי והא דקתני שלישי לאפוקי מחזקיה דרבי דאמר בעלמא דבתרי זימני הויא חזקה דקי"ל כרשב"ג חדא דאבוה דרבי הוא וק"ל הלכה כרבי מחבירו ולא מאביו. ועוד

דרב קאי כוותיה הכא וביבמות אמר נשואין ומלקיו' כרבי וסתות ושור המועד כרשב"ג ומילה כנשואין דספק נפשו' להקל (הא ככלהו) הרי הלכה כרשב"ג מן הטעם שאמרנו שאין הלכה כר' במקום אביו:

כאן בסכנת עובדי כוכבים ומזלות כאן בסכנ' לסטים. העיק' כפי' השני דפרש"י ז"ל משנתינו בסכנת עובדי כוכבים ומזלות שגזרו על התפילין ולפי' מכסן בלבד והולך לו ובריית סכנת לסטים עובדי כוכבי' ומזלות בעלמא דליכא אלא חשש בזיון תפילין והיינו דפרכינן מתני' בסכנת עובדי כוכבים ומזלות היכי א"ר יוחנן שמעון נותן לחבירו וחבירו לחבירו דהא אוושא מילתא כלומר שיתפרסם הדבר שחוששין לשמירת תפילין ויבאו לידי סכנה והיינו דלא אמרינן הכא דאוושא דמילתא דשבת כדאמרינן בסמוך דאלמא אוושא דמילתא דאמרינן הכא היינו כדפרישנא וכן הכריע רש"י ז"ל והוא הנכון. והלכתא לרבנן דבסכנ' לסטים מוליכן פחות מד' אמות.

דף צז:

בנו מאי בעי התם כלומ' מה האונס שאירע לו שם כדי שיתירו לו להבי' בן דהא לא התירו חכמי' אלא ע"י דוחק. ופרקינן כגון שילדתו אמו בשדה. פי' וצריכין להביאו לעיר (ולא) משו' שא"א לעשו' לו בשד' דברי' האמורי' בפרש' תוכחה דהא קי"ל שמחללין עליה' את השבת והיכי פליג ת"ק אהא אלא כגון שאויר השד' קשה לו וצריכין להביאו לעיר:

אימר דשמעת ליה לרבי יהודה וכו' ואיך בטלין בקדרה. וק"ל ליישבא היכי הוי טעי בהא וי"ל דאיהו סבר דמים שבעיס' כיון דאוקומי מוקמי כמאן דאיתנהו בעינייהו דמו ודין ביטול לא שייך בהא אלא ודאי טעי וכו' משום דמים שבכד אין בהם ממש לקנות שביתה ואי משום דקתני שאין בטלין בקדרה דסתם מים שאד' נותן בתבשיל חשובין יותר ויש בהן ממש כנ"ל

אלא אמר רבא הכא במאי עסקינן כו'. פירש כגון שהיו מן הנהרו' או מי המעינו' דכיון דניידי לא קנו שביתה דבטלה חבית לגבי מים כדתנן את האי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפלי לו פרש"י ז"ל ורבנן פליגי ס"ל דלא בטלה. והקשה הראב"ד ז"ל דהא בהדיא תנן התם המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפלה לו את החי במטה פטור אף על המט' ולא אשכחן לרבנן דפליגי בהא התם. ותירץ דכי אמרי' דבטל כלי לגבי אוכלין ואפילו כשהם כתות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפלה לו את החי במטה כגון שהאוכלין דבר חשוב מן הכלי כי האי כמו כן

חשוב מן המטה אבל חבית שחשובה יותר מן המים אמרו רבנן דלא בטילא לגבי מים ואין זה מחוור דאם איתא התם הוה להו לפרושי ולאפלוגי במלתא דהא ודאי כיון דקתני התם והמוציא אוכלין פחות מכשיעור באוכלין ול"נ דרבנן סברי דנהי דמדינא דאורייתא בטל כלי לגבי אוכל שלא חייב הכתוב בהוצאת שבת אלא על דבר שעיקר הכוונה בהוצאתו אבל לענין תחומין בכלים נמי גזרו רבנן דהתם נמי פטור אבל אסור הוא:

רבי יהודה אומר בשיירה כו'. פרש"י ז"ל כגון שיירה שחנתה בבקעה דאנוסין הם שאין להם מים שרו רבנן ולא שאנוסין ממש קאמר מרן ז"ל דאם כן אפי' מרשות היחיד לרשו' הרבים נמי אלא שהם צריכין להם ומצטערין עליהם. והראב"ד ז"ל פירש. בשיירה במחנה כד' דברים שהתירו במחנה כדאיתא בפ"ק וסבר רבי יהודה שאף בתחומין התירו להם כמו בערובי חצרות דהא ודאי דרבנן היא. ורבנן דפליגי עלייהו סברי דתחומין דאורייתא וכאותה שאמר רבי ינאי בפ"ק וסבר לא שנו אלא בעירובי חצרות אבל לא בעירובי תחומין ומשום דס"ל דתחומין דאורייתא.

אביי אמר בשיירה כו'. פירש אביי בא לתרץ אליבא דרבא דמתני' שלא בשיירה כדקאמר רבה מדקתני לה סתמא ומתנייתא מילתא אחריתי קתני ורב אשי אמ' הכא בחבית דהפקרא ומיא דהפקרא פירש כגון שהיו המים מבור של הפקר וס"ל לרבי יהודה דחפצי הפקר אינם קונים שביתה וכדתניא בור של הפקר הרי הוא כרגלי הממלא והוא כתוב בפי מי שהוציאוהו כי מכאן הביא ראיה הראב"ד ז"ל דכי תניא בור של הפקר הרי הוא כרגלי הממלא היינו כל זמן הם שלו ולא נתנם לאחר ובתוס' כתבו דכיון דתניא כרגלי הממלא אפי' נתנם לאחר אינו מוליכין אלא כרגליו והא דקתני הכא שמוליכין אותה חוץ לתחום היינו כגון שלא נתכוין אחד מהם לזכות בהם לגמרי אלא במה שישתה בלבד ולפיכך יש לכל אחד מהם להוליך ברגליו מה שנוטל לשתייתו וכדכתיב' התם בס"ד. ע"ל דהא דתנן חוץ לתחום ר"ל חוץ לתחומן של מים לפי שלא קנו שביתה ובלבד שלא יצאו חוץ לתחום הממלא. וא"ת א"כ למה הוצרך לתת לחברו וחברו לחברו אפילו הוא בעצמו יוליכו שם וי"ל דאי בי"ט ה"נ הב"ע בשבת דא"א להוליכן יותר מד' אמו' אלא ע"י שנותנן לחבירו וחבירו לחברו ודומיא דתפילין דקתני רישא. ולענין פסק הלכה ודאי לענין הולכת חוץ לתחום ולענין י"ט קי"ל כרבי יהודה והא לאוקמתא דרב אשי דהוא בתרא רבנן פליגי עליה דרבי יהודה היינו רבי יוחנן בין נורי דלית הלכתא כוותיה כדאי' בפרק מי שהוציאוהו וקי"ל דהלכתא כרב אשי דבתרא הוא לאוקמתא דרבה ורב יוסף נמי הלכה כרבי יהודה כיון דהלכה כדברי המיקל בעירוב והלכה כרבי יהודה בעירובין אבל לענין שבת שיהא נותנין לחבירו וחבירו לחבירו אין זה תלוי בהני אוקמתי דהני

אמוראי ולאו מילתא דשבת הוא וכרבנן דרישא קי"ל דסבי' להו שלא הקלו לעירובין כן אפילו בתפילין מפני קדושתן משום דאוושא מילתא דשבת וכ"ש בבנו ובחבית ורבי יהודה מוסיף הוא על דברי ר"ש שהתיר כן בתפילין מפני הלסטים ובבנו ות"ק מפליג פליג עלייהו ולית הלכתא כוותייהו כן כתב רבינו הרמב"ן ז"ל והוא הנכון: והראב"ד ז"ל והר"ז הלוי וכל הפוסקים ס"ל כר' יהודה מטעמי דכתיבי לעיל ולא נתנו לבם לחלק בין שבת ליו"ט. במאי עסקי' אילימא באסקופא כו' פי' וכל היכא דלא גזרינן בהם אין בגלילתו אצלו אפילו שבות דרבנן כיון דאגדו בידו והכי מוכח האי לישנא דהכא והכין נמי איתא בפרקין גבי הא דאמר אביי דשבות מקדש אפילו במדינה לא התירו דכיון דאגדו בידו שהוא נמי ליכא. הא דאמרינן רישא וסיפא ר"ש מציעתא רבי יהודה לא דייקינן בלישנא דליכא למימ' האי לישנא אלא היכא דקתני תנא דמתני' סתם חד בבא כתנא חד ואידך כתנא אחרינא והכא נמי בעינן דהא מדסיפא ר"ש הכלל דרישא לאו ר"ש ומהדרינן דאה"נ דרישא נמי ר"ש וה"ק תנא דבר זה שאמרתי לך ברישא מחלקת רבי יהודה ור"ש היא והא דנקטינן לומ' מציעתא רבי יהודה לאו דוקא רבי יהודה דאה"נ איכא ת"ק דרבי יהודה דקתני משהגיע לעשרה תחתונים הופכו על הכתב אלא דחדא מינייהו נקט ומשום דלא אתפרש מאן נינהו ת"ק דקתני ביה קורה בראש הגג כו' באסקופי נדרסת עסקי' פי' דכיון שבני אדם רגילין שם אם מניחו שם יתבזה הספר ולפי' הורו ת"ק ורבי יהודה גוללו אצלו ולא חלקו אלא בקורה בראש הגג דמסתמא אינו נדרס:

דף צח.

איתיבי' כו'. ואי ס"ד פי' דאי ס"ד באסקופי רשו' היחיד היא אפי' תוך ד' אמו' איכא חששא דאיסו' תור' דנפיל ואתי לאתויי אלא שהתירו ד' מפני שלא יהא נדרס וא"כ ה"ה דשרי' מהאי טעמא חוץ לד' אמות. והקושיא הזאת כך היא לדברי רבי יהודה ולכל מאן דמוקים מתני' באסקופה רשות היחיד אלא דאביי בהדי רבה שקיל וטרי דהוא רביה ותלמודי' לא חש לאותובה אלא היכא דאותבה אביי.

אלא אמר אביי עד תוך ד' אמות דאי נפיל כו'. וא"ת מאי אריא דנקט תנא ספר דמשמע שהקלו חכמים בו מפני כתבי הקדש וי"ל דאלו בעלמא לא הוו מפליג רבנן בין תוך ד' אמות לחוץ לד' אמו' דכלה חדא גזיר' היא ואי שרית בהא אתי למשרי בהא ומשום כבוד הספר הקלו שלא לגזור אלא בחוץ לד' אמות כנ"ל.

וכי תימא כו'. והאמר רבה המעביר כו' פרש"י ז"ל ניחוש דילמ' מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד ומוליכו בדרך כרמלית שביניהם וכי תימא דכיון דאזיל בדרך כרמלית לא

מחייב והאמ' רבה המעביר חפץ מתחלת ד' לסוף ד' והוא מוליכו בידו כשהוא מהלך אלא שהגביה ידו למעלה מעשרה טפחים שהוא מקום פטור חייב אלמא כיון דלא נח במקום פטור לא מהני הכא נמי אע"ג דדריס ליה לא מהני אלא אם כן עמד עליה ליפוש ואין פירש זה נכון חדא דמותבי' עלה מדרבה. ניתי עלה מדתניא המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב דהא ידעי' להיא מתניתא כדאיתא בסמוך ולא ס"ד השתא דתהוי כבן עזאי וכדמוכח בסמוך ועוד דבפ"ק דשבת תניא אדם עומד על האסקופה נוטל מן בעל הבית ונותן לו נוטל מן העני ונותן לו ובלבד שלא יטול מן העני ויתן לבעל הבית מבעל הבי' ויתן לעני ואם נשא ונתן פטור ואמרינן עלה לימא תיובתיה דרבה המעביר חפץ מתחלת ד' לסוף ארבע והעבירו דרך עלייתם. ואלו הכא קתני פטור מאי קושיא נימא דרבא הוא דאמר כת"ק דבן עזאי ולקמן נמי אמר אדם עומד ברשו' הרבים ומייתי' לה להא דרב' הוצרך רש"י ז"ל לדחוק לפי פירושו וכדבעי' למיתני' עלה בס"ד לכך הנכון דהכא ה"ק וכי תימא דנגזור כי בעומד שעומד על האסקופה מושיט ידו ונוטל הספר מרשות הרבים ומביאו לרשו' היחיד שבצדיו והאמר רבא העומד ברשו' הרבים ונוטל חפץ מימינו ומעבירו לצד שמאלו מתחלת ד' לסוף ד' והוא מעבירו על פני גורנו בעוד שעומד במקום אחד אפ"ה חייב ואע"ג דגופיה מינח ניח כיון שהחפץ עצמו לא נח בתוך ד' אמות והשתא אתיא הא דרבא כההיא דאסקופה דפ"ק דשב' ממש שהוא עומד נח על האסקופה ומעביר החפץ מחנות לפלטיא ואין לזה דמיון גבי ההיא דת"ק דבן עזאי והא דרבא הויא רבותא טפי דאלו בדת"ק דבן עזאי גופיה נמי לא ניח דמהלך לאו כעומד דמי. וכן פירש הראב"ד ז"ל בהגדות:

הא מני בן עזאי כו'. פירש ולדידיה כ"ש דלית ליה ההיא דרבא שהוא עומד במקום והכי קאמרי' אלא הא מני בן עזאי היא ולית הלכתא כהא מתנייתא דהא לית הלכתא כבן עזאי. ומיהו הא דאמרי' זאת אמרת שאין מזרקין כתבי' הלכתא היא ולא תליא בפלוגת' דת"ק דבן עזאי בהדי' וזה ברור.

התם אפשר הכא לא אפשר. פרש"י ז"ל שאין לנו בגד גדול כ"כ לפרוש עליו. פי' לפירושו שאלו היה לו בגדי גדול כ"כ היה פורשו עליו ושיאחוז ראשו למעלה בענין שלא יפול למטה כלל דאי לא הא ודאי אסור הוא לפורשו שם דילמא נפל ואתי לאתויי כמו שאסור לגוללו ורבותי פירשו הכא לא אפשר שאסור לו לפורשו כמו שאסור לגוללו. אמר רבה בכתל משופע פירש דאפשר דניח התם דהשתא אלו לא היה אוגדו בידו והוא מביאו אצלו איכ' איסורא דאורייתא ולפי' גזרו היכא דאגדו בידו וש"מ דהאי כתל משופע לאו כרמלי' חשבינן ליה וכדפריש הרב רבי ישעיה ז"ל דא"כ כי נח ליכא למגזר אלא ודאי

כרשות הרבים דייניין ליה כיון שעל פני רשות הרבים עומד וכזורק דבלה שמנה בכתל למטה מעשרים טפחים שהוא חייב כדאיתא בפרק הזורק שלא אמרו פחות מעשרה שהוא פטור אלא כשזורק ונח על גביו ואפילו לרבא דאית ליה חורי רשות הרבים כרשו' הרבים דמי מפני שהחור מקום עומד לעצמו ואינו באויר רשות הרבים אבל בתל משופע זה מה שנח בו באויר רשיות הרבים עומד דומיא כזורק ונח על פני הכתלים וא"ת והא דתנן הזורק בכתל למטה מעשרה חייב ואוקמה רבי יוחנן בדבלה שמנה ופריך מינה רבא לאביי בפ"ק דשבי' דאם איתא דחורי רשו' הרבים כרשו' הרבים דמי לוקמה בחור אמאי לא פריך אנפשיה דלדידיה נמי נוקמה בכתל משופע י"ל דהא לא קשיא דחור בכתל שכיח וה"ל לאוקומ' בהכי אבל בכתל משופע לא שכיח כולי האי וטפי איכא לאוקומה בדבלה שמנה ובמקומו פירשתיה בס"ד:

דף צח:

לימא כתנאי אמרה לשמעתיה. פי' לימא דאמר' לשמעתי' כיחידאה דפליגי רבנן עלי' וכדפרישנ' בפרק הזורק בס"ד: אלא כלה רבי יהודה היא כלומ' ולא פליגי רבנן עליה ור"ח ז"ל פסק הלכה כרבא ושם פירשתי' בס"ד: הא זיז דנפיק להיכ' כו' אלא אמר אביי כו' יש שפירשו דלאביי בכלי' שאינ' נשברי' אפי' בכרמלי' אסור דלדידיה כרמלי' כרשו' הרבי' והא דלא אוקמה הכא בכרמלי' דהויא רבותא טפי משום דניחא ליה לתרוצה אפילו לדברי רבא לרווחא דמילתא: ומינה שמעינן ה"ה לכרמלי'. ובתוספו' אמרו בכל מקום אמר אביי דכרמלי' כרשות הרבים דמו דהא איהו דאמר בכמה דוכתי דגזרה לגזרה לא גזרינן וכדאי' בשמעתא קמייתא דביצה ובפרק כל הבשר אלא דלקמן בעומד ברשו' הרבים ושותה ברשו' היחיד בחפצים הצריכין לו והיא גזרה מצויה וקרובה שיוציא הכלי למקום שהוא שותה עבד כרמלי' כרשות הרבים וכן במחט התחובה לו בבגדו דמייתי עלה דההיא בפ"ק דשבי' אף היא גזרה מצויה דמשתני ונפל אבל בעלמא לא גזר גזרה לגזרה ומן הטעם הזה לא גזר הכא כרמלי' אטו רשו' הרבים דהא מילתא דלא שכיחא היא להשתמש בזיז היוצא והא זיז דאמרינן הכא פרש"י ז"ל דמיירי בזיז ד' על ד' ואפ"ה אין מניחין בו כלים שאינם נשברים דילמא נפיל לרשו' הרבים ואתי לאתויי והכי מוכח לכאורה מהא דאמרינן לקמן האי זיז היכי דמי אי דלית ליה ד' אפילו כנגד חלון נמי לא לשתמש וההיא דכלים הנשברים היא כדקתני רישא בהדיא נותנין עליו קערת וכוסות וצלוחיו' דילמא אפילו בכלים הנשברים לא שריא אלא בזיז שיש בו ד' הוי הנחה מעליא ולא שכיח דנפיל: וכדפרש"י ז"ל וא"כ שמעינן מינה דכלים שאינם נשברים אין נותנין

אותן אפילו בזיז שיש בו ד' ועוד דאי לא אמאי דחקינן לאוקמה בזיז שאין בו ד' ובכלים שאינם נשברים לוקמה בזיז שיש בו ד' ואפילו בכלים שאין נשברין אלא ודאי כדאמרן. וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל שכתב כל זיז היוצא על האויר רה"ר אין נותנין עליו ואין נוטלין ממנו אלא כלי חרס וזכוכית וכיוצא בהם שאם יכלו מרה"ר ישברו ע"כ: ובתוספו' הקשו על זה דא"כ דברחב ארבע טפחים לא שרי להשתמש בכלים שאינם נשברים אפילו ברחב ד' אמות נמי לא נתיר דהא לענין שבת כך הוא רחב ד' אמו' ולהיות חשוב רשו' ולהיו' זכיה גמורה ברחב ד' אמות או יותר ואם אתה אומר כן יהא אסור להשתמש בגג שאין לו גדרים הסמוך לרשו' הרבים בכלי' שאינם נשברי' ואע"פ שהוא רחב הרבה וזה אינו אדרבה משמע בכל דוכתא שמות' להשתמש בגגין בכל הכלים ובלבד שלא יהא גג משופע דמגדר הארץ אגדורי ונרא' שאין זו קושיא כ"כ שלא נאמרו דברי' אלא בזיז הבולע באויר ורחב הזיזים אינם רחבים יותר מד' טפחים ורחב ד"ט אינו הנחה חשובה לדבר העומד באויר ולפי' לא התיר בשום זיז להשתמש בכלי' שאינם נשברי' אבל בגג העומד לעצמו שהמשתמש שם עומד עם כליו במקום אחר הנחתו קיימת טפי וכל שהוא גג רחב ד' טפחים מותר להשתמש שם אפילו בכלים שאינם נשברים כנ"ל ובתוס' פי' בשם ר"י ז"ל דבזיז רחב ד' טפחים נותנין בו אפילו כלים שאינם נשברים דשפיר ניתי התם ולא שכיח דנפלי והא דאוקמה אביי בכלים שאינם נשברים משום דסתם זיז אינו רחב ד' טפחים.

תניא נמי הכי כו'. ומשתמש בכתל עד עשרה התחתונים כלומר משתמש בעל החלון בכל זיז היוצא בכתל שלו לצד רשו' הרבים עד עשרה התחתוני' ולא עד בכלל לפי שאין רשות הרבים עולה למעלה מעשרה טפחי' הילכך משתמש זה עד עשרה התחתונו' בזיזין שיש שם בין שהם סמוכין לחלון או שהם יוצאין ממנו בין זיז אחר בין זיזין הרבה ובלבד כשה' לרוחב הכתל זה כנגד זה ואם יש זיז אחר למעלה למטה ממנו אינו משתמש אלא כנגד חללו בלבד פירש יש למטה מן הזיז שהזכרנו למעלה זיז אחר. ואפילו למעלה מעשרה והם עומדים זה תחת זה אינו משתמש בעליון אלא כנגד חלונו בלבד מפני שהתחתון אוסר וטעמא מפרש ואזיל בסמוך:

האי זיז ה"ד. פרש"י ז"ל האי זיז עליון אי דלית ביה ד' אפילו נגד חלונו נמי לא משתמש ואפי' בכלים הנשברים דאירי רישי' דע"כ לא שריא אלא בזיז שיש בו ד' דאע"ג דמקום שאין בו ד' מקום פטור הוא ומותרין לכתף עליו בני רשות הרבים ובני רשות היחיד התם תשמיש עראי אבל תשמיש תדיר לא משתרי ביה דלאו חזי לתשמישתא ושכיחי כלים למפל לרשו' הרבים וכי שריא אפילו בכלים הנשברים ה"מ כדאית ביה ד' דלא שכיח

למיפל כ"כ אבל היכא דלית ביה ד' דרובא נפלי מחוו כמאן דשרי ליה בהדיא לרשו' הרבים. ואי דאית ביה ד' מאי איריא כנגד חלון אפילו בכוליה כתל נמי לשתמש בכלים הנשברים מיהת דאיירי ברישא אמר אביי תחתון דאית ביה עליון דלית ביה וחלונו משלימתו לד' כנגד חלונו משתמש דחורי חלון כלומר זוית החלון והחברתו ולשון חור דנקיט משום דגבי שבת שייך לומר חורי רשות הרבים כרשות הרבים וחורי רשות היחיד כרשות היחיד מהאי גיסא ומהאי גיסא שאינו כנגד החלון אסור ע"כ שטת רש"י ז"ל ולא פירש לנו רבינו ז"ל מה צריך לומר טעמא משום דה"ל חורי רשות היחיד תיפוק לי דכיון דחלונו משלימתו לד' הא איכא מקום דחשוב להנחה שמתירו להשתמש בכלים הנשברים מיהת גם לא פי' לנו מה מעלה ומוריד לומר התחתון יש בו ד' טפחים ומאיזה טעם אוסר על העליון שאינו משתמש בו אלא כנגד חלונו בלבד. והרמב"ם ז"ל כתב וז"ל זיז שלפני החלון יוצא באויר שעל רשות הרבים אם היה למעלה מעשרה מותר להשתמש עליו שאין רשות הרבים תופסת אלא עד עשרה טפחים לפיכך מות' להשתמ' בכל הכתל עד עשרה טפחים התחתונים בד"א בשהיה זיז אחר יוצא באויר אבל אם היו יוצאין בכתל שני זיזין זה למעלה מזה אע"פ ששניהם למעלה מעשרה אם יש בזיז העליון שלפני החלון רחב ד' על ד' אסור להשחמש עליו מפני שהוא רשיות בפני עצמו והזיז שתחתיו רשות אחרת ואוסרין זה על זה מפני שאין שתי רשויות משתמשות ברשו' אחת אין בעליון ד' ואין בתחתון ד' משתמש ביניהם ואין בכל הכתל עד עשרה טפחים התחתונים היה בתחתון ד' והעליון אין בו ד' אינו משתמש בעליון אלא כנגד חלונו בלבד אבל בשאר הזיז שלפני צדי החלון אסור להשתמש מפני שזה שתחתיו חלון רשות לעצמו עכ"ל לשון הרמב"ם ז"ל. ולפי לשון זה נראה דהא דאוקימנא בתחתון דאית ביה ד' חלוק רשות לעצמו וה"ל רשות היחיד שעולה עד לרקיע וכשזה משתמש בעליון נראה כאלו משתמש ברשותו של תחתון וכאלו מוציא מזיז שבחצר חבירו אבל כשיש בעליון הסמוך לחלונו פחו' מד' נעשה טפל לחלונו וה"ל כחורי רשותו ואין רשותו של תחתון שולט שם לאוסרו על זה וכן פי' הראב"ד ז"ל שהטעם מפני שהתחתון אוסר על העליון וה"ל כמוציא זיז לחצר חבירו. ומיהו תמהני כיון שהזיזין הללו שניהי' למעל' מי' וכמו שפי' הרמב"ם ז"ל היאך אוסרין זה על זה והלא שניהם שלו הם ובבי' והעליה שלו שאין אוסרין זה על זה ואם בשיש לחבירו חלון אחד בכותל ההוא למטה שהזיז ההוא שלו ה"ל לתנא לפרושי. וי"ל דהכי נמי קתני וה"ק אם יש זיז אחר שהוא של אחר אינו משתמש אלא כנגד חלונו בלבד וי"ל עוד בשאין בעלים אחרים לזה התחתון ואעפ"כ הזיזין הבולטין מן הכתל כלפי רשות הרבים אינם שלו דבזכות בני רשות הרבים עומדין

ונהי דמדינ' דאורייתא אין אויר רשות הרבים עולה עד לרקיע כל אותן הזיזין שלהם הם ויש רשות לכל אחת מבני רשו' הרבים להשתמש בהם וכשיש שני זיזין זה למעלה מזה בני רשות הרבים משתמשן בתחתון ומניחין העליון לבעל החלון וכן בשאין בו אלא זיז אחד או אפילו הרבה זה כנגד זה הרי הוא לבני החלון שתשמישו תדיר בו וכאלו הוא שלו ולפי' אין אוסרין לו עליו ומשתמש כנגד הכתל כדקתני רישא. ומה שכתב הרמב"ם ז"ל שאם לכ"א מהם ד' על ד' טפחים אוסרין זה על זה מפני שהרשות שבין שניה' אוסרין אותו זה על זה אינו נראה כן מלשון הש"ס מדקאמרינן ואי דאית ביה ד' מאי איריא כנגד חלון אפילו בכל כתל נמי אלא ודאי כדאמרן והטעם דכל שיש בעליון ד' שחלק רשו' לעצמו אין התחתון תופס אלא עד הזיז העליון בלבד והעליון משתמש בזיז מיהת וקי"ל לפרש"י ז"ל דהא לפי דבריו רישא דהא מתנייתא בזיז שיש בו ד' טפחים מיירי על כרחין ואלו סיפא מיירי כשאין ד' טפתים ולא אתו זיזין דרישא וסיפא בתרא גוונא. וי"ל דזיז דרישא נמי אין אנו צריכין שיהא בגופו של זיז ד' על ד' דכלום בעינן ליה אלא כדי שיהא שם לכלים מקום הנחה שלא יפלו להדיא וכל שיש בו ד' אפילו עם תשלום החלון בהכי סגי והכי פרכינן בש"ס ה"ד אי דלית ביה ד' כלל אפי' כנגד חלון לא לשתמש ותקשי רישא ואי דאית ביה ד' בין בתחתון בין בעליון כנגד כלו לשתמש בעליון מיהת ופרכינן דלעולם בדאית בתרוייהו מקום הנחה בד' טפחים אלא שהתחתון יש בו ד' בגופו של זיז ובעליון אין בו ד' אלא בהשלמת העליון וקמ"ל דאפ"ה אין התחתון אוסר עליו מפני שהחלון משלימו ועשה אותו כחורי רשות היחי' כנ"ל אבל לפי שטת התוס' שמשתמשין בכלים הנשברים אפילו בזיז שאין בו ד' ושמשתמשין בזיז שיש בו ד' אפילו בכלים שאינם נשברין יש לנו לפרש הברייתא כך תניא נמי הכי זיז שאין בו ד' על ד' ופעמים שמשתמש בכתל עד עשרה התחתונים כלומר תשמיש שלם ואפילו בכלים שאינן נשברים ולהכי נקט הכא האי לישנ' מאי דלא נקט ברישא ואם יש שם זיז אחר למטה ממנו אינו משתמש תשמיש זה אלא כנגד חלונו בלבד:

והוינן בה ה"ד כלומר סיפא דקתני משתמש בכתל עד עשרה התחתוני' אי דלית ביה ד' אפילו כנגד חלון לא לשתמש שלם בכלים שאינה נשברים כדקאמר' ואי דאית ביה ד' טפחי' מאי איריא כנגד החלון ואפילו בכל הכתל נמי לשתמש תשמיש שלם שהרי אין התחתון אוסרו כיון שיש בו ד' טפחים ופרקינן דתחתון דאית ביה ד' ועליון לית ביה ד' וחלון משלמתו לד' כדפרישי' לעיל כנ"ל ורבותי מהפכין שמועה זו לגאונים והקשו על פי' התוס' כמו בכתב בחדושין שלהם ובמה שכתבתי נתיישב הכל:

מתני לה תנינא וכו' פי' דגזרינן דילמא מעייל להו לגוונא וקא עביד מלאכה דאורייתא א"ל שבקת וכו' פי' דהא מילתא פלוגתא דרבי מאיר ורבנן היא לקמן גבי מפתח דתנן לא יעמוד אדם ברשות היתיד ויפתח ברשות הרבים כו' דרבי מאיר אסר ורבנן שרי וכיון דאמרינן הכא להדיא שבקת רבנן ועבדת כרבי מאיר שמעינן מינה דאין הלכה כרבי מאיר בזו ואע"ג דאמרינן התם הלכה כדברי רבי מאיר בגזרותיו לא נאמרו הכללות אלא על הרוב:

דף צט.

ואיהו סבר כו'. פי' איהו סבר דכלהו הני סתמי דאמרינן מהכא ועד סופה דתנן לא יעמוד אדם כו' לאו סתמו נינהו אלא כלם מדברי ר"מ ורבנן פליגי עליה דגבי מפתח לא גזרינן שיבוא להביאו אצלו דכיון שהוא צריך לפתוח ולנעול לצורך שבת לא החמירו עליו אבל בזה שעומד בפנים ומטלטל בחוץ דבר שאינו צריך לו לעשות כן גזרינן דאם הוא צריך לעשו' כן יצא ויטלטל שם: ובלבד שלא יטלטל חוץ לד' אמות פי' ארישא קאי דקתני עומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים ובלבד שלא יוציא חוץ לד' אמות ברשות הרבים הא הוציא חייב חטאת כלומר דהא אשמעינן במאי דקתני ובלבד שלא יוציא כלומר ובלבד שיזהר מזה שהוא איסור תורה. לימא מסייע ליה לרבא וכו' לפי' הנכון שפי' למעלה אתיא הא כפשטה דמתני' נמי עומד במקום אחד אלא שמעביר ד' אמו' ברשו' הרבים מימינו לשמאלו ורש"י ז"ל הוצרך לפרש לפי פירושו דהכא מיירי בשעומד בגג שהוא גבוה עשרה ומסתמא כשהוא מעביר החפץ ההוא מעבירו למעלה מי' לרשות הרבים שהוא מקום פטור וזה דוחק הגג מאן דכר שמיה ומ"ל דבגג קאי דנסייעיה לרבא או דנותביה מיהא: איכא דאמרי הא הוציא פטור אבל אסור פי' דלהכי לא קתני תנא אלא ובלבד שלא יוציא כלומ' שלא יוציא לכתחלה והא קי"ל דהלכתא כרבא ובמתני' נמי אם הוציא חייב חטאת והא דתנן לא יעמוד אדם ברשות הרבים וישתין ברשות היחיד אמרינן עלה בירושלמי לא סוף דבר עומד ברשות היחיד והם מתגלגלין ויורדין לרשות הרבים אסור.

אמר רבי יוסי חדא אמרה חלון שהוא עומד ברשות היחיד סמוך לרשות הרבים גבוה עשרה ורחב ד' אין שופכין לתוכו מים בשבת מפני שמתגלגלין ובאין ע"כ וכן הלכה מחשבתו משויא ליה מקום פרש"י ז"ל מחשבתו שחשב לנקות גופו ממנו ואהניא ליה מחשבתו להא משויא ליה מקום למהוי עקירה חשובה לענין שבת ודכותה הא דאמרינן בהזורק לפי הכלב או לפי הכבשן דמחשבתו שחשב לשריפה בכבשן או להאכילה

לכלב אהני דמשויא ליה מקום והי"ג זרק לפי הכלב כלומר שנתכוון לכך בלא כוונ' וכב' פירשתיה במסכ' שב' בפרק הזורק ובפ"ק בס"ד:
בחפצים הצריכים לו ודברי הכל כלומר דמודו רבנן בחפצי הצריכין לו במקום שהוא עומד דאסור לטלטלם כשהוא ברשות אחת והם ברשו' אחר' אלא א"כ הוציא ראשו ורובו למקום שהוא נסתם כלו שהוא שותה בו כלים הצריכים לו במקומו הוא שמביאו אצלו כדי לשתו' בנחת ולא בטורח כרמלי' מאי כו' כל הסוגיא פירשתיה בפ"ק דשבת בס"ד.

דף צט:

מתני' קולט אדם מן המזחילה למטה מי' טפחים ואף לגרסא זו ה"ה למעלה מעשרה דהא מן האויר שהוא מקום פטור הוא קולע והא דקתני למטה מעשרה משום דוקיא דאמרו בש"ס קולט אין מצרף לא כלומר שאסור לחבר הכלי שמחבר בו המים בפי המזחילא מטעמא דמפרש בש"ס דאע"ג דסתם מזחילה אינה רחבה ד' ומקום פטור הוא מ"מ דרכה להעמידה על פני כל הגג תוך ג' והא טפלה לגג והויא לה כגג שהוא רשות היחיד ונמצא שמביא מרשות היחיד לרשות הרבים שהוא עומד בו והגאוני' ז"ל גורסין קולט אדם מן המזחילה למעלה מי' טפחים ואף לפי גרסא זו כי אמרי' בש"ס קולט אין מצטרף לא ה"ק קולט אין ואפילו למעלה מעשרה אבל מצרף לא ואפילו למטה מעשרה דהא טעמא דאמרי' בש"ס לאסור הצריף דמשום דמזחילה כגג חשיבא אף במזחילה שאינה גובה עשרה איתיה דאנן בתר גג אזלינן שהוא גבוה עשרה אלא דתנא נקט למעלה לאשמעי' רבותא דקליטה ואע"פ שאין בזה רבותא כ"כ דהא פשיטא דלגבי קליטה שעורא כך הוא למעלה כלמטה ולפיכך גרש"י ז"ל יותר נכונה. יש גורסין ומן הצנור ומ"מ שותה כלומר כשם שקולט מן המזחילה כך קולט מן הצנו' ומ"מ המקלח מקלח ובלבד שלא יצרף ולא נהי' דא"כ מאי קמ"ל פשיטא ועוד דבהא פיסקא קתני בהדיא כי מן הצנו' מותר לצרף לפי' הגרס' הנכונה כמו שהכריע רש"י ז"ל דה"ג ומן הצנור ומ"מ ושותה כלה חדא וה"ק כי מן הצנור מותר ליטול מים כמו שירצה ואפי' לצרף כל זמן שאין הצנור רחב ד' טפחים שהוא מקום פטור והטעם כי המזחיל' שהיא נתונה כנגד כל הגג נעשית טפלה לגג כיון שהיא סמוכה לו בתוך ג' אבל הצנור שהוא נתון מן הצד האחד של הגג כעומד לעצמו ולא עוד אלא שמרחיקין פיו מן הגג יותר מג' כדי שיקלח כלפי תוך הרבה ולא יפסוד את הכתלים אבל כשהוא רחב ד' על ד' אז אסור לצרף דהא מרשות היחיד או מכרמלית קא שקיל כדאיתא בברייתא:

ה"ג וכן היא בספרים מדוייקי' תניא נמי הכי עומד אדם ברשות הרבים ויגביה ידו למעלה כו'. ול"ג עומד אדם ברשות היחיד דא"כ למה לא יצרף דהא מרשות היחיד לרשות היחיד דקא שקיל דאליבא דר"ש דקי"ל כוותיה גגין וחצרות רשות אחת הן ודוחק הוא לאוקומה בגג וחצר לר' מאיר או בשני גגין לרבנן ודלא כהלכת': ויש שגורסין אותה ומפרשי' לה אפי' אליבא דר"ש וה"ק שלא יצרף לה בית לבית: ולא נהיר' דהא קתני באידך ברייתא לא יעמוד ויצרף אבל קולט ושותה דמשמע קולט ושותה במקומו ודכותה קתני שלא יצרף לשתות במקומו והא נמי מסתמא דכוותה היא ועוד דקולט נמי היאך יביא לתוך הבית דהא מהני אפילו בגשמים שירדו מעשר' מיירי כיון דשבתו בתוך הגג בבין השמשות אסור להכניסן לתוך הבית ודוחק הוא להעמידה בגשמים שירדו בשבת דוקא: תנא ואם יש בצנור ד' על ד' אסור כלומר שאם הצנור למעלה מי' הרי הוא רשות היחיד ואם לאו הרי הוא כרמלית ואסור עם רשות הרבים:

והא דתנן בור ברשות הרבים וחוליתו גבוה עשרה טפחים חלון שעל גביו ממלאין ממנו בשבת אמרינן עלה בש"ס במאי עסקינן אי לימא בסמוכה כלומר שאין מן הבור עד הכתל ד' טפחים למה לי חוליתה גבוה עשרה טפחים פירש דמשמע דלהכי קתני חוליתה גבוה עשרה טפחים משום דכי נפיק דלי מן הבור שהוא רשות היחיד להעלות אל החלון עובר למעלה באויר רשות הרבים שהוא מקום פטור ואלו לא היתה החוליא להעלותו אל החלון עובר למעלה באויר רשות הרבי' שהוא מקום פטו' ואלו לא היתה החוליא גבוה עשרה היה עובר דרך אויר רשות הרבים ולהכי פרכי' דאפילו אינה גבוה עשר' כיון שההפסק שבין הבור והכתל אין בו ד' לא חזי לתשמיש בני רשות הרבים וכיון דכן ואין בו ד' ה"ל מקום פטור ואע"ג דמשמע במסכת שבת דתל ברשות הרבים שאין בו ד' לא הוי מקום פטור אלא כשהוא גבוה ג' וכדאיתא בפ"ק דשבת שאני הכא שכל הפסק פחות מד' בין בור וכותל לא דרסי ליה רבים כלל וכיון שכן אעפ"י שהוא סמוך לרשות הרבים מקום פטור הוא בבל מקום שאין בו ד' שהוא גבוה שלשה: אבל בתוספות פירשו למה לי חולייא עשרה בלאו הכי נמי משכחת לה כשהגביה ההפסק שבין הבור והכתל ג' טפחים ואין בו ד' והפי' הזה נ"ל שהוא דחוק בלשון הש"ס ואין צריך לכך וכדרך שפרשתיה מפרש אותם רש"י ז"ל.

אמר רב הונא במופלגת מן הכתל ד' טפחים. פירש דהשתא לא הויא מקום פטור אלא או רשות הרבים או כרמלית בקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים. וא"ת ואפילו במופלגת למה לי גבוה עשרה דהא כיון דאגדו בידו כי מייתי לה מרשו' היחיד לרשות הרבים נמי אפילו שבות ליכא וכדאיתא בסוף פרקין. ויש מרבותי שהיו מתרצין דסוגיין כלה אליבא

דרבי עקיבא דאמר קלוטה באויר כמו שהונחה דמיא ואין זה מחוור בעיני דתהוי כל האי שקלא וטריא דלא כהלכתא וגם הרמב"ם ז"ל וכל הגאונים ז"ל קבעוה הלכה ונ"ל כי דרך המשלשל דלי מלמעלה על הרוב כי כשמוציא הדלי מן הבו' ומשכו להביאו אצלו שהוא נח באמצע האויר וזמנין דמגונדר ליה דלי ונפיל באמצע ונח בקרקע וכאלו הוא אינו מעמידו כלל מחמת כובדו דה"ל כמי שאין אגדו בידו ומ"ה בעי' שתהא סמוכה לכתל כדי שתהי' המקו' שבנתים מקום פטור או שתהא החוליא גבוה עשרה דמסתמא לא מגנדרא ליה כולי האי עד שתנוח בקרקע ומסיק ליה מן האויר ואזיל ומיהו הא ק"ל כיון שהבור הזה ברשות הרבים ויש בו זכות לרבי' היאך זה מותר לדלות ממנו דהא אסרי עליה בני רשות הרבים ועדיפא הא מגג הסמוך לרשות הרבים והכא לזה בשלשול ולזה בשלשול הוא: וי"ל דבור ברשות הרבים אסור לבני רשות הרבים לדלות ממנו בשבי' אלא א"כ עשו לי סביביו מחיצה גבוה עשר' וכיון שהן בני רשות הרבי' סלוקי סליקו נפשייהו מהכא לגמרי לכלהו שבתות ואחלוה לגבי האי שהוא רגיל בו תדיר וראוי בו למלא ממנו דרך חלונו והא דתנן אשפה ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים חלון שעל גבה שופכין לתוכה מים בשבת פי' נקט מים משום דארחא דמילת' בהכי אבל ה"ה שזורקין שם כלים וכל דבר מדברים הנשברים או שאינם מתגלגלין ודומיא דמים הנבלעין במקומה לאפוקי כלים שאינם נשברים דחיישינן דילמא נפלי לרשות הרבים ואתו לאתויינהו וכדמוכח' מסוגייא דלעיל בפרקין ולא חש תלמודא לפרושי הכין דסתם אשפה אין מפנין לה אלא כלים הנשברים אוכלים הנמאסים וזה ברור. ואוקימנא למתני' באשפה דרבים אבל באשפה דיחיד חיישינן שמא תנטל אשפה והוי מקומם רשות הרבים והוא יזרוק שם כבתחלה ממליך לפנות אשפתו.

מעשה במבוי כו'. פירש ראש המבוי האחד היה סתום ובתים וחצרות פתוחים שם וראשו האחר פתוח לרשות הרבים ושני צדיו לא היו שם מחיצות אלא שהיה בצדו האחד אשפה של רבים גבוה עשרה ובצדו השני היו גדודי סמוך לשפי הים גבוהים עשרה שכל זה מן הדין חשב כמחיצו' אלא דאיכא למיחש שמא תנטל אשפה או שמא יעלה הים שרטון. אמר רב הונא אין מטלטלין בו יותר מב"ס פירש אם מה שתחי' האילן הוא יותר מב"ס אין מטלטלין בו אלא בדי אמות שאפילו נטעו מתחלה להשתמש תחתיו ה"ל כקרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה דכל דירה שתשמישה לאויר לא חשיבא מוקפת לדירה ומינה שאם נטעם מתחלה לדור בה דירה שלא בתשמיש אויר דמות' לטלטל בכלה ומיהו אין מטלטלין בה לעולם ואפילו כשהיא בפחות מב"ס אלא בדעביד לה

בהוצא ודופנא שאין רוח מצויה מנענע אותם דכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה לא שמה מחיצה וכדאי' במס' סוכה בפ' הישן:

דף ק.

איתמר שרשי אילן כו'. פי' כי לאחר שאכלו ג' על הקרקע כפפו לתוך ג' רבה אמר מות' להשתמש בהם ורב ששת אמר אסורין וטעמא דידהו מפר' ואזיל והלכתא כרבה וכדמוכח מעובדא דבסמוך כמו כי משוניתא כלומר שכשם שהם כסלע הזה מהם עולין ומהם יורדין ומהם שעלו מן הצדדין ונכפפו אחרי כן. וכן איגרא כלומר אילן שהוא בתוך נקע ושני צדדיו מכוסין בצדי הנקע ומה שעולה על הנקע הוא פחות מג' לרבה מותר להשתמש עליו למעלה מן הנקע וכן אקרן זוית כלומר אילן שנטעוהו בחצר בקרן זוית של חצר וג' צדיו מכוסין בכתלים ועולה למעלה על הכתלים מגולה כלו בפחו' מג' פלוגתא דרבה ורב ששת:

ההוא דקלא. פי' שהיה נטוע בתוך הבית ועולה דרך ארובה על הגג אלא שלא היה אלא בפחו' מג' ושרי להשתמש מה שעל הגג כיון שאין נראה שם אלא פחו' מג' ואע"פ שעולה מגולה כלו בתוך הוא עולה על הגג בתר גג אזלינן וכן הלכתא. אין נתלין פי' נתלין הוא כשאדם יסמך על צדו ונסמך כשהוא נסמך שם על גביו או כרסו. ואסיקנא שאם יעלה על גבי אילן מבעוד יום או משחשיכה בשוגג מותר לירד משם אבל עלה שם משחשכה במזיד לא ירד קנסינן ליה דעל גבי בהמה לעולם לא ירד משום צער בעלי חיים ואם הניח שום דבר ע"ג דקל אפי' מבעוד יום אסור ליטלו בשב' שלא התירו אלא כשעלה הוא עצמו שם שאפילו בעמדו שם נעשה איסור דקא משתמש במחובר משא"כ בזה שאין שם איסו' בהיות כלים במחובר בשבת והכי מוכח מהא דאמרינן מניחין נר ע"ג דקל בשבת מבעוד יום ולא חיישינן דילמא אתו לטלטולי בתר דמכבה ומשתמש במחובר דבשבת מבדל בדילי אינשי מיניה דה"ל מוקצה מחמת איסור וש"מ שאסור ליטלו משם בשב' ואע"פ שניתנו שם מבעוד יום בהיתר':

מתן אחד במתן ד' פי' במתן ד' שהוא למט' מחוט הסקרא שעוש' ב' מתנות שהן ד' דאלו במתן ד' של חטאת שהיא למעל' ליכא למימר דמתן א' היא למטה ומתן ד' היא למעלה. וקי"ל שהניתנין למעלה שנתערבו עם הניתנין למטה חכמים אומרים ישפכו לאמה. א"ר יהושע הרי הוא עובר על בל תוסיף. הקשו בתוס' אמאי לא אמרינן אתי עשה דמתן ד' ודחי לא תעשה דמתן אחת דהא בעידנא דקא עבר ל"ת מקיי' לעש' וא"כ לדברי הכל הי"ל שנתנו במתן ד' ותרצו דבקדשים לא אמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה וכמ"ש

בזבחים פרק דם חטאת גבי הא דתנן שאם פסולה היא תפסיל ואם בשרה היא תאכל בחמור שלה ומייתי נמי התם ההיא דאחד עצם שיש בו מוח וא' עצם שאין בו מוח דלא אתי עש' דאכילת פסחי' ודוחה לא תעש' דעצם לא תשברו בו ונראין דברים שאין צורך לכל זה בכאן לפי שלא אמרו דאתי עשה ודחי לא תעשה אלא כגון כלאים בציצית ומילה בצרעת שהלאו בא מעצמו על מצות עשה והיא מצוה שיש בה קום עשה וא"א לה בלא דחייה אבל הזאת מתן אח' והזאת מתן ד' כל אחת הוה לעצמ' וזה בפשיעתו גרם שיתערבו ובא לאו עם עשה ביחד שיש קיום עשה באחת ואסור לאו באח' וכיון שבשביל פשיעתו הוא אין לנו לבטל הלאו מפני קיום העשה וכזה כתב הראב"ד ז"ל ואחרים מן המפרשים ז"ל: כאן בימות החמה כו' פירש דבימות הגשמים אסור לעלות באילן יבש מפני מראית עין כי בימות הגשמים אינו ניכר יפה בין לח ליבש כי כלם דומים ליבשים אבל בימות החמה מותר דאפילו מראית העין ליכא. והוא דלית ביה קסני כלומר שום ענף ושום פרי שנשתייר בו מן הזמן שהיה לח דכי סליק בתרי' ואיכא מפני מראי' העין ואמרינן דרב אקלע להההוא אתרא ואסר אפי' בגדורה כלומר שאסור גם בימות החמה באילן יבש ואע"פ שהיה יחידי וגדור מענפים ומפרי ופירש' דרב בקעה מצא וגדר בה גדר כלומר שלא היו בני תורה והיו מזלזלין בגזרות חכמים והוצרך לגדור עליהם ולאסור אפילו אילן יבש יחידי בימו' החמה. וכתב הראב"ד ז"ל דהשתא אנן כההוא אתרא דיינינן עלן ועל אותו גדר נינהוג ונאסור לעלות בכל אילן בין לח בין יבש שאין רוב העולם בקיאין בין אילן שגזעו מחליף לאילן שאין גזעו מחליף וכן כתבו גם מקצ' רבותי הצרפתים ז"ל: ואסיקנא דאנן קי"ל כר"ש דאמר דבר דאין מתכוין מותר: מותר לילך בשבת ע"ג עשבים וכל שאינו קשה כעזורדין בין בימות החמה בין בימות הגשמי' בין דסיים מסאני ובין דלא מסיים מסאני דבכלהו ליכא פסק רישי' ולא גזרו חכמים להשתמש אלא באילן או כיוצ' בו שהוא קשה כעזורדין כקנים ואנודים וכיוצא בהם אבל בעשבים לא גזרו ויש מרבותי הצרפתים ז"ל אומרים כי עכ"ז אותם שאוכלין בגנו' בשב' ע"ג עשבים וירקו' יש להם ליזהר שלא ליטול עליהם ידיהם במים שאם יפלו המים על העשבי' או על הירקו' ודאי יועילו להם לגדלם או ללחלחי' וכדפסיק רישיה ולא ימות הוא.

דף קא.

מתני' הדל' שבמוקצ' כו'. פרש"י ז"ל כי רחב' שאחורי הבתי' קרי מוקצה לפי שאין משתמשין בה תדיר ומשימן שם עצים לאוצר ואין בעל הבית חושש לתקן דלת קבועה

אלא זוקפה כנגד הפתח וכשהוא פותח מטילה על הארץ או קושרה בחבל ארוך והיא נגררת ע"ג ארץ ולפי' אין נוטלין בה בשבי מפני שנראה כבונה אבל כשהיא קשורה ותלויה באויר שגבוה מן הארץ כמלא נימא כדאיתא בש"ס נראה כאילו היא מוכנת להסגירה ודמיא לשאר דלתות הבית שפותחין אותן ונועלין בהן ואין בהן משום בנין והחרקין של הפרצה חבלות של קוצים שהתקינם לסתום בהם פרצה ואפילו פרצה שבחצר כדאיתא בש"ס וכן מחצלת אם לא היו גבוהין מן הארץ מחזי כבונה:

ורמינהי דלת הנגררת. פירש ומדקתני שהם נגררין מכלל שאין גבוהן מן הארץ כלל ואע"ג דקתני קשורין ותלויין על כרחין לאו כשתלויין באויר כאותה שאמר גבי פקק החלון בזמן. שקשו' ותלוי דא"כ תקשי אירשא אלא לומר שהם קשורין בפתח ותלויין בה אמר אביי כשיש להם ציר עיקר פירש שיש להר ציר בפתח מתוקן לדלת דמוכח' מילתא דפתחים קבועים הם. וכשהוא פותח ונועל אינו נראה כבונה אלא כפותח ונועל שאר דלתות הבי' ולאו למימרא שיהא מותר להחזיר הדלת על צירה דהא תניא לקמן בפרקין שאם החזיר חייב חטאת אלא לומר דכי איתא בפתח ציר לא מחזי כבונה וכדפרישנא ושרי' אפילו כשאין בגובה של דלת שום היכר ציר דהא דומיא דמחצל' וקנקן קתני שאין להם ציר ורש"י ז"ל פירש בפנים אחרים שאינם מחוורים:

מיתיבי דלת כו'. כלומר ציר עשוי כפתח ד' דאלו בגופן קנקן ומחצלת כלום יש להם ציר וגבוהים מן הארץ אפילו כמלא נימא נועלין בהם ואם לאו אין נועלין בהם וקס"ד דתרתי בעי שיהא להם ד' ושגבוהין מן הארץ והיינו דקשיא בין לאביי בין לרבא דאמרי דכל שיש להם ציר או שהיה להם ציר לא בעינן גבוהים מן הארץ:

ומתרצי' דס"ק בזמן שיש להם ציר או שגבוהין מן הארץ ובודאי דלמאי דס"ד מעיקרא קשיא ברייתא רישא אסיפא דהא קתני רישא דלת הנגררת וקנקן הנגרר מכלל שלא היו גבוהין מן הארץ והדר קתני בזמן שיש להם ציר וגבוהין ובדין הוא דיכולין למימר וליטעמיך וכדכתיבנא בכמה דוכתי. רבא מתרץ לטעמיה. כשהיה להם ציר כלו' אע"פ שנטמן בעפר דמ"מ הא גלי בדעתיה דתורת פתח ודלת עביד ליה והלכתא כרבא.

ת"ר סוכי קוצים כו'. והכא דלא קתני הנגררין ודאי קשורין ותלויין דקתני היינו שגבוהין מן הארץ דומיא דפקק החלון ששנינו בזמן הקשור ותלוי שר"ל שקשור ותלוי באויר ובודאי שכיון שקשרן אין לך תקנה גדולה מזה אלא תני הכי קתני כי אע"פ שהתקינם מבעוד יום במחשבה או שסדרם בכך דמהני ליה להתירה בטלטול אפי"ה לענין נעילת דלת דוקא בזמן שקשרים ותלויין נועלין בהם ואם לאו אין נועלין בהם אלא בזמן שקשורין ותלויין אלא דלא חש תנא להכי.

תני רבי חייא דלת אלמנה כלומר דלת שאין לה תרוצי דלת כאלמנה זו שאין לה תקוני קשוריה אין נועלין בה בשבת נראין דברים כמו שפרי"י ז"ל דאפילו בשיש לה ציר קאמר דאי בשאין לה ציר ושלא היה לה ציר אפילו דלת שאינה אלמנה נמי. ויש מקשים דהא קנקן דגרע מדלת אלמנה ואפ"ה כי יש לו ציר נועלין בו ולא קשיא דאלו קנקן ומחצל' אין חסרין ממלאכתן כלום אבל דלת כשהיא אלמנה לא נגמרה מלאכתה ונראית נקי בעלמא ואינו נראה כפותח וסוגר בדלת אלא כפותח וסוגר בדף בעלמא שאין דרכו בכך אלא נראה כבונה וכתב הר"ז ז"ל ומקצת מן המפרשים ז"ל דמתני' וכלהו מתנייתא דשמעתין כלהו דלא כהלכתי משום דאזלי כלה בשטת רבי אליעזר דאמר גבי פקק החלון דבזמן שקשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו ואין הלכתא כמותו אלא כרבי יהודה דפליג עליה דאמר קשור אע"פ שאינו תלוי והא אפסיקא הלכתא כרבי יהודה בפ' הכלים וה"נ אמרינן לקמן מאן תנא נגר הנגרר רבי אליעזר היא ורבינו הרמב"ן ז"ל השיב שאין זה נכון חדא דהיכי אפשר לאוקומי מתני' וכלה סוגיין ושקלא וטריא דתנאי ואמוראי כלהו דלאו כהלכתא הא ודאי כל כה"ג הוה להו לפרושי כדאמרינן גבי נגר הנגרר דרבי אליעזר היא ועוד דאי מתני' רייא מאי האי דאמרינן דבשיש להם ציר לא בעינן גבוהין מן הארץ והלא פקק מן החלון ונגר הנגרר בפתחים וחלונות גמורים שיש להם ציר מזוזות מיירי ואפ"ה בעי ר' אליעזר קשור ותלוי מן הארץ ועוד מה הקשו בש"ס על משנתינו דבעי גבוהים מן הארץ וכדאמרינן לקמן גבי נגר הנגרר דאוקימנא בפרק הזורק כרבי אליעזר אדרבה היה לנו להקשות על גופי דברייתא דפרכינן מינה ונימא דמשבשתא היא דמני היא דאי ר"א גבוהין מן הקרקע בעינן ואי רבי יהודה קשור אע"פ שאינו תלוי כלל שרי ואי ר' יוסי כיון דהני תורת כלי עליהם ה"ל כנגר שיש בראשו גוזטרא דשרי לנעול בו לפי פי' הנכון דפרש"י ז"ל לקמן וגם שפי' הר"ז ז"ל אלא ודאי ש"מ שאין ענין למשנתנו וסוגיא דעלה להההיא דפקק החלון ודנגר הנגרר ומתנייתא וכלה סוגיין אפילו לר' יהודה ור' יוסי וטעמא דמילתא פירש רבי הגדול ז"ל דהני כיון דכלים גמורים הם בדין הוא שהיה להתיר' בין לר"י בין לר' יוסי ואע"פי שאינם קשורין אלא כיון דדלת מוקצה היא דומה כמי שרוצה לסותמן בקביעות הילכך בעי' היכרא דהיינו שיהא בהם היכר קשירה ותליה ויהא בפתח היכר ציר או שיהו גבוהין מן הארץ כמלא נימא הא לאו הכי כיון דלית בהו צורת פתח מיחזי כבונה עכ"ל ז"ל ובתוס' ג"כ כך פירשו וטעמא דמילתא פירש רבי הגדול ז"ל ובתוס' ג"כ כך פירשו דסוגיין אפי' לרבי יהודה ורבי יוסי ודלת שבמקוצה ושבפרצה שאני והרב ר' ישעיה ז"ל כתב וז"ל שכתב במשנתנו ואע"ג דלקמן פליג רבי יהודה ושרי בנגר הנגרר ואע"פ שאינו גבוה מן הארץ וכן נמי

בפקק החלון הכא מודה וטעמא דמילתא דע"כ לא פליג רבי יהודה אלא בנגר ופקק שהם סוגרין ופותחין בכל יום והלכך שרי להו בחדא ולא בעי גבוהין אבל דלת שבמוקצ' וחרקים שפרצה ומחצלת שאין דרכן לפותחין בכל יום מחזי כבונה עד דאיכא תרתי גבוהין וקשורין ע"כ והראב"ד ז"ל כתב לקמן גבי נגר הנגרר ואי קשי' לך כיון דקי"ל כרבי יהודה ורשב"ג דאמרי מוסיף על אהל עראי מותר היכי אמרינן לעיל במתניתין הדלת שבמוקצה והרחקים שבפרצה ומחצלת אין נועלין בהן אא"כ גבוהין מן הארץ ואסרי' להו משום בנין והלא תוספת אהל עראי הוא ל"ק דדלת של מוקצה וחרקים שבפרצה לאו תוספת עראי הוא אלא תוספת קבוע כיון שאינו עשוי לפתחו אלא לזמנים רחוקים לפי שאין דרך כניסתו ויציאתו ואם היה פתחו קבוע שם אע"פ שהן נגררין מותרין ע"כ הנה חבל חכמים אלו כלם פה אחד דכלו סוגיין אפילו לרבי יהודה וכן פסקו הגאונים ז"ל והרמב"ם ז"ל. ואי ק"ל למאי דפרישנא כי פרכינן לעיל על מתני' מברייתא דדלת הנגררות דלא קתני בה מוקצ' ופרצה מאי קושיא נימא דהתם בפתחי' דעלמא ואליבא דרבי יהודה דפליג בפקק החלון י"ל דקים לן דסתם דלת הנגררת וקנקן ומחצלת הנגררים אינם נותנין אותם אלא או במוקצה או בפרצה ועוד דתנא מילתא פסיקתא קתני שנועלין בהן ומשמ' דס"ל שנועלין בהם בכל מקו' כנ"ל: והקנקן שהוזכרנו במשנתינו פרש"י ז"ל כי הוא יתד של מחרישה העץ הנכנס בתוך הברזל והוא עשוי כמין יתד ופעמי' שנועלין בו כמין נגר וחבירו בבבא מציעא נשבר הקנקן:

מאי דלת אלמנה איכא דאמרי דשא דחד שיבא כלומר שאין בו אלא לוח אחד בלבד כי דרך הדלתות לעשותם משני קרשים ולחברם יפה באומנות. ואיכא דאמרי דלית לה בשמי כלומר שאין לה בריחים מבחוץ אלא מחוברת במסמרים בלבד:

א"ר יהודה כו'. פי' דכל מלמטה למעלה דומה כמין בנין עראי ואסור ומשום דאיירי לעיל בבנין עראי אייתו להא הכא וכבר פירשתיה במס' י"ט בס"ד ומה שפר"ח ז"ל דבעי כגון ג' ביצים זו אצל זו והד' עליהם אינו נכון שלא גזרו חכמים משום אהל עראי אלא בדבר שהוא צריך לאויר שתחתיו לשום תשמיש גם מה שפרש"י ז"ל בלשון אחר לסדר ביצים ע"ג הכלי שקורין גובילייוש אינו נכון וכבר דחוהו בתוספות דכה"ג לא חשיב אהל עראי כשאין שם מחיצו' כלל ועוד אפי' יש לו דפנות לא אסרו בכל כיוצא בזה שאינו אלא דמיון בנין עראי בעלמא אלא בשעושה הכלי כלומר שעושה הדפנות ונותן עליו כעין אהל אבל בכל שהדפנו' עשויות מעי"ט והוא מסדר עליהם כעין אהל לא גזרו בו בכל כיוצא בזה שבדרך אמת אפילו בנין עראי אינו אלא דמיון בנין עראי ומן הטעם הזה אנו נוהגין בכל המקומו' לשפו' הקדרה ע"ג הכירה ולא מיחה אדם בדבר

מעול' ואצ"ל כי מה שנוהגין לסדר ככרות אחת על שתים או ספרי' וכיוצא בהם אין זה אסור דכל שבאוכלין וספרים אין זה דמיון בנין ועוד שאינו צריך לאויר שתחתיו וכל מה שאסרו במדוכא וחביריו אינו אלא מפני שהוא רוצה לעשות משום אויר למטה לשום צורך ומה שאסרו בעי מלמטה למעלה מיירי כשמסדר אות' ע"ג שני עצים כדי לצלותן ומלשון האחר שפרש"י ז"ל וכן כתבו החוספות:

והא דתנן לא יעמוד אדם כו'. אמר לו מעשה בשוק העליון של פיטמין כו' אמרי' עלה בש"ס א"ר מאיר רשו' הרבים ומהדרי ליה רבנן מירושלם שהיא כרמלית דא"ר יוחנן כו' כלומ' דאלמא דירושלם היו לה דלתות הננעלות בלילה ואין לה דין רשות הרבים והא דקאמרי' דירושלם כרמלית היא לא דייקי' בלישני' ונקטי' אשגרת לישנא דרגילין לומר רשות הרבים ובכרמלית דוודאי כיון שיש לה דלתות הננעלות הרי היא כחצר גמור שאע"פ שלא ערבו בה מותי' לטלטל בכלה כלים ששבתו בה וכדאיתא בפ' ר' אליעזר וגם מבואות ירושלם כן הדין ואין איסור אלא שלא להכניס ולהוציא מן הבתים והחצרו' למבואו' כשם שאסור להוציא מן הבתי' לחצר שאינ' מעורבת.

רבא אמ' סיפא אתאן לשערי גנה וה"ק ולאו דמחסר ליה מתני' דא"כ ה"ל למימר חסורי מחסרא אלא דלישנא דמתניית' דייקי' דקתני אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוה עשרה ואלו בפחות מעשרה דהויא כרמלית לא סגי ליה ונקטו' שערי גנה משו' דאיירי בה בברייתא דסתם גנה היא יותר מב"ס והויא כרמלית מדבריה' לפי שלא הוקפה לדירה כנ"ל.

דף קא:

ת"ר וכו' פתחי גנה וכו' פרש"י ז"ל סתם פתחי גנה היה עושין להם מנעול שהוא רחב ד' טפחי' וגבוה י' ובי' שער הזה הוא רחב ד' על ד' לכל הפחות ומחיצותיו גבוהות עשרה דהויא לה רשות היחיד וכשעומד שם ופותח ונועל המנעלי הרי הוא עומד ברשו' היחיד ומטלטל ברשו' היחיד ואם פותח ונועל מבחוץ הרי הוא כעומד ברשות הרבים ומטלטל. והא דקתני בזמן שיש שם בית שער שהוא פותח כדמפרש ואזיל הא פשיטא וכלה משו' סיפא תני לה גרש"י ז"ל אין להם בית שער לא מכאן ולא מכאן אינו פותח לו לא מכאן ולא מכאן ולפי זה גזר ר' מאיר אפילו בעומד בכרמלי' ומטלטל ברשו' היחיד ואע"ג דמסיפא דמתני' דייקי' דהדר ביה ר' מאיר משערי גנה וס"ל בכרמלי' לא גזרי' י"ל דרישא קודם חזר' וסיפא לאחר חזר' ומשנ' לא זזה ממקומ' וכן פירשו הראב"ד והר"ז ז"ל וכמ' מפרשי' ז"ל ואינו מחוור דכל כה"ג הוה להו לאקשויי בש"ס רישא אסיפ'

ולתרוצי הכין כדעבדי בכל דוכתי ועוד דכיון דלא פליגא אמאי דקתני סיפא גבי חנויו' היכי קתני וכן חנויו' ולפי' הנכון כדגר"ח ז"ל דגרי' הכין אין להם לא מכאן ולא מכאן וכן חנוי' הפתוחו' לרשות הרבים בזמן שמנעיל כו' וכלה חדא היא והשתא בהאי ברייתא לא גזר ר' מאיר בכרמלית כלל והדר ביה ממאי דגזר במתני' אף בכרמלית כדדייקי' ממאי דאהדרו ליה רבנן בירושלם וניחא לן טפי למימר דהדר ביה מלמימר דברייתא פליגא אמתני' ויש לנו על מה שנסמוך שהרי כשהעידו לו חכמים ממה שהיו עושין בירושלם לא השיב להם ר' מאיר כלום ולפירש הזה הסכים ע"י מורי הר"א הלוי ז"ל ואחרי כן מצאתי למורי הרשב"א נראה שפי' כן ולפי זה הא דקתני יש להם בית שער מבפנים פותח ונועל מבחוץ ה"ה אפילו בלא בית שער אלא דדינין בעלמ' קתני ומפני שהיה דרכן בכך דכלה מתנייתא צריכותא בסיפא לאשמועי' תלת הלכתא דדייקי' מינה בסוף שמעתין וזה נ"ל ברור.

הא דקתני וחכ"א בזמן שהמנעול למעלה מי' מביא מפתח מי' איכא למידק לרבנן למה לי' להניחו באסקופה דהא לקמן אוקימנא במנעול שאין בו ד' על ד' ורבנן לית להו חוקקין להשלי' וכיון דכן אף ברשות הרבים יכול להניחו וליטלו משם למחר ולפתוח ולנעול בו ולהחזירו לשם דהא מנעול זה מקום פטור הוא וי"ל דאה"נ ומשום סיפא נקט לה שאע"פ שנטלו מאסקופה לכרמלית אינו נותנו אחרי כן בחלון שיש בו ד' על ד' ולאשמועי' דאסור להחליף דרך מקום פטור ואפילו מרשות דרבנן לרשו' דאוריית' וכדדייקי' עלה לקמן ואלו קתני לה כשהניחו ברשות הרבים לא הוה שמעי' דאסור להחליף אלא ברשויות דאורייתא כך גר"י והוא גרש"י ז"ל מדקתני וכן חנויות מכלל דאסקופה בכרמלית עסקי' פי' מדמדמי ליה לשערי גנה שהיא כרמלית ובודאי דבלאו הכי נמי שמעי' לה ממילתא דרבנן דאי באסקופה רשות היחיד או מקום פטור למה אינו מחזירו לחלון שאין בו ד' על ד' דהא ודאי מותר להחזיר מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקום פטור וכ"ש אם היא אסקופה מקום פטור ואם באסקופה רשות הרבים לא היה נועל משם ונועל דהא מטלטל מרשות הרבים לרשות היחיד לרבי מאיר אלא דניחי' ליה לתלמודא מרישא דקתני וכן חנויות ויש ספרים שאין גורסין כן ש"מ לרבי מאיר חוקקין להשלים ק"ל מאי שמעתא דהא שמעי' לה שפיר ממתני' דכפה דההיא לית ליה פתרון אלא בהכי וכדנקטי' לה בכל דוכתא להדיא וי"ל דאפילו הכי כיון דלא מתנייתא בהדיא התם בעי' למידק לה מהכא נמי אגב דדייקי' באידך א"נ דהכא קמ"ל טפי דאמרי' לה אפילו בדלתות בעלמא שיש קצת תורת כלי עליהם אלא שמחוברין לקרקע כנ"ל:

וש"מ הדר ביה רבי מאיר משערי גנה פרי"שי ז"ל דדייקי' לה מרישא דסיפ' דקתני בזמן שהמנעול למטה מעשרה מביא מפתח מע"ש ומניחו באסקופה למחר פותח ונועל בו ופירש הוא ז"ל שעומד ברשות הרבים. ונוטל מפתח מן האסקופה שהיא כרמלית ומוליכו דרך אוירה למנעול שלמט' מעשרה שהוא ג"כ כרמלית לר' מאיר שהרי יש בו ד' אליבא דרבי מאיר דאמר חוקקין להשלים ולא גזר שמא יביאנו אצלו והקשו בתוס' דאי מהא ליכא הכרחה דהדר ביה דמנלן כשהוא עומד ברשות הרבים דילמא בשעומד באסקופה דהא על כרחין סיפ' דקתני בזמן שהמנעול למטה מעשרה מביא מפתח מע"ש ומניחו על המנעול ולמחר פותח ונועל בו היינו שעומד על האסקופ' דאי בשעומד ברשות הרבים ה"ל עומד ברשות הרבים ומטלטל במנעול שהוא רשות היחיד ואלו ר"מ מכרמלית ושערי גנה הוא דהדר ביה אבל מרשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד לא הדר ביה ורש"י ז"ל ג"כ פירש דסיפא בשעומד על האסקופה לפיכך פר"י ז"ל דמההיא סיפא שמעי' ליה שעמד על אסקופה כרמלית ומטלטל במנעול שהוא רשות היחיד לר"מ ומאי דגרסי' במקצת ספרינו ברישא עומד ברשות הרבים אינו מעיקר נסחת הש"ס אלא דדפסוה בנסחי מפירש רש"י ז"ל וא"ת וכיון דאוקי' במנעול שאין בו ד' ולרבנן אין אומרי' חוקקי' להשלים וה"ל מקום פטור אדמפלגי רבנן בסיפא לפלגו ברישא דמתנייתא דלא צריך בית שער (אלא) דהא בין מבחוץ בין מבפנים במקום פטור הוא מטלטל וי"ל דלא שמעוה רבנן לרבי מאיר כדקתני לה ברישא וכי איירי קמייהו בסיפ' אתו ואפליגו עליה כנ"ל עי"ל וכן נראה מפרש"י ז"ל דמנעול חנויות אוקימנא בשאין בו ד' על ד' אבל מנעול דשערי גנה בשיש בו ד' על ד' (הוא ממש) והא דנקיט תנא סתמא משום דפסיקא ליה דסתם שערי גנה יש במנעולים ד' וסתם שערי חנויות אין במנעולי' ד' והקשו בתו' מנעול זה היאך הוא רשו' היחוד שהרי יש תחתיו בקיעות גדיים ותירץ ר"י ז"ל דיש תחתיו האסקופה אין כאן בקיעת גדיים עי"ל דהכא מטעם פי תקרה יורד וסותם רשות היחיד שהמנעול נתון בתקרה ד' וכל שאנו מתירין בפי תקרה יורד וסותם לא חיישי' לבקיעות גדיים וכדמוכח גבי אכסדרה ובכל דוכתא כנ"ל ולענין פסק הא קי"ל כרבנן דעומד אדם ברשות היחיד ונועל ברשות הרבים או בהפך ולא גזרינן שמא יביאנו אצלו ומיהו מה שנהגו במקצת המקומות שיש להם פתחים יוצאין לרשות הרבים ומוציאין המפתח מתחת פתח הבית מבפנים ופותחין בו שלא כדין הם עושין דהא קא מפקי המפתח מן הבית שהוא רשות היחיד לחוץ לבית שהוא רשות הרבים או צידי רשות הרבים שהם כרמלית ואע"פ שפעמים שבולט חוץ לפתח תקרה שיש בה ד' הא קי"ל דתוך הפתח כיון שיש בו ד' או שאין בו ד' צריך פתח אחר להתירו כל היכא דלא גבוה שלשה ופתוח

לכרמלית וכדאי בפ"ק אבל אם היא גבוה ד' טפחים מותר ואף בזה היה ראוי לגזור ואף בפתחי גנה יש לאסור דהא מדינה דאורייתא גנה רשות היחיד והזורק לתוכו מרשות הרבים חייב ככל קרפף שלא הוקף לדירה ואפי' יותר מב"ס.

וש"מ איתא לרב דימי כו'. הקשו בתוספות אדרבה פליג עליה לפום מאי דאמרינן בפרק כיצד משתתפין דס"ל לרב דימי דברשויות דרבנן מותר להחליף והכא ברשויות דרבנן הוא דאסקופה כרמלית היא ותרצו דמהא דרב דימי דמייתי' הכא לאו משמע מיהת דאיהו שרי ברשויות דרבנן ואנן הכי אמרי' דודאי ממתנייתא שמעינן דאיתא להאי מימרא דרב דימי דכיון דאיתניא ליה ברשויות דרבנן כ"ש דאיתא ברשויות דאורייתא כי האי מימרא דרב דימי דהא דמתנייתא עדיפא מדרב דימי והא דלא אמרי' דאיתא לדזעירי משום דלא אשכח ליה מימרא בהדיא דאסר זעירי להחליף ברשויות דרבנן אלא דתלמוד' הוא דקים ליה דההיא דפרק חלון זעירי אמרה ולפי הפירש הנכון שכתבנו בפרק כיצד משתתפין אין צריך לכל זה והפירש ההוא נכון ומוכרע ממקומו ותו לא מידי:

מתני' נגר שיש בראשו גלוסטרא כו'. פי' יתד שתוחבין אותו אחר הדלת בחור האסקופה אם יש בראשו כמין ראש בוקנא לשחוק בו פלפלין או מלח רבי אליעזר אוסר לנעול בו אם אינו קשור ותלוי באויר ככל נגר דעלמא ובעבור הגלוסטרא לא חשבי ליה כלי וכיון דכן מחזי כבונה ורבי יוסי מתיר לנעול בו דס"ל דגלוסטרי משוי ליה כלי ובכלים לא מחזי כבונה שאין אדם מבטל כליו וידוע הוא שלא הניחו שם אלא לפי שעה ועתיד ליטלו להשתמש בו ומשמע שאף רבי אליעזר מודה בכל שהוא כלי גמור אבל בזה שהוא משמש לשני תשמישין הוא חולק וכן אמרינן בירושלמי א"ר יוסי בר אבין לדברי המתיר עושה הנגר טפל לגלוסטרא לדברי האוסר נעשית גלוסטרא טפל לנגר ע"כ והיינו דאמרי' בש"ס דבניטל באוגדו כ"ע לא פליגי משום כשנוטל באוגדו תורת כלי עליו וכדבעי' לפרושי התם בס"ד וזו שטת ז"ל ובתוספות הרב רבי ישעיה ז"ל כן כתב ולפי זה הא דאמרי' גבי פקק החלון דלרבי אליעזר בעי קשור ותלו ורבנן אמרי קשור אע"פ שאינו תלוי מיירי בשאינו ניטל באגדו ובשאין שם תור' כלי שיהא ראוי להשתמש בדברים אחרים ואינו ראוי אלא לתשמיש זה בלבד הא בשיש עליו תורת כלי לתשמישין דעלמא דכ"ע לא בעינן תלוי ולא עוד אלא דאפילו קשור לא בעינן במה שיש בו תורת כלי כדבעי' למכתב קמן בש"ס וכן פירש הרב רבי ישעיה ז"ל אבל הראב"ד ז"ל נראה שהוא סבר דלענין איסור נעליה לא מהני תורת כלי ומתני' דפקק החלון מיירי אע"פ שניטל באגדו ושיש עליו תור' כלי ומשנתינו דהכא ובש"ס דעלה לענין היתר טלטל בלחוד היא שנוים ומשום מוקצה נגעו בה דר"א אומר דגלוסטרא לא משויא לה כלי לטלטלו הא לענין

לנעול בו כפלוגתא דנגר הנגרר וכפלוגתא דפקק החלון ואין זה נכון ודבר הלמד מענינו הוא שהביאוה על ענין נעילת דלתות אלמא אף היא לענין היתר נעילת דלת שנויה.

דף קב.

נגר הנגרר נועלין בו במקדש. פירי נגר שאין בראשו גלוסטרא ואין ניטל באגדו ואין עליו תורת כלי נועלין בו במקדש שאין במקדש משום שבות אבל לא במדינה דכיון דנגר מחזי כבונה ואיכא איסורא דרבנן והיינו כרבי אליעזר דפקק החלון וכדאיתא בפרק כל הכלי' מאן תנא נגר הנגרר רבי אליעזר הוא והמונח כלו' שאינו קשור בדלת כאן וכאן אסור פרש"י ז"ל משום דאיסורא דאורייתא דה"ל בונה ממש לגרום שאדם נועץ בכתלי' והבונה כל שהוא חייב והוצרך רבינו ז"ל לפרש כן משום דאלו ס"ל לת"ק דאין כאן איסור תור' הא ק"ל דאין שבות במקדש אבל בתוספו' אמרו שאינו נרא' לפי שאין בנין דאורייתא בדבר שאין דרכו להסיר כל שעה ופירשוהם דלכ"ע ליכא בהא אלא משום שבות ואע"ג דאין שבות במקדש לא כל השבותין התירו דהא תנן דסדור הקני' ונעילתן אינה דוחה את השבת וה"נ אמרינן לקמן גבי חתיכת נבלה ומיהו הא דתנן גבי חזרת רטיה דלכתחלה כאן וכאן אסור וחזרת רטיה ליכא אלא שבות בעלמא ונראה דכל שבו' שאין בו צורך גדול במקדש לא התירוהו וכן לא התירו בדבר שנראה כמלאכה דאורייתא או שהוא קרוב לבא לידי איסור תורה הילכך בהא ת"ק גזר במקדש ורבי יהודה לא גזר גמרא בניטל באגדו כ"ע לא פליגי פרש"י ז"ל כשהוא קשור בדלת ותלוי בחבל של קיימא שראוי לטלטלו ע"י דבר אותו חבל ואינו נפסק כ"ע לא פליגי כי פליגי בשאינו ניטל באגדו שהחבל דק ואם היה רוצי ליטלו משם לטלטלו ע"י אותו חבל היה נפסק ר"א סבר כיון שאינו ניטל באגדו ה"ל כמי שאינו קשור בדלת והאי הוא ואין זה מחוור שא"כ היה להם לפרש כן ועוד דכיון דטעמא משום דגלוסטרא אינו ניטל באגדו משוי ליה כלי מ"ל קשור ומ"ל שאינו קשור שהרי נראה דכל שיש תורת כלי עליו לא בעי' קשור וכדפרש"י ז"ל גופיה לקמן גבי עשה לו בית יד לפיכך פירי בתוספות וכן פירש הרב רבי ישעיה ז"ל דה"ק באגדו כלי שעשו לו בראשו קשר אחד שהיו נוטלין אותו בקשר ההוא ותולין אותו בכתל כשאר הכלים ולפיכך רבי אליעזר מתיר בו דכלי גמור הוא וכל שהוא כלי לא מחזי כבונה הילכך אע"פ שאינו קשור לא בדלת ולא בעבורא דדשא נועלין בו והא דאמרי' לקמן בעובדא דרי' טבלא דניטל באוגדו הוה ולהכי לא אמר להו ולא מידי אע"ג דאמרי' התם דהוי תלוי בעבורא דדשא מעשה שהיה כך היה דבלאו הכי נמי שרי וכן עיקר ומיהו לגבי דלת שבמוקצה וחרקים שבפרצה לא מהני תורת כלי דהא

מחצלת וקנקן תורת כלי עליהם ואפי"ה בעי' קשור ותלוי דאפילו לרבי יהודה כדכתיב התם וטעמ' כדפרישנא התם דכיון שנוטלין שם לזמן מחזי כבונה ואפילו בשנותן שם דבר שיש עליו תורת כלי וזה ברור והקשה הראב"ד ז"ל והיאך אפשר לאסור לנעול בשום נגר ואפילו הוא מונח והא קי"ל כרבנן דשרו תוספת אהל עראי בשבת וזה אהל עראי הוא ותירץ דכל שהוא קשור בדל' ואין עליו תורת כלי אינו בנין עראי אלא כבנין קבע לאסר מדרבנן מיהת.

ת"ר כו'. ר' יהודה כו' עד ושומטו ומניחו בקרן זוית ובש"ס מוכח דכל שאינו קשור בדלת עצמה אלא בעבורא דדשא כאלו שומטו ומניחו בקרן זוית דמי ושומטו ומניחו בקרן זוית לאו דוקא ומיהו כל שניטל באגדו או שיש עליו תורת כלי לא בעי קשורה כלל כדכתיב' לדעת התוס' א"ר אמר רב יהודה כו' אמר רבא כו' פירש שאף ר' יהודה לא התיר אלא בקשו' בדלת עצמה דהשתא מוכחא מילתא דלנעילה קאי אפילו כל שקשור במקום אחר ואפי' בעבורא דדשא לא מוכחא מילתא ואסור כן פרש"י ז"ל וכן פי' רבי ישעיה ז"ל והראב"ד ז"ל פי' בו טעם אחר שאינו מחוור כתב הראב"ד ז"ל ואי קשיא לך הלכתא אהלכתא דהכא אמרי הלכה כרבי יהודה ובעי' שיהא קשור בדלת ואלו בפרק כל הכלים אמרי' הלכה כרשב"ג ואיהו גופיה הוא דאמר דבעינן תורת כלי עליו וסבר לה כרשב"ג בחדא ופליג עליה בחדא דאלו רשב"ג לא בעי תורת כלי ואלו רבי בעי תורת כלי כדאי' התם והכא דאיכא תורת כלי עליו א"ר יהודה עלי' דלא בעינן קשור וכדבעי' למימר גבי שרותה ואסיקא דלקמן ע"כ תורף דבריו ז"ל ונראה שהוא סובר כדברי התוס' דכל לא בעינן קשור ותלו אבל דברי הרי"ף ז"ל בפרק כל הכלים טעמ' שהוא סובר דאף בשיש עליו תורת כלי בעינן וכדכתיבנא התם בס"ד ודברי התוספו' עיקר כדכתיב' לעיל רב אויא אקלע לנהרדעא חזייה לההוא נגרה דהוה קטיר בגמ' אמר דין לה נטרוקי פרש"י ז"ל זה לא יועיל לנעול בו דקשירת גמי לאו כלום היא וכיון שאינו קשור כמאן דליתיה דמי ומיירי בשהיה קשור בדלת דאלו היה קשור בעבורא דדשא אפילו היה קשור בחבל אינו כלים ומיירי נמי בשאין תור' כלי עליו ואינו ניטל באוגדו דבדידהו ואפי' מונח נמי מותר לפירש התו' בעי רבי זירא נקמז מהו פרש"י ז"ל שהחור באסקופי' שנכנס בו נפחת ויוצא הנגר לצד הקרקע ונעץ בקרקע ומשום דמחזי כבונה כשהוא בקרקע ועד השתא איירי כשהאסקופה גבוהה ואין החור נכר בארץ עד שנשמט היינו שנפסק החבל שהוא קשו' הוא בדלת והרי הוא נשמע ומונח בקרן זוית כשפותח בו וכן פירש הרב רבי ישעיה ז"ל ואחרים פירשו נקמז כמו נקמץ כלומר שהוא נקמץ בדלת עצמו ויש מהם אצלינו הרבה שמכניסין הנגר בין הבריח המחובי בדלת והדלת ומחברין אל הנגר עץ

ה' קטן ארכו כשיעו' טפח והוא הולך לכאן ולכאן ופעמים שעושין את הנגר למעלה בדלת ופעמים שעושין אותו למטה בדלת וכשעושין אותו למעלה מסבבין את העץ הקטן לצד ה' והנגר נופל והדלת נפתח: וכשזוקפין אותו אל הנגר עולה ונכנס בשקוף העליון והדלת נעול וכשעושין אותו למטה מסבבין את העץ מצד ה' והנגר נופל ונכנס באסקופה התחתונה והדלת נעל וכשזוקפין אותו אז הנגר נטלה והדלת נפתת וקא מבעיא ליה לרבי זירא כיון שאינו קשור ותלוי והוא יכול לינטל משם כנשמט ומונח דמי או לא וא"ל רב יוסף דהא תניא רבי יהודה אומר נקמז אע"פ שאינו נשמע אסור ואמר שמואל הלכה כרבי יהודה ואמריי וטעמא מאי כלומר מאי טעמא דרבי יהודה וכי פחות הוא מן הנגרר אומן הניטל באגדו שהוא מותר לו ואמר אביי אין טעמא דרבי יהודה בנקמז משום דמחזי כבונה כי הסבוב של אותו עץ ועליית הנגר ופתיחתה ע"י אותו סבוב דומה לתקיעת מזמר ע"כ. והנה בכל הארץ נהגו היתר לפתוח ולנעול בשבת בנגר כזה ונראה דאפילו לפי זה ודאי דכל שהנגר קטן קבוע שם במסמרים כעין שלנו אין בו שום איסור ומנעול בעלמא הוא ולא אסר רבי יהודה אלא כשהוא מהודק שם בלבד אלא בענין שיוכל לינטל והנשמט הוא כל שאינו קשור ומהודק כלל וכן דנתי לפני רבותי ואם עשו לו בית יד מהו פרש"י ז"ל נגר שאינו קשוי כלל ועשה לו ביחיד שתחב יתד באמצעיתו ודומה למקבת דהשתא מוכחא מילתא שיש תורת כלי עליו מהו לנעול ואמר ליה כובנה קאמרת כלומר זה ודאי שרי:

ההיא שרותה כו'. פירש הראב"ד ז"ל דבי עשרה דאמרי בעלמ' הוי שנים צריכין לה ועשרה מסייעין להם לכך דשקלי ליה בי עשרה דאלו היה עשרה צריכין לה אסור שרא ליה רבא לאביי בתוס' כתבו וא"ת ומ"ש מחלתא בת תרי הרי דלא שרא ליה רבא לאביי לטלטולי כדאיתא במס' שבת ותירצו דהתם בחלתא אין דרכם לטלטלה והילכך כל שגדולה ע"י אדם קובע לו מקום ואסור לטלטל בשבת אבל כאן שדרכם לטלטלם כל שעה לסגור הדלת אף בשבת מטלטלין כיון שיש תורת כלי עליה וכענין שאמרו בפמוטות של בית רבי דאפילו ניטלין בעשרה בני אדם מטלטלין אותן בשבת וכן עיקר ורש"י ז"ל כן פי' שהיה בה משוי לעשרה בני אדם מטלטלין אות' בשבת וכן עיקר. זו תורת כלי עליה פרש"י זכרונו לברכה שהיתה ראויה לישב עליה: זיל כרוך בודייא ושייר בה טפי שתסתלק המחצלאות מעליהם ערב של ערב שבת לא תסלקנה כלה משם אלא הוי גללו וכורך מעל הגג ושייר בה טפח פירש דלהוי עליה שם אהל ולמחר פשטה עליה והוי תוספת אהל ושרי עכ"ל ז"ל: וכתבו בתוספו' שנראה מן הלשון הזה שהוא אומר שלא יהדק בכך המחצלת הרבה ויעשה בענין שיהא ברחב העגול טפח באהל ואמרו

בתוספו' דשייר בה טפח לא משמע הכין אלא שייר טפח חוץ מן הכריכה קאמר אבל חוזר העיגול ולא מחזי כאהל ולמחר כשהיא פורסה לא מחזי כמוסיף אלא כעושה אהל לכתחלה וכן עיקר ונראה שאף לשון רש"י ז"ל אפשר להלום כפי' הזה:

וילון מותר לנטותו. ומותר לפרקו בשבת. פי' הרב רבי ישעיה ז"ל בפרק תולין שהוילון אינו עשוי לצל כדי שיהא חשוב אהל אלא שמעמידין אותו כנגד הפתח לצניעות בעלמא או להגן מן השמש והרוח לפיכך מותר שאינו נקרא אהל אלא מלמעלה וכשהוא עושה מן הצד בעבור מחיצה כגון במחיצות סוכה או ברשות היחיד דודאי חייב מדרבנן משו' בונה אבל לצניעו' בעלמא או להגן מן הרוח והשמש מותר שאין אהל אלא מלמעלה עכ"ל ז"ל:

כילת חתני' מותר. פירש נקט כילת חתנים מפני ששאר כילו' על הרוב הן פירושו' ע"ג קנופות שיש לד' רגלים ויש להם גג והוי אהל אבל כילת חתנים היא ע"ג נקיטין והכילה משופעת לכאן ולכאן כמין ואין לה גג ולא אמרן אלא בשפועה טפח פרש"י ז"ל כי כשתמדוד למטה שתחתיה מכנגד אמצעית הכילה עד שפת היריעה שהוא בצד המטה לא תמצא שם טפח ולפיכך מותר דהוי כלה כדופן ואין כאן אהל כלל אבל אם הרחיבה בכדי שיש טפח מכנגד אמצעיתה ועד מקום שפת הכילה הוי השפוע חשוב כאהל דשפועי כאהלים דמי והקשה הוא ז"ל כי היאך אפשר שלא יהא ברחב המטה שני טפחי' ותירץ כי המטה רחבה כמשפטה ונקלטין הרבה יוצאין לשני ראשיה ועולין למעלה סדורין אחד נמוך ואחד גבוה וקנים נתונים מנקלטה שבראש' לנקלט' שברגליה ופירש על המטה שתים שלש כילות קטנות סמוכות שאין בכל אחת טפח. וכתבו בתוספו' כי לדבריו ז"ל אע"ג דאין בין זו לזו ג' טפחים מותר לעשותן ואע"ג דלעיל גבי כיפי דארבי' אמרינן דכיון שהן פחו' משלשה מצטרפין למהוי אהל דכל פחו' משלשה כלבוד דמי. התם הואי לקולא להתיר תוספת אהל עראי דחשבינן להני דעבידי מבעוד יום שנצטרפו ונעשו אהל ויהא מותר להוסיף עליה' אבל לחשבן כאהל למי שבא לפרשן כן בשבת לא אמרינן שיצטרפו בפחות משלשה להיות אהל עראי שא"כ אסור למתוח שני חוטין תוך שלשה טפחים משום עשיית אהל ואין זה עולה על הדעת. ויש מרבותי הצפרתים זכרונו לברכה שפירש דמשכחת לה אפילו בכילה אחת ובמטה א' שהיא רחבה וה"ק והוא שאין בשיפועה שלמעל' מעשר' טפחים טפח אחד ואף על גב דלמטה מעשרה טפחים מתרחב השפוע ליותר מטפח אין בכך כלום לפי שאין חשיב טפח אהל בפחו' מגוב' עשר':